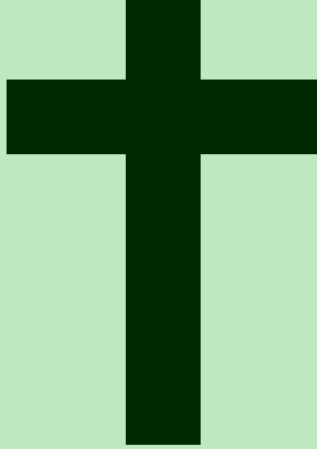

Cacüyari niuquieya xapayari türatu hecuame

hepaüsita tati'aitüvame tasivicueisitüvame

Qesusi Cürisitu mi'atüa

New Testament in Huichol (MX:hch:Huichol)

**Cacaüyari niuquieya xapayari tü ratu hecuame hepaüsita
tati'aitüvame tasivicueisitüvame Quesusi Cürisitu mi'atüa
New Testament in Huichol (MX:hch:Huichol)**

El Nuevo Testamento de nuestro señor y salvador Jesucristo

copyright © 1988 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Huichol

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Huichol [hch], Mexico

Copyright Information

© 1988, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Huichol

© 1988, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-25

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 29 Jan 2022
79690d81-fd4b-51b4-a3a6-712e0fddaca3

Contents

Mateu	1
Maricuxi	60
Rucaxi	95
Vani	157
Nü'arisixi	198
Xumatari	250
1 Curinitutari	274
2 Curinitutari	297
Carasiyatari	313
'Epesutari	322
Piriputari	331
Curusetari	338
1 Tesarunicatari	344
2 Tesarunicatari	349
1 Timuteu	352
2 Timuteu	359
Titu	364
Quirimuni	368
Hepürayusixi	370
Satiyacu	390
1 Pecuru	397
2 Pecuru	405
1 Vani	410
2 Vani	416
3 Vani	417
Cura	418
Masiücütü Que Müratüa	420

MATEU

Niuqui 'Aixüa Manuyüne Que Mütiu'üxasitacai

Quesusi Cürisitu 'inüarieya, que mü'ane münu'ayatücai
(Rucaxi 3:23-38)

¹ Inüari canihücütüni 'icü. Nuivarite mecani'inüarini, Quesusi Cürisitu que mü'ane müxiüyarieyatücai. Raviri canitusieyatücaitüni, 'Apurahami meta.

² 'Apurahami 'Isahaqui cani'uquiyarieyatücaitüni. 'Isahaqui meta Cacuvu pü'uquiyarieyatücai. Cura pü'uquiyarieyatücai, 'ivamamata. ³ Cura meta Parexi Sara püva'uquiyaritücai, Tamari vavarusitücacu. Parexi Hesirumi pü'uquiyarieyatücai. Hesirumi 'Arami pü'uquiyarieyatücai. ⁴ 'Arami 'Aminaravi pü'uquiyarieyatücai. 'Aminaravi Nahasuni pü'uquiyarieyatücai. Nahasuni Sarumuni pü'uquiyarieyatücai. ⁵ Sarumuni Puhuxi pü'uquiyarieyatücai, Xahavi varusieyatücacu. Puhuxi Huveri pü'uquiyarieyatücai, Xuti varusieyatücacu. Huveri Quisahi pü'uquiyarieyatücai. ⁶ Quisahi Raviri pü'uquiyarieyatücai, que mü'ane cuiepa müti'aitametücai. Raviri Sarumuni pü'uquiyarieyatücai, heitivitüca que mü'ane Huriyaxi mü'üayatücai.

⁷ Sarumuni Xupuhami pü'uquiyarieyatücai. Xupuhami 'Aviyaxi pü'uquiyarieyatücai. 'Aviyaxi 'Asa pü'uquiyarieyatücai. ⁸ 'Asa Cusapati pü'uquiyarieyatücai. Cusapati Curami pü'uquiyarieyatücai. Curami 'Usiyaxi pü'uquiyarieyatücai. ⁹ 'Usiyaxi Cutami pü'uquiyarieyatücai. Cutami 'Acaxi pü'uquiyarieyatücai. 'Acaxi 'Esequiyaxi pü'uquiyarieyatücai. ¹⁰ 'Esequiyaxi Manasexi pü'uquiyarieyatücai. Manasexi 'Amuni pü'uquiyarieyatücai. 'Amuni Cusiyaxi pü'uquiyarieyatücai. ¹¹ Cusiyaxi Quecuniyaxi pü'uquiyarieyatücai, 'ivamamata quepaucua vaüriyarica memevitüqui Vaviruniyasiepaütü.

¹² Mehevitüqueica Vaviruniya, Quecuniyaxi Saratieri pü'uquiyarieyatücai. Saratieri Suruvaveri pü'uquiyarieyatücai.

¹³ Suruvaveri 'Aviyuri pü'uquiyarieyatücai. 'Aviyuri 'Eriyaquimi pü'uquiyarieyatücai. 'Eriyaquimi 'Asuru pü'uquiyarieyatücai. ¹⁴ 'Asuru Saruqui pü'uquiyarieyatücai. Saruqui 'Aquimi pü'uquiyarieyatücai. 'Aquimi 'Eriyuri pü'uquiyarieyatücai. ¹⁵ 'Eriyuri 'Erehasari pü'uquiyarieyatücai. 'Erehasari Matani pü'uquiyarieyatücai. Matani Cacuvu pü'uquiyarieyatücai. ¹⁶ Cacuvu Cuse pü'uquiyarieyatücai. Cuse Mariya pü'cünayatücai. Mariyasie caniyenuiva Quesusi, Manayexieyarie müttievacai Cürisitutütü.

¹⁷ Mücü 'Apurahamisie memüyecü nuivarite xiüyarimama tamamata heimana nauca xiüyariyari mecaniyupaümecaitüni Raviri 'amuyeicacaique. Tamamata heimana nauca xiüyariyari mepüyupaümecai Ravirisie memüyecü Vaviruniyapai memevitüqueica xiüyarimama. Tamamata heimana nauca xiüyariyari mepüyupaümecai Vaviruniyapai memevitüque vaxiüyarima Cürisitu mutinuivaxüque.

Quesusi Cürisitu que mütiunuivaxü
(Rucaxi 2:1-7)

¹⁸ Mericüsü müpaü catiniuyüni quepaucua Quesusi Cürisitu mutinuivaxü. Mariya müvarusieyatücaimatü Cusematü mepüyutivitüni quecai, peru mecatineneüquivetü cuxi, mücü nayehucacaitüni, 'Iyari Mütiyupata

ya'ane 'ipitüacu. ¹⁹ Cuse cünaya mayaniquecai, mücü heiseriemecü yacatinicamiecaitüni, peru pücayuvaüriyacai mixaneticü. 'Ayumieme pi'eirimücücai 'avie. ²⁰ Mericüsü müpaü püreyutimaixüa. Hicü Ti'aitamesüa mieme niuqui tuayame niuxeiya yuheinüsita müpaü 'utaineme, Cuse 'acu Raviri pemünu'aya. 'Axa pepücati'acühüaveni Mariya pemütivitünicü 'a'üya. 'Iyari Mütiyupata ya'ane 'ipitüacu, hesiena püyeya 'icü nunusi. ²¹ 'Uquitüme pütiniveni. Mücü canivatavicieisitüamücü yuteüterima, tita 'axa memüteyurie canivanavairiemücü. 'Ayumieme pepitaterüva Qesusi, taniuquicü Tiyuvicieisitüvame maine.

²² 'Icü naitü müpaü catiniyuüni, maye'anicü tita mütixatacai Ti'aitame, tixaxatame müpaü 'utainecacu,

²³ Camüsü 'üimari müyuxevi payehucani, 'Uqui pütiniveni.

'Emanuheri pütaterüvarienu.

Mücü taniuquicü, Cacaüyari Tahesüa Muca paine.

²⁴ Mericüsü Cuse yatüheinuca 'anutanierca müpaü pütüyuri que mütita'aitüa Ti'aitamesüa mieme niuqui tuayame. Canitivitüni yü'üya.

²⁵ Peru püca'icumaüvacai, 'ariqueque 'uqui 'utinivecuque. Pitaterüvaxü Qesusi.

2

Temaivavemete que memüte'u'axüa

¹ Mericüsü Qesusi Verenipai canetinuiva Cureya cuieyarisie, quepaucua Herurexi mana müti'aitametücai. 'Ana yucüiepa meheycüneca temaivavemete tayeta mepayenexüa, tahixüapa mepu'axüa quiecarisie Querusareme müracuteva, ² müpaü me'utiyaütü, Haqueri peca Huriyusixi teüteriyari tiva'aitüvame metinuivaxü. Tame xurave tepexei 'anatineximecacu, pü'inüarieya. Nenevieri te'ipitüanique tepu'axüa.

³ Hicü ti'aitame Herurexi tiutamariECA niyuxamuriecaitüni, yunaitü Querusaremetarita hepaüna. ⁴ Varucuxeürieca mara'acate memühürütüariecai, müme meta 'inüaricü memüte'üquitametetücai teüteri vasata miemete yunaime, nivaruta'ivaviya haque metinuivaquecai Cürisitu. ⁵ Müpaü metenicühüaveni, Verenipai vaniu Cureya cuieyarisie. Tamüsü tixaxatame müpaü tiniu'ütüani,

⁶ Vereni quiecatari 'acu,

Cureya cuieyarisie xemütitei,

Que memütexexeiya,

Te'aitamete Cura cuieyarisie miemete,

Canimarivani xequiecarü.

Xesata quiecametütü

Cananucuquemücü ti'aitametütü,

Neteüterima va'üviyanique,

'Ixaherisixi teüteriyari.

⁷ Hicü Herurexi temaivavemete nivaruta'inieni 'avie. Nivaruta'ivaviya heiseriemecü quepaucua masiücütü matüa xurave.

⁸ Nivarenü'ani Verenipai müpaü 'utayüca, Mana xequenehu, heiseriemecü xequenetivava nunusi hepaüsita. Quepaucua xemeitaxeiya yaxequeneteneutahüavi, mana nemineneviyamiecü neta.

⁹ Me'ienieca ti'aitame menecüne. Camüşü xurave memexei 'anatineximecacu, mücü vahüxie neutamiecaitüni. Heta'aca haque müyecatei nunusi, heimana niyuhayeva. ¹⁰ Me'ixeyatü xurave cuini mieme meniutemamaviecaitüni yemecü. ¹¹ Quita meheutahaxüaca nunusi menixeyia varusieya meta Mariya Me'utihüxima'uca nenevieri meneipitüani. Yupinite mana mete'ucupica, 'imiquieri metenimini huru, 'üca visi mu'üa, mixaxi. ¹² Hicü yuheinüsita mete'utaxatüarieca quename Herurexisüa tavari mecaheuhuni, xeime huyeyari 'utüa meniucacüne yucueipapai.

Que memüte'uyuta'unaxü 'Equipitu cuieyarisiepaitü

¹³ Mericüsü mehecünecu müme, Cuse yuheinüsita canixeyia Ti'aitamesüa mieme niuqui tuayame. Müpaü niutayüni niuqui tuayame, Quenanucuquexi, quenivaranuvitüqui nunusi varusieyamame. 'Equipitupai xequeneyuta'una. Mana xequene'uvani, 'ariqueque nematitahüave xemahunicü. Herurexi canitivaumücü nunusi 'imienique. ¹⁴ 'Anucuqueca Cuse, yüvicüta nivarevitüni nunusi varusieyata. 'Equipitupai menecüne. ¹⁵ Mana mene'uvacaitüni mexi camüvecai Herurexi. Müpaü tinaye'ani que mainecai Ti'aitame, tixaxatame ya'utainecacu, Nenitahüave nenive, 'Equipitu cuieyarisie müvayeyanicü.

Herurexi cuyaxi que mütvarenü'a türi memüvarecuinicü

¹⁶ Hicüsüari tiutamariéca Herurexi memicuamanaxücü temaivavemete, cui niuyeha'ani. Nivarenü'ani cuyaxi memüvarecuinicü türi yunaimé haica viyari memücahücai cuxi, Vereni memütitecai naisarie 'auriena memütitecai, que memüte'itahüavixü temaivavemete tucari hepaüsita. ¹⁷ 'Anari catinaye'ani tita mütxatacai Cacaüyari, tixaxatame Queremiyaxi müpaü 'utainecacu, ¹⁸ Xevitü pe'enierie Xamasie 'Utasuatü yuheiverietü cuini mieme, Xaqueri 'utasuatü yunivema vacü Cayunütüarinüatü 'amemüca'u'uvacü.

¹⁹ Mericüsü Herurexi 'umücu, Cuse yuheinüsita canixeyia Ti'aitamesüa mieme niuqui tuayame 'Equipitu cuieyarisie heyecatü. ²⁰ Müpaü niutayüni, Quenanucuquexi, quenivaranuvitüqui nunusi varusieyata. Mana quenemie 'Ixaherisixi vacueyarisie. Menecuiniri müme memivautüvecai nunusi memimiecucai.

²¹ Hicüri 'anucuqueca nivarevitüni nunusi varusieyata. Mana caneta'ani 'Ixaheri cuieyarisie. ²² Tiutamariéca quename 'Ariquerau ti'aitametücai Cureya cuieyarisie 'uquiyarieya que müti'aitacai Herurexi, peumacai mana munuanicü. Müpaü tiutahüavariéca yuheinüsita, Carereya cuieyarisie püta caneutiyune. ²³ Mana heta'aca quiecarisie nayerüni Nasareti müracusevasie. Müpaü catinaye'ani Ti'aitame que mutayü, texaxatamete yame'utiyanecacu, quename Nasaretitanaca titevacaquecai.

3

Ti'üyame Vani que müticuxatacai

(*Maricuxi 1:1-8; Rucaxi 3:1-9, 15-17; Vani 1:19-28*)

¹ Mericüsü Cureya cuieyarisie caninuani Ti'üyame Vani macumavesie ticuxatatü ² müpaü 'utaitü, Xequeteneuhayeva que xemüteyuriecai.

Canayehuraniri, que mü'ane taheima müti'aita cuitü canisutüamücü 'ena ti'aitatü. ³ 'Icü canihücütüni que mü'ane müxasivacai, quepaucua tixaxatame Quisariyaxi müpaü mutayü, Xevitü mahiva macumavesie 'uветü Xequeneucuha'aritüa Ti'aitame huyeya haitü, Xexeuravime xequeneutivevi huyeya haitü.

⁴ Mücü Vani cameyu huxariyari cananacatücücaitüni, navi hüyameyaricü rayühüacai. Tüpuxi nivacuacaitüni yeuta mieme xiete ti'iecai. ⁵ 'Ana yunaitü Querusaremetari, yunaitü Cureya cuie quiecatari, yunaitü Curutani hatuxame tesita quiecatari meni'axecaitüni hesüana. ⁶ Mücü nivaruca'üyacaitüni Curutani hatuxamesie, meyuhecüatacacu 'axa que memüteyuriecäi.

⁷ Hicü yumüireme vaxeyatü Pareseusixi Saruseusixi hesüana memü'axecai 'üyarica hepaüsita, müpaü tinivarutahüave, Cari xeme terücaxi xepüva'ivama. Quepaicü pütixehécüatüa xemüyuta'unacü capa 'uxa'a varie xe'uyehécarienicü. ⁸ Müme memüte'uhayevaxü que memüteyuriecäi, vahepaü püta xequeteneyuriecä, 'uximayasica que müreuyevese. ⁹ Müpaü xepücateyücühüaveni quename xeyüvave müpaü xemutiyanenicü yu'iyarisie, Tame tepünaqui'eriva ta'uquiari temexeyacü 'Apurahami xe'utiyaütü. Müpaü nepütixecühüave, Cacaüyari caniyüveni 'icü tetexi teüteri müvarayeitüanicü, 'Apurahami nivemama memacünecü. ¹⁰ Hasa caniucuha'aritüarieni cüyexi maxüriyanicü. 'Ayumieme naitü cüye 'aixüa 'anenetü müca'utixuxuavere, mücü 'ari canaxüriyamücü, taipa caneuxüriyamücü. ¹¹ Neri necanixe'uca'üyani hacü, xemüte'uhayevaxücü que xemüteyuriecäi. Que mü'ane ne'utüma 'umamie, mücü cui pütürücaüye, necatürücaüyecacu ne. 'Aixüa nepüca'ane nehésie mütinaquenicü ni nemiparevienicü. Mücü püta que mütixe'uca'üyani, 'Iyari Mütiyupata canixepitüamücü, canixe'itimücü tai que mütiyu'itiva. ¹² Cuxari 'itivame pacue'e, cuini mieme pütiveque yutüricu. Niti'utamücü yu'icuaixi caxetunisie, cuxariyari püta pütataiyani tai mücatüvesie.

Quesusi que mütiuca'üyarie

(Maricuxi 1:9-11; Rucaxi 3:21-22)

¹³ Mericüsü 'ana Quesusi caninuani Carereya cuieyarisie heyeyaca. Curutani hatuxamesie caninuani Vanisüa, 'iya mica'üyacü. ¹⁴ Vani masi niyucu'imavacaitüni müpaü 'utaitü, Neuyeveca masi 'ecü püta pemünesica'üya ne. Queri titayari nehésüa petinua. ¹⁵ Quesusi müpaü tinitahüave, Müpaü pütüyüni hicü. 'Aixüa cani'aneni yatemütecahunicü naimie 'aisicasie, 'ipaü teteyurietü. Hicü Vani müpaü piyuri. ¹⁶ 'Uca'üyarieca Quesusi, hapa nanatiyani cuitü cuiepa. Hicü muyuavi nanacatenire. Nixeiya Cacaüyari 'Iyarieya heimana 'acamiyecacu cucurupaü 'anetü, hesiena yuhayevaqué. ¹⁷ Xevitüta müpaü netayüni taheima, 'Icü caninenivetüni münaqui'eriva. Mücücü necaninaqui'aca.

4

Quesusi que mütiuta'inüiasie

(Maricuxi 1:12-13; Rucaxi 4:1-13)

¹ Hicüsüari 'Iyari caneivitüni Quesusi macumavesiepai. Mana Cauyumarie ni'inüatamücücaitüni, siparasü xüca 'axa tiuyurieni, haitü.

² Huta teviyari tucari huta teviyari tucari 'uyuhaquieca, caneuha-camücücaitüni Quesusi. ³ Hicü Cauyumarie nuaca 'ita'inüataque müpaü tinitahüave, Tamüsü, 'ecü Cacaüyari xüca penu'ayatüni, müpaü quetineutahüavi 'icü tetexi, pa mayuyeitüanicü. ⁴ Mücü müpaü tinita'eiya, 'Utüarica müpaü paine,

Tevi xüca pa cuaca xEICÜA,

Mücücü püca'ayeyurini.

Cacaüyari que mutayü,

Niuquieya naitü peuyeveseta

Mayeyurinicü tevi.

⁵ Hicü Cauyumarie Querusareme neivitüni Cacaüyari quiecarien-apaitü. Vatuqui yecürita nenutivütüni. ⁶ Müpaü tinitahüave, 'Ecü Cacaüyari xüca penu'ayatüni, vatipai queneucasuna. 'Utüarica müpaü paine, Yuhesüa miemete niuqui tuayamete

Pütiva'aitüaca 'ahepaüsita.

Yumamacü mepümasituicani

Capa tetesie pe'uti'ücamürecü.

⁷ Quesusi müpaü tinita'eiya, Müpaü paineta 'utüarica, Pepüca'i'isipaneni Ti'aitame mü'acacaüyari, haitü.

⁸ Hicü tavari Cauyumarie neivitüni yemuri cui manutitevasie. Cuiepa memütama vacuie xexuime nixeyasitüani visi mü'ane. ⁹ Müpaü tinitahüave, Nepümasimini 'icü naima, xüca nenevieri penesi'upitüani pe'utitunumaqueme. ¹⁰ Quesusi müpaü tinitahüave, Quenemie Cauyumarie. 'Utüarica müpaü paine,

Nenevieri pecanipitüaca Ti'aitame

Mü'acacaüyari hücüame.

Mücü hücüa pecanayexeyacamücü.

¹¹ Hicü Cauyumarie nicu'eirieni neyani, niuqui tuayamete me'u'axüaca menipareviecaitüni.

Quesusi que mütisütüa ti'uximayatü Carereya cuieyarisie

(Maricuxi 1:14-15; Rucaxi 4:14-15)

¹² Mericüsü tiutamariECA quename Vani heviyarie, Carereyapai neyani Quesusi. ¹³ Nasaretisie 'uyupataca, Caperünaume henuaca haracuna tesita maniere, mana nayerüni Savuruni Nepütari vacuieyari müracutevasie. ¹⁴ Müpaü tinaye'ani tita mütxasivacai quepaucua tixaxatame Quisariyaxi müpaü mutayü,

¹⁵ Savuruni cuieyari

Nepütari cuieyari,

Haracuna mananiere

Curutani 'anutaüye meta,

Carereya haque memetitei müme memücatateüterima,

¹⁶ Teüteri yüvipa memütitecai

Müme hecüariya meniuxeiya cui müxavatü.

Müme 'etüripa memütitecai

Haque memücuiximecai,

Müme vahesie mieme

Hecüarivivame cananatineni.

¹⁷ Mericüsü 'ana Quesusi nisütüani ticuxatatü, müpaü 'utaitü, Xequeteneuhayeve que xemütëyuricai. Canayehuraniri, que mü'ane taheima müti'aita cuitü canisütüamücü 'ena ti'aitatü.

*Qesüteveyamete Qesusi que mütivarutahüavixü yunaucame
(Maricuxi 1:16-20; Rucaxi 5:1-11)*

¹⁸ Hicüsüari haracuna tesita 'uyemietü Carereya cuieyarisie, nivaruxeiya yuhutame yu'ivamacame. Xevitü Simunitütü Pecuru catinitevacaitüni, 'ivaya meta 'Atürexü. Mana taxaya meneutavivivacaitüni haracunasie, memüquesüteveyametetücaicü müme. ¹⁹ Hicü müpaü tinivarutahüave, Cümü, nehesie xequeteneviyani. Teüteri xevacuxexeürivame necanixe'ayeitüamücü, quesüte xemütevaruxexeürivapaü hicü. ²⁰ Müme yapaucua yutaxaya me'ucu'eirieca hesiena meteniüviya.

²¹ Mericüsü 'uma 'uyemietü hipame nivaruxeiya yuhutame yu'ivamacame, Cacuvu Vani, Severeu nivemama. Canuvasio meniyetecaitüni Severeumatü va'uquiyarimatü yuvipi memanesiquitüatü. Hicü nivaruta'inieni hesiena memüteviyanicü. ²² Cuitü me'icu'eirieca canuva, yu'uquiyari me'ucu'eirieca, hesiena meteniüviya.

*Qesusi que mütiva'üquitüacai yumüireme
(Rucaxi 6:17-19)*

²³ Mericüsü naisarie Carereya cuieyarisie caniuyeicacaitüni, ti'üquitatü vatuquiteta, ticuxatatü niuqui 'aixüa manuyü necü, que müti'ane Cacaüyari ti'aitametücacu ticuxatatü, varanayexürüvatü teüteri naime cuiniyacü naime veranariyacü. ²⁴ Naisarie Siriya cuieyarisie tiniutamariva que mütiyuri necai. Meni'atürivacaitüni yunaima 'axa memü'itüariecai, müireme cuiniya müvaviyacai, müiremecü memü'uximatüariecai, müme cacaüyarixi 'axa memü'anene memüvaviyacai, quierixiecate, huriecate. Nivaranayexürüvacaitüni. ²⁵ Cui yumüiretü meneiveiyacaitüni, Carereyasie Tamamata Quiecaritiesie Querusaremesie Cureyasie Curutani 'anutaüyesie meheyecü neca.

5

Xasicaya, yemurisie 'anutiyaca que müticuxatacai

¹ Mericüsü teüteri yumüireme vaxeyatü, mana yemurisie neutiyune. Muva 'anacayacu teyü'üquitüvametemama 'auriena meniu'axüani. ² Mücü tinivaruti'üquitüani ya'utaitü,

*Müme 'aixüa memü'itüarie vaxatatü
(Rucaxi 6:20-23)*

³ 'Aixüa mecani'itüarieca Müme vaüca memüteheuyehüva yu'iyarisie que memüteyumate. Que mü'ane taheima macave mecanexeyacuni tiva'aitüvametüme.

⁴ 'Aixüa mecani'itüarieca Müme memüyuheiverie.

Mepünütüarieni.

⁵ 'Aixüa mecani'itüarieca Müme memüca'ayu'eririya.

Vahesie pütinaque cuie naitü.

⁶ 'Aixüa mecani'itüarieca Müme memüyuvaüriya Heiseriemecü yamemütecahunicü

Yaxeicüa tevipaü

Meuhacamücüpaü meuharimücüpaü.

Yamepütepütüarieni mepütihuxani.

⁷ 'Aixüa mecani'itüarieca

Müme memüteyucanenimaya.

Mepütinenimayasieni.

⁸ 'Aixüa mecani'itüarieca

Müme memü'itiyatüca va'iyari müyuxevinicü.

Mepixeiya Cacaüyari.

⁹ 'Aixüa mecani'itüarieca

Müme memüvanütüani teüteri, 'aixüa memüteyuxeiyanicü.

Mepümasiücünü Cacaüyari nivemama que memütehüme.

¹⁰ 'Aixüa mecani'itüarieca

Müme memuveiyarie memüyuvaüriyacü heiseriemecü
yamemütecahunicü.

Que mü'ane taheima macave mecanexeyiacuni tiva'aitüvametüme.

¹¹ 'Aixüa xecani'itüarieca xeme

Quepaucua memüxeta'uxive'erieni, quepaucua memüxe'uveyani,

quepaucua mete'itavatü 'axa memutiyaneni xehepaüsita naimecü

nehesie xemümiemetecü. ¹² Xequeneyutemamavieca 'ana xequene-

naqui'aca müpaü xetemaitü, 'aixüa 'aneme xecanipitüariecuni vaüca

taheima mieme. Müpaüta metenivaruveiyacaitüni texaxatamete xe-

hetüa memü'axecai.

Cuiepa memütama va'una vahecüarivivamete

(Maricuxi 9:50; Rucaxi 14:34-35)

¹³ Xeme cuiepa memütama va'una xecanihümetüni. 'Una xüca hamur-
ritü 'ayanique, titacü ha'usivitü rayaniqueyu. 'Asipücaüve. Panuyevivi-
vaniqueyu xEICÜA, teüteri mepicaquesinaniqueyu.

¹⁴ Xeme cuiepa memütama vahecüarivivamete xecanihümetüni. Yemuri
heima quiecarü pücaüve müti'aviesieni. ¹⁵ Mücü meta, 'ititaiyame

cüxeme, cacunicü püca'enucanani, masi vapaitü neitiyemücü. Niva-

hecüariyacamücü yunaima quita memayetei. ¹⁶ Yaxeicüa xeme, hecüariya

xehesüa mieme müpaü quetihecüaca teüteri vahüxie, memüxexeyanicü

'aixüa que xemüteyurie, 'aixüa memutiyanenicü xe'uquiyari taheima

macave hepaüsita.

Quesusi que mutayü 'inüari niuquiyari hepaüsita

¹⁷ Müpaü xepücatecu'erivani quename nenua ne'ica'unaque 'inüari

niuquiyari, texaxatamete vaniuquiyari. Que nemütinua, ne'ica'unaque

necapunua, ne'eye'atüanique püta necaninuani. ¹⁸ 'Icü niuqui

caniseüyeni que nemütixecühüave, mexi cataxüve muyuavi cuie, xei

hüxiyari xei tuniyari pücatatümayarieni 'inüari niuquiyarisie mieme,

naitü mexi ca'aye'ave. ¹⁹ Que mü'ane mitixani'erieni 'icü 'aisica sepa

'imatüme, yativa'üquitatü teüteri, mücüta 'imatüme pütaterüvari-
eni, que memütemariva müme memeixeiya que mü'ane taheima macave

tiva'aitüvametüme. Perusü que mü'ane yamüticamie yamüti'üquita,

mexüacame püta pütaterüvari-
eni. ²⁰ Müpaü nepütixecühüave,

xeme xepüyuvaüriya heiseriemecü yaxemütecahunicü. Mümeta

'inüaricü memüte'üquitamete, Pareseusixi meta, müme yaxeicüa

vaniu mepüteyuvaüriya. Mericüte, peuyevese xeme masi yemecü

yaxemütecahunicü. Me xüca catixaütüni, tixaü xepücaheutahaxüani haque

müra'aita que mü'ane taheima macave.

Quesusi que mutayü memüha'a vahepaüsita

(Rucaxi 12:57-59)

²¹ Xepu'enana quename meripai miemetexi müpaü mete'utahüavarie, Pepücati'amemivani. Que mü'ane mütiyumemivani, 'isücame hesiena 'apürähüpani. ²² Ne masi müpaü nepütixecühüave, que mü'ane miheca yu'iva, 'isücame hesiena 'apürähüpani. Que mü'ane 'axa müticühüaveni yu'iva, mücüsie mepüte'uhüpani ta'uquiyarima. Que mü'ane müpaü mütitahüave, Cari pepüca'amate, mücü panutahüiyani xasi taiyariyarisie.

²³ 'Ayumieme xüca 'a'imiquieri pe'atüani mürayutimavatüre, mana xüca yapera'erivani quename 'a'iva tixaütücü 'aixüa camatixeiya, ²⁴ mana mürayutimavatüre queneucu'eiri 'a'imiquieri. Quenemie meri, 'aixüa xeteyuxeiyatü xequenacüni yu'ivamatü. 'Ariqueque muva pe'ayeneme queneutimava.

²⁵ Cuitü quenehamicutani que mü'ane mümasixaneta mexi huyeta pe'uyeica hamatüana, capa masiyetuanicü 'isücomesüa masixanetame, 'isücame capa masiyetuanicü tupirisüa, capa pe'anutahüiyanicü. ²⁶ 'Icü niuqui caniseüyeni que nematicühüave, muva pepücvayeyani mexi pecati'atuave naimecü.

Quesusi que mutayü, que mü'ane micumaüva xeime 'üyaya xeime cünaya, mücü hepaüsita

²⁷ Xepu'enana quename müpaü metecühüavarüvacai, Xeime 'üyaya cünaya pepücacumaüvani. ²⁸ Ne masi müpaü nepütixecühüave, que mü'ane mixeiya 'uca 'ihive'erietü, mücü canicumaüvani yu'iyarisie.

²⁹ 'Ayumieme 'ahüxicü 'aserieta miemecü xüca 'axa petiyurieneni, mecuxi quenivatitu'i quenehüva. 'Aixüa caniyümücü masi tixaütü müreuyevenicü 'avaiyarisie mieme, capa pe'axevitü peheucahüiyanicü xasi taiyariyarisie. ³⁰ 'Amama 'aserieta mieme xüca 'axa 'ane matiu-mayüisitüvani, mecuxi quenavitequi quenehüva. 'Aixüa caniyümücü masi pemanupurunicü capa pe'axevitü peheucahüiyanicü xasi taiyariyarisie.

Quesusi que mutayü, 'uqui yü'üya mucu'eirie hepaüsita
(Mateu 19:9; Maricuxi 10:11-12; Rucaxi 16:18)

³¹ Müpaüta mepüte'utahüavarie meripai miemetexi, Que mü'ane micu'eirie yü'üya, 'eiriya xapayari que'ihuritüani. ³² Ne masi müpaü nepütixecühüave, que mü'ane micü'eiri yü'üya, mücü xeime cünaya cumaüvame canayeitüani yü'üya me xüca 'uca 'icumayüirieni que mü'ane mücayücüna xEICÜA. Que mü'ane mitivitüni 'uca mucu'eiriva, mücüta picumaüvani xeime 'üyaya.

Quesusi que mutayü, memüyühüritüa vahepaüsita

³³ Mücü meta, xepu'enana quename meripai miemetexi müpaü metecühüavarüvacai, Pepüca'ahüritüani peti'itavatü, masi que pemüti'ahüritüa yapepüticamiene Ti'aitame masixeiyaacu. ³⁴ Ne masi müpaü nepütixecühüave, yemecü xepüca'yühüritüaca. Taheima mieme muyuavi xexatatü xepüca'yühüritüaca Cacaüyari muva yu'uvenisie 'acaitü müti'aitacü. ³⁵ Cuie xexatatü xepüca'yühüritüaca cuie 'uveniyatüa mieme quetayatüa mieme mühücücü. Querusareme xexatatü xepüca'yühüritüaca ti'aitame mütürücaüye quiecarieya mühücü. ³⁶ 'Amu'u pexatatü pepüca'ahüritüaca pemüca'yüvecü tuxame yüvime pemeyeitüanicü ni xei cüpayari. ³⁷ Xüca xeyuvaüriyani, hü xequeneutiyuaneni xEICÜA, me xüca xecayuvaüriyani, tixatü

xequeneutiyaneni. Tavari xei niuquiyari panayuhayeva, que mü'ane 'axa mütiyuruvasüa canimiemetüni.

Quesusi que mutayü, 'axa memüvayurie 'axa me'itüarieca vahepaüsita
(Rucaxi 6:29-30)

³⁸ Xepu'enana quename müpaü metecühüavarüvacai, Yühüxicü pürapica rahüxicü, yutamecü ratamecü. ³⁹ Ne masi müpaü nepütixecühüave, müpaü xeteyurietü xepüca'inenaca que mü'ane 'axa müxeyurie. Masi que mü'ane 'a'apucuesie mümasicuvaya 'aserieta, ta'aurie pe'aveme queueupitüa tapata. ⁴⁰ Que mü'ane masixanetatü mümasinavairiemücü 'acamixa, queuentauniri 'a'ucarita. ⁴¹ Que mü'ane masiviya hesiena mieme tixaütü pemüranutünicü xei queyari, huta queyari queueumieni 'utüana. ⁴² Que mü'ane tixaütü mümativaviri, queueupitüa, que mü'ane mümasiniüviriemücü pepüca'ixani'erieca.

Que müreyeveve müvanaqui'eriecü müme memeye'unie
(Rucaxi 6:27-28, 32-36)

⁴³ Xepu'enana quename müpaü metecühüavarüvacai, Pepinaqui'erieca 'auravatanaca, pepi'uxive'erieca que mü'ane mümasi'aye'unie. ⁴⁴ Ne masi müpaü nepütixecühüave, xequenivanaqui'erieca müme memüxe'aye'unie, xequeneyunenevieca müme memüxe'uveyia vahesie mieme. ⁴⁵ Müpaü xeyüatü püyuritüni yu'uquiyari taheima macave nivemama xemühümezü. Mücü canenatinetüvani yutau 'axa memüteyurie vahesüa 'aixüa memüteyurie vahesüa. Viyeri panacanü'ava müme heiseriemecü yamemütecahu vahesie müme heiseriemecü yamemütecahu vahesie yaxaicüa. ⁴⁶ Xüca xevanaqui'erieca müme memüxenaqui'erie, que xete'a'iva mücücü. Camü, 'asita müme cuviyexunusie mieme memüteyuriyari yaxaicüa mepüteyurie. ⁴⁷ Xüca yu'ivamarixi xevavaüritüaca hücüa, titasü xeteyurie hipatü yamemüteyurie. Camü, müme memücatateüterima yaxaicüa mepüteyurie. ⁴⁸ Xeme püta yemecü xequenaye'axüa, maye'avepaü xe'uquiyari taheima macave.

6

Quesusi que mutayü, müme 'aixüa memüteyurie vahepaüsita

¹ Xequeneyucuerivayurieca capa xete'ayexeiyanicü teüteri vahüxie, müme memüxe'ixüariecacü xEICÜA. Me xüca vahüxie xEICÜA yaxeteyurieca, tixaütü xepücatepitüarieni, yu'uquiyarisüa taheima macavesüa. ² Quepaucua pemiparevie puvüre, cuxineta pepüca'aitani 'ahüxie mühüsieriecacü pemüxeiyarienicü, tuquipa caye 'utüa que memüteyurie müme yacü xEICÜA memüteyurie, teüteri 'aixüa memutiyanenicü vahepaüsita. 'Icü niuqui caniseüyeni que nemütixecühüave, 'ari meheixeyatü mepacü tita memütepitüarieni. ³ 'Ecü püta quepaucua pemiparevie, 'asipepücatayüni, sepa 'amama 'aserieta mieme 'asimücatimate que mütiyuriene 'a'utata mieme, ⁴ 'avie pemiparevicü. 'Ana 'a'uquiyari 'ixeyatü tita müti'aviesie pümatipitüani 'a'ivarica yunaime vahüxie.

Quesusi que mutayü nenevieri hepäüsita
(Rucaxi 11:2-4)

⁵ Quepaucua xemüyunenevie, müme yacü xEICÜA memüyüa vahepaü xepüca'yüaca. Cui püvanaque tuquipa memüti'unicü 'isiquinasie memüti'unicü meyunenievietü teüteri memüvaxeiyanicü. 'Icü niuqui

caniseüyeni que nemütixecühüave, 'ari meheixeyatü mepacü tita memütepitüarieni. ⁶ 'Ecü püta quepaucua pemü'anenevie 'aquita queneutahaca. Quitenie pereuname nenevieri quenepitüaca 'a'uquiyari mana muyeica muye'aviesie. 'A'uquiyari 'ixeyatü tita müti'aviesie pümatipitüani 'a'ivarica yunaima vahüxie.

⁷ Xeyunenevietü xepüca'imüriyani niuqui hipame nuivarite vahepaü. Vaüca memutiniucacü, me'enieriecame mepüyu'erie. ⁸ Vahepaü xe'anenetü xepüca'acüne. Cacaüyari müxe'uquiyari yapütimate tita xemüteheuyehüva, yaxecate'itavavirievavecacu cuxi. ⁹ 'Ayumieme 'ipaü püta xequeteneyunenevieca xeme,

Ta'uquiyari taheima pemacave,
Peguereuyehüviyarieni que pemütipasie.

¹⁰ 'Enata queneusutüa peti'aitatü,
Yamequeteyurieca que mümatinaque
Taheima que memüteyurie, cuiepata yaquetiuyüni.

¹¹ 'Icuai hicü mieme que temüteheuyehüva,
Yaquetatineumicuani hicü.

¹² Quetatineuyehüvirieca 'axa temüte'uyuricü
Tameta temütebareuyehüviricü müme 'axa memütasi'uyuri.

¹³ Pepücatasipitüaca temüta'inüasienicü,
Masí quetaneutavicueisitüa 'axa temüca'itüarienicü.
'Ecüsü 'aheyemecü pecatini'aitametüni

Pecanitürücaüyeni
Visi pecani'aneni 'aheyemecü.

Müpaü xEICÜa cani'aneni.

¹⁴ Xüca xetevareuyehüvirieca teüteri 'axa memüteyurie, xe'uquiyari taheima macave püxereuyehüvirieca xemeta. ¹⁵ Me xüca xecatevareuyehüvirieca teüteri, xe'uquiyari pücxereuyehüvirieca xemeta 'axa xete'uyurieyu.

Quesusi que mutayü haquiya hepaüsita

¹⁶ Quepaucua xemüyuhaquiya müme yacü xEICÜa memüteyurie vahepaü xepücaüaca. Müme yuheiveriecate vahepaü meteyuxexeiame mepayuyeitüva yacü xEICÜa, yuhaquivamete vahepaü memüteyuxexeiyanicü teüteri que memütevaxeiya. 'Icü niuqui caniseüyeni que nemütixecühüave, 'ari meheixeyatü mepacü tita memütepitüarieni. ¹⁷ 'Ecü püta quepaucua pemü'ahaquiya, quene'acaviri 'amu'usie, quenanaçahütaima, ¹⁸ tiyuhaquivamepaü pemücati'axexeiyanicü, teüteri que mematexeiya. 'A'uquiyari mana muyeica muye'aviesie, mücü püta que matixeiya pepümasiücüni. 'A'uquiyari 'ixeyatü tita müti'aviesie, mücü pümatipitüaca 'a'ivarica yunaima vahüxie.

Que mütitü'uta taheima mieme

(Rucaxi 12:33-34)

¹⁹ Xequeteneuhayeva cuiepa timieme xetixeuürietü xEICÜa. Cuiepa timieme pütüyusevixima ticümüyarietü tiyucuitamatü, tenavayamete qui vari mepeuhaque, mepinava. ²⁰ Taheima mieme masi xequetenexeürie. Mücü pücatiuyusevixima caticümüyarietü catiyucuitamatü, tenavayamete mepücaheutahaque mepüca'inava. ²¹ Haque pemeitixeürie, manata 'a'iyari püyecani.

*Tavaiyari cüxemeya**(Rucaxi 11:34-36)*

²² Tahüxie canihücütüni tavaiyari cüxemeya. 'Ayumieme xüca 'ahüxi yuxevini que pemütixeyi 'apini, 'avaiyarisie naime pepühecüariviyarieca. ²³ Me xüca 'ahüxi 'axa 'aneni peti'acahive'eriecacu, 'avaiyarisie pecaniyüriyariacamücü. Mericüte, 'acüxeme xüca 'uyüre, yemecü pepüyüriyarieni.

Cacaüyarisie tiviyatü, yupinisie tiviyatü püçayüve müti'uximayaca 'axeicüa
(Rucaxi 16:13)

²⁴ Tevi püçayüve 'axeicüa yuhutame vahesie tiviyatü müti'uximayaca yucusiyarima. Ni'uxive'eriecamücü xeime 'inaqui'erietü xeime, mesü xeimesie pütiviyani 'ixani'erietü xeime. Xepüçayüvave 'axeicüa xemüte'uximayaca Cacaüyarisie xeteviyatü yupinisie xeteviyatü.

*Cacaüyari que mütiva'üviya yunivema**(Rucaxi 12:22-31)*

²⁵ 'Ayumieme müpaü nepütixecühüave, xequeteneuhayeva xeyu'iyaritüatü yutucari hepaüsita, tita tetcuani tita tete'ieni xecateyücühüavetü, yuvaiyari hepaüsita xepüçayu'iyaritüaca tita tete'anacatüxüani xecateyücühüavetü. 'Icuai xeicüa que titucari, 'ixuriqui ravaiyari que tihücütüni. ²⁶ Xequenivaru'ixüari viquixi taheima miemete. Mepüca'uca'esa mepüca'uca'isana, caxetunisie mepücateti'uta. Sepanetü, xe'uquiyari taheima macave pütivamicua. Mericüte, xeme cuini mieme masi xepueyevese ni que müme. ²⁷ Xeme quepaicü püyüve yu'iyaritüatü 'a'utevitü mayuyeitüani xüca 'esi'utevini, sepa xei sicuriyari.

²⁸ 'Ixuriqui hepaüsita titayaricutaxi xeteyu'iyaritüa. Xequeteneyü'üquitüaca xehe'erivatü texuxuri 'üsita mieme que mütiuyüraxüa. Capüti'uximaya capüvita. ²⁹ Siepüre müpaü nepütixecühüave, Sarumini sepa naimecü marivetü mayuyeitüvacai visi püçatiyuquemaritüvacai texuxuripaü. ³⁰ Xüca müpaü 'aneni, xüca Cacaüyari müpaü tiqumemaritüaca 'üxa 'üsita mieme hicü meuti'u 'uxa'a huxunuta meucahüiva, masi yemecü catixequemaritüaca xeme sepa haveri mieme xeicüa yuri xemüte'erie. ³¹ 'Ayumieme xepüçayu'iyaritüaca yaxe'utiuyatü, Queri tetcuaca, titari tete'ieca, titacü tetetaquemaritüaca, xe'utiuyatü. ³² Müme memücatateüterima mepivautüve mücü naime. Xe'uquiyari taheima macave yapütimate xemeiyehüvacü 'icü naime. ³³ Xeme masi xequeneyuvaüriyani mücü tixe'aitüvame mühücütünicü, heiseriemecü yaxemütecahunicü. Müpaü xeteyurietü, xepütemiquienita mücü naime. ³⁴ 'Ayumieme xepüçayu'iyaritüaca 'uxa'a miemecü. 'Uxa'a puxuaveni 'iyaritüarica yücümana. Tita 'axa müti'ane 'ari pütünaquixü hicü miemecü xemüyu'iyaritüacacü.

7*Hipame vahesie xepücate'uhüpani, que mutayü**(Rucaxi 6:37-38, 41-42)*

¹ Hipame vahesie xepücate'uhüpani, xehesie capa rahüivanicü. ² Hipame vahesie que xemüte'uhüpa, yaxecüa xeme xehesie pürähüivani. Que xemüteva'inüasirie hipame, yaxecüa xepüte'inüasiyarieni. ³ Titayari cui petixeyi xasi 'a'iva hüxita meutavivi, pecahe'erivatü queuruvi

mana meutave 'ecü 'ahüxita. ⁴ Que petitahüaveni 'a'iva, Tamüsü nepümasivaye'itirieni xasi 'ahüxita meutavivi, queuruvi heutavecacu cuxi 'ecü 'ahüxita. ⁵ Yacü peputaine xeicüa. 'Ahüxita meri quenivayehüva queuruvi, 'arique 'aixüa peheunieretü pecanayeimücü pemivaye'itirienicü xasi 'a'iva hüxita meutavivi.

⁶ Tita Cacaüyarisie mieme mütipasie xepücatevamicuani süicüri. Cuca cuini müraye'atüca xepüca'acaxürüvani tuixuri vahüxie, capa me'itiquesinanicü, capa ta'aurie me'axürieme mexe'utisanacü süicüri.

Xüca xeteta'ivauni, xüca xetecuvautüveni, 'itupari xüca xe'uyuitüani, 'aixüa püyüni

(Rucaxi 11:9-13; 6:31)

⁷ Xecatehayevatü xüca xeteta'ivauni, yaxepütemiquieni. Xüca xetecuvautüveni xecatehayevatü, yaxepüte'itaxeiya. 'Itupari xüca xe'uyuitüani xecatehayevatü, xepüteheuyepiyarieni. ⁸ Que mü'ane mita'ivau pitanaqui'erieni yu'ivaurica, que mü'ane mivaune pitaxeiyani, que mü'ane 'itupari mücuyuitüva püreuyepiyarüva.

⁹ Xevitü xeme xüca nu'aya 'itavavirieni pa, tete que timini pa xatatü. ¹⁰ Xüca quesü 'itavavirieni, cu que timini quesü xatatü. ¹¹ Xemesietü sepa 'axa xemü'anene, xüca 'aixüa 'anemecü xetevamicuani yutüriyama, masi vaücavamecü xe'uquiyari taheima macave 'aixüa 'aneme catinivamimücü müme yamemüte'itavavirieni.

¹² 'Ayumieme nai que mütixenaque teüteri memüxeyurienicü xeme, mücü canixe'inüaritücamücü, yaxeicüa xemüvayurienicü müme meri. Müpaü tiyurienetü canitaxeviriyamücü 'inüari niuquiyari texaxatamete vaniuyari naime.

Quitenie 'esimayeva

(Rucaxi 13:24)

¹³ Quitenie 'esimayevasio xequeneutahaxüa. 'Epayeva quitenie, 'epatayeva huye meucayune haque memeuyexürüve. Mepüyümüire mana memeutahaque. ¹⁴ 'Esipayeva quitenie, püyusaipüna huye tucarisepai meutiyune. Hipatü xeicüa mepicaxexeiya.

Cüye que mütimasicü yu'icuaaxisie

(Rucaxi 6:43-44)

¹⁵ Xequeneyucuerivayurieca texaxatamete memüte'itava vahepaüsita. Xehesüa mepatahaque muxasi vahepaü meteyuxexeyatü, masi tetüata mepü'üravesixi püta memütenavaya. ¹⁶ Que memüte'utixuxuavere xepüvaretimani que memü'anene. Caxie que tica'inüiva xuyasio. Pini que tica'inüiva visexasie. ¹⁷ Naitü cüye münararani 'aixüa pütütiutixuxuavere. Naitü cüye mütixainirüme 'axa pütütiutixuxuavere. ¹⁸ Cüye münarani pücaüve 'axa mütütiutixuxuavereni. Cüye mütixainirüme pücaüve 'aixüa mütütiutixuxuavereni. ¹⁹ Naitü cüye 'aixüa mücatiutixuxuavere canavitequiemücü, taipa caneuxüriyamücü. ²⁰ 'Ayumieme que memüte'utixuxuavereni xepüvaretimani que memü'anene.

Yunaitü muyuavisie mepüca'aye'axüani que mutayü

(Rucaxi 13:25-27)

²¹ Müme müpaü memünetecühüave, Ti'aitame 'acu, Ti'aitame me'utiyuatü, yunaitü müme mepücaheutahaxüani haque müti'aita que mü'ane taheima macave. Müme xeicüa yamemütecahu que mütinaque ne'uquiyari taheima macave, müme mecaneutahaxüacuni.

22 Mücü tucarisie yumüiretü müpaü mepünetetahüave, Ti'aitame 'acu, Ti'aitame, neuxei tame temasixatatü tetenicuxatacaitüni, temasixatatü cacauyarixi 'axa memü'anene tepüvareutanü'axüa, temasixatatü marivemecü tepüteyuriecai. 23 'Anari ne müpaü nepütivatahüave, Hasuacu nepücaxematecai. Nehesüa xepücamiemete, xequeneutayeixüa. Cari yaxepüteyurie que mücatiheiserie.

*Simiyenitu 'aixüa mü'ane 'axa mü'ane
(Rucaxi 6:47-49; Maricuxi 1:22)*

24 'Ayumieme nepaine, que mü'ane mi'enie 'icü neniüqui que nemutayü, yamüticatüa, mücü tevi mütimaivepaü cani'aneni. Mücü niyutaquitüani tetesie. 25 'Ucaviyecu, hatuxame vayenecu, 'ucu'ecacu, mücü quisie 'uquexüacu 'eca, cacanativeni, tetesie mutaquicaicü simiyenituyari. 26 Masi que mü'ane mi'enie 'icü neniüqui, yacaticamietü, mücü tevi 'asimücatimatepaü cani'aneni. Mücü niyutaquitüani xiecaripa. 27 'Ucaviyecu, hatuxame vayenecu, 'ucu'ecacu, mücü quisie 'uquexüacu, niucaveni. Carima niutayuanü 'ativeximetü.

28 Hicüsüari Qesusi quepaucua minü 'icü xasica, teüteri mecaniuhüxiyani 'üquisicayacü. 29 Que mü'ane heiserie mexeixapaü tiniva'üquitüacaitüni. Müme 'inüaricü memüteva'üquitüvacai vahepaü pücati'üquitacai Qesusi.

8

*Qesusi que mürenayehüa tevi cuiniyacü müca'itiyacai
(Maricuxi 1:40-45; Rucaxi 5:12-16)*

1 Mericüsü quepaucua yemurisie macane, teüteri yumüiretü mecaniveiyacaitüni. 2 Hicü tevi cuiniyacü müca'itiyacai hesüana nuca nenevieri canipitüani ya'utaitü, Ti'aitame xüca pe'avaüriyani pepüyüve pemünesi'itienicü. 3 Mücüri yumama 'utaseraca nimayüani ya'utaitü, Nepünevaüriya. Pecaniu'itiyani. Cuiniyaya yapaücua neunuanü, 'itiyatü nayani. 4 Hicü Qesusi müpaü tinitahüave, Neuxei, xeimetüme pepücaraxaxatüvani. Mara'acamesüa quenemie püta quene'ahecüata masixeyacü. 'Imiquieri quenanutimava que mütiu'aitaxü Muisexi yapemütivatahecüatüanicü.

*Qesusi que mürenayehüa cuya nu'aya
(Rucaxi 7:1-10)*

5 Mericüsü Caperünaumesie heutahacu cuya hesüana caninuani xei sienituyari cuyaxi tiva'aitüvame. Mücü vaüriyarica nipitüani 6 müpaü 'utaitü, Ti'aitame 'acu, nenive muva nequita pacaca hurietü cui yüanetü cuiniyacü. 7 Mücü rehüave, Ne netiyemie nenenayehüanicü. 8 Cuya rehüave, Ti'aitame, 'aixüa nepüca'ane nequita pemeutahanicü. Niuqui xEICÜA queneutayüqui. Mücücü panayehüiyani nenive. 9 Nesiere necatini'aitüarieca necuyatütü, cuyaxita nepütiva'aitüvame. Xüca müpaü netitahüave xeime, Quenemie ne'utaitü, mücü püyemie. Xeimeta müpaü xüca netiutahüave, Quenaye'a ne'utaitü, mücü canayemücü. Xüca müpaü netitahüave nehösüa mieme ti'uximayatame, 'Ipaü quetineyuriene, müpaü pütüyuriene. 10 Qesusi 'ienieca nihüxiyacaitüni. Müpaü tinivarutahüave müme memiveiyacai, 'Icü niuqui caniseüyeni que nemütixecühüave, ni xeime 'Ixaherisixi vasata 'icüpaü 'aneme nepücahetaxeyave yuri

ti'eriecame. ¹¹ Müpaü nepütixecühüave, yumüiretü meni'axüacuni tau matineicasie miemete macayuyuiquesie miemete. Mexa 'aurie mecanayaxicuni 'Aurahamatü 'Isahaquimatü Cacuvumatü haque müre'aita que mü'ane taheima macave. ¹² Peru müme mana memeutahaxüaniquecai müpaü me'anenetü memutinuiavaxücü, müme püta mecanayeveiyariexüacuni tacua, yüvipa yemecü memu'uvanicü. Mana meniutisuanacuni meniutaquevecuni. ¹³ Hicü Qesusi müpaü tinitahüave cuyaxi tiva'aitüvame, Quenemie. Yuri que pemütiuta'eri, yapeque'itüarieni. 'Anatütü nanayehüiyani nu'aya.

Qesusi que mürenayehüa Pecuru varücaüya
(*Maricuxi 1:29-31; Rucaxi 4:38-39*)

¹⁴ Mericüsü Qesusi Pecuru quie nuaca, nixeiya varücaüya 'ucacaime hüiyacame. ¹⁵ Mamayasie nimayüani. Hüiya nihayeva. 'Anucunqueca tinivarumini.

Yümüireme que mütivaranyexüri
(*Maricuxi 1:32-34; Rucaxi 4:40-41*)

¹⁶ Hicü 'ucutaicarecu mecani'atüirieni yumüireme teüteri, cacaüyarixi 'axa memü'anene memüvaviyacai. Cacaüyarixi nivananuyenü'axüani ni-uquicü, yunaime püvaranyexüri memütecucuyecai. ¹⁷ Müpaü tiuyuriecü, paye'a Cacaüyari que mutayü, tixaxatame Quisariyaxi ya'utainecacu, Mücütütü cataniunavairieni taveranariya, peitü tacuiniya.

Teüteri Qesusisie memüteviyaquecai
(*Rucaxi 9:57-62*)

¹⁸ Mericüsü Qesusi vaxeyatü teüteri que memüteyuxeüriecai 'auriena yumüiretü, tinivaruta'aitüani yuteüterima 'anutaüyepai memenuyevitünicü. ¹⁹ Hicü xevitü 'inüaricü müti'üquitametücai hesüana nuaca, müpaü tinitahüave, Ti'üquitame 'acu, 'ahesie necatiniviyamücü. Haque pemeyemie, neta necaniyemieni 'a'utüma. ²⁰ Qesusi rehüave, Cauxaisi yuterü mepexeyia, viquixi taheima miemete yu'itua mepexeyata, peru ne, Yuri Tevi que nemütiteva, haquevasü nepücarexeyia haque nemünetamuritaritüani. ²¹ Xevitüta tiyü'üquitüvame müpaü tinitahüave, Ti'aitame, queneneupitüa merie nemüyemiecü, nemicateucucü ne'uquiyari 'umüyu. ²² Qesusi rehüave, Nehesie quetinevianisü. Müquite quenivaruhayeva, müme püta memüvacateucucü yuhesüa miemete müquite.

Qesusi que müreinuitüa 'eca hamevari
(*Maricuxi 4:35-41; Rucaxi 8:22-25*)

²³ Mericüsü canuvasio 'acayerüca neyani Qesusi, hesüana miemete teyü'üquitüvamete yunaitü me'acayaxeca 'üaritü mepecü. ²⁴ Hicü haracuna nenutivayacaitüni, Canuva pücahahecücai hamevarisata. Qesusi masi canicusucaitüni. ²⁵ Hicü teyü'üquitüvamete 'auriena me'uyuxeürieca menenutahütüani müpaü me'utiyuatü, Ti'aitame quetaneutavicuesitüa tepeuyevexime. ²⁶ Mücü müpaü tinivarutahüave, Titayari xeteheumama. Cari haveri mieme xEICÜa yuri xepüte'erie. Hicü 'anucunqueca nitatieni 'eca haracuna. Cui cayuvatü caniutamare. ²⁷ Teüteri menihüxiyacaitüni müpaü me'utiyuatü, Queri 'ane 'icü. Cari 'asita 'eca yapüticamie que maine, haracuna meta.

*Cacaüyarixi que memütevaviyacai Catarenatari**(Maricuxi 5:1-20; Rucaxi 8:26-39)*

²⁸ Mericüsü 'anutaüyepai meheta'axüacu Catarenatari vacuiepapai yuhutatü menencunaque teuquiyapa meheycüneca, cacaüyarixi 'axa memü'anene memüvaviyacai. Cuini mieme metenayu'eririyacaitüni. Hipatü mepücaüvavecai mana memü'uvanücü mücü huyeta, müme vacümana. ²⁹ Mericüsü müpaü meteniuhiva, Que petasiyurieni 'ecü, Cacaüyari pemünu'aya. 'Üva petinua petasi'uximatüanique tucari ca'aye'avecacu cuxi.

³⁰ Mericüsü memanu'uvacaisie tevapai metenicuacaitüni tuixuri yumüretü. ³¹ Cacaüyarixi 'axa memü'anene menitavavirieni müpaü me'utiyuatü, Xüca petasi'anuyenü'axüani, mana püta quetananunü'a cuerietü tuixuri temüvaviyacü. ³² Müpaü tinivarutahüave, Xequenehu manapaitü. Mana mehecüneca menivarutiviyaxüani tuixuri. Yunaitü tuixuri meniutinausa. 'Axa 'anecüa meneucanausaxüaximieni haracunapa. Hapa meniucuini.

³³ Hicü vahüvemete meniyuta'unaxüani. Quiecarisie meheta'axüaca metenicuxatacaitüni naime teüteri cacaüyarixi 'axa memü'anene memüvaviyacai vahepaüsita. ³⁴ Hicü quiecatari yunaitü mecanivayecüne meheinaquiyuca Qesusi. Me'ixeyatü vaüriyarica menipitüacaitüni müyemiecü vacuiepa mücayhayevanicü.

9*Qesusi que mürenayehüa huriecame**(Maricuxi 2:1-12; Rucaxi 5:17-26)*

¹ Mericüsü canuvasio 'acayerüca 'anutaüyepai neyani. Yuquiecarisie ninuani. ² Hicü huriecame meni'atüirieni 'itarisie yecaime. Qesusi vaxeyatü yuri que memüte'eriecai müpaü tinitahüave huriecame, 'Aiyari queneucayesa nive. 'Ari pepüreyehüviyari 'axa pemütüiyuricü. ³ Hicü hipatü 'inüaricü memüte'üquitametetücai müpaü metenyücühüavecaitüni yu'iyarisie, Cari 'icü pisevixima Cacaüyari 'axa 'utaitü. ⁴ Qesusi va'iyaritüarica maitü, müpaü niutayüni, Titayariri 'axa xeteyu'iyaritüatëve yu'iyarisie. ⁵ Tita masi caticuanive. Que ticuanive müpaü mütayünicü, pepüreyehüviyari 'axa pemütüiyuricü 'utaitü. Caticuanive masi müpaü püta mütayünicü, quenanucuquexi quenecuyeicani 'utaitü. ⁶ Para yaxemütemaicacü quename heiserie nehexeya cuiepa nemütivareyehüvirienicü 'axa memüte'uyuricü, Yuri Tevi nehücütütü, hicü müpaü tinitahüave huriecame, Quenanucuquexi, 'a'itari quenacuetü, 'aquie quenemie. ⁷ Hicü 'anucuqueca yuquie neyani. ⁸ Teüteri me'ixeyaca menimamacaitüni. 'Aixüa meniutiyuanecaitüni Cacaüyari hepaüsita, heiserie müvarupitüacü teüteri müpaü memüteyurienicü.

*Que mütita'ini Mateu hesiena mütiviyanicü**(Maricuxi 2:13-17; Rucaxi 5:27-32)*

⁹ Hicü Qesusi 'uma 'uyemietü nixeiya tevi Mateu titevacame mana 'acaime memüte'ayutituayasio. Müpaü tinitahüave, Nehesie quetineviyani. 'Anucuqueca hesiena tiniuviya.

¹⁰ Mericüsü Qesusi mana catinucuacaitüni quita. Yumüretü cuviyexunusie mieme memüteyeturiyari, 'axa teyuruvamete meta me'u'axüaca Qesusimatü teyü'üquitüvametemama vahamatü

metenicuacaitüni 'axeicüa. ¹¹ Pareseusixi mevaruxeiyaca müme, müpaü metenivarutahüave teyü'üquitüvametemama, Titayaricutaxi müme cuvixunusie mieme memüteyetuiriyari vahamatü 'axa teyuruvamete vahamatü ticua'a mücü tixe'üquitüvame. ¹² 'Iya varu'eniaca müpaü niutayüni, 'Aixüa memütheu'erie mepücaheiyehüva tiyu'uhayemavame. Müme memütecucuye püta mecaneiyehüaca. ¹³ Peuyevese cuxi yaxemüteyü'üquitüanicü que maine mücü niuqui müpaü manuyüne, Nepünaqui'a xüca xeteyucanenimayaca, peru mavari xeicüa pücanesinaque, manuyüne. Ne que nemütinua, nepücanua nevata'inienique müme heiseriemecü yamemütecahu. Müme 'axa memüteyurie püta nevata'inienique nepunua, memütehayevanicü que memüteyuriecai.

*Que mütiuta'ivaviyarie haquiya hepaüsita
(Maricuxi 2:18-22; Rucaxi 5:33-39)*

¹⁴ Hicüsüari Vani teyü'üquitüvametemama Quesusisüa meniu'axüani müpaü me'utiyuatü, Tame, Pareseusixi meta, titayari tete'utatihaguiva, 'ahesüa miemete teyü'üquitüvamete mecayutihaguivacacu. ¹⁵ Qesusi müpaü tinivarutahüave, Neüquiyapa que meteyüvave 'ixüaramete memüyuheiveriecacü mexi neneüqueme vahamatü 'a'uca. Tucari canaye'amücü quepaucua neneüqueme müthianieni vasata. 'Anari meniyuhaquicuni. ¹⁶ Tevi 'ixuriqui mücayutatutüvecü püca'imanesiquitüani 'ixuriqui müye'i. Manesiquiyari müpaü mü'ane 'ixuriqui pütahana, sanimeyari masi 'axa 'anetü payeica. ¹⁷ Yaxeicüa sixai müyeye'isie pücacatuariva caxie vinuyari mücuanacü. Me xüca müpaü tiuyurienique, sixai nitisaniquenieyü. Vinu nitayeuriveniqueyü, sixai neuyeveniqueyü. Masi sixai mühehecuasie pücatuariva caxie vinuyari mücuanacü. Mücücü naitü püyuhayevani.

Cairu nu'aya que müranucuquetüarie, 'uca ticuicame Qesusi 'ücarieya 'umayüacu

(Maricuxi 5:21-43; Rucaxi 8:40-56)

¹⁸ Müya tivacuxaxatüvacacu, teüteri va'uquiyari xevitü nuaca nenevieri canipitüani ya'utaitü, Nenive nemüni xique 'uca. Masi quenemie queneutime'i hesiena, nanutanierimücü. ¹⁹ Qesusi 'anucuqueca neiveiya, teyü'üquitüvameteta 'üaritü. ²⁰ Hicü 'uca 'aura caniyüani müticuyecai, tamamata heimana huta viyari müyuriecai xuriyaya caheunuavecacu. Varitana 'uyemietü nimayüani 'ücarieya putuniyarisie. ²¹ Yu'iyarisie müpaü tiniyücühüavecaitüni, Xüca ne'imayüani siqueresü 'ücarieya xeicüa, nepanayeveni. ²² Qesusi ta'aurie 'aveca 'ixeiya müpaü niutayüni, 'Aiyari queneucayesa nenive. Yuri pemü'teriecü pepanayehüiyari. 'Anatütü nanayeveni 'uca.

²³ Hicü Qesusi va'uquiyari quie henuaca, cürautavivamete varuxeiyaca teüteri meyuxamuriecame meta, ²⁴ müpaü tinivarutahüave, Xequenanuyecüni. Üimari pücamüqui. Pucusu masi. Meninanaimacaitüni. ²⁵ Peru varanuyenü'axüacu teüteri, mana heutahacu, 'iviyacu mamayasie, nanucuqueni 'üimari. ²⁶ Müpaü pütiutamarivaxü mücü cuiepa naisarie.

Yuhutatü memacücüpecai meheunenieretü que memüte'ayeitüarie

²⁷ Mericüsü mana 'anuyeyacu, yuhutatü meniveiyacaitüni Qesusi memacücüpecai, meniutihivacaitüni müpaü me'utiyuatü, Raviri

pemünu'aya, quetanenimayaca. ²⁸ Quita heutahacu müme memacücüpecai 'aura menacüne. Qesusi müpaü tinivarutahüave, Yuri xete'erie quename müpaü neyüve. Müpaü mete'icühüave, Hü Ti'aitame. ²⁹ Hicü nivaramayüaxüani vahüxita müpaü 'utaitü, Yuri que xemüte'erie yaxeque'itüarieni. ³⁰ Meheunenieretü menacüne. Hicü Qesusi cuini mieme nivarupitüani yuhaxüama ya'utaitü, Neuxei, xevitü tuma pücaretimani. ³¹ Müme masi mehecüneca metenicuxatacaitüni mücü cuiepa naisarie.

Nenurietü niuvetü que mürayeitüarie

³² Hicü mehecünecu müme hesüana caniu'atüarieni tevi münenuriecai cacäyari 'axa mü'ane miviyacaicü. ³³ 'Enuyenü'acu cacäyari 'axa mü'ane, nenurie niutaniuni. Teüteri menihüxiyacaitüni müpaü me'utiyuatü, Hasuacu müpaü 'anetü pücamarivacai haitüarie 'Ixaheri cuieyarisie. ³⁴ Perusü Pareseusixi müpaü meniutiyuanecaitüni, Cacaüyarixi 'axa memü'anene tiva'aitüvame miparevicü, 'ayumieme nivaranuyenü'axüani cacäyarixi 'axa memü'anene.

Qesusi que mütivanimayacai teüteri

³⁵ Mericüsü Qesusi naime quiecaritesie 'emacuyeyeusie 'esimüyeyeusie canicuyeicacaitüni ticu'üquit Janetü vatuquiteta, ticuxatatü niuqui 'aixüa manuyüncü, que müti'ane Cacaüyari ti'aitametücacu ticuxatatü, varanayexürvatü müme naime cuiniyacü naime veranariyacü memütecucuyecai. ³⁶ Teüteri yumüireme vaxeiyatü, nivarutinenimayata, memü'uximatüariecaicü mematixürüvecaicü, muxasi memücaheixeiya yühüveme vahepaü. ³⁷ Hicü müpaü tinivarutahüave yuhesüa miemete teyü'üquitüvamete, 'Isanari püvaücava, 'isanamete mepücayumüire. ³⁸ 'Ayumieme xequeneutavaviri 'isanari cusiyari, 'isanamete müvatanü'axüanicü yu'isanarita.

10

Tamamata heimana yuhutame que mütivaranyexei nü'arisixi
(*Maricuxi 3:13-19; Rucaxi 6:12-16*)

¹ Mericüsü teyü'üquitüvamete varuta'inieca yu'aurie tamamata heimana yuhutame hesüana memümiemetetücai, heiserie nivarupitüani cacäyarixi memüca'itiyatüca vahepaüsita memüvaranuyenü'axüanicü, memüvaranayexürüvanicü müme naime cuiniyacü naime veranariyacü memütecucuyecai.

² Nü'arisixi tamamata heimana yuhutatü müpaü mecatenitetevaca. Simuni meri Pecuru mütitevacai, 'Atürexitari mü'ivayatücai, Cacuvu Vani meta mü'ivayatücai, Severeu memünivemamatücai, ³ Piripe Parüturume meta, Tumaxi Mateu meta cuviyexunusie mieme mütiyetuiriyarüvacai, Cacuvu 'Aripeu münu'ayatücai Reveu meta Tareu mütitevacai, ⁴ Simuni mücananisitatücai Cura meta 'Isicariutitanaca 'arique miyetua Qesusi.

Tamamata heimana yuhutame que mütivareutanü'axüa
(*Maricuxi 6:7-13; Rucaxi 9:1-6*)

⁵ Mericüsü 'ime Qesusi nivareutanü'axüani tamamata heimana yuhutame müpaü tivaruta'aitüaca, Müme memücatateüterima vahuyeta xepücaheuhuni. Samariyatari vaquiecarisie xepücaheutahaxüani. ⁶ Masi muxasi memeuyexürüve vahesüa xequeneuhuni, 'Ixaherisixi teüteriyari vahesüa. ⁷ Xe'uyehutü 'ipaü xequetenecuxatani,

Canayehuraniri, cuitü que mü'ane taheima müti'aita 'enata pisutüani ti'aitatü, müpaü xe'utiyuatü. ⁸ Xequenivaranayexürüvani tecuicuate, xequenivaranutanieritüvani müquite, xequeniva'itica müme cuiniyacü memüca'itiyatüca, xequenivaranuyenü'axüa cacäyarixi 'axa memü'anene. 'Asixecatecuetatüarietü xepüte'umiquie, 'asixecateyucuetatütü xequetenivamicuani.

⁹ Xepücahenu'üveni ni huru ni pürata ni cuvüre tuminiyari yuvivurasie. ¹⁰ Xerai xepüca'anuhuruvani huyeta mieme. Huta 'üçayari ya cacai xepüca'anu'üni. Mumuxi xepüca'anucueni. Ti'ivamesie pütinaque yu'icuai mümiquienicü yu'ivarica.

¹¹ Quiecarisie quepaucua xemeutahaxüani 'amacuyevasio ya 'esimüevasio, xequenecuvava que mü'ane mana meca 'aixüa mütiuca'iyari. Hesüana xequeneyuhayevani 'asita quepaucua que xemüyehu. ¹² Quita xeheutahaxüaximetü vaürisica xequenepitüaca quiecame. ¹³ Xüca quiecame 'aixüa tiuca'iyarini, xevaürisica queyuhayevani hesiena. Me xüca 'aixüa catiuca'iyarini, xevaürisica que'acunuani xehesie. ¹⁴ Que mü'ane mücaxetanaqui'erieni, que mü'ane mücayuvaüriya xeniucü mü'enienicü, quita xevayenexüaximetü, mücü quiecarisie xevayenexüaximetü, xequeneucasixüa tumuanari yu'ücasie, mana mücayuhayevacü. ¹⁵ 'Icü niuqui caniseüeni que nemütixecühüave, tucari 'aye'ayu quepaucua 'isücame müvatahüave, Surumatari Cumuxatari 'esiva cuanivemecü meni'itüarietü, peru mana quiecatari püta cui cuanivemecü mecani'itüarietü.

'Arique xepuveiyarieca, que mutayü

¹⁶ Neri que nemütixeheutanü'axüa, muxasi vahepaü xecaniyüacacuni 'üravesixi vasata xe'u'uvatü. 'Ayumieme xequetenemaivaveni cuterixi vahepaü, xepüca'inüca tita 'axa müti'anene cucuruxi vahepaü. ¹⁷ Xequeneyucuerivayurieca teüteri vahepaüsita. Müme mepüxeyetüani yu'uquiyarima vahesüa. Mepüxetavayani yutuquiteta. ¹⁸ Cuvexunarurisixi te'aitamete vahüxie xecananuhapaniecuni nehesüa xemümiemetecü. Müpaü xe'itüarietüvetü xecanivatahecüasitüiyacuni müme hipameta memücatateüterima. ¹⁹ Quepaucua memüxeyetüani, müpaü xepücateyu'iyaritüaca que xemutiyuaneni, quepaü xemütevacühüaveni. 'Anaque yaxecatenipitüarietü que xemutiyuaneni. ²⁰ Xemesü xepücahümetüni que mü'ane yamütayüni 'ana, masi xe'uquiyari 'Iyarieya canihücütücamücü que mü'ane yamütayüni xecuyütüatü.

²¹ Ra'iva pürayetüani mümierienicü. Ra'uquiyari niyetuamücü yunive. Türi meniye'acuni yu'uquiyarima vahepaüsita, metenita'aitacuni memücui'ivacü. ²² Yunaitü mecanixe'uxive'eriecacuni nehesüa xemümiemetecü. Que mü'ane tiuca'enivatü 'amuyeicani heutipareyuque, mücü canitavicueisitüariemücü. ²³ Quepaucua memüxe'uveiyani xeime quiecariyarisie, 'uma püta xeimesiepaitü xequeneyuta'unaxüa. 'Icü niuqui caniseüeni que nemütixecühüave, quiecarite 'Ixaheri cuieyarisie miemete xepüca'ayenüvaveni mexi necanuaveni, Yuri Tevi que nemütihücü.

²⁴ Tiyü'üquitüvame que tiyüve me'ivacü ti'üquitame ve'emetütü. Ti'uximayatame que tiyüve me'ivacü yucusiyari ve'emetütü. ²⁵ 'Aixüa caniyümcü xüca tiyü'üquitüvame ti'üquitamepaü 'anetü 'ayani xeicüa, xüca ti'uximayatame yucusiyaripaü 'anetü 'ayani xeicüa. Mericüte, qui

cusiyari xüca Peheresepuri me'itaterüva masi vaüca yamepütevaterüva hesüana miemete quiecatari.

*Que mü'ane meuyevese mimacarüca
(Rucaxi 12:2-9)*

²⁶ Xepücavamacarüca. Naitü müranucaname, xeiyarietü catinayeimücü. Tita mütiu'aviesie, mücüta masiücütü payani. ²⁷ Que nemütixetahüave tahücüate tetecuxatatü yüvipa, yaxequetenecuxatani hecüta. Tita xemüte'enie yanetixecuxaxatüvacacu xenacata, vapai yunaime vahüxie xe'uti'utü yaxequeteneuhivani. ²⁸ Xepücavamacarüca müme memüyüvave vai memümieni xeicüa, mecayüvavetü memimieni ra'iyari. Masi xequen-emacarüca que mü'ane müyüve mica'una ra'iyari ravaiyari naime xasi taiyariyarisie.

²⁹ Tamüsü 'üxaviquixi que memütetuiya, yuhutatü xei senitavuyari mecate'aye'atüca. Ni xevitü müme cuiempa pücacaveni, xe'uquiyari yacatimaicacu. ³⁰ Xeme xecüpa xemu'usie mieme xexütü puti'inüasie que mütüpaüme. ³¹ 'Ayumieme xepücaheumamaca. Yümüretü 'üxaviquixi que memüte'aye'atüca, masi vaüca xepüte'aye'atüca xeme.

*Müme memüyuhecüata Qesusi Cürisitusüa memiemetetütü teüteri vahüxie
(Rucaxi 12:8-9)*

³² Que mü'ane müyuhecüata teüteri vahüxie quename nehesüa mieme 'utaitü, neta quename hesiena netiviya nepünehecüata ne'uquiyari hüxie taheima macave hüxie. ³³ Que mü'ane masi müyuhecüata teüteri vahüxie quename nehesüa camieme 'utaitü, neta quename hesiena necativiya nepünehecütani ne'uquiyari hüxie taheima macave hüxie.

*Qesusi hixüata que mütivasana
(Rucaxi 12:51-53; 14:26-27)*

³⁴ Que nemütinua, müpaü xepücatecu'erivani quename cuiempa memütama 'aixüa meteyuxeiyame nemüvarayeitüanicü nenua. 'Aixüa meteyuxeiyame nemüvarayeitüanicü necapunua, cusiracü memüyutacucuyanicü püta necaninuani. ³⁵ Nepunua meta vahixüata nemüvatasanaçü, tevi yu'uquiyari maye'uniecacü, 'uca yuvarusi maye'uniecacü, viquivame yumu'e maye'uniecacü. ³⁶ Müme memeye'unieca tevi, quiena quiecatari mecanihümetücacuni.

³⁷ Que mü'ane vaüca müvanaqui'erie yu'uquiyari yuvarusi 'esiva nesinaqui'erietü ne, 'aixüa püca'ane münesihexeiyanicü. Que mü'ane vaüca müvanaqui'erie yunive 'uqui'uca 'esiva nesinaqui'erietü ne, mücüta 'aixüa püca'ane münesihexeiyanicü. ³⁸ Que mü'ane yeme mücayuvaüriya 'asita curuxisie mümierieni, sepa nehamatü muyeica nehesie tiviyatü, mücüta 'aixüa püca'ane münesihexeiyanicü. ³⁹ Que mü'ane yutucari mütaxeiya pitatümaiya. Que mü'anesü mitümaiya yutucari nehesüa mümiemecü, mücü heixeiyatü payani.

*Ivarica
(Maricuxi 9:41)*

⁴⁰ Que mü'ane müxetanaqui'erie pünesitanaqui'erie neta. Que mü'ane münesitanaqui'erie canitanaqui'erienita 'iya münesihenyü'a. ⁴¹ Que mü'ane mitanaqui'erie tixaxatame, he'erivatü tixaxatame mühücücü xeicüa, mücü tixaxatamepaü pütüpitüarieni. Que mü'ane mitanaqui'erie tevi heiseriemecü yamüticamie, he'erivatü yamüticamieçü xeicüa, mücüta tevi heiseriemecü yamüticamiepaü yapütüpitüarieni. ⁴² 'Ime

sepa memücamamarivave, que mü'ane miharitüani müme xeime, sepa xei vasuyaricü haütümeçü xeiçüa miharitüa, he'erivatü tiyü'üquitüvame mühücüçü, niuqui caniseüyeni que nemütixecühüave, yemecü yu'ivarica püpitiüarieni.

11

Vani Ti'üyamesüa miemete niuqui tuayamete que memüte'u'axüa Quesusisüa

(Rucaxi 7:18-35)

¹ Mericüsü Quesusi quepaucua mütiutahayevaxü tiva'aitüatü yuhesüa miemete teyü'üquitüvamate tamamata heimana yuhutame, mana caneyeyani quiecaritesie müti'üquitanicü müticuxatanicü.

² Mericüsü Vani casariyanata 'ayecaitü tiniutamarieni Cürisitu que mütiyurieneçai. Nivaretanü'ani yuhesüa miemete teyü'üquitüvamate.

³ Vacümana Quesusi müpaü tiniutahüave, 'Ecü petihücü que mü'ane 'umamieniqueçai, nusu xeime cuxi tepüçuevieca. ⁴ Quesusi müpaü tinivaruta'eiya, Xequeneuhuniri, xequetenetaxatüa Vani tita xemüte'u'eni tita xemüte'uxei hepaüsita, ⁵ memacücüpe que memüte'anutaneniere, huriecate que memüte'anucu'uve, müme memüca'itiatücatei cuiniyacü mete'itiatü que memüte'acüca, memünacatuxietücatei meheu'enanatü que memüte'acüca, müquite que memüte'anucu'uitüariva, puvüresixi que memütexuxaxatüariva niuqui 'aixüa manuyüne hepaüsita. ⁶ Mücü meta, 'aixüa cani'itüarica que mü'ane necümana müca'ucununitüariva.

⁷ Mericüsü mana me'uyehuximeçacu, Quesusi canisütüani tivacuxaxatüvatü teüteri Vani hepaüsita müpaü 'utaitü, Titayari xetehecucünixüa macumavesie. Haca 'ecacü 'uyuaneme que xetehecu'ixüari. Tixaü xüari. ⁸ Mesü tita xetehecu'ixüari. Xicu 'ixuriqui müyumeni manacatücü xetehecuxei. Tixaü xüari. Tamüsü müme müyumemeni memanacatücü masi te'aitamete vaquita mepayetei. ⁹ Mesü titayari yemecü xetehecunenierixü. Tixaxatame xexeiaque püta xecatehecucünixüa 'acu. Hü müpaü nepütixecühüave, tixaxatame xepuxei yemecü mütiçaxatame hipatü yamemücatehüme. ¹⁰ 'Icü canihücütüni 'utüarica mixataçai müpaü 'anuyütü,

Camü, neniüqui tuayame.

Necanenunü'amücü 'ahüxiepai

Micuha'aritüanicü 'ahuye

Pecanuaveçacu cuxi.

¹¹ Niuqui caniseüyeni que nemütixecühüave, teüteri vanivema vasata ni xevitü püca'anucuqueve Vani Ti'üyamepaü ve'emetütü. Perusü que müti'ane mücü taheima macave ti'aitametüçacu, sepa tevi mücave'eme, mücüsie tiviyatü masi yemecü püve'eme, Vani hepaüna cave'emetüçacu.

¹² Vani Ti'üyame munuasie hicüque, tita temütehexeia que mü'ane taheima macave tati'aitüvametüçacu, mücü naitü püviyarixime tüma. Me'iviyacutü mepüyucitüve memeixeianicü yuhesie mieme.

¹³ Texaxatamete yunaitü, 'inüari niuquiyarita metenicuxataçaitüni 'arique que mütiyüniqueçai Vani munuaque. ¹⁴ Xüca xeyuvaüriyani xemitanaqu'erienicü 'icü niuqui, mücü Vani canihücütüni 'Eriyaxi 'umamieniqueçai. ¹⁵ Xaütü netü mu'enaxü.

16 Titapaü mete'aneneme netivaxatani hicü miemete teüteri. Türi vahepaü mecani'aneneni quiecarari hixüapa memütitei memüvahivi yu'ivama¹⁷ yame'utiyaütü, Cari yacü xeicüa tepüxecürautaviya, Xepücateneitüve.

Yacü xeicüa tepütahiveriecai xehesie mieme, Xepüca'utisuanacai.

18 Vani caninuani caticua'atü caye'etü. Müme müpaü meputiyuane, Cari cacaüyari 'axa mü'ane pinü'ü. 19 Ne püta Yuri Tevi nehücütütü necaninuani neticua'atü necu'ienetü. Müme müpaü meputiyuane, 'E'e, mücü tevi 'icuaicü xeicüa püyüane, vinucü xeicüa püyüane, püvanaqui'erie müme cuviyexunusie mieme memüteyeturiyari 'axa teyuruvamete yunaime. Sepanetü mücü, Cacaüyari timaivetü que mütiyuriene, mücücü yacatinimasiücünü heiserie que mürexeiya.

Que memücateyuvaüriyacai quiecaritesie quiecatari
(Rucaxi 10:13-15)

20 Hicü nisütüani varutate'atü teüteri quiecaritesie memayetecai haque türücaüyemecü mütiyurienecai müiremecü, quiecatari memücatehayevacaicü que memüteyuriecai. 21 Müpaü niutayüni, Xüa 'ui Curasini quiecatari, xüa 'ui Vesaira quiecatari. Tirusie Sirunisie xüca türücaüyemecü tiuyüni que mütiyü xehesüa, vana quiecatari meripai mepütéhayevequeyu que memüteyuriecai, mepüyuheiveriecaqueyu maixa me'anacatütü heiverica 'inüariyari, naxi meyucavirivatü. 22 Müpaü xeicüa nepütixecühüave, Tirutari Sirunitari vahesie mieme pücaniveni quepaucua 'isücame müvatahüave, peru xeme xehesie mieme cuini mieme pücaniveni masi. 23 Xemeta Caperünaumetari, que xeteyutituicaniqueyu muyuavisiepai. Müquite vahesüa xepeucaxüriyani püta. Xüca Surumasie türücaüyemecü tiuyüni que mütiyü xehesüa, mücü quiecarari püraniereniqueyu cuxi hicü. 24 Müpaü xeicüa nepütixecühüave, Suruma cuieyarisie quiecatari vahesie mieme pücaniveni quepaucua 'isücame müvatahüave, peru xeme xehesie mieme cuini mieme pücaniveni masi.

Nehesüa xequeneu'axüa, xequene'uxipieca, que mutayü
(Rucaxi 10:21-22)

25 Mericüsü 'ana Qesusi müpaü niutayüni, Ne'uquiyari taheima pemüti'aita cuiepa meta, pamüpariyusi nepümasipitüa 'ecü, pemütiuti'avietaxücü 'icü naime memücaheitimanicü müme memüteyü'üquitüavave memütemaivave, türi püta vahesie mieme masiücüme pemayeitüacü. 26 Hü ne'uquiyari, pepü'avaüriyacai müpaü pemütiyurieneicü.

27 Nai netiniyetuiriarieni, ne'uquiyari yanetipitüacacu. Xevitü püca'imaive mücü nu'aya, 'uquiyarieya xeicüa pimate. Xevitü püca'imateta 'uquiyarieya. Nu'aya xeicüa pimate mücü, me xüca nu'aya yuvaüriyani masiücüme meyeitüani xeicüa, peitimani 'uquiyarieya. 28 Nehesüa xequeneu'axüa xemüte'uximayatatüve xemu'ica yunaitü. Ne nepüxe'uxipitüaca. 29 Neyucu xequenanyetecani, xenesi'enietü xequeteneyü'üquitüaca. Ne nepüca'ane'eriya, nepücatinecatave'erie ne'iyarisie. 'Uxipiya xecanetaxeiyacuni yu'iyarisie. 30 Neyucu 'aixüa pü'ane, ne'ica pa'exani.

12

Teyü'üquitüvamete que memüte'itihurucacai türicu 'uxiپیا tucarisie
(*Maricuxi 2:23-28; Rucaxi 6:1-5*)

¹ Mericüsü 'ana Qesusi türicu ma'iviyaneçaisie niuyemiecaitüni 'uxiپیا tucarisie, teyü'üquitüvametemamata yunaitü. Hicü mepeuhacacuicacai teyü'üquitüvamete. Menisütüani me'itihurucatu müayari, meteniuticuaticüne. ² Hicü Pareseusixi mevaxeyatü müpaü metenitahüave Qesusi, Neuxei, 'ahesüa miemete teyü'üquitüvamete yamepüteyurie que mücatitauniva yamütiyurienenicü 'uxiپیا tucarisie. ³ Mücü müpaü tinivarutahüave, Cari xepüca'iterüvavave que mütiuyuri Raviri quepaucua meuhacamücücai, müme 'utümana memu'uvacaita quepaucua memeuhacacuicacai. ⁴ Cacaüyari quita neutahani, pa Cacaüyari hüxie mamanancai niucyani. Heiserie pücahexeyacai miticuanicü, mümeta 'utümana memu'uvacai heiserie mepücahexeyacai memiticuanicü, mara'acate xecüa heiserie mepexeyacai. ⁵ Mücü meta, xüari xepüca'iterüvavave que maine 'inüari niuquiyari, mara'acate que memüte'itisanca 'uxiپیا tucari 'inüariyari tuquipa me'uuvatü 'uxiپیا tucarisie, peru vahesie pücarahüiva mücücü. ⁶ Ne masi müpaü nepütixecühüave, 'ena catinixuaveni tita cui mütive'eme, tuqui 'amüpa cave'emetücacu hepaüna. ⁷ 'Icü niuqui müpaü manuyüne, Nepünaqui'a xüca meteyucanenimayaca, peru mavari xecüa pücanesinaque, manuyüne, xüca xemavavenique xepücate'uhüpaniqueyu müme 'asimemücate'uyuri vahesie. ⁸ Mericüte, Yuri Tevi nehücütütü, 'uxiپیا tucari hepaüsitata necatini'aitani.

Tevi mümamavaquicai
(*Maricuxi 3:1-6; Rucaxi 6:6-11*)

⁹ Mericüsü mana heyeyaca vatuquipa nenuani. ¹⁰ Hicü tevi mana nayecateitüni mümamavaquicai. Müme müpaü metenita'ivaviya Qesusi, Sipara, titauniva 'uxiپیا tucarisie menayehüanicü ticuicame, mehaitücaitü memitaxanetacü. ¹¹ Mücüsü müpaü tinivarutahüave, Que mü'ane xeme xüca muxa hexeyani, muxa xüca 'uxiپیا tucarisie xavata heucaveni, cativiyani mivatihanacü. Xüari piviyani. ¹² Mericüte, tevi cuini mieme caraye'axe, muxa mücaraye'axepaü. 'Ayumieme nepaine, canitaunivani 'aixüa mütiyurienenicü 'uxiپیا tucarisie. ¹³ Hicü müpaü tinitahüave tevi, 'Amama queneutasera. 'Itaseracu, 'aixüa 'anetü nayani yuxevitü tapa miemepaü. ¹⁴ Hicü Pareseusixi mevayecüneca meni-uyu'enieni hepaüsitana, que memüte'imieniquecai.

Niuqui matüaripai mixatacai Qesusi

¹⁵ Qesusi müpaü retimaica xaüsie neyani. Yümüretü meniveiya-caitüni. Yunaima nivarayanexürieni. ¹⁶ Vaüriyarica nivarupitüani capa masiücüme meheyeitüanicü. ¹⁷ Müpaü catinaye'ani Cacaüyari que mutayü, tixaxatame Quisariyaxi ya'utainecacu, ¹⁸ Camü nesiparevivame Nepenayexei Nepinaqui'erie Mücücü nepünaqui'a ne'iyarisie. Nenipitüamücü ne'iyari. Hipame nuivarite tinivataxatüamücü Tita mütiheiserie hepaüsita.

19 Mücü pücayumieneni

Püca'utahivani.

Xevitü püca'ienieni

Caye 'utüa 'utaniucame.

20 Haca mutapünarie püca'anumura.

Cüxeme vitayari sepa mücuauniya püca'icutüsani

Mexi 'e'ivarüme naime

Mücü yatipitüacacu

Tita mütiheiserie.

21 Müme memücatateüterima

Yuri mepüte'erieca

Que mü'ane mühücüsie.

Que memüte'ixanetacai Quesusi, müpaü me'utiyuatü quename cacäyari 'axa mü'ane 'inücai

(Maricuxi 3:19-30; Rucaxi 11:14-23; 12:10)

22 Hicüsüari hesüana caniu'atüarieni tevi cacäyari 'axa mü'ane minücai macüpecai mücaniuvecai. Quesusi nenayehüani. Nenuriecame niuветü nayani, heunieretü ratüa. 23 Memüyümüirecai yunaitü menihüxiyacaitüni. Müpaü meniutiyuanecaitüni, Cari 'icü Raviri Nu'aya catihücü. 24 Pareseusixi masi me'u'enanaca müpaü meniutiyuani, 'Icü xüca Peheresepuri cacäyarixi 'axa memü'anene mütiva'aitüva ca'inücaque pücvaranuyenü'axüaveniqueyu cacäyarixi. 25 Peru Quesusi va'iyaritüarica maitü müpaü tinivarutahüave, Naime cuiepa xüca quiecatari yuhixüata meyusana, mana pacumavere. Naime quiecarisie, naime quita xüca quiecatari yuhixüata meyusana, quiecaris 'epücareutevini. 26 Xücaris Cauyumarie 'anuyuyenü'ani yücümana, yuhixüata nisane. Que reutevini ti'aitametütü. 27 Mücü meta, xüca Peheresepurisie xeniu netiviyatü nevaranuyenü'avani cacäyarixi 'axa memü'anene, que mü'anesie meteviyatü metevanuyenü'ava xeme xenivema. 'Ayumieme müme xehesie mepüte'ahüpani. 28 Mesü Cacäyari 'Iyarieya xüca hücütüni que mü'ane münesiparevie nevaranuyenü'avacacu cacäyarixi 'axa memü'anene, cari Cacäyari 'ari canisütüani ti'aitatü xehesüa.

29 Mücü meta, quepaü tiyüve tevi mütürücaüye quita meutahaque mütinavanicü piniteya, me xüca ca'ihüani meri mücü mütürücaüye. 'Thüame pütinavani tita mütixuave quitana.

30 Que mü'ane nehiesie mücativiya, mücü pünesi'aye'unie. Que mü'ane nehamatü müca'icuxeüris, mücü pítaxürüva.

31 'Ayumieme müpaü nepütixecühüave, naime 'axa que memüteyurie 'axa que memutiyuane teüteri, mepüyüvave memüteheuyehüviyarienicü. Peru müme memisevixima 'Iyari 'axa me'utiyuatü, müme mepücateheuyehüviyarieni. 32 Que mü'ane niuqui yamütayüni nehepaüsita, Yuri Tevi que nemütihücü, mücü püyüve müreuyehüviyarienicü, peru que mü'ane 'axa 'utaitü misevixima 'Iyari Mütiyupata, mücücü pücareuyehüviyarieni 'ena cuiepa, 'umamiesieta.

Cüye yu'icuaxicü pümasiücü

(Rucaxi 6:43-45)

33 Cüye xüca xemaica quename narani 'icuaxieyata 'aixüa caniyümücü. Me cüye xüca xemaica quename xainive, 'icuaxieyata xaxainitü canayeimücü. Cüye yu'icuaxicü pümasiücü. 34 Cari xeme terücaxi xepüva'ivama, quepaü xeyüvave 'aixüa xemütecuxatanicü

'axa xete'u'iyaritü. Que müranayuhayeva ra'iyari tihü necacu, yacatinicuxatamücü yutetacü. ³⁵ Tevi 'aixüa mütiuca'iyari 'icuxeürieme tita 'aixüa müti'anene yuhesie, tita 'aixüa müti'anene canivayehanimücü. Tevi 'axa mütiuca'iyari 'icuxeürieme tita 'axa müti'anene yuhesie, tita 'axa müti'anene canivayehanimücü. ³⁶ Müpaü nepütixecühüave, naime niuqui yacü xeicüa memutiniuca teüteri, mücü hepaüsita mepütiniuni quepaucua 'isücame müvatahüave. ³⁷ Que pemutayücü, mücü heiserie pecanipitüaricamücü, mesü que pemutayücü, mücü heiserie pepanutahüiyani.

'Ana miemete 'axa mete'u'iyaritü 'inüari que memüte'itavaviri Quesusi (Maricuxi 8:12; Rucaxi 11:29-32)

³⁸ Mericüsü 'ana hipatü 'inüaricü memüte'üquitametetücai, Pareseusixi meta hipatü müpaü metenitahüave, Ti'üquitame 'acu, 'inüari tepüxeiyaqueyu yapetatixeisitüacacu. ³⁹ Mücü müpaü tinivaruta'eiya, Hicü miemete teüteri 'axa xepüte'u'iyari, xepüvacumaüva hipame va'ütama. 'Ayumieme 'inüari xenivautüveni, peru 'inüari xepücapitüarieni. Cunasi 'inüari que müratüa tixaxatametütü, müpaü xeicüa xecatenipitüaricuni 'inüari. ⁴⁰ Cunasi quesü 'amüpasie que mütiyecatei haica tucari haica tucari, müpaürita yaxeicüa Yuri Tevi que nemütiteva, cuieta nepüyecani haica tucari haica tucari. ⁴¹ Ninivesie quiecatari 'amepüti'uni metetahecüataque hicü miemete teüteri vahepaüsita quepaucua 'isücame müvatahüave. Hicü miemete vahesie pürahüiyani 'ana, Ninivetari memüte'uhayevaxücü que memüteyuricai, Cunasi tivarutaxatüacu. Camüsü, Cunasi que mücatitürücaüyecai, que mü'ane cui mütürücaüye püta 'ena puyeica. ⁴² 'Uca taserie mecatei müti'aitametücai yucülepa, mücü 'apütaqueni titahecüataque hicü miemete vahepaüsita. Vahesie pürahüiyani 'ana, mücü meyetüacü cuie manunierepaitü, mi'enienicü Sarumuni que mütimaivecai. Camüsü Sarumuni que mücatimaivecai, que mü'ane cui mütimaive püta 'ena puyeica.

Cacaüyari 'axa mü'ane tavari que mütiyiviya tevi (Rucaxi 11:24-26)

⁴³ Xevitü cacaüyari müyusevixima 'ixüname tevi, macuvaquisie pücuyecani 'uxipiya cuvaunetü, yutexienetü. ⁴⁴ 'Ana müpaü pütayüni, Nequie nepüyemie nemüvayetüasie. Nuame heutaniereme xüca 'ixeiya 'uyemaveme vaye'itiyacame 'aixüa tiuye'aneme, ⁴⁵ 'ana püyemie, hipame püvata'inieni cacaüyarixi 'atahutame masi cuini mieme 'axa memü'anene. Meheutahaxüame, muva me'ayetetü mepacüne yunaitü. 'Imatürieca mücü tevi masi yemecü 'axa 'itüarienetü payani, müca'itüarieneipaü matüaripai. Müpaüta mecani'itüaricuni 'icü teüteri hicü miemete 'axa memüteyurie.

Quesusi 'ivamama varusieya (Maricuxi 3:31-35; Rucaxi 8:19-21)

⁴⁶ Tivacuxaxatüvacacu cuxi teüteri yumüireme, varusieya 'ivamama tacua meniti'ucaitüni me'ihüavicutü. ⁴⁷ Xevitü müpaü tinitahüave, Neuxei, 'avarusi 'a'ivama tacua meniti'uca memasihüavicutü. ⁴⁸ Quesusi müpaü tinita'eiya niucame, Que hateri nevarusi ne'ivama. ⁴⁹ Yumama 'utaseratü yuhesüa miemete teyü'üquitüvamete vahepa, müpaü nitayüni, Camü nevarusi ne'ivama. ⁵⁰ Que mü'ane yamütiyuriene que mütinaque ne'uquiyari taheima macave, mücü canine'ivatüni caninevarusitüni.

13

*Ti'ivivame 'üxasieya hepaüsita ticuxatatü, que müti'üquitacai
(Maricuxi 4:1-9; Rucaxi 8:4-8)*

¹ Mericüsü 'ana Qesusi quita hayeneca, haracuna tesita niutayerüni taniunique. ² Hicü teüteri yumüiretü meniuyucuxeürieni 'auriena. 'Ayumieme canuvasio püta nicayerüni, mana yecaitü tini'üquitacaitüni, teüteri xiecaripa meti'ucacu. ³ Vaüca tinivaruti'üquitüani 'üxasi hepaüsita ticuxatatü, ya'utaitü, Mericüsü ti'ivivame neyani, ni'ivienecaitüni. ⁴ Mericüsü 'imüari 'ivienecacu, hipatü huye tesita niucaxürieni. Viquixi me'ucaxürieca menicuteüxü. ⁵ Hipatüta ayeparisio tiucaxüri vaüca müca'acucuiyasie. Cuitüva niutineni cuie 'emücasuicaicü. ⁶ Tau hanecu maxürixü niucuini, niutivani mücahananayatücateicü. ⁷ Hipatüta xuyasata mucaxüri, xuya tupiriyayari 'utiyüraca heimana puyetüa. ⁸ Masi hipatüta cuie 'aixüa mü'anesie niucaxürieni. Putixuaverixü, hipatü xei sienituyari nayani, hipatü haica teviyari ratüa, hipatü xei teviyari heimana tamamata ratüa. ⁹ Xaütü netü mu'enaxü.

*Titayari müpaü müti'üquitacai Qesusi, 'üxasi hepaüsita ticuxatatü xeicüa
(Maricuxi 4:10-12; Rucaxi 8:9-10)*

¹⁰ Mericüsü teyü'üquitüvamete 'aura me'acüneca müpaü metenita'ivaviya, Titayari 'üxasi hepaüsita peticuxatatü xeicüa petiva'üquitüa. ¹¹ Mücü müpaü tinivaruta'eiya, Xeme xecaniupitüarieni xemimaicacü tita müti'aviesiecai, xemütemaicacü que müti'ane ti'aitametücacu que mü'ane taheima macave. Müme püta müpaü mepücatepitüarie. ¹² Que mü'ane tixaütü mürexeiya tavari cuxi pütimiqüeni, manayuhayevanicü. Que mü'ane mümave, sepa que mütitita mürexeiya, pütinavaiyarieni. ¹³ 'Ayumieme 'üxasi hepaüsita neticuxatatü nepütiva'üquitüa, memücaheunenierecü sepa cui memütaneniene, memücaheu'enanacü sepa cui memüta'enana, 'asimemücatemaivavecü. ¹⁴ Vahesie pütüinaquixü tita mütixatacai tixaxatame Quisariyaxi ya'utaitü, Cui xepüta'enanaca peru xepücatemaivaveni. Cui xepütanenienereni peru tixaütü xepücatexeyani.

¹⁵ 'Icü teüteri yu'iyarisie mepüyü'üraraxie,

Yunacacü haveri mieme xeicüa mepeu'enana.

Vahüxie pü'itutupe.

Me xüca müpaü meca'anenique

Yühüxicü mepeuneniereniqueyu

Yunacacü mepeu'enanacaqueyu

Yu'iyarisie mepütemaivaveniqueyu,

Ta'aurie mepaxürieniqueyu,

Nepüvaranayexürieniqueyu ne.

¹⁶ Xeme masi 'aixüa xepu'itüarie xemeunenierecü yühüxicü, 'aixüa xepu'itüarie, xemeu'enanacü yunacacü ¹⁷ Niuqui caniseüyeni que nemütixecühüave, yumüiretü texaxatamete, yumüiretü teüteri heiseriemecü yamemütecahucai, müme mepixeyacucü tita xemütexeyia xeme, peru mepüca'ixei. Mepi'eniecucai tita xemüte'enie, peru mepüca'i'eni.

Qesusi que mütihecüatacai yü'üquisica, ti'ivivame 'üxasieya hepaüsita que müti'üquitacai

(Maricuxi 4:13-20; Rucaxi 8:11-15)

18 Mericüte, xequeneu'enana 'üxasi hepaüsita, ti'ivivamesie que mütimasiücü 'üquisica. 19 Que mü'ane mi'enie 'icü niuqui que müti'ane 'Iya ti'aitametücacu maine, peru 'asimücaretimaive, que mü'ane 'axa mütiyuruva nuame pinavairieni tita 'iyarieyasie mütiuca'iviya. Müpaü cani'itüarica huve tesita muca'iviyapaü. 20 'Ayeparisie muca'iviya, mücü canihücütüni que mü'ane mi'enie niuqui, yutemavietü mitanaqu'erie xei mieme. 21 Yücümana pücahananatave, 'apücareutere masi. 'Ayumieme quepaucua mü'uximatüarie, quepaucua muveiyarie 'icü niuqui hepaüsita, yapaucua niucunitüarivani. 22 Mücü meta xuyasata muca'iviya, mücü canihücütüni que mü'ane mi'enie niuqui, peru püyu'iyaritüa tita cuiepa mütimieme ra'erivatü, pütüyu'irüviya tuminicü yutemavietü. 'Ayumieme niuqui panunamiyari cacaniutixuavere. 23 'Aixüa mü'anesie muca'iviya, mücü canihücütüni que mü'ane mi'enie niuqui, meitima. Mücü niutixuxuavereni, hipatü xei sienituyari pacü, hipatüta haica teviyari racü, hipatüta xei teviyari heimana tamamata racü.

Türicu hepaüsita hamürixa hepaüsita, ticuxatatü que müti'üquitacai

24 Mericüsü tavarita 'üquisica nivarumini 'üxasi hepaüsita ticuxatatü, müpaü 'utaitü, 'Ipaü catini'aneni, que mü'ane taheima macave ti'aitametücacu. Tevi 'imüari 'aixüa mü'anene puca'ivi yuvasyata. 25 Perusü necusucacu xevitü mana caninuanie 'eye'unietü. Hamürixa 'uca'ivieca türicusata, neyani. 26 'Utinecu sisiüravitü, tixuaverirümecacu, 'anari masiücütü nayani hamürixa. 27 Hicü te'uximayatamete me'u'axüaca yucusiyarisüa, müpaü metenitahüave, Cusiyari 'acu. 'Imüari 'aixüa cati'anenecai pemica'ivi 'avasyata. Haqeri pemieme hamürixa. 28 Mücü müpaü pütivaruta'ei, Tevi munesi'aye'unie müpaü pütüyuri. Te'uximayatamete müpaü metenitahüave, Mericüte, pecati'avaüriya temuhu, temicuxeürieni hamürixa. 29 Mücü müpaü niutayüni, Tixaüsü, xücate xe'icuxeürieni hamürixa, 'axeicüa xepivatixünaxüani türicuta yünücame. 30 Xequeneuhayeva 'axeicüa müvaverenicü 'isanaxaque. 'Isanari 'aye'ayu, 'ana müpaü nepütivatahüave 'isanamete, Hamürixa xequeneucuxeüri meri, xequenahanaxüa xemititaiyacü. Türicu xequeneuti'uta necaxetunisie.

*Musitasa 'imüariyari hepaüsita ticuxatatü, que müti'üquitacai
(Maricuxi 4:30-32; Rucaxi 13:18-19)*

31 Hicü tavari 'üxasi hepaüsita ticuxatatü 'üquisica nivarumini müpaü 'utaitü, 'Ipaü pütü'ane ti'aitametücacu que mü'ane taheima macave. Musitasa 'imüariyaripaü cani'aneni tevi mica'epaü yuvasyata. 32 'Imüarite pücaxuave hepaüna 'anenetü 'esipepetü, peru quepaucua mütinieni, tupiriyate pücaxuave hepaüna 'anenetü 'epapatü. Cüye payeica 'epatü, taheima miemete viquixi mepüyüvave hesiena memü'axüani memüyuti'ituatüani.

*Pa cuxanariyame hepaüsita ticuxatatü, que müti'üquitacai
(Rucaxi 13:20-21)*

33 Tavarita tinivaruta'üquitüani 'üxasi hepaüsita ticuxatatü, müpaü 'utaitü, 'Ipaü pütü'ane ti'aitametücacu que mü'ane taheima macave. Pa cuxanariyamepaü cani'aneni. 'Uca 'ivatituca nenutinütüani pa mütüxiyarisie haica 'axuvayarisie, 'ariqueque niuticuxanare naitü.

Que mütiyurienecai Quesusi, 'üxasi hepaüsita ticuxatatü ti'üquitatü (Maricuxi 4:33-34)

³⁴ Müpaü naimecü Quesusi tinivacuxaxatüvacaitüni teüteri, 'üxasi hepaüsita ticuxatatü tivati'üquitüanique. 'Üxasi hepaüsita caticuxatatü, 'asipücativacühüavecai. ³⁵ Müpaü püraye'a, Cacaüyari que mutayü, tixax-atame ya'utainecacu,

'Üxasi hepaüsita neticuxatatü nepütaniuni.
Nepütitaxata tita müti'aviesiecai
Cuië munetüariepai hicüque.

Quesusi que mütihecüatacai yü'üquisica, hamürixa hepaüsita ticuxatatü que müti'üquitacai

³⁶ Mericüsü varenü'aca teüteri quita neutahani. Teyü'üquitüvamate 'auriena meniti'uni müpaü me'utiyuatü, Quetaneutahecüasitüiya mücü 'a'üquisica hamürixa hepaüsita peticuxatatü que pemüti'üquitacai vasiyata mieme. ³⁷ Mücü müpaü tinivaruta'eiya, Que mü'ane mica'ivi 'imüari 'aixüa mü'anene, Yuri Tevi que nemütihücü ne necanihücütüni. ³⁸ Vasiya cuië canihücütüni naitü. 'Imüari 'aixüa mü'anene, müme mecanihümetüni memeixeiya que mü'ane taheima macave tiva'aitüvametüme. ³⁹ Hamürixa, mücü 'axa mütiyuruvasüa miemete mecanihümetüni. Tevi meye'uniecai quiecame, hamürixa muca'ivi, mücü Cauyumarie canihücütüni. 'Isanari, mücü tucari canihücütüni quepaucua meutipare. 'Isanamete niuqui tuayamete metehüme. ⁴⁰ Hamürixa que mütiucuxeüriya que mütiutitaiyari taipa, müpaürita catiniyümücü quepaucua maye'ani. ⁴¹ Yuri Tevi que nemütihücü, nepüvatanü'axüani nehesüa miemete niuqui tuayamete. Müme mepüvacuxeürieni teüteri memüteyucununitüva, teüteri yamemüteyurie que mücatiheiseri, mevanüacu müme memünesihexeiya netiva'aitüvametücacu. ⁴² Memücuxeüriyani, müme mepüvareucaxürieni huxunuta müvatitavesie. Muva meputisuanani mepüyutaqueveni. ⁴³ Müme heiseriemecü yamemütecahu püta memamarivavetü mecanacünicuni 'ana haque va'uquiyari müra'aita, tau que mütimerücaüye. Xaütü netü mu'enaxü.

Tumini mü'aviesiecai

⁴⁴ Mericüsü 'ipaü catini'aneni que mü'ane taheima macave ti'aitametücacu. Vaücava tuminipaü cani'aneni mü'aviesiecaipaü cuieta. Tevi heitaxeiyaca tavari niti'avieta. Cui yutemavietü, mana neyani, catinetuani nai mürexeyacai neinaneni mücü cuië.

Perüra visi mü'ane cuinie müraye'axe

⁴⁵ Tavarita 'ipaü catini'aneni que mü'ane taheima macave ti'aitametücacu. Tituayame picuvaunecai perüra visi mü'anene. ⁴⁶ Xeime perüra hetaxeiyaca cuinie müraye'axecai, mana neyani, tinetuani nai mürexeyacai, mücü tuminiyaricü neinaneni perüra.

Vipi

⁴⁷ Tavarita 'ipaü catini'aneni, que mü'ane taheima macave ti'aitametücacu. Vipipaü cani'aneni haramarasie meucahanivapaü. Mücücü ha tesita mepüvaratinetüa quesüte yücü me'aneneme yusata. ⁴⁸ Quepaucua memutahünixü, menenatihana haramara tesita. Mana metitetü 'aixüa memü'anene menivaranuyeteüxü, menivareucaxürieni

quirivasie, 'axa memü'anene mepüvarexüri. ⁴⁹ Müpäürita catiniyümücü quepaucua meutipare. Niuqui tuayamete meneutayeixüani, menivaranuyeteüxicuni 'axa teyuruvamete memüvanü'ü müme heiseriemecü yamemütecahu, ⁵⁰ mepüvareucaxürieni huxunuta müvatitatavesie. Muva meputisuanani mepüyutaqueveni.

Rapini xique mütimieme meripai mütimieme

⁵¹ Hicüsüari müpäü tinivarutahüave, 'Icü xetehetima naime. Hü mete'icühüave. ⁵² 'Iya müpäü tinivarutahüave, Mericüte, 'ayumieme nepaine, que mü'ane 'inüaricü müti'üquitame, quepaucua yamüretimanicü que müti'ane ti'aitametücacu que mü'ane taheima macave, mücü tevipaü caniyüaneni quicü mühüritäriepaü. Yayüanetü, yupinisata pütivayehapa tita xique mütimieme tita meripai mütimieme meta naime.

*Quesusi que mütiyuri Nasaretisie
(Maricuxi 6:1-6; Rucaxi 4:16-30)*

⁵³ Mericüsü Quesusi tiuhayevaca müpäü ti'üquitatü 'üxasi hepaüsita ticuxatatü, mana heyeyaca niuyupata. ⁵⁴ Yuquiecaru nuaca tiniva'üquitüacaitüni vatuquita. Müme 'ayumieme menihüxiyacaitüni. Müpäü meniutiyuanecaitüni, 'Icü meixeiya, haque pemieme que mütimaive türücaüyemecü que mütiyuriene. ⁵⁵ 'Icü carüpiniteru catinu'aya. Varusieya Mariya catiteva, 'ivamama meta Cacuvu Cuse Simuni Cura mecateteteva. ⁵⁶ 'Ivamama 'ucari yunaitü 'uva mecatetitei tahesüa. Haquesüari pemieme 'icü naitü que mütiyuriene. ⁵⁷ Menitixeümani. Hicü Quesusi müpäü tinivarutahüave, Tixaxatame naisarie ve'eme cani'erivani. Yucüiepa xeicüa yuquita ve'eme püca'eriva. ⁵⁸ Mana vaüca pücatiyuri türücaüyemecü, müme yuri memücate'eriecaicü.

14

*Ti'üyame Vani que mütiümierie
(Maricuxi 6:14-29; Rucaxi 9:7-9)*

¹ Mericüsü 'ana Herurexi canihüritäriecaicaitüni mücü cuiepa müti'aitanicü. Caniu'ena Quesusi hepaüsita que müranivacai. ² Müpäü tinivarutahüave memipareviecai, Cari Vani canihücütüni Ti'üyame. 'Umüca panucque, 'ayumieme türücariya nicuyüitüvani.

³ Mücü Herurexi yatiuta'aitacu meripai, niuviarieni Vani, niuhüiyani, nanutahüiyani casariyanata, müpäü mütinaquecaicü Heruriya. ⁴ Müpäü tiniuyüni, Vani caviyarievete cuxi müpäü mütitahüavecaicü Herurexi, Pücatauniva pemevitücünicü, 'utaitü, Heruriya xatatü. Mücü Heruriya, Herurexi canicueyatücaicaitüni meri, ca'inavairievecacu cuxi yu'iva Piripe mütitetevacai. ⁵ Herurexi pimiemücücai Vani, peru püvamacarücai teüteri, quename tixaxatametücai memütecu'erivacaicü. ⁶ Mericüsü tucarisie quepaucua Herurexi mutinuivaxüsie, Heruriya nu'aya 'ucatütü tiniütineini vahüxie. Pinaquecai Herurexi. ⁷ 'Ayumieme puyühürütü, quename tita mütitavavirieniqueyu timiniquecai, 'utaitü. ⁸ 'Iya varusieya yatitahüavecu müpäü tinitahüave, Vani Ti'üyame mu'uya queneneu'ütüa 'ena pateyusie yecaime. ⁹ Ti'aitame cui yuhiverietü müyühürütücaicü teüteri hamatüana memütecuacai vahüxie, tiniuta'aita mütimiquienicü. ¹⁰ Neinü'ani cuya tita'aitüaca Vani mu'uya manuxitenicü casariyanata. ¹¹ Mu'uya 'atüariecu pateyusie yecaitü, 'üimari 'umiquieca, pi'ütüa yuvarusi.

12 Hicü Vani teyü'üquitüvametemama me'u'axüaca meneicueni caxarieya, meneicateucu. Meheycüneca meteneitaxatüani Quesusi.

Teüteri que müttivarumi 'auxüme miriyari
(*Maricuxi 6:30-44; Rucaxi 9:10-17; Vani 6:1-14*)

13 Mericüsü Quesusi tiutamarioca, neyani canuvasie cayerüca macumavesiepaütü yuxaüta. Teüteri mete'utamarioca, yü'ücama menecüne quiecaritiesie meheycüneca hepaüsitana meheta'axüanique. 14 Hicü 'anatiyeiximetü Quesusi, teüteri nivaruxeiya yumüireme. Vananimayatü, nivaranayexürieni vahesüa miemete tecuicucate. 15 Hicü 'ucutaicarecu teyü'üquitüvamete 'auriena meniuyucuxeürieni müpaü me'utiyuatü, 'Ena canacumaveni, cananucayaniri memütecuaniquecaicü. Quenivareutanü'axüani teüteri, quiecaritiesie memütayeixüanicü, 'icuai memütetyutinairienicü. 16 Quesusi masi müpaü tinivarutahüave, Pücaheuyevese memüyehucü. Xeme püta xequetenivarumicua. 17 Müme müpaü metenita'eiya, Quete 'ena tixaütü tepücatehexeiya, 'auxüme payari huta quesüteyari xeiçüa tepexeiya. 18 Müpaü tinivarutahüave, 'Uva nehesüa xequenatua. 19 Hicü tivaruta'aitüaca teüteri memücuyaxixüanicü 'üxapa, 'enu'üca 'auxüme payari huta quesüteyari meta, taheima heutinieroca niyutanenevieni. 'Ititaraca pa nivaru'ütüani teyü'üquitüvamete, müme menivaruta'ütüani teüteri. 20 Yunaitü meniticuani meniutihuxani. Hicü menicuxeürieni tarimeyari manuyuhayevaxü, menitihüniya tamamata heimana huta quirivayari. 21 'Uqisi memüte'ucuai 'auxüme miriyari yacütütü mecaniyupaümecaitüni, 'ucari türi meta mepüca'inüaricai.

Quesusi ha heima que müramiecai
(*Maricuxi 6:45-52; Vani 6:16-21*)

22 Hicüsüari nivarutamexütüani teyü'üquitüvamete, canuvasie memücayaxecü memenuchaitüiyacü 'anutaüyepaitü, 'arique püvarenü'a teüteri. 23 Varenü'aca, yemurisie neutiylene yuxaüta yutanenevienneque. Hicü 'ucuyürecu mana necateitüni yuxaüta. 24 Hicü canuvasie meyetetü ha hixüapa meneutahucaitüni. Cuie hetevacacu, hamevari picuyuitüvacai canuva, hepana mu'ecacaicü. 25 Mericüsü 'esivatücacu tuxacüta, vahepa canamiecaütüni Quesusi haracuna heima 'umietü. 26 Teyü'üquitüvamete me'ixeiyaütü haracuna heima 'amiecame, meniyumuinacaitüni, müpaü meteniyücühüavecaütüni, Tietü 'iyari 'uyüximeni. Memamatü meniutihivacaitüni. 27 Hicü Quesusi niutaniuni müpaü tivacühüavetü, Yu'iyari xequeneucayasa, ne nepühücü. Xepücamamaca.

28 Hicü Pecuru müpaü tinita'eiya, Ti'aitame xüca 'ecü pehücütüni, quenetineuta'aitüa mana nemümicü 'ahesüa, ha heima ne'umietü. 29 'Iya rehüave, Quenaye'a. Canuvasie 'anacayaca Pecuru, ha heima namiecaütüni. Mana hura ninuani Quesusi manuvecaisie. 30 'Ixeiyaca 'eca que mütiu'ecacai niutimani. Nicayunirümeccaitüni. Niutahiva müpaü 'utaitü, Ti'aitame queneneutavicueisitüa. 31 Hicü Quesusi yumama 'utaseraca niviyay. Müpaü tinitahüave, 'E'e, cari 'ecü 'esiva xeiçüa yuri pepütü'erie. Titayari peti'a'iyaritüacai. 32 Canuvasie mecayaxirümeccacu 'eca neunuani. 33 Müme canuvasie memüyeteccai nenevieri mecanipitüani müpaü me'utiyuatü, Xasunicü Cacaüyari pecaninu'ayatüni 'ecü.

*Teüteri Qesusi que müttivaranaxürüvacai Quenesareti cuieyarisie
(Maricuxi 6:53-56)*

³⁴ Hicü 'anutaüye mehecüneca, Quenesareti cuieyarisie meneta'axüani.
³⁵ Mana quiecatari menimaicaitüni me'ixeyaca, niuqui meneu-
tanü'axüani 'aura yunaime vahesüa. Meni'atüirivacaitüni tecuicucate
yunaime. ³⁶ Cuini mieme menivaviriecaitüni me'imayüanique siqueresü
'ixuriquieyasie. Müme memimayüa mepanayexürüe yemecü.

15

*Titacü müttiseviximarie tevi
(Maricuxi 7:1-23)*

¹ Mericüsü 'ana Qesusisüa meniu'axüani Pareseusixi, hipatüta
'inüaricü memüte'üquitametetücai, Querusareme memeyecü müpaü
me'utiyuatü, ² Titayaricutaxi 'ahesüa miemete teyü'üquitüvamete
mete'itisana yutusima vayeiyari. Cari mepüca'ucamaimava
quepaucua memüte'uticua'a. ³ Mücü masi müpaü tinivaruta'eiya,
Titayaricutaxi xeme püta yaxecateyurie Cacaüyari que müti'aita,
yuyeyarisie xemüteviyanicü. ⁴ Cacaüyari meripai müpaü niutayüni,
Quetinivareyehüvirieca 'a'uquiyari 'avarusi. Tavarita müpaü
niutayüni, Que mü'ane 'axa mutaineni yu'uquiyari yuvarusi hepaüsita,
que'umierieni xei mieme. ⁵ Xeme püta müpaü xeniutiyuaneni, Que
mü'ane xeniu müpaü müticühüave yu'uquiyari ya yuvarusi, Que
nematiparevieniquecai, mücü 'imiquieri püta nepayeitüa, haitü, mücücü
xeniu pücaheuyevese 'uxa'atüni varie müttivareyehüvirienicü yu'uquiyari
yuvarusi. ⁶ Xepitürücariyapi tita Cacaüyari mütiutayü, yuyeyarisie
yaxemütecahunicü. ⁷ Yacü xEICÜA xeputiyuane. Quisariyaxi 'aixüa putayü
ticuxatätü xehepaüsita, müpaü 'utaitü,

⁸ 'Icü teüteri yutetacü xEICÜA

Quename meneteheuyehüvirie meputiyuane.

Que memüte'u'iyari püta, teva mepu'uva.

⁹ Yacü xEICÜA menenayexeyani

Tita memüte'üquita, teüteri püta va'aisica mühücücü xEICÜA.

¹⁰ Mericüsü yu'aurie varutahüaveca teüteri, müpaü tinivarutahüave,
Xequeneu'enana, xequetenemaivaveni. ¹¹ Tita tevi teta müreutahaque,
mücücü pücaseviximarieni. Masi tita tetana müratineica, mücücü püta
caniseviximariemücü tevi.

¹² Hicü teyü'üquitüvamete 'aura me'acüneca müpaü metenitahüave,
Müpaü pecatimate, Pareseusixi mücü niuqui me'u'enieca
meniyeha'ani. ¹³ Müpaü tinivaruta'eiya, Naitü 'iteüri ne'uquiyari
taheima macave müca'lica'e püvatihuna. ¹⁴ Xequenivahayevani.
Me'acücüpetü mepüvarahapana hipame memacücüpe. 'Acüpetü xeime
macüpe xüca 'ahanani, yuhutatü mevatixavasie meneucaxürüecuni.

¹⁵ Hicü Pecuru müpaü tinitahüave, Quetaneutahecüasitüiya 'icü
'üquisica. ¹⁶ 'Iya rehüave, Cari xemeta 'asixepücatemate. ¹⁷ Tietüsü
müpaü xecatemaica, naitü rateta müreutahaque huriepana nicayune,
nihüani. ¹⁸ Tita rateta müratineica 'iyarieyasie püta patineica. Mücütütü
niseviximaca tevi. ¹⁹ Va'iyarisie natineicani tita memüteyurie, 'axa
meteyücühüavetü, meteyumemivatü, mevacumaüvatü hipame va'üitama
vacünama, mevacumaüvatü que mü'ane mücayü'üya mücayücüna,
metenavayatü, mete'itavatü quepaucua memütehecüata, 'axa

me'utiyuatü hipame vahepaüsita. ²⁰ 'Icücü caniseviximariECA tevi. Peru müpaü que memütecua'a meca'ucamaimavatü, mücücü pücaseviximarieni tevi.

*Yuri que müti'eriecai 'uca Canani quiecame
(Maricuxi 7:24-30)*

²¹ Mericüsü mana heyeyaca Qesusi, Tiru Siruni cuieyarisie neyani. ²² Hicü mana caninuani Canani quiecame 'uca mücü cuieyarisie heyeyaca. Niutahivacaitüni müpaü 'utaitü, Quenenenenimayaca Ti'aitame, Raviri pemünu'aya. Nenive 'uca cui püyüane, cacaiyari 'axa mü'ane pinü'ü. ²³ Qesusi püca'ita'ei. 'Aura me'acüneca teyü'üquitüvametemama, müpaü metenitahüave, Quenanunü'a. Tasicuveiyanetü putahiva xEICÜA. ²⁴ Mücü müpaü niutayüni, Ne muxasi memeuyexürüve vahesüa xEICÜA nenenenü'arieni 'Ixaheri quie quiecatari vahesüa. ²⁵ 'Uca 'aura 'ayaca niutihüximaqueni hetüana müpaü tivavirietü, Ti'aitame 'acu, queneneuparevi. ²⁶ Müpaü tinita'eiya, 'Aixüa capü'aneniqueyu xüca tevi türi vapa vanavairienique, sinurixi xüca vaminique. ²⁷ 'Uca rehüave, Xasunicü peputaine Ti'aitame, peru 'asita sinurixi mepiticua'a temüxiquiyari vacusiyarima vamexasie manacavivive. ²⁸ Hicü Qesusi müpaü tinita'eiya, 'Uca 'acu, cuini mieme yuri pepüti'erie. Que matinaque, yapeque'itüarieni. 'Anatütü cananayehüiyani nu'aya.

Qesusi que müti'varanayexürü yumüireme

²⁹ Mericüsü mana heyeyaca Qesusi, haracuna tesita caninuani Carereya cuieyarisie. Yemurisie 'utiyaca mana nayerüni. ³⁰ Hicü hesüana meniu'axüani yumüiretü teüteri huriecate mevaravitütü, müme meta vama mate müttunici memacücüpecai memünenurietücatei hipameri yumüireme. Hetüana menivacutuacaitüni, 'iya nivananayexürüvacaitüni. ³¹ 'Ayumieme teüteri meniuhüxiyani mevaxeyiatü nenuriecate que memüteniuvacai, huriecate que memüte'u'uvacai, memacücüpecai que memüteheuneniercai. 'Aixüa meniutiyuanecaitüni 'Ixaherisixi yuca-caiyari hepaüsita.

*Teüteri que müti'varumi nauca miriyari
(Maricuxi 8:1-10)*

³² Hicü Qesusi yu'aurie varutahüaveca yuhesüa miemete teyü'üquitüvamete müpaü tinivarutahüave, Ne teüteri nenivanenimayaca. Haica tucari meniuyurieni hicü nehesüa. 'Icuai mepücahexeiya. Nepücanevaüriya meyehacacuitüveme nemüvarenü'anicü, capa metiveranaxüame mehecaxürüeni huyeta. ³³ Hicü teyü'üquitüvamete müpaü metenitahüave, 'Uva macumavesie haque tepeicaxeiya pa yapaümeme temütevaminicü teüteri yayupaümeme. ³⁴ Qesusi müpaü tinivaruta'ivaviya, Quepaümeme xepexeiya pa. Müme müpaü meniutiyuane, 'Atahutame, quesüte meta yapaümeme 'esimepepeme.

³⁵ Tivaruta'aitüaca teüteri memücuyaxixüanicü cuiepa, pa cananucü'üni 'atahuta payari, quesüte meta. ³⁶ Pamüpariyusi 'ipitüaca Cacaüyari, nititara pa, tivaru'ütüa teyü'üquitüvamete, teyü'üquitüvameteta metevartu'ütüa teüteri. ³⁷ Yunaitü mete'ucuaca meniutihuxani, Menicuxeürüeni tarimiyari manuyuhayevaxü, 'atahuta quirivayari hüpüneme. ³⁸ Memüte'ucuai nauca miriyari mecaniyupaümecaitüni 'uqisi xEICÜA, 'ucari türi meta mepüca'inüaricai. ³⁹ Hicü varutanü'axüaca teüteri canuvaxie nicayerüni. Macarani cuieyarisie neyani.

16

*Inüari que memüte'itavaviri Pareseusixi Saruseusixi
(Maricuxi 8:11-13; Rucaxi 12:54-56)*

¹ Mericüsü Pareseusixi Saruseusixi meniu'axüani. Me'i'inüatatüvetü, menitavavirieni 'inüari memüxeiyacü taheima mieme mupitüarie. ² 'Iya müpaü tinivarutahüave, Xeme taicai müpaü xeputiyuane, 'Uxa'a xüari sipüreu'neni, camü haivitüri nixuxureni. ³ Ximerita hicü pücaviyerüme xeputiyuane, camü haivitüri nixuxureni 'aneusuica. Tamüsü xepimate que mütiyuxexeiya haivitüri. Cari xepücayüvave xemeitimanicü 'inüari hicü muxuave que mütiyuxexeiya. ⁴ Hicü miemete teüteri 'axa mepüteyurie, mepüvacumaüva hipame va'uitama. Müya me'enenetü 'inüari mepücvautüve memixeyiacü, peru 'inüari mepücapitüarieni, Cunasi 'inüari que müratüa, müpaü xeicüa mepütepitüarieni. Hicü varucu'eirica neyani.

*Tiyucuxanariyame Pareseusixi vahesüa mümieme
(Maricuxi 8:14-21)*

⁵ Mericüsü teyü'üquitüvamete hamatüana menecüne 'anutaüyepai, peru metenatümaiya pa memanu'üniqecai. ⁶ Hicü Qesusi müpaü tinivarutahüave, Yumarima 'aixüa, xequeneyü'üviyani tiyucuxanariyame hepaüsita Pareseusixi Saruseusixi vahesüa mümieme. ⁷ Mücü müpaü meteniyutahüave, Pa temücaheye'üicü 'ayumieme müya canaineni. ⁸ Qesusi retimaica que memüteyücühüavecai, müpaü niutayüni, Titayari niuqui xetexüatüa xeme, pa tepücahexeiya xeteyücühüavetü. 'Esiva cari yuri xepüte'erie. ⁹ Cari 'asixepücatemate cuxi. Xepücahe'eriva 'auxüvime payari cümana yu'auxüvime miriyari mememiquie, quepaümeme quirivayari xemucuxeüri, ¹⁰ mesü 'atahuta payari cümana naucá miriyari mememiquie, quepaümeme quirivayari xemucuxeüri. ¹¹ Titayari 'asixecatemate, quename pa nexatatü müpaü netixe'utahüavixü, Xequeneyü'üviyani Pareseusixi Saruseusixi vahesüa mieme tiyucuxanariyame hepaüsita, ne'utaitü. ¹² 'Anaque yamecatenetimani quename memüyü'üviyanicü tiyucuxanariyame hepaüsita cahainecai, masi Pareseusixi Saruseusixi va'üquisica hepaüsita memüyü'üviyanicü püta hainecai.

*Pecuru que mütiyuecütatü, Qesusisie tiviyatü
(Maricuxi 8:27-30; Rucaxi 9:18-21)*

¹³ Mericüsü Qesusi Sesareya Piripusie nuaca, nivacu'ivaviyacaitüni yuhesüa miemete teyü'üquitüvamete müpaü 'utaitü, Teüteri que me'utiyuane ne que nepüpaicü, Yuri Tevi que nemütihücü. ¹⁴ Mümesü müpaü metenita'eiya, Hipatü quename vaniu Vani Ti'üyame pehücü, meputiyuane, hipatüta quename vaniu 'Eriyaxi pehücü, hipatüta quename Queremiyaxi, 'ecüsü texaxatamate xevitü pepühücü meputiyuane. ¹⁵ Müpaü tinivarutahüave, Xemeta, que xe'utiyuane que nepüpaicü ne. ¹⁶ Simuni müpaü tinita'eiya Pecurutütü, Que mü'ane manayexeyarie Cürisitütütü, 'ecü pecanihücütüni, Cacaüyari mayeniere pepünu'aya.

¹⁷ Qesusi müpaü tinitahüaveni, 'Aixüa pepu'itüarie 'ecü Simuni Cunasi pemünu'aya. Tevi vai xuriya xeicüa hücütütü, yapücamatiu'üquitüa, masi ne'uquiyari taheima macave yamatiniu'üquitüani. ¹⁸ Nesü müpaü nepümaticühüave, 'ecü Pecuru pecanihücütüni, tete pemütiteva.

'Icū tetesie nepūvaruti'uitūani mūme 'arique memūyutixexeürivani nehesüa miemete. Mūme mepūca'a'ivarieni, sepa memūcui'iva. ¹⁹ Yavi nepūmasi'ütūani cūmana mūxūnarūva haque mūre'aita que mū'ane taheima macave. Tita cuiepa pemūtitauni, mūpaū pūcatitauniarieni taheimata. Tita cuiepa pemūtitaunie, mūpaū pūtitauniarieni taheimata.

²⁰ 'Ana nivaruhūritūani teyū'ūquitūvamete 'asimemūcatehehūavenicū xeime quename Cūrisitutūcai.

Quesusi que mūtivarutaxatūa que mūtimmerieniquecai

(Maricuxi 8:31-9:1; Rucaxi 9:22-27)

²¹ Mericūsū 'ana Quesusi nisutūani tivahecūatūatū yuhesüa miemete teyū'ūquitūvamete, mūpaū 'utaitū, Neuyeveca Querusareme nemeutiyunecū haitū, vaūca nemūtucuine ta'uquiyarima vahesüa mara'acate memūhūritūarie vahesüa mūme meta 'inūaricū memūte'ūquitamete vahesüa haitū, nepemierieni, hairieca tucari nepanucuqueni haitū. ²² Hicū Pecuru yateva heivitūca nisutūani 'icu'imaiyatū mūpaū 'utaitū, Tixaū Ti'aitame. Mūpaū pepūca'itūarieni. ²³ Quesusi cui 'enutaxeyiatū mūpaū tinitahūave Pecuru, Xaūsie queneuye'a, Cauyumarie 'acu. Pepūnesicunuitūamūcū, Cacaūyaripaū pemūcare'iyaricū, teūteri vahepaū pūta pemūre'iyaricū.

²⁴ Hicū Quesusi mūpaū tinivarutahūave yuhesüa miemete teyū'ūquitūvamete, Tevi xūca yuvaūriyani nehamatū muyeicanicū, que'uyutatuani queyuvaūriyani sepa curuxisie mumierie, nehesie quetiviyani. ²⁵ Que mū'ane mūyutavicueisitūamūcū caniyutatūmaiyamūcū. Que mū'ane pūta mūyutatūmaiya nehesie mieme, niyutavicueisitūamūcū yemecū. ²⁶ Tevi nai cuiepa mūtixuave xūca ti'ivanique, tita ra'ivaqueyu xūca yutatūmaiyanique. Titacū tiyutuani tevi, yutucari mūcanavaiyarienicū. ²⁷ Yuri Tevi que nemūtihūcū, necaninuamūcū ne'uquiyaripaū nemarivetū neniūqui tuayamete vahamatū. 'Ana nepūrapica, yuxexūtū que memūteyuriecāi 'anaque 'amecatenapiniyariecuni. ²⁸ Niuqui caniseūyeni que nemūtixecūhūave, hipatū 'ena memū'uva mepūcacuini mexi mecanesixeyavave Yuri Tevi neye'acacu, neti'aitacacu.

17

Yücū tiyuxexeyiatū que mūratūa

(Maricuxi 9:2-13; Rucaxi 9:28-36)

¹ Mericūsū 'ataxeime tucari 'anucayacu, Quesusi canivarevitūni Pecuru, Cacuvu, 'ivaya meta Vani, yemuri 'emutevisie yūhūcūame.

² Hicū me'ixeyiacacu yücū 'anetū nayeitūarieni. Nayexavatūre tau-paū. 'Ixuriquieya tuxatū ratūa hecūariyapaū. ³ Hicū mevaxeyiacacu memasiūcūtū menacūne Muisexi 'Eriyaxi, hamatūana metenicuxata-caitūni. ⁴ Hicū Pecuru mūpaū tinitahūave Quesusi, Ti'aitame, 'aixūa can'aneni, 'uva temu'uvacū tame. Xūari pūmasinaque 'ena xamaru nemūtivevienī haicame, 'ahesie mieme xeime, Muisexisie mieme xeime, 'Eriyaxisie mieme xeime. ⁵ Taniucacacu cuxi, yapaucua haivitūri mūxavatū nivareutinani. Haivitūrisie xevitū niutaniuni mūpaū 'utaitū, 'Icū caninenivetūni mūnaqui'eriva, mūcūcū neninaqui'aca. Xequene'enieca 'iya. ⁶ Me'l'enieca teyū'ūquitūvamete, meniutihūxima'uni cuini mieme memamatū. ⁷ Quesusi 'aura 'ayaca, varutimayūaca mūpaū niutayūni, Xequenanucu'uti xepūcaheumamaca. ⁸ Mehanenieretūcūneca, Quesusi xEICūa mepuxei, xeime pūcatixaū.

⁹ Hicü yemurisie me'acanaximecacu, Qesusi müpaü tinivaruta'aitüani, Tita xemüte'uxei, xeme xepücatehaxaxatüvani xeime, mexi cuxi müquite vasata neca'anucuquetüarieve, Yuri Tevi que nemütihücü, 'ariqueque xeicüa. ¹⁰ Hicü teyü'üquitüvamete müpaü metenitahüave, Mericüte müme 'inüaricü memüte'üquita, titayari müpaü mete'utiyuane quename heuyevese 'Eriyaxi meri munuanicü. ¹¹ Müpaü tinivaruta'eiya, Neuyeveca siepüre 'Eriyaxi meri munuanicü, 'aixüa miyurienicü naime. ¹² Ne masi müpaü nepütixecühüave, 'Eriyaxi 'ari caninuani. Mepüca'imaicai me'ixeyatü, masi que mütivanaquecai yamepiyurie. Yaxeicüata Yuri Tevi que nemütihücü, nepüticuine yamenesiyuriecacu hepaüna. ¹³ 'Ana müpaü mepüteheta teyü'üquitüvamete, Vani Ti'üyame müxatacaicü.

*Qesusi que mürenayehüa temaicü müquierixiecai
(Maricuxi 9:14-29; Rucaxi 9:37-43)*

¹⁴ Mericüsü teüteri yumüiretü mana memü'uvacaisie meta'axüaximecacu, tevi 'aura caniyuani hesüana. 'Utitudumaqueca hüxiena ¹⁵ müpaü niutayüni, Ti'aitame 'acu, nenive quenenenimayaca. Püquierixie, cui püyüane. Heiva nativauseni taipa heivata hapa. ¹⁶ Neniva'atüirieni 'ahesüa miemete teyü'üquitüvamete. Mepüyutatexi me'enayehüanique. ¹⁷ Qesusi müpaü niutayüni, 'Acusü xeme hicü xemümiemete yuri xepücate'erie, yu'iyarisie xepüxamurie. Quepaümexa peuyevese xehamatü nemuyeicanicü, quepaümexa nepüxenevieca. Xequenavitüqui 'uva nehesüa. ¹⁸ Hicü Qesusi 'itatiecu cacaüyari 'axa mü'ane minücai, pixünaxü. 'Anatütüri nanayehüiyani temaicü.

¹⁹ Hicü teyü'üquitüvamete 'aura me'acüneca Qesuisüa yühücüate müpaü meniutiyuani, Titayari tete'itatexie tame te'eyenü'anique. ²⁰ Müpaü tinivarutahüave, 'Esiva xeicüa yuri xemüte'eriecü, 'ayumieme xepitaxexie. Niuqui caniseüyeni que nemütixecühüave, musitasa 'imüariyaripaü 'esipemecü xeicüa xüca yuri xete'erieca, xüca müpaü xete'itahüave mücü yemuri mana muve, Queneu'apata 'uma püta, xe'utiyuatü, mücü niyupatamücü. Xeniquemacacuni naime. ²¹ Peru yunenevietü yuhaquietü xeicüa caniyüveni meyenü'anicü müpaü mü'ane.

*Tavari Qesusi que mütivarutahüavixü que mütimierieniquecai
(Maricuxi 9:30-32; Rucaxi 9:43-45)*

²² Mericüsü quepaucua memuyucuxeüri Carereyasie, müpaü tinivarutahüave Qesusi, Yuri Tevi que nemütihücü, necaniyetuiyamücü teüteri vahesüa. ²³ Müme mecanenimieconi. Hairieca tucarisie necananu-cuquemücü. Cui mepüyuhiveriecai müme.

Tumini tuqui 'amüpasie mieme, que mütiuyutua

²⁴ Mericüsü Caperünaume me'u'axüacu, müme tuqui 'amüpasie mieme tumini memücuxexeürivacai meniu'axüani Pecurusüa. Müpaü metenitahüave, 'Iya xeniu mütixe'üquitüa tuqui 'amüpasie mieme catiyutua. ²⁵ Hü, pütuyutua, rehüave.

Hicü quita heutahacu 'asicatayüvecacu cuxi, Qesusi müpaü tinitahüave, Que peticu'eriva Simuní. Que hate mepücuetatüarie cuipea memüvata teva'aitüvamete vahesüa memütetyutuanicü 'amemüte'apicacü. Te'aitamete vanivema meteyutua, nusu hipatü mepütetyutua. ²⁶ Pecuru, Xüari hipatü mepütetyutua 'utayücu, Qesusi müpaü tinitahüave, Mericüte,

vanivema mepüxüxüni. ²⁷ Peru tepücavahaxüatüani. 'Ayumieme haracuna quenemie, mana queneucavivi cuaisü. Que 'anetü meri manuviere quesü, mücü quenanatihani. Pehenutatetapieme mana tumini pepetaxeiya 'auxüme 'inüariyari tuminiyari. Mücü quenivaye'üi quenivaruta'ütüa nehiesie mieme 'ahesie miemeta.

18

Que mü'ane masi müve'eme

(Maricuxi 9:33-37; Rucaxi 9:46-48)

¹ Mericüsü 'ana Quesusisüa meniu'axüani teyü'üquitüvamete müpaü me'utiyaütü, Mericüte, quepaicü masi cuini mieme püve'eme, taheima macave que mütivaxeiya müme mütiva'aitüa. ² Quesusi yu'aurie 'itahüaveca nunusi vahüxie nitaqueni. ³ Müpaü niutayüni, Caniseüyeni que nemütixecühüave, ta'aurie xüca xeca'axürieni, türi vahepaü xe'anenetü xüca xeca'acüne yemecü xepücaheutahaxüani haque müre'aita que mü'ane taheima macave. ⁴ Que mü'ane yuhepaüsita 'asica'utaitü mayuyeitüani 'icü nunusipaü, mücü canihücütüni que mü'ane masi cuini mieme müve'emetüni, taheima macave que mütivaxeiya müme mütiva'aitüa. ⁵ Que mü'ane mitanaqui'erieni xeime nunusi 'icüpaü mü'ane nehiesüa mümiemecü, mücü pünesitanaqui'erieni neta.

Teüteri que memütecununuitüariva

(Maricuxi 9:42-48; Rucaxi 17:1-2)

⁶ Mesü 'ime mecavavemetetütü yuri memüte'erie nehiesie, que mü'ane micunuitüa sepa xeime, 'aixüa caniyüni queyu masi xüca mata mahete 'acatütüarienique cüpieyasie, xüca haramarasie heucahüiyenique meucatevasie. ⁷ Xüa 'ui que me'itüarieni cuiepa memütama memüyucununuitüvacü. Neuyeveca teüteri memücunuitüarieni, peru xüa 'ui mücü tevi que mü'ane müvacunuitüani.

⁸ Xüca 'amama masihecahüpani ya 'a'üca, quenavitequi quenehüva. 'Aixüa caniyümücü masi pemeutahanicü tucari maxuavesie pemamapurutü pe'ücapurutü, peru 'aixüa püca'yüni huta mamayari huta qetayari pehexeyatü xüca peheucahüiyani tai yuheyemecü müta'asie. ⁹ Xüca 'ahüxi masihecahüpani, quenivayetu'i quenehüva. Masi 'aixüa caniyümücü tapa xecüa peheunieretü pemeutahanicü tucari maxuavesie, peru 'aixüa püca'yüni naisata peheunieretü xüca peheucahüiyani xasi taiyariyasie.

Muxa meuyevecai 'üxasieya hepaüsita ticuxatatü, que müti'üquitacai

(Rucaxi 15:3-7)

¹⁰ Yumarima 'aixüa xepücatavave'erieca 'ime memücavavemete, sepa xeime. Müpaü nepütixecühüave, müme vaniüqui tuayamete yuheyemecü 'amecaniu'uvani ne'uquiyari taheima macavesüa, mepicühüave. ¹¹ Yuri Tevi nehücütütü que nemütinua, nevatavicueisitüanique memeuyexürie, 'ayumieme necaninuani.

¹² Que xetecu'eriva. Tevi xüca xei sienituyari varexeiyani yumuxasi, xüca xevitü müme heuyeveni, hipame cativacu'eirieni hürisie nauca teviyari heimana tamamata heimana 'atanaucame, cativaumie meuyeve. ¹³ Niuqui caniseüyeni que nemütixecühüave, xüca 'acu heitaxeiya, mücücü niyutemavieca cuini mieme, que mücatiyutemavie memücaheuyexüriecai vacü nauca teviyari heimana tamamata heimana

'atanaucame vacü. ¹⁴ Müpaü yaxaicüa xe'uquiyari taheima macave pücayuvaüriya meuyevenicü sepa xevitü 'icü memücavavemete.

*Que müreuyevese müreiyehüvirienicü yu'iva
(Rucaxi 17:3)*

¹⁵ 'A'iva xüca 'axa masi'uyurieni, mana quenemie yaquetineutahüavi yühücüate xeti'utü 'ecü 'iya. Xüca masi'u'enieni, 'a'ivatütü pühücütüni xeyunaqui'erietü. ¹⁶ Me xüca camasi'u'enieni, xeime quenenuvitüqui ya yuhutame, tehecüatamate vaniuquicü naitü niuqui müseirecü, yuhutame ya yuhaicame vaniuquicü. ¹⁷ Müme xüca cavaru'enieni, yaquetinivarutahüavi memüyutixexeüriva. Xücate cavaru'enieni memüyutixexeüriva, que mü'ane tanuivarisie mücamiemepaü quetineuxeiya, tiyucuanamepaü.

¹⁸ Caniseüyeni que nemütixecühüave, tita xemücatetaunie 'ena cuiepa, mücü pücatitauniyarieni taheimata, tita xemütetaunie 'ena cuiepa, mücüta pütitauniyarieni taheimata.

¹⁹ Tavari caniseüyeni que nemütixecühüave, yuhutatü xeme xeyu'enietü xüca yaxaicüa xeteyumaica 'ena cuiepa tita xemütetavauni hepaüsita, sepa que mütitita, ne'uquiyari taheima macave müpaü catinixepitüamücü. ²⁰ Haque yuhutatü yuhaicatü memeyuxeüre menesitahüaveque, mana nepuyeicani vasata.

²¹ Hicü Pecuru 'aura 'ayaca müpaü tinitahüave, Ti'aitame, quepaümexa nepüreiyehüvirieni ne'iva, 'axa nesiurieyu. 'Atahutamexa va'atü. ²² Qesusi müpaü tinitahüave, Ne 'atahutamexa nepücahaine, masi haica teviyari heimana tamamata heimana 'atahutamexa püta.

Tevi mücayuvaüriyacai müreiyehüvirienicü xeime

²³ 'Ayumieme nepaine, 'ipaü catini'aneni ti'aitametücacu que mü'ane taheima macave. Tevi yucuiepa müti'aitametücai müpaü pütüta'atü, te'uximayatametemama 'amemüte'apicacü tita müreuyevcai. ²⁴ Mericüsü müpaü tisutüacu vavavirietü, xevitü hesüana pü'atüarie, meuyevcai xei miriyari miriyari 'inüariyari 'amürapicacü tumini. ²⁵ Mücaheixeyacacü cümana mütiyutuanicü, mücü ti'aitame müpaü pütüta'atü mütüiyacacü tevi, 'üyayata türiyamamata piniteyata, mücü tuminiyaricü 'amürapiniyarienicü. ²⁶ Hicü hetüana niutihüximaqueni ti'uximayatame müpaü 'utaitü, Quenenecuevieca cuerietü, nai nepürapica. ²⁷ Hicü mücü ti'uximayatame cusiyarieya 'inenimayatü nixüna, reiyehüviri tita müreuyevcai. ²⁸ Mericüsü ti'uximayatame heyaca neitaxeiya yuhepaü 'aneme ti'uximayatame. Peuyevcai 'iya xei sienituyari 'inüariyari xecüa mi'ütüanicü. Cüipitüana 'iviya müpaü tinitahüave, Queneneu'ütüa tita müreuyevese pemürapinecü. ²⁹ Hetüana niutihüximaqueni hepaüna 'anetü ti'uximayatame, müpaü 'utaitü, Quenenecuevieca cueritü, nai nepürapica. ³⁰ Mücü pücayuvaüriyacai, masi tiniuta'aita casariyanata manutahüianicü mexi carapivecai tita müreuyevcai. ³¹ Mericüsü hepaüna me'ananetü te'uximayatamete hipatü me'ixeyaca que mütiuyuri, cuini mieme meniutihiverieni. Mehecüneca, que mütiuyü nai metenitaxatüani yucusiyari. ³² Hicü cusiyarieya 'itahüaveca müpaü tinitahüave, Cari 'axa pepütüca'iyari. Camü ne nemareuyehüviri tita müreuyevcai pemürapinecü naimecü, yapemutayücü. ³³ Caricuta müpaü careuyevcai 'ecütari peminenimayacacü 'iya 'ahepaü müti'uximayatame, yaxaicüa

que nemümatiunenimayataxü ne. ³⁴ Cusiyari ha'atü yemecü niyetuani teyu'uximatüvamete vahesüa mexi carapivecai tita müreyevecai naima.

³⁵ Yaxeicüata ne'uquiyari taheima macave püxeyurieni xüca yuxexuitü 'aixüa 'iyaricü xecatevareuyehüvirivani yu'ivama.

19

Quesusi que müti'üquitacai, memücu'eiriva vaxatatü
(*Maricuxi 10:1-12; Rucaxi 16:18*)

¹ Mericüsü Quesusi 'inüca 'icü niuqui, Carereya cuieyarisie niuyupata, Cureya cuieyarisie neyani Curutani hatuxameyari 'anutaüye. ² Teüteri yumüretü meniveiyacaitüni. Mana nivarayanayexürüvacaitüni.

³ Mericüsü Pareseusixi hesüana meniu'axüani me'ita'inüataque müpaü me'utiyuatü, Titauniva yü'üya mücu'eirienicü naimecü. ⁴ Mücü müpaü tinivaruta'eiya, Müpaü xecate'iterüvavave, mücü matüaripai müvarunetüa, 'uquitüme 'ucatüme müvarutivevi. ⁵ Müpaü niutayüni, 'Ayumieme 'uqui niyupatamücü, yu'uquiyari yuvarusi vahesüa niyeyeimücü, yü'üyasie tiniviyamücü püta. Memüyuhutacai xei vaiyari mecanacünicuni meyxevitü, cananuyüneni. ⁶ 'Ayumieme mecaniyuxevini, mepücauyhutari, xei vaiyari mehümetütü. 'Ayumieme Cacaüyari müvarutaxeviriyaxücü, tevi pücvataxüriexüani. ⁷ Peru müme müpaü metenitahüave, Mericüte, xüca müpaü 'aneni, titayari Muisexi müpaü tiu'aitaxü xapa 'eiriya hepaüsita mihuritüanicü micu'eirienicü. ⁸ Mücü müpaü tinivarutahüave, Muisexi yu'iyarisie xemü'itutupecü canixe'utaunieni xemüvacu'eirienicü yü'ütama. Peru matüaripaitü müpaü cacani'anecaitüni. ⁹ Ne masi müpaü nepütixetahüave, que mü'ane micu'eirieni yü'üya, mitivitüni xeime, mücü canicumaüvamücü que mü'ane mücayü'üya xeime cünaya mühücücü, me xüca 'uca mü'üayatücai 'icumayüaveni xeime mücayücüna meri xecüa, picu'eirieni. Que mü'ane meta mitivitüni mücu'eiriva, mücüta nicumaüvamücü xeime 'üyaya.

¹⁰ Hicü teyü'üquitüvamete müpaü metenicühüaveni, Cari xüca müpaü 'aneni 'uqui 'ucamatü que mütvaiyacü, 'aixüa cani'aneniqueyu masi xüca caneüquenique. ¹¹ Mücü müpaü tinivarutahüave, 'Icü niuqui yunaima vahesie pücamieme. Müme müpaü memütepitüarie, müme vahesie xeicüa canimiemetüni. ¹² Hipatü mepücaneüquivave müpaü me'anenetü memutinuivaxücü. Hipatüta mepücaneüquivave müpaü me'aneneme teüteri memüvarayeitüacü. Hipatüta yücümana mepücaneüquivave, yamütiyünicü que müti'ane ti'aitametücacu que mü'ane taheima macave. Que mü'anesie mümieme 'icü, hesiena quetinaqueni.

Quesusi que mutayü türi vahesie mieme 'aixüa memü'itüarienicü
(*Maricuxi 10:13-16; Rucaxi 18:15-17*)

¹³ Mericüsü 'ana türi meni'atüarieni hesüana, vahesie 'utimeme müyutanenevienicü, peru teyü'üquitüvamete menivarutate'acaitüni.

¹⁴ Hicü Quesusi müpaü tinivarutahüave, Xequenivapitüaca türi, xepücvanenaca nehesüa memü'axenicü. Müya memü'anene catiniva'aitüvametüni que mü'ane taheima macave. ¹⁵ Hicü vahesie 'utimeca neyani.

'Uqui müxicütücai
(*Maricuxi 10:17-31; Rucaxi 18:18-30*)

16 Hicü 'uqui hecuatü hesüana ninuani müpaü ticühüavetü, Ti'aitame 'acu, tita reuyevese 'aixüa nemütiyurienicü, tucari mücaxüve nemexeianicü. 17 Müpaü tinita'eiya, Titayari peneticü'ivaviya tita 'aixüa müti'ane hepaüsita. Que mü'ane 'aixüa mü'ane yuxevitü 'apuyeica Cacaüyaritütü. 'Ayumieme xüca peheutahamücü tucari maxuavesie, yaquetinecamieni que müti'aita. 18 Rehüave, Que mü'ane 'aisica 'acu. Qesusi rehüave, Müpaü manuyüne, pepücati'amemivani pepüca'icumaüva xeime 'üyaya, pepücatinavayani, peti'itavatü pepücatihecüatani, 19 quetinivareuyehüvirieca 'a'uquiyari 'avarusi, quenenaqui'erieca 'ahepaü tevi que pemüti'anaqui'erie manuyüne. 20 Hicü 'uqui müpaü tinitahüave, 'Icü naimesie yanepüticamie temaicüyaripai. Tita cuxi reuyevese. 21 Qesusi müpaü tinitahüave, Xüca pe'avaüriyani pemaye'anicü, quenemie, quetineutua 'apini, quetinivarumicua memümamave. Müpaü petiyurieme vaüca pepeucaqueni taheima. 'Ana pe'ayame nehiesie quetineuviya. 22 Hicü 'uqui 'icü niuqui 'u'enieca neyani yuhiverietü, vaüca mürexeiyacaicü.

23 Hicü Qesusi müpaü tinivarutahüave yuhesüa miemete teyü'üquitüvamate, Niuqui caniseüyeni que nemütixecühüave, canicuaniveni xicu maye'anicü müti'aitüvametünicü que mü'ane taheima macave. 24 Tavari müpaü nepütixecühüave, que müticuanive xicu maye'anicü Cacaüyari müti'aitüvametünicü, masi pücacuanive cameyu manuyehanicü 'ivipame hüxieyasie. 25 Me'u'enanaca teyü'üquitüvamate yeme meniuhüxyani. Müpaü meniutiyuanecaitüni, Xüca müpaü 'aneni, quepai püyüve mütavieuisitüarienicü. 26 Hicü Qesusi vaxeiyatü müpaü tinivarutahüave, Teüteri mepücaüvave, peru Cacaüyari naimecü caniyüveni. 27 Hicü Pecuru müpaü tinitahüave, Camüsü tame tepeicü'eiri naimie 'ahesie tepüteviya. Mericüte, tita tetehexyani tame. 28 Qesusi müpaü tinivarutahüave, Niuqui caniseüyeni que nemütixecühüave, xeme nehiesie xemüteviya, quepaucua cuie mühecuasie temü'axüani, Yuri Tevi nehücütütü quepaucua ne'üvenisie nemayerüni neti'aitatü visi ne'anetü, 'ana xemeta 'isücate xecanacünicuni. Tamamata heimana huta 'uveniyarisie xe'ayaxeme xecateniva'aitüacacuni teüteri tamamata heimana yuhutame nuivarite 'Ixaherisie memüyecü. 29 Que mü'ane micu'eiri yuqui yu'ivama 'uquisi 'ucari, yu'uquiyari yuvarusi yunivema yucuie, xüca varucu'eirieni nehiesüa mümiemecü, mücü cuini mieme masi varexeiyatü canayeimücü, tucari mücaxüve hexeiyatü payani. 30 Yümüiretü hicü miemete memümexüacate 'imatüremete mecanacünicuni, 'imatüremete mexüacate mete'acüne.

20

Caxie haraverita memüte'uximayacai

1 'Ipaü catini'aneni ti'aitametücacu que mü'ane taheima macave. Tevi quiecame ximeri meri neyani vata'inienique te'ivamete haraveritana memüteta'ivacü caxie hepaüsita. 2 Müpaü tivarutahüavecu xei tucarisie mieme que mütiyutuacai, meniuyuvaüriya, nivarenü'ani yuharaverita. 3 Hicü 'anatinecu heyaca nivaruxeiya hipame quiecaru hixüapa memüti'ucai mecate'ivatüvetü. 4 Müpaü tinivarutahüave, Xemeta haraverita xequenehu. Que mütiheiserie nepütixepitüani. Hicü menecüne. 5 Mericüsü tavari heyaca tuca tavarita cüa caviecacu yaxecüa pütüyuri. 6 Hicü 'acayunirümecacu neyani. Hipameta

nivarecaxeiya mana meti'ucame. Müpaü tinivarutahüave, Titayari 'uva xeteti'u tucaricü xecate'ivatüvetü. ⁷ Müme müpaü metenitahüave, Tevi pücatasita'inieve temüteta'ivacü. Müpaü tinivarutahüave, Xemeta haraverita xequenehu. Que mütiheiserie, yaxepütepitüarieni. ⁸ Mericüsü 'ucutaicarecu haraveri cusiyari müpaü tinitahüave yuparevivame, Te'ivamete quenivaretahüavi, quenivare'ütüani va'ivarica xique miemetexi meri, 'ariqueque ximeri miemetexi. ⁹ Hicü müme 'acayunirümecacu memutahüavarie me'u'axüaca xei tucarisie mieme meniuta'ütüarieni yuxexütü. ¹⁰ Müme matüari memutahüavarie me'u'axüaca, müpaü mepütecu'erivacai vaücava masi memü'ütüarieniquecaicü, peru mümeta yaxecüa xei tucarisie mieme meniuta'ütüarieni yuxexütü. ¹¹ Me'itanaqui'erieca yu'ivarica, menitiniuquimani haravericame ¹² müpaü me'utiyuatü, Camü 'ime 'imatüriecaque memu'axüa xei hurayari mepuyuri xecüa caricuta yaxecüa pepütivarupitüa tahepaü, sepa tame temüte'ucacucuincai tucaricü, sepa temücuaxiyatücatei xürüpa tame. ¹³ Mücü 'ita'eiyaca xeime müme müpaü niutayüni, Nehamicu 'axa nepücamasi'uyuri. Pecatiu'avaüri que nemandecai xei tucarisie mieme que memütinetuacai. ¹⁴ Quenanu'üi 'atumini, quenemie. Nepünevaüriya nemi'ütüanicü 'icü 'imatüreme que nemümatiu'ütüa 'ecü. ¹⁵ Catitauniva müpaü nemütiyurienicü nepinicü que mütinaque. Nusu 'axa pepünetiuxei 'ecü 'aixüa nemütiuca'iyaricü. ¹⁶ Müpaü yaxecüa müme hicü memü'imatüremete, 'ana mexüacate mecanacünicuni, mexüacate 'imatüremete mete'acüne. Yümüiretü meputa'inierie, peru hipatü xecüa mepanayexeyarie.

*Tavari Qesusi que mutayü que mütimierieniquecai
(Maricuxi 10:32-34; Rucaxi 18:31-34)*

¹⁷ Mericüsü Qesusi Querusareme quepaucua mumiecai, yateva nivarevitüni Tamamata Heimana Yuhutame yühücüame. Mana huyeta müpaü tinivarutahüave, ¹⁸ Neuxei, Querusareme tepeutiylene hicü. Yuri Tevi que nemütihücü necaniyetuiyamücü mara'acate memühürütüarie vahesüa, müme 'inüaricü memüte'uquita vahesüa. Va'isücate menesita'ivaviyayu necanimieriemücü. ¹⁹ 'Ana meneniyetuacuni müme memücatateüterima vahesüa nemünanaimarienicü nemücuveyaxüanicü curuxisie nemümierienicü. Hairieca tucari 'aye'ayu necananuquetüariemücü.

*Cacuvu Vanimatü que memüte'itavaviri
(Maricuxi 10:35-45)*

²⁰ Mericüsü hicü Severeu nivemama vavarusi hesüana ninuani yunivema varavitütü. Niutihüximaqueni hetüana tixaütü titavarienique. ²¹ Mücü müpaü tinitahüave, Tita pereuyehüva. Rehüave, Müpaü queneutayüqui, 'icü nenivema yuhutatü memayaxecü xevitü 'aserieta xevitü 'a'utata quepaucua peti'aitatü pemayani. ²² Qesusi müpaü tinivarutahüave, 'Asixepücatemate tita xemütecu'ivava. Nehepaü xete'ucacucuinetü xeteyüvave xemenu'ienicü tita nemüranu'ieni ne, nehepaü xeteyüvave xema'ivarienicü, tevi que müranucanamiapaü hacü quepaucua muca'üyarie. Tepüyüvave mete'icühüave. ²³ Müpaü tinivarutahüave, Yemecü nehepaü xepüte'ucacucuieni xe'ietü tita nemüranu'ieni, xeca'üyarietü nemüca'üyarienipaü. Peru heiserie nepücahexeiya nemüxepitüanicü ni neserietta xeniu ni ne'utata

xemutiyaxecü. Masi müme xeiçüa ne'uquiyari micuha'aritüa vahesie mieme, yamecatenipitüariecacuni müme püta.

²⁴ Hicü hipatü tamamata me'u'enanaca menivarutixeu'mani yuhutame yu'ivamacame. ²⁵ Hicü Qesusi yu'aurie varutahüaveca müpaü niutayüni, Xeme müpaü xepütemate, müme nuivarite vasata memüte'aitamete, müme meteniva'uxitüaca mete'aitatü. Vavemete heiserie mecanexeyani vahepaüsita que memüteyurieni. ²⁶ Müpaü pücatiyüni xeme xesata. Que mü'ane xeme xesata ve'eme mayaniqueyu, mücü yunaime xeparevivame canayeimücü. ²⁷ Que mü'ane mexüacame mayaniqueyu xesata, yunaime xehesie mieme ti'uximayatü canayeimücü. ²⁸ Yaxeicüa Yuri Tevi nehücütütü que nemütinua, nemüpareviyanicü nepücanua, masi hipame nevaparevienique püta necaninuani, netucari nemüyetuanicü yumüireme vahesie mieme, nevaxünaque.

*Que memüte'anutanenierixü yuhutatü me'acücüpetü
(Maricuxi 10:46-52; Rucaxi 18:35-43)*

²⁹ Mericüsü Quericusie me'ayecünirümecacu, yumüiretü teüteri meniveiyacaitüni. ³⁰ Yuhutatü me'acücüpetü mana menicatecaitüni huye tesita. Hicü me'u'enanaca quename 'anuyeyaniquecai Qesusi, meniutihivani müpaü me'utiyuatü, Ti'aitame 'acu Raviri pemünu'aya, quetanenenimayaca. ³¹ Teüteri menivarutitieni cayuvatü memütetenicü. Müme masi vaüca meniutihivatücüne müpaü me'utiyuatü, Ti'aitame 'acu, quetanenenimayaca, Raviri pemünu'aya. ³² Hicü Qesusi mana 'utaqueca nivarutahüave. Müpaü niutayüni, Que tixenaque müpaü nemütiyurienicü xehesie mieme. ³³ Müpaü metenitahüave, Ti'aitame 'acu, tepanutanenierequeyu. ³⁴ Hicü Qesusi vanenimayatü nivaramayüaxüani vahüxita. Yapaucua menanutaneniere, menenucuveiya mümeta.

21

*Querusaremesie que müreutaha
(Maricuxi 11:1-11; Rucaxi 19:28-40; Vani 12:12-19)*

¹ Mericüsü Querusaremesie meni'axüaximecaitüni. Vetüpaquesie nuaca Huriva Mati'u yemuriyaritüa, Qesusi nivarenü'ani teyü'üquitüvamete yuhutame ² müpaü tivarutahüaveca, Quiecarü 'anutaüye mucumasie xequenehu. Cuitü xecanivaretaxeyiacuni puxu macuvie nu'ayamame. Xevaracuxüname xequenivarahapani nehüsü. ³ Xevitü xüca xeta'ivaviya, müpaü xepüte'itahüave, Ti'aitame püvareuyehüva. Cuitü püvaranü'ani. ⁴ Müpaü tiniuyüni maye'anicü que mutayü Cacaüyari, tixaxatame müpaü 'utainecacu, ⁵ Müpaü quetinetahüavi Siyuni müracuteva quiecame, Neuxeï, que mü'ane mümati'aitüa 'ahesüa canamiene Ca'ayu'eriyatü, puxusie 'acaitü Puxu nunusisie 'anutiyerüme.

⁶ Hicü teyü'üquitüvamete mehecüneca, müpaü mete'uyurieca que müti'varu'aitüa Qesusi, ⁷ puxu meneyehana, nu'ayari. Yü'ücari me'anutiveracu puxusie, nanutiyerüni. ⁸ Yumüiretü teüteri huyeta meni'itüaximecaitüni yü'ücari, hipatü cüye mamateya meheucuvitequetü meni'itüaximecaitüni huyeta. ⁹ Teüteri yumüiretü memuhaitütüacai memu'imamatücai meniutihivacaitüni müpaü me'utiyuatü, 'Aixüa

cani'neni Raviri Nu'aya, 'aixüa queticuniuvani que mü'ane mamie Ti'aitamesüa miemetütü hepaüsita, 'aixüa cani'neni que mü'ane taheima macave.

¹⁰ Hicü Querusareme heutahacu yunaitü quiecatari menanucu'uni müpaü me'utiyuatü, Qesü püpaicü 'icü. ¹¹ Teüteri müpaü meniu-tiyuanecaitüni, 'Icü catinixaxatametüni Qesusitütü, Nasareti quiecame Carereya cuieyarisie.

Que müti'iti tuqui 'amüpa

(Maricuxi 11:15-19; Rucaxi 19:45-48; Vani 2:13-22)

¹² Mericüsü Qesusi Cacaüyari tuquieya 'amüpata neutahani curaruta. Nivaranuyeveiya yunaime memütetuacai memütenanecai mana curarutapai. Tumini patamete vamexate natixürieni, cucuruxi vatuayamete va'üpari ratixüri. ¹³ Müpaü tinivarutahüave, 'Ipaü catine'uca, Nequi nenevieri quiyari canimarivacamücü, 'anuyütü, xemesü masi terü xecanayeitüani haque tenavayamete memeyu'avieta.

¹⁴ Hicü tuqui curaruyarita 'uvecacu, memacücepai memühurietücatei hesüana meniu'axüani, nivaranayexürieni. ¹⁵ Hicü mara'acate memühürütüarietüni mümeta 'inüaricü memüte'üquitacai, me'ixeyaca marivamecü que mütiyurienecai, mevaxeyatü türi meta tuqui curaruyarita memutihivacai, 'Aixüa cani'neni Raviri Nu'aya me'utiyuatü, müme meniuyeha'ani. ¹⁶ Müpaü metenitahüave, Cari pecati'ena que memutiyuane 'icü. Qesusi müpaü tinivarutahüave, Hü. Cauca hasuacu xeca'iterüvavave 'icü, Türi memüsiseve vatetasie Niuqui 'aixüa mü'ane Nepüvayenetüani nehepaüsita, maine. ¹⁷ Hicü varucu'eirieca, quiecarisie nivayeyani Vetaniyapai. Muva necateitüni.

Que mütiuniu, 'axa mü'itüarienicü xapa mücatacacai

(Maricuxi 11:12-14, 20-26)

¹⁸ Mericüsü ximeri tavari quiecarisie yemieximetü neuhamücücaitüni. ¹⁹ Xapa cüeyari 'uxeyaca huye tesita 'uveme, hepana neyani. Tixaü pücatiutaxe'i hesiena, xavari xeicüa. Müpaü tinitahüave xapa, Tavari pepücatacaca. Yapaucua niutavani xapa. ²⁰ Me'ixeyaca teyü'üquitüvamete menihüxiyacaitüni müpaü me'utiyuatü, 'E'e, quetü, yapaucua putava xapa. ²¹ Qesusi müpaü tivacühüave, Caniseüyeni que nemütixecühüave, xüca yuri xete'erieca, xüca xe'iyari cayuhutani, que mütiuyü xapa hepaüsita, müpaü xepüteyurieca xemeta. Mücü meta, sepa müpaü xemüte'itahüave yemuri mana muve, Queneu'apata, haramarasie queneu'ahüva, xe'utiyuatü, müpaü pütüyüni. ²² Sepa que mütitita, nai xemütetavauni xeyunenevietü, xüca yuri xete'erieca, xeheixeyatü xepacüne.

Qesusi heiserie que mürexeyacai

(Maricuxi 11:27-33; Rucaxi 20:1-8)

²³ Mericüsü tuquipa heta'acu mara'acate memühürütüarietüni teüteri va'uquiyarima yunaitü 'aura menacüne ti'üquitacacu. Müpaü meniu-tiyuane, Heiserie haque pemieme pemeixeyia 'ipaü pemütiyurienecü. Quepai 'icü heiserie masi'upitüa. ²⁴ Qesusi müpaü tivaruta'ei, Neta tixaütü nepütixeta'ivaviya. Xüca xenesita'eiya, neta yanepütixetahüave haque memieme heiserie nemexeyia yanemütiyurienecü. ²⁵ Tamüsü

Vani quepaucua müti'üyanecai, haque pemiemetücai 'üyaricaya. Taheima macave pipitüa, teüteri nusu mepipitüa. Mümeri niuqui menixuatüacaitüni müpaü meteyücühüavetü yunaitü, Xüca tame müpaü te'utiyaneni quename taheima macave 'ipitüa, mücü müpaü pütaticühüaveni, Mericüte, titayari yuri xecate'ita'eriri. ²⁶ Mesü xüca müpaü te'utiyaneni quename teüteri me'ipitüa xEICÜA, camü tepüvamacaxe teüteri. Yunaitü Vani tixaxatametüme mepü'erie. ²⁷ Hicü Qesusi müpaü meteniuta'eiya, 'Asitepücatemate. Mücüta müpaü tinivarutahüave, Mericüte, neta 'asinepücatixetahüave haque memieme heiserie nemexeya yanemütiyuriencü.

Tevi nivemama yuhutame va'üxasi hepäüsita ticuxatatü, que müti'üquitacai

²⁸ Perusü que xetecu'eriva. Tevi yunivema nivarexeiyacaitüni yuhutame. Xeimesüa nuaca müpaü tinitahüave, Nenive 'acu, hicü quetine'uximayatamie haraverita. ²⁹ 'Iya rehüave, Nepücanevaüriya. 'Ariquesietü yücü tiyutihüaveca neyani. ³⁰ Mericüsü 'arique 'ivayasüa nuaca yaxeicüa tinitahüave. 'Iya, 'Au ne'uquiyari 'utayüca, pücahetüa. ³¹ Mericüte, que mü'ane mücü 'icü yapücatüa 'uquiyarieya que mütinaquecai. Müpaü mete'icühüave, Matüari mitahüavixüsietü. Hicü Qesusi müpaü tinivarutahüave, Niuqui caniseüyeni que nemütixecühüave, 'asita müme memüteyeturiyari cuviyexunu tuminieya, 'ucari meta tuminicü memüyuvitünüa mecanixe'anuhaitüiyacuni memaye'axüanicü Cacaüyari mütiva'aitüvametünicü, xeme pücatixaü. ³² Vani xehesüa ninuani huye xexeisitüanique, tixecuxaxatüvatü heiseriemecü yaxemütecahunicü. Yuri xepücate'uta'eri hesiena, peru 'asita müme memüteyeturiyari cuviyexunu tuminieya, 'ucari meta tuminicü memüyuvitünüa müme yuri meteniuta'ericaxüani hesiena. Xeme masi xete'uxeiyaca que mütiyü, ni 'ariqueque xepücatehayevacai que xemüteyuriecäi, yuri xepücate'uta'eri hesiena.

*Te'üviyamete 'axa teyuruvamete
(Maricuxi 12:1-12; Rucaxi 20:9-19)*

³³ Xeimeta 'üxasi sequene'enieca xemüteyü'üquitüacacü. Quicame haraveri niutavevieni. Caxie 'uca'uitüaca nicurarutüiya, caxie püname nivati'inieni, 'e'utevime niutavevieni neniereme, capa caxie 'ucacuaiyan-icü.

Te'üviyamete nivaruhüritüani vacuetatüatü, teva retüa. ³⁴ Mericüsü ticuaximecacu, yuhesüa miemete te'uximayatamete nivarenü'ani te'üviyamete vahesüa memenutünicü 'icuaxi cusiyarisie mütinaquequecaicü. ³⁵ Te'üviyamete masi mevarutiviyaca te'uximayatamete hesüana memeyecü, xeime meniucuvaxüani, xeime mete'umi, xeime mete'utituaxixü. ³⁶ Hicü hipame tavari nivareyenü'axüani te'uximayatamete yumüireme masi. Yaxeicüa mepüvaruyuri.

³⁷ 'Imatürieca vahesüa neinü'ani yunive müpaü 'utaitü, Xüari meteneiyehüviriecuni nenive. ³⁸ Hicü te'üviyamete nu'aya me'uxeiyaca müpaü meniutiyanecaitüni, Camüsü 'icüsie 'ariqueta catininaquimücü cusiyari pinieya. Cümü tepimieni, tepiviya tita hesiena mütinaque 'arique. ³⁹ Me'iviyaca haraveri vari meneicahüani mepimi.

40 Mericüte, quepaucua munuani haraveri cusiyari, que vayurieni te'üviyamete müme. 41 Müpaü metenitahüave, 'Axa 'anemecü nivatixütüamücü 'axa memüte'uyuricü müme, hipame püta nivahüritüamücü te'üviyamete, 'icuaxiyari memiyetuirieni cusiyari quepaucua tucari maye'ani.

42 Hicü Qesusi müpaü tinivarutahüave, Hasuacu xecate'ititerüvavave 'utüarica xapayarisie que maine, Mücü tete memutixani'eri qui vevivamete Mücü 'isiquina titutuicame nayani.

Ti'aitame müpaü catiniuyurieni.

Canimariveni que temüte'ixeiya,

manuyüne. 43 'Ayumieme müpaü nepütixecühüave, xepücapitüarieni xeme xemeixeianicü Cacaüyari tixe'aitüvametüme. Hipatü püta 'icuaxiyari memütixuavitüani yamecatenipitüariyecacuni xei nuivariyari. 44 Xüca 'iya tetesie 'ucaveni pütimure. Xüca hesiena 'ucaveni tete, pitapüna.

45 Hicü mara'acate memühüritüariECAI Pareseusixi vahamatü me'l'enieca 'üxasieya, müpaü metenimaicaitüni müvaxatacaicü müme. 46 Metenicuvautüvecaitüni que memüte'iviyaçü, peru 'asimepücate'uyuri mevamacatü teüteri. Müme müpaü mepütecu'erivacai quename tixaxatame hücütücai Qesusi.

22

Neüquiya 'ixüarariyari 'üxasieya hepaüsita ticuxatatü, que müti'üquitacai

1 Mericüsü Qesusi tavari 'üxasi hepaüsita ticuxatatü tinivaruta'üquitüani müpaü 'utaitü, 'Ipaü catini'aneni ti'aitametücacu que mü'ane taheima macave. 2 Tevi yucuepa müti'aitametücai neüquiya 'ixüarariyari niutavevieni yunivesie mieme. 3 Yuhesüa miemete te'uximayatamete nivareutanü'axüani memüvatahüaveçü müme meripai memuta'inierie neüquiyacü.

Müme memuta'inierie mepüçayüncEAI memacüncEAI. 4 Tavari tivareutanü'axüa te'uximayatamete hipame müpaü tivarutahüaveca, Memuta'inierie müpaü xequetenivaretaHüavi,

Neuxei, ne'icuai 'apürapine, turusixi mete'ucui'ivaxü, vacaisixi meta memüvayiatüca xemütecuanicü, nai pütiha'arisie. Xequenacüni neüquiyapa. 5 Memuta'inierie me'itave'erietü masi meneutayeixüani xevitü yuvaxata, xevitüta yutienitapai. 6 Hipatüta mevarutiviyaca te'uximayatametemama, 'axa mepüvaruyuri mepüvarucui.

7 Hicü ti'aitame niuyeha'ani. Varenü'acu cuyaxi yuhesüa miemete menivarutixütüani müme teyumemivamete, vaquiecarie mete'utataiyaxü. 8 'Ana müpaü tinivarutahüave yuhesüa miemete te'uximayatamete, Neüquiya pücuha'arisieri peru memuta'inierie 'aixüa mepücate'u'iyaricai.

9 'Ayumieme xequeneutayeixüa huye manuyehanesiepai. Yunaima xemüvaretaxeiya xequenivareta'ini neüquiyapa. 10 Mericüsü te'uximayatamete huyeta meheutayeixüaca menivarucuxeürieni yunaima memüvaretaxeie 'axa teyuruvamete 'aixüa teyuruvamete yunaima. 'Ixüaramete mecanihüpüncEAI'ini haque neüquiya meveviya.

11 Mericüsü ti'aitame mana heutahaca vaxeiyaque 'ixüaramete, tevi niuxeiya mana 'acaime neüquiyapa mieme 'ixuriqui müca'anacatüçücai. 12 Müpaü tinitahüave, Nehamicu 'acu, quepaütütü 'uva pepataha neüquiyapa mieme 'ixuriqui peca'anacatütü. Mücü çayuvatü tinicateitüni. 13 Hicü ti'aitame müpaü tinivarutahüave yupareviamete,

Xequnenahüa 'ucateyasie mamateyasie, xequenanyehüva tacua yüvipa. Mana pütasuacani püyutaqueveni. ¹⁴ Yümüiretüsü meputa'inierie, peru hipatü xeicüa mepanayexeyarie.

Cuviyexunu tuminieya

(Maricuxi 12:13-17; Rucaxi 20:20-26)

¹⁵ Mericüsü Pareseusixi menecüne. Mepuyu'eni que memüte'iviyacü niuquieyasie. ¹⁶ Hicü yuhesüa miemete teyü'üquitüvamete menivarenü'ani hesüana, hipame meta Herurexisie memüteviyacai, müpaü memüte'itahüavecü, Neuxei ti'üquitame tame müpaü tepütamate 'ecü yuri pemutainecü, Cacaüyari huyeya hepaüsita pemüti'üquitacü que mütiyaiyacü, pemüca'acuerivayuriecü sepa xevitü que mütiyücühüave, yücü pemücativaxeyiacü teüteri. ¹⁷ Hicümüsüari, yaquetatineutahüavi que pemüticu'eriva. Ti'aitame Sesaxi tumini que mütiyava cuviyexunusie mieme, titauniva mütiyutuanicü, pücatauniva nusu. ¹⁸ Qesusi timaitü 'axa que memiyuriecucai müpaü niutayüni, Cari yacü xeicüa xepüyüa. Titayaricutaxi xenete'inüatatüve. ¹⁹ Tumini para xequeneneuxeisitüa xeime cümana mütiyutua. Müme xei tuminiyari meni'ütüani. ²⁰ Hicü müpaü tinivarutahüave, Quepai ramu'u püra'uxa, quepai püra'utüarica 'icü. ²¹ Mete'icühüave, Sesaxi. Hicü müpaü tinivarutahüave, Mericüte, tita Sesaxisüa mütimieme xequetenapinirica Sesaxi, tita Cacaüyarisüa mütimieme, xequetenapinirica Cacaüyari. ²² Me'i'enieca meniuhüxiyani. Hicü me'icu'eirica menecüne.

Que memüte'ita'ivaviyaxü, müquite que memüte'anucu'uni hepaüsita
(Maricuxi 12:18-27; Rucaxi 20:27-40)

²³ Mericüsü mücü tucarisie Saruseusixi hesüana meniu'axüani. Müme müpaü pütivaniuquitücai quename meca'anutaneniere müquite. Hicü müpaü metenita'ivaviya, ²⁴ Ti'üquitame, Muisexi müpaü niutayüni, tevi xüca 'umüni türi cavarexeiyatü, 'ivaya nitivitümücü yucue, türi nivativevimücü 'ivaya mumüpaü memütetetevacacü. ²⁵ Mericüsü tahesüa 'amenititecaitüni yu'ivamatü 'atahutatü. Vamasi 'utineüqueca niumüni. Türi mücavarexeiyacaicü, yü'üya caniu'cu'eirieni mutaya mitivitünicü. ²⁶ Mutaya yaxaicüa tiniuyurieni, 'itivitüca niumüni, 'utümana mieme meta, 'atahutatü yunaitü. ²⁷ 'Imatüriecaque niumüni 'uca. ²⁸ Mericüte quepaucua xeniu memanucu'uni, 'atahutatü memitivitü, que mü'ane ra'üya pürayani.

²⁹ Qesusi müpaü tinivaruta'eiya, Xepuyuyari xemüca'imatecü 'utüarica xapayari que maine, 'asixemücatematecü Cacaüyari que mütitürücaüye. ³⁰ Quepaucua memanucu'uni mepücaneneüqueni mepücaviquieca, masi Cacaüyari niuquieya tuayamete vahepaü mepü'aneneni taheima. ³¹ Müquite que memüte'anucu'uni que müre'uxa cauca hasuacu xeca'iterüvavave tita mütxe'utahüavixü Cacaüyari müpaü 'utaitü, ³² Ne 'Apurahami 'Isahaqui Cacuvu necanivacacaüyaritüni, manuyüne. 'Ayumieme müquite pücavaxata, quename vacacaüyari haitü. Memayeyuyuri püta vacacaüyari caniyuxatani, sepa memucui. ³³ Me'u'enanaca teüteri, menihüxiyacaitüni 'üquisicayacü.

'Aitüarica müve'eme
(Maricuxi 12:28-34)

³⁴ Mericüsü Pareseusixi me'u'enanaca que mütiyarunütüa Saruseusixi meniuyucuxeürieni 'axeicüa. ³⁵ Hicü xevitü müme 'inüari niuquiyari

mümaicai nita'inüata müpaü ticu'ivaviyatü, ³⁶ Ti'üquitame 'acu, que mü'ane 'aitüarica masi peuyevese 'inüari niuquiyarisie mieme. ³⁷ 'Iya rehüave, Quenenaqui'erieca Ti'aitame mü'acacaüyari, nai que pemüticu'iyari, nai que pemüti'amate, nai que pemüticu'eriva, manuyüne. ³⁸ 'Icü 'aitüarica masi yemecü caneuyeveca, cananuhaitüaca. ³⁹ 'Utümana mieme hepaüna cananuyüneni, 'Ahepaü tevi quenenaqui'erieca que pemüti'anaqui'erie, 'anuyütü. ⁴⁰ 'Icü niuqui hutatü canenucutuica 'inüari niuquiyari texaxatamete vaniuqui naime.

*Cürisitu quepai püranive, que müttivaruta'ivaviyaxü
(Maricuxi 12:35-37; Rucaxi 20:41-44)*

⁴¹ Mericüsü Pareseusixi memuyucuxeürie Quesusi nivaruta'ivaviya ⁴² müpaü 'utaitü, Que xetecu'eriva Cürisitu hepaüsita. Que mü'ane püraxiüyari. Müpaü mete'itahüavixü, Raviri canixiüyariyatüni. ⁴³ Müpaü tinivarutahüave, Mericüte, Cacaüyari 'Iyarieya 'icuyitüvacacu, titayari Raviritütü Neti'aitüvame titaterüvaxü müpaü 'utaitü,

⁴⁴ Ti'aitame müpaü tinitahüave que mü'ane müneti'aitüa, Neserieta quenacani

'Ahetüapai mexi nevarahapani müme memümasi'aca'unie.

⁴⁵ Mericüte, xüca Cürisitu tita'aitüani Raviri, que timasiücü quename xiüyarieya. ⁴⁶ Xevitü pücaüyüvecai mita'eiyacü. Tavari ni xevitü pücaüyüvüriyacai tixaütü mütitata'ivaviyacü 'arique.

23

*Quesusi que müttivaruniuquima müme 'inüaricü memüte'üquitametetücai,
Pareseusixi meta
(Maricuxi 12:38-40; Rucaxi 11:37-54; 20:45-47)*

¹ Mericüsü Quesusi tinivacuxaxatüvacaitüni teüteri yuhesüa miemete teyü'üquitüvameteta ² müpaü 'utaitü, Müme 'inüaricü memüte'üquita Pareseusixita Muisexi 'uvenieyasie me'atetü mepüte'üquita. ³ 'Ayumieme nai que memütexecühüave yaxequeteneyurieca yaxequetenecahuní, peru que memüteyurie yaxepücateyurieca xeme. Mepütécuxata peru yamepücateyurie. ⁴ 'Ica meniucua'arütüani mahetete mücuanivetüca, teüteri vanaiparisie menivarütütüvani, peru mepücaüyüvüriya ni yu'itüvamecü memüvaporevieniü. ⁵ Nai que memüteyurie, yamepüteyurie teüteri memüvaxeyiacü xeicüa. 'Epatayeyeu cuitaxiyari cümana niuqui xapayari manahüa quepaucua yuyeyari memüvevie, 'apünene va'ücarí putuniyari. ⁶ Püvanaque quiecame 'aurie memayaxecü 'ixüararipa, teüteri vahüxie memayaxecü tuquita, ⁷ püvanaque vaürisica memüpütüarienicü quiecari hixüapa, teüteri Ti'üquitame me'utiyaütü memüvatahüavecü püvanaque.

⁸ Xemesü Ti'üquitame xepücate'uterüvarüvani. Xevitiüxa catinixe'üquitüaca, xeme yunaitü xecaniyu'ivamaca. ⁹ Ne'uquiyari xepücatecühüavarüvani cuiepa, xevitiüxa müxe'uquiyaricü taheima macave.

¹⁰ Te'üquitamete xepücate'uterüvarüvani, xevitiüxa tixe'üquitüvame mühücücü Cürisitütütü. ¹¹ Que mü'ane xeme masi mümariva, peuyevese mücü xeparevivame mayanicü. ¹² Que mü'ane tixaütü tihücütütü mayueitüva, mücü tixaü catihücütütü canayeitüariemücü masi. Que mü'ane tixaü catihücütütü mayueitüva, mücü masi tixautü tihücütütü canayeitüariemücü.

13 Xüa 'ui xeme 'inüaricü xemüte'üquita, xemeta Pareseusixi, que xe'itüarieni yacü xeicüa xemüyüacü. Xepüçavataunie teüteri memaye'axüanicü mütiva'aitüvametünicü que mü'ane taheima macave. Xeme xepüçayuvaüriya müpaü xemüte'aye'axüanicü, müme meta memüyuvaüriya, xepüvanena.

14 Xüa 'ui xeme 'inüaricü xemüte'üquita, xemeta Pareseusixi, que xe'itüarieni yacü xeicüa xemüyüacü. Xepütevarutixütüiri viyurasixi vapini, 'exeteheutevitü neneviericü, mücamasiücünicü que xemüteyurie. Xehesie masi yemecü tinahüivamücü.

15 Xüa 'ui xeme 'inüaricü xemüte'üquita, xemeta Pareseusixi, que xe'itüarieni yacü xeicüa xemüyüacü. Naisarie haramarasie cuiepa xepücu'uva, xe'ivautüvetü xeime xenücame xemayeitüanicü. Quepaucua xemeitaxeiya, xecanipata, masi yemecü hesiena mütnaquenicü xasi tai-yariyarisie meucahüiyanicü, xehesie 'axa mü'ane que mütnaque xeicüa pücatixaü.

16 Xüa 'ui xeme xe'acücüpetü xemüvarahapana hipame, müpaü xe'utiyaütü, Que mü'ane tuqui 'amüpa xatatü müyühürütüa, yacü püyühürütüa. Me xüca yühürütüatü huru tepüayari xatani cümana müqemaritüarie tuqui, peuyevese yamüticamienicü que mutayü. 17 Cari 'asixepücatemate, xepacücüpe. Que mü'ane masi yemecü peuyevese, huru nusu, tuqui nusu peuyevese tuqui huru müpatacü Cacaüyarisüa mieme mayanicü. 18 Mücü meta, que mü'ane xeniu mürayutimavatüre xatatü müyühürütüa, yacü püyühürütüa. Me xeniu xüca mavari heimana mürapine xatatü yühürütüani, peuyevese yamüticamienicü que mutayü. 19 Xepacücüpe. Que mü'ane masi yemecü peuyevese, mavari nusu, mürayutimavatüre nusu peuyevese, mücü mipatacü mavari Cacaüyarisüa mieme mayanicü. 20 Que mü'ane mürayutimavatürecü xatatü müyühürütüa, mücü xatatü püyühürütüa, nai heimana mürapine xatatü püyühürütüata. 21 Que mü'ane müyühürütüa tuqui 'amüpa xatatü, mücü xatatü püyühürütüa, que mü'ane tuquita mayeca xatatü püyühürütüata. 22 Que mü'ane muyuavi xatatü müyühürütüa Cacaüyari 'uvenieya xatatü püyühürütüa, que mü'ane hesiena macave xatatü püyühürütüata.

23 Xüa 'ui xeme 'inüaricü xemüte'üquita, xemeta Pareseusixi, que xe'itüarieni yacü xeicüa xemüyüacü. Tamamata taparisie mieme, xei tapari xepüyuvaüriya xemixatüanicü Cacaüyari, 'asita yerüvavuena texuxuri cuminu naime. Peru xepihayeva tita masi müreyevese 'inüari niuquiyarisie mieme, heiseriemecü yaxemüteyuriecacü, xemüteyucanemimayacacü, yaxemütecahunicü que xemutiyuane. Müpaü püta püreyevese müpaü mütiyurienenicü, siepüre catihayevatü xei tapari 'ixatüatü. 24 Xe'acücüpetü xepüvarahapana hipame. Cari yu'isarisie xepenuyecase xecüi xemücahexünicü, peru xepexü cameyu 'amünena.

25 Xüa 'ui xeme 'inüaricü xemüte'üquita, xemeta Pareseusixi, que xe'itüarieni yacü xeicüa xemüyüacü. Que mü'ane herie xeicüa müca'itiva tecüxi xacü, müpaü xepüyüa, peru yutaüta xepühüpüne xetenavacutü xeyutatuatü. 26 Cari Pareseu pehücütütü pepacüpe. Taütana meri queni-vacu'itixüa tecüxi, herieta 'itiyatü mayanicütari.

27 Xüa 'ui xeme 'inüaricü xemüte'üquita, xemeta Pareseusixi, que xe'itüarieni yacü xeicüa xemüyüacü. Müqui teucume meunaximapaü xecani'aneneni. Herie visi pütüyuxexeiya, peru pühüne müquite va'umeyari naitü müca'itiyatüca. 28 Xemeta yaxaicüa herie xeicüa

müme heiseriemecü yamemütecahu vahepaü xepüteyuxexeiya, teüteri que memütexexeiya, peru xepühüpüne yacü xeicüa xeyüatü, yaxecatecacünicütü.

²⁹ Xüa 'ui xeme 'inüaricü xemüte'üquita, xemeta Pareseusixi, que xe'itüarieni yacü xeicüa xemüyüacü. Texaxatamete vateucumete xepüvaveviri, müme heiseriemecü yamemütecahucai vateucumete visi xepüte'uquemaritüa. ³⁰ Müpaü xeputiyuane, Tame xüari xüca 'ate'u'uvanique quepaucua ta'uquiyarima 'amemu'uvacai, tamesüari tepüca vapareviecaqueyu mütayeurienicü texaxatamete vaxuriya. ³¹ Xemesietü xepüyuhecüata, müme texaxatamete memüvarucui que xemütevanivema. ³² Xe'uquiyarima que memüte'isütüa mecuxi xequenaye'atüaca vahepaü.

³³ Cari cuterixi xepühüme, terücaxi xepüva'ivama. Quepaütücacu xepüyutavicueisitüani xemücaheucaxüriyanicü xasi taiyariyarisie, 'isücame xeta'ivaviyayu. ³⁴ 'Ayumieme xehesüa nepüvarenü'avani texaxatamete, temaivavemete, 'inüaricü te'üquitamete. Hipame müme xepüvacuini, curuxisie xepüvacavütüani, hipame müme xepüvativayani yutuquita, quiecarisie xepüvaranuyeveveyani xeime quiecarisie. ³⁵ 'Ayumieme xehesie pürahüiyani yunaima heiseriemecü yamemütecahu vaxuriyacü cuiepa mütayeurivecü, Haveri heiseriemecü yamüticamiecai xuriyayacü meri, 'asita Sacariya Verequiyaxi nu'aya xuriyayacüque, xemimi tuquita caheta'avecacu, mürayutimavatüre heyeyacu. ³⁶ Niuqui caniseüyeni que nemütixecühüave, 'icü naitü pürahüiyani hicü miemete teüteri vahesie.

Quesusi yuhiverietü que mutayü Querusareme quiecatari vahepaüsita (Rucaxi 13:34-35)

³⁷ Querusareme 'acu, Querusareme, 'ahesüa quiecatari mecanivat-acucuyani texaxatamete, mecanivatituaxani Cacaüyari nü'arimama 'ahesüa memü'axe. Müixa nepünevaüriyacai nemüvacuxeürienicü 'atüriyama, vacana yunivema que mütivacuxexeüriva yu'anatüa. Mepücayuvaüri. ³⁸ Camüsü xequi 'uyemavetü pücu'eiriva. ³⁹ Müpaü nepütixetahüave, tavari xepücanesixeiyaya mexi tucari ca'aye'ave quepaucua müpaü xemutiya-neni, 'Aixüa queticuniuvani que mü'ane Tü'aitamesüa miemetütü mamie hepaüsita.

24

Quesusi que mutayü, tuqui 'amüpa que mütica'unarieniquecai 'arique (Maricuxi 13:1-2; Rucaxi 21:5-6)

¹ Mericüsü Quesusi tuqui 'amüpata vayeyaca neyani. Hesüana miemete teyü'üquitüvamete 'aura menacüne me'ixeisitüanique quite tuqui curaruyarita miemete. ² Mücü müpaü tinivacühüaveni, Xete'ixeiyaya 'icü naime. Niuqui caniseüyeni que nemütixecühüave, tete pücahayevarieni yuheima 'atetü. Naitü masi nica'unariemücü.

Inüari que mütimasücünü taparirümecacu (Maricuxi 13:3-23; Rucaxi 21:7-24; 17:22-24)

³ Hicü mana 'ayerücu Huriva Mati'u yemuriyarisie teyü'üquitüvamete 'auriena menacüne yühücüate mecotecacu. Müpaü metenitahüave, Quetatineutaxatüa quepaucua müpaü pütüiyüni que pemainecai. Tita tü'inüariyaritüni quepaucua pemunuani, quepaucua mütaparirümeni. ⁴ Hicü Quesusi müpaü tivacühüave, Xequeneyucuerivayurica capa xevitü tixe'u'irüviyacü. ⁵ Yümüretü mepü'axüani müpaü me'utiyaütü

quename nehesüa memiemete, Neri Cürisitu nepühücü, me'utiyuatü. Mepüteva'irüviya yumüireme. ⁶ Xepüva'enieni cuyaxi meyucuitüveme, cuya niuqui xepü'enieni. Yumarima xepücaxamurieca. Peuyevese müpaü mütiyünicü, peru 'acuxi naitü pücatapare mücücü. ⁷ Nuivarite mecaniyeha'acuni mevacuicutü hipame nuivarite. Xexuime cuieyarisie quiecatari mepüyeha'ani, hipame cuieyarisie miemete mevacuicutü. Naisarie vaüca cuiniya canitixuaverimücü, haca canitavemücü cuie canitayuamücü. ⁸ 'Icü naitü müpaü tiyüyu, mücücü cuiniya püsütüarieni xEICÜA.

⁹ 'Anari mecanixeyetuacuni xemü'uximatüariecacü. Mepüxecuinisü, yunaitü nuivarite mepüxe'uxive'erieca nehesüa xemümiemetecü. ¹⁰ 'Ana yumüiretü mepücunuitüarieni, mepüyuyetuanı mepüyuyexive'erienı. ¹¹ Yumüiretü texaxatamete mepanucu'uni mete'itavatü. Mepüteva'irüviya yumüireme. ¹² Cuini mieme memücayuvaüriyacü yamemütecahunicü, 'ayumieme yumüiretü mepütivaüripiximenı que memüteyucanaqui'erie. ¹³ Que mü'ane tiuca'enivatü 'amuyeicani tapareyuque, mücü canitavicueisitüariemücü. ¹⁴ 'Icü niuqui'aixüa manuyüne que müti'ane 'Iya ti'aitametücacü manuyüne, mücü catinixu-axasivamücü naisarie memeutitei teüteri, memühecüasitüiyarienicü yunaitü nuivarite. 'Anaque nitaparimücü.

¹⁵ 'Uxa'atüni xepixeiya mücü tevi müvaseviximani müracumaveriyani mana 'utiveme haque mevayepasie Cacaüyarisie mieme, Cacaüyari que mutayü Tanieri tixaxatame ya'utainecacu, titerüvame quetimaive tita mütiXATA. ¹⁶ 'Anari müme Cureya cuieyarisie meme'uvani hürisiepai meque'uyuta'unaxüani. ¹⁷ Que mü'ane caretasie müyeca 'uxipietü, yapaucua que'anacayani. Ni yuquita pücaheutahani yupini tivayepinique, püyuta'una püta. ¹⁸ Que mü'ane yeuta meyeicani yu'utüma pücanuani yü'ücarı tivayehurienique. ¹⁹ Xüa 'ui müme memuhuca, müme memütesisitüani mücü tucari 'aye'ayu. ²⁰ Xequeneyunenevieca muhaütüsie müca'aye'anicü xemüyuta'unaxüanicü, mesü 'uxipiya tucarisie ca'aye'anicü. ²¹ 'Ana cuini mieme 'uximatüarica canitixuaverimücü yamemücate'uximatüarievapepaü cuie munetüariapai hicüque, tavari que mücatitixuavere 'ariqueta. ²² Mücü 'uximatüarica xüca 'esicareuteritüarienique, ni xevitü haquevasü pücatavicuenuiqueyu. Peru memanuyexeyarie vacü, 'uximatüarica 'esipüreuteritüarieni.

²³ 'Anari xüca xevitü müpaü tixecühüaveni, Camü 'ena caniuyeicani Cürisitu, Camü mana, xüca hainenı nusu, yuri xepücate'erieca. ²⁴ Mete'itavatü mepü'axüani Cürisitusixi meyuxatatü texaxatamete meyuxatatü. 'Inüari mepütivevienı mamarıvaveme meteva'irüviyaque 'asita müme memanuyexeyarie xüca meyüvavenique. ²⁵ Tamüsü müpaü catiyüvecacu cuxi, müpaü nepütixe'utahüavixü. ²⁶ 'Ayumieme xüca müpaü metexecühüaveni, Neuxei, macumavesie neyeicani, mana xepücaheuyeneicani. Xüca müpaü metexecühüaveni, Neuxei, quita peti'aviesie, yuri xepücate'erieca. ²⁷ Merücarıya naisarie que mütimasiücü muyuavisie tahixüata 'umerücatü tasutüapai, müpaüta naisarie catinimasiücücamücü quepaucua munuani Yuri Tevi. ²⁸ Canimasiücüni caxari sepa haque meca, mana meniyucuxeüriecuni virücüxi.

Yuri Tevi que mütinuani

(Marıcuxi 13:24-37; Rucaxi 21:25-33; 17:26-30, 34-36)

²⁹ 'Ana cuitü 'uximatüarica heunuayu, tau niyürimücü, meseri pücahecüarivieni, xuravesixi mepücaxürieni muyuavisie miemete, müme türücariya memexeya muyuavisie mepücuuyitüarieni. ³⁰ 'Ana masiücütü canayeimücü Yuri Tevi 'inüarieya taheima. 'Ana yunaitü nuivarite cuiepa memütama meniyutihiveriecuni, mecanixeyacuni Yuri Tevi muyuavisie mieme haisata 'acamicame, türücaüyetü cui xavatütü. ³¹ Cuxineta hüsiyacacu püvatanü'axüani yutupirisixima, müme mepüvacuxeürieni müme müvaranuyexei, taserieta ta'utata tahixüata tasütüapai memü'uva, naisarie cuie manuniere muyuavitüa.

³² Pinicü xequeteneyü'üquitüaca. Quepaucua xavari mücavivieni xüca yürani, xüca mamateya cuneicani, müpaü xepütemaica tasüari 'auracacutüca. ³³ Xemeta yaxeixüca quepaucua xemixeyia 'ipaü tiyüanecacu naitü, müpaü xequetenemaica quename hehura quitenie müta'aximenipaü. ³⁴ Niuqui caniseüyeni que nemütixecühüave, Hicü miemete mepücacuini mexi ca'aye'ave 'icü naitü. ³⁵ Muyuavi cuie pütixüni, peru nenuqui pücaxüni.

³⁶ Tevi 'asipücatimate quepaucua maye'ani mücü tucari. Taheima miemete tupirisixita 'asimepücatemate, Cacaüyari Nu'aya 'asipücatimate, 'uquiyarieya xeixüca pütimate.

³⁷ Que mütiuyü Nuhexi 'amuyeicacaisie, müpaüta catiniyümücü quepaucua Yuri Tevi munuani. ³⁸ 'Anapai memücatihauvecai cuxi, mepütectuatuvecai mepü'ietüvecai mepüneneüquecai mepüvatavitütüvaca. 'Ariqueque tucari naye'ani quepaucua Nuhexi meutaha canuvasie. ³⁹ 'Asimepücatemaicai, 'ariqueque xeixüca quepaucua ha mütitüa müvarehausitüa yunaima. Yaxeixüca catiniyümücü quepaucua Yuri Tevi munuani. ⁴⁰ 'Anari yuhutatü xüca me'u'uvani vaxata, xevitü panutivitüquieni xevitü pücu'eiriva. ⁴¹ Yuhutatü xüca metüxüni yu'aurie, xevitü ranutivitüquieni xevitü ticu'eiriva.

⁴² 'Ayumieme xequenayeneniereni 'asixemücatematecü que mü'ane tucarisie munuani xecusiyari. ⁴³ 'Ipaüsiere xequetenemaica, quicame xüca müpaü timaicaque que mü'ane hurayarisie munuaniquecai tinavayame, payeniereniqueyu püca'ipitüaniqueyu meutahanicü quitana. ⁴⁴ 'Ayumieme xemeta xequeneha'arisieca. Quepaucua canuaximeme xemü'erieca, 'ana caninuamücü Yuri Tevi.

*Ti'uximayatame yamüticamie yamücaticamie
(Rucaxi 12:41-48)*

⁴⁵ Qui cusiyari que mü'ane pühüritüani yuquita miemete te'uximayatamete vacü, mütivaminicü quepaucua memeiyehüva. Que mü'ane yamüticamie, que mü'ane müyumate, mücü canihüritüariemücü. ⁴⁶ 'Aixüa pütüarieni 'iya ti'uximayatame xüca cusiyarieya nuame 'itaxeyia müpaü tiyurieneme. ⁴⁷ Niuqui caniseüyeni que nemütixecühüave, pütihüritüani yupini hepaüsita naima. ⁴⁸ Me xüca 'iya ti'uximayatame 'axa tiuca'iyaritü müpaü tiyücühüaveni yu'iyarisie, Necusiyari 'epüreutevi canuavetü, ⁴⁹ xüca varutivatüyani yuhepaü te'uximayatamete, xüca ticucuaneni xüca cu'ieneni tarüvecarixi vahamatü, ⁵⁰ mücü ti'uximayatame cusiyarieya caninuamücü quepaucua müca'icuevie yapaucua quepaucua 'asimücatimate ti'uximayatame. ⁵¹ Hixüata piviteni mücü, müme yacü xeixüca memüyüa vahepaü pütipitüani. Manari putasuacani püyutaqueveni.

25

Tamamata 'üimarixi va'ixasi hepaüsita ticuxatatü, que müti'üquitacai

¹ Mericüsü 'ana 'ipaü catini'anemücü ti'aitametücacu que mü'ane taheima macave. Neüquiyapa, neneüqueme mücueviyasie 'üimarixi tamamata yücüxeme me'a'ütü menecüne me'inaqueque. ² Yu'auxüvitü müme 'asimepücatemaicai, yu'auxüvitü mepütemaivavecai. ³ Müme 'asimemücatemaicai yücüxeme me'a'ütü haseitiyari mepücaheyeha. ⁴ Memütemaivavecai haseiti mepahapacai puteyasie yemaneme yücüxeme me'a'ütü. ⁵ Yunaitü mepeucusicucaí neneüqueme 'ereutevicacu, meneucusu. ⁶ Tücarí hixüapa xevitü niutahiva, Neuxei neneüqueme mana pamie, xequenenaquiyu, 'utaitü. ⁷ Hicü 'üimarixi yunaitü menencu'uni, menicuha'arütüani yücüxeme. ⁸ Müme 'asimemücatemaicai müpaü metenivarutahüave memütemaivavecai, 'Esiva xequetaneumicua yuhaseiti, tame tacüxeme mütüxüaximecü. ⁹ Memütemaivavecai müpaü metenivaruta'eiya, Tietüsü catinaquimücü tahesie mieme xehesie miemeta. Mecuxi xequenehu tetuayamete vahesüa, xequenenanai yuhesie mieme. ¹⁰ Hicü mexi meheinanetüvecai neneüqueme caninuani. Müme memucuha'arisie 'ütümana meneutahaxüani 'ixüararipa. Quitenie neucunare. ¹¹ 'Arique mücaque memeicunanai mecaniu'axüani 'üimarixi müpaü me'utiyuatü, Ti'aitame 'acu, Ti'aitame, quetatineuyepiri. ¹² Mücü müpaü tivacühüave, Yuricü nepücaxemate.

¹³ 'Ayumieme nepaine, xemeta xequenayeneniereni 'asixemücatematecü que mü'ane tucarisie que mü'ane hurayarisie munuani.

Vaücava tumini 'ixasieya hepaüsita ticuxatatü, que müti'üquitacai

¹⁴ Mücü meta, 'ipaü catini'anemücü, tevi teva müyemiecai que mütiuyuri. Yu'aurie nivarutahüave yuhesüa miemete te'uximayatamete. Yupini tinivayeturieni.

¹⁵ Xeime niu'ütüani 'auxüme quirivayari tumini, xeimeta huta quirivayari tiu'ütüa, xeimeta xei quirivayari tumini. Que memütüyüavecai yuxexütü, yapaümeme mepu'ütüarie. Hicü neyani. ¹⁶ Que mü'ane 'auxüme quirivayari mu'ütüarie tumini, cuitü neyani, mücü tinituacaitüni. Tavari 'auxüme quirivayari pana'ivaxü tumini. ¹⁷ Yaxeicüa 'iya hutame mu'ütüarie tavari hutame rana'ivaxü. ¹⁸ Peru 'iya xei quirivayari mu'ütüarie mana vayeyaca cuieta nivati'inieni titi'avietaxü yucusiyari tuminieya.

¹⁹ Mericüsü te'uximayatamete vacusiyari 'epüreuterixü, 'ariqueque caninuani. Cuenita nivaruvevirieni. ²⁰ Que mü'ane 'auxüme quirivayari mu'ütüarie nuaca, ni'atüirieni tamamata quirivayari müpaü 'utaitü, Cusiyari 'ecü tumini 'auxüme quirivayari pepünesi'uyetüiri. Neuxei, mücü tavarí 'auxüme quirivayari nepana'ivaxü. ²¹ Cusiyarieya müpaü tinitahüave, 'Aixüa puyü, ti'uximayatame pecanihücütüni 'aixüa pemütiuca'iyari yapemüticamie. 'Esivacütütü yapepüticamiecai, hicü vaüca nepümatihüritüani. 'Acusiyaripaü pe'atemavietü peque'ayani. ²² Hicü 'iya huta quirivayari mu'ütüarie nuaca müpaü niutayüni, Cusiyari 'ecü tumini huta quirivayari pepünesi'uyetüiri. Neuxei mücü tavarí huta quirivayari nepana'ivaxü. ²³ Cusiyarieya müpaü tinitahüave, 'Aixüa puyü, ti'uximayatame 'aixüa pemütiuca'iyari yapemüticamie pecanihücütüni. 'Esivacütütü yapepüticamiecai, hicü vaüca nepümatihüritüani. 'Acusiyaripaü pe'atemavietü peque'ayani.

24 Hicü 'iya xei quirivayari mutanaqui'erie müpaü niutayüni, Cusiyari nepümasimate 'ecü pema'a'eriyacü. Pepuca'isana haque pemücaheca'e, pepicuxexeüriva haque pemücaheicaxüri. 25 Neri nematü nenevani netiti'avietaxü 'atumini cuieta. Camü 'apini. 26 Hicü cusiyarieya müpaü tinitahüave, Cari ti'uximayatame 'axa pemütiuca'iyari pemü'a'üraxi pecanihücütüni. 'Ecüsietü pepünesimate que nemütiuca'isana haque nemücaheca'e, que nemüticuxexeüriva haque nemücaheicaxüri. 27 'Ayumieme peuyeveci 'ecü siqueresü netumini pemüyetuanicü tumini hüvemete vahesüa, ne nenuame nepini nemütitanaqui'erienicü yapaümeme 'ana'ivayu. 28 Tamüsü xequenenavairi 'iya tuminieya, xequene'ütüa 'iya tamamata quirivayari mexeiya. 29 Que mü'ane tixaütü mürexeiya tavari cuxi pütimiquieni, manayuhayevanicü. Que mü'ane tixaü mücarexeiya, sepa que mütitita mürexeiya, pütinavaiyarieni. 30 'Iya ti'uximayatame 'asimücatiuyuri xequenanuyehüva tacua yüvipa. Mana putasuacani pütiyutaqueveni.

'Tsücame que mütivata'ivaviya nuivarite

31 Mericüsü quepaucua munuani Yuri Tevi marivetü, yunaitü tupirisiximama me'iteütacacu Cacaüyarisie mieme memüpasia, 'ana marivetü payerüni yu'uvenisie. 32 Yunaitü nuivarite menicuxeüriyacuni hüxiena. Nivapatamücü, muxasi vahüveme que mütivapata muxasi sipuri. 33 Muxasi nivati'uitüamücü yuserieta sipuri yu'utata. 34 'Ana Ti'aitame müpaü pütivatahüave müme serietana memüti'uni, Xequenaye'axüari xeme. Ne'uquiyari 'aixüa paine xehepaüsita. Xeheixeyatü xequenacüni tixe'aitüvemetüme, xehesie mieme que mütiucaha'arisie quepaucua cuie munetüarie. 35 Ne neheuhacamücücacu xepünete'umi, neheuharimücücacu xepünesi'uharitüa, necuyeicametüme xepünesi'utanaqui'eri, 36 nemavecacu xepünesi'uquemaritüa, neticuyecacu xepünesi'üviyacai, ne'anutahüiyacu nehesüa xepü'axecai. 37 'Anari müme heiseriemecü yamemütecahu müpaü metenitahüavicuni, Ti'aitame quepaucua tepümasi'uxei peheuhacamücüme temate'umi, peheuharimücüme tepümasi'uharitüa. 38 Quepaucuasü tepümasi'uxei pecuyeicame temasi'utanaqui'eri, pemaveme temate'utiquemaritüa. 39 Quepaucua tepümasi'uxei peticuyeme pe'anutahüiyacu 'ahesüa tete'axecai. 40 Hicü Ti'aitame müpaü tinivatahüavimücü, Niuqui caniseüyeni que nemütixecühüave, müpaü que xemüvaruyurie 'ime ne'ivama sepa memü'imatüremetetücai, müpaü xepünesi'uyuri ne.

41 Hicü müpaü pütivacühüavenita müme 'utatana memüti'uni, Nehesüa xequeneutayeixüa xeme 'axa xemütecühüavarüva. Tai yuheyemecü müta'asie Cauyumariesie mieme tupirisiximama vahesie mieme mucuha'arisiesie xequenehu. 42 Neri neheuhacamücücacu xepücanete'umi. Neheuharimücücacu xepücanesi'uharitüa. 43 Necuyeicametüme xepücanesi'utanaqui'erie, nemavecacu xepücanesi'utiquemaritüa, neticuyecacu ne'anutahüiyacu xepücanesi'üviyacai. 44 'Anari müme müpaü metenitahüavicuni, Ti'aitame quepaucua tepümasi'uxei peheuhacamücüme peheuharimücüme pecuyeicame pemaveme peticuyeme pe'anutahüiyacu, temücatavaüriyacai temasiparevienicü. 45 Hicü müpaü tinivatahüavimücü, Niuqui caniseüyeni que nemütixecühüave, müpaü que xemücavaruyuri 'ime ne'ivama sepa memü'imatüremetetücai, müpaü xepücanesi'uyuri ne. 46 Mümesü

mecaniyehuni yuheyemecü memü'uximatüariecacü, müme heiseriemecü yamemütecahu tucari mücaxüve memexeyacü püta mecaniyehuni.

26

Que memüte'imieniquecai Quesusi

(Maricuxi 14:1-2; Rucaxi 22:1-2; Vani 11:45-53)

¹ Mericüsü Quesusi 'inüca 'icü niuqui naime, müpaü tinivarutahüave yuhesüa miemete teyü'üquitüvamete, ² Xeme müpaü xepütemate, huta tucari 'anucayayu, Pasicua 'ixüarari canatinemücü quepaucua teme'eriva, Cacaüyari que müttivaruhayevaxü tateüterima. 'Ana Yuri Tevi nehücütütü neniyetuiyamücü curuxisie nemümierienicü.

³ Hicü 'ana mara'acate memühürütüariecai teüteri va'uquiyarima meniyucuxeürieni mara'acame mühürütüariecaisüa Caipasi müttitevacaisüa. ⁴ Meniuyu'enieni, me'icuananame memiviyacü Quesusi, memimienicü. ⁵ Müpaü meniutiyuanecaitüni, 'Ixüaramete vahüxie xEICÜA tepüca'iviya, teüteri me'uyuxamurienicü.

Visi mu'üa que mütiucaviriyari Quesusisie

(Maricuxi 14:3-9; Vani 12:1-8)

⁶ Mericüsü Quesusi mana niucateitüni Vetaniyasie Simunisüa cuiniyacü meripai müca'itiyacaisüa. ⁷ Hicü 'uca mana ninuani tete puteyayari visi mü'ane 'ahanatü visi mu'üa 'aye'üneme cuini mieme müraye'axe. Neitituani Quesusi mu'uyasie ticuacacu. ⁸ Hicü teyü'üquitüvamete me'ixeiyatü meniuyeha'ani müpaü me'utiyuatü, Titayaricutaxi yacü xEICÜA reiyehüa. ⁹ Püyüveniqueyu vaücavamecü mütiuyacacü, tuminiyari memümiquienicü memümamave. ¹⁰ Quesusi müpaü retimaica, müpaü tinivarutahüave, Titayari xete'l'uximatüa 'uca. 'Aixüa tiniuyurieni nehese mieme. ¹¹ 'Uxa'atüni varie 'amecaniu'uvacuni memümamave xehesüa, nesiere xehesüa 'anepüca'uyeicani 'uxa'atüni varie. ¹² 'Ipaü que müreititua visi mu'üa nehese, nesicuha'aritätü nemücateuquienicü müpaü pütuyuri. ¹³ Niuqui caniseüyeni que nemütixecühüave, sepanetü haque 'icü niuqui 'aixüa manuyüne hepaüsita mecuxaxasivani naisarie cuiepa, que mütiuyuri 'icü 'uca canitaxasiemücü ma'erivanicü.

Cura que mütiuyuväiri miyetuanicü Quesusi

(Maricuxi 14:10-11; Rucaxi 22:3-6)

¹⁴ Mericüsü Cura Tamamata Heimana Yuhutame müxevitütücai 'Iscariutitanaca müttitevacai mana neyani mara'acate memühürütüariecai vahesüa. ¹⁵ Müpaü tinivarutahüave, Tita xenete'ütüani nemüxeyetuirienicü. Müme yuhamatüa me'uyuenieca xei teviyari heimana tamamata meni'ütüani pürata tuminiyari. ¹⁶ 'Ana nisütüani ticuvaunetü quepaucua 'aixüa müyüniqueyu müvayetuirienicü.

Ti'aitame 'Icuaiya que mütiu'aisie 'inüariyari

(Maricuxi 14:12-25; Rucaxi 22:7-23; Vani 13:21-30; 1 Curinitutari 11:23-26)

¹⁷ Mericüsü 'anatücacu Pa Mücacuxanariyari tucariyari, teyü'üquitüvamete Quesusi 'aurie meniuyucuxeürieni müpaü me'utiyuatü, Haque masihenaque 'aixüa temeiyurienicü, 'ecü 'ixüarari 'icuaiyari pemürecuanicü. ¹⁸ Müpaü tivacühüave, Xemesüa xequenehu quecarisie. Müpaü xequetenetahüavi, Ti'üquitame müpaü paine, Netucari caneutihuraniri. 'Aquita Pasicua 'ixüarari nepütavevieniqueyu

nehesüa miemete teyü'üquitüvamete vahamatü. ¹⁹ Hicü Qesusi que mütaruta'aitüa yamepüte'uyurie. 'Aixüa mepiyuri Pasicua 'ixüarari 'icuaiyari, para meme'erivanicü Cacaüyari que mütaruhayevaxü vateüterima.

²⁰ Hicü 'ucutaicairecu mexa 'aurie nayerüni Tamamata Heimana Yuhutame vahamatü. ²¹ Metecuacacu müpaü niutayüni, Niuqui caniseüyeni que nemütixecühüave, xevitü xeme pünesiyetuani. ²² Cuini mieme meyhiverietü yuxexütü müpaü metenitihüavetücüne, Ne netihücü Ti'aitame. ²³ 'Iya müpaü tinivarutahüave, Xevitü canihücütüni nehamatü pa manati'üve xacüsie, 'iya caneniyetuamücü. ²⁴ Yuri Tevi que nemütiteva necaniyemieni nemümierienicü que müre'uxa nehepaüsita, peru xüa 'ui 'iya tevi que mü'ane münesiyetuani Yuri Tevi nehücütüme. Masi 'aixüa pü'aneniqueyu xüca ca'utinuiwaque 'iya tevi. ²⁵ Hicü miyetuaniquecai Curatütü müpaü niutayüni, Ti'üquitame netihücü ne. Rehüave, 'Ecüsü müpaü pecaniutaineni.

²⁶ Hicü metecuacacu Qesusi pa nanucu'üni. 'Aixüa 'utayüca Cacaüyari hepaüsita pa hepaüsita, nititara tivarumi teyü'üquitüvamete. Müpaü niutayüni, Xequenanu'üi xequeneuticua'i. 'Icü caninevaiyaritüni. ²⁷ Hicü 'enucuhanaca tecüxi, pamüpariyusi 'ipitüaca Cacaüyari, nivaru'itüani müpaü 'utaitü, Yunaitü xequenanuti'ixüa 'icü. ²⁸ 'Icü caninexuriyatüni, türatu mühecua caniseiriyamücü. Yümüreme vahesie mieme nitayeuriamücü memütheuyehüviyarienicü 'axa memüte'uyuricü. ²⁹ Müpaü nepütixecühüave, tavari havaicü nepüca'enu'ieni 'icü caxie hayari, mexi tucari ca'aye'ave quepaucua hecuamecü nemenu'ieni xehamatü haque ne'uquiyari müre'aita.

Qesusi que mutayü, Pecuru que mütiyucu'imavaniquecai, quename ca'imaicai 'utaitü

(Maricuxi 14:26-31; Rucaxi 22:31-34; Vani 13:36-38)

³⁰ Hicü cuicari Cacaüyari hepaüsita me'uticuicaca menecüne Huriva Matü'u. ³¹ Hicü Qesusi müpaü tinivarutahüave, Xeme yunaitü xepücunuitüarieni 'icü tücarisie necümana. Müpaü püre'uxa, Nepimieni muxasi vahüveme, muxasi müva'üviyacai menitaxüriexüacuni.

³² Nemierieme ne'anucuqueme nenixe'anucuhaitüiyamücü Carereyasiepaitü. ³³ Hicü Pecuru müpaü tinitahüave, Sepanetü yunaitü memucunuitüarie 'acümana, ne hasuacu nepücacunuani. ³⁴ Qesusi rehüave, Niuqui caniseüyeni que nematicühüave, 'icü tücarisie vacana 'uquiri catahivavecacu cuxi, 'ecü haicacüa pepü'acu'imavani, quename pecanesimate pe'utaitü. ³⁵ Pecuru rehüave, Sepanetü meuyevese 'ahamatü nemumierieni, nepücanecu'imavani quename necamasimate ne'utaitü. Yunaitü teyü'üquitüvamete yaxaicüa meniutiyuanecaitüni.

Qesusi que mütiyutanenevie Quetisemanisie

(Maricuxi 14:32-42; Rucaxi 22:39-46)

³⁶ Mericüsü Qesusi Quetisemani mütiuyetevasio neta'ani vahamatü. Müpaü tinivarutahüave teyü'üquitüvamete, 'Uva xequenateni, ne mexicuxi 'uma nepünenenevimie. ³⁷ Hicü Pecurumame Severeu nivemama yuhutame nivarevitüni manapai, nisütüani yuhiverietü yu'iyaritüatü. ³⁸ Hicü müpaü tinivarutahüave, Ne'iyarisie cuini mieme neninehieverieca, мүücü münimüximeni. 'Uva xequeneyuhayeve xequenateneniereni nehamatü. ³⁹ 'Esiva 'uma 'uyaca niütihüximayeni. Niyutanenevieneni müpaü 'utaitü, Ne'uquiyari xüca tüma yüvenique

müca'aye'anicü, 'icü hivericacü nemüca'itüarienicü cuerietü. Mesü que münetinaque ne pücatixaü, que matinaque 'ecü püta yanegue'itüarieni. ⁴⁰ Teyü'üquitüvamete memanatecaisicü nuaca, nivaretaxeiya mecusume. Müpaü tinitahüave Pecuru, 'E'e xecateyüvavecai siqueresü xe hurayari xemütanenierenicü nehamatü. ⁴¹ Xequenetaneniereni, xequeneyunenevieca capa 'axa xete'uyurienicü xe'uta'inüasieme. Xe'iyari caniyuvaüriyani, xevaiyari masi puverani.

⁴² Hicü hutarieca heyaca niyutanenevieneni müpaü 'utaitü, Ne'uquiyari, xüca cayüveni 'icü manuyeyanicü, xüca heuyeveca yanemü'itüarienicü, que mümatinaque yaquetiuyüni. ⁴³ Nuaca tavari nivaretaxeiya mecusume, memücusimarietücateicü. ⁴⁴ Varucu'eirieca tavari heyaca hairieca tiyutanenevi yaxeicüa 'utaitü. ⁴⁵ Hicü teyü'üquitüvamete memanatecaisicü nuaca müpaü tinivarutahüave, Xetecusu cuxi xete'uxipie. Camü, canaye'aximeniri, Yuri Tevi que nemütihücü, nemüyetuiyanicü 'axa teyuruvamete vahesüa. ⁴⁶ Xequenancu'uti tepüvanaquiyu. Que mü'ane munesiyetuani 'acanamieni.

Quesusi que mütiuviyarie

(Maricuxi 14:43-50; Rucaxi 22:47-53; Vani 18:2-11)

⁴⁷ Mericüsü 'utaniucaçacu cuxi Cura mana caninüani Tamamata Heimana Yuhutame mücevitütücai. Yuvaüçavame teüteri yuhamame nivaravitücücaitüni 'ixiparate cüyexi mete'u'ücame, mara'acate memühürütüarietüca teüteri va'uquiyarima mevareyenü'acu. ⁴⁸ 'Iya miyetuaniquecai 'inüari püvarupitüa mevayecünirümeçacu, müpaü 'utaitü, Que mü'ane nemütavaürütüani ne'l'isetü, mücü canihücütüni. Xequeneuviya. ⁴⁹ Hicü Quesusisüa nuaca müpaü niutayüni, Que 'acu Ti'üquitame. Ni'iseni. ⁵⁰ Hicü Quesusi müpaü tinitahüave, Nehamicu, titacü pemütinua, yaquetteuyuri. Hicü 'auriena me'uyucuxeüriea, Quesusi meniuvia.

⁵¹ Müme Qesusimatü memü'uvacai xevitü nivatihana yu'ixipara. 'Ivaca ti'uximayatame mara'acame mühürütüarietücaisüa mieme, nacaya naviteni. ⁵² Hicü Quesusi müpaü tinitahüave, Painatana queneuca'uta 'a'ixipara. Yunaitü 'ixiparasie memüteviya, 'ixiparacü mepüca'unarieni. ⁵³ Müpaü pecaticu'eriva nemüyüvecü nemitavavirienicü ne'uquiyari, mücü cuitü müvaranü'anicü yutupirisixima tamamata heimana huta vaxayari meyupaümeme. ⁵⁴ Peru xüca müpaü netiyurienique, quepaü raye'aniqueyu 'utüarica meuyevese 'ipaü mütiyüni manuyüne. ⁵⁵ Hicü 'ana Quesusi müpaü tinivarutahüave teüteri, Cari xepeyecü 'ixiparate cüyexi xe'u'ütü xenesiviyaque, que mütiviviyarüva tinavayame. Müixa tuquita nenayecateitüni tucaricü neti'üquitatü. 'Ana xepücanesihevi. ⁵⁶ Perusü 'ipaü naitü pütüiyü, maye'anicü texaxatamete que memutiya 'utüarica xapayarisie. Hicü teyü'üquitüvamete yunaitü me'icu'eirieca meniyuta'unaxüani.

Quesusi que mütiutahüavarie 'isücate vahüxie

(Maricuxi 14:53-65; Rucaxi 22:54-55, 63-71; Vani 18:12-14, 19-24)

⁵⁷ Müme memiviya Quesusi mecani'atüirieni Caipasi. Mücü mara'acame mühürütüarietüca canihücütücaitüni. Hesüana müme 'inüaricü memüte'üquitametetücai meniyucuxeürieni 'uquiravesixi vahamatü. ⁵⁸ Pecuru niveiyacaitüni yateva mara'acame mühürütüarietüca quitanapaütü. Mana heutahaca tupirisixi va'aurie nayerüni niereque que mü'itüarietücaisicü.

59 Hicü mara'acate memühiritüariecai vahamatü yunaitü 'isücate 'axeicüa menivavautüvecaitüni memunenierixü, Quesusi memütaxanetacü, vaniuquicü mümierienicü. ⁶⁰ Mepüyutexiecai sepa yumüiretü mete'itavatü memu'axüa metehécüatätü que memüte'lunenierixü. 'Imatüriecai yuhutatü me'anucu'uca, ⁶¹ müpaü meniutiyuani, 'Icü müpaü painecai, Ne necaniyüveni nemica'unacü Cacaüyari tuquieya, tavari hairieca tucari nerenuquitüani. ⁶² Hicü mara'acame mühiritüariecai 'anucuqueca müpaü tinitahüave, Tixaü pecatitaniuni 'ahepaüsita, 'ipaü que memümatexaneta 'ime. ⁶³ Quesusi 'asipücahainecai. Hicü mara'acame mühiritüariecai müpaü tinitahüave, Nepümasihiritüa Cacaüyari mayeyuri masi'eniecacu yapemütaticühüavenicü xüca cürisitu pehücütüni Cacaüyari nu'aya. ⁶⁴ Quesusi cayucu'imavatü müpaü ticühüave, 'Ecü müpaü pecaniutaineni. Mücü meta, müpaü nepütixecühüave, Yemecü xecanenixeiyacuni Yuri Tevi que nemütihücü, mana ne'acame Que Mü'ane Mütürücaüye serieta, haısata ne'acamecame taheıma. ⁶⁵ Hicü mara'acame mühiritüariecai yu'ixuriqui niütasana müpaü 'utaitü, Cari pisevixima Cacaüyari 'axa 'utaitü. Que cuxi tetevareuyehüva memunenierixü. Xemetütü hicüri xepi'eni que mütisevixima Cacaüyari 'axa 'utaitü. ⁶⁶ Que xetecu'eriva. Müme müpaü metenicühüaveni, Peuyevese mümierienicü. ⁶⁷ Hicü mericü meniti'aüsicamatücüne hüxitana, menitihusutücüne. Hipatü 'auritapana meneitivani ⁶⁸ müpaü me'utiyuatü, Cari pepütixaxatame. Mericüte Cürisitu, quetaneutaxatüa que mü'ane pümasiheutiva.

*Pecuru que mütiyucu'imavacai, quename Quesusi camaıcai 'utaitü
(Marıcxı 14:66-72; Rucaxı 22:56-62; Vanı 18:15-18, 25-27)*

⁶⁹ Mericüsü Pecuru tacua niucateitüni. Ti'uximayatame hesüana nuaca 'üimaritütü müpaü tinitahüave, 'E'e, 'ecütari Quesusimatü pepuyeıcaı Carereya quiecamematü. ⁷⁰ İya niyucu'imavacaitüni yunaima vahüxie müpaü 'utaitü, 'Asinepücatimate tita pemütixata. ⁷¹ Mana heyacu quitenie xevitü nixeıya 'uca. Müpaü tinivarutahüave müme mana memüti'ucai, 'Icüri Quesusi Nasaretitanacamatü puyeıcaı. ⁷² Tavari niyuta'imani yühiritüatü müpaü 'utaitü, Cacaüyari nesi'eniecacu nepaine, nepüca'imate mücü tevi. ⁷³ Yareutevicacu vana memüti'ucai me'u'axüaca müpaü metenitahüave Pecuru, Yuricü 'ecü xevitü pecanihücütüni müme. 'Aniuquicü pepümasiücü que pemütiuniuca. ⁷⁴ Hicü 'axa tiniutiniutüyani, müpaü 'utaitü, Cacaüyari xüca 'axa nesiıyurienique tüma xüca neti'ıtavani, yemecü nepaine, nepüca'imate mücü tevi. Yapaucua niutahıva vacana. ⁷⁵ Pecuru ne'erıvacaitüni Quesusi niuquieya que mütitahüavixü, Vacana catahıvavecaı cuxi, 'ecü haıcaüa pepü'acu'imavani quename pecanesimate pe'utaitü. 'Anuyeyaca niutasuani cui yuhıverietü.

27

*Quesusi que mütiutahüavarıe Piratu hüxie
(Marıcxı 15:1; Rucaxı 23:1-2; Vanı 18:28-32)*

¹ Mericüsü xımeri yunaitü mara'acate memühiritüariecai teüteri va'uquıyarıma vahamatü meniuyucuxeürıeni meyu'enıenıque Quesusi hepaüsita, memımıenıcü. ² Meneıhana hüacame, Piratu meniıyetıırienı cıvıxunarıri.

Cura que mütiıümü

³ Mericüsü Cura miyetua tiutamariECA quename 'isücate mete'uta'aitaxü mümierienicü, yücü tiniyücühüavecaitüni. Vatumini nivarecu'ütüani mara'acate memühürütüariEcai 'uquiravesixi, xei teviyari heimana tamamata pürata tuminiyari, ⁴ müpaü 'utaitü, 'Axa nepütüyuri nemiyetuacü tevi hesiena mücarahüiya, xuriyaya mütayeurienicü. Müme müpaü metenicühüavecaitüni, Sepasü tame, 'ecü püta pepü'acuerivayurieca. ⁵ Tuqita heicaxüriEca tumini nivayeyani. Heyaca niuyucavieni.

⁶ Mara'acate memühürütüariEcai meheiti'üca tumini müpaü meniutiyanecaitüni, Pücatauniva temeicaxürienicü tuqui tuminiyari meucavesie, muyetuiyacü tevi xuriyaya mütayeurienicü. ⁷ Me'uyu'enieca cuie mecaniunaneni mücü tuminicü xari vevivame cuieya, mana heu'uvacate teva miemete vateuquiyapa mayanicü. ⁸ Ayumieme mücü cuie Xuriya Mataxüri catiniuyetevaca hicüque. ⁹ 'Anari naye'ani tita Cacaüyari mütiutayü Queremiyaxi müpaü 'utainecacu tixaxatametütü, Menei'üni xei teviyari heimana tamamata pürata tuminiyari, que müraye'arücai 'iya, 'Ixaherisixi teüteriyari müpaü mete'eye'atüacu, ¹⁰ mepi'ütüa xari vevivame meminanairienicü cuie, Ti'aitame que münetiü'aitüa.

Piratu Qesusi que mütiuta'ivaviyaxü

(Maricuxi 15:2-5; Rucaxi 23:3-5; Vani 18:33-38)

¹¹ Mericüsü Qesusi niutaquerieni cuvexunaruri hüxie. Mücü müpaü tinita'ivaviya, 'Ecü Huriyusixi teüteriyari tiva'aitüvame petihücü 'ecü. Qesusi cayucu'imavatü rehüave, 'Ecüsü müpaü pecaniutaineni. ¹² Mara'acate memühürütüariEcai 'uquiravesixi me'ixanetacacu 'asipücatiuta'a. ¹³ Hicü Piratu müpaü tinitahüave, Pecativa'enie que müreupaüme memaitüca 'ahepaüsita memunenierixü. ¹⁴ 'Iya havaicü püca'ita'ei. 'Ayumieme cui ni'iyarixiecaitüni cuvexunaruri.

Cuvexunaruri que mütiuta'aitaxü. Qesusi mümierienicü

(Maricuxi 15:6-20; Rucaxi 23:13-25; Vani 18:38-19.16)

¹⁵ Mericüsü xexuime 'ixüarapa cuvexunaruri niyuvaüriyacaitüni manutaxürivacai xevitü müxünarienicü teüteri vahesie mieme, que mü'ane müvanaquecai. ¹⁶ 'Ana 'anutahüiyacame mecanexeyacaitüni mümarivacai Vaxavaxi mütitevacai. ¹⁷ Me'uyucuxeüriecu Piratu müpaü tinivarutahüave, Que mü'ane püxenaque nemüxexünirieni, Vaxavaxiri, mesü Qesusiri Cürisitu müterüvarüva. ¹⁸ Müpaü pütimaicai, me'ütesatü memiyetuacü.

¹⁹ Hicü Piratu mana 'acaicu 'isücame 'uvenieyasie, 'üyaya niuqui neiniü'airieni müpaü 'utaitü, Queneuhayeva mücü tevi heiseriemecü yamüticamie. Cümana vaüca nepütücuinixü neheinüsita hicü yüvicüta.

²⁰ Mericüsü mara'acate memühürütüariEcai 'uquiravesixita menivarutahüave teüteri memitavavirienicü Vaxavaxi, memüteta'aitacü Qesusi mümierienicü. ²¹ Hicü müpaü tinivarutahüave cuvexunaruri, 'Ime yuhutame que mü'ane püxenaque nemüxexünirienicü. Müme müpaü mepaitücatei, Vaxavaxi queneuxüna. ²² Piratu tivacühüave, Mericüte, queri ne'iyurieni Qesusi 'icü Cürisitu müterüvarüva. Yunaitü mete'icühüave, Curuxisie que'umierieni. ²³ 'Iya tivarahüave, Titayaricuta, queri tiuyuri 'axa tiuyuri. Müme cuini mieme meniutihivatücüne müpaü me'utiyaütü, Curuxisie que'umierienicü.

24 Piratu tiuxeyaca que mütiyutexienecai, masi cuini mieme que memüteyuxamurietüvecai, ha niuta'aita, niucamaimani teüteri vahüxie müpaü 'utaitü, Ne nepü'itiya, nehiesie pücarahüivani 'icü xuriyayacü, xeme püta xehiesie pürahüiyani. 25 Yunaitü teüteri müpaü metenitahüave, Xuriyayacü tahesie querahüivani, tatüriyama vahesieta. 26 Hicü ni-varuxünirieni Vaxavaxi. Tiuta'aitaca Qesusi mücuveyaxüanicü, niyetuani curuxisie mümierienicü.

27 Mericüsü cuvexunarurisüa miemete cuyaxi parasyusie meheivüta Qesusi cuyaxi vaquita, menivaruta'inieni cuyaxi mana memayetecai yunaime. 28 Me'itiquemaripieca, cuya 'ücarieya mütaüraüye menenacuvirieni. 29 Xuya mumayari me'utasaca mu'uyasie menenutimanirieni, haca 'isüyari menicueitüani serietana. Hüxiena metitunuma'utü meninanaimacaitüni müpaü me'utiyuatü, Que 'acu Huriyusixi tiva'aitüvame. 30 Me'l'aüsicavieca, haca meninavairieni, cümana mu'uyasie menicuvayacaitüni. 31 Me'inanaimaca meninavairieni 'ücar, menitiquemaritüani 'ixuriquieyacü. Mana meneihana curuxisie mümierienicü.

Qesusi que mütiümerie curuxisie

(*Maricuxi 15:21-32; Rucaxi 23:26-43; Vani 19:17-27*)

32 Mericüsü mana me'uyehutü menitaxeiya Sirenetanaca Simuni titevacame. Mecaniviya menütüquirienicü curuxieya.

33 Curucuta mütiuyetevasie meniu'axüani, taniuquicü Müqui Mu'uya Manuca mütiuyetevasie. 34 Mana meni'itüani vinu masina siürica nücame meuyuehüacacü. He'inüataca püca'l'imücücai.

35 Curuxisie me'icavieca cuyaxi meniyuta'iva que memüteheitahuriexüaniquecaicü 'ixuriquieya. 36 Mana mecatetü meni'üviyacaitüni. 37 Mu'uya heima meneivera xapa, que mütiutaxanesie re'ucame, ICÜ QESUSI CANIHÜCÜTÜNI HURIYUSIXI MÜTIVA'AITÜVAME, 'anuyüneme.

38 Mericüsü 'auriena menivarutivütüani tenavayamete yuhutame curuxisie, serietana xeime 'utatana xeime. 39 Hicü müme memanuyecücaai 'axa metenicühüavecaitüni yumu'u me'utisiquetü 40 müpaü me'utiyuatü, Cari 'ecü pepica'unaquecai tuqui, haica tucari 'anayeyayu pepenuquitüaniquecai. Parasü, queneu'atavicueisitüa xüca Cacaüyari penu'ayatüni. Curuxisie quenacaye'a. 41 Müpaüta mara'acate memühüritüariecai mümeta 'inüaricü memüte'üquitametetücai 'uquiravesixi vahamatü me'inanaimatü yunaitü müpaü meniu-tiyuanecaitüni, 42 Hipame niu nivatavicueisitüvacaitüni, pücaüve müyutavicueisitüanicü yücümana. Cari 'Ixaherisixi catatini'aitüvametüni niu. Mericüte, hicü que'acayani curuxisie, yuri temüteta'erienicü tame hesiena. 43 Mücüsietü Cacaüyarisie yuri pütü'eriecai, hicü xüca 'inaqui'erieca que'itavicueisitüani müpaü maineacacü, Ne Cacaüyari necaninu'ayatüni. 44 Tenavayameteta 'auriena curuxisie memuyevücai yaxecüa 'axa metenicühüavecaitüni.

Qesusi que mütiyetua yu'iyari

(*Maricuxi 15:33-41; Rucaxi 23:44-49; Vani 19:28-30*)

45 Mericüsü tuca niucuyüre naisarie mana cuiepa cüa caviecacuque niucuhecüare. 46 Hicü cüa caviecacu Qesusi carima niutahiva müpaü 'utaitü, Heri, Heri, rama savacütani, taniuquicü Necacaüyari necacaüyari

titayari penetiucu'eiri manuyüne. ⁴⁷ Hipatü müme muva memüti'ucai me'u'enanaca müpaü meniutiyuani, 'Eriyaxi niutahüave. ⁴⁸ Xevitü müme 'unausarümetü neyani, ha'iseveme 'acuetü nitihüniya vinu masinacü. Hacasie 'iqueca neitiserieni menu'ienicü. ⁴⁹ Hipatü müpaü meniutiyuani, 'Acuxisü tepütaneniereni, siparasü 'Eriyaxi xüca 'uhamieni 'itavicueisitüanique.

⁵⁰ Quesusi tavari carima 'utahivaca niyetuani yu'iyari. ⁵¹ Hicü 'ixuriqui 'emayesuicai meuvücai tuqita hixüata nisane heimana 'acayuaca. Cuie putayua, tetexi tiutitarixü. ⁵² Teuquiya nanutiyepietücani, yumüiretü Cacaüyari teüterimama memeucusixüa mepanucu'uitüarie. ⁵³ Teuquiyapa meheycüneca Cacaüyari quiecariena meneutahaxüani 'anucunquecu 'iya, yumüiretü mepüvaruxei.

⁵⁴ Hicü cuya mühürütüariecai hipatü hamatüana memi'üviyacai Qesusi quepaucua cuie memuxei 'uyuaneme memixei naitü que mütiuyü, cuini mieme menimamacaitüni müpaü me'utiyuatü, Yuricü 'icü Cacaüyari caninu'ayatücaitüni.

⁵⁵ Yumüiretüta 'ucari mana meniti'ucaitüni teva metanenieretü. Müme Qesusimatü meneycüne Carereyasie mete'iminique. ⁵⁶ Mariya Mararatanaca xevitüta Mariya Cacuvu Cuse müvavarusitücai, Severeu nivemama vavarusi hipatüta mana meniti'ucaitüni.

Qesusi que mütiucateuqui

(*Maricuxi 15:42-47; Rucaxi 23:50-56; Vani 19:38-42*)

⁵⁷ Mericüsü 'acayunirümeccacu, tevi mana ninuani xicutütü 'Arimateya quiecametütü Cuse titevatü mütiyü'üquitüvametücai Qesusisüa mieme. ⁵⁸ Piratusüa nuaca nitavavirieni Qesusi caxarieya. Hicü Piratu müpaü pütü'aitaxü müyetuiriyarienicü. ⁵⁹ Hicü Qesusi caxarieya necueni nita'eima rinu 'ixuriquiyaricü 'itiyacamecü. ⁶⁰ Yuteuquiyapa neitateni mühecuacaisie meripai mütiuta'aitacai müvaye'inierienicü 'aitüa. Tete 'amünenä 'acacurupaca teuquiya heunaca, neyani. ⁶¹ Mana meniucaitüni Mariya Mararatanaca xevitü Mariyamatü teuquiya hixie.

Cuyaxi que memüte'i'üviyacai teuquiya

⁶² Mericüsü 'uxa'arieca, Pienixi 'utaxücu, mara'acate memühürütüariecai Pareseusixi vahamatü meniuyucuxeürieni Piratusüa ⁶³ müpaü me'utiyuatü, Ti'aitame tame tepe'eriva 'iya tiyu'irüviyame que mainecai 'ayeyuritü cuxi, Haica tucari 'aye'ayu nepanucuqueni 'utaitü. ⁶⁴ 'Ayumieme quetineuta'aita teuquiya mü'üviyarienicü hairieca tixüyüque, capa teyü'üquitüvamate yüvicüta me'axüame me'inavanicü, müpaü capa metevaruhüavecü teüteri, Müquite vasata panucuque. Xüca müpaü meteyurienique, 'imatüriece mieme 'irümaripe'ivaniqueyu meripai mieme. ⁶⁵ Piratu müpaü tinivacühüaveni, Xemesietü cuyaxi xequenivaranuvitüqui. Xequenehu xequene'üviyani que xemüteyüvave. ⁶⁶ Müme mehecüneca meni'üviyacaitüni teuquiya. Cuyaxi menivaruhürütüani, tetesie teuquiya meniu'inüaritüani yuseyucü.

28

Que müranucuquetüarie 'umieriecu

(*Maricuxi 16:1-8; Rucaxi 24:1-12; Vani 20:1-10*)

¹ Mericüsü 'uxipiya tucari 'utaxücu semana mexüacame tucarisie yuimuana Mariya Mararatanaca xevitü Mariyamatü mana

meniu'axüani me'ixeiyaque teuquiya. ² Hicü cuie carima niutayuanı. Taheima nacaneni Ti'aitame tupirıeya. Nuaca, heicurupaca tete, hesiena nayerüni. ³ Merücarıyapaü pütıyuxexeyıacai, 'ıxurıquıteya pütıxacai 'üvipaü. ⁴ Me'imacatü tehüvemete cuyaxı meputıyüıacacai, müquite vahepaü me'anenetü menacüne. ⁵ Hicü niuqui tuayame müpaü tinıvarutahüave 'ucarı, Xepücaheumamaca xeme. Ne müpaü nepütimate xemicuvautüve Qesusı curuxısie memıerie. ⁶ 'Uva pücayecı. Panucuquetüarıe que mainecai. Xequenacüni xequeneu'ixüarı haque matequi. ⁷ Hicü cuitü xequenehu, müpaü xequetenıvaretahüavi teyü'üquitüvametemama müquite vasata manucuquetüarıecü, müxe'anuhaitüıyacü Carereyasıepai. Mana xecaneıxeyıacanı. Camü yanepütıxe'utahüavıxüri. ⁸ Cuitü teuquıyapa meheycüneca memamatü cui meyutemamavıetü menıutanausaxüanı memütevataxatüanıcü teyü'üquitüvametemama. ⁹ Hicü mana me'uhucacu Qesusı nıvaranucunaque müpaü 'utaitü, 'Aıxüa 'acu. Müme hetüana me'utihüxima'uca menımayüanı quetayasıe, nenevıeri menıpitüanı. ¹⁰ Hicü müpaü tinıvacühüavenı Qesusı, Xepücaheumamaca. Xequenehu, xequetenıvaretaxatüa ne'ıvama Carereyapai memüyehucü. Mana mepünesıhexeyıa.

Cuyaxı que memütevarutahüavıxü mara'acate memühıritüarıecai

¹¹ Merıcüsü 'ucarı me'uhucacu, cuyaxı hipatü quıecarısie menecünetı. Naitü que müreyü metenıvarutaxatüanı mara'acate memühıritüarıecai. ¹² Hicü 'uqıravıesıxı vahamatü me'uyucuxeıreca me'uyu'eniıca yunaitü, tumını vaüca menıvaru'üitüanı cuyaxı ¹³ müpaü me'utıyuatü, Xeme müpaü xequeneutıyuaneni, Teyü'üquitüvametemama menıu'axüanı, mepınava mexı tecusucı. ¹⁴ Xüca cuvıxunarurı tıutamarıeni, tame 'aıxüa tepıyurıeni xehesıe mücarahüıyanıcü. ¹⁵ Müme tumını me'utanaquı'eriıca yamepüteyurıecai que memüte'utahüavırie. Müpaü pürecıxaxasıva Hurıyusıxı vasata hıcüque.

Qesusı que mütıvaruhıritüa nü'arısıxı

(Marıcxı 16:14-18; Rucaxı 24:36-49; Vanı 20:19-23)

¹⁶ Hicü teyü'üquitüvamete Tamamata Heımana Xevıtü Carereya menecüne mücü yemurısiepai Qesusı que mütıvarehüavecaı memüyehucü. ¹⁷ Me'ıxeyıatü nenevıeri mecanıpitüacıtüni, hipatüsıetü müme 'asımepücatemaıcaı xüca yurıtüacıtüni me xüca catıxaütüni. ¹⁸ Hicü Qesusı 'aura niuyanı, tinıvarutaxatüanı müpaü 'utaitü, Naımecü heıesıe nepexeyıa taheıma cuıepata. ¹⁹ 'Ayımıeme xequeneutayeıxüa, teyü'üquitüvamete xequenıvarayeıtüa yunııme nuıvarıte, xevaca'üyatü ta'uquıyarısüa nu'ayasüa 'ıyarı Mütıyupatasüa memümüıemetetünicü, ²⁰ xeteva'üquitüatü yamemütecahınicü nai que nemütıxe'u'aitüa. Camüsü, nesıetü tıcarııcü xehamatü nepıyıcanı mexı cataparıve. Müpaü xecüca canı'aneni.

MARICUXI

Niuqui 'Aixüa Manuyüne Que Mütiu'üxasitacai

Ti'üyame Vani que müticuxatacai

(Mateu 3:1-12; Rucaxi 3:1-9, 15-17; Vani 1:19-28)

¹ Niuqui 'aixüa manuyüne Qesusi Cürisitu Cacaüyari münü'aya hepaüsita, 'ipaü tiniusutüarieni. ² Quisariyaxi Cacaüyarisüa mieme müti'axatametücai xapayasia, müpaü catine'uca, Camü, nenuqui tuayame necananunü'amücü meri. Mücü 'aixüa caniyuriemücü 'ahuye pecanuavecacu.

³ Macumavesie xevitü nahivani, Xequeneha'aritäca Ti'aitame huyeya, 'utaitü, Xequeneutixeurariya huyeteya, 'utaitü.

⁴ Que müre'uxa, Vani macumavesie tine'üyanecaitüni, müpaü ticuxatatü, memütehaye'vacü 'axa memüteyuricaicü, mücücü memüteheuyehüviyarienicü, 'arique memüca'üyarienicü. ⁵ Yunaitü Cureya cuieyarisie quiecatari, yunaitü Querusareme quiecatarita, meneyecüne me'ixeyacutü. Nivareca'üyacaitüni yunaime Curutani hatuxamesie, meyuhecüatacacu 'axa que memüte'uyuri.

⁶ Mücü Vani cameyu huxariyari cananacatü'cücäitüni, navi hüyameyari'cü nayühüacaitüni. Tüpuxi nivacuacaitüni, yeuta mieme xiete ni'iecaitüni. ⁷ Que müticuxatacai, müpaü nainecaitüni, Xevitü 'ucanamieni ne'utüma. 'Iya yemecü canive'emetüni, ne pücatixaü. Ne 'aixüa nepüca'ane nehiesie müti'naquenicü ni nemiparevienicü. ⁸ Nesüari necanixe'üyaneni hacü. Mücü canixeca'üyamücü 'Iyari Mütiyupatacä.

Qesusi que mütiuca'üyarie

(Mateu 3:13-17; Rucaxi 3:21-22)

⁹ Mericüsü, 'ana caninuani Qesusi, Nasareti heyeyaca Carereya cuieyarisie. Vani canica'üya Curutani hatuxamesie. ¹⁰ Hicü Qesusi hapa 'anatiyeiximetü, muyuavi niuxeiya 'anacayepierümeme. Canix-eiya 'Iyari 'acamieme para hesiena müyuhaye'vacü, cucurupaü 'anetü. ¹¹ Xevitüta niutaniuni taheima, müpaü 'utaitü, 'Ecü pecaninenivetüni, necamaninaqui'erieca. 'Acümana neninetemavieca.

Qesusi que mütiuta'inüasie

(Mateu 4:1-11; Rucaxi 4:1-13)

¹² Hicü 'Iyari neinü'ani macumavesie. ¹³ Mana niuyeicacaitüni huta teviyari tucari. Cauyumarie ni'inüatanecaitüni. Yeutari memüvaxuave niuyeicacaitüni Qesusi. Cacaüyari tupirisiximama menipareviecaitüni.

Qesusi que müti'isutüa ti'uximayatü Carereya cuieyarisie

(Mateu 4:12-17; Rucaxi 4:14-15)

¹⁴ Mericüsü, Vani 'anutahüiyacu, Qesusi caninuani Carereya cuieyarisie, niuqui cuxatatü 'aixüa manuyüne, que mütiyüni Cacaüyari ti'aitametücacu ticuxatatü, ¹⁵ ya'utaitü, Tucari canaye'aniri. Hicürixüa Cacaüyari cuitü canisutüamücü 'ena ti'aitatü. Xequeteneuhayeva que xemüteyuricaicai, niuqui 'aixüa manuyünesie yuri xequeteneuta'eri.

Quesusi que mütivaruta'ini hesiena memüteviyanicü quesüteveiyamete yu-naucame

(Mateu 4:18-22; Rucaxi 5:1-11)

¹⁶ Mericüsü, haracuna tesita 'uyemietü Carereya cuieyarisie, canivaruxeiya Simuni 'Atüreximame yu'ivamacame. 'Emeneitavivivacaitüni vipi haracunasie, memüquesüteveiyametetücaicü müme. ¹⁷ Hicü Quesusi müpaü tinivarutahüave, Cümü, nehiesie xequeteneviyani. Teüteri xevacuxexeürivame nenixe'ayeitüamücü, quesüte xemütevaruxexeürivapaü hicü. ¹⁸ Yapaucua yuvipi me'ucu'eirieca, hesiena meteniuvia.

¹⁹ Hicü 'esiva 'umapai 'uyemietü nivaruxeiya Cacuvu Vanimame yu'ivamacame, Severeu nivemama. Müme canuvasio meniyetecaitüni yuvipi memanesiquitüatü. ²⁰ 'Iya nivaruta'inieni hesiena memüteviyanicü. Yuquemasi Severeu me'ucu'eirieca canuvasio yecaime, te'ivamete vahamame, Quesusisie meteniuvia.

Cacaüyari müca'itiya que mütinücai tevi

(Rucaxi 4:31-37)

²¹ Mericüsü Caperünaume meneta'axüani. Hicü cuitüva 'uxiipiya tucarisie, Huriyusixi vatuquita heutahaca, tini'üquitacaitüni. ²² Menihüxiyacaitüni tita müti'üquitacai hepaüsita. Que mü'ane heiserie mexeiypaü tinivaru'üquitavacaitüni, que memücate'üquitacai müme 'inüaricü memüte'üquitametetücai. ²³ Mericüsü heutahacu, yapaucua tevi caneutahani vatuquita cacüyari müca'itiya minücai. 'Iya niutahiva ²⁴ müpaü 'utaitü, 'Ai, que petati'uximatüani, Quesusi Nasaretitanaca 'acu. Petasiheuyehüanique petinua. Ne nepümasimate que pemüpaicü. Que mü'ane Cacaüyarisie mieme mupasie, 'ecü pecanihücütüni, tinitahüave. ²⁵ Quesusi nita'imaiya, müpaü ticühüavetü, Cayuvatü 'aixüa, queneuxüna. ²⁶ Hicü mücü cacüyari müca'itiya, tevi nütü, carima 'utahivatü, nixüna. ²⁷ Yunaitü meniuhüxiyani. 'Ayumieme niuqui meniutixüatüatücüne müpaü me'utiyuatü, Titari 'icü. Que titita 'icü 'üquisica mühecua. Camü heiserie hexeiyatü tiniva'aitüaca 'asita cacüyarixi memüca'itiyatüca, müme meni'enieni. ²⁸ Hicü cuitüva naisarie Carereya cuieyarisie tiniutamariva que mütiuyuri.

Quesusi que mürenayehüa Pecuru varücaüya

(Mateu 8:14-15; Rucaxi 4:38-39)

²⁹ Mericüsü tuquita me'ayenexüaca, Simuni 'Atürexivaque menecüne, Vani Cacuvu yunaitü. ³⁰ Simuni varücaüya mana niucateitüni hüiyatü. Cuitüva metenitaxatüani Quesusi que mü'anecai. ³¹ Hicü 'aura 'ayaca, mamaya 'uviyaca, nenucuhana. Yapaucua cahüiyatü nayani 'uca, tinivarumini.

'Acayunecu, yumüiretü que memüte'anayexüriya

(Mateu 8:16-17; Rucaxi 4:40-41)

³² Hicü taicai 'acayunecu, meni'atüirieni tecuicucate yunaime, müme meta cacüyarixi memüvaviyacai. ³³ Yunaitü quiecatari meniucuxeürieni quitenie hüxie. ³⁴ Yumüireme nivananayexürieni cui memüyüacai müireme cuiniyacü. Cacaüyarixita nivarayenü'axüani yuvaücavame. Pücapapitüacai cacüyarixi memütiniunicü, müme memimaicaicü.

Quesusi que müticuyeicacai Carereya cuieyarisie ticuxatätü

(Rucaxi 4:42-44)

³⁵ Hicü 'uxa'arieca ximeri meri 'acuxi yüvicüta nanucuqueni. Quita vayeyaca, neyani macumavesiepai. Mana niuyutanenevieni. ³⁶ Hicü Simuni, hipatüta hamatüana memu'uvacai menenucuyeiqie Quesusi. ³⁷ Me'itaxeiyaca müpaü metenitahüave, Yunaitü mepümasicuvautüve. ³⁸ Quesusi müpaü tinivarutahüave, Cümüsüari 'uma püta tepüyehu. Hipame quiecaritesie tepütayeixüani, nemütivaretaxatüanicü manarita. 'Ayumieme necaneyeyani. ³⁹ Hicü mana niuyeicacaitüni, ticuxatatü vatuquiteta naisarie Carereyasie, varayenü'avatü cacaüyarixi.

Quesusi que mürenayehüa tevi cuiniyacü müca'itiyacai

(Mateu 8:1-4; Rucaxi 5:12-16)

⁴⁰ Mericüsü xevitü cuiniyacü müca'itiyacai caninuani hesüana, cui 'ivavirietü. 'Utitunumaveca hüxiena, müpaü tinitahüave, Xüca pe'avaüriyani, 'ecü pecaniyüveni pemünesi'itieni. ⁴¹ Quesusi 'inenimayatü yumama niutasera. Nimayüani müpaü ticühüavetü, Nesüari nepünevaüriya. Pecaniu'itiyani. ⁴² Müpaü titahüavecu yapaucua peunua cuiniya. Tevi 'itiyatü nayani. ⁴³ Cuini mieme 'ihüritüatü, Quesusi neinü'ani cuitüva, ⁴⁴ müpaü ticühüavetü, 'Amarima 'aixüa, xeimetüme pemücaraxatüvani havaicü. Mara'acamesüa quenemie püta. Quene'axeianüa. Pemanayevecü, quenanutimava que müre'aitaxü Muisexi yapemütivatahecüatüanicü. ⁴⁵ Mücü masi mana heyaca yatiniutixatatüyani vaücava. Naisarie tinicuxatacaitüni que mütiuyü. 'Ayumieme Quesusi pücaüyevcai quiecarisie me'axeni yuhécüatatü, masi yeuta necateitüni macumavesie. Hesüana meni'axecaitüni naisarie quiecatari.

2

Quesusi que mürenayehüa huriecame

(Mateu 9:1-8; Rucaxi 5:17-26)

¹ Mericüsü yapäumexa tucari 'anucayacu, hutarieca caninuani Caperünaumesie. Catiniutamariva quename quita hayecatei. ² Yümüiretü cuitü meniyucuxeürieni. Memüyumüirecaicü, ni quitenie hüxie mepücatenaquecai. Mücü tinivacüxaxatüvacaitüni niuqui. ³ Hicü hipatü huriecame meni'atüirieni, yunaucatü mehecuetü. ⁴ Hura me'ecuenique meniyutatexieni teüteri memüyumüirecaicü. 'Ayumieme Quesusi manucatei qui heima püta mecaneitiepini. Me'ivatü'ineca 'ixumari muva meneicatuani huriecame, 'itarisie 'acaimé. ⁵ Quesusi varuxeiyaca yuri que memüte'eriecai, müpaü tinitahüave huriecame, Nenive, pepüreyehüviyarie 'axa pemütiuyuricü. ⁶ Hicü hipatü 'inüaricü memüte'üquitametücai muva mecanayetecaitüni. Yu'iyarisie müpaü meteniyücühüavecaitüni, ⁷ Titayaricuta müya ticühüave icü. Pisevixima Cacaüyari müpaü 'axa 'utaitü. Quepagnetü püyüve müreyehüvirieni tevi 'axa tiuyurieyu. Xevitiüxa xEICÜa caniyüveni Cacaüyaritütü. ⁸ Quesusi yu'iyarisie timaitü müya memütüyücühüavecaicü, müpaü tinivarutahüave, Titayari müya xeteyücühüave yu'iyarisie. ⁹ Tita masi caticuanive. Que ticuanive müpaü mütitahüave muhurie, Pepüreyehüviyarie 'axa pemütiuyuricü. Caticuanive masi müpaü mütitahüave, Quenanucuquexi, 'a'itari quenanucucue'i, quenecuyeicani. ¹⁰ Paraque müpaü xemütehétimanicü Yuri Tevi netitevatü heiserie nemexeyiacü cuiepa, nemütivareuyehüvirienicü 'axa meteyurieyu,

müpaü tinitahüave huriecame, ¹¹ 'Ecü nepümarahüave, quenanucuquexi, 'a'itari quenanucucue'i, 'aquie quenemie. ¹² Hicü nanucuqueni. Yu'itari 'anucucueca neyani yunaime vahüxie. 'Ayumieme yunaitü meniuhüxiyani. 'Aixüa meniutiyuanecaitüni Cacaüyari hepaüsita, müpaü me'utiyaütü, Hasuacu tepücanenierivave 'ipaü tiyüaneme.

Que mütitä'ini Revi hesiena mütiyianicü
(Mateu 9:9-13; Rucaxi 5:27-32)

¹³ Mericüsü tavari haracuna tesita neyani Qesusi. Teüteri yunaitü hesüana meni'axecaitüni. Mücü tiniva'üquitüacaitüni. ¹⁴ Hicü mana 'uyemietü nixeiya Revi 'Aripeu münu'ayatücai teüteri memüte'ayutituayasie 'acaime. Müpaü tinitahüave, Nehesie qetineviyani. Revi 'anucuqueca hesiena tiniuviya.

¹⁵ Mericüsü ticuacacu Qesusi Revi quita, yuvaücavatü cuviyexunusie mieme memüteyeturiyarie, hipatüta 'axa teyuruvamete metenicuacaitüni Qesusimatü teyü'üquitüvametemama vahamatü. Meniyümürecaitüni memiveiyacai. ¹⁶ Hicüsüari hipatü 'inüaricü memüte'üquitametetücai, müme Pareseusixi vahesie memüteviyacai, müme me'ixeiya ticuacame 'axa teyuruvamete vahamame müme cuviyexunusie mieme memüteyeturiyari vahamame, müpaü metenivarutahüave teyü'üquitüvametemama, Neuxei, püticua'a pütü'ie müme cuviyexunusie mieme memüteyeturiyari vahamatü, 'axa teyuruvamete vahamatü. ¹⁷ Qesusi varu'eniaca müpaü tinivarutahüave, Müme 'aixüa memüteheu'erie tiyu'uhayemavame mepücaheuyehüva. Müme memütecucuye püta mepeiye'hüva. Nesü que nemütinua, nepücanua nemüvata'inienicü müme heiseriemecü yamemütecahu. Müme 'axa memüteyurie püta nevata'inienique nepunua, memütehayevacü 'axa memüteyuriecaicü.

Que memüte'ita'ivaviyaxü haquiya hepaüsita
(Mateu 9:14-17; Rucaxi 5:33-39)

¹⁸ Mericüsü Vani teyü'üquitüvametemama, Pareseusixi yunaitü 'icuai meniyuhaquiecaitüni heiva. Hipatü me'u'axüaca, müpaü metenita'ivaviya, Titayari Vani teyü'üquitüvametemama, teyü'üquitüvamete Pareseusixi vahesüa memümiemete titayari meteyuhaquie, 'ahesüa miemete teyü'üquitüvamete mecayuhaquiecacu. ¹⁹ Qesusi müpaü tinivaruta'eiya, Que meteyüvave memüyuhaquieca neneüqueme cupanierumama, neneüqueme mexi vahamatü 'a'uca. Mexi neneüqueme vasata 'uca, mecapüyüvave memüyuhaquieca. ²⁰ Tucari naye'amücü quepaucua neneüqueme mütihanieni vasata. 'Ana meniyuhaquiecuni, 'iya tucari 'aye'ayu.

²¹ Tevi 'ixuriqui mücayutatutüvecü püca'imanesiquitüani 'ixuriqui cui müye'i. Mesü xüca müpaü tiuyurienique, manesiqui hecuametütü müye'i pütahanaqueyu, sanimeyari masi 'axa 'anetü nayaniqueyu. ²² Tevi sixai müye'isie püca'icatuani vinu mücuanacü, mesü xüca müpaü tiuyurienique, sixai nitasanequeyu, vinu neuyeveniqueyu sixaita. Vinu masi sixai hecuamesie canituarivani mücuanacü.

Teyü'üquitüvamete que memüte'ivatihunaxüa türicu 'uxipiya tucarisie
(Mateu 12:1-8; Rucaxi 6:1-5)

²³ Mericüsü 'uxipiya tucarisie 'esipa niuyeicacaitüni, teyü'üquitüvametemamata yunaitü. Müme menisütüani me'icahurucatü

müayeyari, mana me'u'uvatü. ²⁴ Hicü Pareseusixi müpaü metenitahüave, Neuxei, titayaricuta müpaü meteyurie que mücatitauniva 'uxipiya tucarisie. ²⁵ Quesusi müpaü tinivarutahüave, Hasuacu xecate'ititerüvavave que mütiuyuri Raviri, heiyehüatü heuhacamütü, müme hamatüana memü'uvacaita meheuhacacucucacu. ²⁶ 'Iya Cacaüyari quita neutahani quepaucua 'Aviyatari mühürütüariecai mara'acate vahepaüsita. Pa Cacaüyari hüxie mamanari niuticuan. Mara'acate xecüa heiserie mepexeiya memiticuanicü mücü pa, hipatü heiserie mepücahexeiya. Müme hamatüana memü'uvacai tinivarumünita Raviri.

²⁷ Müpaüta tinivarutahüave Quesusi, 'Uxipiya tucari caniuti'usieni teüteri vahesie mieme. Teüteri que memüte'uveviya, 'uxipiya tucarisie mieme xecüa mepüca'utiveviya. ²⁸ 'Ayumieme Yuri Tevi que nemütiteva, 'uxipiya tucari hepaüsitata necatini'aitani.

3

Tevi mümamavaquicai

(Mateu 12:9-14; Rucaxi 6:6-11)

¹ Mericüsü tavari tuquita neutahani. Tevi mümamavaquicai muva nayecateitüni. ² Müme menihupiecaitüni, Capenayehüani 'uxipiya tucarisie meteyüchüavetü, me'ixanetacutü. ³ Hicü Quesusi müpaü tinitahüave tevi mümamavaquicai, Quenanucuquexi, hixüapa queneutaquexi. ⁴ Müpaü tinivaruta'ivaviya Quesusi, 'Uxipiya tucarisie tipitüarie 'aixüa mütiyurienicü, püpütüarie nusu 'axa mütiyurienicü. Tipitüarie mütiyutavicueisitüanicü, püpütüarie nusu mütiyumienicü. Mümesü cayuvatü meniumacaitüni. ⁵ Hicü yuhaxüama varuxeyiaca, yuhiverietü memüsese'icaicü yu'iyarisie, müpaü tinitahüave tevi, 'Amama queneutasera. 'Iya nitasera, 'aixüa 'anetü nayani. ⁶ Hicü Pareseusixi mevayecüneca, müme Herurexisie memüteviyacai vahamatü meniuyu'enieni hepaüsitana, que memüte'imieniquecai.

Teüteri que memüteyucuxeürie haracuna tesita

⁷ Hicü Quesusi teyü'üquitüvametemama yunaitü haracunapai menecüne. Yümüretü teüteri meniveiyacaitüni Carereyatari, Cureyatari, ⁸ Querusaremetari, 'Irumeyatari, Curutani 'anutaüyetari, Tiru 'aurie Siruni 'aurie quiecatari. Yuvaücvatü me'u'enanaca nai que mütiyurienecai, hesüana mecaniu'axüani. ⁹ Hicü nivaruta'aitüani teyü'üquitüvamate hura memehanacü canuva hesiena mieme, capa me'isaipünacü, memüyumürecaicü teüteri. ¹⁰ Yümüreme nivanarayexürüvacaitüni. 'Ayumieme yunaitü cuiniya memexeyiycai mesaipünetü hesüana meni'axecaitüni me'imayüanique. 'Ayumieme canuva niuta'aita. ¹¹ Cacaüyarixi memüca'itiyatüca me'ixeyiatü, hüxiena meniucaxürüvecaitüni, müpaü mete'uhivatü, 'Ecü Cacaüyari pecaninu'ayatüni. ¹² 'Iya heiseriemecü nivahürütüacaitüni memüca'ihecüatanicü que müpaicütücai.

Tamamata heimana yuhutame que mütiwaranuyexei nü'arisixi

(Mateu 10:1-4; Rucaxi 6:12-16)

¹³ Hicü neuti yune hürisie. Müme müvaranuyexei nivaruta'inieni hesiena memüteviyanicü. Me'ayecüneca teüteri vasata, hesiena meteniuvia. ¹⁴ Tamamata heimana yuhutame nivaranu yeteüxüa. 'Ari que nivatanü'axüaniquécaitüni memütecuxatanicü, hamatüana memü'uvanicü, ¹⁵ heiserie nivapitüaniquécaitüni memüvaranayexürüvanicü tecuicucate, memüvarayenü'axüanicüta cacauyarixi 'axa memü'anene. ¹⁶ Simuni püxevitütücai, Qesusi mitaterüvaxü Pecuru, ¹⁷ hipatüta, Cacuvu Severeu nu'aya, Vani Cacuvu 'ivaya, Qesusi mütivarutaterüvaxü Puhanerüquesi, taniuquicü Türarücamete paine, ¹⁸ 'Atürexü, Piripe, Parüturume, Mateu, Tumaxi, Cacuvu 'Aripeu nu'aya, Tareu, Simuni mücananisitatücai, ¹⁹ Cura 'Isicariutitanaca 'ari que Qesusi müyetua.

Que mü'ane 'axa 'utaitü misevixima 'Iyari Mütiyupata
(Mateu 12:22-32; Rucaxi 11:14-23; 12:10)

Hicü quita meneutahaxüani. ²⁰ Tavari yuvaücavatü teüteri me'u'axüacu müme mepüyutatexie metecuanique. ²¹ Hicü maremama me'u'enanaca, meniu'axüani memenuhanacü. Müpaü meteniüyüchüavecaitüni, 'Asipücatimate que mütiyuriene.

²² Mücü meta, hipatü 'inüaricü memüte'üquitametetücai, Querusaremesie memeyecü, müpaü meniutiyanecaitüni, Peheresepuri pinü'ü. Cacaüyarixi 'axa memü'anene va'uquiyarisie mütivayacü, 'ayumieme püvarayenü'a cacauyarixi, meniutiyanecaitüni. ²³ Hicüsüari yu'aurie varutacuevieca, 'üxasicü müpaü tinivaruta'üquitüani, Cauyumarie que tiyüve mayuyenü'anicü yücümana. ²⁴ Yaxeicüata, xeime cuieyarisie quiecatari xüca hixüata meyusana, xüca me'ayuca'unieca, mücü vacuviyexunu pücaüveni 'emüreutevinicü. ²⁵ Xeime quie miemete hixüata xüca meyusana, xüca me'ayuca'unieca, mepücaüvaveni 'ememüteheutevinicü. ²⁶ Cauyumarie xüca yuca'unarümenique, türücariyaya hixüata xüca yusanaque, 'emüreutevinicü pücaüveniqueyu. Pütaxüximeniqueyu püta.

²⁷ Tevi pücaüve meutahanicü mütürücaüye quita, piniteya mütinavanicü, me xüca ca'ihüanique mütürücaüye meri. 'Ihüame, pütinavani tita mütixuave quitana.

²⁸ 'Icü niuqui caniseüyeni que nemütixecühüave, naime 'axa memüteyurie teüteri, mepüyüvave memüteheuyehüviyarienicü, naime 'axa memütiyuane. ²⁹ Masi que mü'ane 'axa 'utaitü misevixima Cacaüyari 'Iyarieya Mütiyupata, mücü hasuacu pütareuyehüviyarieni mücücü. Hesiena masi catinihüivani, yuheyemecü 'emuvecü tita 'axa mütiyuri. ³⁰ 'Ipaü niutayüni, müme müpaü memütiyanecaicü, Cacaüyari müca'itiya ninüca.

Qesusi 'ivamama varusieya
(Mateu 12:46-50; Rucaxi 8:19-21)

³¹ Hicü varusieya 'ivamama yunaitü mecaniu'axüani. Tacua meti'utü metenitanü'airieni yu'aurie me'icuevietü. ³² Teüteri yumüretü menayetecaitüni hamatüana. Müpaü metenitahüave, Neuxei, 'avarusi 'a'ivama mepümasiha'ivava tacuapaitü. ³³ Mücü müpaü tinivarutahüave, Quehateri nevarusi ne'ivama. ³⁴ Varanuxeiyatüyaca 'auriena mematecai, müpaü niutayüni, Camü nevarusi ne'ivama. ³⁵ Que mü'ane yamütiyuriene que mütinaque Cacaüyari, mücü canine'ivatüni caninevarusitüni.

4

Imüari 'ivivame 'üxasi hepaüsita que mütimasücü
(Mateu 13:1-9; Rucaxi 8:4-8)

¹ Mericüsü tavari haracuna tesita tiniuti'üqita. Hesüana meniycuxeürieni yuvaücavatu teüteri. 'Ayumieme canuvasio nacayerüni hapa yecaimesie. Yunaitü teüteri cuiepa püta meniti'ucaütüni ha tesita. ² Mana vaüca tiniva'üquitüacaitüni 'üxasi hepaüsita. Hicü ti'üquitatü müpaü tinivarutahüave, ³ Xequene'enanaca. Camüsü, 'ivivame neyani. ⁴ Mericüsü 'imüari 'ivienecacu, hipatü huyeta niucaxürieni. Viquixi meniucaxürieni meniticuani. ⁵ Hipatüta macutetexiyasio niucaxürieni, vaüca müca'acucuieyasie. Cuitüva niutineni, cuie 'emücasuicaicü. ⁶ Hicü quepaucua tau mane nicuini, niutivani mücahananatücateicü. ⁷ Hipatüta xuya 'imüariyarisata niucaxürieni. Xuya niutivere, heimana niuyecüne. 'Imüari cacaniutixuavere. ⁸ Hipatüta cuie 'aixüa müracu'anesie niucaxürieni. 'Utinexüaca 'utivavereca, niutixuavere. Hipatü xei teviyari heimana tamamata nayani, hipatüta haica teviyari ratüa, hipatüta xei sienituyari ratüa. ⁹ Müpaüta niutayüni, Xaütünetü mu'enaxü que'u'ena.

Titayari 'üxasi hepaüsita ticuxatatü müti'üquitacai
(Mateu 13:10-17; Rucaxi 8:9-10)

¹⁰ Hicü yühücüate metitetü, müme 'auriena memütitecai, Tamamata Heimana Yuhutame vahamatü menita'ivaviya 'üxasi hepaüsita que müti'üquitacai. ¹¹ Müpaü tinivarutahüave Qesusi, Xeme xecaniupitüarieni tita mütiuti'aviesiecai, xemütemaicacü que müti'ane Cacaüyari ti'aitametücacu. Hipatü tacua memütitei püta, naimecü 'üxasi hepaüsita xeiçüa mecaniupitüarieni 'utüarica manuyünepaü, para memüca'ixeyacü, sepa yemecü memütanenierenique, para 'asimemücatehetimanicü, sepa yemecü memü'enanacaque, ¹² capa ta'aurie me'axürienicü Cacaüyarisie meteviyaque, capa metehueyehüviyarienicü.

Qesusi que mütiheçüatacai yü'üquisica ti'ivivame hepaüsita
(Mateu 13:18-23; Rucaxi 8:11-15)

¹³ Hicü müpaü tinivacühüaveni, Cari xeme 'icü 'üxasi hepaüsita xepüca'u'enanaca. Quetütüri xete'enanani naime 'üxasi hepaüsita. ¹⁴ 'Ivivame ni'ivieneni niuqui. ¹⁵ Hipatü huyeta miemete mecanihümetüni haque niuqui muca'iviya. Quepaucua memi'enie, cuitüva Cauyumarie ni'axeni. Niuqui netücüni vahesüa muca'iviya. ¹⁶ Hipatüta yaxeiçüa 'imüari mecanihümetüni macutetexiyasio memuca'iviya. Quepaucua niuqui memü'enie, yapaucua menitanaqui'erieni meyutemamavietü. ¹⁷ Yücümana mepücahananatüca, masi 'emepücateheutere. Quepaucua memü'uximatüarie quepaucua memutaveiyarie 'icü niuqui hepaüsita, yapaucua meniucunuitüarieni. ¹⁸ Hipatüri 'imüari menihümetüni xuya 'imüariyarisata memuca'iviya. Müme niuqui meniu'enieni, ¹⁹ masi mepüyuhiveritüa tita hicü mütimieme meha'erivatü, tuminicü meyutemamavietü mepüteyu'irüviya, hipameta vaücavame menihive'erieca. Mücücü niuqui niupünariexüani naisata. Cacaniutixuavere. ²⁰ Hipatü 'imüari mecanihümetüni cuie 'aixüa müracu'anesie memuca'iviya. Niuqui mecaniu'enieni, meniuyuvaüriya me'inaqui'erietü, mecaniutixuxuavereni. Hipatü xei teviyari heimana tamamata menacüne, hipatüta haica teviyari menacüne, hipatüta xei sienituyari menacüne.

*Tita müti'avie que mütihecüasieni**(Rucaxi 8:16-18)*

²¹ Hicü müpaüta tinivacuxaxatüvacaitüni, Cüxeme que racueiya puticü manunamienicü, 'utatüa mutiquecanicü nusu. Vapai püta caraqueca.

²² Tita müti'avie, masiücütü mayanicü xEICÜA 'apuve. Tita müranucaname, mühecüasienicü xEICÜA 'apuve. ²³ Xaütünetü mu'enaxü que'u'ena.

²⁴ Müpaüta tinivacuxaxatüvacaitüni, Xequeneyucuerivayurieca tita xemüte'enie hepaüsita. Que xemüteva'inüasirie hipame, yaxEICÜA xepüte'inüasiyarieni. Hesiena payaxe, xeme xemü'enana xehesie mieme.

²⁵ Que mü'ane tixaütü mürexeyia, tavari cuxi pütimiquieni. Que mü'ane tixaütü mücarexeyia, sepa que mütitita mürexeyia pütinavaiyarieni.

'Üxasi 'imüari hepaüsita, que mütiutineica

²⁶ Müpaüta tinivacuxaxatüvacaitüni, 'Ipaü catini'aneni Cacaüyari ti'aitametücacu. Camü tevi 'imüari niuta'ivieni cuiepa. ²⁷ Niucahununi nanucuquecani tucaricü tücaricü. 'Imüari niutineicani niutivavereni,

mücü 'asimatimaicacu que mütimeica que mütiuvavere. ²⁸ Cuie yuxaüta pitinenetüva cüsunuyari meri, 'arique müayeyari, 'arique tacari.

²⁹ Ticuayu, 'ana türicu xicamete nivarannü'amücü, 'isanari maye'acü.

*'Üxasi musitasa 'imüariyari hepaüsita**(Mateu 13:31-32; Rucaxi 13:18-19)*

³⁰ Hicü müpaü niutayüni, Que te'utiyaneni, titapaü ti'aneni Cacaüyari ti'aitametücacu. Que mü'ane 'Üxasi hepaüsita tepihecüatani.

³¹ Musitasa 'imüariyari paü cani'aneni. Cuiepa muca'iviva, xevitü 'imüari hepaüna 'anetü pücaxuave cuiepa 'esipepetü. ³² 'Uca'iviyaca caniutineicani. Tupiriya mutineica, xevitü hepaüna 'anetü pücaxuave 'epapatü.

Mamateya neucunexüani 'etütütü. Taheima miemete viquixi mecaniyüvaveni memüyuti'ituaütanicü hesiena 'etüriyarisie.

*Titayari Qesusi müti'üquitacai 'Üxasi hepaüsita ticuxatatü**(Mateu 13:34-35)*

³³ Vaüca 'Üxasi hepaüsita ticuxatatü 'iyapaü 'aneneme tinivacuxaxatüvacaitüni niuqui, que memüteyüvavecai memi'enienicü. ³⁴ 'Üxasi hepaüsita caticuxatatü pücativacuxaxatüvacai. Teyü'üquitüvamete xEICÜA me'ayetetü yühücüate tinivarutahecüatüani naime.

*Qesusi que mütinütüa 'eca vitari**(Mateu 8:23-27; Rucaxi 8:22-25)*

³⁵ Hicü mücü tucarisie 'ucutaicarecu müpaü tinivarutahüave teyü'üquitüvamete, Hicümüsütari 'anutaüye tepanucüne. ³⁶ Müme mevarucu'eirieca teüteri mana memüti'ucai, meneivitüni ca'anatiyeivecacu canuvassie meyetetü. Hipatüta canuvate menecüne hamatüana. ³⁷ Hicü yapaucua niucu'eca vaücava.

Hamevari neucayeurivecaütüni canuvassie. Nitihüniyarümeccaitüni.

³⁸ Qesusi canuva cüsapa nacateitüni, muritarisie 'utimu'utü, cusutü. Menenutahütüani müpaü mete'icühüavetü, Ti'üquitame 'acu, pecareu'acuerivayurie temeuyeveximecü. ³⁹ Hicü 'anucuqueca nitatieni 'eca. Müpaü tinitahüave haracuna, Cayuvatü 'aixüa, quetineuhayeva. 'Eca neunuani, niucuharuanare yemecü. ⁴⁰ Müpaü tinivarutahüave teyü'üquitüvamete, Titayari xetemama. Quepaütütü yuri xecate'erie. ⁴¹ Müme masi cuini mieme meniutimamani. Müpaü

meteniyutahüave, Quepaicüri pühücü 'icü. 'Asita 'ecatütü haracunatütü meni'enieca que mütiva'aitüa.

5

*Cacaüyarixi 'axa memü'anene que memüte'inücai Cataratanaca
(Mateu 8:28-34; Rucaxi 8:26-39)*

¹ Mericüsü haracuna 'anutaüye meneta'axüani Cataratarı vacuiepa. ² Canuvasie 'anatiyacu, yapaucua tevi cacaüyari müca'itiya minücai nenucunaque müquite vateuquiyapa 'ayeneca. ³ Mücü tevi vateuquiyapa necateitüni. Teüteri menitexiecaitüni me'ihüanique tepüacü. ⁴ Müixa nicuhüivacaitüni tepüacü yumamatesie yü'ücatesie, peru yumamacü tepüa nanutequecaitüni, yü'ücasie mieme nanuyeqesinacaitüni. Xevitü hepaüna pücatürücaüyecai mimaxiutacü. ⁵ Tucaricü tücaricü teuquiyapa nicuyeicacaitüni ya hürisie, cuhivanetü, tetecü yucuxitequetü. ⁶ Hicü Qesusi 'uxeyiaca teva 'uyeicame, hepana niutanausa. Hüxiena niutitunumaqueni ⁷ carima 'utahivatü, müpaü 'utaitü, Que peneti'uximatüani, Qesusi 'acu Cacaüyari yunaima vaheima macave pemünu'aya. Nepümasiviri yanetihüritüatü Cacaüyari, penücahürixüa 'axa nesi'uyurieni. Müpaü niutayüni ⁸ Qesusi müpaü mütitahüavixücü, 'Ecü cacaüyari pemüca'itiya, queneuxüna. ⁹ Hicü müpaü tinita'ivaviya, Que petiteva. Mücü müpaü tinitahüave, Cuyaxi Xei Vaxayari netinitevaca, temütamüirecü. ¹⁰ Vaücava vaüriyarica neyevaviriecäitüni Qesusi mücavaranuyenü'anicü mücü cuiepa. ¹¹ Mericüsü yemuritüa tuixuri metenicuacaitüni yuvaücavatü. ¹² Cacaüyarixi vaüriyarica menyevaviriecäitüni yamete'icühüavetü, Tuixuri vahesüa quetananunü'a temüvanünicü müme. ¹³ Hicü Qesusi nivarupitüani. Cacaüyarixi memüca'itiatüca me'ixünaca tevi menivarutiviya tuixuri, 'esivatücacu huta miriyari meyupaümeme. Tuixuri yapaucua meniutanausa 'aita meneucayune. Hapa meneuxürieni, meniucuini haracunasie.

¹⁴ Hicü tuixuri vahüvemete meniyuta'una. Yametenicuxatacaitüni quiecarı 'amüyevasie 'esimüyeyeusie. Teüteri menecüne mecunieretüvetü que mütiuyü. ¹⁵ Qesususüa me'u'axüaca menixeiya tevi cacaüyarixi meminücai, Xei Vaxayari memiviyacai. Menixeiya mana 'acaime, heuquemarimacame, 'aixüa re'iyarime. Meniutimamani. ¹⁶ Hicü müme memunenierixü metenivacuxaxatüvacaitüni que mu'itüarie tevi, que mütiuyü tuixuri vahepaüsita. ¹⁷ Teüteri menisütüani vaüriyarica me'ipitüatü vacuiepa müyemiecü.

¹⁸ Hicü canuvasie cayerüximecacu Qesusi, 'iya tevi cacaüyarixi meminücai vaüriyarica canipitüani hamatüana muyeicanicü. ¹⁹ Qesusiri püca'ipitüa. Müpaü püta tinitahüave, 'Aque quenemie 'amarema vahesüa. Yaquetinivaretaxatüa vaüca que mütiuyuri Ti'aitame 'ahesie mieme, que matiunenimayataxü. ²⁰ Mücü neyani. Tamamata Quiecarite müracutevasie nisütüani ticuxatatü vaüca que mütiuyuri Qesusi hesiena mieme. Yunaitü menihüxiyacaitüni.

*Cairu nu'aya que müranayehüiya, 'uca müticuyecai 'imayüacu Qesusi 'ix-
uriquieya*

(Mateu 9:18-26; Rucaxi 8:40-56)

21 Mericüsü hutarieca 'anutaüye 'anuyacu canuvasie, yuvaücavatü teüteri meniycuxeuërieni 'auriena haracuna tesita 'uvecacu. 22 Mericüsü tuqui va'ü xevitü, Cairu titevatü, mana caninuani. Qesusi 'uxeiyaca niutihüximaqueni hüxiena. 23 Vaüriyarica canipitüani müpaü 'utaitü, Nenive pemüxime 'ucatütü. Quenemayüamie manayevenicü, 'ayenieretü mayanicü. 24 Qesusi 'utümana neyani.

Mericüsü meniveiyacaitüni teüteri yumüiretü me'isaipünatü. 25 Hicü 'uca 'aniuyeicacaitüni vasata tamamata heimana huta viyari müyuriecai ticuyetü xuriya 'uhanisitüatü. 26 Vaüca tini'uxitüariecaitüni yumüireme teyu'uhayemavamete vahesüa 'axetü. Tita mürexeiyacai nai tiniutixütüani tiyutuatü. Yutatexieca, cui niyüanecaitüni masi. 27 'U'enaca que müticuxaxasivacai Qesusi hepaüsita, 'utümana 'umietü teüteri vasata, Qesusi 'ixuriquieya niumayüani, 28 müpaü tiyücühüavetü, 'Ixuriquieya xüca ne'umayüani xEICÜA, nenanayevemücü. 29 Mericüsü yapaucua xuriya peunua maneicacai. Yuvaïyarisie müpaü tiniuyumani mücü cuiniya meunuacü. 30 Hicü Qesusi yu'iyarisie retimaica yütürücariyacü mi'axixücü xeime, yapaucua ta'aurie 'aveca teüteri vasata müpaü niutayüni, Quepai ne'ixuriqui pumayüa. 31 Teyü'üquitüvamemama müpaü metenitahüave, Cari pevaxeyatü teüteri naisata memasisaipünacacu, müya peraine, quepai pünesi'umayüa peraine. 32 'Iya nanieretüyani, que mü'ane miyuri xeiyaque. 33 'Uca 'uyüyüacatü maricacü, timaitü que mütiuyü yuhesie, hüxiena ninuani. Mana 'utihüximaqueca, naime tiniutahecüata que mütiuyü, que mütivaïyacü. 34 Hicü müpaü tinitahüave, Nenive, yuri pemütiuta'ericü pepanayeve. 'A'iyarisie peca'uximatüarietü quenemie, 'aixüa pereu'erietü 'uxa'atüni varie yapecatiucacucuinetü.

35 Hicü müpaü 'utainecacu cuxi, va'üsüa miemete meniu'axüani müpaü mete'icühüavetü, 'Aniveri pemü. Titayari peti'uximatüa cuxi ti'üquitame. 36 Qesusi varu'enieca müpaü mete'icühüaveme, müpaü tinitahüave va'ü, Pepücaheumaca, yuri quetine'erieca xEICÜA. 37 Hicü teüteri pücavarupitüa memenuveyacü. Pecuru Cacuvu yu'ivamacame Vanimame xEICÜA nivarupitüani. 38 Hicü va'ü quie heta'aca meyuxamurietüveme nivaruxeïya me'utisuaname me'utihivame yumüireme. 39 Muva heuta-haca müpaü tinivarutahüave, Titayari xeteyuxamurie xete'utisuaana. Nunusi pücamüqui. Pucusu xEICÜA. 40 Müme mecaninanaïmacaitüni. Hicü yunaime varayenü'aca, nunusi muyecasio nivareutavitüni cuesieya varusieya mümeta hamatüana memu'uvacai. 41 Hicü mamayasie tiviereca, müpaü tinitahüave yuniuquicü, Tarita cumi, taniuquicü, 'Üimari 'acu, quenanucuquexi nematinahüaveni. 42 Yapaucua nanucüqueni nunusi, niuyeicacaitüni. Tamamata heimana huta viyari nexeyacaitüni. Cuitüva meniuhüxiyani yemecü. 43 Qesusi heiseriemecü yatınivarutahüave xevitü tüma mücaretimanicü que mütiuyü. Müpaüta tinivarutahüave, memüte'iminicü.

6

Nasareti quiecarisie que mütiuyeicacai Qesusi

(Mateu 13:53-58; Rucaxi 4:16-30)

1 Mericüsü mana neyani, yuquecari ninuani. Teyü'üquitüvamete meniveiyacaitüni. 2 Hicü 'uxipiya tucari 'aye'acu, tuquita nisütüani ti'üquitatü. Müme memi'eniecai meyumüiretü menihüxiyacaitüni müpaü me'utiuyatü, 'Icü meixeïya, haque pemieme. 'Icü que tiupitüarie

mütimaivenicü. Que tiupitüarie 'inüari mütürücavi mütiyuriencü. ³ 'Icü caticaripiniteru, Mariya münu'aya. Cacuvu Cuse Cura Simuni va'iva catihücü. 'Uva tahesüa mecateitei 'ivamama 'uçari. Hicü menitixani'erieni. ⁴ Qesusi müpaü tinivarutahüave, Tixaxatame ve'eme cani'erivani naisarie, masi yuquiecarisie xeicüa yumarema vasata yuquita ve'eme püca'eriva. ⁵ Mana püca'yüvecai xeime 'inüari mütürücaüye mütiyuriencü. Hipame tecuicucate xeicüa yuxexuime vahesie 'utimeca nivanarayexürieni. ⁶ Yuri memücate'eriecaicü, ni'iyarixiecaitüni. Hicü quiecarite 'esimüyeyeousie tini'üquitaneaitüni.

Tamamata Heimana Yuhutame que mütivareutanü'axüa teyü'üquitüvamete

(Mateu 10:5-15; Rucaxi 9:1-6)

⁷ Mericüsü Tamamata Heimana Yuhutame varutacuevieca yu'aurie, nivareutanü'axüani yuhutatame. Heiserie nivarupitüani cacaüyarixi memüca'itiyatüca vahepaüsita. ⁸ Müpaü tinivaruta'aitüani, tixaütü memücate'upiximenicü huyeta, mumuxi xeicüa, 'inüa pücatixaü, cüsiurita pücatixaü, tumini vivurasie yemaneme pücatixaü, ⁹ memeu'uixüanicü cacai xeicüa, peru huta camixayari memüca'anicatütücanicü tinivaruta'aitüani. ¹⁰ Müpaüta tinivarutahüave, Haque xeme'axüani quita, muva xequenyuhayevani 'asita quepauca xemüyehuque. ¹¹ Quiecarisie quiecatari xüca mecaxetanaqui'erieni, xüca mecayuvaüriyani memüxe'enienicü, mana xequenanuyecüni, tumuanari xequeneucasixüa yucacaisie, müpaü xeteyurietü xemütetahecüatanicü vahesie que mürähüiva. 'Icü niuqui caniseüyeni que nemütixecühüave, Surumatari Cumuxatari cuini mieme mepücatatacuritüarieni müme vahepaü quepauca 'isücame müvatacuevieni, mücü quiecarisie quiecatari que memütetatacuritüarieni. ¹² Hicüsüari teyü'üquitüvamete meneutayeixüani, müpaü metecuxatatü, teüteri memütehayevacü 'axa memüteyuriecü. ¹³ Yuvaücavame cacaüyarixi menivarayenü'axüani. Tecuicucateta yuvaücavame haseiti mevarucavirivatü meni-
varanarayexürüvacaitüni.

Ti'üyame Vani que mütiumierie

(Mateu 14.1-12; Rucaxi 9. 7-9)

¹⁴ Hicü Herurexi müti'aitametücai mana cuiempa niu'ena que mütiuyü. Naisarie tiniutamariva que mü'ane mühücütücai Qesusi. Müpaü meniutiyuanecatüni, Ti'üyame Vani caniyüaneni. Nanucuquetüarieni 'umüca, 'ayumieme mücü türücariya nicuyütüvani. ¹⁵ Hipatüta müpaü meniutiyuanecatüni, 'Eriyaxi canihücütüni, hipatüta, tixaxatame caniyüaneni meripai miemetexi texaxatamete vahepaü 'anetü. ¹⁶ Herurexi masi 'u'enaca müpaü niutayüni, Süricü Vani canihücütüni nemi'aitaxü mu'uya manutivitequienicü. Mücü nanucuquetüarieni, rainecai.

¹⁷ Mücü Herurexi meripai nivarutanü'ani memiviyacü Vani. Casariyanata nenutahüani, müpaü mütinaquecaicü Heruriya. Müpaü tiniuyüni Herurexi mitivitücü yu'iva 'üyaya, Heruriya mütitevacai, Herurexi 'ivaya Piripe titevacacu. ¹⁸ Vani caviyarievatü cuxi müpaü tinicühüavecaitüni Herurexi, Pepücapitüarie pemevitücünicü 'a'iva 'üyaya.

¹⁹ Heruriya ni'uxive'eriecaitüni. Niyutexienecatüni 'imiemütü Vani. ²⁰ Herurexi nimacarücaitüni Vani, 'imaitü tevi mühücütücaicü heiseriemecü yamüticamiecaicü, mupasiecaicü Cacaüyarisie mieme. Ni'üviyacaitüni. 'Tenietü 'asipücatimaicai que mütiyuriemücücai. Siepüre

ninaquecaitüni mi'enienicü. ²¹ Mericüsü tucari naye'ani Heruriya Vani ma'ivacü, quepaucua Herurexi 'ixüarari mutavevi matinuivaxü yutucarisie. Te'aitamete, cuyaxi teva'aitüvamete, Carereyatari va'uquiyarima nivaruta'inieni. ²² Heruriya nu'aya 'uca vatahaca, tiutineica, nivanaquecaitüni Herurexi mümeta hamatüana memütecuacai yunaitü. Cuiepa ti'aitame müpaü tinitahüave 'üimari, Tita mümatinaque queneneutavaviri, nemümasimanicü. ²³ Niyühüritüani yarehüavetü, Tita pemünetitavavirieni nepümasimini, sepa cuiepa nemüti'aita hixüata 'arücame pemünetiutavaviri. ²⁴ Hicü mana neyani 'üimari. Müpaü tinitahüave yuvarusi, Tita netitavavirieni. Mücü müpaü tinita'eiya, Vani Ti'üyame mu'uya quenetavavirie. ²⁵ Mexüiva heutahaca cuiepa ti'aitamesüa, nitavavirieni müpaü 'utaitü, Ipaü canetininaqueni ne, hicü cuitü pemünesimini Vani Ti'üyame mu'uya, pateyusie yecaime. ²⁶ Cuiepa ti'aitame cui niyuhiveriecaitüni. Muyühüritüacü, teüteri hamatüana memütecuacai vacü, 'ayumieme pücayuvaüriyacai mita'imaiyacü. ²⁷ Cuiepa ti'aitame cuya niutanü'ani cuitü, 'ita'aitüaca Vani mu'uya mütuimiecü. ²⁸ Mücü heyaca, mu'uya nanutiviteni casariyanata. Pateyusie yecaime ni'atüani. 'Üimari niyetuirieni, 'üimarita yuvarusi niyetuirieni.

²⁹ Hicü mete'utamariECA, Vani teyü'üquitüvametemama menecüne, caxarieya menecueni. Teuquiyapa meneiteni.

Teüteri que müttivarumi 'auxüme miriyari
(Mateu 14:13-21; Rucaxi 9:10-17; Vani 6:1-14)

³⁰ Mericüsü nü'arisixi Qesusisüa meniyucuxeürieni, que memüte'uyuri que memüte'üquitacai mete'itaxatüanique. ³¹ 'Iya müpaü tinivarutahüave, Cümüsü taxaüta tepuhu macumavesie, xequene'uxipieca 'esiva. Hipatü yuvaücatü meni'axecaitüni menecücaitüni, 'ayumieme tucari mepücahücai ni memütecuanicü müme. ³² Hicü canuvasie menecüne macumavesiepai yühücüate. ³³ Yuvaücatü menivaruxeiya memecü, menimaicaitüni Qesusi. Naime quiecarisie quiecatari yuvaücatü yü'ücama menecüne me'unausaxüaximetü. Me'uhaitütüatü meneta'axüani müme meri. ³⁴ Hicü 'anatiyeiximetü Qesusi, teüteri nivaruxeiya yumüireme. Nivarutinenimayata, muxasi yühüveme memücahexeiyaya vahepaü memü'aneneaicü. Mana nisütüani tiva'üquitüatü müiremecü. ³⁵ Hicüsüari ya'atevacacu tau, teyü'üquitüvametemama hesüana meniyucuxeürieni müpaü me'utiyuatü, 'Ena canacumaveni, yacanatevani tau. ³⁶ Quenivareutanü'axüa 'aurava memütayeixüanicü quiecarite 'esimüyeyesie 'emüyeyesie, memüteyutinairienicü 'icuai. ³⁷ Mücü masi müpaü tinivaruta'eiya, Xeme püta xequetenivarumicua. Müme müpaü metenitahüave, Tame tete'inanaiyu pa huta sienituyarisie 'arücame, tetevamini. ³⁸ Mücü müpaü tinivarutahüave, Quepaümeme xepexeiyaya pa. Xequeneuxeiyaya. Yametetimaica, 'Auxüme payari, huta quesüteyarita, metenitahüave. ³⁹ Hicü nivaruta'aitüani yunaime, memücuyaxixüanicü 'üxa macuyürasie yayupapaümetü. ⁴⁰ Mana menicuyaxixüani, xei sienituyari ya huta teviyari heimana tamamata yameyupapaümetü. ⁴¹ Hicü 'auxüme payari 'anu'üca, huta quesüteyari meta, yuheima heutinierca, pamüpariyusi 'ipitüaca Cacaüyari, pa niutitara. Nivaru'ütüani teyü'üquitüvamete memüvaminicü. Huta quesüteyari niütimura yunaime vahesie mieme.

42 Yunaitü mete'ucuaca meniutihuxani. 43 Hicü menicuxeürieni pa yuhayevameyari tamamata heimana huta quirivayari hüpüneme, quesüteyarita 'uarime yuhayevame. 44 Müme memüte'ucuai 'uquisi xEICÜA 'auxüme miriyari mecaniyupaümeçaitüni.

Quesusi ha heima que mütiyueicacai

(Mateu 14:22-27; Vani 6:16-21)

45 Hicü nivarutamexütüani teyü'üquitüvamete memacayaxecü canuvasie, memenuyehaitüiyacü Vesairapai haracuna 'anutaüye, mexi varateütüvacai teüteri. 46 Vareutanü'axüaca, hürisie neuti yune yutanenevienique. 47 Hicü 'ucutaicarecu, canuva haracuna hixüapa niuyemieçaitüni. Qesusi cuiepa püta niuyecacaitüni yuxaütame. 48 Mana me'uximatüariecame nivaruxeiya me'ivequeme, vahepa maye'ecacai. Hicü 'esivatücacu tuxacüta, Qesusi vahepa canamieçaitüni haracuna heima 'umietü. Niuyeyaniqueçaitüni. 49 Müme me'ixeyaca haracuna heima 'umiecame, müqui me'erietü, meniutihiva. 50 Yunaitü menixeyia, meniyumuinacaitüni. Mücü cuitü nivarutahüave. Müpaü niutayüni, Yu'iyari xequeneucayasa, ne nepüyüane. Xepücaheumamaca. 51 Hicü vahesüa ye'acu, canuvasie 'acayerücu, 'eca neunuanü. Müme cuini mieme menihüxiyacaitüni meni'iyarixieçaitüni. 52 Pa hepaüsita que mütiyü 'asimepücatehetimaivaveçai, masi yu'iyarisie meniupupuruçaitüni.

Quesusi que mütivaranayexürüvacai Quenesareti cuieyarisie

(Mateu 14:34-36)

53 Hicü 'anutaüye me'anucüneca Quenesareti cuieyarisie meneta'axüani. Mana menecüvieni canuva. 54 Canuvasie me'anaticünecu, yapaucua meneitimani quiecatari. 55 Naisarie miemete vahesüa meniutanausaxüani. Menisütüani tecuicucate meva'atüvatü 'itarisie me'aheime haque meme'enana quename mana nua. 56 Naisarie que müticuyeicacai, quiecarite 'esimüyeyeusie, 'emüyeyeusie, yeuta, tecuicucate menicutuarivacaitüni quiecarixixüapa, vaüriyarica me'ipitüatü 'ixuriquieya xEICÜA memümayüanicü. Yunaitü memicumävaca menanayexürüvecaitüni.

7

Tita ca'itiyacame meyeitüa tevi

(Mateu 15:1-20)

1 Mericüsü 'auriena meniyucuxeürieni Pareseusixi, hipatüta 'inüaricü memüte'üquitametetücai Querusareme memeyecü. 2 Menivaruxeiya teyü'üquitüvametemama hipame metecuacame vamama ca'itiyacacu mecamaimatüçaitü Huriyusixi vayeiyari que müti'ane. Meniniuquixieçaitüni müme. 3 Pareseusixi, hipatüta Huriyusixi teüteriyari yunaitü, xüca cuini mieme meca'utimaimani, tixaü mepücatecuaca, yutusima vayeiyarisie yametecahutü. 4 Quiecarixixüapa me'ayecücatü xüca mecayavenani hacü, mepücatecuaca. Vaücava cuxi müireme yeyari canixuaveni yamemütecahu, tecüxite xarite casute que memüte'itie. 5 Hicü Pareseusixi te'üquitameteta müpaü metenita'ivaviya, Titayari yutusima vayeiyarisie yamecatecahu 'ahesüa miemete teyü'üquitüvamete. Mesü vamama ca'itiyacacu mepütecuca'a. 6 Mücü müpaü tinivaruta'eiya, Cari Quisariyaxi 'aixüa paineca meripai,

xexatatü xeme, 'aixüa yuhesie 'axa mü'ane xemü'avietacü. Müpaü catina'uca,

'Icü teüteri yutetacü ve'eme mepünesixata,

Que memüte'u'iyari püta teva mepu'uva.

⁷Xüanacüa xeicüa menenayexeyani

Tita memüte'üquita, teüteri va'aisica mühücücü xeicüa.

⁸Tita müti'aitacai Cacaüyari xete'uhayevaca, teüteri vayeiyarisie xeteniviyani, tecüxite harevemete que xemütehaxina, tavari hepaüna müireme que xemüteyurie.

⁹Müpaüta tinivarutahüave, Visi xepüteyurie xeme, xe'ihayevaca tita Cacaüyari müti'aitacai yaxemütecahunicü yuyeiyarisie. ¹⁰Muisexi müpaü naineni, Quetinivareuyehüvirieca 'a'uquiyari 'avarusi. Tavari müpaü canaineni, Que mü'ane 'axa mutaineni yu'uquiyari yuvarusi hepaüsita, que'umierieni xei mieme. ¹¹Xemesü püta müpaü xeniutiyuaneni, Tevi xüca müpaü ticühüaveni yu'uquiyari yuvarusi, nepini naime cümana pemüparevianiqueyu, mücü Curuvani canihücütüni, taniuquicü, nepimini Cacaüyari, que maine, ¹²mücü xepüca'ipitüaca 'uxa'atüni varie 'asimütiyurienenicü yu'uquiyari yuvarusi vahesie mieme. ¹³Xecaneyeitüani tita Cacaüyari mütiutayü, yaxetecahutü yuyeiyarisie, que xemütevaretüiri yunivema. Vaücavamecü xepüteyurie 'icüpaü.

¹⁴Tavari yu'aurie varutacuevieca teüteri, müpaü tinivarutahüave, Xequenene'enieca yunaitü, xequetenemaivaveni. ¹⁵Tevi 'aurie tixaütü pücatixuave hesiena heutahame müyüveni ca'itiyacame meyeitüanicü. Tita taütana müratineica, mücü püta canihücütüni tita ca'itiyacame müreyeitüva tevi. ¹⁶Xaütü netü mu'enaxü que'u'ena.

¹⁷Hicü teüteri varucu'eiriecu, quita heutahacu, teyü'üquitüvemetemama menita'ivaviya 'üxasi hepaüsita que müti'üquitacai. ¹⁸Mücü müpaü tinivarutahüave, Cari xemeta 'asixepücatemaivave vahepaü. Xeme müpaü xecatehetimaive, naitü tevi 'aurie mütxuave hesiena heutahame püca'yüveni ca'itiyacame meyeitüanicü ¹⁹'iyarieyasie mücaheutahaquecü. Huriepana püta neutahaqueni, nihüani. Müpaü 'utaitü, naime 'icuai 'itiyacame nixatacaitüni. ²⁰Tita tevi taüta müratineica, mücü püta canihücütüni tita ca'itiyacame meyeitüa. ²¹Teüteri va'iyarisie catinimiemetüni 'axa que memüteyücühüave, que memütevacumaüva que mü'ane mücayü'üya mücayücüna, ²²que memütenavaya, que memüteyumemiva, que memüte'icumaüva xeime 'üyaya, que memüte'ihive'erie tita mücativapini, 'axa que memüte'u'iyari, que memüte'irüma, que memüteyucahive'erie merucuyatüvetü, que memüteyucasiri, que memüteyusevixima 'axa me'utiyuatü, que memüteyucatave'erie yacü xeicüa que memüteyücühüave. ²³Mücü naitü 'axa que memüteyurie, vataüta catinimiemetüni. Mücü ca'itiyacame caneyeitüvani tevi.

Yuri que müti'eriecai 'uca Sirupenisiatanaca

(Mateu 15:21-28)

²⁴Hicü mana heyaca, Tiru cuieyarisie ninuani, Siruni cuieyarisie. Quita heta'acu, püca'inaquecai Qesusi xevitü mütimariecacü, peru püca'yüvecai mana müyuhayevacü camarivatü. ²⁵Merücüsü, 'uca niu'ena hepaüsitana. Cacaüyari müca'itiya ninücaitüni 'iya nu'aya 'ucatüme. 'Uca cuitü hesüana nuaca, hüsiena niutihüximaqueni. ²⁶Cüriyecusixi vaniqui caniniuqueyatücaitüni, Sirupenisiasie ninuivametücaitüni. Vaüriyarica

nipitüacaitüni meyenü'anicü cacäu'ari 'axa mü'ane, mixünacü niveya.
²⁷ Quesusi müpaü tinitahüave, Neuyeveca meri türi memütihuxanicü.
 'Aixüa püca'ane türi vapa müvanavairenicü, sinurixi müvaminicü. ²⁸ Mücü
 müpaü tinita'eiya, Xasunicü peputaine 'uqui, peru 'asita sinurixi
 mepitica'a türi vapa mexatüa mücavivive temüxiqiyari. ²⁹ Quesusi
 müpaü tinitahüave, 'Aixüa pemutayücü, quenemie. Camü cacäu'ari 'axa
 mü'ane 'ari nixüna 'anive. ³⁰ Hicü yuquie heta'aca canitaxeiya yunive
 'utasie cacaime, cacäu'ari 'axa mü'ane 'ixünacu.

Quesusi que mürenayehüa tevi mücaheu'encai münenuriecai

³¹ Hicü Tiru cuieyarise heyeyaca Siruni cuieyarise niuyeyune.
 Tamamata Quiecarite müracutevasie 'uyeyaca, Carereya haracunayarisie
 neťa'ani. ³² Mana meni'atüirieni tevi mücaheu'encai münenuriecai.
 Vaüriyarica menipitüani hesiena mutimenicü. ³³ Yateva heivitüca
 hücüame teüteri memüca'anu'uva, nacatana neica'uitüani yu'itüvame.
 'Uta'aüsicavieca nimayüani nenieya. ³⁴ Yuheima heutiniereca
 na'aivani Quesusi. Yuniuquicü müpaü tinitahüave tevi, Hepata,
 taniuquicü quevatiyepietücani paine. ³⁵ Yapaucua nacateya
 nivatiyepierixüani nenieya niuxünarieni, heiseriemecü 'utaniütü
 nayani. ³⁶ Hicüsüari nivaruhürütüani xeime memücatehecuxaxatüvanicü,
 peru que mütivaruhürütüa, müme masi yemecü metenicuxatacaitüni
 naisarie. ³⁷ Vaücavamecü menihüxiyacaitüni teüteri yame'utiyuatü, Naime
 'aixüa catiniuyurieni. Müme memücaheu'encacai meheu'encacame
 nivarayeitüvani, müme memücaniuvavecai meniuvaveme nivarayeitüvani.

8

Teüteri que mütivaruni nauca miriyari

(Mateu 15:32-39)

¹ Mericüsü 'anapaitütü tavari yumüretü teüteri meyucuxeüriecu,
 'icuai mecahexeiyacacu, teyü'üquitüvamete nivarutacuevieni yu'aurie.
 Müpaü tinivarutahüave, ² Ne teüteri nepüvananimaya. Haica tucari
 mepuyuri nehamatü. 'Icuai mepücahexeiya. ³ Meyehacacuitüveme xüca
 nevareutanü'axüani vaquie, huyeta mepe'amüxüani, hipatü tevapai
 mecaniquiecataritüni. ⁴ Teyü'üquitüvemetemama müpaü metenita'eiya,
 Haque mieme peyüve pa mütivaruminicü 'ime 'ena macumavesie.
⁵ Mücü müpaü tinivaruta'ivaviya, Quepaümeme xepexeiya pa.
 'Atahutame, meniutiyuani. ⁶ Hicü nivaruta'aitüani teüteri cuiepa
 memücuyaxecü. 'Atahuta payari 'uti'üca, pamüpariyusi 'ipitüaca Cacaü'ari,
 nititara. Teyü'üquitüvamete nivaru'ütüani memüvaminicü. Müme
 mecanivarumini teüteri. ⁷ Yapaümeme quesüte menivarexeiyacaitünita
 'esimemüpepe. Pamüpariyusi 'ipitüaca Cacaü'ari, tiniuta'aita quesüte
 memümüqiencüta. ⁸ Mete'ucua meniutihuxani. Yuhayevameyari
 tarimeyari meniucuxeürieni teyü'üquitüvamete, 'atahuta quirivayari
 nayani. ⁹ 'Esvatücacu nauca miriyari mecaniyupaümecaitüni teüteri.
 Hicü nivareutanü'axüani. ¹⁰ Teyü'üquitüvamete vahamatü yunaitü
 canuvasie menacayaxe, Rarümanuta müracutevasie menecüne.

Inüari que memüte'itavaviri Pareseusixi

(Mateu 16:1-4; Rucaxi 12:54-56)

¹¹ Hicü Pareseusixi meniu'axüani. Menisütüani niuqui mexuatüatü
 hamatüana, me'ivavirietü 'inüari memüxeiyacü muyuavisie mieme

mupitüarie, memi'inüatanicü. ¹² Mücü yu'iyarisie ha'aivatü müpäü niutayüni, Titayari 'inüari metevava hicü miemetexi. Niuqui caniseüeni que nemütixecühüave, yemecü 'inüari mepücapitüarieni hicü miemetexi. ¹³ Varucu'eirieca hutarieca nacayerüni canuvasio, 'anutaüyepai neyani.

Tiyucuxanariyame Pareseusixi vahesüa mümieme
(Mateu 16:5-12)

¹⁴ Mericüsü teyü'üquitüvamete metenatümaiya pa mema'üniquecai. Xeime hücüa mepexeyacai pa canuvasio. ¹⁵ Hicü müpäü tinivaruta'imaiya, Yumarima 'aixüa xequeneyucuerivayurieca tiyucuxanariyame hepaüsita Pareseusixi vahesüa mümieme, Herurexisüa mümieme. ¹⁶ Müme müpäü meteniyutahüave, Pa temücaheye'üicü müya naineni. ¹⁷ Qesusi tiutimaica que memütüyücühüavecai müpäü tinivarutahüave, Titayari niuqui xetexuatüa pa xemücahexeyacü. Xecate'enana, xecatemaivave cuxi. Xe'iyari cuxi tises'e'i. ¹⁸ Xe'uhüxitü xecateheuneniere, xe'unacatü xecateheu'enana, tixaü xecateha'eriva. ¹⁹ 'Auxüme payari ne'utitaracu 'auxüme miriyari vahesie mieme, quepaüme quirivayari hüpüneme xepucuxeürie muyuhayevaxü. Müme müpäü meniutiyuani, Tamamata heimana hutame. ²⁰ Mücü tivarahüave, 'Atahuta payari nauca miriyari vahesie mieme ne'utitaracu, quepaüme quirivayari xepucuxeürie muyuhayevaxü. Müme meniutiyuani, 'Atahutame. ²¹ Müpäü tinivarutahüave, Queri xecatemaivave cuxi.

Macüpecai que müranayehüiya Vesairasie

²² Hicü mecaneta'axüani Vesairapai. Teüteri meni'atüirieni 'uqui macüpecai, vaüriyarica me'ipitüatü mimayüanicü. ²³ Hicü macüpecai mamayasie tivierica, quiecaris tesitapai neihana. He'aüsicamaxüaca hüxitana, hesiena 'utimeca, müpäü tinita'ivaviya, Tixaü pecatixeyia. ²⁴ Hicü 'anutanierica müpäü niutayüni, Teüteri cüyexi nepüvaxeyia yax-eicüa me'aneneme, peru teüteri meneu'uvani. ²⁵ Hicü hutarieca hüxitana niutimeni. Tevi nanutanierie, heunieretü nayani. Naimie tiniuxeyia que mütiyayacü. ²⁶ Hicü Qesusi nitanü'ani quiena müpäü titahüaveca, Quiecarisie pepücaheumieni, xeime pepücaraxaxatüvani.

Pecuru que mütiyutahecüataxü

(Mateu 16:13-20; Rucaxi 9:18-21)

²⁷ Hicü Qesusi teyü'üquitüvamete vahamatü yunaitü menecüne. Quiecarite 'esimüyeyesie meniu'uvacaitüni Sesareya Piripu 'aurie. Mana huyeta me'uyehutü, müpäü tinivaruta'ivaviya teyü'üquitüvamete, Teüteri que me'utiyuane que nemüpaicü ne. ²⁸ Mümeri müpäü metenita'eiya, Hipatü müpäü meniutiyuane, Vani Ti'üyame pemühücücü, hipatüta 'Eriyaxi pemühücücü, hipatüta texaxatamete pemüxevitü. ²⁹ Hicü müpäü tinivaruta'ivaviya, Xemete que xe'utiyuane que nepüpaicü. Pecuru müpäü tinita'eiya, Que mü'ane heiserie mupitüarie Cürisitütütü, 'ecü pecanihücütüni. ³⁰ Hicü nivaruhürütüani 'asimemücatehehüavenicü xeime hepaüsitana.

Qesusi que mütihecüatacai que mütimierieniquecai

(Mateu 16:21-28; Rucaxi 9:22-27)

³¹ Hicüsüari nisütüani tiva'üquitüatü, müpäü 'utaitü, Neuyeveca cuxi ne Yuri Tevi que nemütiteva vaüca nemüticuinecü. Ta'uquiyarima, mara'acate memühüritärie, mümeta 'inüaricü memüte'üquitamete mecanenitixani'eriecuni. Necanimieriemücü, necananutanierimücü

hairieca tucarisie. ³² 'Icū niuquieya canihēcūacaitūni que mutayū. Hicū Pecuru yateva heivitūca nisutūani 'icu'imaiyatū. ³³ Qesusi ta'aurie 'aveca, hipame varuxeiyaca teyū'ūquitūvamete, nicu'imaiyani Pecuru mūpaū 'utaitū, Xaūsie queneuye'a Cauymarie Nehūxie pepūca'uvēni. 'Ecū Cacaūyaripaū pepūcare'iyari, teūteri vahepaū xeicūa pepūre'iyari.

³⁴ Hicū yu'aurie varutacuevieca teūteri, teyū'ūquitūvamete vahamame mūpaū tinivarutahūave, Tevi xūca yuvaūriyani nehamatū muyeicanicū, queyuxani'erieca, queyuvaūriyani sepa curuxisie mūmierieni, nehēsie quetiviyani. ³⁵ Que mū'ane mūyutavicueisitūamūcū caniyutatūmaiymūcū. Que mū'ane mūyutatūmaiya nehēsie mieme, niuqui 'aixūa manuyūnesie mieme, mūcū niyutavicueisitūamūcū yemecū. ³⁶ Tevi nai cuiepa mūtixuave xūca ra'ivanique, tita ra'ivaqueyu xūca yutatūmaiyanique. ³⁷ Tevi titacū tiyutuani yutucari mūcanavaiyarienicū. ³⁸ Hicū miemetexi hipame va'ūtama memūvacumaūva 'axa memūteyuruva vasata 'uyeicatū, que mū'ane mūnesiteviya miteviya neniūqui, neta Yuri Tevi que nemūtiteva necaniteviyacamūcū 'iya quepaucua nemunuanī ne'uquiyaripaū nēmarivetū, netupirisixima memūpasie Cacaūyarisie mieme vahamatū.

9

¹ Hicū mūpaū tinivarutahūave, Niuqui caniseūyeni que nemūtixecūhūave, hipatū 'uva memū'uva mēpūcacuini mexi mecanenierivave que mūtiyūni quepaucua Cacaūyari munuanī tūrūcaūyemecū ti'aitatū. 'Arique mūcaque mecanicuicuni.

*Qesusi yūcū 'anētū que mūratūa
(Mateu 17:1-13; Rucaxi 9:28-36)*

² Hicū 'ataxeime tucari 'anucayacu Qesusi nivarevitūni Pecuru Cacuvu Vani yemuri 'amanutitevisie yuhūcūame. Mana yūcū 'anētū nayeitūarieni vahūxie. ³ Quemarieya xavatūtū nayani, cui tuxatū 'ūvipaū. Cuiepa mūtama turiyame mūya 'aneneme pūcayūve mitiyeitūani. ⁴ Mana 'Eriyaxi Muiseximatū memasiūcūtū menacūne, Qesusimatū metenicuxatacaitūni. ⁵ Hicū Pecuru mūpaū tinitahūave Qesusi, Ti'ūquitame 'acu, 'aixūa canī'neni 'uva temu'uvacū. Camūsū xamaru tepūtiveveni haicame, 'ahēsie mieme xeime, Muisexisie mieme xeime, 'Eriyaxisie mieme xeime.

⁶ Pecuru 'asipūcatimaicai que mūtayūniquecai, teyū'ūquitūvamete cui memeumamacai. 'Ayumieme mūpaū putayū. ⁷ Hicū haivitūri nuaca nivaru'etūriviya. Xevitū niutaniūni haivitūrisie ya'utaitū, 'Icū caninenivetūni neninaqui'erieca, xequene'enieca. ⁸ Yapaucua mehanieretūcūneca naisarie, xeime mēpūca'uxei yu'aurie 'uveme, Qesusi xeicūa meniuxeiya.

⁹ Hicū yemurisie me'acanexūaximecacu, Qesusi nivaruta'aitūani 'asimemūcatehehūavenicū xeime tita memūte'uxei, mexi Yuri Tevi mūquite vasata ca'anucūqueveci cuxi, 'ariqueque xeicūa. ¹⁰ Que mainecai yamecatenicaucūaitūni, peru yusata niuqui menixūatūacaitūni tita mūtixatacai, manucuqueni mūquite vasata que mainecai. ¹¹ Hicū mūpaū metenita'ivaviya, Mūme 'inūaricū memūte'ūquitamete, titayari mūpaū mete'utiyuane quename heuyevese 'Eriyaxi meri munuanī. ¹² Mūcū mūpaū tinivaruta'eiya, Neuyeveca 'Eriyaxi meri munuanī 'aixūa miyurieni naime. Masi que re'uxa Yuri Tevi hepaūsita, que

müreuyevese vaüca müticuinecü müxani'erivanicü. ¹³ Masi ne müpaü netinixecühüaveni, 'Eriyaxi caninuaniri. Yamepiyuri que mütvanaquecai, müpaü que müre'uxa hepaüsitana.

*Quesusi que mürenayehüa temaicü, cacaüyari 'axa mü'ane 'iviyacacu
(Mateu 17:14-21; Rucaxi 9:37-43)*

¹⁴ Hicü mevaranucu'axirümecacu hipame teyü'üquitüvamete, yumüireme teüteri menivaruxeiya teyü'üquitüvamete va'aurie, mümeta 'inüaricü memüte'üquitametetücai menivaruxeiya niuqui mexüatüacame vahamame. ¹⁵ Hicü teüteri me'ixeyaca Quesusi, menihüxiyani, hepana meniutanausaxüani menitavaürütüani. ¹⁶ Mücü müpaü tinivaruta'ivaviya müme 'inüaricü memüte'üquitametetücai, Titacü niuqui xetexüatüa vahamatü. ¹⁷ Tevi xevitü müpaü tinita'eiya, Neuxei ti'üquitame, nenive 'uquitüme nepümasi'atüiri, cacaüyari 'axa mü'ane minü'ücü ca'itaunietü mütaniunicü. ¹⁸ Sepa haque meita'axiya peiyehüpa, cuaimuxari püvayeneica, yutametecü pütütaqueve putanaranare. Ne nenivarutavavirieni teyü'üquitüvamete 'ahesüa miemete memenayehüanicü, peru mepüyatexie. ¹⁹ Mücü müpaü tinivaruta'eiya, Cari hicü miemete yuri xepücate'erie. Quepaümexa peuyevese xehamatü nemucani. Quepaümexa nepüxenevieca. Xequenavitüqui. ²⁰ Hicüsüari meni'atüirieni. Mücü cacaüyari 'ixeyaca Quesusi, yapaucua nitanüni temaicü. Cuipepa 'ucaveca 'iya, nicurupenecaitüni, cuaimuxari 'anativietü. ²¹ Quesusi müpaü tinita'ivaviya quemasieya, Quepaümexa pi'axiya. Mücü müpaü niutayüni, Nunusiyaripai. ²² Müixa taipa hapa neihüpani 'imienique. 'Ecü xüca peyüveni 'asipemütüyurieni, quetanenenimayaca quetaneparevieca. ²³ Quesusi müpaü tinitahüave, Titasü peraine, xüca neyüveni pemaine. Que mü'ane yuri müti'erie naimecü püyüve. ²⁴ Hicü temaicü quemasieya müpaü tiniuhiva, Yuri nepüti'erie 'acu, queneneuparevi yuri xüca necati'erieca. ²⁵ Quesusi yumüireme varuxeiyaca me'anausaxüaximeme hepana meyucuxeürinique, nitatieni cacaüyari 'axa mü'ane müpaü ticühüavetü, Neuxei 'ecü cacaüyari pemüca'itaunie mütaniunicü mü'enanicü, ne nematini'aitüaca pemixünacü, tavari pemüca'iviyanicü. ²⁶ 'Iya cacaüyari 'utahivaca 'itacasetü carima, nixüna. Müquipaü 'anetü nayani temaicü. 'Ayumieme 'esivatücacu yunaitü müpaü meniutiyuani, Caniumüniri. ²⁷ Perusü Quesusi temaicü mamaya 'uviyaca nenucuhana. 'Iya nanucuqueni.

²⁸ Hicü quita heutahacu, teyü'üquitüvametemama müpaü menita'ivaviya yuhücüate me'ayetetü, Titayari tetetatatexie tame temayenü'anicü. ²⁹ Mücü müpaü tinivarutahüave, Yunenevietü yuhaquietü xeicüa caniyüveni meyenü'anicü 'ipaü 'aneneme.

*Quesusi tavari que mutayü que mütimierieniquecai
(Mateu 17:22-23; Rucaxi 9:43-45)*

³⁰ Hicü mana menecüne. Carereya cuieyarisie meniuyecüne. Püca'inaquecai xevitü mütitamarienicü. ³¹ Teyü'üquitüvamete tiniva'üquitüacaitüni. Müpaü tinivarutahüave, Ne Yuri Tevi nehücütütü nepüyetuiya teüteri vamamasie. Menenimiecuni. Nemierieme, hairieca tucari 'anucayayu nenanucuquemücü. ³² Müme 'icü niuqui mepücahetimaivavecai. Menimamacaitüni me'ita'ivaviyaque.

*Que mü'ane masi müve'eme
(Mateu 18:1-5; Rucaxi 9:46-48)*

³³ Mericüsü Caperünaume meneta'axüani. Quita meheutahaxüacu müpaü tinivaruta'ivaviya, Titacü niuqui xetexüatüacai huyeta. ³⁴ Müme cayuvatü xeicüa meniumacaitüni, niuqui memüxüatüacaicü huyeta que mü'ane müme masi müve'emetücaicü. ³⁵ Hicü 'ayerüca, Tamamata Heimana Yuhutame varutacuevieca yu'aurie, müpaü tinivacühüaveni, Xevitü xüca ve'eme 'ayeimücüni, neuyeveca yunaime vaparevivame mayuyeitüanicü 'imatüreme mayuyeitüanicü. ³⁶ Hicü nunusi 'ahanaca vahixüapa nitaqueni. 'Itituca müpaü tinivarutahüave, ³⁷ Que mü'ane xeime müтанаqui'erieni 'ipaü me'aneneme türi nehesüa mümiemecü, mücü canenitanaqui'erimücü ne. Que mü'ane münesitanaqui'erieni ne xeicüa pücanesitanaqui'erieni, masi que mü'ane münesiheyenü'a canitanaqui'erimücüta.

*Que mü'ane mücatasi'aye'uni, mücü tahesie tiniviyani
(Rucaxi 9:49-50; Mateu 10:42)*

³⁸ Vani müpaü tinitahüave, Ti'üquitame, xeime tahesie mücativiyani tecaniuxeiya varayenü'avame cacayüarixi 'axa memü'anene, 'ahesüa niu miemetütü. Mücü tahesie mücativiyacü, 'ayumieme tepinena. ³⁹ Quesusi müpaü niutayüni, Xepüca'inenaca. Tevi xüca türücaüyemecü 'inüari tiyurieneni, müpaü 'utaitü quename nehesüa mieme, quetiyüveni cuitüva nehepaüsita 'axa mutaineni. ⁴⁰ Que mü'ane mücatasi'aye'uni, tahesie catiniviyani. ⁴¹ Que mü'ane xei tecüxiyari müxeharitüani Cürisitusüa miemete xemühüemecü, yemecü peixeyani tita müra'ivaxü.

*Titacü mütitiquetamüre
(Mateu 18:6-9; Rucaxi 17:1-2)*

⁴² Que mü'ane mitiquetamüra xeime 'icü türi yuri memüte'erie, masi 'aixüa püyüniqeyu mata mahete xüca 'ecatütüanique cüipleyasie, haramarasie xüca heucahüiyanique meripai. ⁴³ 'Amama xüca masihecahüpani, quenavitequi. Masi 'aixüa püyüniqeyu pemamapurutü xüca peheutahanique tucari maxuavesie, hutame pe'ucamamatü xasi taiyariyarisie pemücaheutahanicü mücatüvesie. ⁴⁴ Mana cuisü müvacüme pücamüni tai pücatüveni. ⁴⁵ 'A'üca xüca masihecahüpani, quenavitequi. Masi 'aixüa püyüniqeyu xüca pe'ücapurutü peheutahanique tucari maxuavesie, hutame pe'uca'ücatü xasi taiyariyarisie pemücahüiyanicü mücatüvesie. ⁴⁶ Mana cuisü müvacüme pücamüni tai pücatüveni. ⁴⁷ 'Ahüxi xüca masihecahüpani, quenivatitu'i. Masi 'aixüa püyüniqeyu xüca peheutahanique haque Cacaüyari müra'aita tapa pe'acüpetü, xasi taiyariyarisie pemücahüiyanicü hutame pe'ucahüxitü. ⁴⁸ Mana cuisü müvacüme pücamüni, tai pücatüveni.

⁴⁹ Yunaitü meni'itiyacuni taicü, naitü mavari que müti'itiva 'unacü. ⁵⁰ 'Una 'aixüa cani'aneni, peru xüca hamuritü 'ayanique, titacü ha'usivime xeteheyeitüaniqueyu 'una. 'Una xequenexeyani yuhesie 'aixüa xeteyuxexeyatü.

*Quesusi que müti'üquitacai, 'uqui yü'üya mücu'eirie hepäüsita
(Mateu 19:1-12; Rucaxi 16:18)*

10

¹ Mericüsü mana heyeyaca, Cureya cuieyarisie 'uyeyaca, Curutani hatuxame 'anutaüye ninuani. Mana tavari teüteri hesüana meniuxeüriecaitüni. Que mütiyurienecai, tavari tiniva'üquitüacaitüni.

² Hicü Pareseusixi meniu'axüani, müpaü mete'icu'ivaviyatü me'i'inüatatüvetü, Titauniva 'uqui yü'üya mücu'eirienicü me'utiyuatü.

³ Mücü müpaü tinivaruta'eiya, Que tixe'u'aitüa Muisexi. ⁴ Müme müpaü metenitahüave, Muisexi nipitüani tevi xapa mütavevienicü 'eiriya hepaüsita, 'arique micu'eirienicü.

⁵ Quesusi müpaü tinivaruta'eiya, Xe'iyari müsese'icü 'ayumieme 'icü 'aitüarica tinixe'uta'utüirieni. ⁶ Peru matüaripai naitü mütiunetüaripai, Cacaüyari nivarutivieni 'uquitüme 'ucatüme.

⁷ 'Ayumieme 'uqui niyupatamücü, yuquemasi yuvarusi vahesüa niyeyeimücü, yu'üyaside tiniviyamücü. ⁸ Memüyuhutacai xei vaiyari mecanacünicuni meyuxevitü, cananuyüneni. 'Ayumieme mecaniyuxeveni, mepücayhutari.

⁹ Mericüsü Cacaüyari que mütiavaruxeviriyaxü, tevi pücvataxüriexüani.

¹⁰ Hicü quita me'ayetetü, teyü'üquitüvamete tavari menita'ivaviya mücü hepaüsita que mutayü. ¹¹ Quesusi müpaü tinivarutahüave, Que mü'ane 'icu'eirieme yü'üya, xeime püta mütivitüni, mücü nicumaüvani que mü'ane mücayü'üya.

¹² 'Ucata xüca 'icu'eirieni yücüna, xeime püta xüca 'uticünata, mücü nicumaüvani que mü'ane mücayücüna.

Quesusi que mütiuniu, türi 'aixüa memü'itüarienicü

(Mateu 19:13-15; Rucaxi 18:15-17)

¹³ Hicü hesüana mecaniva'atüvacaitüni türi vahesie mutimenicü, peru teyü'üquitüvamete menivarutate'acaitüni. ¹⁴ Quesusi varuxeiyaca teyü'üquitüvamete que memüteyuriecäi niuyeha'ani.

Müpaü tinivarutahüave, Xequenivapitüaca türi nehesüa memü'axenicü. Xepücavanenasitüiyani. Cacaüyari müya me'aneneme catiniva'aitüvametüni.

¹⁵ Niuqui caniseüyeni que nemütixecühüave, que mü'ane nunusipaü mücayuvaüriya Cacaüyari mütita'aitüanicü yapücatipitüarieni.

¹⁶ Hicü yumamasie varutitücütü yacaniutainecaitüni para 'aixüa memü'itüarienicü vaheima 'utimeca.

'Uqui müxicütücai

(Mateu 19:16-30; Rucaxi 18:18-30)

¹⁷ Mericüsü Quesusi niyemiximecaitüni. Hicü tevi 'unasarümetü hesüana ninuani. Hüxiëna niutitunumaqueni müpaü ticu'ivaviyatü, Ti'üquitame 'aixüa pemütüca'iyari 'acu, tita reuyevese nemütiyurienicü

tucari mücaxüve nehësie mütinaquenicü. ¹⁸ Quesusi müpaü tinita'eiya, Titayari 'aixüa netiüca'iyarime penetixata. Tevi 'aixüa mütüca'iyari 'apüca'uyeica, Cacaüyari yuxevitü 'aixüa pütüca'iyari püta.

¹⁹ 'Ecüsü 'aitüarica pepümate, pepücati'amieni, xeime 'üyaya cünaya pepücacumaüvani, pepücatinavayani, xeimesie pepücarahüpani peti'itavatü, pepücati'acuanani, 'aquemasi 'avarusi quetinivareuyehüvirieca, que manuyüne.

²⁰ 'Iya müpaü tinitahüave, Ti'üquitame, 'icü naimësie yanepüticamie temaicüyaripai. ²¹ Quesusi 'ixeyatü ninaqui'eriecaitüni. Müpaü tinitahüave, Xevitüxa xëicüa peuyevësie yapemütiyurieni.

Qüenëmie, tita pemürexëiya quëtinëtua, tuminiyari quëniavarumicua puvüresixi. Mücücü muyuavisie väuca pepeucaqueni. Pëvare'ütüame quënyë'a, nehësie quëtiniviyani, sëpa curuxisie pëmumierienique.

22 'Icū niuquicū panutixünetüya. Yuhiverietü caneyani vaüca mürexeiyacaiçü.

23 Hicü Qesusi yu'aurie hanieretüyaca müpaü tinivarutahüave teyü'üquitüvamete, Canicuaniveni xicusixi memaye'axüanicü Cacaüyari mütiva'aitüvametünicü.

24 Teyü'üquitüvamete menihüxiyacaitüni niuquieyacü. Qesusi hutarica müpaü tinivarutahüave teyü'üquitüvamete, Nenivema, canicuaniveni müme yuri memüte'erie tuminisie memaye'axüanicü Cacaüyari mütiva'aitüvametünicü.

25 Sepa mücacuanivenique cameyu manuyehani 'ivipame hüxieyasie, peru siepüre yeme pücuaneve xicu maye'anicü Cacaüyari mütiva'aitüvametünicü.

26 Müme masi vaüca menihüxiyacaitüni. Müpaü meteniyücühüavecaitüni, Mericüte, xüca müpaü 'aneni, quepai püyüve mütavacueisitüarienicü.

27 Hicü Qesusi vaxeyatü müpaü niutayüni, Teüteri mepücaüyvave memüyutavacueisitüanicü, masi Cacaüyari caniyüveni müvatavacueisitüanicü.

28 Hicüsüari Pecuru nisutüani müpaü ticühüavetü, Camüsü tame naimete tete'ucue'irieca 'ahesie tepüteviya.

29 Qesusi müpaü niutayüni, Niüqui caniseüyeni que nemütixecühüave, que mü'ane micu'eirie yuqui yu'ivama yuvarusima yuquemasma yü'ütama yunivema yucue, xüca varucu'eirieni necümana, niuqui 'aixüa manuyünesie mieme,

30 xei sienituyari masi varexeiyatü canayeimücü hicü quite, 'ivamarixi, yuvarusima, yunivema, cuie. 'Uximatüarietü varexeiyatü canayeimücü. Tucari 'umamiesie 'aye'ame, tucari mücaxüve hexeiyatü canayeimücü.

31 Peru yuvaücatü hicü memüve'emete, 'imatüremete mecanacünicuni, 'imatüremete ve'emete mecanacünicunita.

Tavari Qesusi que mutayü que mütimierieniquecai

(Mateu 20:17-19; Rucaxi 18:31-34)

32 Mericüsü huyeta meniuhucaitüni Querusareme meutiyyune 'utüa, Qesusi nanuhaitüacaitüni. Teyü'üquitüvamete menihüxiyacaitüni.

Hipatü memiveiyacai menimamacaitüni. Hicü tavari yateva canivarevitüni Tamamaña Heimana Yuhutame. Nisutüani tivacuxaxatüvatü que mü'itüarieniquecai,

33 müpaü 'utaitü, Neuxei, Querusareme teneta'axüacuni. Ne Yuri Tevi que nemütiteva necanietuyiamücü mara'acate memühürütüarie vahesüa, müme 'inüaricü memüte'üquitamete vahesüa.

Va'isücate menesitahüaveyu, necanimieriemücü, menesiyetuayu teüteri memücahuriyusixi vahesüa.

34 Müme mecanenitananaimacuni, yuhaxüama nehiesie meniuta'aüsicavieacuni menenicuvaxüacuni, mecanenimieacuni. Peru hairieca tucari 'aye'ayu, necananucüquemücü.

Cacuvu Vanimatü que memüte'itavavirie

(Mateu 20:20-28)

35 Hicü Severeu nivemama Cacuvu Vani yuhutatü 'aura me'acüneca, müpaü metenitahüave, Ti'üquitame, pütasinaque tahesie mieme yapemütiyurienicü, que temümatetavavirieni.

36 Mücü müpaü tinivaruta'eiya, Que tixenaque yanemütiyurienicü xehesie mieme.

37 Müpaü metenita'eiya, Quetaneupitüa 'atemutiyaexecü xevitü 'aserieta xevitüta 'a'utata, quepaucua visi pe'aretü pemayani.

38 Hicü Qesusi müpaü tinivarutahüave, 'Asixepücatemate tita xemütecu'ivava. Nehepaü xete'ucacucüinetü xeteyüvave xemenu'ienicü tita nemüranu'ieni ne, nehepaü xeteyüvave xema'ivarienicü tevi que müranucanamiapaü

hacü quepaucua muca'üyarie. ³⁹ Müme müpaü meniutiyuani, Tecaniyüvaveni. Quesusi müpaü tinivarutahüave, Yemecü tita nemüranu'ieni xecananu'iecuni, nemüca'üyarienipaü xecanica'üyariecuni. ⁴⁰ Peru heiserie nepücahexeiyi nemüxepitüanicü ni neserietä ni ne'utata 'axemutiyaecü. Masi müme vahesie mieme mucuha'arisie xeicüa, müme yametenipitüariecuni.

⁴¹ Hipatü Tamamata me'u'enanaca que memutiyanecai, menisütüani mevaxeümatü Cacuvu Vani. ⁴² Quesusi yu'aurie varutacuevieca yunaime, müpaü tinivarutahüave, Xeme müpaü xepütemate, müme nuivarite vasata memümariva mete'aitametetütü meteniva'uxitüaca mete'aitatü. Vavemete heiserie mecanexeyiani vahepaüsita que memüteyurieni. ⁴³ Müpaü pücatiyüni xeme xesata. Que mü'ane ve'eme mayaniquyeu xesata, yunaime xeparevivame canayeimücü. ⁴⁴ Que mü'ane mexüacame mayaniquyeu xesata yunaime xehesie mieme vaüriyariica ti'uximayatü canayeimücü. ⁴⁵ Yuri Tevi que nemütiteva, que nemütinua, nemüpareviyanicü nepücanua, masi nevaparevienique püta necaninuan, netucari nemütatuanicü yumüireme vahesie mieme, nevaxünaque.

*Que müranutanierixü Varütimeyu macüpecai
(Mateu 20:29-34; Rucaxi 18:35-43)*

⁴⁶ Mericüsü Quericu meneta'axüani. Mana meheyehuximecacu 'iya Quesusi, teyü'üquitüvametemama yunaitü, yumüiretü teüteri vahamatü, tevi macüpecai mana niucateitüni huye tesita tivautü, Varütimeyu titevatü, Timeyu nu'ayatütü. ⁴⁷ 'Icü 'u'enaca quename Quesusi Nasaretitanaca 'uyüximecai, nisütüani müpaü tiuhivatü, Quesusi 'acu Raviri pemünu'aya, quenenenenimayaca cuerietü. ⁴⁸ Yumüiretü menitate'acaitüni cayuvatü mütcanicü. Mücüsü masi carima müpaü tiniuhivacaitüni, Raviri nu'aya 'acu, quenenenenimayaca cuerietü. ⁴⁹ Quesusi mana 'utaqueca, müpaü niutayüni, 'Aura xequenehüaviyu. Müme mehecüneca 'aura menitahüave macüpecai, müpaü me'utiyaütü, 'Aiyari queneucayesa quenancuquexi, 'aura pümasitahüave. ⁵⁰ Mücü yü'ücaricü hevivicä, 'anucuqueca, Quesusisüa neyani. ⁵¹ Quesusi müpaü tinitahüave, Que matinaque nemümasyurienicü. Macüpecai müpaü niutayüni, Ti'üquitame nepayeniereniqueyu. ⁵² Quesusi müpaü tinitahüave, Quenemie, yuri pemütiuta'ericü pepanayeve. Yapaucua nanutanriere, huyeta neiveiya Quesusi.

*Querusaremesie que müreutaha
(Mateu 21:1-11; Rucaxi 19:28-40; Vani 12:12-19)*

11

¹ Mericüsüari Querusaremesie me'axüaximecacu Vetüpaquesie Vetaniyasie, yemuritüa me'u'axüacu Huriva Macu'u müracusevasie, yuhutame nivarutanü'ani teyü'üquitüvamete. ² Müpaü tinivarutahüave, Quiecaricü 'anutaüye mucumasie xequenehu. Mana xe'anutahaxüaximetü puxu nunusi xecanetaxeyiacuni hacuviecame, tevi hesiena müca'anutiyerüve cuxi. Xequenacuxüna xequenahani. ³ Xevitü xüca müpaü tixecu'ivaviyani, Titayari müya xeteyurie 'utaitü xeme müpaü xequentiyua, Ti'aitame neiyehüaca, cuitüva canenü'amücü. ⁴ Mericüsü mehecüneca caye 'ütüa meneitaxeyia puxu nunusi 'acuviecame quitenie 'aurie. Menecuxüna. ⁵ Teüteri mana memüti'ucai hipatü müpaü

metenivaruta'ivaviya, Que xeteyurie puxu nunusi xe'acuxünatü. ⁶ Hicü yametenivarutahüave que mütivarutahüavixü Quesusi, teüteri yametenivarupitüani. ⁷ Puxu meneyehana Quesusisüa. Hicü yü'ücari me'enutiveriecu, hesiena nanutiyerüni. ⁸ Yümüretü me'ivaüritüatü yü'ücari meni'tiüaximecaitüni huyeta. Hipatüta cüye xavari me'uhapatü meniyetuaximecaitüni.

⁹ Memuhaitütüacai, memu'imamatücai müpaü meteniuhivacaitüni, Qetaneutavicueisitüa 'aixüa, 'aixüa queticuxaxasivani 'iya hepaüsita, que mü'ane Ti'aitamesüa miemetütü 'amamie hepaüsita, ¹⁰ que mü'ane Ti'aitametütü maye'ani tatevari Raviri müti'aitacaipaü, mücü hepaüsita. 'Aixüa cani'aneni que mü'ane taheima macave.

¹¹ Mericüsü Quesusi Querusaremesie neutahani, tuqui 'amüpata neutahani. Hanieretüyaca naisarie nivayeyani 'acayunirümecacu. Tamamata Heimana Yuhutame vahamatü yunaitü menecüne Vetaniyapai.

Que mütiuniu 'axa mü'tiüarienicü xapa mücatacacai

(Mateu 21:18-19)

¹² Mericüsü 'uxa'arieca Vetaniya meheycüneca Quesusi neuhacamücaitüni. ¹³ Xapa 'uxeyaca tevapai xavacame, hepana neyani 'ixeiyaque, siparasü xüca tixaü ticaxeiyaqueyu hesiena. Mana nuaca tixaütü cacatiniucaxeiya, xavari xeicüa, maxuxuavere müca'aye'vecaicü. ¹⁴ Quesusi hicü müpaü tinitahüave xapa, Hasuacu xevitü tüma 'a'icuxi pücaticuani. Meni'enieni teyü'üquitüvametemama.

Que müti'iti tuqui 'amüpa

(Mateu 21:12-17; Rucaxi 19:45-48; Vani 2:13-22)

¹⁵ Hicü Querusareme meneta'axüani. Quesusi tuqui 'amüpa curaruyarita heutahaca, nisütüani varanuyeveveyatü müme tuqui curaruyarita memütetuacai memütenanecai. Tumini patamete vamexate natixürieni, cacuruxi vatuayamete va'üparite natixürieni. ¹⁶ Pücavapitüacai tixaü mete'apitü memanuyecücanicü tuquita. ¹⁷ Mana tini'üquitacaitüni müpaü tivacühüavetü, Ipaüri care'uxa, Nequie nenevieri quiyari canimarivacamücü yunaima nuivarite vahesie mieme. Xemesü püta terü xecanayeitüaca haque tenavayamete memüyu'avieta. ¹⁸ Hicü mara'acate memühüritüariecai, müme 'inüaricü memüte'üquitametetücai vahamatü yunaitü meni'enieni, menimacarücaitüni, teüteri yunaitü memühüxiyacaicü tita müti'üquitacai hepaüsita. 'Ayumieme mara'acate metenicuvautüvecaitüni que memüte'imienique. ¹⁹ Hicü 'ucutaicairecu quiecarisie nivayeyani.

Xapa que mütiuva, tiutaniucu para 'axa mü'tiüarienicü

(Mateu 21:20-22)

²⁰ Mericüsü ximeri 'ame'uyehuximetü, xapa meniuxeiya vaquime naitü nanayaripaitü. ²¹ Pecuru heye'erieca que mütiuyü müpaü tinitahüave Quesusi, Neuxei Ti'üquitame, 'iya xapa pemaxaxatacai 'axa mü'tiüarienicü, mücü caniutavaniri. ²² Quesusi müpaü tinivacühüaveni, Cacaüyarisie yuri xequetene'erieca. ²³ Niuqui caniseüyeni que nemütixecühüave, que mü'ane müpaü mütitahüave 'icü yemuri, 'Ena quene'apata, haramarasie queneu'ahüva 'utaitü, xüca yu'iyarisie cayuxamurieca, masi xüca yuri ti'erieca quename müpaü tiyüni que maine, müpaü catiniyümücü hesiena mieme. ²⁴ 'Ayumieme nepütixecühüave, naime xemütetavauni xeyunenevietü, yuri

xequetene'erieca quename xe'itanaqui'eri. Müpaü yuri xete'eriecacu, yacatinüyümücü xehesie mieme. ²⁵ Quepaucua xemüyunenevie, xüca xeimesie xetehüacuni xequeteneuyehüvirieca, mütixehueyehüvirienicüta xeme xe'uquiyari muyuavisie macave, ta'aurie que xemüte'axürüve. ²⁶ Me xüca xecatevareuyehüvirieni teüteri, xe'uquiyari muyuavisie macave pücatixehueyehüvirieni xeme ta'aurie que xemüte'axürüve.

Quesusi heiserie que mürexeiyacai

(Mateu 21:23-27; Rucaxi 20:1-8)

²⁷ Mericüsü tavori meneta'axüani Querusaremesie. Tuqui curaruyarita yeyeicacacu, mara'acate memühürütüariecai, mümeta 'inüaricü memüte'üquitametetücai, 'uquiravesixi vahamatü yunaitü 'aura meniu'axüani. ²⁸ Müpaü metenita'ivaviya, Haque pemieme heiserie pemexeiya 'ipaü pemütüyuriencü. Quepaicü heiserie masipitüa 'ipaü pemütüyuriencü. ²⁹ Hicü Qesusi müpaü tinivaruta'eiya, Neta nepüxeta'ivaviya xeimecü xeicüa. Xüca xenesita'eiya, neta nepütixetahüave haque memieme heiserie nemexeiya 'ipaü nemütüyuriencü. ³⁰ Vani quepaucua müti'üyanecai, taheima timiemetücai 'üyarica, teüteri vahesüa pümiemetücai nusu. Xequeneneuta'eiya.

³¹ Hicü müme niuqui menixüatüacaitüni müpaü me'utiyuatü, Xüca tame müpaü te'utiyuani quename taheima miemetücai, mücü müpaü nitayümücü, Titayari yuri xecate'i'erri. ³² Masi xüca müpaü te'utiyuani quename teüteri vahesüa miemetücai, quesü yüni. Müpaü meteniyücühüavecaitüni memüvamacarücaicü teüteri. Müme yunaitü müpaü meniutiyuanecaitüni Vani hepaüsita, quename yuricü tixaxatametücai. ³³ 'Ayumieme müpaü metenita'eiya Qesusi, 'Asitepücatemate. Qesusita müpaü tinivaruta'eiya, Mericüte, neta 'asinepücatixetahüave haque memieme heiserie nemexeiya 'ipaü nemütüyuriencü.

Te'üviyamete 'axa teyuruvamete

(Mateu 21:33-46; Rucaxi 20:9-19)

12

¹ Hicüsüari nisütüani tivacuxaxatüvatü, 'üxasi hepaüsita ti'üquitatü. Müpaü niutayüni, Tevi haraveri caniutavevieni. Caxie 'uca'uitüaca, 'utatesaca, vati'ineca caxie püname, 'e'utevime 'utavevieca neniereme capa caxie 'ucacuaiyanicü, te'üviyamete nivaruhürütüani vacuetatüatü, tevapai caneyani. ² Hicü tucari 'aye'acu muticuacuaxesie, ti'uximayatame niutanü'ani te'üviyamete vahesüa, haraverita mieme 'icuxi yapaümeme mütanaqui'erienicü cusiyarisie mieme. ³ Müme masi me'iviyaca, me'icuvaxüaca, yacü xeicüa maveme meneinü'ani.

⁴ Hutariecata xeime niutanü'ani ti'uximayatame vahesüa. Mücü menituaxa mu'uyasie, meninanaimacaitüni. ⁵ Xeimeta 'utanü'acu, menimieni. Yuvaücavame cuxi nivanü'acaitüni. Hipame menivarutivani, hipame menivarucuini.

⁶ Xeime cuxi canexeiycacaitüni yunivetüme münaqui'eriecai. 'Imatürieca nitanü'ani vahesüa, müpaü tiyücühüavetü, Meteneiyehüviriecuni nenive.

⁷ Te'üviyamete masi müpaü meteniyücühüavecaitüni, Camüsü, 'icüsie catininaquimücü cusiyari piniteya. Cümü tepimieni, tahesie püta mütinaquenicü. ⁸ Hicü me'iviyaca menimieni, haraveri varie meneicahüani.

⁹ Mericüte, que tiyurieni haraveri cusiari. Caninuamücü, te'üviyamete nivatixütüamücü, hipame nivahüritüamücü püta yuharaveri. ¹⁰ Cari ni 'icü 'utüarica xecatetiterüvavave, Mücü tete memutaxani'eri qui vevivamete, Mücü 'isiquina titutuicame nayani.

¹¹ Ti'aitame müpaü catiniuyurieni, Canimariveni que temüte'ixeiya.

¹² Müpaü mepütemaicai müvaxatacaicü 'üxasi hepaüsita ti'üquitatü. 'Ayumieme metenicuvautüvecaitüni que memüte'iviyacü, peru menivamacarücaitüni teüteri. Hicü meheicu'eirieca menecüne.

Cuviyexunu tuminieya

(Mateu 22:15-22; Rucaxi 20:20-26)

¹³ Hicüsüari hesüana menivarutanü'ani Pareseusixi hipame, mümeta Herurexisie memüteviyacai hipame, niuquieyasie memiviyacü. ¹⁴ Mana me'u'axüaca müpaü metenitahüave, Neuxei ti'üquitame, tame tepümasimate 'ecü yuri pemutainecü, pemüca'acuerivayuriecü sepa xevitü que mütiyücühüave, yücü pemücativaxeyiacü teüteri, masi Cacaüyari huyeya hepaüsita pepüti'üquita que mütiyaiyacü. Tamüsü, titauniva mütiyutuanicü Sesaxi cuviyexunuyasüa mieme, pücatauniva nusu. ¹⁵ Tepi'ütüani, tepüca'i'ütüani nusu. Mücü yatimaitü yuhesie 'axa mü'ane que memüte'avietacai, müpaü tinivarutahüave, Titayari xenete'inüatatüve. Tuminiyari xequena'üi nemixeyiacü xeime. ¹⁶ Müme meni'atüirieni xeime. Müpaü tinivarutahüave, Quepai ramu'u püra'uxa, quepai püra'utüarica 'icü. Sesaxi mu'uya canihücütüni, 'utüaricayata, metenita'eiya. ¹⁷ Qesusi müpaü tinivarutahüave, Tita Sesaxisüa mütimieme, Sesaxi xequetenapinirieca. Tita Cacaüyarisüa mütimieme, Cacaüyari xequetenapinirieca. Menihüxiyani que mutayü.

Que memüte'ita'ivaviyaxü, müquite que memüte'anucu'uni hepaüsita

(Mateu 22:23-33; Rucaxi 20:27-40)

¹⁸ Hicü hesüana meniu'axüani Saruseusixi. Müme yameniu-tiyuanecaitüni quename müquite meca'anutaneniereni. ¹⁹ Hicü müpaü metenita'ivaviya, Neuxei ti'üquitame, Muisexi 'ipaü catiniu'utüani tahesie mieme, tevi xüca masicaya 'umüni, xüca cueya 'uyuhayeva türi cavarexeiyatü, mücü tevi canitivitümücü yucue, türi nivativevimücü masicaya nivemama memütaterüvarienicü. ²⁰ Mericüsü 'atahutatü 'amenititecaitüni 'ivamarixi. Vamasi 'uca niutivitüni, niumüni türi cavaruhayevaca. ²¹ Mutaya nitivitünita, mücüta tiumü türi cavaruhayevaca. 'Iyata mutaya yunaitüta yaxeicüa menitivitüni. ²² 'Atahutatü yunaitü 'ivamarixi türi mepücavaruhayevaxü. Yunaitü me'ucucü, 'ucata tiumü. ²³ Mericüte, quepaucua xeniu memanucu'uni, 'atahutatü memitivitü quepai ra'üya pürayani.

²⁴ Hicü Qesusi müpaü tinivaruta'eiya, Camü, 'ayumieme xecaniyuyarieca, 'utüaricayari xemücamatecü, que mütitürücaüye Cacaüyari 'asixemücatematecü. ²⁵ Quepaucua müquite memanucu'uni, mepücaneneüqueni mepücaviquieca. Cacaüyari tupirisiximama taheima miemete vahepaü mecaniyüacacuni püta. ²⁶ Müquite vahepaüsita que müre'uxa que memüte'anucu'uni, cari xecate'ititerüvavave Muisexi xapayasie haque tupiriya mexata, Cacaüyari que mütitahüavixü, 'Apurahami, 'Isahaqui, Cacuvu necanivacacaüyaritüni ne, cananuyüneni. ²⁷ 'Ayumieme müquite pücavaxata quename vacacaüyari haitü.

Memayeyuyuri püta vacacaüyari caniyuxatani, sepa memucui. Cuini mieme xepüuyari.

*'Aitüarica müve'eme
(Mateu 22:34-40)*

²⁸ Hicü xevitü 'inüaricü müti'üquitametücai 'aura 'ayaca, varu'enieca niuqui mexuatüacame, tinimaicaitüni 'aixüa mütivata'eiyacü, müpaü tinita'ivaviya Quesusi, Que mü'ane 'aitüarica masi püve'eme naime 'aitüaricasie mieme. ²⁹ Quesusi müpaü tinita'eiya, 'Ipaü cananuyüneni 'aitüarica müve'eme, Xequeneu'enana 'Ixaherisixi. Ti'aitame mütacacaüyari, 'iya Ti'aitame caniyuxevini. ³⁰ Peninaqui'eriecamücü Ti'aitame mü'acacaüyari naime que pemüre'iyaricü, naime que pemüti'amatecü, naime que pemüticu'erivacü, naime 'atürücariyacü. 'Icü 'aitüarica masi canive'emetüni. ³¹ 'Esvatücacu hepaüna müve'emecü 'ipaü cananuyüneni, Peninaqui'eriecamücü 'ahepaü tevi que pemüti'anaqui'eriepaü. Xevitü 'aitüarica pücaxuave masi ve'emetütü, 'icü hutatü xeixüa. ³² Hicü 'iya ti'üquitame müpaü tinitahüave, 'Aixüa pü'ane ti'üquitame. Yuri pecaniutaineni, Cacaüyari caniyuxevini, xevitiüxa 'apüca'uyeica hepaüna 'anetü, que pemaine. ³³ Xüca tevi 'inaqui'erieca naime que müre'iyaricü, naime que mütimaivecü naime yutürücariyacü, xüca yuhepaü tevi naqui'erieca que mütiyunaqui'eriepaü, yemecü 'aixüa caniyümücü, que mücatiüni naitü mavari mütaiya mücui'iva. ³⁴ Hicü Quesusi 'i'enieca timaivemepaü que mütita'ei müpaü tinitahüave, Teva pepüca'uyeica pemaye'anicü, Cacaüyari mati'aitüvametütü mayanicü. Hipatü tavari mepücayuvaüriyacai tixaütü memüte'ita'ivaviyacü.

*Cürisitu quepai püranive, que mütivaruta'ivaviyaxü
(Mateu 22:41-46; Rucaxi 20:41-44)*

³⁵ Quesusi müpaü niutayüni tuquita ti'üquitatü, Titayari müpaü mete'utiyuane müme 'inüaricü memüte'üquitamete, quename vaniu Cürisitu Raviri xiüyarieya hücütüni. ³⁶ Mücü Raviritütü müpaü niutayüni 'Iyari Mütiyupata 'icuyuitüvacacu, Ti'aitame müpaü tinitahüave que mü'ane müneti'aitüva, Neserieta quenacani

'Aquetatüa mexi nevarahapani müme memümasi'aca'unie.

³⁷ Tamüsü Raviri Neti'aitüvame tinitaterüva. Mericüte, xüca Cürisitu tita'aitüani Raviri, que timasiücüni quename xiüyarieyatüni. Teüteri meyutemamavietü meni'eniecaitüni yuvaücavatü.

*Quesusi que mütivaxanetacai sicürivanusixi
(Mateu 23:1-36; Rucaxi 11:37-54; 20:45-47)*

³⁸ Ti'üquitatü müpaü tinivarutahüave, Xequeneyucuerivayurieca müme 'inüaricü memüte'üquitamete vahepaüsita, müme müvanaque memeu'uvanicü 'etütüme me'anacatütü, quiecarí hixüapa vaürisica memüpitüaricü, ³⁹ teüteri vahüxie memayaxecü tuquita, quiecame 'aurie memayaxecü 'ixüararipa, müme vahepaüsita. ⁴⁰ Viyurasixi vapini mepütevarutixütüiri, 'emetehutevitü neneviericü mücamasiücünicü que memüteyurie. Vahesie masi yemecü tinahüivani.

*Viyura tumini que müti'atüiri Cacaüyari
(Rucaxi 21:1-4)*

⁴¹ Hicü tumini macaxürüva cacuniyari hüxie niutayerüni Quesusi. Teüteri nivaxeyacaitüni tumini me'acaxürüvame cacunisie. Xicusixi

yumüiretü vaüca meneicaxürüvacaitüni. ⁴² Mericüsü xe vitü viyura caninuani tuminicü mavetü, hutame neucaxürieni xei senitavuyari müraye'atüca 'axeicüa. ⁴³ Hicü yu'aurie varutacuevieca teyü'üquitüvamete, müpaü tinivarutahüave Quesusi, Niuqui caniseyüeni que nemütixecühüave, 'icü viyura tumini mavetü cacunisie neicaxürieni vaücava, müme yunaitü memecaxürüva 'esiva xeicüa meneicaxürieni. ⁴⁴ Yunaitü müme meneicaxürieni tita müranuyuhayeva, peru 'iya yuhaveri mieme neucaxürieni, naime cümana mütiyumicuacai.

13

Quesusi que mutayü, tuqui 'amüpa que mütica'unarieniquecaicü 'arique
(Mateu 24:1-2; Rucaxi 21:5-6)

¹ Hicü tuquita 'ayenecacu, teyü'üquitüvemetemama xe vitü müpaü tinitahüave, Neuxei, ti'üquitame, tetexi que timamarivave quite. ² Quesusi müpaü tinitahüave, 'Icü qui petixeiya 'amüpapa. Tete pücahayevarieni yuheima 'atetü. Naitü canica'unariemücü.

Inüarite que mütimasiücüni taparirümeccacu
(Mateu 24:3-28; Rucaxi 21:7-24; 17:22-24)

³ Hicü Huriva Macu'u yemurisie 'ucaicu tuqui 'amüpa hüxie, Pecuru Cacuvu Vani 'Atürexixi yühücüate müpaü metenita'ivaviya, ⁴ Quetatineutaxatüa quepaucua müpaü pütüyüni que pemaine. Tita ti'inüariyaritüni quepaucua maye'aximeni 'icü naitü. ⁵ Quesusi nisutüani müpaü tivacuxaxatüvatü, Yumarima 'aixüa, xe vitü catixe'u'irüviya. ⁶ Yumüiretü mecani'axüacuni müpaü me'utiyuatü quename nehesüa memiemete, Ne Cürisitu necanihücütüni, me'utiyuatü. Yumüireme menivacuamanacuni.

⁷ Xeme quepaucua xemüva'enieni cuyaxi meyucuitüveme, quepaucua xemi'enieni cuya niuqui, xepücayuxamurieca. Neuyevaca müpaü mütiyünicü, peru 'acuxi naitü pücatapare mücücü. ⁸ Nuivarite mecaniyeha'acuni mevacuicutü hipame nuivarite, xexuime cuiesie quiecatari mecaniyeha'acuni hipame cuiesie miemete mevacuicutü. Naisarie cuie canitayüamücü, haca canitavemücü. Peru que mütiyüni, mücücü canisütüariemücü xeicüa cuiniya.

⁹ Xemesü xequeneyucuerivayurieca. Mecanixeyetuacuni 'isücate vahesüa. Tuquiteta xecanitiveiyacuni. Cuvexunarurixixi te'aitamete vahüxie xecaniti'ivaviyarieciuni nehesüa xemümiemetecü, xemüvahecüatüacacü que xemüte'unenierixü. ¹⁰ Neuyevaca 'icü niuqui 'aixüa manuyüne memütaxatüarienicü yunaitü nuivarite meri. ¹¹ Quepaucua memüxetiviya memüxe'anuhapani 'isücate vahüxie, xeta'icuevatü xepücayuyariütüaca que xemutiyaneni. Masi que xemütepitiarieni 'ana, müpaü xeputiyaneni. Xeme xepücahüme que mü'ane yamütayüni, 'Iyari Mütiyupata püta canihücütüni que mü'ane yamütayüni. ¹² Ra'iva pürayetuani mümierienicü, quemasiya yunive niyetüamücü, türi meniyeha'acuni yu'uquiyarima vahepaüsita, metenita'aitacuni memücüi'ivanicü. ¹³ Yunaitü menixe'uxive'erieacacuni nehesüa xemümiemetecü. Que mü'ane tiuca'enivatü 'amuyeicani quepaucua mümünique, mücü nitavicueisitüariemücü.

¹⁴ Xeme 'uxa'atüni xenixeiyacuni mücü tevi müvaseviximani müracumaveriyani mana 'utiveme haque 'aixüa müca'ane mutivenicü, que mainecai tixaxatame Tanieri. Titerüvame quetimaiveni tita mütixata.

'Ana hürisie mequeyuta'una müme Cureya cuieyarisie meme'uvani.
 15 Que mü'ane caxetunisie macaca 'uxipietü, mücü 'anacayame
 yuquita pücaheutahani yupini tivayepinique. 16 Que mü'ane yeuta
 meyeicani, yu'utüma pücanuani yu'ücarü tivayehurienique. 17 Xüa 'ui
 müme memuhuca müme memütesisitüa 'ana. 18 Xequeneyunenevieca
 müpaü catiuyünicü muhütüsie. 19 'Iya tucarisie 'uximatüarica
 canitixuaverimücü cuini mieme, matüaripai quepaucua Cacaüyari nai
 mütiunetüa hicüque que mücatixuavecai, tavari que mücatixuavenita.
 20 Ti'aitame xüca 'esicareiteritüanique 'uximatüarica, ni xevitü tevi
 pücatavicueniqueyu. Mesü müme müvaranuyexei vacü 'esipüreiteritüa.

21 'Anari xevitü xüca müpaü tixecühüaveni, Camü, 'ena caniuyeicani
 Cürisitu, Camü mana, xüca haineni nusu, yuri xepücate'i'erierieca que
 mü'ane müya mutaineni. 22 Yacü Cürisitusixi, yacü texaxatamete
 mecani'axüacuni. 'Inüari mecanitiveviecuni mamarivaveme
 mevacuamañaque 'asita müme memanuyexeyarie xüca meyüvavenique.
 23 Xemesü xequeneuyü'üviya. Nai nepütixe'utaxatüa yacatyüvecacu cuxi.

Yuri Tevi que mütinuani

(Mateu 24:29-35, 42-44; Rucaxi 21:25-36)

24 'Ana 'iya 'uximatüarica heunuayu, tau caniyürimücü, mesa
 cacanihecüarivimücü, 25 xuravesixi mecanicaxüricuni muyuavisie
 miemete, müme türücariya memexeiya muyuavisie mecaniyuitüaricuni.
 26 'Ana Yuri Tevi que nemütiteva mecanenixeiyacuni haisata
 ne'acamicame, cui netürücaüyetü, nexavatütü. 27 'Anarita
 netupirisixima nenivatanü'axüamücü, müme nemüvaranuyexei
 nenivacuxeürimücü, taserieta ta'utata tahixüata tasutüapa memeu'uva,
 naisarie cuie manuniere muyuavitüa.

28 Narüca xeha'erivatü müpaü xequetenemaica, quepaucua xavari
 mücavivieni xücarü yürani, xüca mamateya cuneicani, tasüari 'auraca-
 cutüca. 29 Xemeta yaxecüca, quepaucua xemixeiya 'ipaü tiyüaneme, yaxe-
 quetenemaica quename hehurari, quitenie müta'aximenipaü. 30 Niuqui
 caniseüyeni que nemütixecühüave, hicü miemetexi mepücatixüni, mexi
 'icü naitü ca'aye'ave. 31 Cuie muyuavi naitü canitixümücü, peru ne
 neniuqui pücaxüni.

32 Tevi 'asipücatimate quepaucua maye'ani 'iya tucari, taheima
 miemete tupirisixita 'asimepücatemate, neta 'asinepücatimate Cacaüyari
 Nu'aya nehücütütü. Ne'uquiyari xecüca catinimaica.

33 Yumarima, xequenayeneniereni xequeneyunenevieca,
 'asixemücatematecü quepaucua maye'ani. 34 Müpaü cani'aneni que
 mütiuyü, tevi tevapai metüa, yuqui mucu'eiri. Te'uximayatamete
 nivaruhürütüani yuxexuime, vamayüitaricü vahürütatü. Quiteni
 tihüveme tiuta'aitüani mayenierenicü. 35 Xemeta 'ayumieme
 xequenayeneniereni, 'asixemücatematecü quepaucua munuani qui
 cusiyari, ya taicai ya tücarü hixüapa, ya vacana tahivayu, ya yuimuana.
 36 Xequenayeneniereni capa xecusume xe'utaxeiyacü yapaucua nuame.
 37 Que nemütixecühüave xeme, yunaime netinivacühüaveni vahesie
 mütinaquecü, xequenayeneniereni.

14

Que memüte'iviyaquecai Qesusi

(Mateu 26:1-5; Rucaxi 22:1-2; Vani 11:45-53)

¹ Mericüsü huta tucari neuyevecaitüni 'ixüarari maye'anicü quepaucua mema'erivacai Cacaüyari que mütivaruhayevaxü vateüterima, quepaucua pa cacuxaxanime memücuacai. Mara'acate memühürütüariecai müme 'inüaricü memüte'üquitametetücai vahamatü metenicuvautüvecaitüni que memüte'iviyacü me'icuanamatü, que memüte'imienicü. ² Müpaü meteniyücühüavecaitüni, Mecuxi 'ixüaramete vahüxie 'asitemücateyurieni, teüteri capa meyutaxamurienicü.

Visi mu'üa que mütiucaviriyari Quesusisie
(Mateu 26:6-13; Vani 12:1-8)

³ Mericüsü Vetaniasie 'uyeicatü tiniucuan Simunisüa que mü'ane cuiniyacü müca'itiyacaisüa. Hicü 'uca mana caninuan tete visi mü'ane puteyayari 'ahanatü, visi mu'üa 'aye'üneme narüru titevacame canücame cui müraye'arücai. Puteya cüpieya 'anumuraca, Quesusi mu'uyasie neitiyeurieni visi mu'üa. ⁴ Hipatü meha'atü müpaü meteniyücühüavecaitüni, Titayaricutä yacü xeicüa reiyehüa 'icü visi mu'üa. ⁵ Püyüveniqueyu mituanicü 'icü visi mu'üa haica sienituyari 'inüariyari heimana yapaümecü, tuminiyari memümiqienicü puvüresixi. Menitiecucaitüni 'uca.

⁶ Peru Quesusi müpaü niutayüni, Xequeneuhayeva, titayari xete'iximatüa. 'Aixüa catiniuyurieni nehesie mieme. ⁷ 'Uxa'atüni varie 'amecaniu'uvacuni puvüresixi xehesüa. Quepaucua xemüyuvaüriya xecaniyüvaveni 'aixüa xemüvayurienicü, nesiere xehesüa 'anepüca'uyeicani 'uxa'atüni varie. ⁸ 'Icü que mütiyüvecai, müpaü catiniuyurieni. Ne'ayeyuricacu cuxi, caneniucavirieni nemücateuqienicü. ⁹ Niuqui caniseüyeni que nemütixecühüave, sepanetü haque mecuxaxasivani 'icü niuqui 'aixüa manuyüne hepaüsita naisarie cuiepa, 'icü 'uca que mütiuyuri canita'üxasisiemücü ma'erivanicü.

Cura que mütiyuvaüriya miyetuanicü Quesusi
(Mateu 26:14-16; Rucaxi 22:3-6)

¹⁰ Hicü Cura 'Isicariutitanaca, Tamamata Heimana Yuhutame müxevitütücai, caneyari mara'acate memühürütüariecai vahesüa 'iyetuanique. ¹¹ Müme me'ienieca meniyutemamaviecaitüni. Müpaü metenitahüave tumini memi'ütüaniquecaicü. Mücü tinicuvaunecaitüni quepaucua 'aixüa mütiyünicuecai miyetuanicü.

Ti'aitame 'Icuaiya que müti'aisie 'inüariyari
(Mateu 26:17-29; Rucaxi 22:7-23, Vani 13:21-30; 1 Curinitutari 11:23-26)

¹² Mericüsü Pa Mücacuxaxani 'ixüarariyari sutüariecacu, quepaucua memüvacuicai muxasi türixi meteha'erivatü Cacaüyari que mütivaruhayevaxü vateüterima, teyü'üquitüvametemama müpaü metenitahüave, Haque masihenaque temuhücü 'aixüa temeiyurienicü, 'ixüarari 'icuaiyari pemürecuanicü. ¹³ Hicü yuhutame teyü'üquitüvamate nivarutanü'ani müpaü tivarutahüaveca, Quiecarisie xequenehu. 'Uqui mana püxe'anucunaque ye'ü 'ahanatü hecuanüca. Mücü xequenanuveiya. ¹⁴ Haque meuhani, müpaü xequetenetahüavi quiecame, Ti'üquitame müpaü paine, Hipatüte haqueva qui müme nemütiva'üquitüa nehamatü 'ixüarari 'icuaiyari temücuanicü. ¹⁵ Mücü qui taüta xe'utivüme püxexeisitüani hipame qui 'emüyeva naitü 'ureyepicame 'aixüa tiha'arütüariecame. Muva 'aixüa xequeteneyuri

tahesie mieme. ¹⁶ Hicü mana menecüne teyü'üquitüvamete. Quiecarisie meneta'axüani. Que mütivarutahüavixü meteniutaxeiya. Muva 'ixüarari 'icuaiyari 'aixüa meteniuyurieni para memüteha'erivanicü Cacaüyari que mütivaruhayevaxü vateüterima.

¹⁷ Mericüsü 'ucutaicarecu, Quesusi, Tamamata Heimana Yuhutame vahamatü yunaitü mecaniu'axüani. ¹⁸ 'Ame'atecacu metecuacacu, Quesusi müpaü niutayüni, Niuqui caniseüyeni que nemütixecühüave, xevitü xeme nehamatü müticua'a pünesiyetuani. ¹⁹ Hicü meniyuhiverietücateitüni. Müpaü metenita'ivaviya yuxexuitü, Ne netihücü. ²⁰ Mücü müpaü tinivaruta'eiya, Xeme Tamamata Heimana Yuhutatü, xevitü canihücütüni que mü'ane pa manati'üve nehamatü 'icü xacüsie. ²¹ Yuri Tevi que nemütiteva, nepüyemie nemümierienicü que müre'uxa nehapaüsita, perusü xüa 'ui que mü'ane munesiyetuani Yuri Tevi nehücütüme. 'Aixüa cani'aneniqueyu masi xüca ca'utinüivaque 'iya.

²² Hicü metecuacacu, Quesusi pa 'anucü'üca 'aixüa 'utayüca Cacaüyari hepaüsita pa hepaüsita, 'itäraca pa, nivarumini, müpaü 'utaitü, Xequenau'üi, 'icü caninevayariitüni. ²³ Tecüxi 'anucuhanaca pamüpariyusi 'ipitüaca Cacaüyari nivaru'itüani. Yunaitü meneniti'ixüani мүcüsie. ²⁴ Müpaü tinivarutahüave, 'Icü caninexuriyatüni, türatu müheca cani-seiriyamücü. Yümüireme vahesie mieme nitiyeuriyamücü. ²⁵ Niuqui caniseüyeni que nemütixecühüave, tavari caxie hayari nepüca'anu'ieni mexi ca'aye'ave quepaucua hecuamecü nemenu'ieni haque Cacaüyari müra'aita.

Quesusi que mutayü, Pecuru que mütiyucu'imavaniquecai, quename ca'imaicai 'utaitü

(Mateu 26:30-35; Rucaxi 22:31-34; Vani 13:36-38)

²⁶ Hicü cuicari Cacaüyari hepaüsita me'utacuicaca, menecüne Huriva Macu'u yemurisie. ²⁷ Quesusi müpaü tinivarutahüave, Xeme yunaitü hicü tücaricü xeniconuitüariecuni necümana, que müre'uxa, Muxasi vahüveme necanimiemücü, muxasi menitaxüriexüacuni. ²⁸ Nesü nemierieme ne'anutaniereme necanixe'anucuhaitüiyamücü Carereyasiepai. ²⁹ Hicü Pecuru müpaü tinitahüave, Ne sepanetü yunaitü memücunuitüarienique, nepücacunuaneni. ³⁰ Quesusi müpaü tinitahüave, Niuqui caniseüyeni que nematicühüave, hicü yüvicüta vacana hutacüa catahivavecacu cuxi, 'ecü haicacüa pepü'acu'imavani, quename pecanesimate pe'utaitü. ³¹ Mücü cuini mieme masi müpaü putayü, Sepanetü 'ahamatü nemümierienique, yanepücatinecu'imavani. Yunaitü yaxecüa meniutyuanecaitüni.

Quesusi que mütiyutanenevie Quetisemanisie

(Mateu 26:36-46; Rucaxi 22:39-46)

³² Hicü Quetisemani müracutevasie menecüne. Müpaü tinivarutahüave teyü'üquitüvamete, 'Uva xequenateni mexi nenenenevie. ³³ Pecuru, Vani, Cacuvu nivarevitüni yateva. Mana cuini mieme 'uta'aivatü yuhiverietü nayani. ³⁴ Müpaü tinivarutahüave, Ne'iyarisie cuini mieme neninehieverieca, мүcücü nemüximetü tüma. 'Uva xequeneyuhayeva xequenetaneniereni. ³⁵ Hicü 'esiva yateva niuyani. 'Ütihüximaqueca cuiapa, niyutanenevieneni xüca tüma xüa tiyüvenique müca'aye'aniqueyu que mütiyüniuecai. ³⁶ Müpaü niutayüni, Ne'uquiyari 'acu, naimecü pepüyüve 'ecü. 'Icü tecüxi quenanuani cuerietü hiveriacü yanemüca'itüarienicü, mesü que münatinaque ne pücatixaü, 'ecüsü que mümatinaque püta

quetiuyüni. ³⁷ Hicü muva ninuani, nivarutaxeyia mecusume. Müpaü tinitahüave Pecuru, Simuni 'acu, peticusu. Pecatiyüvecai pemütanierenicü xei hurayari. ³⁸ Xequenetanenereni, xequeneyunenevieca capa 'axa xete'uyurienicü xe'uta'inüasieme. Xe'iyari püyuväüriya, xevaiyari püta puverarani. ³⁹ Hicü hutarieca heyaca niyutanenevieni yaxeicüa 'utaitü. ⁴⁰ Hutarieca muva nuaca nivarutaxeyia tavari mecusume memücusimarietücateicü. 'Asimepücatematecai que memüte'ita'eiaquecai. ⁴¹ Hicü hairieca muva nuaca müpaü tinivarutahüave, Hicürixüa xequenecusuni xequene'uxipieca. 'Ariri cümütücar, canaye'ani. Camüsü, Yuri Tevi nehücütütü, 'axa teyuruvamete vamamasie nepüyetuiyani. ⁴² Xequenanucu'uti, tepüvanaquiyu. Neuxei, que mü'ane munesiyetuan 'acanamieni.

Quesusi que mütiuviyarie

(Mateu 26:47-56; Rucaxi 22:47-53; Vani 18:2-11)

⁴³ Mericüsü yapaucua müpaü tivacühüavecacu cuxi, Cura caninuan, Tamamata Heimana Yuhutame müxevitütücai. Yuvaücavame teüteri yuhamame nivaravitücücaitüni cusirate cüyexi mete'u'ucame. Mara'acate memühürütüariecai, mümeta 'inüaricü memüte'üquitametetücai 'uquiravesixita menivareyenü'ani. ⁴⁴ Mericüsü que mü'ane miyetuaniquecai 'inüari nivarupitüani teüteri mevayecünirümecacu ya'utaitü, Que mü'ane memütavaürütüani ne'l'isetü, mücü canihücütüni. Xequeneuviya 'iya, xequenanuhani 'aixüa xe'ihütü. ⁴⁵ Hicü Cura nuaca, 'aura niuyani cuitü. 'Aixüa 'acu Ti'üquitame titahüaveca, ni'iseni. ⁴⁶ Hicü müme meniviya.

⁴⁷ Müme 'aura memüti'ucai, xevitü yucusira vatihanaca, nivani ti'uximayatame mara'acame mühürütüariecaisüa mümiemetücai. Nacaya naviteni. ⁴⁸ Quesusi müpaü tinivarutahüave, Xeme cari xepeyecü cusirate cüyexi xe'u'ütü xenesiviyaque, tinavayamepaü que mütiviviyarüva. ⁴⁹ Müixa xesata neniuyeicacaitüni tucaricü tuqिता neti'üquitatü, xepücanesihevi. Peru que'aye'ani 'utüarica que maine. ⁵⁰ Hicü yunaitü me'icu'eirieca meniyuta'unaxüani.

Temaicü que mütiyu'unaxü

⁵¹ Xevitü temaicü niveiyacaitüni rinu savanayaricü yu'eimatü mümavecaicü. Meniviya temaicü, ⁵² peru mücü yusavana 'ucu'eirieca niyuta'una mavetü.

Quesusi que mütiutahüavarie 'isücate vahüxie

(Mateu 26:57-68; Rucaxi 22:54-55, 63-71; Vani 18:12-14, 19-24)

⁵³ Hicü mara'acame mühürütüariecaisüa meneihana Quesusi. Mana meniyucuxeürieni mara'acate memühürütüariecai 'uquiravesixi, müme 'inüaricü memüte'üquitametetücai yunaitü. ⁵⁴ Pecuru tevapai niveiyacaitüni, mara'acame mühürütüariecai qui 'aurie ninuani. Tacua tupirisixi vahamatü niutivecaitüni tai 'aurie cüxetü.

⁵⁵ Hicü mara'acate memühürütüariecai yunaitü 'isücate menivavautüvecaitüni tehecüatamete, memixanetacü Quesusi, vaniuquicü memimienicü. Haquevasü mepücavarutaxei. ⁵⁶ Yümüretü mete'itavatü menihecüatacaitüni que vaniu memüte'unenierixü peru vaniuiqui pücayuxevicai. ⁵⁷ Hipatü me'anucu'uca menitahecüata mete'itavatü que memüte'unenierixü vaniu, müpaü me'utiyaütü, ⁵⁸ Tame tenienieni 'ipaü haineme, 'Icü tuqui mamacü muveviya nenita'unamücü, haica

tucari 'anucayayu xeimeta nenitavevimücü mamacü caveviyacame. ⁵⁹ Ni müpaü que memütehecüatacai, vaniuqui pücataxevirivecai.

⁶⁰ Mericüsü mara'acame mühürütüariecai vahixüapa 'utaqueca, Quesusi niuta'ivaviya müpaü 'utaitü, 'Asipecatita'ani. Que tita 'icü memütehecüata 'ahepaüsita. ⁶¹ Mücü masi cayuvatü mana niuvecaitüni, tixaü püca'uta'a. Mara'acame hutarieca müpaü tinita'ivaviya, 'Ecü peticürisitu. Que mü'ane 'aixüa müticuxaxasiva, 'ecü petinu'aya. ⁶² Quesusi müpaü tinita'eiya, Ne necanihücütüni. Yuri Tevi que nemütiteva, xeme xecanenixeiyacuni, Que Mü'ane Mütürücaüye serieta ne'acaime. Ne'acamieme taheima mieme haisata xecanenixeiyacuni. ⁶³ Hicü mara'acame yu'ixuriqui 'utisanaxüaca müpaü niutayüni, Que cuxi tetevareuyehüva tehecüatamete. ⁶⁴ Xeme xecani'enieni que mütisevixima Cacaüyari 'axa 'utaitü. Que xeteyücühüave. Müme yunaitü müpaü meniutiyuanecaitüni quename müpaü reuyevecai mümierienicü.

⁶⁵ Hipatü menisütüani hesiena me'uti'aüsicavivatü me'inanaimatü. Meheitinaca hüxiena, menitihusutücüne müpaü mete'icühüavetü, Quetinehecüatani quepai müyüane. Tupirisixita me'iviyaca menicusunacaitüni.

Pecuru que mütiyucu'imavacai, Nepüca'imate Quesusi 'utaitü

(Mateu 26:69-75; Rucaxi 22:56-62; Vani 18:15-18, 25-29)

⁶⁶ Mericüsüari Pecuru vatipai 'uvecacu qui 'aurie tacua, 'uca caninuanü müti'uximayatametücai mara'acame mühürütüariecaisüa mieme. ⁶⁷ Pecuru 'uxeiyaca cüxecame, heutaniereca, müpaü niutayüni, 'Ecüta 'iya Nasaretitanacamätü pecaniuyeicacaitüni Quesusimatü. ⁶⁸ Mücü niyucu'imavacaitüni, müpaü 'utaitü, Ne havaicü nepüca'imate, 'asinepücatimate que pemaine. Müpaü 'utayüca quitenie nanuyeyani. Vacana niutahiva. ⁶⁹ Hicü 'iya 'uca hutarieca 'ixeyaca nisütüani müpaü tivacühüavetü müme mana memüti'ucai, 'Icü xevitü canihücütüni müme. ⁷⁰ Mücü tavari niyucu'imavacaitüni. Yareutevitüta müme mana memüti'ucai tavari müpaü metenitahüave Pecuru, Yuricü 'ecü xevitü müme pecanihücütüni. Camüsü Carereya pecaniquiecametüni, vahepaü pemütüniucacü. ⁷¹ Hicü nisütüani müpaü 'utaitü, Cacaüyari 'axa xüca nesiurienique tüma xüca neti'itavani, yemecü nepaine, tixaü 'icü tevi nepücamate xemixata. ⁷² Cuitüva hutarieca vacana niutahiva. Pecuru Quesusi niuquieya na'erivani que mütitahüavixü, Vacana hutarieca catahivavecacu cuxi, 'ecü haicacüa pecani'acu'imavamücü quename pecanesimate pe'utaitü. 'Icü nai ra'erivatü niutasuani.

15

Quesusi que mütiutahüavarie Piratu hüxie

(Mateu 27:1-2, 11-14; Rucaxi 23:1-5; Vani 18:28-38)

¹ Hicüsüari 'ucatarecu cuitü mara'acate memühürütüariecai, 'uquiravesixi, mümeta 'inüaricü memüte'üquitametetücai, hipatüta 'isücate yunaitü meyucuxeürieca meyu'enieca, Quesusi menehana hüacame, Piratu meniyetuirieni. ² Piratu müpaü tinita'ivaviya, 'Ecü Huriyusixi teüteriyari tiva'aitüvame petihücü. Mücü cayucu'imavatü müpaü tinita'eiya, 'Ecüsü müpaü pecanaineni. ³ Mara'acate memühürütüariecai menixanetacaitüni vaücava. ⁴ Tavari müpaü tinita'ivaviya Piratu, Tixaü pecatita'ani. Camü que müreupaüme memümasixaneta. ⁵ Quesusi tavari tixaü cacanituta'ani. 'Ayumieme Piratu niuhüxiyani.

*Cuvexunaruri que mütiuta'aitaxü, Qesusi mümierienicü**(Mateu 27:15-31; Rucaxi 23:13-25; Vani 18:38-19.16)*

⁶ Mericüsü xexuime visie mücü 'ixüararipa vahesie mieme nenayexünacaitüni 'anutahüivacame, que mü'ane memivaviriecai. ⁷ Xevitü nanutahüivacaitüni 'ana Vaxavaxi titevatü. 'Iya cuviyexunu 'unamete vahamatü nanutahüivacaitüni. Müme cuviyexunusixi mevaca'unarümetü metenyucuini. ⁸ Hicü yumüretü teüteri me'u'axüaca menitavavirieni, yamütiyurienicü yaxaicüa que mütiyurienecai xexuime visie vahesie mieme. ⁹ Piratu müpaü tinivarutahüave, Xeme tixenaque nemüxe'anayexünirienicü Huriyusixi tixe'aitüvame. ¹⁰ Mücü müpaü catinimaicaitüni memiyetuacü me'ütesatü mara'acate memühürütüariecai. ¹¹ Mara'acate memühürütüariecai menivarucuyütüani teüteri memitavaunicü Vaxavaxi püta manayexünarienicü. ¹² Piratu müpaü tinivarutahüave tavari, Mericüte, queri ne'iyurieni 'icü Huriyusixi tixe'aitüvame que xemüte'iterüva. ¹³ Müme me'ita'eiyatü müpaü metenihiva, Curuxisie quenemi'a. ¹⁴ Piratu müpaü tinivarutahüave, Titayaricuta, tita 'axa tiuyuri. Müme masi cuini mieme meniutihivacaitüni, Curuxisie quenemi'a, me'utiyuatü. ¹⁵ Hicü Piratu vanaqui'aritüamütü teüteri, Vaxavaxi nivanayexünirieni. Tiuta'aitaca Qesusi mücuveyaxüanicü niyetuani curuxisie mücaviyanicü.

¹⁶ Hicü cuyaxi xaüsie meneivitüni mana quita parasiyu 'amüpata, parasiyu Püreturiu mütiuyetevasio. Yunaimo cuyaxi mana memayetecai menivaruta'inieni. ¹⁷ 'Ixuriqui mütaüraüye menenacatütüani, xuya mu-mayari me'utasaca menenutimanirieni. ¹⁸ Menisütüani me'ivaüritüatü müpaü me'utiyuatü, Que 'acu tüma Huriyusixi tiva'aitüvame. ¹⁹ Hacacü menitivaxüani mu'uyasio. Menicu'aüsicamavacaitüni. Me'utitunuma'uca yacü nenevieri menipitüacaitüni. ²⁰ Me'inanaimaca 'ixuriqui mütaüraüye menenutihünirieni, 'ixuriquieya menenacatütüani.

*Qesusi que mütiümierie curuxisie**(Mateu 27:32-44; Rucaxi 23:26-43; Vani 19:17-27)*

²¹ Mericüsü meneivitüni curuxisie me'imienique. Cuyeicame me'uviyaca mecanita'aitüani curuxieya menucue'irienicü. Cuyeicame Simuni Sirenetanaca catinitevacaitüni, Herecanituru Xupu niva'uquiyaritücaitüni. Xaüsie heyeyaca, quiecarisie ni'aximecaitüni.

²² Mericüsü Curucutapai meneivitüni Qesusi, taniuquicü Müqui Mu'uya Manuca mütiuyetevasio. ²³ Hicü vinu masivi nücame menenu'itüaniquecaitüni meuyuyehüacacü, peru Qesusi püca'enu'i. ²⁴ Mericüsü curuxisie menicavieni. 'Ixuriquiteya meniyutahuritüani, meyu'ivatüvetü memütetimanicü tita memüte'anuhurieniquecai yuxexütü.

²⁵ Mericüsü 'utaxürecu curuxisie menicavieni. ²⁶ Que mütiuxanesie yatiniu'ütüarieni, Huriyusixi Tiva'aitüvame 'anuyütü. ²⁷ Tenavayamete menivarutivütüani yuhutame curuxitesie hamatüana serietana xeime 'utatanata xeime. ²⁸ 'Ana naye'ani 'utüaricayari müpaü müre'uxa, Müme memitisana 'inüari niuquiyari, xevitü cani'erivacaitüni.

²⁹ Müme menanuyecücaai meninanaimacaitüni, yumu'u me'utisiquetü, müpaü me'utiyuatü, 'E'e, cari 'ecü tuqui pepüta'unaquecai, haica tucari 'anuyeyayu pepenuvevieniquecai. ³⁰ Parasü, queneu'atavieisitüa, curuxisie pe'acayeicatü. ³¹ Yaxeicüata mara'acate memühürütüariecai müme 'inüaricü memüte'üquitametetücai vahamatü

meninanimacaitüni müpaü meteyücühüavetü, Nivarutavicueisitüani hipame, pücaýve müyutavicueisitüanicü yücümana. ³² Cürisitütütü, 'Ixaherisixi niu mütati'aitüvame, curuxisie que'acayani, temixeyacü, yuri temüteta'eriexüanicü. Müme 'auriena memutivütüarie curuxisie mümeta 'axa meniutiyuanecaitüni hepaüsitana.

Quesusi que mütiyetua yu'iyari

(*Mateu 27:45-56; Rucaxi 23:44-49; Vani 19:28-30*)

³³ Mericüsü tuca 'ayacu, naisarie niucüýre, cüa caviecacuque niucuecüare. ³⁴ 'Anari Quesusi carima müpaü tiniuhiva vaniuquicü, 'Eruhi, 'Eruhi, rama savacütani, taniuquicü necacaüyari, necacaüyari titayari penetiucue'iri, maine. ³⁵ Hipatü mana memüti'ucai me'i'enieca müpaü meniutiyuani, Neuxeí, 'Eriyaxi niutahüave. ³⁶ Xevitü 'unausarümetü neyani, ha'iseveme niutahüniya vinu masinacü. Hacasie 'iqueca neitiserieni müpaü 'utaitü, 'Acuxisü tecanitaneniericuni, xüca 'uhamieni 'Eriyaxi 'ecaxünaque. ³⁷ Hicü Quesusi carima 'utahivaca, yu'iyari niyetuani. ³⁸ Hicü 'ixuriqui meuviecai tuquita hixüata nisane heimana 'acayuaca. ³⁹ Xei sienituyari cuyaxi tiva'aitüvame Quesusi hüxie muvecai, 'ixeyaca yu'iyari que mütiyetua müpaü niutayüni, 'Icü yuricü Cacaüyari caninu'ayatücaitüni.

⁴⁰ Mericüsü 'ucari meninenierecaitüni yateva meti'tütü, Mariya Mararatanaca, Mariya Cacuvu 'Esimutevi Cuse müvavarusitücai, Sarumeri, hipatüta mana meniti'ucaitüni. ⁴¹ Müme meniveiyacaitüni quepaucua Carereyasie muyeicacai, metenimicuacaitüni. Hipatüta yuvaücatü 'ucari 'ütümana memu'axüa Querusaremesie mana meniti'ucaitüni.

Quesusi que mütiuteuqui

(*Mateu 27:57-61; Rucaxi 23:50-56; Vani 19:38-42*)

⁴² Mericüsü 'acayunirümecacu, tucari memüyucua'aritüvacaisie, 'uxa'arieca 'uxipiya tucari maye'aniquealcü, ⁴³ Cuse 'Arimateyatanaca caninuani. 'Iya 'isücate canixevitütücaitüni 'aixüa mümarivacai, müta'icuevacai Cacaüyari ti'aitametütü mayanicü. Yu'iyari heucayeca Piratusüa ninuani, Quesusi caxarieya nitavavirieni. ⁴⁴ Piratu niuhüxiyani 'ari mumücü. Xei sienituyari cuyaxi tiva'aitüvame niutacuevieni yu'aurie. Nuacu, Piratu nita'ivaviya que müreutevicai Quesusi hemüquitü. ⁴⁵ Cuyaxi tiva'aitüvame yatitahüavecü Piratu, quename hemü, caxari niyetuirieni Cuse. ⁴⁶ Mücü rinu savanayari hecunaneca, 'ecacueca caxari, savanacü nita'eima, teuquiyapa neitateni 'aita müvaye'inieriecaisie. Neicurupa tete quiteniesie, neicunani. ⁴⁷ Mariya Mararatanaca, Mariya Cuse müvarusieyatücaimatü menixeyia haque meutatequie.

16

Que müranutanierixü 'umierieca

(*Mateu 28:1-10; Rucaxi 24:1-12; Vani 20:1-10*)

¹ Mericüsü 'uxipiya tucari 'utixücu, Mariya Mararatanacari, Mariya Cacuvu müvarusieyatücaimatü, Sarumematü, 'uhaye visi mu'üa menecunaneni, memüyehucü meheitavirienique caxari. ² Ximeri cuitü 'atinecu tau semana mexüacame tucarisie, teuquiyapa meneta'axüani. ³ Müpaü meteniyucu'invaviyacaitüni, Quepai tete pütasiheuhüvirieni

teuquiya quitenie meuca. ⁴ Mana me'utananiererca mecanixeiya tete heuhüiyacame, 'amünecai. ⁵ Hicü teuquiyapa meneutahaxüani. Vaserieta 'acaime temaicü meniuxeiya, mutuxa 'amütevi 'anacatücume. Meniutimamani. ⁶ Mücü müpaü tinivarutahüave, Xepücamamaca. Qesusi xepücvautüve Nasaretitanaca curuxisie mucaviya. Cananucuquetüarieniri, 'uva pücayecaca. Neuxei 'uva meniteni. ⁷ Hicüri xequenehu. Müpaü xequetenivaretahüavi teyü'üquitüvametemama Pecurumame, quename niu xe'anuyehaitüiyaxü, Carereyapai hetüa, quename mana xeheixeiya, que mütixe'utahüavixü. ⁸ Hicü teuquiyapa mevayecüneca meni'yuta'una. Me'utiyüyüacatü me'umamatü menacüne. Xeime tüma 'asimepücate'utahüavixü memümamacaicü.

Qesusi masiücütü que mürayuyetitü, Mariya Mararatanaca 'ixeiycacu (Vani 20:11-18)

⁹ Hicü semana mexüacame tucarisie 'anutaniererca Qesusi ximeri, masiücütü nayuyetitüani meri Mariya Mararatanaca 'ixeiycacu. Que mü'ane meripai memiviyacai cacaüyarixi 'axa memü'anene 'atahutatü, Qesusi müvarayenü'a, mücü Mariya canihücütücaitüni mixei. ¹⁰ Mücü heyaca, yatinivarutaxatüani müme hamatüana memü'uvacai, meyhiveriecacu me'utisuanacacu. ¹¹ Müme me'u'enanaca quename 'ayeyuricai, quename mücü 'ixei, yuri mepücate'uta'eri.

Qesusi masiücütü que mürayuyetitü, teyü'üquitüvametemama me'ixeiycacu yuhutatü

(Rucaxi 24:13-25)

¹² Arique masiücütü nayuyetitüani yücü 'anetü, yuhutatü müme yeutapai memuhucai me'ixeiycacu. ¹³ Müme yu'utüma menecüne, hipame teyü'üquitüvamete yametenivaretahüave que mütiuyü. Mümeta 'acuxi yuri mepücatevaruta'eriri.

Qesusi que mütivaruhüritüa nü'arisixi

(Mateu 28:16-20; Rucaxi 24:36-49; Vani 20:19-23)

¹⁴ 'Imatüriecata masiücütü nayuyetitüani Tamamata Heimana Xevitü teyü'üquitüvamete me'ixeiycacu metecuacacu. Nivarutatieni yuri memücate'ericaicü, yu'iyarisie memüsese'icaicü, yuri memücatevaruta'eriricü müme memixei 'anucuquecu. ¹⁵ Hicü müpaü tinivarutahüave, Naisarie cuiepa xequeneutayeixüa. Niuqui 'aixüa manuyüne xequetenivacuxaxatüvani yunaime queyupaümetü memunetüarie. ¹⁶ Que mü'ane yuri mütita'erieni müca'üyarieni, mücü nitavicueisitüariemücü. Que mü'ane yuri mücati'erie, 'isücame ninenamücü hesiena mürahüivacü. ¹⁷ 'Ipaü 'anenetü 'inüarite canitixuaverimücü haque meme'uva müme yuri memüte'erie. Nehesüa memümiemetecü menivarayenü'axüacuni cacaüyarixi 'axa memü'anene. Menitüniucuni niuqui mühehecacü. ¹⁸ Cuterixi xüca mevaranucu'üni, mümüiya xüca me'anu'ieni, tixaü 'asipücavayurieni. Tecuicucate vahesie xüca me'utimeni müme mepanayexürieni.

Que müranutitüa

(Rucaxi 24:50-53)

¹⁹ Mericüsü Ti'aitame Qesusi müpaü tivarutahüaveca, taheima nanutivitüquieni, Cacaüyari serieta nayerüni. ²⁰ Naisarie meneutayeixüani müme metecuxatatü, Ti'aitame vapareviecacu vaüca tiyuriyecacu vaniuqui seiriyacacu 'inüari que mütivapitüacai. Müpaü xeicüa cani'aneni.

RUCAXI

Niuqui 'Aixüa Manuyüne Que Mütiu'üxasitacai

Teuquiru que mütiutavaüritüa

¹ Yümüiretü meniuyuvaüriya memüteti'utüanicü naime hepaüsita tasata que mütiuyü. ² Müme sutüapai memunenierixü, tupirisixi memacü niuqui 'aixüa manuyüne metecuxatatü, müme metateniyetuirieni mücü niuqui. ³ Neta nai que mütiuyü matüaripai hicüque heiseriemecü netinicuvaunecaitüni. 'Ayumieme nemareuyehüvirietü, Teuquiru 'acu, nepünevauüriya xexuime naime nemaraca'utüirienicü ⁴ yapemütimaicacü 'icü niuqui pemu'eni hepaüsita que müti'se'i.

Que mütiutahüavarie, Vani 'ariqueque que mütinuivaquecai

⁵ Mericüsü quepaucua Herurexi müti'aitametücai Cureya cuieyarisie, mara'acame 'aniyueicacaitüni Huriyusixi teüteriyari vamara'acate xevitü hücütütü, Sacariya titevatü, 'Aviyaxi teüterimama metenitetevacaitüni mara'acate vahamatü müti'uximayacai. Yü'üya canexeiyacaitüni 'Erisaveti titevacame, mara'acame nu'ayatüme. ⁶ Yü'üitatü heiseriemecü yameteniyuriecaitüni Cacaüyari hüxie. Yametenicahucaitüni Ti'aitame que müti'aitacai naime, vahesie carahüivacacu. ⁷ Nunusi mepücahexeiyacai 'Erisaveti mücayüvecaicü. Mecani'uquiravesixitücaitüniri.

⁸ Mericüsü Sacariya mara'acametütü tini'uximayacaitüni Cacaüyari hüxie quepaucua 'Aviyaxi teüterimama vahesie mütiunaquixü. ⁹ Mara'acate que mütivayeiyaritücai, hesiena tiniunaque heiva Ti'aitame tuquitana meutahanicü, müticüsinaiyanicü. ¹⁰ Quepaucua maye'a mütitacüsinaiyacü, yunaitü teüteri tacua meniynuneneviecaitüni. ¹¹ Hicü nixeiya niuqui tuayame Ti'aitamesüa mieme mana 'utiveme müracüsinaiyasie serieta. ¹² Sacariya 'ixeyatü niuyuitüarieni yu'iyarisie, niutimani. ¹³ Hicü niuqui tuayame müpaü tinitahüave, Pepücaheumaca, Sacariya 'acu. 'A'ivaurica pü'enierie. 'A'üya 'Erisaveti xenive canitinuivitüamücü. Vani petiniterüvamücü.

Peni'atemaviecamücü vaüca,
'Aiyari cuini mieme ninaqui'acamücü
¹⁴ Yümüiretü mecaniyutemamaviecacuni
Quepaucua mütinuiva.

¹⁵ Canimarivemücü Cacaüyari hüxie.

Caxie vinuyari,
Xeime vinuta pücaye'eni.

'Iyari Mütiyupata
Caniviyamücü püta tinuivayu.

¹⁶ 'Ixaherisixi teüteriyari yumüireme
Ta'aurie canivaraxüriemücü,
Ti'aitame memayexeianicü
Yucacaüyaritüme.

¹⁷ Canenucahütüiyamücü Ti'aitame
'Eriyaxipaü tiuca'iyaritü,
Türücariyaya hexeyatü.
Va'uquiyarima ta'aurie nivaraxüriemücü,
Yütüriyama memüvara'erivanicü,

Müme yuri memücate'erie
 Ta'aurie nivaraxüriemücü,
 Müme heiseriemecü yamemütecahu vahepaü memüteyücühüavenicü.
 Nivacuha'aritüamücü teüteri,
 Ti'aitame memücueviecacü.

¹⁸ Hicü Sacariya müpaü tinicühüaveni niuqui tuayame, Que 'aneme 'inüariyarcü yanepütimaica. Necani'uquirasitüni, ne'üyata tucarieya ranutitüa. ¹⁹ Hicü niuqui tuayame müpaü tinicühüaveni, Ne Cüravieri necanihücütüni. Cacaüyari huxie neniüveni. Yanemümatitahüavecü necaneyenü'arieni, nematitaxatüanicü 'icü niuqui 'aixüa manuyüne. ²⁰ Hicü camü, cayuvatü pepütiyerüni, pecaniüvetü pecanayeimücü mexi ca'aye'aveni, 'ecü yuri pemücatiuta'ericü neniüquisie. Peru neniüqui canaye'amücü quepaucua tucari maye'ani.

²¹ Mericüsü teüteri menicueviecaitüni Sacariya. Meni'iyarixiecaitüni 'emüreutevicaicü tuquita. ²² Hicü vayeyaca niyutatexieni varahüavetü. Müme yametenetimani quename tixaütü tiuxei tuquita. 'Iya yumamacü niyacu'inüaritüvacaitüni. 'Aniucateitüni caniuvetü.

²³ Hicü heutiparecu 'uximayasicaya, yuquie caneyani. ²⁴ Hicü 'ana 'üyaya 'ayehucatü nayani 'Erisaveti. Niyu'avietacaitüni 'auxüme meseri müpaü 'utaitü, ²⁵ Camü, 'ipaü tiniuyurieni Ti'aitame, yuvaüriyatü 'aixüa münesiyurienicü, teüteri memücanesinanaimacacü.

Mariya que mütiutahüavarie, Quesusi 'ariqueque que mütitinuivaquecai

²⁶ Mericüsü 'ataxevirieca meserisie Cacaüyari nitanü'ani yuniuqui tuayame Cüravieri, Carereya cuieyarisie quiecarisie Nasareti müracutevasie. ²⁷ 'Üimari mücaxuriquicaisüa nitanü'ani Mariya mütitevacaisüa. Nitiviquiximecaitüni, 'uqui Cuse titevatü nitivitüni quecaitüni. Cuse Raviri caninunuiyarieyatücaitüni. ²⁸ Hicü Mariyasüa heutahaca niuqui tuayame, müpaü niutayüni, 'Aixüa 'acu. Ti'aitame 'aixüa catiniuca'iyarini 'ahesie mieme, 'ahamatü puyeica. ²⁹ Mücü yu'iyarisie niuyuitüarieni, yatinicu'erivacaitüni titayari müpaü mütivaüritüa. ³⁰ Niuqui tuayame müpaü tinitahüave, Pepücaheumaca, Mariya 'acu. Cacaüyari 'aixüa pütüca'iyari 'ahesie mieme. ³¹ Hicüri pe'ayehucatü pecanayeimücü, pecanitinivemücü. Quesusi pecatiniterüvamücü.

³² Canimarivemücü,
 Que mü'ane taheima macave nu'aya canimarivacamücü.
 Ravirisie caniyeyeimücü,
 Ti'aitame Cacaüyaritütü canipitüamücü
 Raviri 'uvenieyasie mayerünicü
 Que müti'aitacai 'iya.

³³ 'Ixaherisixi teüteriyari
 Catinivata'aitüamücü yuheyemecü.
 Que müti'aita
 Pücatipare hasuacu.

³⁴ Hicü Mariya müpaü tinitahüave niuqui tuayame, Mericüte, quepaütütü 'ipaü pütüyüni. 'Uqui nepücamate. ³⁵ Niuqui tuayame müpaü tinitahüave,
 'Iyari Mütiyupata 'ahesie caninuamücü.
 Que mü'ane taheima macave
 Yütürücariyacü camani'etüriviyamücü.

'Ayumieme nunusi mütinuiva canipasiemücü

Cacaüyarisie mieme,

Müpaü catinimarivacamücü

Cacaüyari nu'ayatütü.

³⁶ Camü, 'a'iva yateva 'Erisaveti 'ayehucatü nayani 'ucarasiütü. 'Ataxeime meseri niyurieca 'iya caniveveme memüxatacai. ³⁷ Cacaüyari pücajutatexieni, naimecü püyüveni püta. ³⁸ Mariya müpaü tinitahüave, Mericüte, ne Ti'aitame necatini'uximayatameyatüni. Que pemaine yaqetiuyüni. Hicü niuqui tuayame caneyani.

Mariya que mürecu'ivataxü 'Erisavetisüa

³⁹ Hicüsüari yucuha'arütüaca caneyani Mariya. Yumexüitütü quiecarisie neta'ani hürü mananiere Cureya cuieyarisie. ⁴⁰ Sacariya quita heutahaca, nitavaürütüani 'Erisaveti. ⁴¹ Mericüsü 'Erisaveti quepaucua mi'eni Mariya 'ivaürütüacacu, nunusi neucyuaxüani huriepana. Hicü 'Iyari Mütiyupata niyiya 'Erisaveti. ⁴² Müpaü niutayüni carima, Vaüca 'aixüa pepu'itüarie, hipatü 'ucari temüca'itüariepaü. 'Aixüa cani'itüariemücü que mü'ane pemütinuivitüani. ⁴³ Nehesie que tinaque neti'aitüvame varusieya munesi'ivatamiecü. ⁴⁴ Camü, 'avaürisica ne'u'eniecu, nunusi yutemavietü neucyuaxüani nehuriepa. ⁴⁵ 'Aixüa pecani'itüariemücü yuri pemütiuta'ericü quename 'aye'ani naitü que pemütiutahüavarie, Ti'aitame que mümaretahüavixü.

⁴⁶ Hicü Mariya müpaü niutayüni,
Ne'iyari müpaü paine, Ti'aitame canitürücaüeni.

⁴⁷ Ne'iyari niyutemavieca nehe'erivatü

Cacaüyari munesi'utavicueisitüacü.

⁴⁸ Caneniuxeiya ti'uximayatame que nemütihücü hesiena mieme,
Sepa tixaü nemücatihücü.

Camü, 'uxa'a varie yunaitü nuivarite

'Aixüa ne'itüariecame mecaneni'eriecacuni.

⁴⁹ Que mü'ane mütürücaüye

Marivemecü caneniuyurieni.

Mücü Pasiecame canixasivani.

⁵⁰ Canivanenimayaca yunaimememüteheiyehüvirie,

Vanivemata nivanenimayaca.

⁵¹ Yücümana que mütiyurieni

Canimasiücüni que mütitürücaüye.

Nivareutaveiyaxüani müme memüteyucatave'erie

Yu'iyarisie que memütecu'eriva,

⁵² Cuiepa te'aitamete nivarunavairieni

Tita memüte'aita,

Müme tixaü memücatehüme püta

Nivaruhürütüani vaüca.

⁵³ Memeuhacacuicucai nivarutihüniya 'aixüa mü'anecü.

Memeuca'ucai nivareutanü'axüani memamaveme.

⁵⁴⁻⁵⁵ Nisutüani tasiparevietü 'Ixaherisixi teüteriyari

Hesüana mieme memüte'uximayatamete,

He'erivatü que mütivarutahüavixü ta'uquiyarima.

Caninenimayaca 'Apurahami yuheyemecü,

Cataninenimayaca tame hesiena temüyecü.

⁵⁶ Mericüsü Mariya 'Erisavetisüa niucateitüni 'esivatücacu haica meseri. 'Arique yuquie neyani.

Vani Ti'üyame que mütiutinivaxü

⁵⁷ Mericüsü tucari naye'ani 'Erisaveti mütinivicü. 'Uquitüme niutiniveni. ⁵⁸ Hicü 'auravatari maremama yunaitü mete'utamariECA Ti'aitame vaüca que mütitanenimayataxü, hamatüana mecaniyutemamaviecaitüni. ⁵⁹ Hicü 'atahairieca tucarisie mecaniu'axüani me'i'inüaritüanique nu'esi Huriyusixi vaxitequiyacü. Sacariya mecateniterüvaquecaitüni 'uquiyariyapaü. ⁶⁰ 'Ana varusieya müpaü niutayüni, Tixaüsietü. Vani catinitevacamücü püta. ⁶¹ Müme müpaü metenitahüave, Haquevasü 'amare pumave müpaü titevatü. ⁶² Yumamacü menitahüave quemasieya, que mütinaque mütiterüvarienicü. ⁶³ Xapa 'uta'ivauca, müpaü 'utaineme canaca'utüani, Vani catinitevacamücü püta. Yunaitü meniuhüxiyani. ⁶⁴ Hicü yapaucua nenieya niuxünarieni. Niutaniuni 'aixüa 'utaitü Cacaüyari hepaüsita. ⁶⁵ 'Auravatari yunaitü mecanimamacaitüni. Naisarie Cureya hüriyarisie que mütiuyü catinixaxasivacaitüni. ⁶⁶ Yunaitü memü'enanacai meniuy'iyaritüacaitüni müpaü meteyücühüvetü, Que 'anetü payani 'icü nunusi. Mücü meta, Ti'aitame yütürücariyacü nipareviecaitüni.

Sacariya que mutayü, Cacaüyarisie mieme ticuxatatü

⁶⁷ 'Ana Cacaüyari 'Yarieya Mütiyupata caniviyani nunusi 'uquiyarieya. Sacariya niutaniuni Cacaüyarisie mieme müpaü 'utaitü, ⁶⁸ 'Aixüa queticühüavarüvani Ti'aitame, Que mü'ane 'Ixaherisixi mütacacüyari. Nisutüani yuteüterima va'üviyatü, 'Aixüa 'iyurienetü memüxünarienicü. ⁶⁹ Que mü'ane mütürücaüye niuquerieni, mütasitaviceisitüanicü, Raviri quie mieme, Raviri müti'uximayacaicü Cacaüyarisie mieme ⁷⁰ Meripaitü que mainecai que mütiyurieniquecai. Yametenixatacaitüni texaxatametemama Memupasie hesiena mieme, Memütiniucaicü hesiena mieme. Müpaü meniutiyuanecaitüni ⁷¹ Mütasi'utaviceisitüaniquecaicü Müme memütasi'aye'uni memücatasi'a'ivacü, Müme memütasi'uxive'erie memücatasi'a'ivacü. ⁷² Müpaüta meniutiyuanecaitüni Müvanenimayataquecaicü ta'uquiyarima He'erivatü türatu mutavevi yücümana, ⁷³ Que mütiuyuhüritä yaticühüvetü ta'uquiyari 'Aurahami Quename tasipitüaniquecai ⁷⁴ tecamamatü Temütaviceisitüarienicü Müme memütasi'aye'uni memücatasi'a'ivacü, Temeyexeyanicü 'iya que mütinaque, ⁷⁵ Hesiena mieme tepasietü, Heiseriemecü yatetecahutü, Hüxiena te'u'uvatü mexi te'ayeneniere. ⁷⁶ 'Ecü meta nunusi 'acu, Que mü'ane taheima macavesüa mieme tixaxatame

Pecatiniuterüvarüvamücü.
 Ti'aitame pepanucuhaitüiya
 Huyeya 'aixüa pemüyurienicü.
⁷⁷ Teüterimama petinivatahecüatüamücü
 Que mütivataviceisitüani pehaitü,
 Que mütivareueyhüvirieni müme 'axa memüte'uyuri pehaitü.
⁷⁸ Müpaü catiniyuriamücü
 Tacacaüyari mütiyucananimayacü.
 'Ayumieme que mü'ane taheima mümieme caninuamücü.
⁷⁹ Nivahecüariviyamücü müme yüvipa memütitei,
 Müme meta mecui'ivarümetü memüyüriyarie
 Nivahecüariviyamücü.
 Ta'ücate cataniseiriyamücü,
 Temeu'uvanicü haque 'aixüa temütetaxeiyanicü
 Cacaüyarimatü.

⁸⁰ Mericüsü nunusi caniverecaitüni. 'Iyarieya türücaüyetü nayani.
 Macumavesie neyeicacaitüni mexi tucarieya ca'aye'vecai cuxi
 masiücütü mayanicü 'Ixaherisixi vahüxie.

2

Quesusi que mütiutinivaxü (Mateu 1:18-25)

¹ Mericüsü 'ana 'aisica neutanü'ariexüani Sesaxi 'Acusitusüa mieme,
 müpaü 'utaitü, yunaitü cuiepa memütama memayucayasacü. ² Mücü
 'inüari matüaripai mieme puyü quepaucua Sireniyu mehüritüariecai
 Siriya cuieyarisie. ³ Yunaitü mecaneutayeixüani memayucayasacü
 yuxexütü yuquiecarisie. ⁴ Hicü Cuse Carereya cuieyarisie Nasareti
 müracutevasie neyeyani. Cureya cuieyarisie ninuani Raviri quiecariena
 Vereni müracutevasie. Raviri quie canimietücaitüni, Raviri
 nunuiyarieya canihücütücaitüni. ⁵ Macayerienicü neyeyani Mariya
 'avitütü mücü mayehucacaicü. 'Üyaya nayaniquecaitüni. ⁶ Mana
 mexi me'u'uvacai, tucarieya naye'ani mütinivenicü. ⁷ Hicü yumatüari
 niutiniveni. Tuvaxatecü nicu'eima, vacaisixi vacanuvasio nicate
 ni mücaxuavecaicü vahesie mieme memüva'axüaniquecaisie.

*Takeima miemete niuqui tuayamete que memütevarutahüavixü muxasi
 vahüvemete*

⁸ Mericüsü 'ana muxasi vahüvemete mana meniu'uvacaitüni. Yeuta
 menivahütüvecaitüni yumuxasi yüvicüta. ⁹ Hicü vahüxie niutaqueni
 niuqui tuayame Ti'aitamesüa mieme. Va'aurie nacuxavatücaitüni
 Ti'aitame hecüariyayacü. Vaüca menimamacaitüni. ¹⁰ Hicü niuqui tu-
 ayame müpaü tinivarutahüave, Xepücamacaca. Hicü nenixetaxatüamücü
 niuqui 'aixüa manuyüne. Vaüca canixuavecämücü temavierica yu-
 naimete teüteri vahesie mieme. ¹¹ 'Icü tucarisie tiyuvicueisitüvame canet-
 inuiva xehesie mieme. Raviri quiecariena tineyüni. Que mü'ane
 heiserie mupitüarie Cürisitütütü canihücütüni, Ti'aitame canihücütüni.
¹² 'Icü 'inüaricü xecaneitimaicuni. Nunusi xecanexeyiacuni tuvaxatecü
 'eimeme, vacaisixi vacanuvasio heyecaime.

¹³ Hicü yapaucua niuqui tuayame 'aurie meniuti'uni muyuavisie
 miemete yumüiretü, 'aixüa me'utiyaütü Cacaüyari hepaüsita, müpaü
 me'utiyaütü,

14 Taheima visi catinicühüavarüvani Cacaüyari.

Cuiepa 'aixüa mecatenixeiyariecuni teüteri

Müme vacümana münaqui'a.

15 Mericüsü niuqui tuayamete muyuavisie meheutiynixüacu, müpaü metenyühüavecaitüni muxasi vahüvemete, Hicümüsüari tepüyehu Verenipaitü. Tepi'ixüariyu que mainecai, Ti'aitame que mütiatutahüavixü.

16 Meyumexüitüatü menecüne. Mevaruta'ivauca Mariyamame menivarutaxeiya Cuse, nunusi meta vacaisixi vacanuvasio yecaime.

17 Mevaruxeiyaca metenicuxatacaitüni que memüte'utahüavarie nunusi hepaüsita.

18 Yunaitü memü'enanacai menihüxiyacaitüni que memütevarutahüavixücü muxasi vahüvemete. 19 Masi Mariya ni'üviyacaitüni yu'iyarisie 'icü naime, yu'iyaritüatü hepaüsitana. 20 Hicü menecüne muxasi vahüvemete 'aixüa metecuxatätü Cacaüyari hepaüsita nai que memüte'uxeicü nai que memüte'u'enicü. Naitü catiniuyüni que memüte'utahüavarie.

Tuquita que müti'atüarie Quesusi

21 Mericüsü 'atahairieca tucari meni'inüaritüani Huriyusixi teüteriyari vaxitequiyacü. 'Ana Quesusi tiniuterüvarienu, niuqui tuayame que mütiuterüvaxü yuvarusisio ca'ayecaicu cuxi.

22 Mericüsü Muisexi 'inüaricü catini'aitacaitüni nivecame hepaüsita. Tucari 'aye'acu memüyu'itienicü, Querusareme menecüne nunusi meheyetuanique Ti'aitamesüa. 23 Müpaü catine'uca 'inüari xapayarisie, Ti'aitame meripaitü que mainecai, Yunaitü 'uquisi matüarixi memütinunuiva, müme mecanipasiecacuni Ti'aitamesie mieme. 24 Menecüne memütemavanicü Ti'aitame que mainecai, xüa 'inüari xapayarisie que müre'ucui, Cucuruxi xei parisi, mesü veuraixi türixi yuhutame mecanivaremavacacuni, 'utaitü.

25 Hicü tevi Querusareme necateitüni Simiyuni titevatü. 'Iya heiseriemecü yaticamietü Cacaüyari nayexeyacaitüni. Nicueviecaitüni 'Ixaherisixi teüteriyari vanütüvame. 'Iyari Mütiyupatacü nihünecaitüni.

26 Müpaü tiniupitüarienu, 'Iyari Mütiyupata que mütitahüavixü, quename cuitü camüniquercui. 'Ixeiyame que mü'ane Ti'aitame micayeniquecai Cürisitutüme xEICÜA, 'anarique canimüniquercuitüni.

27 Hicü 'Iyari 'inücu, Huriyusixi vatuquipa ninuani. 'Arique Quesusi 'uquiyarimama meneutahaxüani yame 'iyurienique nunusi, Huriyusixi que mütiwayeyari, 'inüari niuquiyarisie que müre'uxa. 28 'Ana Simiyuni nenutuni. 'Aixüa niutayüni Cacaüyari hepaüsita, müpaü 'utaitü,

29 Hicürixüa necusiyari 'acu,

Pepeye'atüa 'aniuqui.

Pepünesi'uxünaxü

Ne'iyarisie neca'uximatüariecacu.

'Ahesie mieme nepüti'uximaya.

30 Hicürixüa necümana nepütiuxei

Que pemütivavieueisitüani teüteri.

31 Nepixei tita pemütiha'aritüa

Yunaime teüteri vahüxie.

32 Canivahecüariviyamücü hipame nuivarite,

Visi te'aneneme catanayeitüamücü

'Ateüterima 'Ixaherisixi

³³ Hicü 'uquiyarieya varusieya meniyu'iyaritüacaitüni müpaü mainecaicü hepaüsitana. ³⁴ 'Aixüa xepü'itüarieca, niutayünita Simiyuni. Müpaü Mariya tiniutahüave nunusi varusieya,

Camü 'icü nunusi
Yümüretü 'Ixaherisixi
Mematixürienicü,
Yümüretüta
Memanucu'unicü
Cani'ayumiemetüni.
'Inüari caniyümücü,
Caniniuquimariecamücü.

³⁵ 'Ecüta 'a'iyarisie
Pecanisequiemücü hivericacü,
Cumü 'ixipara que mütiyuseve.
Mücü que mütiyurienei,
Yümüretü memasiücütü mecanacünicuni
Que memüteyücühüave yu'iyarisie.

³⁶ Xevitüta 'acaniyueicacaitüni 'ucarasitütü, Hana titevatü. Mücü Cacaüyari niuquieya canicuxatacaitüni. Panuheri caninu'ayatücaitüni, 'Aseri nunuivarieyatütü. Caniseüyecaitüni, nauca teviyari heimana nauca viyari canihücaitüni. 'Utiviquieca 'atahuta viyari piteütacai yücüna, ³⁷ 'umücu yuxaüta 'eniucateitüni. Tuqui curaruyarita pücauyeyeicacai masi yuhaquetü yunenevietü pü'ayumiemetücai tucariçü tucariçü. ³⁸ Hicü 'aura 'uyaca pamüpariyusi nipitüani Cacaüyari. Qesusi hepaüsita tinivacuxaxatüvacaitüni Querusaremetari memüta'icuevacai memütaxünarienicü yunaitü.

Nasareti que memütehecü

³⁹ Hicü meheye'atüaca naima que müre'uxa 'inüari xapayarisie, Ti'aitame que mainecai meripaitü, Carereyasie menecüne. Yuquiecarı meneta'axüani Nasareti müraçutevasie. ⁴⁰ Mericüsü nunusi niverercaitüni türücaüyetü timaivetü nayeiximecaitüni, Cacaüyari 'aixüa pütüca'iyaricai hesiena mieme.

Temaicüyari Qesusi tuquita que mütiyeyeicacai

⁴¹ Mericüsü xexuime visie 'uquiyarımama Querusareme meneta'axecaitüni 'ixüararipa quepaucua meme'erivacai, Cacaüyari que mütiyaruhayevaxü vateüterima. ⁴² Hicü quepaucua tamamata heimana huta viyari mühücai, mana meneutiyunixüani, teüteri que mütiyayeyarıtücai 'ixüararipa. ⁴³ Hicü heutiparecu, yu'utüma mehahuximecacu, Qesusi Querusareme neyuhayeva, 'asimecatemaicacu 'uquiyarımama. ⁴⁴ Teüteri vasata 'uyeicame me'erietü, xei tucari meniu'uvacaitüni. 'Ana yu'ivama yumarema vahesüa menitivautücüne. ⁴⁵ Meca'itaxeiyavavetü, Querusareme menacunuaxüani me'icuvautüvetü.

⁴⁶ Hicü hairieca tucari meneitaxeiya tuqui curaruyarita 'ayecaima, te'üquitamete vahixüapa 'ucaime. Niva'eniecaitüni nivacu'ivaviyacaitüni. ⁴⁷ Yunaitü memi'eniecai menihüxiyacaitüni timaitü que mütiyacu'eiyacai. ⁴⁸ Hicü 'uquiyarımama me'ixeyatü meni'iyarixiecaitüni. Varusieya müpaü tinitahüave, Nenive, titayari müya petatiuyuri. Tepümasicuvautüve tetahiverietü 'a'uquiyarimatü. ⁴⁹ Müpaü tinivarutahüave, 'E'e, cari xepünesicuvautüvecai. Tamü, 'asixecatemaicai, meuyeveseçü ne'uquiyari

quiya hepaüsita nemü'ayumiemetünicü. ⁵⁰ Müme 'asimepücateheitima ni-
uqueiyasie que mainecai.

⁵¹ Hicü vahamatü neyani, Nasareti meneta'axüani. Que memaitücatei
yacatinicamecaitüni. Varusieya yu'iyarisie ni'üviyacaitüni 'icü naime.

⁵² Quesusi timaivetü canayeiximecaitüni, caniverecaitüni. Cacaüyari,
teüterita masi vaüca simetenixeiyacaitüni.

3

Vani Ti'üyame que müticuxatacai

(Mateu 3:1-12; Maricuxi 1:1-8; Vani 1:19-28)

¹ Mericüsü 'ana Tiveriyu Sesaxi tamamata heimana 'auxüme
viyari niuyurieni ti'aitatü, Punisiyu Piratu niucayerieni 'isücametütü
Cureya cuieyarisie, Herurexi nihüritüariecaitüni Carereya cuieyarisie
müti'aitanicü, Piripe Herurexi mü'ivayatücai catini'aitacaitüni 'Itureya
cuieyarisie Türacuniti cuieyarisie, Risaniyaxi catini'aitacaitüni
'Aviriniyasie, ² 'Anasi Caipasi mecanihüritüariecaitüni mara'acate. 'Ana
Cacaüyari yuniuqui nipitüani Vani Sacariya nu'aya, macumavesie
'uyeicame. ³ Naisaric Curutani hatuxameyari tesie niuyeicacaitüni
müpaü tivacuxaxatüvatü, memütehayevacü que memüteyuriecai para
Cacaüyari mütivareuyehüvirienicü 'axa que memüte'uyuri, mücücü
memüca'üyarienicü. ⁴ Yacatiniyurieneccaitüni que müre'uxa Quisariyaxi
xapayasie, Cacaüyari niuqueiyacü que müticuxatacai,

Xevitü mahiva macumavesie 'uветü,

Xequeneucuha'aritäa Ti'aitame huyeya, haitü,

Xexeuravime xequeneutivevi huyeya, haitü.

⁵ Naitü 'aquí cananuparecutüariexüamücü,

Naitü yemuri 'emütütü 'esimütütü 'acuveritü canayeitüariemücü

Tita mütitutune xexeuravitü nayeimücü

Tita müracutetexiya 'acuharuanitü canayeimücü

⁶ Yunaitü teüteri mepixeiya que mütiyuvicueisitüva Cacaüyari.

⁷ Vani müpaü tinivacuxaxatüvacaitüni teüteri memü'axecai
müvaca'üyacü, Cari xeme terücaxi xepüva'ivama. Quepaicü
pütixehécüatüa xemüyuta'unacü capa 'uxa'a varie xehecariecacü. ⁸ Müme
memüte'uhayevoxü que memüteyuriecai, vahepaü püta xequeteneyurieca,
que müreyevese. Xepüca'isutüaca yu'iyarisie müpaü xeteyücühüavetü,
Tepünaqui'eriva ta'uquiyari temexeyacü 'Aurahami. Müpaü
nepütixecühüave, Cacaüyari caniyüveni 'icü tetexi teüteri müvarayeitüani
'Aurahami nivemama. ⁹ 'Ari hasa caniucaha'aritäarieni cüyexi
maxürienicü. 'Ayumieme naitü cüye 'aixüa 'anenetü müca'utixuxuavere
canaxüriyamücü, taipa caneuxüriyamücü.

¹⁰ Teüteri müpaü metenicu'ivaviyacaitüni, Mericüte, quesü
teteyurieca tame. ¹¹ 'Iya müpaü tinivacühüaveccaitüni, Que mü'ane
huta camixayari mexeiya, que'imini que mü'ane mücaheixeiya. Que
mü'ane 'icuai mexeiya yaxeiçüa quetiyurieneni. ¹² Memüteyeturiyari
cuiyexunusie mieme meni'axecaitüni, memüca'üyarienicü. Müpaü
metenicühüaveccaitüni, Ti'üquitame 'acu, que teteyurieca tame. ¹³ 'Iya
müpaü tinivacühüaveccaitüni, Que xemüte'u'aitüarie, heimana mieme
xepücatevauca. ¹⁴ Cuyaxita müpaü metenicu'ivaviyacaitüni, Quesü
teteyurieca tame. 'Iya müpaü tinivacühüaveccaitüni, Xepücatenavayani,
'itaricacü xepücatavaviviyani. Xequenenaqui'aca yu'ivaricacü.

15 Mericüsü 'ana teüteri menita'icuevacaitüni yu'iyarisie meyu'iyaritüatü yunaitü Vani hepaüsita, xüca мүcü Cürisitu хүчүтүни me xüca catixaütüni, me'utiyuatü. 16 Peru Vani мүпаү tinivarutahüave yunaimе, Neri hacü nepüxe'uca'üya. 'Ucanamieni que mü'ane cui мүтүрүcaüye, necatүрүcaüyecacu ne. 'Aixüa nepüca'ane nehесie мүтинаquenicü nemipareviecacü ni nemenacuveñirienicü cacaiya cuitaxiyari. Мүcü пүта que мүтиxe'uca'üyani, 'Iyari Мүтиyupata canixepitüamүcü, canixe'itimүcü tai que мүтиyu'itiva. 17 Cuxari 'itivame pacue'e, cuini mieme пүтiveque yutүricu. Niti'utamүcü yu'icuaхи caxetunisie, cuxariyari пүта пүтатаiyani tai мүcatүvesie.

18 Masi vaüca nivatuicacaitüni teüteri, niuquü 'aixüa manuyüne nivacuxaxatүvacaitüni. 19 Hicü Herurexi мүcü cuieya nihүritүariecaitüni мүти'aitanicü. Yu'iva niu'üyapieni, Heruriya titevacame niutivitüni. Vaücava catiniyurieneacaitüni Herurexi 'axa tiyurienetü. 'Ayumieme Vani nitate'acaitüni. 20 Hicü Herurexi nayuye'atүani 'axa que мүтиyurienecai, Vani manutahüacü casariyanata.

Quesusi que мүтиuca'üyarie
(Mateu 3:13-17; Maricuxi 1:9-11)

21 Mericüsü quepaucua yunaitü teüteri memuca'üyarie, Quesusita caniuca'üyarieni. Mexi yuneneviecai, таheima nanacatenire. 22 'Iyari Мүтиyupata heimana nacaneni, que мүтиyuxexeiycacai cucurupaü 'anetü. Xevitü таheima мүпаү netayüni, 'Ecü pecaninenivetüni pemүnaqui'eriva. 'Acүmana necaninaqui'aca.

Quesusi teucarimama
(Mateu 1:1-17)

23 Mericüsü Quesusi xei teviyari heimana tamamata viyari yacütütü nihүcaitüni quepaucua misütüa мүпаү tiyurienetü. Cuse caninu'ayatүcaitüni, que memүtecu'erivacai. 'Iya 'Erie caninu'ayatүcaitüni, 24 'iyata Matati caninu'ayatүcaitüni, 'iyata Revi caninu'ayatүcaitüni, 'iyata Merүqui caninu'ayatүcaitüni, 'iyata Cana caninu'ayatүcaitüni, 'iyata Cuse caninu'ayatүcaitüni, 25 'iyata Matatiyaxi caninu'ayatүcaitüni, 'iyata 'Amuni caninu'ayatүcaitüni, 'iyata Nahumi caninu'ayatүcaitüni, 'iyata 'Esүrie caninu'ayatүcaitüni, 26 'iyata Nacahi caninu'ayatүcaitüni, 'iyata Mahati caninu'ayatүcaitüni, 'iyata Matatiyaxi caninu'ayatүcaitüni, 'iyata Semei caninu'ayatүcaitüni, 'iyata Cuse caninu'ayatүcaitüni, 'iyata Cura caninu'ayatүcaitüni, 27 'iyata Cuhana caninu'ayatүcaitüni, 'iyata Xesa caninu'ayatүcaitüni, 'iyata Suruvaveri caninu'ayatүcaitüni, 'iyata Saratieri caninu'ayatүcaitüni, 28 'iyata Nerie caninu'ayatүcaitüni, 'iyata Merүqui caninu'ayatүcaitüni, 'iyata 'Arie caninu'ayatүcaitüni, 'iyata Cusami caninu'ayatүcaitüni, 'iyata 'Erimurami caninu'ayatүcaitüni, 'iyata 'Eri caninu'ayatүcaitüni, 29 'iyata Cusue caninu'ayatүcaitüni, 'iyata 'Eriyеseri caninu'ayatүcaitüni, 'iyata Curimi caninu'ayatүcaitüni, 'iyata Matati caninu'ayatүcaitüni, 30 'iyata Revi caninu'ayatүcaitüni, 'iyata Simiyuni caninu'ayatүcaitüni, 'iyata Cura caninu'ayatүcaitüni, 'iyata Cuse caninu'ayatүcaitüni, 'iyata Cunani caninu'ayatүcaitüni, 'iyata 'Eriyaquimi caninu'ayatүcaitüni, 31 'iyata Mereya caninu'ayatүcaitüni, 'iyata Mainani caninu'ayatүcaitüni, 'iyata Matata caninu'ayatүcaitüni, 'iyata Nalani caninu'ayatүcaitüni, 32 'iyata Raviri caninu'ayatүcaitüni, 'iyata Quisahi caninu'ayatүcaitüni, 'iyata Huveri caninu'ayatүcaitüni,

'iyata Puhuxi caninu'ayatücaitüni, 'iyata Sarumuni caninu'ayatücaitüni, 'iyata Nahasuni caninu'ayatücaitüni, ³³ 'iyata 'Aminaravi caninu'ayatücaitüni, 'iyata 'Arami caninu'ayatücaitüni, 'iyata Hesirumi caninu'ayatücaitüni, 'iyata Parexi caninu'ayatücaitüni, ³⁴ 'iyata Cura caninu'ayatücaitüni, 'iyata Cacuvu caninu'ayatücaitüni, 'iyata 'Isahaqui caninu'ayatücaitüni, 'iyata 'Apuhami caninu'ayatücaitüni, 'iyata Tare caninu'ayatücaitüni, 'iyata Nacuri caninu'ayatücaitüni, ³⁵ 'iyata Seruqui caninu'ayatücaitüni, 'iyata Racau caninu'ayatücaitüni, 'iyata Perequi caninu'ayatücaitüni, 'iyata Heveri caninu'ayatücaitüni, ³⁶ 'iyata Sara caninu'ayatücaitüni, 'iyata Cainani caninu'ayatücaitüni, 'iyata 'Arüpasari caninu'ayatücaitüni, 'iyata Semi caninu'ayatücaitüni, 'iyata Nuhexi caninu'ayatücaitüni, 'iyata Ramequi caninu'ayatücaitüni, ³⁷ 'iyata Matusareni caninu'ayatücaitüni, 'iyata 'Enuqui caninu'ayatücaitüni, 'iyata Careri caninu'ayatücaitüni, 'iyata Maharareri caninu'ayatücaitüni, ³⁸ 'iyata Cainani caninu'ayatücaitüni, 'iyata 'Enuxi caninu'ayatücaitüni, 'iyata Seti caninu'ayatücaitüni, 'iyata 'Arani caninu'ayatücaitüni, 'iyata Cacaüyari caninu'ayatücaitüniri.

4

Quesusi que mütiuta'inüasie
(Mateu 4:1-11; Maricuxi 1:12-13)

¹ Mericüsü, Quesusi 'Iyari Mütiyupatacü hünetü mana neyeyani Curutani hatuxameyarisie. 'Iyari Mütiyupata nivitüximecaitüni macumavesie 'uyeicacacu ² huta teviyari tucari. Cauyumarie ni'inüatanecaitüni, siparasü xüca 'axa tiuyurienique tüma, 'utaitü. Tixaü caticuaivetü yapaümexa tucari, cuini mieme catineuhacamücücaitüni. ³ Hicü Cauyumarie müpaü tinitahüave, Tamüsü, 'ecü xüca Cacaüyari penu'ayatüni, 'icü tete müpaü quetineutahüavi, pa payuyeitüani. ⁴ Quesusi müpaü tinita'eiya, 'Utüarica müpaü paine, Tevi xüca pa cuaca xeicüa, mücücü püca'ayeyurini. Cacaüyari que mutayü, niuquieya naitü peuyeveseta.

⁵ Hicü Cauyumarie vapai heivitüca, cuiepa memütama vacuie nai nixeisitüani xei nieriyaricü. ⁶ Cauyumarie müpaü tinitahüave, Heiserie nepümasipitüaca 'icü naime hepaüsita, yunaitü visi memümatecühüavenicü nepümasipitüaca. 'Icü nai necaniyetuiriyarieni, heiserie nepexeyia nemiminicü que mü'ane munesinaque. ⁷ 'Ecü 'ayumieme nenevieri xüca penesi'upitüani, 'icü naitü 'apini pürayani. ⁸ Hicü Quesusi müpaü tinitahüave, Quenemie Cauyumarie. 'Utüarica müpaü paine, Nenevieri pepipitüani Ti'aitame 'acacaüyari, Mücü hücüame pepayexeyani.

⁹ Hicü Cauyumarie neivitüni Querusareme. Vatuqui yecürita nenu-tivitüni. Müpaü tinitahüave, 'Ecü Cacaüyari xüca penu'ayatüni, vatipai queneucasuna. ¹⁰ 'Utüarica müpaü paine,

Yuhesüa miemete
Niuqui tuayamete

Pütiva'aitüaca

'Ahepaüsita,

Memümasi'üviyacü.

¹¹ Müpaü paineta 'utüarica,

Yumamacü mepümasituicani,

Capa tetesie pe'uti'ücamürecü.

¹² Quesusi müpaü tinitahüave, Müpaü paineta, Pepüca'i'isipaneni Ti'aitame mü'acacüyari.

¹³ Hicü Cauyumarie naimecü 'ita'inüataca neyani 'ariqueta 'ita'inüataque.

Quesusi que mütisutüa yu'uximayasica Carereyasie

(Mateu 4:12-17; Maricuxi 1:14-15)

¹⁴ Mericüsü Qesusi yu'utüma neyeyani Carereyapaitü, 'Iyari 'itürücariyacacu. Naisarie caniutamariva hepaüsitana.

¹⁵ Tinicu'üquitaneaitüni vatuquiteta. Yunaitü 'aixüa metenicuxatacaitüni hepaüsitana.

Quesusi que mütiuyuri Nasaretisie

(Mateu 13:53-58; Maricuxi 6:1-6)

¹⁶ Hicü Nasaretita ninuani mataverixüsie. Yuyeyari cu'erivatü, tuquita neutahani 'uxipiya tucarisie. Nanucuqueni tititerüvaque. ¹⁷ Hicü xapa niuhuritüarieni Cacaüyari niuquieya maye'uxa, Quisariyaxi que müraca'utüa. 'Itaveraca nitaxeiya niuqui haque müpaü maine,

¹⁸ Ti'aitame 'Iyarieya caneniuyiya

Caneniuhuritüani

Niuqui 'aixüa manuyüne

Nemüvacuxaxatüvanicü

Memümamave.

Caneneyenü'ani

Nemüvaranayexürienicü

Müme memüyuhiverie

Yu'iyarisie,

Yanemütivatahüavecü

Müme memanutaxüriya,

Quename me'utixünarie.

Yanemütivatahüavecüta

Müme memacücüpe,

Quename me'anutaneniere,

Nemüvaxünacü

Müme memüviyarietüca,

¹⁹ Nemüticuxatanicü,

Tucari 'aye'a

Ti'aitame müyuvaüriya

Vahesie mieme, ne'utaitü.

²⁰ Hicü 'itacuicueca xapa, 'iyetuirieca tiyuparevivame, mana nayerüni ti'üquitame 'uvenieyasie. Yunaitü tuquita memayetecai cui menixeiyacaitüni. ²¹ Hicü nisutüani müpaü tivacuxaxatüvatü,

'Icü tucarisie naye'ani 'icü 'utüarica que maine, xe'i'eniecacu xeme.

²² Yunaitü metenihecüatacaitüni me'i'enieca. Menihüxiyacaitüni niuqui visi manuyüne tetana mayeneicacacü. Müpaü meniutiyuanecaitüni, Camüsü, 'icü Cuse catinu'aya. ²³ 'Ana müpaü tinivacühüaveni,

Xüari 'icü niuquiyaricü xepünetecühüave, Tiyu'uhayemavame 'acu, sipasü 'acümana quena'anayehüva. Que temüte'u'enana Caperünaume que müreyü, 'enata 'aquiiecarisie yaxecüa quetineyurieneni,

xepünetecühüaveni va'atü. ²⁴ Müpaü niutayüni, Niuqui caniseüyeni que nemütixecühüave, tixaxatame pücanaqui'eriva yuquiecarisie. ²⁵ Yuri nepaine, 'Ixaheri cuieyarisie yumüretü viyurasixi meniu'uvacaitüni

quepaucua 'Eriyaxi 'amuyeicacai, quepaucua muyuavisie müreunani haica viyari heimana 'ataxeime meseri, quepaucua haca mutave naisarie cuiepa. ²⁶ Müme vahesüa püca'utanü'arie 'Eriyaxi ni xeimesüa, Siruni cuieyarisie püta niutanü'arieni Sarepüta müracusevasie viyurasüa. ²⁷ Mücü meta, yumüretü 'ameniu'uvacaitüni 'Ixaheri cuieyarisie cuiniyacü meca'itiyatücaitü quepaucua 'Eriseu 'amuyeicacai tixaxatametütü. Ni xevitü tüma püca'u'itiya mana quiecatari, Siriyatanaca püta caniu'itiyani Nahamani titevatü.

²⁸ Hicü me'i'enieca que müticuxatacai, meniuyeha'ani yunaitü tuqita memayetecai. ²⁹ Me'anucu'uca, vaquiecarari yemurisie manierecü quiecarari yeta 'ai heima meneihana mana meheicahüanique. ³⁰ 'Iya vahixüata heutayuneca caneyani.

*Cacaüyari müca'itiya que mütiyiyacai tevi
(Maricuxi 1:21-28)*

³¹ Mericüsü quiecarisie ninuani Caperünaume müracusevasie Carereya cuieyarisie. Mana 'uxiyya tucarisie tiniva'üquitücaitüni. ³² Müme menihüxiyacaitüni 'üquisicayacü, heiserie hexeyatü mütaniucacai.

³³ Hicü tuqita nayecateitüni tevi cacaüyari müca'itiya 'iviyacacu. ³⁴ Carima niutahiva müpaü 'utaitü, 'Ai, que petati'uximatüa Qesusi Nasaretitanaca. Petasica'unaque cari pepunua. Ne nepümasimate que pemüpaicü. Cari 'ecü pepühücü Cacaüyarisie mieme pemupasie. ³⁵ Hicü Qesusi nitatieni müpaü 'utaitü, Hicü cayuvatü, queneuxüna. 'Iya cacaüyari 'ita'uimüraca tevi vahixüapa, nixüna caticuinitüaca. ³⁶ Yunaitü meniutimamani. Meteyucuxaxatüvatü müpaü meniutiyuanecaitüni, Que 'aneme niuqui pexeyia. Heiserie hexeyatü nivarutate'ani cacaüyarixi memüca'itiyatüca türücariya hexeyatü, menivatixünani. ³⁷ Naisarie quiecarari 'aurie canicuxaxasivacaitüni, Qesusi que mütiyuriencai.

*Qesusi que mürenayehüa Pecuru varücaüya
(Mateu 8:14-15; Maricuxi 1.29-31)*

³⁸ Mericüsü tuqita vayeyaca Simuni que ninuani. Hicü hüiya yeme niviyacaitüni Simuni varücaüya. Menitavavirieni miparevienicü. ³⁹ 'Auriena 'utaqueca, nitatieni hüiya. Hicü hüiya nihayeva. Yapaucua 'anucuqueca nivarutiparevietüyani.

*Que mütiyaranayexüri 'acayunecu
(Mateu 8:16-17; Maricuxi 1:32-34)*

⁴⁰ Hicü tau 'acayunecu, yunaitü memüvarexiyacai tecuicucate müireme cuiniyacü memütecucuyecai hesüana mecaniva'atüani. Yuxexuime vahesie 'utimeca nivananayexürieni. ⁴¹ Cacaüyarixi 'axa memü'anene canivaruta'aitüani memüvatixünacü yumüireme memütevacuinitüacai. Müme meniutihivacaitüni müpaü me'utiyuatü, 'Ecü Cacaüyari pecaninu'ayatüni. Qesusi varutate'aca cacaüyarixi, pücavapitüacai memütiniunicü memimaicaicü quename Cürisitu hücütücai heiserie mupitüarie.

*Qesusi que mütiyueicacai Carereya cuieyarisie, ticuxatatü
(Maricuxi 1:35-39)*

⁴² Hicü 'ucatarecu neyani macumavesie. Teüteri yumüretü menicuvautüvecaitüni. Me'itaxeyaca vaüryarica menipitüacaitüni mücavacu'eirienicü. ⁴³ Mücü masi müpaü tinivarutahüave, Neuyevaca hipame quiecaritiesie niuqui 'aixüa manuyüne nemücxatanicü, que

mütiyüni Cacaüyari ti'aitacacu, peuyevese nemüticuxatanicü. 'Ayumieme nepeyenü'arie. ⁴⁴ Curreya cuieyarisie tuquiteta catinixataneaitüni.

5

Quesüte que memütevaratixüri Quesusi niuquieyacü
(Mateu 4:18-22; Maricuxi 1:16-20)

¹ Mericüsü Quesusi Quenesareti haracunayari tesita niuevcaitüni ticuxatatü. Yümüretü menisaipünacaitüni, me'eniecutü Cacaüyari niuquieya. ² Hicü canuva niuxeiya hutame ha tesita 'aheicame quesüteveiyamete vacanuva. Quesüteveiyamete me'anaticüneca yuvipi meni'ecuacaitüni. ³ Hicü xeimesie cayerüca Simuni canuvayasie, nitavavirieni haracunasie 'esiva meutahanicü. Canuvasio yecaitü tiniva'üquitüacaitüni teüteri. ⁴ Hicü yuxasica 'unüca, müpaü tinitahüave Simuni, 'Emeucatevasie queneuyeye'a, 'avipi mana queneucavivi quesüte pemüvaratixürüenicü. ⁵ Hicü Simuni müpaü tinitahüave, Ti'üquitame 'acu, tücacüta nai tepayequexi, tepüte'uta'uxitüa yacü xeiçüa, tixaü tepücate'umi. Masi müya pemainecü, neneicaviviemücü vipi. ⁶ Yamete'uyurica menivaratixürüeni quesüte cuini mieme meyupaümeme. Vipi nitasanirümeacaitüni. ⁷ Hicü yucupaniyeruma xeime canuvasio memüyetecai yumamacü menivarumaviya memacüneçü memüvaporevencü. Meniu'axüani, yucanuvate meniutihüniyaxüani hutame. 'Esvatücacu meniucayunixüani. ⁸ Hicü nai tiuxeiya Simuni, Pecuru mütitevacai, niutitunumaqueni Quesusi hüxie müpaü 'utaitü, Ti'aitame, queneneuhayeva. Ne 'axa nepütiyuriene. ⁹ Niutimani 'iya, yunaitü hamatüana memü'uvacai meniutimamani müya yupaümeme memüvaratixürüenicü quesüte. ¹⁰ Yaxeicüata Severeu nivemama meniutimamani Cacuvu Vani Simunimatü memüte'uximayacai. Hicü Quesusi müpaü tinitahüave Simuni, Pepücamaca. Hicüsü 'uxa'atünita teüteri püta pecanivacuxeürimücü. ¹¹ Hicü canuva me'anatihapaca cuiepa, naime meteniucu'eirieni Quesusisie meteviyaque.

Quesusi que mürenayehüa tevi cuiniyacü müca'itiyacai
(Mateu 8:1-4; Maricuxi 1:40-45)

¹² Mericüsü xeime quiecarisie niuyeicacaitüni Quesusi. Ticuicame mana niucateitüni müca'itiyacai naitü heupünitü. Hicü Quesusi 'uxeiya, niutihüximaqueni, müpaü titavavirienique, Ti'aitame xüca pe'avaürüani, pepüyüve pemünesi'itienicü. ¹³ 'Iya yumama 'utaseraca nimayüani müpaü 'utaitü, Nepünevaürüya, pequeheu'itiyani. Yapaucua cuiniya nihayeva. ¹⁴ Hicü Quesusi müpaü tinita'aitüani 'asimücatitahüavecü xeime. Müpaü tinitahüave, Quenemie mara'acame masixeiyaçü. Pemu'itiyacü quetineutimava cumu Muisexi que mütiu'aitaxü pemütivatahecüatüanicü. ¹⁵ Perusü masi cuini mieme catinixaxasivacaitüni hepaüsitana. Teüteri yumüiretü meniutixexeürivacaitüni memi'enienicü memanayexürüvencü cuiniya que memütehixeiyaçai. ¹⁶ Quesusi masi macumavesie neyeicacaitüni yutanenevienique.

Quesusi que mürenayehüa huriecame
(Mateu 9:1-8; Maricuxi 2:1-12)

¹⁷ Mericüsü xeime tucarisie tini'üquitacaitüni. Mana menayetecaitüni Huriyusixi teüteriyari yuyeyaricü memüpasiçai

Pareseusixi memüteyuterüvacai, hipatüta Huriyusixi va'inüaricü memüte'üquitametetücai. Naime quiecaritesie Carereya cuieyarisie Cureya cuieyarisie meneyecüne Querusaremesieta. Cacaüyari türücariyaya canixuavecaitüni Qesusi müvaranayexürüvanicü. ¹⁸ Hicü teüteri meniu'axüani me'ehanatü huriecame 'itarisie yecaime. Qesusi müvacateisie meni'atüaniquecaitüni hüxiena me'itenique. ¹⁹ Meniyutatexieni meheutahaxüanique teüteri memüyumüirecaicü, 'ayumieme qui heima meneutimamaque. Racüriyuyari mevati'unaca, Qesusi hüxie meneicatuani tevi 'itari naime teüteri vahixüapapai. ²⁰ Hicü varuxeiyaca yuri que memüte'eriecai, müpaü niutayüni, 'Axa que pemütüyuri pecatineuyehüviyarieni.

²¹ Hicü Pareseusixi, müme meta 'inüaricü memüte'üquitametetücai, müme menisütüani müpaü meteyücühüavetü, Que püpaicü 'icü 'axa mutaine Cacaüyari hepaüsita. Quepaicü püyüve mütivareuyehüvirienicü 'axa mete'uyurieu, Cacaüyari xeicüa püyüve. ²² Qesusi retimaica que memüteyücühüavecai müpaü tinivarutahüave, Titayarisü müya xeteyücühüave yu'iyarisie. ²³ Tita masi caticuanive. Que ticuanive müpaü mütayünicü, 'Axa que pemütüyuri pepüreuyehüviyarie, caticuanive masi müpaü mütayünicü, Quenanucuquexi quenecuyecani. ²⁴ Peuyevese müpaü xemütemaicacü, Yuri Tevi que nemütiteva, heiserie nemexeyacü cuiepa nemütivareuyehüvirienicü müme 'axa memüte'uyuri, 'ana müpaü tinitahüave huriecame, 'Ecü 'acu nemarähüave, quenanucuquexi, 'a'itari quenanucue'i, 'aque quenie. ²⁵ Yapaucua nanucuqueni vahüxie, titasie müracatei neicueni, yuquie neyani 'aixüa 'utaitü Cacaüyari hepaüsita. ²⁶ Hicü yunaitü menihüxiyacaitüni. 'Aixüa meniutiyuanecaitüni Cacaüyari hepaüsita. Cuini mieme metenimamacaitüni müpaü me'utiyuatü, Mamarivaveme tepuxei hicü.

*Que mütitä'ini Revi, hesiena mütiyivanicü
(Mateu 9:9-13; Maricuxi 2:13-17)*

²⁷ Mericüsü neyani. Tevi cuviyexunusie mieme mütiyeturiyari niux-eiya Revi titevacame memüte'ayutituaya 'acaime. Müpaü tinitahüave, N-hesie quetiniviyani. ²⁸ Nai tiucu'erieca, 'anucuqueca, hesiena tiniuviya.

²⁹ 'Ana Revi 'icuai niuvevieni yuquita Qesusisie mieme. Yümüretü memüteyeturiyari cuviyexunusie mieme, hipatüta teüteri metenicuacaitüni hamatüana. ³⁰ Hicü Pareseusixi, mümeta 'inüaricü memüte'üquitametetücai Pareseusixi vahesie memüteyivacai, müme meniniuquixiecaitüni müpaü metevacühüavetü hesüana miemete teyü'üquitüvamete, Titayaricutaxi müme cuviyexunusie mieme memüteyeturiyari vahamatü 'axa teyuruvamete vahamatü xetecua'a xete'ie. ³¹ Hicü Qesusi müpaü tinivarutahüave, Müme 'aixüa memütheu'erie mepücaheiyehüva tiyu'uhayemavame, müme memütecucuye püta mecaneiyehüaca. ³² Ne que nemütinua, nepücanua nemüvata'inienicü müme heiseriemecü yamemütecahu. Müme 'axa memüteyurie püta nevata'inienique necaninuani, memütehayevacü 'axa que memüteyuriecai.

*Que mütiuta'ivaviyarie haquiya hepaüsita
(Mateu 9:14-17; Maricuxi 2:18-22)*

³³ Mericüsü müpaü metenitahüave, Vanisüa miemetexi teyü'üquitüvamete müixa mepüyuhaqui mepeyevaviri Cacaüyari. Pareseusixi vahesüa miemetexita yaxaicüa mepüteyurie. 'Ahesüa miemetexi masi titacutaxi metecua'a mete'ie. ³⁴ Hicü Qesusi müpaü tinivarutahüave, Que tiyüve müvahaquisitüani 'ixüaramete neüquiyapa mexi neneüqueme vasata 'uyeica. ³⁵ Tucari paye'ani quepaucua vasata manuhanieni neneüqueme. 'Anaque mepüyuhaquieni.

³⁶ Hicü 'üxasi hepaüsita ticuxatatü tinivaruti'üquitüatüyani müpaü 'utaitü, Tevi capitasana 'ixuriqui hecuame, mimanesiquitüanicü ye'ime. Me xüca müpaü tiuyurienique, hecuame pütasanequeyu, mühecuamatü müye'i 'axa pütüyuxexeyaniqueyu. ³⁷ Mücü meta, caxie vinuyari pücacatuariva sixai müyeye'isie mücuanacü. Me xüca müpaü tiuyurienique cuanatü pitasanaqueyu sixai, pütayeuriniqueyu, sixaita peuyeveniqueyu. ³⁸ Masi caxie vinuyari sixai mühehecuasie püta canituarivani mücuanacü. ³⁹ Tevi meripai mieme 'aniecu 'anuti'ieme, cuaname pücaheu'imücüni. Müpaü paineni, Meripai mieme 'aixüa cana'aneni.

6

'Uxipiya tucarisie türicu que memüte'uticuai teyü'üquitüvamete
(Mateu 12:1-8; Maricuxi 2:23-28)

¹ Mericüsü 'uxipiya tucarisie mana türicu ma'iviyasie niuyemiecaitüni. Teyü'üquitüvamete müayari menivatihunatücüne. Yumamasie me'itüminatü menicuacaitüni. ² Hicü Pareseusixi hipatü müpaü meniutiyuane, Titayari müpaü xeteyurie que mücatitauniva yamütiyurienenicü 'uxipiya tucarisie. ³ Qesusi müpaü tinivarutahüave, Cari hasuacu xepüca'ititerüvavave que mütiuyuri Raviri quepaucua meuhacamücücai, müme 'utümana memeu'uvacaita quepaucua memehacacuicuai. ⁴ Cacaüyari quita caneutahani. Pa muva Cacaüyari hüxie mamanecai 'anaca'üca, nitacuani, nivaruminita müme 'utümana memeu'uvacai. Heiserie pücahexeyacai miticuanicü, mara'acate xEICÜa heiserie mepexeyacai. ⁵ Müpaüta tinivarutahüave, Heiserie necanexeyani 'uxipiya tucari hepaüsitata Yuri Tevi nehücütütü.

Tevi mümamavaquicai
(Mateu 12:9-14; Maricuxi 3:1-6)

⁶ Mericüsü tavari 'uxipiya tucarisie tuquita heutahaca tini'üquitacaitüni. Tevi muva nayecateitüni mümamavaquicai yuserieta. ⁷ Müme 'inüaricü memüte'üquitametetücai, Pareseusixita menihupiecaitüni, siparasü xüca 'uxipiya tucarisie 'enayehüanique tüma, me'utiyuatü, mücücü memitaxanetacü. ⁸ Timaitü que memüteyücühüavecai, müpaü tinitahüave tevi mümamavaquicai, Quenanucuquexi, tahixüata queneutaquexi. 'Anucuqueca mana niutaqueni. ⁹ Hicü Qesusi müpaü tinivarutahüave, 'Ipaü nepütixecu'ivaviya. 'Uxipiya tucarisie titaunivani para 'aixüa mütiyurienenicü, nusu 'axa mütiyurienenicü püta pütaunivani. Titaunivani para tevi mütavicieisitüanicü, nusu mica'unacü püta pütaunivani. ¹⁰ Yunaime varanuxeiyatüyaca, müpaü tinitahüave tevi, 'Amama queneutasera. Müpaü tiuyuriecu mamaya 'aixüa 'anetü nayani. ¹¹ Müme cuini mieme meteniuyeha'ani. Menisütüani metecuxatatü queri memiyurieniquecai Qesusi.

Que mütivaranuyeteüxixü nü'arisixi Tamamata Heimana Yuhutame

(Mateu 10:1-4; Maricuxi 3:13-19)

¹² Mericüsü 'ana hürisie neutiüne yutanenevienique. Xei tücari nenevieri nipitüacaitüni yucacüyari. ¹³ Hicü 'ucatarecu, yu'aurie nivarutahüave yuhesüa miemete teyü'üquitüvamete. Vasata nívaranuyeteüxü tamamata heimana yuhutame. Nü'arisixi tinivaruterüva müme ¹⁴ Simuni 'arique Pecuru mütiterüvaxü, 'Atürexixi Simuni 'ivaya, Cacuvu, Vani, Piripe, Parüturume, ¹⁵ Mateu, Tumaxi, Cacuvu 'Aripeu nu'aya, Simuni serutisita mütitevacai, ¹⁶ Cura Cacuvu nu'aya, Cura 'Isicariutitanaca 'ariqueque miyetua.

Qesusi que mütivaruparevi yumüireme

(Mateu 4:23-25)

¹⁷ Hicü vahamatü 'anacayaca, macuveresie niutaqueni. Yumüiretü hesüana miemete teyü'üquitüvamete, cuini mieme yumüiretü teüterita naisarie Cureyasie Querusaremesie memeyecü, hipatü racusita memeyecü Tiru 'aurie Siruni 'aurie, mana meniu'axüani memi'enienicü, memanayexüriyanicü cuiniya que memütehexeyacai. ¹⁸ Müme cacacüyarixi 'axa memü'anene memüvanücai mepanayexüriya. ¹⁹ Teüteri yunaitü menimayüacuaitüni türücariya müvayeneicacacü hesiena varanayexürüvatü yunaime.

Müme 'aixüa memü'itüarie, müme 'axa memü'itüarie meta

(Mateu 5:1-12)

²⁰ Mericüsü yuhesüa miemete teyü'üquitüvamete vaxeiyatü müpaü niutayüni,

'Aixüa xecani'itüarieca xeme xemümamaye
Cacacüyari xecanexeyani tixe'aitüvametüme.

²¹ 'Aixüa xecani'itüarieca xeme hicü xemeuhacacuicu.

Xecanithuxacuni.

'Aixüa xecani'itüarieca xeme hicü xemutisuana.

Xecaniutinavecuni.

²² 'Aixüa xecani'itüarieca quepaucua teüteri memüxe'uxive'erie, quepaucua memücaxenaqui'erie yuhesüa, quepaucua 'axa memutiyuane xehepaüsita, quepaucua memüxexani'erie 'axa xemü'anene me'utiyuatü, Yuri Tevisie xemüteviyacü. ²³ Xequeneyutemamavieca vaüca 'iya tucarisie, xequeteneuye'ani. Vaüca taheima mieme xecana'ivacuni. Va'uquiyarima yaxeicüa mepüvaruyuri texaxatamete Cacacüyari niuquieya memücuxatacai.

²⁴ Masi xüa 'ui, xeme xemüxicusixi.

'Ariri yunaqui'eriya xecanaye'atüani.

²⁵ Xüa 'ui xeme hicü xemühuxa.

Xepeuhacacuicuni.

Xüa 'ui xeme hicü xemutinave.

Xepüyuhiverieca xeputisuanani.

²⁶ Xüa 'ui xeme quepaucua yunaitü teüteri visi memutiyuane xehepaüsita. Va'uquiyarima yaxeicüa mepüvaruyuri texaxatamete memüte'itavacai.

Que müreuyevese müvanaqui'eriecacü müme memeye'unie, Qesusi 'inüarieya que maine

(Mateu 5:38-48; 7:12)

²⁷ Masi müpaü nepütixecühüave xeme xemü'enana, xequeni-vanaqui'erieca müme memüxe'aye'unie. 'Aixüa xequenivayurieca

müme memüxe'uxive'erie. ²⁸ Müme 'axa memutiyuane xehepaüsita, vahepaüsita 'aixüa xequeneutiyaneni xeme. Xequeneyunenevieca müme memüxesevixima vahesie mieme. ²⁹ Que mü'ane 'aaurita mümasiheutivani, ta'aurie quenaniere tapata mümasiheutivanicü. Que mü'ane mümasinavairieni 'a'ücar, pepüca'inenaca 'acamixata mümasinavairienicü. ³⁰ Que mü'ane tixaütü mümatiatavaviri, quetineupitüa, que mü'ane 'apini mümatinavairieni, pepüca'iviyani. ³¹ Que tixenaque, teüteri müya memüxeyurie xeme. Que mütixenaque xeme, mücü canixe'inüaritücamücü, müya xemüvayurienicü hipame meri.

³² Xücate xevanaqui'erieca müme memüxenaqui'erie, titacü 'aixüa xetecuxaxasivani. 'Axa teyuruvamete mecanivanaqui'erieca müme memüvanaqui'erie. ³³ Xücatari 'aixüa xevayurieca müme 'aixüa memüxeyurie, titacü 'aixüa xetecuxaxasivani. 'Axa teyuruvamete yaxaicüa mepüteyurie. ³⁴ Xücatari xetevaruniütüani müme mete'apicame xemü'erie, titacü 'aixüa xetecuxaxasivani. 'Axa teyuruvamete mepüyuniütüva tavari memüte'apiniyarietacü. ³⁵ Masisü xequenivanaqui'erieca müme memüxe'aye'unie, 'aixüa xequeteneyurieca, xequeneyuniütüaca 'asixecateyu'iyaritüatü. Müpaü xeteyurietü cuini mieme xecaten'ivacuni, que mü'ane taheima macave nivemama xecanihümetüacuni. Mücü 'aixüa pütüca'iyari müme pamüpariyusi memücateyupitüva vahesie mieme, müme 'axa memüteyurie vahesie miemeta. ³⁶ Xequeteneyucanenimayaca, xe'uquiyari que mütiyucanenimaya.

Hipame vahesie xepücate'ahüpani, que mutayü
(Mateu 7:1-5)

³⁷ Hipame vahesie xüca xecate'ahüpani, xehesietari pücarahüivani. Xüca xecateyuxanetani xemetari xepücaxanesieca. Xüca xecavaranutaxürüvani, xemetari xepüca'anutaxürüvani. Xüca xetevareuyehüvirieca, xemetari xepüteheuyehüviyarieni. ³⁸ Xüca xevamicuani, xemetari xepümüqieni. 'Aixüa ti'inüasiecame 'anucapünarietame 'anutacasiecame 'anacaxürüveme xepümüqieni. Que xemüte'u'inüata, müpaüta xepüte'inüasiyarieni.

³⁹ Mericüsü 'icü 'üxasi hepaüsita ticuxatatü tinivaruta'üquitüani müpaü 'utaitü, Macüpe que tiyüve menuhana xeime macüpe. Yuhutatü mecateheucaxürüeni mevaxavasie. ⁴⁰ Que tiyüve ti'üquitame ma'iva müti'üquitüarie. 'Aye'atüarieme, que mü'ane müti'üquitüapaü timaivetü canayeimücü.

⁴¹ Titayari petixeiya xasi 'a'iva hüxita meutavivi, pecahe'erivatü queuruvi 'ahüxita meutave. ⁴² Quepaütütü petiyüve müpaü pemütitahüavecü 'a'iva, Neuxei ne'iva, nepivaye'itieni xasi 'ahüxita meutavivi, pe'utaitü, pecaixeyiatü queuruvi 'ahüxita meutave. Yacüsü peputaine xaicüa. Quenivaye'itie merie mücü queuruvi 'ahüxita meutave, 'ana 'aixüa 'anemecü peheunieretü pecanayeimücü pemivaye'itrienicü xasi 'a'iva hüxita meutavivi.

Cüye que mütimasücü yu'icuaxicü
(Mateu 7:17-20; 12:34-35)

⁴³ Cüyeyari pücanarani, xüca 'icuaxiyari cüxaisietücani. Mücü meta, cüyeyari pücacüxaisie xüca 'icuaxiyari 'aixüa 'anenei. ⁴⁴ Xexuitü cüye yu'icuaxicü canimasücünü. Xuya püca'inüve narüca. Tupiriy müxuyatücaie püca'itixexeürüva caxie. ⁴⁵ Tevi 'iti'utame tita 'aixüa

müti'anene yu'iyarisie, nivayehanimücü tita 'aixüa müti'anene. Tevi 'axa mütiyuriene püta 'iti'utame tita 'axa müti'anene, nivayehanimücü tita 'axa müti'anene. Que müranayuhayeva ra'iyari tihü necacu, müpaü tinicux-atamücü yutetacü.

Simiyenitu 'aixüa mü'ane 'axa mü'ane

(Mateu 7:24-27)

⁴⁶ Titayaricutaxi Ti'aitame, Ti'aitame 'acu xenetecühüave, 'asixecateyurietü que nemütixecühüave. ⁴⁷ Yunaitü nehësüa memü'axe, ne-niüqui memü'enie yametecahutü, que memü'anene nepütixetaxatüani. ⁴⁸ Tevi qui mutavevipaü mecani'aneneni. Heucatevame vati'ineca, tetesiepai neitivevieni simiyenituyari. Ana ha nivayeneni, quisie niuquexüani, peru niuyutatexieni 'ivatayuitüanique. 'Aixüa 'anemecü müveviyacaicü pücatayua. ⁴⁹ Perusü que mü'ane münesi'enie yacaticamietü, mücü xeime tevi qui mutavevipaü cani'aneni. Cuipepa 'acaime niutavevieni xeicüa, simiyenituyari püca'utavevi. 'Ana hesiena niuquexüani ha, xei mieme necaina. Carima niucaveni qui.

7

Quesusi ti'uximayatame que müranayehüa cuyasüa mieme

(Mateu 8:5-13)

¹ Hicü 'inüca 'icü niuqui naime teüteri me'ieniecu, Caperünaume neyani. ² Mericüsü cuya 'aniuyeicacaitüni xei sienituyari cuyaxi müvaravitücücai, ti'uximayatame nexeyacaitüni minaqui'eriecai. 'Iya tinecuyecaitüni canemüximecaitüni. ³ Hicü cuya, 'u'enaca Quesusi hepaüsita, nivarenü'ani Huriyusixi teüteriyari va'uquiyarima memeita'inienicü 'umamiecü menayehüanicü ti'uximayatame. ⁴ Müme Quesusisüa me'u'axüaca cuini mieme mecateni'iniecaitüni müpaü me'utiyaütü, 'Aixüa caniyümücü pemeiparevieniü, hesiena catininaqeni. ⁵ Cataninaqui'erieca tanaime tame, tuqui cataniutavevirieni yücümana. ⁶ Hicü Quesusi va'utüma neyani. Yateva 'umiecacu, cuya yuhamicuma nivarutanü'ani yamemüte'itahüavecü, Ti'aitame pepücati'a'uxitüaca. Ne 'aixüa nepüca'ane 'ecü pematahanicü nequita. ⁷ 'Ayumieme 'ahesüa nepücahetüa, 'aixüa neca'aneme ne'erietü 'ahesüa nemümiecü. 'Ecü müpaü xeicüa quenetayüqui, panayehüiyani ti'uximayatame. ⁸ Nesü necatini'aitüarieca necuyatütü cuyaxita nepütiva'aitüvame. Xüca müpaü netitahüave xeime, Quenemie, mücü püyemieni, xeimeta xüca müpaü netitahüave, Quenaye'a, mücü canayeimücü, xüca müpaü netitahüave nehësüa mieme ti'uximayatame, 'Ipaü quetinyurieneni, müpaü pütiyurieneni. ⁹ Hicü Quesusi 'ienieca niuquieya, niuhüxyani. Ta'aurie 'aveca müpaü tinivarutahüave teüteri memeveyacai, Müpaü nepütixecühüave, ni 'Ixaherisixi vasata 'icüpaü 'aneme nepücahetaxeiyave yuri ti'eriecame. ¹⁰ Hicü müme memeyenü'arie yu'utüma mehecüneca, quitana me'u'axüaca, meneitaxeyia ti'uximayatame 'aixüa reu'eriecame.

Viyura nu'aya que müranucuquetüa Quesusi

¹¹ Mericüsü 'arique neyani quiecarí Naini müracutevasiepaütü. Hesüana miemete teyü'üquitüvamete meniteütacaitüni, hipatüta teüteri yumüretü. ¹² Quiecarí quitenie heutahaximecacu, müqui nivayecueiyani. Müqui varusieya hücüame nexeyacaitüni 'iya yunivetüme, cünaya meripai

'umücu. Quiecatari yumüiretü meniteütacaitüni. ¹³ Hicü Ti'aitame 'ixeyatü nitinenimayata. Müpaü tinitahüave, Pepüca'utasuacani. ¹⁴ Mana 'uyacu, 'imayüacu müqui cacunieya, müqui cuecuevemete meniti'uni. 'Iya müpaü niutayüni, Temaicü 'acu, quenancuquexi nepaine. ¹⁵ Tevi mümüquicai nanucuyerüni niutiniutüyani. Quesusi niyetuani varusieyasüa. ¹⁶ Hicü yunaitü meniutimamani. 'Aixüa meniutiyuanecaitüni Cacaüyari hepaüsita müpaü me'utiyuatü, Tixaxatame mütürücaüye tasata caninuani. Cacaüyari canisutüani tasi'üviyatü yuteüterima. ¹⁷ Hicü que mütiuyuri canicuxaxasivacaitüni naisarie Cureya cuieyarisie 'aurienata.

*Vani Ti'üyamesüa miemete niuqui tuayamete que memüte'u'axüa
(Mateu 11:2-19)*

¹⁸ Mericüsü Vanisüa miemete teyü'üquitüvamete metenitaxatüani Vani nai que mütiyü hepaüsita. 'Ana Vani yu'aurie varutahüaveca yuhutame yuhesüa miemete teyü'üquitüvamete, ¹⁹ Ti'aitamesüa nivarenü'ani müpaü memutiyuanenicü, 'Ecü petihücü 'upemamiecai xeniu, nusu xeime püta tepücuevieca. ²⁰ Hesüana me'u'axüaca müme, müpaü metenitahüave, Vani Ti'üyame 'ahesüa cataneyenü'ani müpaü 'utaitü, 'Ecü petihücü 'upemamiecai xeniu, nusu xeime püta tepücuevieca. ²¹ 'Anatütü Quesusi yumüireme nivananayexürieni, müme cacaüyarixi 'axa me'aneneme memüvarexeiyacai, hipame meta müireme cuiniyacü memü'uximatüariecai. Memacücepai yumüireme nivarupitüani memanutanenierenicü. ²² Hicü müpaü tinivarutahüave niuqui tuayamete, Xequeneuhuni, xequenataxatüa Vani tita xemüte'uxei tita xemüte'u'eni hepaüsita mieme, memacücepe que memüte'anutaneniere, huriecate que memüte'anucu'uve, müme memüca'itiyatücatei cuiniyacü memeucupüpünicai müme que memüte'u'itiya, memücaheu'enanacai hicü que memüteheu'enana, müquite que memüte'anucu'uitüariva, memümamave niuqui 'aixüa manuyü necü que memütecuxaxatüariva. ²³ Mücü meta, 'aixüa cani'itüarieca que mü'ane müca'ucunuitüarieve necümana.

²⁴ Hicü Vanisüa miemete niuqui tuayamete mehecünecu, nisutüani Vani hepaüsita tivacuxaxatüvatü teüteri, müpaü 'utaitü, Tita xetehecu'ixüari macumavesie. Haca 'ecapa mücuyuitüarieximecai xepuxei va'atü. Tixaü xüari. ²⁵ Peru tita xetehecu'ixüari. Tevi 'ixuriqui müyumeni manacatücaicai xepuxei va'atü. Tixaüsü, müme visi mü'anene memanacatücü xicusixi vahepaü memüyüa, müme te'aitamete vaquita mepayetei püta. ²⁶ Titasüari xetehecu'ixüari. Tixaxatame xepuxei va'atü. Hü, müpaü nepütixecühüave, tixaxatame xepuxei, texaxatamete que mü'ane masi cuini mieme mütiyüve, que mü'ane müvara'liva hipame texaxatamete xepuxei. ²⁷ 'Icü canihücütüni 'utüarica mixata müpaü 'utaitü, Camü neniuguqui tuayame. Nepenunü'ani 'ahüxiepai.

Micuha'aritüanicü 'ahuye

Pecanuavecaçu cuxi.

²⁸ 'Ipaü nepütixecühüave, Müme 'ucari vahesie memütinunuiva ni xevitü pücave'eme Vanipaü. Perusü que mü'ane masi yemecü mücave'eme müme Cacaüyari mütiva'aitüa vasata, mücü pe'iva Vani ve'emetütü.

²⁹ 'Ipaü nepaine, teüteri, mümeta cuviyexunusie mieme memüteyeturiyari yunaitü Vani me'u'eniaca metenihecüatacaitüni Cacaüyari hepaüsita heiserie que mürexeiya, quepaucua memuca'üyarie

Vanisüa. ³⁰ Peru Pareseusixi, hipatüta 'inüari niuquiyari memümate, mücü menitixanierieni Cacaüyari que mütiyurieniquecai vahesie mieme. Vanisüa mepüca'uca'üyarie. ³¹ 'Ayumieme nepaine, hicü miemete titapaü mete'anenemete netivaxata. ³² Türi vahepaü mecani'aneneni queicari hixüapa memütitei me'uyutihivivatü müpaü me'utiyaütü, Cari yacü xeicüa tepüxecürautaviriecai, Xepücaneitüvecai. Tepütahiveriecai xehesie mieme, Xepüca'utisuanacai.

³³ Vani Ti'üyame caninuanani pa cacua'atü caxie vinuyari caye'etü, xeme 'ayumieme müpaü xeputiyaane, Cacaüyari 'axa mü'ane pinü'ü. ³⁴ Ne Yuri Tevi nehücütütü necaninuanani neticua'atü necu'ienetü, xeme 'ayumieme müpaü xeputiyaane, 'E'e, 'iya tevi 'icuaicü xeicüa püyüane, vinucü xeicüa püyüane, püvanaqui'erie müme cuviyexunusie mieme memüteyeturiyari 'axa teyuruvamete yunaime. ³⁵ Perusü yunaitü yuricü memütemaivave que memüteyurie canimasiücünü heiserie que mürexeiya Cacaüyari timaivetü.

Quesusi que mütiyuri Simuni quita

³⁶ Mericüsü Pareseusixi xevitü nita'inieni hesüana müticuanicü. Pareseu quita heutahaca mana nayerüni. ³⁷ Hicü 'uca mana mequiecametücai 'axa mütiyuruvametücai, tiutamarieca Pareseu quita mayecateicü Quesusi, caninuanani tete puteyari 'ahanatü visi mu'üacü hüneme. ³⁸ Quetateya 'aurie niutaqueni 'utasuatü. 'Ucaiya nicaxürüvecaitüni quetateyasie, yücüpacü nitivasiüxa. Niti'iseni quetateyasie, visi mu'üa nitivirieni. ³⁹ Hicü 'iya Pareseu mita'ini müpaü tiniyücühüavecaitüni yu'iyarisie, Cari 'icü xüca yuricü tixaxatametünique, pimaicaqueyu 'icü 'uca micumayüaxime, que mütiyuriene pütimaicaqueyu, 'axa tiyuruvame que mütihücü. ⁴⁰ Hicü Quesusi müpaü tinitahüave, Simuni 'acu, 'esiva nepümasitahüavequeyu. 'Iya tita'ei, 'Au, Ti'üquitame. ⁴¹ Müpaü niutayüni, Mericüsü heiva neuyevecaitüni yuhutatü memüte'ipitüanicü xeime, meripai que mütiyaruniütüta. Xevitü 'auxüme sienituyari 'inüariyari ni'ütüaniquecaitüni, xevitüta huta teviyari heimana tamamata 'inüariyari ni'ütüaniquecaitüni. ⁴² Tixaü memücatehexeiyacaicü memüte'ipitüanicü, 'iya tinivareuyehüvirieni yuhutame. Mericüte, que mü'ane müme masi pinaqui'erie tevi mütiyareuyehüviriri. ⁴³ Simuni müpaü tinita'eiya, Xüari que mü'ane masi vaücavamecü müreuyehüviyari, mücü masi vaüca ninaqui'eriecamücü. Quesusi müpaü rehüave, Heiseriemecü pepüti'acühüave. ⁴⁴ Hicü ta'aurie 'aveca, 'uca 'uxeiyaca, müpaü tinitahüave Simuni, Queneuxeiya 'icü 'uca. Ne 'ahesüa nenuacu 'aquita, 'ecü ha pepücanesi'uhanitüa nequetate nemütihauxinicü. 'Iya püta yu'ucaicü nitihaviyatüyani nequetate, yücüpacü nitivasiüxa. ⁴⁵ 'Ecü penesitapatü pepücanesi'utavaüritüa. 'Iya püta ne'atahacu hicüque pücatihayevave nesicu'isevetü nequetatesie. ⁴⁶ 'Ecü pepücanesi'ucaviri nemu'usie. 'Iya püta visi mu'üa pünesi'utiviri nequetatesie. ⁴⁷ 'Ayumieme nepümaticühüave, vaüca que mütiyucanaqui'erie canimasiücünü que müreuyehüviyarie 'axa tiyurieca vaücava. Que mü'ane 'esiva xeicüa müreuyehüviyari, mücü 'esiva xeicüa tiniyucanaqui'erieca. ⁴⁸ Hicü müpaü tinitahüave 'uca, 'Axa que pemütiyuri pepüreuyehüviyarieri. ⁴⁹ Hicü hipatü 'auriema mematecai müpaü meteniyutihüavetücüne yu'iyarisie, Que püpaicü 'icü mütiyareuyehüviriri 'axa que memüte'uyuri. ⁵⁰ Masi 'iya

müpaü tinitahüave, Yuri pemütiuta'ericü peputavicueisitüarie. 'A'iyarisie peca'uximatüarietü quenemie.

8

'Ucari que memüte'ipareviecai Quesusi

¹ Mericüsü 'arique canicuyeicacaitüni quiecarari 'emüyeyesie 'es-imüyeyesie. Nicuxatacaitüni niuqui 'aixüa manuyüne, tivacuxaxatüvatü que müti'ane Cacaüyari ti'aitametücacu. Tamamata heimana yuhutatü hamatüana meniu'uvacaitüni, ² hipatüta 'ucari memanayexüriya cacaüyarixi 'axa memüteyurie mevarunücu, metecucuyecu. Xevitü müme Mariya Mararatanaca catinitevacaitüni, meripai muxünarie cacaüyarixi 'axa memü'anene me'inücacu 'atahutatü, ³ xevitüta Vana catinitevacaitüni Susa mü'üyayatücai, mücü Susa mühürütüariecai Herurexi mütimicuanicü, xevitüta Susana, hipatüta yumüretü. Menivapareviecaitüni müme yupinitecü.

Ti'ivivame 'uxasieya hepaüsita ticuxatatü que müti'üquitacai
(Mateu 13:1-9; Maricuxi 4:1-9)

⁴ Mericüsü yumüretü teüteri hesüana meniuxeüriecaitüni, müreme quiecaritesie meheyecüneca. Hicü 'üxasi hepaüsita ticuxatatü tinivaruti'üquitatüyani müpaü 'utaitü, ⁵ Ti'ivivame neyani 'imüari ca'ivienique. Mericüsü 'imüari 'ivienecacu, hipatü huye tesita niucaxürieni niutiquesinire. Viqixi taheima memü'uva menicucuanani. ⁶ Hipatüta niucaxürieni 'ayeparisie. 'Utineca niutivani müca'acuhavirecaicü. ⁷ Hipatüta niucaxürieni xuyasata. Hamatüana 'utinexüaca xuya, nenucanani. ⁸ Hipatüta niucaxürieni 'aixüa müracu'anesie. 'Utineca niutixuavere xei sienituyari payeixüa. Müpaü 'utayüca carima müpaü niutayüni, Xaütü netü mu'enaxü que'u'ena.

Titayari müpaü müti'üquitacai Quesusi, 'üxasi hepaüsita ticuxatatü xEICÜA
(Mateu 13:10-17; Maricuxi 4:10-12)

⁹ Hicü hesüana miemete teyü'üquitüvamete menicu'ivaviyacaitüni queri haine mücü 'üxasi. ¹⁰ Müpaü niutayüni, Xeme xecanipitüarieca xemimaicacü tita mütiuti'aviesiecai, xemütemaicacü que müti'ane Cacaüyari ti'aitametücacu. Hipatü püta 'üxasicü xEICÜA mecanipitüarieca, para meheunenieretü memüca'ixeyacü, meheu'enanatü memüca'i'enienicü.

Quesusi que mütihecüatacayü'üquisica, ti'ivivame 'üxasieya hepaüsita que müti'üquitacai

(Mateu 13:18-23; Maricuxi 4:13-20)

¹¹ 'Üxasicü 'ipaü catinimasiücüni. 'Imüari, Cacaüyari niuquieya canihücütüni. ¹² Huye tesita miemete, müme mecanihümetüni memü'enana, peru cuitü cani'axeni Cayumarie, va'iyarisie ninavani niuqui capa me'utavicueisitüarienicü yuri mete'uta'eriecaxüame. ¹³ 'Ayeparisie miemete, müme mecanihümetüni memitanaqui'erie niuqui meyutemamavietü me'u'enanaca, peru müme mepücahananatüca. Yareutevitü yuri meteni'erieca, peru quepaucua memüta'inüasiene mecanicunuitüariecuni. ¹⁴ Xuyasata mucaxüri, müme mecanihümetüni memü'enana, peru 'iyaritüaricacü tuminicü hicü mieme tucari naqui'eriyayacü meyüatü mecananucanaca mepüca'aye'axüani. ¹⁵ 'Aixüa müracu'anesie miemete, müme mecanihümetüni niuquisie

memüteviya 'aixüa 'iyaricü meyuvaüriyatü me'u'enanaca. Müme meniutixixuavereni mete'uca'enivatü.

Cüxeme

(Maricuxi 4:21-25)

¹⁶ Cüxeme 'utaiyame püca'iti'avieta, xarita pücaheicayeni, 'utatüa pücaheitayeni, masi vapaitü neitiyemücü, müme mematahaxüaxime hecüariyaya memüxeiyacü. ¹⁷ Naitü mütiuti'aviesie masiücütü nayeimücü, naitü müranucanami nitamarivamücü, masiücütü nayeitüariemücü. ¹⁸ 'Ayumieme xequeneyucuerivayurieca que xemüte'enana. Que mü'ane tixaütü mürexeiya canimiquieca. Que mü'ane tixaü mücarexeiya, tita rexeiyame mütiyu'erie catininaivariemücü.

Qesusi 'ivamama varusieya

(Mateu 12:46-50; Maricuxi 3:31-35)

¹⁹ Mericüsü varusieya 'ivamama meniu'axüani hesüana. Meniyutatexieni me'itahüaveque, teüteri yuvaücavatü memayetecaicü. ²⁰ Hicü müpaü tiniutahüavarieni, 'Avarusi 'a'ivama tacua meniti'uni memasixeyiacutü. ²¹ Mücü müpaü tinivacühüaveni, 'Ime Cacaüyari niuquieya memü'enie yamemütecahu, 'ime mecanihümetüni nevarusi ne'ivama.

Qesusi 'eca que müreunuitüa

(Mateu 8:23-27; Maricuxi 4:35-41)

²² Mericüsü heiva canuvasie nicayerüni, hesüana miemete teyü'üquitüvamate vahamatü. Müpaü tinivarutahüave, Haracuna 'anutaüye tepanucüne. Mana menecüne. ²³ Hapa me'uhucacu 'iya neucuni. Hicü 'eca cüsitiuyari muva carima nacaneni, haracunasie niuquexüani. Canuva tahünirümeccacu mepucuerivayüa. ²⁴ Hicü menenutahütüani müpaü me'utiyuatü, Ti'üquitame, Ti'üquitame, tepeuyeveixime. Qesusi 'anucunqueca nitatieni 'eca hamevari meta. Neunuanu, cayuvatü niutamare. ²⁵ Hicü müpaü tinivarutahüave, Queri yuri xete'erie. Meheumamatü menihüxiyacaitüni müpaü meteyücühüavetü, Qesü püpaicü 'icü. Ni'aitüaca hamevari ha, yapüticamie que maine.

Cacaüyarixi que memüte'iviyacai Catarenatanaca

(Mateu 8:28-34; Maricuxi 5:1-20)

²⁶ Hicü Catarenasixi vacuieyarisie meneta'axüani canuvasie meyetetü, Carereya 'anutaüyesie. ²⁷ Heucaqueximeccacu cuiepa, tevi nenucunaque mana müquiecametücai, cacaüyarixi 'axa memü'anene meminücai müixa. 'Ayumieme mücü 'ixuriquite püca'anacatücücai, quita püca'ayecatei, masi teuquiyasata niuyeicacaitüni. ²⁸ Qesusi 'uxeiyaca, 'utahivaca nativeni hetüana müpaü tiuhivatü, Que peneti'uximatüa Qesusi, Cacaüyari taheima macave pemünu'aya. Nepümasivaviri cuerietü, penühürixüa nesi'uximatüaca. ²⁹ Müpaü niutayüni mücü, Qesusi tita'aitüacu cacaüyari müca'itiya, mixünacü tevi. Müixa viyari niviyacaitüni cacaüyari 'axa mü'ane. Tevi nanutahüivacaitüni tepüacü 'acuvietü yumamasie yü'ücasie. 'Ititequetü tepüa carenyari nivayeyecaitüni macumavesiepaütü cacaüyari 'axa mü'ane 'inücacu. ³⁰ Mericüsü Qesusi müpaü tinita'ivaviya, Que petiteva 'ecü. 'Iya yumüiretü cacaüyarixi meminücaicü müpaü niutayüni, Xei Vaxayari netinitevaca. ³¹ Mümeri cuerietü vaücavamecü menivaviriecaitüni Qesusi mücavatanü'anicü meucatevasie memüyehücü. ³² Mericüsü mana hura yumüiretü tuixuri

metenicuatüvecaitüni yemuritüa. Menitavavirieni cacäyarixi müpaü mütivapitüanicü memüvativiyacü tuixuri. Yacatinivarupitüani. ³³ Hicü cacäyarixi 'axa memü'anene me'ixünaca tevi, menivarutiviya tuixuri. Hicü tuixuri yunaitü meniutinausa. 'Axa 'anecüa meneucanausaxüaximecaitüni, haracunapa meneuxürieni.

³⁴ Hicü tuixuri vahüvemete me'uneniereco que mütiuyü meniyuta'unaxüani. Quiecarisie metenicuxatacaitüni quiecarie 'aurie meta. ³⁵ Mana meneyecüne me'ixeiyaque que mütiuyü. Quesusisüa me'u'axüaca tevi meniutaxeiya cacäyarixi memixünaxü. 'Aixüa reuquemaritü Quesusitüa nacateitüni heuyumarietü. Meniutimamani. ³⁶ Hicü memunenierixü metenivarutaxatüani que mütiutavicueisitüarie tevi cacäyarixi meminücai. ³⁷ Hicü yunaitü Catarenasixi vacuie memütamacai meyumüiretü menitavavirieni vahesüa müyemiecü. Cuini mieme mecatenimamacaitüni. Quesusi canuvasie cayerüca caneyani yu'utüma. ³⁸ Hicü 'iya tevi cacäyarixi memixünaxü nitavavirieni hamatüana mücuyeicanicü. Masi Quesusi neiyenü'ani müpaü 'utaitü, ³⁹ 'Aque quenemie. Mana quetinivaretaxatüa nai Cacäyari que masi'uyuri. Neyani naisarie quiecarisie ticxatatü que mütitavicueisitüa Quesusi.

Cairu nu'aya que müranucuquetüarie, 'uca ticuicame Quesusi 'ücarieya 'umayüacu

(Mateu 9:18-26; Maricuxi 5:21-43)

⁴⁰ Mericüsü Quesusi 'anutaüye heta'acu, yumüiretü teüteri menitavaürütüani me'icuevietü. ⁴¹ Hicü tevi mana caninuani Cairu titevatü. 'Iya tuqui va'üya canihücütücaitüni. Quesusitüa 'ativeca vaüriyarica nitavavirieni quitana müyemiecü. ⁴² Xeücüame neixeyacaitüni yunive 'ucatüme, tamamata heimana huta viyari yacütütü hücame. Nemüximecaitüni.

Mericüsü muva 'uyemiecacu yumüiretü teüteri menisaipünacaitüni. ⁴³ Hicü 'uca mana niuyeicacaitüni. Tamamata heimana huta viyari niyuriecaitüni, xuriyaya cacaneunuavecaitüni. Teyu'uhayemavamete vahesüa yupini tiniutixütücaitüni naime, ni xevitü pücaýüvecai menayehüanicü. ⁴⁴ Hicü Quesusi varita 'uyemietü 'ücarieya niuamayüani. Yapaucua neunuani xuriyaya mi'axiyacai. ⁴⁵ Hicü Quesusi müpaü niutayüni, Quepaicü pünesi'umayüa. Yunaitü meyucu'imavacacu, müpaü niutayüni Pecuru, Ti'üquitame, yunaitü teüteri 'aurie mepüyucuxeüri mepümasisaipüna, quepai pünesi'umayüa, peraine. ⁴⁶ Quesusi müpaü niutayüni, Xevitü pünesi'umayüa. Türücariya nehésie vayeneicacacu yanepütimaicai. ⁴⁷ Hicü 'uca yatimaitü 'avie mücayüanecaicü, 'utayüüacatü ninuani. Hetüana 'ativeca yunaime teüteri vahürüpa nitaxatüani que mütimayüa, yapaucua que müranayehüiya. ⁴⁸ Quesusi müpaü tinitahüave, Nenive yuri pemütiuta'ericü pecaniutavicueisitüarieni. 'Aiyarisie peca'uximatüarietü quenemie.

⁴⁹ Mericüsü müpaü 'utainecacu cuxi, xevitü va'ü quie meyetüa mana caninuani müpaü titahüaveque va'ü, 'Ari 'anive canemüni yemecü. Ti'üquitame pepücati'uxitüaca. ⁵⁰ Hicü Quesusi 'u'enaca müpaü tinitahüave, Pepücaheumaca. Yuri quetineuta'eri heicüa, nitavicueisitüariemücü. ⁵¹ Hicü Quesusi heutahaca quita, hipame pücavarupitüa hamatüana memeutahaxüanicü müvayecateisie, Pecuru

Vani Cacuvu xeicüa nunusi 'uquiyarieya varusieya xeicüa nivarupitüani.
⁵² Yunaitü meniutisuanacaitüni mene'erivacaitüni meyhiverietü.
 Quesusi müpaü niutayüni, Xepüca'utisuanani. Pücamüqui, pucusu masi.
⁵³ Müme meninanaimacaitüni metemaitü yeme mümüquicaicü. ⁵⁴ Hicü
 mamaya 'uviyaca müpaü tinitahüave, Nunusi 'acu, quenanucuquexi.
⁵⁵ Hicü 'iyarieya ninuani. Yapaucua nanucuqueni. Quesusi müpaü
 tiniuta'aita mütimiquienicü. ⁵⁶ Hicü 'uquiyarimama meniuhüxyani. 'Iya
 müpaü tinivarutahüave, Ni xeime tüma xepücatehaxaxatüvani que mütiyuü
 hepaüsita.

9

Tamamata heimana yuhutame que mütvareutanü'axüa teyü'üquitüvamete
 (Mateu 10:5-15; Maricuxi 6:7-13)

¹ Mericüsü varucuxeürieca tamamata heimana yuhutame,
 türücaria nivarupitüani heiserie memexeyanicü cacaüyarixi
 'axa memü'anene yunaima vahepaüsita, cuiniya hepaüsitata
 memüvaranayexürüvanicü. ² Nivareutanü'axüani memütecuxatanicü que
 müti'ane Cacaüyari ti'aitametücacu, memüvaranayexürüvanicü teüteri.
³ Müpaü tinivarutahüave, Tixaü xepücatehetücüni huyeta mieme,
 mumuxi xerai 'inüa tumini, huta camixayari xepüca'anacatücüni meta.
⁴ Haqueva quita xemetanaqui'erivani muva xequeneyuhayevani
 'asita quepaucua xemüyehuque. ⁵ Haque xemücahetanaqui'eriva,
 quiecarisie yaxequeteneuhuni, 'inüaricü yucacaisie mieme tumuanari
 xequeneucasixüa, müpaü xeteyurietü xemütehecüatanicü vahesie
 que mürahüivanicü. ⁶ Müme meheutayeixüaca quiecaritesie
 menicu'uvacaitüni metecuxatatü mevaranayexürivatü tecuicucate
 naisarie.

Herurexi que mütiyu'iyaritüacai Quesusi hepaüsita, Vani Ti'üyame
'umieriecu

(Mateu 14:1-12; Maricuxi 6:14-29)

⁷ Hicü Herurexi mühürütüariecai mücü cuiepa müti'aitanicü, mücü
 tiniutamarieni que mütiyurienecai Quesusi naima. 'Asipücatimaicai que
 mütiyurieniquecai hipatü müpaü memaitücateicü quenama vaniu Vani
 müquite vasata 'anucuquetüarie, ⁸ hipatüta quenama 'Eriyaxi masiücütü
 'atüa, hipatüta quenama xevitü 'anucuque meripai miemete texax-
 atamete. ⁹ Perusü Herurexi müpaü canainecaitüni, Vani mu'uya nanu-
 tivitequiени yanetiuta'aitacu ne. Peru que püpaicü 'icü hepaüsitana müya
 'anuyüneme nemü'enie. Nixeyamücücaitüni Quesusi.

Axüme miriyari que mütvarami

(Mateu 14:13-21; Maricuxi 6:30-44; Vani 6:1-14)

¹⁰ Mericüsü nü'arisixi me'u'axüaca, nai Quesusi meteniutaxatüani
 que memüte'uyuri. Mücüri varavitütü neyani yühücüame quiecarie
 Vesaira müracuteva 'aurie macumavesie. ¹¹ Teüteri yamete'utamarieca
 meniveiyacaitüni. Varutanaqui'erieca tinivacuxaxatüvacaitüni que
 müti'ane Cacaüyari ti'aitametücacu. Müme müpaü memüteheuyehüacai
 nivarananayexürieni.

¹² Mericüsü tau nacayunirümeacaitüni. Hicü tamamata heimana
 yuhutatü hesüana meyucuxeürieca müpaü metenitahüave, Teüteri
 quenivareutanü'axüa 'aurava memüyehucü quiecarite 'emüyeyeu
 'esimüyeyeusie memüyehenicü 'icuai memecaxeyacü. 'Ena

macumavesie teniu'uvani. ¹³ 'Iya müpaü tinivarutahüave, Xeme püta xequetenivarumicua. Müpaü meniutiyuane, Vaüca 'icuai tepücahexeiyä, 'auxüme payari huta quesüteyari xeicüa. Me xüca 'icuai tenanaiyuni 'ime teüteri yunaime vahesie mieme. ¹⁴ 'Uqusi 'auxüme miriyari yacütütü mecaniyupaümeccaitüni. Hicü müpaü tinivarutahüave yuhesüa miemete teyü'üquitüvamete, Yaxequetenivarutahüavi memücyaxixüanicü huta tevyari heimana tamamata yacütütü meyupapaümetü. ¹⁵ Müme müpaü mepüte'uyuri, yunaime mepüvareucuyasaxüa. ¹⁶ Hicü 'enu'üca nitaneneviya 'auxüme payari huta quesüteyari meta, taheima heutiniereca. 'Titaratü nivata'üitüvacaitüni teyü'üquitüvamete memüvamücanicü teüteri. ¹⁷ Yunaitü meniticuani meniutihuxani. Tarimeyari niucuxeüriyani manuyuhayevaxü, tamamata heimana huta quirivayari paümetü nayani.

Pecuru que mütiyutahecüataxü Quesusisie tiviyatü

(Mateu 16:13-19; Maricuxi 8:27-29)

¹⁸ Mericüsü Quesusi niyunenevieceaitüni yuxaüta, teyü'üquitüvamete mana me'u'uvacacu. Müpaü tinivaruta'ivaviya, Teüteri que metecuxata que mü'ane nepühücü ne. ¹⁹ Müme müpaü metenita'eiya, Hipatü müpaü meniutiyuane, quename Vani Ti'üyame pehücü, hipatüta quename 'Eriyaxi pehücü, hipatüta quename petixaxatame, meripai miemete texaxatamete quename pehücü pemanuque. ²⁰ Hicü müpaü tinivacühaveni, Xemete que xe'utiyuane que nepüpaicü. Pecuru müpaü tinita'eiya, Que mü'ane Cacaüyari heiserie mipitüa Cürisitütüme, 'ecü pecanihücütüni.

Quesusi que mütvartahüavixü que mütimierieniquecai

(Mateu 16:20-28; Maricuxi 8:30-9.1)

²¹ Quesusi cuinie tinivaruhürütüni, müpaü tiva'aitüatü 'asimemücatehehüavenicü xeime 'icü hepaüsita. ²² Müpaü niutayüni, Yuri Tevi que nemütiteva, neyueveca cuxi vaüca nemüticuinecü. Ta'uquiyarima, mara'acate memühürütüarie, mümeta 'inüaricü memüte'üquitamete yunaitü mecanenitixani'ericuni, necanimieriemücü, hairieca tucarisie necananucuquetüariemücü.

²³ Müpaüta tinivacuxaxatüvacaitüni yunaime, Tevi xüca yuvaüriyani nehamatü muyeicanicü, queyutatuaca, queyuvaüriyani tucaricü sepa curuxisie mumierie, nehesisie quetiviyani. ²⁴ Que mü'ane müyutavicueisitüamücü caniyutatümaiymücü. Que mü'ane müyutatümaiya necümana, mücü niyutavicueisitüamücü yemecü. ²⁵ Tevi nai cuiepa mütixuave xüca ra'ivaque, tita ra'ivaqueyu xüca heuyuyehüanique xüca yutatümaiyanique. Tixaü pücara'ivaqueyu. ²⁶ Que mü'ane munesiteviya miteviya nenuqui, neta Yuri Tevi que nemütiteva nepiteviyani 'iya quepaucua nemunuani nemarivetü, ne'uquiyaripaü visi ne'anetü, netupirisixima memüpasie Cacaüyarisie mieme vahamatüa. ²⁷ Xasunicü nepütixecühüave, hipatü 'uva memü'uva mepücaucuni mexi mecanenierivave que müti'ane Cacaüyari ti'aitametücacu. 'Ariqueque mecanicuicuni.

Yücü tiyuxexeyatü que müratüa

(Mateu 17:1-8; Maricuxi 9:2-8)

²⁸ Mericüsü 'inüca 'icü niuqui, 'atahaica tucari yacütütü 'anucayacu, yemurisie neutiyune yutanenevienique, Pecuru

Vani Cacuvu varavitütü. ²⁹ Hicü yuneneviecacu niericaya yücü tiyuxexeyatü nayani, 'ixuriquiteya tuxatü xavavatütü nayani. ³⁰ Hicü 'uquisi yuhutatü hamatüana meteniutixatatücüne. Müme Muisexi 'Eriyaxi mecanihümetücaitüni, ³¹ visi meteyuxexeyatü Qesusipaü metenicuxatacaitüni que mütiyemiecai, que müraye'aniquecai Querusaremesie. ³² Mericüsü Pecuru hipatü hamatüana memu'uvacai yunaitü mecanicusucaitüni. Cuini mieme mecateneucusicucaitüni. Me'anutaneniereca menixeyia visi 'aneme, 'uquisi menivaruxeyia yuhutame 'auriena meti'ucame. ³³ Müme meyhuximecacu Qesusisüa, Pecuru müpaü tinitahüave, Ti'üquitame 'aixüa cani'aneni 'uva temu'uvacü. Hicümü haica xamaruyari tepütivevieni, 'ahesie mieme xeime, Muisexisie mieme xeime, 'Eriyaxisie mieme xeime. Müpaü niutayüni 'asicatimaitü que mainecai. ³⁴ Yaticuxatacacu haivitüri nanutatani nivareutinani. Vareutinaximecacu meniutimamani. ³⁵ Hicü haivitürisata xevitü müpaü niutayüni, 'Icü caninenivetüni, yemecü nemenuyexei. Xequene'enieca. ³⁶ 'Utaniucu, Qesusi yuxaüta niuyuhayeva. Müme cayuvatü meniutamare. 'Ana xeime mepücatehaxaxatüvacai tita memüte'uxei hepaüsita.

*Qesusi que mürenayehüa nunusi cacaüyari 'axa mü'ane miviyacai
(Mateu 17:14-21; Maricuxi 9:14-29)*

³⁷ Mericüsü 'uxa'arieca yemurisie me'acahucacu yumüretü menivarancunaque teüteri. ³⁸ Hicü 'uqui teüteri vasata 'uvetü müpaü tiniuhiva. Ti'üquitame 'acu, nenive queneuxeyia cuerietü xüa. Xei hücüa necanexeyiani. ³⁹ Cacaüyari 'axa mü'ane picuviviya. Yapaucua picunünüve 'utahivacacu cuaimuxari vayeneicacacu. Haveri mieme picuhayeicava 'esivatücacu 'imieximetü xEICÜa. ⁴⁰ Nevarutavaviriecu 'ahesüa miemete teyü'üquitüvamete memenunü'anicü mecaniuyutatexieni. ⁴¹ Hicü Qesusi müpaü niutayüni, Cari hicü miemete yuri xepücate'erie, yu'iyarisie xepüyuxamurie. Quepaümexa peuyevese xehamatü nemuyeicani, quepaümexa nepüxenevieca. 'Ena quenatu'i 'anive. ⁴² 'Amieximecacu cacaüyari 'axa mü'ane nenucahüani 'ixamurietü. Hicü Qesusi cacaüyari müca'itiya 'utatiecu nanayeveni nunusi, 'uquiyarieya niyetuirieni. ⁴³ Yunaitü meni'iyarixiecaitüni Cacaüyari müya mütitürücaüyeaicü.

*Tavari Qesusi que mütvirutahüavixü que mütimierieniquecai
(Mateu 17:22-23; Maricuxi 9:30-32)*

Hicü yunaitü mehüxiyacacu nai que mütiyurienecaicü, müpaü tinivarutahüave yuhesüa miemete teyü'üquitüvamete, ⁴⁴ Xeme 'icü niuqui yu'iyarisie xequeneucayesa. Yuri Tevi netitevatü neniyetuiyamücü teüteri vamamasie. ⁴⁵ Müme mepücaheitimaivavecai 'icü niuqui. Vahesie mieme ni'aviecaitüni, ya'ayumieme yamepücatehetimaivavecai. Memamatü mepücayuvaüriyacai memita'ivaviyaquecai 'icü niuqui hepaüsita.

*Que mü'ane müve'eme, que mutayü
(Mateu 18:1-5; Maricuxi 9:33-37)*

⁴⁶ Mericüsü niuqui meniutixüatütücüne, que mü'ane müme masi ve'emetütü mayaniquecai. ⁴⁷ Qesusi timaitü que memüteyücühüavecai yu'iyarisie, nunusi yu'aurie niutaqueni. ⁴⁸ Müpaü tinivarutahüave, 'Icü nunusi matetü quename neheshüa mieme, mücü 'ayumieyariacü xüca 'itanaqu'erieni, neta canenitanaqu'erimücü. Que mü'ane

münesitanaqui'erieni ne, 'iyata canitanaqui'erimücü münesiheyenü'a. Que mü'ane yunaima xesata masi vaüca tixaü mücatihücü, mücü canive'emetüni.

Que mü'ane mücatasi'aye'unie cataniparevieca, que mutayü
(*Maricuxi 9:38-40*)

⁴⁹ Hicü Vani müpaü tinitahüave, Ti'üquitame, xeime tepuxe 'ahesüa niu miemetütü mütiva'aitüacai cacayıarixi 'axa memü'anene memüvaxünacü teüteri. Peru tenitanenani 'ahesie mücativiyacü tahepaü. ⁵⁰ Quesusi müpaü tinicühüaveni, Xepüca'inenaca. Xüca catasi'aye'unieca cataniparevieca.

Quesusi que mütivarutati Cacuvu Vanimame

⁵¹ Mericüsü tucari 'aye'aximecacu manutivitüquienicü, 'ana neutiyune Querusareme cayucunuitüanüatü. ⁵² Niuqui tuayamete nivananucuhaisitüya. Müme mana me'uyehutü Samariyatari vaquiecarisie meniu'axüani tixaütü memütecuha'arütüanicü hesiena mieme. ⁵³ Quiecatari mepücaheitanaqui'erie yemecü Querusareme müyemiecaicü. ⁵⁴ Teyü'üquitüvamete Cacuvu Vanimatü mete'utamariECA müpaü metenitahüave, Ti'aitame, camatinaque temutiniucanicü 'Eriyaxi que mütiuyuri, tai taheima macanenicü müvatitaiyacü müme. ⁵⁵ Peru Quesusi ta'aurie 'aveca nivarutatieni müpaü 'utaitü, Cari xeme 'asixepücatemate que mü'ane 'iyarisie xemüteviya. ⁵⁶ Yuri Tevi netitevatü, que nemütinua, teüteri va'iyari neheuyexürienique nepücanua, masi nevatavicueisitüanique püta necaninuani. Hicü xeime quiecarisie püta menecüne.

Teüteri Quesusisie memüteviyacuai
(*Mateu 8:19-22*)

⁵⁷ Mericüsü huyeta me'uyehucacu, xevitü müpaü tinitahüave, Ti'aitame, 'ahesie necatiniviyamücü. Haque pememie, neta necanimieni. ⁵⁸ Hicü Quesusi müpaü tinitahüave, Cauxaisi yuterü mecanexeyani, viquixi taheima miemete yu'itua metehexeyata, perusü ne Yuri Tevi netitevatü tixaü nepücarexeiya haque nemünetamuritaritüani.

⁵⁹ Hicü xeimeta müpaü tiniutahüave, Nehesie quetineviyani. 'Iya müpaü tinitahüave, Queneneupitüa merie nemüyemiecü, ne'uquiyari nemücateucucü hemüyuque. ⁶⁰ Müpaü tinita'eiya, Müquite quenivaruhayeve müme püta memüvacateucucü yuhesüa miemete müquite. 'Ecü pütasü quenemie, quetinecuxatani que müti'ane Cacıyari ti'aitametücacu.

⁶¹ Hicü xevitüta müpaü tinitahüave, 'Ahesie necatiniviyamücü Ti'aitame. Queneneupitüa xEICÜa ne'ivama nemüvatateütüanicü merie. ⁶² Quesusi müpaü tinitahüave, 'Icumayüame hararu, xüca yu'utüma 'utaniereni, 'aixüa pücaYüni. Cacıyari yacü xEICÜa canexeyamücü ti'aitüvametüme.

10

Que mütivareutanü'axüa haica teviyari heimana tamamata

¹ Mericüsü 'arique Ti'aitame hipameta varuhütüaca haica teviyari heimana tamamata meyupaümeme, yuhutatame nivareutanü'axüani memanucuhaitütüanicü naime quiecarisie naime quiepa haque mücü meta'aniquecai. ² Müpaü tinivarutahüave, 'Isanari püvaücava,

'isanamete mepücajumüire. 'Ayumieme xequeneutavaviri 'isanari cusiari, 'isanamete müvatanü'anicü yu'isanarita. ³ Xequeneuhuniri. Camü que nemütixetanü'axüani, muxasi türixi vahepaü xecaniyüacacuni 'üravesixi vasata xe'u'uvatü. ⁴ Xepücaheitücüni vipura xeraí cacai. Huyeta xeime xepücavaürütüaca. ⁵ Haque xeme'axüani quita, müpaü meri xequeneutiyaneni, 'Uva quiecatari 'aixüa xequetexeyarieca. ⁶ Xüca mana 'ayecani que mü'ane müyuvaüriya 'aixüa mütixeyarienicü, hesiena tinaquetü canayeimücü xevaürisica. Me xüca müpaü 'anetü ca'ayecani, xevaürisica caninuamücü xehesie. ⁷ Manatütü mücü quita xequeneyuhayevani xetecuatü xete'ietü tita memütexemicuani. Ti'ivamesie catininaqueni 'ivaricaya. Xepücajupatatüveni hipame vaquita. ⁸ Haque quiecarisie xeme'axüani, haque memüxetanaqui'erieni, xequetenecuaca tita xemütemiquieca. ⁹ Xequenivaranayexüri tecuicucate mana miemete. Müpaü xequetenivacuxaxatüvani, Hicürixüa naye'aniri, Cacaüyari canisütüani 'ena ti'aitatü. ¹⁰ Haque quiecarisie memücaxetanaqui'erieni xehe'axüayu, vacaye 'utüa xe'uyehutü müpaü xequeneutiya, ¹¹ 'Asita tumuanari xequiecarisie mieme mütasiciuema tacacaisie, tepiticase texehcüatüatü. Sepanetü xemücatasi'utanaqui'eri, ipaü xequetenemaica, tucari maye'acü Cacaüyari misütüacü ti'aitatü. ¹² 'Ipaü nepütixecühüave, tucariyari 'aye'ayu cuanivemecü mecani'itüariecuni vana quiecatari Suruma quiecatari cacuanivemecü me'itüariecacu masi.

Que memücateyuvaüriyacai quiecaritiesie

(Mateu 11:20-24)

¹³ Xüa 'ui xeme Curasini quiecatari, xüa 'ui Vesaira quiecatari. Türücaüyemecü xüca tiuyünique Tirusie Sirunisie que mütiuyü xehesüa, meripai mepütehayevequeyu que memütexeyarieca, mepüyuhiveriecaqueyu maixa me'anacatütücaitü hiverica 'inüariyari, naxi meyucavirivatü. ¹⁴ Masi Tiru quiecatari Siruni quiecatari cacuanivemecü masi mecani'itüariecuni quepaucua 'isücame müvata'ivaviya, xeme püta cui cuanivemecü xe'itüariecacu. ¹⁵ Xemeta Caperünaumetari, que xeteyutituicaqueyu muyuavisiepai. Müquite vahesüa püta xecaneucaxüriyacuni.

¹⁶ Que mü'ane müxe'enie pünesi'enie. Que mü'ane müxexani'eri pünesixani'eri. Que mü'ane munesixani'eri pixani'eri que mü'ane munesiheyenü'a.

Hutarieca que memüte'u'axüa haica teviyari heimana tamamata

¹⁷ Mericüsü haica teviyari heimana tamamata hutarieca meniu'axüani meyutemamavietü, müpaü me'utiyuatü, Ti'aitame 'acu, 'asita cacaüyarixi 'axa memü'anene yamepütecahu que temüteva'aitüa 'ahesüa temümiemetecü. ¹⁸ Müpaü tinivacühüaveni, Nesü necanixeyia Cauyumarie muyuavisie 'anacahüiyacu merücariyapaü. ¹⁹ Tamüsü heiserie nenixe'upitüani cuterixi terücaxi xemüvatiquesinacü, 'iya mütsi'aye'unie türücariyaya naimexama'ivacü heiserie necanixe'upitüani. Tixaü 'axa pücatixeyurieni. ²⁰ Mücücü xepücajupatemamavieca, cacaüyarixi yamemütetecahucü que xemüteva'aitüa xeicüa. Xequeneyutemamavieca masi xemacayasariyecü taheima.

Quesusi que mütiyutemaviecai

(Mateu 11:25-27; 13:16-17)

21 Mericüsü 'ana niyutemaviecaitüni 'Iyari Mütiyupata yatipitüacacu. Müpaü niutayüni, Ne'uquiyari pemüti'aita taheima cuiepa meta, pamüpariyusi nepümasipitüa 'icü pemütiuti'avietaxücü, müme memüteyü'üquitüavave müme memütemaivave memücaheitimanicü, türi püta vahesie mieme masihücüme pemayeitüacü. Hü ne'uquiyari, 'aixüa 'ane pepü'eriecai müpaü pemütiyurienecaicü.

22 Nai netiniyetuiriyarieni ne'uquiyari yanetipitüacacu. Xevitü 'asipücatimate que müpaicü nu'aya, 'uquiyarieya xEICÜa müpaü catinimaica. Xevitü 'asipücatimate que müpaicü 'uquiyarieya, nu'aya xEICÜa müpaü catinimaica, me nu'aya xüca yuvaüriyani mixeisitüanicü xeime, mücÜta müpaü catinimaica.

23 Hicü ta'aurie 'aveca müpaü tinivarutahüave teyü'üquitüvamete yühücüate metitecacu, Müme memunenierixü que xemüte'unenierixü xeme, 'aixüa mecani'itüarieca müme. 24 Müpaü nepütixecühüave, yumüretü texaxatamete te'aitamete meta mepixeiyacuai tita xemüte'uxei xeme, peru mepüca'ixei. Mepi'eniecucai tita xemüte'u'eni, peru mepüca'i'eni.

Samariyatanaca 'aixüa mütiuca'iyaricai

25 Mericüsü xevitü 'inüaricü müti'üquitametücai nanucuqueni 'i'isipanique. Müpaü niutayüni, Ti'üquitame, tita reuyevese müpaü nemütiyurienicü, tucari mücaxüve nehiesie mütinuquenicü. 26 'Iya müpaü rehüave, 'Inüari niuquiyarisie que re'uxa. Que peticuterüva. 27 Mücü müpaü tinicühüaveni, Müpaü cananuyüneni, Peninaqui'eriecamücü Ti'aitame mü'acacaüyari naime que pemüre'iyaricü naime que pemüti'amatecü, naime 'atürücariyacü, naime que pemüticu'erivacü. Mücü meta, pecaninaqui'eriecamücü 'ahepaü tevi que pemüti'anaqui'erie. 28 Qesusi müpaü tinita'eiya, Heiseriemecü peputa'a. Müpaü xüca petiyurieneeni, pecanayeyuricamücü.

29 Peru mücü heiseriemecü yaticamiecatü yuhecüatamütü müpaü tinicühüaveni Qesusi, Mericüte, que püpaicü nehapaü tevi. 30 Hicü 'ita'eiyaca, Qesusi müpaü niutayüni, Heiva tevi Querusareme heyeyaca Querico neucamiecaitüni. Mericüsü tenavayamete menenucunaque. Me'itiquemaripieca me'icuvaxüaca menecüne müximeme me'ucu'eirieca. 31 Mericüsü 'asicatimaitü que mütiyüü mana neucamiecaitüni mara'acame mücü huyeta. 'Ixeiyaca mana niuyeyani yateva. 32 Yaxeicütari Revi nuivarieyasie mieme xevitü tuquita mütiparevivametücai muva 'uyemietü yateva niuyeyani. 33 Perusü xevitüxa Samariyatanacatütü mana 'uyemietü hesüana caninuani. 'Ixeiyaca nitinenimayata. 34 'Aura 'uyaca 'ixuriqui neiverieni xuriya maneicacaisie, haseiticü vinucü 'i'uhayemaca. 'Enuti'icataka yupuxusie mesunipai cani'atüani. Mana ni'üviyacaitüni. 35 Hicü 'uxa'arieca xei teviyari 'inüariyari vati'üca ni'ütüani mesuni cusiyari müpaü ticühüavetü, Quene'üviyani. Hesiena mieme xüca tixautü petinanimücü, xüca 'acuxi heuyeveca, nepütinetuani quepaucua nemayeneni. 36 Hicü Qesusi müpaü tinitahüave xevitü mi'isipanecai, Mericüte que peticu'eriva. 'Ime yuhaicatü que mü'ane yuhepaü tepipaü pixei, tenavayamete me'enucunaquecu mücü tevi. 37 'Iya müpaü rehüave, Que mü'ane mitinenimayataxü, mücü pühücütücai. Hicü Qesusi müpaü tinitahüave, 'Ecütari quenemie, hepaüna quetineyurieneeni.

Quesusi que mürecu'ivataxü Mariya Marita vahesüa

³⁸ Mericüsü mana meniu'uvacaitüni. Hicü Quesusi xeime quiecarisie neutahani. 'Uca Marita titevatü nita'inieni yuquita. ³⁹ Yu'iva 'ucatüme pexeyacai Mariya titevacame. Mücü Quesusitüa 'acaitü ni'eniecaitüni niuqueiya. ⁴⁰ Mericüsü Marita püyuxamuriecai vaüca ticumaüvatü mütivaminicü. Mana 'utaqueca müpaü niütayüni, Ti'aitame, yapecara'eriva ne'iva nexaüta münesi'ucu'eiricü nemütixeminicü. Yaquetineutahüavi pünesiparevieni. ⁴¹ Quesusi müpaü tinicühüaveni, Neuxei Marita, vaücavacü pepü'a'iyaritüa pepü'amuina. ⁴² 'Esiva peuyevese xeicüa, xevitü xeicüa. Mariya canenuyexeiya tita masi 'aixüa müti'ane. Pücanavaiyarieni.

11*Nenevieri hepaüsita que müti'üquitacai Quesusi**(Mateu 6:9-15; 7:7-11)*

¹ Mericüsü heiva 'aniucateitüni yunenevietü. Yunenevieri 'unücu, hesüana miemete teyü'üquitüvamete xevitü müpaü tinitahüave, Ti'aitame, quetatine'üquitüaca temütaneneviecacü, Vani que mütivaru'üquitüa yuhesüa miemete teyü'üquitüvamete. ² Mücü müpaü tinivacühüaveni, Quepaucua xemüyunenevie 'ipaü xequeneutiyua,

Ta'uquiyari taheima pemacave,
Quememateheuyehüvirieca que pemütipasie.

'Enata queneusutüa pe'ti'aitatü.
Cuiempa yamequeteyurieca que matinaque,
Taheima que memüteyurie.

³ 'Icuai tucaricü que temüteheiyehüva,
Tucaricü yaquetatinemicuani.

⁴ 'Axa que temüte'uyuri quetatineuyehüvirieca,
Tameta tetevareuyehüviriecacu
Müme 'axa memütasiyurie yunaitü.
Pepücatasipitüaca temü'inüasienicü,
Masi quetaneutavicueisitüa
'Axa temüca'itüarienicü.

⁵ Müpaüta tinivarutahüave, Xüca xevitü xeme yuhamicu hexeiyani, mücü xüca hesüana nuani tucari hixüapa müpaü rehüavetü, Nehamicu 'acu, haica payari queneneuniütüa. ⁶ Tamüsü xevitü nehamicu nehesüa caninuani cuyeicame, tixaü necarexeiyacacu nemütimini.

⁷ Quita mayeca müpaü que 'utayüni, Quetineuhayeva. Quitenie püreunama, netüriyama tanaitü tepuhe. Nepücaýve nemanucuqueni nemümasiniütüani. ⁸ Müpaü nepütixecühüave, canihamicuyatüni, peru mücü 'ayumiemeyaricü xeicüa püca'anucuqueni püca'iniütüani. Siqueresü 'iya munua mücayutiteviyacü püta quiecame panucuqueni piniütüani tita müreuyehüva. ⁹ Müpaü nepütixecühüave ne, xüca xe'ita'ivauni xecatehayevatü xecanimiquiecuni. Xüca xe'icuvauni xepitaxeiya. 'Itupari xüca xe'uyuitüani xepüteheuyepiyarieni. ¹⁰ Yunaitü memita'ivau mepitanaquie'erie yu'ivaurica, yunaitü memicuvautüve mepitaxeiya yunaitü, 'itupari memücuyuitüva mepüteheuyepiyarüva.

¹¹ Que mü'ane xeme yunive mexeiya, xüca nu'aya pa 'itavavirieni, que 'imini tete pa xatatü. Me xüca quesü 'itavavirieni, que 'imini cu quesü xatatü. ¹² Me xüca 'itavavirieni tavari, que 'imini terüca. ¹³ Xeme

'axa xemüte'u'iyari xüca 'aixüa 'anemecü xetevamicuani yütüriyama, xe'uquiyari taheima macave masi yemecü 'Iyari Mütiyupata taheima mümieme canivamimücü müme memitavaviri.

Que memüte'ixanetacai Quesusi, müpaü me'utiyyuatü quename cacaiyari 'axa mü'ane 'inücai

(Mateu 12:22-30; Maricuxi 3:19-27)

¹⁴ Mericüsü nitahüave cacaiyari 'axa mü'ane mixünacü tevi. 'Iya cacaiyari 'iviyacacu tevi pünenuriecai. Hicü cacaiyari 'ixünacu, tevi tiniutixatatüyani münenuriecai. Teüteri menihüxiyacaitüni.

¹⁵ Peru hipatü müme müpaü meniutiyuanecaitüni, Cacaiyarixi 'axa memü'anene va'uquiyarisie mütiyiyacü Peheresepurisie, 'ayumieme nivananuyenü'avani cacaiyarixi 'axa memü'anene. ¹⁶ Hipatüta me'i'isipatü 'inüari menitavavirieni taheima mieme.

¹⁷ Mücü va'iyaritüarica maitü müpaü tinivarutahüave, Naime cuiepa, xüca quiecatari hixüata meyasana, mana pacumavere. Xeime quie quiecatari xüca hixüata meyasana menita'unicuni. ¹⁸ Cauyumarie xüca hixüata yusana, que reuterive ti'aitametütü. Xemesü xeputiyanane quename Peheresepurisie netiviyatü nevaranuyenü'ava cacaiyarixi 'axa memü'anene.

¹⁹ Ne mericü xüca Peheresepurisie netiviyatü nevaranuyenü'avani cacaiyarixi 'axa memü'anene, xenivema que mü'ane rahesie meteviyatü mepüvaranuyenü'ava. Müme 'ayumieme xehesie mecatenahüpacuni. ²⁰ Mesü xüca Cacaiyari türücariyayacü püta nevaranuyenü'avani cacaiyarixi 'axa memü'anene, xehesüa canisütüani Cacaiyari ti'aitatü.

²¹ Tevi mütürücaüye cuya tepüaya ma'ü mexi 'i'üviya quie, cayuvatü puma piniteya. ²² Que mü'ane masi yemecü mütürücaüye nuame 'e'ivame, pinavairieni cuya tepüaya hesiena yuri müti'eriecai, yucupaniyeruma püvamini tepüateya.

²³ Que mü'ane nehesisie mücativiya pünesi'aye'uni. Que mü'ane nehamatü müca'icuxexeüriva pitaxürüva.

Cacaiyari 'axa mü'ane tavari que mütiyiya tevi

(Mateu 12:43-45)

²⁴ Cacaiyari 'axa mü'ane 'ixüname tevi, macuvaquisie puyeicani 'ux-ipiya cuvaunetü. Yutexienetü müpaü paineni, Nepüyemie nequita nemüvayetüasie. ²⁵ Nuame pitaxeiya vaye'itiyacame 'aixüa tiuye'aneme. ²⁶ 'Ana püyemie püvata'inieni hipame cacaiyarixi masi cuini mieme 'axa memü'anene 'atahutame. Meheutahaxüame, muva me'ayetetü mepacüne. 'Imatüriea mücü tevi masi yemecü 'axa 'itüarietü payani, que müca'itüariecai matüaripai.

Müme yuricü 'aixüa memü'itüarie

²⁷ Mericüsü müpaü ticuxatacacu, 'uca teüteri vasata muyeicacai niutahiva müpaü 'utaitü, 'Aixüa que 'itüariecaitüni que mü'anesie pemüyecatei que mü'ane mümasisisitüacai. ²⁸ Mücü müpaü niutayüni, Masisü püta, 'aixüa que me'itüarieca müme Cacaiyari niuquieya memü'enie yamemütecahu.

'Ana miemete 'axa mete'u'iyaritü 'inüari que memüte'itavaviri

(Mateu 12:38-42; Maricuxi 8:12)

²⁹ Hicü teüteri meyucuxeürimecacu müpaü tiniutixatatüyani, Hicü miemete teüteri 'axa teyuruvamete mecanihümetüni. Menicuvautüveni

'inüari, peru 'inüari mepücapitüarieni. Cunasi 'inüarieya xEICÜa mecanip-itüariecuni. ³⁰ Cunasi 'inüari que müratüa Ninivetari vahesie mieme, neta Yuri Tevi que nemütiteva 'inüari necanayeimücü hicü miemete teüteri vahesie mieme. ³¹ 'Uca taserieta müti'aitametücai cuiepa cananucuquemücü titahecüataque hicü miemete teüteri vahepaüsita quepaucua 'isücame müvata'ivaviya, vahesie pürahüivani mücü meyetüacü cuie manunieresie mi'enienicü Sarumuni que mütimaivecai. Tamüsü que mü'ane mütimaive Sarumuni que mücatimaivecaipaü 'uva puyeica. ³² Ninivesie quiecatari mepanucu'uni metetahecüataque hicü miemete vahepaüsita. Vahesie pürahüivani, Ninivetari memüte'uhayevaxücü que memüteyuriecäi Cunasi tivarutaxatüacu. Tamüsü que mü'ane mütürücaüye Cunasi mücatitürücaüyeaipäü 'uva puyeica.

Tavaiyari cüxemeya
(Mateu 5:15; 6:22-23)

³³ Cüxeme 'utaiyame püca'iti'avieta, cacunicü püca'enucanani. Vapai püta pecayeni, teüteri me'atahaxüaximetü memixeyacü hecüariyaya. ³⁴ Mericüte, tahüxie tavaiyari cüxemeya canihücütüni. Xüca 'ahüxi 'aixüa reu'erieca, 'aixüa 'iyaricü xüca peti'amicuani, pecanihecüariviyarieca 'avaiyarisie naimé. Me xüca 'axa 'aneni 'ahüxi, pecati'amimütü 'avaiyarisie pecaniyüriyarieca. ³⁵ 'Ayumieme quene'acuerivayurieca, 'ahesüa mieme cüxeme capa 'uyürecü. ³⁶ Xüca 'avaiyarisie pehecüariviyarieca naimesie, tixaü catiyürivecacu, naitü canihhecüacamücü, cüxeme que matihecüariviyä xavatütü.

Quesusi que mütivaniuquimacai Pareseusixi, müme 'inüaricü memüte'üquitametücai vahamame
(Mateu 23:1-36; Maricuxi 12:38-40; Rucaxi 20:45-47)

³⁷ Mericüsü tihayevacu, Pareseütütü nita'inieni hesüana müticuanicü. Muva heutahaca mana nayerüni. ³⁸ Pareseu 'ixeyaca niuhüxiyani müca'ucamaimacü meri caticuavetü cuxi. ³⁹ Hicü Ti'aitame müpäü tinitahüave, Hicümüsüari xeme Pareseusixi tecüxi xacü herie xepüca'itiva, peru yutaüta xepühüpüne xetnavacutü 'axa xeteyurietü. ⁴⁰ 'Asixepücatemate. Que mü'ane mitavevi herie taütanata catitavevi. ⁴¹ Masi taütana miemecü xequeteneyumicuanäi xeteyucananimayatü, mücücü naitü 'itiyatü nayeimücü xehesie mieme.

⁴² Perusü xüa 'ui xeme Pareseusixi. Tamamata taparisie mieme, xei tapari xepüyuvaüriya xemixatüanicü Cacaüyari yerüvavuena xura naimé tupiriyasie mieme peru xepücayuvaüriya heiseriemecü yaxemütecahunicü, xepücayuvaüriya xeminaqui'eriecacü Cacaüyari. Müpäü püta püreuyevese müpäü xemüteyuriecacü, siepüre xecatehayevatü xei tapari xe'ixatüatü.

⁴³ Xüa 'ui xeme Pareseusixi. Püxenaque yunaimé vahüxie xemayeyaxecü tuquita, xemüvaüritüariecacü quiecaräi hixüapa. ⁴⁴ Xüa 'ui xeme. Teuquiya müca'aviesiepäü xecani'aneneni. Teüteri teuquiya mecaniquesinani 'asimecatemaitü.

⁴⁵ Mericüsü xevitü 'inüaricü müti'üquitametücai müpäü tinitahüave, Ti'üquitame, müya pe'utaitü pepütasinuquima tameta. ⁴⁶ 'Iya müpäü tinicühüaveni, Xüa 'ui xemetari 'inüaricü xemüte'üquita. Teüteri xepüvaruti'icatüva 'icate mücuanivecü. Va'icate xemücumaüvani ni yu'itüvamecü xepücayuvaüriya xevaparevienique.

47 Xüa 'ui xeme. Texaxatamete vateuquiya 'inüariyari xecanivevieca, xe'uquiyarima mevarucuicu. 48 'Ayumieme xepüyuecüata, xe'iyari yacani'aneneni xe'uquiyarima que memüte'uyuri. Müme mepüvarucui, xeme va'inüari xepüvevi.

49 Cacaüyari timaivetü 'ayumieme müpaü niutayüni, Texaxatamete nepüvatanü'airixüani nü'arisixi meta. Hipame müme mepüvacuini mepüvaruveiyani. 50 'Ayumieme hicü miemete teüteri vahesie catinahüivamücü yunaime texaxatamete vaxuriyacü cuie munetüariesie hicüque mütayeurivecü, 51 Haveri xuriyayacü meri 'asita Sacariya xuriyayacüque mumierie mürayutimavatüre heyeyaca tuqita caheta'avetü. Hü, yanepütixecühüave, hicü miemete teüteri vahesie catinahüivamücü.

52 Xüa 'ui xeme 'inüaricü xemüte'üquitamete. Xepinava quitenie yaviyari cümana teüteri metemaivavemete memacünequecai. Xemetütü xepüca'aye'axüavave, xepüvanena hipame memaye'axüaniquecai.

53 Mericüsü vayeyacu müme 'inüaricü memüte'üquitametücai Pareseusixi yunaitü menitixeümatüüne cuini mieme. Meniti'ivaviyatüüne müticuxatanicü vaücava hepaüsita 54 me'ihupietü memiviniyanicü ni-quieyacü.

12

Tiyucuxanariyame Pareseusixi vahesüa mieme

1 Mericüsü 'ana teüteri vaüca miriyari meyupaümetü meyucuxeüriecu yuquetasie me'a'uvecacu, nisütüani müpaü tivacuxaxatüvatü yuhesüa miemete teyü'üquitüvamete, Xequeneyucuerivayurieca masi Pareseusixi vahesüa mieme tiyucuxanariyame hepaüsita, yacü xeicüa que memüteyurie 'avie, xemeta capa xe'useviximarienicü. 2 Peru naitü müranucuname xeyarietü nayeimücü, naitü mütiuti'aviesie masiücütü canayeimücü. 3 'Ayumieme müpaü nepaine, nai que xemütecuxata yüvipa, hecüaripa cani'enieriecamücü. Cayuvatü xemutiyuane quita, qui heima meti'utü yamecateniuhivacuni.

Que mü'ane xepümacaxe (Mateu 10:28-31)

4 Müpaü nepütixecühüave xeme necupaniyeruma, xepücvamacarüca müme memüyüvave tavaiyari memümieni xeicüa peru 'arique memüca'yüvave 'asimemüteyurieni masi vaüca. 5 Nepütixetaxatüani que mü'ane xemümacarüca. Xequenemacarüca que mü'ane 'imieme tevi heiserie mexeiya meicahüanicüta xasi taiyariyarisie. Hü, müpaü nepütixecühüave, 'iya xequenemacarüca.

6 Tamüsü 'üxaviquixi que memütetuiya yu'auxüvitü huta senitavuyari mecate'aye'axe. Peru ni xevitü müme pücatümaiyyarie Cacaüyari hüxie. 7 Mücü meta, xecüpa xemu'usie mieme naitü püti'inüasieve. Xepücaheumamaca. Yümüretü 'üxaviquixi que memüte'aye'atüca, xeme masi vaüca xepüte'aye'atüca.

Que mü'ane müyutahecüata teüteri vahüxie, quename nehesüa mieme (Mateu 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

8 Müpaü nepütixecühüave, yunaitü memüyuecüata teüteri vahüxie quename nehesüa memiemete, neta Yuri Tevi que nemütiteva necaninehecüatamücü quename vahesie netiviya Cacaüyarisüa miemete niuqui

tuayamete vahüxie. ⁹ Que mü'ane müyucu'imava teüteri vahüxie quename nehesie camieme 'utaitü, mücüta pücamarivani Cacaüyarisüa miemete niuqui tuayamete vahüxie.

¹⁰ Yunaitü memüniuquixi Yuri Tevi hepaüsita, mecaniyüvaveni memüteheuyehüviyarienicü. Perusü que mü'ane 'axa mütayüni 'Iyari Mütiyupata hepaüsita, mücü pücaüveni müreuyehüviyarienicü.

¹¹ Quepaucua xemanuhapanieni tuquipa miemete vahüxie te'aitamete heiserie memexeiya vahüxie, xepücaü'iyaritüaca quepaü xemütetiniuni yuhesie mieme, que xemutiyuane. ¹² 'Anatütü 'Iyari Mütiyupata müpaü pütixe'üquitüaca que müreuyevese müpaü xemutiyuanenicü.

Tevi müxicütücai 'asimücatimaicai

¹³ Hicü teüteri vasata 'uветü xevitü müpaü tinitahüave, Ti'üquitame, yaquetineutahüavi ne'iva munesi'üitüanicü tita nehesie mütinaque taquemasi tita mütatiucu'eiriri. ¹⁴ Qesusi müpaü tinitahüave, Neuxei, que mü'ane xe'isücame pünesi'ayeitüa xepini nemütisananicü.

¹⁵ Hicü müpaü tinivarutahüave, Xequeneyucuerivayurieca naimecü, xequeneyü'üviyani capa xeteyucahive'eriecacü 'axa müti'anecü. Piniteya ranuyuhayevacacu pücatucari. ¹⁶ Hicü 'üxasi hepaüsita ticuxatätü tinivaruti'üquitüatüyani müpaü 'utaitü, Tevi müxicütücai cuie nexeyacaitüni cuini mieme mütiutixuxuavitüvacai. ¹⁷ Hicü müpaü tiniyücühüavecaitüni yu'iyarisie, Qesü netiyurieni. Tixaü nepücarexeiye haque nemeiti'uta netüricu. ¹⁸ Hicü müpaü niutayüni, Tamüsü 'ipaü nepütüyurieni. Nepica'una necaxetunite, 'epapame masi nepütivevieni. Mana nepeiti'uta netüricu nepinite. ¹⁹ Anari ne'iyarisie müpaü nepütinecühüaveni, Ne'iyari 'acu, vaüca pinite pecatiniuti'uta müxa viyarisie mieme. Quene'uxipecua quetinecuaca quetine'ieca pe'atemavietü. ²⁰ Perusü Cacaüyari müpaü tinitahüave, Cari 'asipepücatimate. Hicü tücacüta 'a'iyari pepütavavyarieni. Tita pemütiuti'utaxü, que mü'ane piniteya pürayani 'ana. ²¹ Yaxeicüa cani'aneni que mü'ane yuhesie mieme müyuti'usiri vaüca, peru mücaxicu Cacaüyari que mütxeiya.

Que mücareuyevese müyu'iyaritüacacü müyumuinanicü

(Mateu 6:25-34)

²² Hicü müpaü tinivarutahüave yuhesüa miemete teyü'üquitüvamete, 'Ayumieme müpaü nepütixecühüave, xepücaü'iyaritüaca yutucari hepaüsita que xemütecuani, yuvaiyari hepaüsita que xemütetyutiquemaritüani. ²³ 'Icuai xEICÜA pücatucari, 'ixuriqui xEICÜA pücaravaiyari. ²⁴ Xequenivara'erivani cuasari. Mepüca'uca'e mepüca'isana. Caxetuni 'iqui mepücahexeiya. Cacaüyaritütü catinivamicuani. Viquixi que memüte'aye'axe, xeme cuini mieme masi xecate'aye'axe. ²⁵ Que mü'ane xeme yu'iyaritüatü püyüve 'e'utevitü mayuyeitüani xüca 'esi'utevini. ²⁶ Mericü 'esiva xEICÜA xüca xecayüvaveni, titayari xeteyu'iyaritüa naimecü.

²⁷ Tuturi xequena'erivani, que mücativita que mücatisa'a. Peru 'ipaü nepütixecühüave, Sarumüni cuini mieme visi que mü'anecai, visi pücaranacatücücai vahepaü ni xeimepaü 'icü tuturi. ²⁸ Mericü xüca Cacaüyari müpaü tiquemaritüaca 'üxa 'üsita mieme hicü muxuave 'uxa'a huxunuta meucaxüriyani, masi yemecü catixequemaritüaca

xeme. Cari 'esiva xeicüa yuri xepüte'erie. ²⁹ Tita xemütecua'acü xepüca'ayumiemetetüni, tita xemüte'iecü meta, xepücamuinariECA. ³⁰ Teüteri naisarie cuiepa miemete 'ipaü 'aneneme nai mepücvautüve. Xeme xe'uquiyari masi müpaü pütimate xemeiyehüvacü 'icü. ³¹ Xemesü xequeneyuvaüriyani Cacatüari tixe'aitüvame mühücütünicü. Müpaü xeteyurietü, 'icü nai xepümüquienitari.

Que mütitü'uta taheima mieme
(Mateu 6:19-21)

³² Nemuxasima sepa xemücayumüire, xepücaheumamaca. Xe'uquiyari caniyuvaüriyani mütxepitüanicü tita mürexeiya t'aitametütü. ³³ Xequetenetuaca yupinite, xeteyuparevietü xequeteneyumicuan. Xequenanhuri tumini maname mücaye'irive. Taheima xequeneuti'uta tita mücatixüve, haque tinavayame 'aura mücaheyeica haque cuisü mücareticuitamava. ³⁴ Haqueva xemeiti'uta, manata miemecü xe'iyari yacani'anemücü.

Ti'uximayatame mücaha'arisie

³⁵ Xequeneyuha'arütüaca xe'ayühüatücaütü xecüxeme tacacu. ³⁶ Xemeta teüteri vahepaü xequeneyüaca yucusiyari memücuevie. 'Asimecatemaitü quepaucua neüquiya 'ixüararipa mayeyani, mecanicuevieca cuitüva memüteheuyepienicü nuayu 'itupari heyuitüayu. ³⁷ 'Aixüa mecani'itüariECACUNI müme te'uximayatamete xüca vacusiyari nuame varetaxeyia me'ayeneniereme. Yuricü nepütixecühüave, panuyühüani, mexa 'aurie püvacuyasaxüani, mana 'uyeicatü pütivamini. ³⁸ Sepa tücari hixüapa sepa yuimuana munua, müya meteyuriecacu xüca varetaxeyia, 'aixüa mecani'itüariECACUNI müme. ³⁹ 'Ipaüsü xequetenemaica, xüca quiecame müpaü timaicaque quepaucua tinavayame munuaniquecai, püca'ipitüaniqueyu meutahanicü quitana. ⁴⁰ Xemeta xequeneha'arisieca. Quepaucua necanuaximeme xemünesi'erieca, Yuri Tevi que nemütiteva, 'ana necaninuamücü.

Ti'uximayatame yamücatiamie
(Mateu 24:45-51)

⁴¹ Hicü Pecuru müpaü niutayüni, Ti'aitame, 'icü 'üxasi hepaüsita peti'üquitatü tame petatixata, nusu pepüvaxata yunaime. ⁴² Ti'aitame müpaü rehüave, Qui cusiyari que mü'ane pühürütüani yuquie quiecatari vacü, tucari 'aye'ayu müvati'inüasirienicü va'icuai. Que mü'ane yamücatiamie, que mü'ane mütiyumate, mücü canihürütüariECAMÜCÜ. ⁴³ Mücü ti'uximayatame 'aixüa cani'itüariECAMÜCÜ xüca cusiyarieya nuame 'itaxeyia müpaü tiyurieneme. ⁴⁴ Yuricü nepütixecühüave, yupini nai hepaüsita pütihürütüani. ⁴⁵ Me xüca mücü ti'uximayatame müpaü tiyücühüaveni yu'iyarisie, Necusiyari 'epüreutevi canuavetü, xüca varutivatüyani te'uximayatamete 'uquisi 'ucari, xüca ticucuaneni xüca cu'ieneni xüca taveneni, ⁴⁶ mücü ti'uximayatame cusiyarieya caninuamücü quepaucua müca'icuevie, yapaucua quepaucua 'asimücatimate ti'uximayatame. Hixüata piviteni, pipitüani yamemücatecahu vahepaü. ⁴⁷ Mücü ti'uximayatame yamütimaicai que mütinaquecai cusiyarieya, peru mücayucuha'arütüa 'asimücatiuyuri que mütinaquecai, mücü cuini mieme canicuveiyaxüamücü. ⁴⁸ Que mü'ane püta 'asicatimaitü yamütiiuyuri para mücuveiyaxüanicü, 'ayüveca xeicüa pücuveiyaxüani. Que mü'ane vaüca mütiümüquie, mücü

vaüca pütitavaviyarieni. Que mü'ane vaüca mühürütüarie, vaüca masi pütitavaviyarieni.

Quesusi hixüata que mütivasana

(Mateu 10:34-36)

⁴⁹ Ne necaninuani tai nemeucahüanicü cuiepa. Xücate 'utinaisienique tüma. ⁵⁰ Peuyevese nema'ivarienicü nemümierenicü, tevi que müranucanamiapaü hacü quepaucua muca'üyarie. Haveri mieme nepütüuca'eniva mexi ca'aye'ave. ⁵¹ Que xetecu'eriva nemunuacü nevapitüanique cuiepa memütama 'aixüa memütexeyeyanicü. Tixaüsietü, 'ipaü nepütixecühüave, hixüata nemüvasanacü püta nepunua. ⁵² Hicü 'uxa'atüni yu'auxüvitü xei quiyarita miemete hixüata mepüyusanani yuhaicatü yuhutame mevaraye'unietü, yuhutatü yuhaicame mevaraye'unietü. ⁵³ Hixüata mepüyusanani 'uquiyarieya 'eye'uniecacu yunive, nu'aya 'eye'uniecacu yu'uquiyari, varusieya 'eye'uniecacu yunive 'uca, nu'aya 'eye'uniecacu yuvarusi, yumu'e'ema me'ayuye'uniecacu.

Titayari xecate'i'inüata 'icü tucarisie mieme, que mutayü

(Mateu 16:1-4; Maricuxi 8:11-13)

⁵⁴ Hicü müpaü tinivarutahüave teüteri, Quepaucua xemixeiya haivitüri 'e'a'enirümeme tau macayuyupiquesie, cuitü xeputiyuane quename caviyerüme. Müpaü pütüyunitütü. ⁵⁵ Quepaucua taserieta mu'eca, müpaü xeputiyuane quename 'uxüca. Müpaü pütüyüni. ⁵⁶ Xeme yacü xecüca xecaniyüaca, xepi'inüata cuie que mütiyuxexeiya muyuavi meta. Titayari xecate'i'inüata 'icü tucarisie mieme.

Queuneütüa masixaneta, que mutayü

(Mateu 5:25-26)

⁵⁷ Titayarita yücümana xecateheitimaivave tita mütiheiserie. ⁵⁸ Quepaucua 'isücamesüa pemanuhanieni, huyeta xe'uhutü queuneütüa 'axanetame masixünacü, capa 'isücame hüxie masihe'atüanicü, 'isücame capa masiyetuanicü tupirisüa, tupiri capa masi'anutahüanicü casariyanata. ⁵⁹ Müpaü nepümaticühüave, muva pepücavayeicani mexi pecati'atuave naimecü.

13

Xüca xecate'uhayeva que xemüteyurie, xecanicuicuni, que mutayü

¹ Mericüsü hipatü 'ana me'u'axüaca metenitaxatüani Carereyatari vahepaüsita, Piratu mütiuta'aitaxü memücüi'ivacü mexi metemavatüvecai. ² 'Iya müpaü tinivacühüaveni, Que xetecu'eriva. Müya memüte'ucuinxücü que metemasiücü, quename mümetütü masi yemecü 'axa meteyuriecai, hipatü Carereyatari yunaitü 'axa que memücate'uyuri. ³ Pücatixaü. Masi müpaü nepütixecühüave, xüca xecate'uhayeva que xemüteyurie xeme, vahepaü xecanicui'ivacuni yunaitü. ⁴ Müme meta tamamata heimana 'atahaicatü memüyupaümecai vahesie mucave mücü tuxi Siruhesie müvarucui, que xetecu'eriva müme vahepaüsita. Que metemasiücü quename masi cuini mieme vahesie rahüivacai, hipatü teüteri Querusareme memütama yunaima vahesie que mücarahüivacai. ⁵ Pücatixaü. Masi müpaü nepütixecühüave, xüca xecate'uhayeva que xemüteyurie, yaxecüca xecanicui'ivacuni yunaitü.

Cüye müca'utixuaverixü hepaüsita ticuxatatü, que müti'üquitacai

⁶ Mericüsü 'icü 'üxasi hepaüsita ticuxatatü tini'üquitacaitüni. Tevi 'aniucateitüni cüye muca'iteüritaxü yuharaverita. Mana ni'axecaitüni 'icuxi cuvaunetü cüyesie mieme. Cacanitaxexeyacaitüni. ⁷ Hicü haraverita mühüritüarietü müpaü tiniutahüave, Camüsü haica viyari nepeucuyeixüa 'icuxi necuvaunetü 'icü cüyesie mieme. Nepüca'itaxeyave. Quenahüva, titayari cuie tisevixima xEICÜA. ⁸ Peru tihüveme müpaü tinicühüaveni, Cusiyari 'icü visie queneuhayeva xEICÜA, mexi hetüana nehecuieviyatüyani mexi havunu nehavivietüyani. ⁹ Xüca 'utixuavere 'aixüa püyüni. Me xüca catixaütüni, tepehüani que pemaine.

Quesusi que mürenayehüa 'uca 'uxipiya tucariyarisie

¹⁰ Mericüsü 'uxipiya tucarisie tini'üquitacaitüni heiva xeime tuqita. ¹¹ 'Uca mana nayecateitüni cacaüyari 'axa mü'ane miviyacai tamamata heimana 'atahaica viyari 'iveranariatü. Nanacatusicaitüni, pücaüveci müyutaseiriyacü naime. ¹² Hicü Quesusi 'ixeyaca yu'aurie 'itahüaveca müpaü tinitahüave, 'Uca pepuxüinarie que pemütiveranicai. ¹³ Hesiena 'utimecu yapaucua niutaseire. 'Aixüa nainecaitüni Cacaüyari hepaüsita. ¹⁴ Hicü tuqui va'üya ha'atü Quesusi menayehüacü 'uxipiya tucarisie, müpaü tinivarutahüave teüteri, 'Ataxevitü tucari puxuave quepaucua meuyevese yamüti'uximayacacü. Mücü tucarisie 'ayumieme xequene'axeni xequenanayexürivani, peru 'uxipiya tucarisie pücatixaüsietü. ¹⁵ Hicü Ti'aitame müpaü tinita'eiya, Cari xeme yacü xEICÜA xepüyüa. Yuxexütü xeme 'uxipiya tucariyarisie xecatevaxüna yupuixisixi yupuxuri haque memacuvü, xecatevarehapana xecatevahraritüva. ¹⁶ 'Icü 'uca 'Aurahami caninu'ayatüni, peru Cauyumarie necuviecaitüni tamamata heimana 'atahaica viyari. Careuyevese 'uxipiya tucarisie müxünarienicü 'acuvietü. ¹⁷ Müpaü 'utayücu meniuyutiteteviya yunaitü memeye'uniecai, hipatü teüteri yunaitü meyutemamaviecacu nai que mütiyurienecaicü marivemecü.

Musitasa 'imüariyari hepaüsita ticuxatatü, que müti'üquitacai

(Mateu 13:31-32; Maricuxi 4:30-32)

¹⁸ Hicü müpaü niutayüni, Queri ti'ane Cacaüyari ti'aitametücacu. Que 'aneme 'üquisicayari nexatatü nepihēcütatani. ¹⁹ Musitasa 'imüariyaripaü cani'aneni. Tevi 'enucüca yuharaverita neicaxürieni. 'Utavereca cüye nani. Viquixi taheima miemete meniyuti'ituatüvacaitüni mamateyasie.

Pa cuxanariyame hepaüsita ticuxatatü, que müti'üquitacai

(Mateu 13:33)

²⁰ Hicü tavari müpaü niutayüni, Que müti'ane Cacaüyari ti'aitametücacu, que 'aneme 'üquisicayari nexatatü nepihēcütatani. ²¹ Pa cuxanariyamepaü cani'aneni. 'Uca 'enucä nitimuina pa mütüxiyarisie haica 'axuvayarisie, 'ariqueque naitü niuticuxanare.

Quitenie 'esimayeva

(Mateu 7:13-14, 21-23)

²² Hicü quiecarite 'emacuyeyeusie 'esimüyeyeusie caniyueicacaitüni ti'üquitatü, Querusareme 'uyemietü. ²³ Mericüsü xevitü müpaü tinita'ivaviya, Ti'aitame, hipatü xEICÜA metetavicueisitüariexime. 'Iya müpaü tinivarutahüave, ²⁴ Xequeneyumexütüaca xemeutahaxüanicü quitenie 'esimayevasio. Müpaü nepütixecühüave, 'arique yumüretü

meneutahaxüacucacuni peru meniyutatexicuni. ²⁵ Quiecame 'anucuqueme quepaucua müreunani quitenie, 'ana xeme tacua xeniuyahayevacuni 'itupari xeyuitüatüvetü müpaü xe'utiyaütü, Ti'aitame 'acu, quetatineuyepiri. Peru mücü müpaü tinixetahüavimücü, Ne nepücaxemate haque xememiete. ²⁶ 'Ana xenisütüacuni müpaü xe'utiyaütü, Tame 'ahesüa tepütecuacai tepüte'iecai, 'ecüta tacaye 'utüa pepüti'üquitacai. ²⁷ 'Ana müpaü tinixetahüavimücü, Nepücaxemate haque xememiete. Nehesüa xepücamiemete, xequeneutayeixüa. Cari yunaitü yaxepüteyurie que mücatiheiserie. ²⁸ Mana xeniutisuanacuni xecaniyutaquevecuni, quepaucua xemüvaxeiya 'Apurahami 'Isahaqui Cacuvu texaxatamete yunaima mana me'u'uvame haque Cacaüyari müre'aita, xeme püta xe'anuyexüriyayu. ²⁹ Tau matineicasie miemete macayuyipiquesie miemete mecani'axüacuni, taserieta miemete ta'utata miemete mete'axüani meta. Mexa 'aurie menayaxicuni haque Cacaüyari müre'aita. ³⁰ Camüsü, hicü miemete 'imatüremete, hipatü müme 'ana mexüacate mecanacünicuni, hicü miemete mexüacate meta, hipatü müme 'imatüremete mecanacünicuni.

Quesusi yuhiverietü que mutayü Querusareme quiecatari vahepäüsita (Mateu 23:37-39)

³¹ Mericüsü 'ana Pareseusixi hipatü hesüana meniu'axüani müpaü mete'icühüavetü, 'Uma quenemie, Herurexi pümasimiemücü. ³² 'Iya müpaü tinivarutahüave, Müpaü xequetenehüaviyu nesimariutame, Neuxe, ne hicü 'uxa'a nepüvaranuyenü'avani cacaüyarixi 'axa memü'anene memüvatixünacü teüteri, nepüvaranayexürieni tecuicuicate. 'Ayeimana nepaye'atüarienitütü. ³³ Mücü xeicüa, neuyevaca hicü'uxa'a nemücuyeicanicü varie meta. Vaüriyarica peuyevese yunaitü texaxatamete memücüi'ivacü Querusareme, xaüsie pücatixaü. ³⁴ Querusareme, Querusareme, 'ahesie quiecatari mecanivacuica texaxatamete, mecanivatituaxani müme 'ahesüa memeyenü'ariva. Müixa que nemütivacuxeürimücücai 'anivema, vacana yupixüxüisi que mütivacuxeürivapaü yu'anatüa. Mepücayuvaüriyacai. ³⁵ Camü xequi pücu'eiriva 'uyemavetü. 'Ipaü nepütixetahüave, tavarü xepücanesixeiya mexi tucari ca'aye'ave quepaucua müpaü xemutiyaneni, 'Aixüa que ticühüavarüvani que mü'ane Ti'aitamesüa miemetütü munua.

14

Quesusi que mürenayehüa tevi meuhatücatei

¹ Mericüsü Quesusi xeimesüa ninuani 'uxipiya tucarisie ticuanique. Mita'ini teüteri va'uquiyarima canixevitütücaitüni Pareseutütü. Müme menihupiecaitüni. ² Hicü tevi meuhatücatei hüxiena nacateitüni. ³ Quesusi müpaü tinivaruta'ivaviya müme 'inüaricü memüte'üquitametetücai Pareseusixi meta, Catitauniva 'uxipiya tucarisie menayehüanicü tevi, pücatauniva nusu. ⁴ Müme cayuvatü meniumacaitüni. Hicü ticuicame 'umayüaca nenayehüani neinü'ani. ⁵ Hicü müpaü tinivacühüaveni, Xevitü xeme xüca puxuya heucaveni müvatixavasie, ya puixieya xüca heucaveni, cuitü cativatihana 'uxipiya tucarisie. ⁶ Mepücayüvavecai tixaü memutiyanenicü 'icü hepäüsita.

Neüquiya 'ixüaramete

7 Hicü varuxeiyaca que memütehenuyexeyacai haque masi 'aixüa mü'aneñcaí memayaxecü, 'üxasi hepaüsita ticuxatätü tinivaruti'üquitüatüyani müme memuta'inierie. Müpaü tinivarutahüave, 8 Quepauca tevi müxeta'inieni neüquiya 'ixüararipa, haque masi 'aixüa mü'ane, mana xepüca'ayaxiqueni. Cauca xeime masi ve'eme 'uta'inie, 'ecü 'esiva peve'emetücacu xeiçüa. 9 'Ahesüa nuame que mü'ane müxe'uta'ini müpaü pümaticühüaveni, Queneupitüa 'icü püta 'ena mayerünicü. 'Ana 'ecü pe'ateviyatü 'imatüreme 'üparieyasie pe'acaitü pepayani. 10 Masi quepauca pemüta'inierieni, mana quenayexi 'imatüreme 'üparisie. Quepauca munuani que mü'ane mümasi'uta'ini, müpaü pümatitahüave, Nehamicu, 'uma püta quenayexi 'aurava 'ura. 'Ana visi püraniuvani 'ahepaüsita yunaime 'ahamatü memuta'inierie vahüxie. 11 Yunaitü tixaütü metehümetüme memayuyeitüva, tixaü mecatehümetütü mecanayeitüariecuni, peru que mü'ane tixaü catihücütüme mayuyeitüva, mücü tixaütü tihücütütü canayeitüariemücü.

12 Hicü müpaü tinitahüave que mü'ane mita'ini, Quepauca 'icuai pemüveieca ya tuca ya taicai, pepücava'inieca 'ahamicuma 'a'ivama 'amarema 'auravatari memeuca'u xeiçüa, tavari capa müme memasi'uta'inienicü, capa perapiniyariyecü. 13 Masi quepauca 'icuai pemüveieca, queniva'inieca müme memümamave memümamavavaqui memühurietüca memacücüpe püta. 14 Müme tixaü mepücatehexeiyca cümana tavari memümate'apiniriecacü. Müpaü petiyurienetü 'aixüa pecani'itüariecamücü, tavari pepürapiniyariyecca quepauca memanucu'uni müme heiseriemecü yamemütecahu.

'Icuai mariveme hepaüsita ticuxatätü, que müti'üquitacai

15 Hicü memuta'inierie xevitü, 'icü 'u'enieca, müpaü tinitahüave, 'Aixüa cani'itüariyecca que mü'ane mürecuani haque Cacaüyari müre'aita. 16 Peru Qesusi müpaü tinicühüaveni, Xevitü tevi 'icuai niuvevieni mariveme. Yümüreme nivaruta'inieni. 17 Hicü tucari 'aye'acu memütecuanicü, neinü'ani yuhesüa mieme ti'uximayatame müpaü tivatahüaveque memuta'inierie, Xequenacüni, hicürixüa pücuha'arisie. 18 Hicü yuxexütü yunaitü meniuyuti'imatücüne. Xevitü meri müpaü tinitahüave, Cuie nepenanai, peuyevese nemixeyamiecü. Nepüçayüve nemümiécü, quenereuyehüviri. 19 Xevitüta müpaü titahüavixü, Puixisixi nepüvarenanai 'auxüme yutayari. Nevareta'inüataque nepümie. Nepüçayüve nemümiécü, quenereuyehüviri. 20 Xevitüta müpaü titahüavixü, 'Uca nepuvitütüarie, 'ayumieme nepüçayüve nemümiécü. 21 Hicü ti'uximayatame nuaca müpaü tinitahüave yucusiyari. Hicü quiecame 'uyeha'aca müpaü tinitahüave yuhesüa mieme ti'uximayatame, Cuitü quiecarisie quenemie caye 'utüa huyeta. Memümamave memümamavavaqui memacücüpe memühurietüca quenivaravitüqui 'uva. 22 'Arique müpaü niutayüni ti'uximayatame, Cusiyari, que pemütiuta'aitaxü yanepütüyuri. Mepücahüpüne cuxi. 23 Hicü cusiyariyecca müpaü tinicühüaveni yuhesüa mieme ti'uximayatame, Huyeta quenemie tesariya que mütiucumane, vaüriyarica quenivarepitüa memahücü nequita memütahüneçü. 24 'Ipaü nepütixecühüave, müme memuta'inierie, ni xevitü müme pücahe'inüata ne'icuai.

Que müraye'axe xüca Cürisitusie tiviyani

²⁵ Mericüsü yumüiretü teüteri 'utümana meniuhucaitüni. Ta'aurie 'aveca müpaü tinivarutahüave, ²⁶ Xüca nehesüa nuani, xüca cava'uxive'erieca yu'uquiyari yuvarusi yü'üya yütüriyama yu'ivama, xücate ca'ixive'erieca yutucari meta, püca'yüve nehesüa mieme tiyü'üquitüvame mayuyeitüvanicü. ²⁷ Que mü'ane müca'yüvaüriya curuxisie mümierieni, que mü'ane nehamatü müca'uyeica, mücü püca'yüve nehesüa mieme tiyü'üquitüvame mayuyeitüvanicü. ²⁸ Xevitü xeme xüca tuxi tavevimücünü, mana carayerüni merie titi'inüataque que müraye'aca, xüca heixeyani cümana minüni, me xüca catixaütüni. ²⁹ Simiyenituyari taveviyu, yutatexieyu minünicü 'aixüa püca'yüni, yunaitü mecanitinanimatücüne memüneniere ³⁰ müpaü me'utiyuatü, 'Icü tevi qui caniusütüani, püyutatexie püca'inü. ³¹ Xeime cuiepa ti'aitame xüca yemieximeni xeime ti'aitamematü memüyutacuinicü, mana meri carayerüni, müpaü tiyücühüavetü tamamata miriyari varavitütü xüca 'acu yüveni menucunaquecü 'iya xei teviyari miriyari varavitütü hepana mamie. ³² Me xüca catixaütüni, teva heyeicacacu cuxi neüquixivieya, nü'arisixi penunü'airieni, pitavavirieni 'aixüa memüteyuxeiyanicü. ³³ Yaxeicüatari yunaitü xeme xüca yupinite nai xecate'ucu'eirieni, xepüca'yüvave nehesüa miemete teyü'üquitüvamete xemayuyeitüvanicü.

'Una hamuritü que mürayuyeitüa
(Mateu 5:13; Maricuxi 9:50)

³⁴ 'Una 'aixüa cani'aneni. Xücate 'una hamuritü 'ayanique, titacü ra'usiürequeyu 'unatütü. ³⁵ Aixüa cacani'aneniqueyu cuiepa meviviyanicü ni xasipa. Nanuyehüiyamücü xeicüa. Xaütü netü mu'enaxü que'u'ena.

15

Muxa meuyevecai hepaüsita ticuxatatü, que müti'üquitacai
(Mateu 18:10-14)

¹ Mericüsü müme cuviyexunusie mieme memüteyeturiyari 'axa teyuruvamete meta hesüana meni'axecaitüni yunaitü me'ienienique que müticuxatacaicü. ² Hicü Pareseusixi, müme 'inüaricü memüte'üquitametetücai meta, meniniuquixiecaitüni müpaü me'utiyuatü, 'Icü 'axa teyuruvamete canivanaqui'erieca, vahamatü tinecuaca.

³ Hicü 'icü 'üxasi hepaüsita ticuxatatü tinivaruta'üquitüani müpaü 'utaitü, ⁴ Xevitü xeme xüca xei sienituyari varexeiyani yumuxasi, xevitü xüca heuyeveni, mana 'üxapa cativacu'eirieni hipame nauca teviyari heimana tamamata heimana 'atanaucame, cativaumie meuyeve, 'itaxeyameque xeicüa pütihayeva. ⁵ Yuteva hetaxeyame, yunaiparie heicuyeme niyemieni yutemavietü. ⁶ Yuquie nuame nivacuxeürimücü yunarema 'auravatari yunaime müpaü tivacühüavetü, Xemeta xequeneyutemamavieca nehepaü, nemeitaxeicü nemuxa meuyevecai. ⁷ Müpaü nepütixecühüave, hepaüna meyüatü, cuini mieme mecaniyutemamavieca taheima quepaucua xevitü mütihayeva 'axa tiyurienetü. Nauca teviyari heimana tamamata heimana 'atanaucatü heiseriemecü yamemütecahu tixaü memücateheuyehüva memütehayevacü 'axa meteyurietü, müme vahepaüsita 'esiva xeicüa mepüyutemavie.

Tumini meuyevecai hepaüsita ticuxatatü, que müti'üquitacai

⁸ Uca xüca tamamata tuminiyari hexeiyani pürata tuminiyari, xei tuminiyari xüca heuyehüani, catitaiya cüxeme, caracu'itieni yuquita, 'aixüa 'anemecü caticuvauni. 'Itaxeyameque pütihayeve. ⁹ 'Itaxeyame nivacuxeürimücü yumarema 'auravatari yunaima müpaü 'utaitü, Xemeta xequeneyutemamavieca nehepaü, netumini nemutaxeicü nemeiyehüacai. ¹⁰ Müpaü nepütixecühüave, yaxecüa Cacaüyarisüa miemete niuqui tuyamete temavierica mecanexeiyani, quepaucua xevitü mütihayeve 'axa tiyurienetü.

'Uquirasi nu'aya meuyevecai hepaüsita ticuxatätü, que müti'üquitacai

¹¹ Müpaü niutayüni, Tevi yuhutame nivarexeiyacaitüni yunivema. ¹² Hicü mutaya müpaü tinitahüave yu'uquiyari, Ne'uquiyari, 'apinisie mieme mücü quenetineyeturi nehesie mieme mayanicü quepaümetü nehesie mütinaque 'apinitücai. ¹³ 'Ana yupini tinivayetuirieni yuhutame yunivema. Hicü yapäumexa 'anucayacu mutaya nai tiucuxeürieca teva caneyani xeime cuieyarisie. Yupini catineuyehüani mana yacü xeicüa. ¹⁴ Mericüsü nai tiutixütüacu, haca niutaveni cuini mieme mücü cuieyarisie. Reuyehüatü nayani. ¹⁵ Hicü mana quiecomesüa nuca hesiena tiniuviya. Mücü neinü'ani tuixuri mütivaremicuanicü cuiepana. ¹⁶ Huxaimütü nihive'eriecaütüni tita memütecuacai tuixuri vapinuripaü 'aneneme, peru ni xevitü pücatimi. ¹⁷ Mericüsü 'uca'iyaritü nayani. Müpaü niutayüni, Ne'uquiyarisüa miemete te'ivamete pa mepexeiya 'anuyuhayevacame, ne masi 'uva nepümüxime hacacü. ¹⁸ Nepüyemie mecuxi ne'uquiyarisüa. Müpaü nepüreitahüave, Ne'uquiyari, 'axa nepütüuyuri. Taheima macave yamücahainesie, 'ecüta yapemücahainesie nepütüuyuri. ¹⁹ 'Aixüa nepücatiuca'iyari, heiserie nepücahexeiya para hutarieca 'anive nemayanicü. 'Ahesüa miemete te'ivamete vahepaü xeicüa quenetinepitüaca nemünehayevacü. ²⁰ Hicü yucuha'aritüaca yu'uquiyarisüa neyani. 'Eteva cuxi 'amiecacu 'uquiyarieya nixeiya, nitinenimayata. 'Utanausaca 'enucunaqueca 'enacaviyatücaütü ni'iseni. ²¹ Hicü nu'aya müpaü tinitahüave, Ne'uquiyari, 'axa nepütüuyuri. Taheima macave yamücahainesie, 'ecüta yapemücahainesie nepütüuyuri. 'Aixüa nepücatiuca'iyari, heiserie nepücahexeiya para hutarieca 'anive nemayanicü. ²² 'Uquiyarieya masi müpaü tinivarutahüave te'uximayatamete, Xeiya 'aixüa, 'ixuriqui masi 'aixüa mü'ane herie mieme xequenayehuri xequenanacatütüa, hanira xequeneucamaniri mamayasie, cacai meta 'ücayasie. ²³ Xequenehaniyu siqueru müvaiya 'aixüa mü'ane, xequeneumi'a. Tetecuatü tepütatemamavieca. ²⁴ 'Icü nenive 'umüme nene'eriecaütüni peru nanutaniere, neuyevecaitüni peru niutaxeyarieni. 'Ana meyutemamavietü menacüne yunaitü.

²⁵ Mericüsü masicaya xaüsie neyeicacaitüni. 'Amietü, qui 'aurie 'uyeicatü, niva'eniecaütüni xavererusixi vainarurusixi. ²⁶ Yu'aurie 'itahüaveca ti'uximayatame xeime, nita'ivaviya que reyüane. ²⁷ Mücü müpaü tinicühüaveni, 'Aiva caninuanü. 'A'uquiyari canimieni siqueru müvaiya 'aixüa mü'ane mitanaqui'ericü 'aixüa reu'eriecame. ²⁸ Hicü masicaya niuyeha'ani, pücayuvaüriyacai meutahanicü. 'Uquiyarieya vayeyaca nicunütüvacaitüni. ²⁹ Müpaü tinitahüave yu'uquiyari, Neuxei, müixa viyari netini'uximayacaitüni 'ahesüa, hicü cuxi netini'uximayaca. Ne hasuacu nepücamasicu'imaiyacai, yanepüticamiecai. Peru ne hasuacu capüra nunusi pepücanesimive, nemarema vahamatü

nemünetemaviecacü. ³⁰ Hicüri 'icü 'anive ninuani 'atumini nai hetixütüaca 'ucaravesixi vahesie. Cari siqueru müvayia pepumi hesiena mieme. ³¹ Hicü 'uquiyarieya müpaü tinitahüave, Nenive, 'aheyemecü nehësüa peniucani. Nepini naitü catini'apinitüni. ³² Neuyevecaitüni temütatemaviecacü. Camüsü 'icü 'a'iva 'umüme neni'eriecaitüni, peruri panutanierixü punua. Meuyevecai niutaxeyarieni.

16

Ti'uximayatame yamücatiecamiecai hepaüsita ticuxatatü, que müti'üquitacai

¹ Müpaüta tinivarutahüave teyü'üquitüvamete, Tevi müxicütücai caneixeyacaitüni ti'uximayatame mühürütüariecai quiyacü. Müpaü tiniutahüavarieni quename ti'uximayatame pini reuyehüaximecai. ² Hicü yu'aurie 'itahüaveca müpaü tinitahüave, Titayari niuqui neti'enie 'ahepaüsita. 'Inüari queneneutaveviri 'ahürütüariecacü. Nepücamasipitüani tavari pemühürütüariecacü. ³ Hicü yu'iyarisie müpaü tiniyücühüavecaitüni ti'uximayatame, Que netiyurienei. Necusiyari nehürütüarica pünesinavairieni. Nepücatürücaüye para nemüti'ivanenicü ne'inetü, nepüneteviya 'icuevaricü. ⁴ Hicürixüa nepüretima que nemütiyurienei quepaucua nemüpasieni quepaucua nemücatihürütüarieca para hipame vaquita nemünaqui'erivanicü. ⁵ Hicü yuxexexuime varahüavixüaca müme memüte'apicaquecai cusiyarieyasüa, müpaü tinitahüave meri munua, Quepaümetü peuyevese para pemürapicacü necusiyarisüa. ⁶ 'Iya müpaü tinitahüave, Xei sienituyari tamüpuhari haseiti. Müpaü tinicühüaveni, 'I, 'axapa quenanhuri quepaümecü pema'acaye. Cuitü mana quenayexi, xeime püta quenaca'utüa huta teviyari heimana tamamata maine. ⁷ Müpaüta tinitahüave xeime, 'Ecüsü quepaümetü peuyevese pemürapicacü. 'Iya rehüave, Xei sienituyari necayari türicu. Müpaü tinicühüaveni, 'I, 'axapa quenanhuri quepaümecü pemü'acaye maine. Xeime püta quenaca'utüa naucateviyari maine. ⁸ Hicü cusiyarieya 'aixüa nainecaitüni ti'uximayatame hepaüsita sepa heiseriemecü mücayüanecai, timaitü müyüanecacü. Hicü miemete masi metemaitü mecaniyüaca yuteüterima vahepaüsita, hecuaripa miemete yamecayüacacu vahepaü.

⁹ Neta müpaü netinixe'utahüave xeme, teüteri yupinicü yamecateniyurieca que mücatiheiserie. Peru xeme yupinicü hipame xequenivatemavieritüaca. Müpaü xeteyurietü, quepaucua pini müreutipare, xemeta xecanitanaqui'erivacuni haque qui mücahexüvesie.

¹⁰ Que mü'ane yamüticamie 'esitipaümeme tihürütüarietü, mücü yacatinicamiemücü xüca vaücava hürütüarieca. Que mü'ane heiseriemecü yamücatiecamie 'esitipaümeme tihürütüarietü, mücüta yapücatiecamieni xüca vaücava tihürütüarieca. ¹¹ Hipatü pinicü yamecateniyurieca que mücatiheiserie. Xeme xüca yaxecatecahuni müpaü 'aneme pini hepaüsita xetehürütüarietü, quepaicü pütixehürütüani tita yuricü mütipini hepaüsita, yaxetecahume 'erietü. Haquevasü. ¹² Xüca yaxecatecahuni xeime piniteya hepaüsita xetehürütüarietü, que mü'ane tita mütipini pütixemini. Haquevasü.

¹³ Ti'uximayatame pücaüve yuhutame vahesie mieme müti'uximayacacü yucusiyarima. Xeime cani'uxive'eriecamücü xeime püta naqui'erietü, ya xeimesie tiniviyamücü xeime püta xani'erietü.

Xepüçayüvave xemüte'uximayacacü Cacaüyarisie mieme yupinisie mieme 'axeicüa.

¹⁴ Mericüsü Pareseusixi 'icü nai meteniu'enieni. Müme tumini memühive'eriecaicü menitave'eriecaitüni. ¹⁵ Hicü Qesusi müpaü tinarutahüave, Xeme yuri xecateniva'eritüaca teüteri quename heiserie xeyüa xe'utiyaütü, peru Cacaüyari pimate xe'iyari. Tita teüteri mamari-vaveme memütexeiya, mücü pütixani'eriva, Cacaüyari que mütixeiya.

Que müti'ane 'inüari niuquiyari hexeyiacacu, que müti'ane Cacaüyari ti'aitametücacu

¹⁶ 'Inüari niuquiyari, texaxatamete vaniuqui mecani'eniecaitüni teüteri Vani canuavecacu cuxi. Nuacuque hicüque niuqui 'aixüa manuyüne püta canicuxaxasivani, que müti'ane Cacaüyari ti'aitametücacu, yunaitü cuini mieme mecaniyuvaüriyani hesiena memüteviyanicü. ¹⁷ Masi pücacuaniveniqueyu muyuavi cuie meutiparecü, peru cuini mieme pücyaniveniqueyu xei 'utüaricayari xei hüxiyari müca'aye'anicü 'inüari niuquiyari que maine.

Qesusi que müti'üquitacai, memücu'eiriva vaxatatü

(Mateu 19:1-12; Maricuxi 10:1-12)

¹⁸ Que mü'ane 'icu'eirieme yü'üya, xeime püta mütivitüni, mücü xeime püta canicumaüvani xeime cünaya hücutütü. Que mü'ane mitivitüni 'uca mucu'eiriva, mücüta nicumaüvani xeime 'üyaya.

Xicu Rasarumatü

¹⁹ Mericüsü tevi 'aniuyeicacaitüni xicutütü. Tataüravime nanacatücaitüni, rinu 'ixuriquiyari meta. Tucaricü visi tinicuacaitüni. ²⁰ Xevitü mavetü Rasaru titevatü mana ni'atüarivacaitüni xicu quitenie. Caneu'esacaitüni. ²¹ Nihuxaimücaitüni, ticuaimütü tita müranacavivivecai xicu mexayasie. 'Asita sücüri me'acüneca menisenacaitüni 'esaya. ²² Mericüsü mümave niümüni. Cacaüyarisüa miemete niuqui tuayamete menenitivitüni 'Apurahami 'aurie. Hicütari xicu tiümü tiucateuquie. ²³ Müquite vasata 'ucaitü neutinere 'uximatüarietü. Tevapai nixeiya 'Apurahami, Rasaruta tiuxei 'auriena 'uticaimie. ²⁴ Müpaü: tiniuhiva, Ne'uquiyari 'Apurahami, quenenenenimayaca, Rasaru quenänü'a hapa meiquenicü yu'itüvame cüsie münesixeriyacü nenenisie, cui nemüyüanecü 'ena taipa. ²⁵ Hicü 'Apurahami müpaü niutayüni, Nenive, quena'erivani 'aixüa 'aneneme pexexiyatü pematüacü quepaucua pemayeyuricai, Rasaruta yaxaicüa 'axa 'aneneme hexexiyatü matüacü. Mücü 'uva niunütüarieni hicü, 'ecü püta pepü'uximatüarie. ²⁶ Mücü meta, xeme tame tahixüata 'aqui 'emeucateva puseiriyarie, para müme memüçayüvavenicü sepa memanucünicu xehesüapaitü, para vanata tahesüapaitü memüca'anacüneccü. ²⁷ Hicü müpaü tinitahüave 'iya, Ne'uquiyari, nepümasivaviri Rasaru pemanunü'anicü nequemasüsüa. ²⁸ Yu'auxüvime nepüvarexeiya ne'ivama. Tinivahecüatüacamücü müme, capa 'uva me'u'axüanicü mürayuti'uximatüatüre mümetari. ²⁹ Hicü 'Apurahami müpaü tinicühüaveni, Muisexi xapaya mecanexeyiani, texaxatamete vaxapa. Mequeva'enieca müme que memutiyuane. ³⁰ 'Iya re'eiya, Tixaü ne'uquiyari 'Apurahami. Masi xüca xevitü müquite vasata mieme vahesüa nuani, mepütehayeva que memüteyurie. ³¹ Mücü müpaü tinicühüaveni, Xüca mecava'enieca Muisexi texaxatamete, sepa xevitü manucuquenicü müquite vasata, mepüçayüvauriyaniqueyu.

17

Teüteri que memütecunuitüarieni
(Mateu 18:6-7, 21-22; Maricuxi 9:42)

¹ Müpaüta tinivarutahüave yuhesüa miemete teyü'üquitüvamete, Peuevese teüteri memücunuitüarienicü, peru xüa 'ui que mü'ane müvacunuitüani. ² Hesiena mieme masi 'aixüa püyüniqueyu xüca mata 'acatütüarienique cüipitüana, xüca haramarasie heucahüianique, capa 'icunuitüanicü ni xeime 'ime sepa vaüca memücamariva. ³ Xequeneyü'üviyani xeme. Xüca 'a'iva 'axa masi'uyurieni, queneunütüa. Xüca tihayevamücüni que mütiyurienecai, quetineuyehüviri. ⁴ Sepa xei tucarisie müixa 'axa masi'uyurienique 'atahutamexa, tavari xüca 'atahutamexata 'ucunuanique 'ahesüa, Nepütihayeva que nemütiuyuri, utaitü, quetineuyehüviri 'ecü.

Quetanepitüaca masi vaüca yuri temüte'eriecacü, que memutiyanecai

⁵ Hicü nü'arisixi müpaü metenitahüave Ti'aitame, Quetanepitüaca masi vaüca yuri temüte'eriecacü. ⁶ Ti'aitame müpaü niutayüni, Xüca musitasa 'imüariyari paü 'esipemecü yuri xete'eriecaque, müpaü xepüte'itahüavequeyu xapa mana muve, Quenivatixünarieni, haramarasie queneuca'iteüsü. Yapüticamieniqueyu que xemutiyuane.

Que müreuyevese yamütiyurienicü ti'uximayatame

⁷ Xevitü xeme xüca ti'uximayatame hexeiyani mucuiesanane ya muxasi müvahüne, xüca nuani ti'uximayatame retahayevame, müpaü quetitahüave, Quenaye'a xeiya, quetinecuaca. ⁸ Pücatixaü, müpaü masi cusiyari catitahüave, 'Aixüa quetineuyuri para nemüticanicü ne, quene'atiquemaritüa quena'ahüa quenetineumicua mexi neticua'a mexi neti'ie. 'Arique mücaque pepüticuani pepüti'ieni 'ecütari. ⁹ Pamüpariyusi que 'ipitüani ti'uximayatame yatiyurienecacu que mütiu'aitüarie. Tixaü xüari. ¹⁰ Xemetari yaxecüa, quepaucua yaxemüteyurieca nai que xemüte'u'aitüarie, müpaü xequeneutiyaneni, Te'uximayatamete tecanihümetüni xecüa, tixaütü tahesie pücatinaque. Que müreuyevcai xecüa tepüte'uyuri.

Tamamata que memüte'u'itiya, cuiniya müvaviyacai

¹¹ Mericüsü Querusareme 'uyemietü Samariya cuieyari Carereya cuieyari mayunaquecaisie niuyemiecaitüni. ¹² Xeime quiecarisie ta'aximecacu tamamata 'uquisi menenucunaque cuiniyacü memüca'itiyatücatei. Teva meti'utü ¹³ meniutihivacaitüni müpaü me'utiyaütü, Qesusi 'acu, Ti'üquitame 'acu, quetanenenimayaca. ¹⁴ Varuxeyaca müpaü tinivarutahüave, Xequenehu mara'acate memüxexeyacü. Hicü me'uyehutü me'itiyatücaitü mecanacüne. ¹⁵ Hicü xevitü müme 'uniereca que müranayehüiya, pucunua 'aixüa 'utaitü Cacaüyari hepaüsita, carima 'utaniütü. ¹⁶ Niutihüximaqueni Qesusitüa pamüpariyusi 'ipitüatü. Mücü Samariya caniquiecametücaitüni. ¹⁷ Hicü Qesusi müpaü niutayüni, Tamamata mecate'u'itiya. 'Atanaucatü que metehuyunixü. ¹⁸ Hipatü mecatexuave memüyuvaüriya memucunuaxüanicü para 'aixüa memutiyanenicü Cacaüyari hepaüsita, 'icü xaüsie quiecame xecüa punua. ¹⁹ Hicü müpaü tinitahüave, Quenanucuquexi quenemie. Yuri pemütiuta'ericü, 'ayumieme peputavicueisitüarie.

Quepaucua tucari maye'aniquecai para Cacaüyari misutüanicü ti'aitatü (Mateu 24:23-28, 36-41)

²⁰ Mericüsü Pareseusixi menicu'ivaviyacaitüni quepaucua maye'aniquecai tucari para Cacaüyari misutüanicü ti'aitatü. Müpaü tinivarutahüave, Tanieretü xeicüa 'asipücaretimani quepaucua misutüani ti'aitatü Cacaüyari. ²¹ Pücaüveni müpaü mütayüni, Camü 'ena, camü 'uma. Que müti'ane Cacaüyari ti'aitametücacu, 'ari xesata canisutüani ti'aitatü.

²² Hicü müpaü tinivarutahüave teyü'üquitüvamete, Tucari canaye'amücü quepaucua müpaü xemutiyuaneni, Xüca tüma 'aye'anique Yuri Tevi tucarieya siquere xevitü, peru xepüca'ixeiya mücü tucari. ²³ Müpaü mepütexetahüave, Camü 'uma peyeica, camü 'ena. Xepücatayeixüani, xepücavaranuveyia. ²⁴ Merücarिया naisarie que mütihecüarivie muyuavi 'umerücatü taserieta ta'utatapaitü, yaxecüa neta müpaü nepütimasüüre naisarie netucari 'aye'ayu Yuri Tevi que nemütiteva. ²⁵ Perusü neuyeveca meri vaüca nemüticuinecü, memünesitixani'erienicü hicü miemete teüteri neuyevecata. ²⁶ Que mütiuyü quepaucua Nuhexi 'amuyeicacai, yaxecüa catiniyümücü quepaucua netucari maye'ani. ²⁷ 'Ana mepütectuätüvecai mepü'ietüvecai mepüneneüquecai mepüvatavitütüvacai. 'Ariqueque tucari naye'ani quepaucua Nuhexi canuvasie meutaha. 'Ana ha tiyaca nivaruca'una yunaime meniuthauni. ²⁸ Müpaürita que mütiuyü quepaucua Ruti 'amuyeicacai yapütüyüni. 'Ana mepütectuätüvecai mepü'ietüvecai mepütenanecai mepütetuacai mepuca'esacai mepüquitüvecai. ²⁹ Tucari 'aye'acu quepaucua Ruti meyetüa Surumasie, 'ana tai niucaviye 'asupüre nütü, nivareuyehüani yunaime. ³⁰ Müpaü catiniyümücü mücü tucarisie quepaucua nemasiücütü nemayani, Yuri Tevi que nemütiteva.

³¹ 'Iya tucarisie que mü'ane caxetunisie macaca 'uxipietü, piniteya quita tiyepicacu, mücü 'anacayame pücativayepini. Yaxecüata que mü'ane yuvaxata meyeica yu'utüma pücanuani. ³² Xequena'erivani Ruti 'üyaya que mu'itüarie. ³³ Que mü'ane müyutaviceisitüamücü niyutatümaiyamücü. Que mü'ane müyutatümaiya, mücü niyutaviceisitüamücü yemecü.

³⁴ Yanepütixecühüave, 'iya tucarisie yuhutatü mepücahini xei 'utayarisie. Xevitü nanutivitüquiemücü, xevitü pücu'eiriva. ³⁵ Yuhutatü mepütüxüni 'axeicüa. Xevitü panutivitüquieni xevitü pücu'eiriva. ³⁶ Yuhutatü vaxata mepe'uvani. Xevitü panutivitüquieni, xevitü pücu'eiriva.

³⁷ Müpaü metenicühüaveni, Ti'aitame haque müpaü püreyüni. Müpaü tinivacühüaveni, Haque caxari meca, mana virücüxi mepüyucuxeürieni.

18

Viyura 'isücame vahepaüsita ticuxatatü, que müti'üquitacai

¹ Mericüsü 'icü 'üxasi hepaüsita ticuxatatü müpaü tinivaruta'üquitüani quename heuyevese yuheyemecü müyunenevievacü, cavaüripietü.

² Müpaü niutayüni, 'Isücame xeime quiecarisie necateitüni. Cacaüyari pücamacarücai 'iya, pücava'eniecai teüteri. ³ Mericüsü 'uca cünaya mumü mana necateitüni mücü quiecarisie. 'Isücomesüa ni'axecaitüni müpaü 'utaitü, Heiserie queneneupitüa münesi'aye'unie yamücatiyurienenicü. ⁴ Müixa pücaüvaüriyacai 'isücame. Peru 'arique müpaü tiniyücühüavecaitüni, Sepa nemüca'imacarüca Cacaüyari, sepa

nemücava'enie teüteri, ⁵ 'icü 'ucarasi cünaya mumü canetini'uxitüaca. Mecuxi heiserie necanipitüamücü, capa 'uta'axetü nesi'utaxütüanicü.

⁶ Mericüsü Ti'aitame müpaü niutayüni, Xecani'enieni niuquieya que mutayü mücü 'isücame heiseriemecü yamücatiurienecai. ⁷ Cacaüyari masi heiserie cativapitüani müme müvaranuyexei tucaricü tucaricü memi-tihivie. Que reutevini vaparevietü. ⁸ Yanepütixecühüave, cuitü heiserie canivapitüamücü. Masicutatü, quepaucua nemunuani Yuri Tevi nehücütütü, yuri mete'eriecame netivataxeiya cuiepa 'acu.

Pareseu tivavavirivame vahepaüsita ticuxatatü, que müti'üquitacai

⁹ Ipaüta tini'üquitacaitüni 'üxasi hepaüsita ticuxatatü, hipatü yuhesie yuri memüte'eriecaicü quename heiseriemecü yametecahucai, mevaxani'erietü hipame. Müme müpaü tinivarutahüave, ¹⁰ Teüteri tuquipa meneutiyunixüani meytanenevienique yuhutatü. Xevitüri Pareseu pühücütücai, xevitüta tevi cuviyexunusie mieme mütiyetuiriyari pühücütücai. ¹¹ Mericüsü Pareseu mana 'utaqueca nenevieri niyupitüacaitüni müpaü 'utaitü, Cacaüyari, pamüpariyusi nemanipitüaca hipame teüteri vahepaü nemüca'anezü ne. Müme mepütenavaya, heiseriemecü yamepücatecahu, hipame va'ütama mepüvacumaüva, mesü 'icü tivavamepaü mepü'anene. ¹² Ne masi hutacüa nepünehaquiva xexuime semanasi, ne'ivarica naima xei tapari nepütinetua tuquita mieme, tamamata taparisie mieme. ¹³ Hicü tivavame yateva 'uvetü pücayuvaüriyacai siquere yuheima neutinierecü. Masi yutavisie yucusunatü hivericacü müpaü niutayüni, Cacaüyari 'acu, quene'avaüriya 'aixüa pemünetixeyacü, 'axa netiyuruvametüme. ¹⁴ Müpaü nepütixecühüave, mücü masi yuquie neucayune heiserie hexeyatü, Pareseu pücatixaü. Yunaitü tixaütü metehümetüme memayuyeitüva, tixaü mecatehümetütü mecanayeitüariēcuni, peru que mü'ane tixaü catihücütüme mayuyeitüva, mücü tixaü tihücütütü canayeitüariemücü.

*Quesusi que mütiuyuri türi vahesie 'aixüa memü'itüarienicü
(Mateu 19:13-15; Maricuxi 10:13-16)*

¹⁵ Mericüsü 'asita türi mecaniva'atüvacaütüni hesüana vahesie mutimenicü. Teyü'üquitüvamete mevaruxeyaca menivarutate'acaitüni. ¹⁶ Hicü Quesusi yu'aurie nivarutahüave türi müpaü 'utaitü, Xequeni-vapitüaca türi nehesüa memü'axenicü. Xepücavanenaca. Cacaüyari müya me'aneneme catiniva'aitüvametüni. ¹⁷ Niuqui caniseüyeni que nemütixecühüave, nunusi 'aixüa 'iyaricü que mütiyuvaüriya, que mü'ane hepaüna mücayuvaüriya Cacaüyari müti'aitüacacü, mücü pücatipitüarieni meixeyanicü müti'aitüacacü.

Uqui müxicutücai

(Mateu 19:16-30; Maricuxi 10:17-31)

¹⁸ Mericüsü te'aitamete xevitü müpaü tinita'ivaviya, Ti'üquitame 'aixüa pemütiuca'iyari, que netiyurieyu nehesie pütinaque tucari mücaxüve. ¹⁹ Quesusi müpaü tinita'eiya, Titayari 'aixüa netiuca'iyarime penetixata. Tevi 'aixüa mütiuca'iyari 'apüca'uyeica. Cacaüyari yuxevitü 'aixüa pütiuca'iyari püta. ²⁰ 'Ecü 'aisica pepümate, xeime 'üyaya pepücacumaüvani ya xeime cünaya, pepücati'amemivani, pepücatinavayani, xeimesie pepücarahüpani peti'itavatü, 'aquemasí 'avarusi quetinivareuyehüvirieca, que manuyüne. ²¹ Iya rehüave,

'Icū naimesie yanepüticamie temaicüyaripai. ²² Qesusi 'u'enaca müpaü tinitahüave, Xei mieme xeicüa peuyevese yapemütiyurieni. Nai pemürexeyia quetineutua, quetinivarumicua memümamave. Müpaü petiyurieme muyuavisie vaüca pepeucaqueni. 'Arique quenayaca, nehiesie quetineviyani. ²³ Hicü mücü niuqui 'u'enieca niyuhiveriecaitüni vaüca mürexeyiacaicü. ²⁴ Hicü Qesusi 'ixeyiatü yuhiveriecame, müpaü niutayüni, Canicuaniveni xicusixi memaye'axüanicü Cacaüyari müti'aitüvametünicü. ²⁵ Sepa mücucuaniveniqueyu cameyu manuyehanicü 'ivipame hüxieyasie, peru siepüre masi yeme pücuaneve xicu maye'anicü Cacaüyari müti'aitüvametünicü. ²⁶ Memü'enanacai müpaü meniutiyuani, Mericüte, xüca müpaü 'aneni, quepai püyüve mütavicueisitüarienicü. ²⁷ 'Iya müpaü tiutayü, Tita teüteri memütetexie, Cacaüyari caniyüveni. ²⁸ Hicü Pecuru müpaü niutayüni, Camü, tame tapini nai tete'ucu'eirieca 'ahesie tepüteviya. ²⁹ Müpaü tinivarutahüave, Niuqui caniseüyeni que nemütixecühüave, que mü'ane micu'eirie yuqui yu'uquiyarima yü'üya yu'ivama yumarema yütüriyama, yamütiyünicü que müti'ane Cacaüyari ti'aitametücacu, ³⁰ mücü cuini mieme masi vaüca varexeyiatü canayeimücü hicü, tucari 'umamiesie 'aye'ame, tucari mücaxüve hexeyiatü canayeimücüta.

Tavari Qesusi que mutayü que mütimierieniquecai
(Mateu 20:17-19; Maricuxi 10:32-34)

³¹ Hicü Tamamata Heimana Yuhutame yateva varevitüca müpaü tinivarutahüave, Neuxei, Querusareme teneta'axüacuni. Naitü que müre'uxa texaxatamete vaxapasie Yuri Tevi hepaüsita, naitü catinaye'amücü. ³² Necanietuiyamücü müme memücatateüterima vahesüa, necaninanaimariemücü 'axa netinitahüavariemücü, ³³ mecaneni'aüsicamaçuni meha'atü. Menesicuvaxüame mecanenimiecuni. Peru hairieca tucarisie necananucuquemücü. ³⁴ Müme 'asimepücatemaicai tita müti'axatacai. Niuquieya masi pü'aviesiecai vahesie mieme. 'Asimepücatehetima que müticuxatacai.

Macüpecai que müranutanierixü Quericutanaca
(Mateu 20:29-34; Maricuxi 10:46-52)

³⁵ Mericüsü Quericu quiecarisie 'aye'aximecacu Qesusi, xevitü 'acüpetü mana huye tesita niucateitüni tivautü. ³⁶ Hicü varu'enieca yumüreme teüteri me'anuyecücame nivacu'ivaviyacaitüni que mütiyüni'quecai. ³⁷ Müpaü metenitahüave quename Qesusi 'uyüximecai Nasaretitanaca. ³⁸ Hicü macüpe carima niutahiva müpaü 'utaitü, Qesusi 'acu Raviri pemünu'aya, quenenenenimayaca cuerietü. ³⁹ Mexücate menitatie ni cayuvatü müticanicü. 'Iya masi carima niutahiva müpaü 'utaitü, Raviri nu'aya 'acu, quenenenenimayaca cuerietü. ⁴⁰ Hicü Qesusi mana 'utaqueca nita'aita mahanienicü hesüana. Nuacu 'auriena müpaü tinitahüave, ⁴¹ Que matinaque nemümasiyurienicü. Rehüave, Ti'aitame, nepayeniereniqueyu. ⁴² Hicü Qesusi müpaü tinitahüave, Quenanutanierisü. Yuri pemütiuta'ericü pepanayeve. ⁴³ Yapaucua nanutaniere. Neiveiya 'aixüa 'utaitü Cacaüyari hepaüsita. Yunaitü teüteri me'ixeyiaca visi meniutiyuanecaitüni Cacaüyari hepaüsita.

19

Quesusi Saqueumatü que memütecuxatacai

¹ Hicü heutahaca Quericusie hixüata niuyemiecaitüni. ² Mericüsü tevi mana niucateitüni Saqueu titevatü. Mücü tevavamete catiniva'aitüvemetücaitüni cuviyexunusie mieme, püxicutücai. ³ Nixeyamücücaitüni Quesusi que müpaicütücai, peru 'esimutevicaicü puyutatexie teüteri memüyumüirecaicü. ⁴ Vahüxie 'utanausaca nitimaque xapasie mixeyacü, mana muyeyaniquecaicü. ⁵ Hicü Quesusi mana 'uyemietü neutiniere. Müpaü tinitahüave, Saqueu, quenacamaqui xeiya. Peuyevese 'aquita nemenuanicü hicü. ⁶ Cuitü nacamaque, yutemavietü nitanaqui'erieni. ⁷ Me'ixeyaca yunaitü meniniuquixiecaitüni hepaüsitana müpaü me'utiyuatü, Cari tevi 'axa mütiyuruvasüa punua. ⁸ Peru Saqueu mana 'uvetü müpaü tinitahüave Ti'aitame, Neuxei Ti'aitame, nepini hixüata 'arücame nepütivamini memümamave. Itaricacü que nemütivacuamanacai hipame, naucamecü nepürapica. ⁹ Hicü Quesusi müpaü tinicühüaveni, Camü, 'icü quie quiecatari meputavicueisitüarie hicü. Senecatü 'icütari 'Apurahami canixiüyarieyatüni. ¹⁰ Yuri Tevi que nemütiteva, necaninuani nemüvacuvaunenicü müme memeuyexürie nemüvatavicueisitüanicü.

Tamamata tumini müvaru'ütüa hepaüsita ticuxatatü, que müti'üquitacai

¹¹ Mericüsü 'icü me'eniecacu tavari 'üxasi hepaüsita ticuxatatü tinivaruta'üquitüani, Querusareme 'aurie meyeicacaicü, mümeta müpaü memütecu'erivacaicü quename cuitü 'isütüaniquecai ti'aitatü Cacaüyari masiücütü 'ayame. ¹² Müpaü niutayüni, Tevi ve'eme münu'ayatücai teva caniyemiecaitüni xeime cuieyarisie. Mana cayerieme para yucuepa ti'aitametütü mayanicü, 'ariqueque ninuaniquecaitüni. ¹³ Hicü tamamata yu'aurie varutahüaveca yuhesüa miemete te'uximayatamete, tumini nivaru'ütüani xei sienituyari yuxexuime. Müpaü tinivarutahüave, Xequetenetuaca mexi necanuave. ¹⁴ Mericüsü hesüana miemete quiecatari meni'uxive'eriecaitüni. Niucamete menivarenü'ani 'utümana müpaü me'utiyuatü, Tame tepüca'inaqui'erie 'icü mütatü'aitüacacü. ¹⁵ Mericüsü 'anucayerieca 'ayeneca ti'aitametütü, tiniuta'aita hesüana memütahüavarienicü te'uximayatamete tumini müvaru'ütüa yamüretimanicü que memüte'uyuri yuxexuitü metetuatü. ¹⁶ Mericüsü mexüacame caninuani müpaü 'utaitü, Cusiyari, 'atuminicü xei sienituyaricü tamamata sienituyari nepana'ivaxü. ¹⁷ Müpaü tinitahüave, 'Aixüa puyü, ti'uximayatame 'aixüa pemütiuca'iyari pecanihücütüni. 'Esipaümemecü yapetihüritüarieca yapeticamietü pepatüa. Camü, heiserie nemanipitüaca, tamamata quiecariyari petiva'aitüvame pemayanicü. ¹⁸ Hicü xevitü ninuani müpaü 'utaitü, Cusiyari, 'atuminicü xei sienituyaricü, 'auxüme sienituyari nepana'ivaxü. ¹⁹ Müpaü tinitahüave 'iyata, Mericüte, 'ecü pepühüritüarie 'auxüme quiecariyari petiva'aitüvame pemayanicü. ²⁰ Hicüta xevitü ninuani müpaü 'utaitü, Cusiyari camü 'atumini xei sienituyari. Nepiti'avietaxü paniyucü 'eimeme, ²¹ nemasimacatü pema'a'eriyacü 'ecü, pemenu'üvecü tita pemücatiucaye, pemica'isanacü tita pemücatiuca'e. ²² Müpaü tinita'eiya, 'Ahesie pepürähüpa 'acümana que pemutayü, ti'uximayatame 'aixüa pemücatiuca'iyari pemühücüü. 'Ecüsü müpaü pepütimaicai neman'e'eriyacü, nemenu'üvecü tita

nemücatiucaye, ne'ica'isanatü tita nemücatiuca'e. ²³ Titayari siquere netumini pecatietua tumini hüvemesüa, para nenuame nemüvaye'ünicü yapaümeme 'ana'ivame. ²⁴ Hicü müpaü tinivarutahüave yutupirisixima, Mücü tuminieya xequenavairi, xequene'ütüa 'iya tamamata sienituyari mexeiya. ²⁵ Müpaü metenitahüave, Ti'aitame, tamamata canexeyaniri. ²⁶ Müpaü nepütixecühüave, yunaitü tixaütü memütehhexeiya mepütemiQuieni, peru que mü'ane tixaü mücarexeiya, sepa que mütitita mürexeiya pütinavaiyarieni. ²⁷ Müme meta memünesi'aye'uniecai memücanesinaqui'eriecai netiva'aitüvame nemayanicü, 'uva xequenivarahapaca, nehüxie xequenivarucuya.

Querusaremesie que müreutaha

(Mateu 21:1-11; Maricuxi 11:1-11; Vani 12:12-19)

²⁸ Mericüsü müpaü 'utayüca neyani Querusareme heutiyuneque. ²⁹ Hicü Vetüpaque Vetaniya quiecaritiesie heta'aximetü, Huriva Macu'u müracutevasie yemuri hetüa nuaca, yuhutame nivarutanü'ani teyü'üquitüvamete ³⁰ müpaü haitü, Quiecarari 'anutaüye mucumasie xequenehu. Mana xeheutahaxüame xepetitaxeiya puxu nunusi hacuviecame, tevi müca'anutiyeüve cuxi hesiena. Xehecuxüname xequenahani. ³¹ Xevitü xüca müpaü tixe'utahüave, Titayari xete'ecuxüna, müpaü xepüte'itahüave, Ti'aitame peiyehüva.

³² Hicü memutanü'arie menecüne. Meneitaxeiya que mütivarutahüavixü. ³³ Puxu nunusi mecuxünacacu, cusiya rimama müpaü metenivarutahüave, Titayari xete'ecuxüna puxu nunusi. ³⁴ Müme müpaü metenivarutahüave, Ti'aitame peiyehüva. ³⁵ Hicü Qesusisüa meneihana. Yü'ücarite me'enutitüaca puxu nunusisie menenutiyeüni Qesusi. ³⁶ Hicü 'uyemiecacu yü'ücarite meni'itüaximecaitüni huyeta. ³⁷ Hicü Huriva Macu'u yemuriyaritüa viyeta me'ucahutü, yunaitü teyü'üquitüvamete meyumüiretü meyutemamavietü menisütüani carima 'aixüa me'utiyuatü Cacaüyari hepaüsita, nai que memüte'uxeitürücaüyemecü que mütiuyü hepaüsita ³⁸ müpaü me'utiyuatü, 'Aixüa queticühüavarüvani que mü'ane ti'aitametütü 'umamie, que mü'ane Tati'aitüvamesüa miemetütü 'umamie. Taheima 'aixüa mequeteyuxeiyani, vapaitü visi meque'utiyaneni. ³⁹ Hicü Pareseusixi hipatü memü'uvacai teüteri vasata müpaü metenitahüave, Ti'üquitame, 'ahesüa miemete quenivarutati'a teyü'üquitüvamete. ⁴⁰ Müpaü tinivarutahüave, Yanepütixehahüave, 'ime xüca cayuvatü me'umacaque, tetexi püta mepütihivaqueyu.

⁴¹ Mericüsü 'aura 'umietü 'ixeiya ca quiecarari, niutasuani he'erivatü, ⁴² müpaü 'utaitü, 'Ecütütü siquere 'icü tucarisie xüca tüma peheitimanie tita müreyevese para 'aixüa pemütixeyariecacü. Masi niuti'aviesieni hicü 'ahüxicü pemüca'ixeiya. ⁴³ Tucari canaye'amücü, 'ana müme memümasi'aye'unie cuya tesariyayari meniti'uitüacuni 'a'aurie, 'ana 'a'aurie meniti'uiacuni, para teüteri memücavayecüne. ⁴⁴ Mecamanatihüacuni cuipepa 'ecü, 'ateüterimata 'ahesüa memüyetei mepatixüriyani cuipepa. 'Ahesie tete xevitü pücacu'eiriva yuheima 'atetü. Müpaü catiniyümücü 'ecü pemüca'imaicaicü tucari quepaucua Cacaüyari müyuvaüriyacai 'ahesie mieme.

Que müti'iti tuqui 'amüpa

(Mateu 21:12-17; Maricuxi 11:15-19; Vani 2:13-22)

45 Hicü tuqui 'amüpa curaruyarita heutihaca nisutüani varanuyeveveyatü tetuayamete 46 müpaü tivacühüavetü, 'Ipaü püre'uxa, Nequi nenevieri caniquiyaritüni. Xeme püta terü xecanayeitüani haque tenavayamete memeyu'avieta.

47 Mericüsü tucaricü tini'üquitacaitüni tuqui curaruyarita. Mara'acate memühüritüariecai, müme meta 'inüaricü memüte'üquitametetücai, teüteri va'uquiyarima yunaitü menicuvautüvecaitüni me'imienique. 48 Peru müme mecaniyutatexieni müpaü meteyurienique, yunaitü teüteri memi'eniecaicü me'ihive'erietü niuquieya.

20

Quesusi heiserie que mürexeiyacai

(Mateu 21:23-27; Maricuxi 11:27-33)

1 Mericüsü heiva teüteri tiniva'üquitüacaitüni tuqui 'amüpa curaruyarita 'ayevetü, niuqui 'aixüa manuyüne vacuxaxatüvatü. Hicü mara'acate memühüritüariecai mümeta 'inüaricü memüte'üquitametetücai vahamatü 'uquiravesixi vahamatü meniu'axüani. 2 Müpaü metenitahüave, Quetatineutahecüatüa haque memieme memieme pemexeiya 'ipaü pemütiyuriencü. Que mü'ane 'icü heiserie masipitüa 'iya pemütiyuriencü. 3 Müpaü tinivarutahüave, Mericüte neta xei niuquiyari nepüxeta'ivaviya. Yaxequeneteneutahüavi ne. 4 Vani quepaucua müti'üyanecai, taheima mieme yatipitüariecai, teüteri xeiçüa yamepüte'ipitüa nusu. 5 Mümeri müpaü metenyücühüavecaitüni, Xüca tame müpaü te'utiyuani quename taheima mieme pitüariecai mücü müpaü canitayümücü, Mericüte, titayari yuri xecate'ita'eriri. 6 Masi xüca müpaü te'utiyuani quename teüteri me'ipitüacai, yunaitü teüteri tetecü mepütasitituaxa, yuri memüte'eriecü quename Vani tixaxatame hücütücai Cacaüyarisüa mieme. 7 Hicü müpaü metenita'eiya quename 'asimecatemaicai haque mepitüariecai. 8 Qesusita müpaü tinivaruta'eiya, Mericüte neta 'asinepücatixetahüave haque memieme heiserie nemexeiya 'iya nemütiyuriencü.

Te'üviyamete 'axa teyuruvamete

(Mateu 21:33-44; Maricuxi 12:1-11)

9 Mericüsü 'icü 'üxasi hepaüsita ticuxatatü nisutüani tiva'üquitüatü teüteri müpaü 'utaitü, Tevi haraveri putavevi. Te'üviyamete nivaruhüritüani vacuetatüatü. Tevapai caneyani müixa. 10 Hicü tucari canaye'ani maticuacuaxesie. Ti'uximayatame niutanü'ani te'üviyamete vahesüa memiyetuirienicü haraverita mieme yapaümeme cusiyarisie mieme. Peru te'üviyamete me'icuvaxüaca yacü xeiçüa maveme meneinü'ani. 11 Hicü tavari ti'uximayatame niutanü'ani. Müme me'icuvaxüaca 'iyata, me'inanaimaca, meneinü'ani yacü xeiçüa maveme. 12 Tavari hairieca xeime niutanü'ani. Meheicuvitexüaca menenuyehüani.

13 Hicü haraveri cusiyari müpaü niutayüni, Queri netiyurieni. Nenive nepanunü'ani neminaqui'erie. Tietü metehieyehüviriecuni. 14 Hicü te'üviyamete me'ixeiya, niuqui meniutixüatüatücüne müpaü me'utiyuatü, Camüsü, 'icüsie catininaquimücü cusiyari pinieya. Tepimieni tahesie püta mütinäquenicü pinieya. 15 Hicü haraveri vari meneicahüani, menimieni. Mericüte, que vayurieni haraveri cusiyari. 16 Caninuamücü, nivatixütüamücü müme te'üviyamete. Hipame püta nivahüritüamücü yuharaveri. Müme memü'enanacai müpaü

meniutiyuane, Xüca müpaü catiuyüni que tüma. ¹⁷ 'Iya vaxeyatü müpaü niutayüni, Mericüte, xüca müpaü catiyüni, titayari 'ipaü raine 'utüarica 'aumü,

Mücü tete memutixani'erie qui vevivamete,

Mücü 'isiquina titutuicame nayani.

¹⁸ Yunaitü mücü tetesie memacaxürieni mepütimurixüani. Que mü'anesie mücaveni, pitaviviexüani.

Cuviyexunu tuminieya

(Mateu 21:45-46; 22:15-22; Maricuxi 12:12-17)

¹⁹ Mericüsü 'anatütü müme 'inüaricü memüte'üquitametetücai mara'acate memühürütüariecai yunaitü metenicuvautüvecaitüni que memüte'iviyacü, peru menivamacarücaitüni teüteri müpaü metemaitü, müme müvaxatacaicü mücü 'üxasi hepaüsita ti'üquitatü.

²⁰ Hicü me'itihupienique menivarutanü'ani 'avie nenieremete teüteri heiseriemecü yamemütecahu vahepaü memüyüacai yacü xEICÜA. Me'iviyame niuquieyacü meniyetuaniquecaitüni, cuvexunaruri mita'ivaviyacü 'isücametütü. ²¹ Hicü menicu'ivaviyacaitüni müpaü me'utiyuatü, Ti'üquitame, tame tepütemate 'ecü heiseriemecü pemüticuxatacü, heiseriemecü pemüti'üquitacü. Yücü pepücativaxeyia teüteri, masi Cacaüyari huyeya hepaüsita pepüti'üquita que mütivaiyacü.

²² Tamüsü, titauniva temütetatuanicü Sesaxi cuviyexunuyasüa mieme, pücatauniva nusu. ²³ Timaitü que memüte'irüviyacai, müpaü tinivarutahüave, Titayari xenete'inüatatüve. ²⁴ Tuminiyari xequeneneuxesitüa. Quepai ramu'u püra'uxa, quepai püra'utüarica. Müme müpaü metenitahüave, Sesaxi mu'uya canihücütüni, 'utüaricaya meta. ²⁵ Müpaü tinivarutahüave, Mericüte tita Sesaxisüa mütimieme, Sesaxi xequetenapinirica, tita Cacaüyarisüa mütimieme, Cacaüyari xequetenapinirica. ²⁶ Mepüyutatexi niuquieyasie me'iviyacutü teüteri vahüxie. Mehüxyiatü müya mütivarutahüavixücü cayuvatü meniumacaitüni.

Que memüte'ita'ivaviyaxü, müquite que memüte'anucu'uni hepaüsita

(Mateu 22:23-33; Maricuxi 12:18-27)

²⁷ Mericüsü Saruseusixi hipatü meniu'axüani müpaü memutiyanecai quename müquite meca'anucu'uni. Hicü müme menita'ivaviya, ²⁸ müpaü me'utiyuatü, Ti'üquitame, Muisexi müpaü catiniu'utüani tahesie mieme, tevi xüca masicaya 'umüni neüquetü, xüca türi cavarexeiyani, mücü tevi mutaya canitivitümücü yucue, türi nivativevimücü yumasica nive-mama. ²⁹ Mericüsü 'atahutatü 'amenititecaitüni 'ivamarixi. Vamasica 'itivitüca 'uca niümüni, türi cavaruhayevaca. ³⁰ Mutaya yaxeyicüa tini-uyurieni, tiumü türi cavaruhayevaca. ³¹ 'Iyata mutaya hairieca nitivitüni niümüni. Yaxeyicüa 'atahutatü yunaitü türi mecavaruhayevaca meniu-ucuini. ³² 'Imatüriecata niümüni 'uca. ³³ Mericüte, quepaucua xeniu memanucu'uni, 'atahutatü memitivitü, quepai ra'üya pürayani.

³⁴ Hicü Quesusi müpaü tinivarutahüave, Hicü miemete teüteri mepüneneüque mepüviquie. ³⁵ Müme vahesie mütinaque mücü cuie mühecuasie memaye'axüanicü, vahesie mütinaque memanucu'unicü müquite vasata, müme mepücaneneüqueni mepücaviquieca. ³⁶ Mücü meta, 'ana mepücayüvaveni tavari memücuinicü, Cacaüyarisüa miemete niuqui tuayamete vahepaü me'ananetü. Masi Cacaüyari nivemama mecanihümetüni, müme memanucu'uni. ³⁷ Müquite que

memüte'anucu'uni, müpaüta Muisexi tiniu'üqita, yuxapasie haque tupiriya mexata. Müpaü cananuyüeni, 'Apurahami 'Isahaqui Cacuvu vacacaüyari canihücütüni Ti'aitametütü. ³⁸ 'Ayumieme müquite pücavaxata quename vacacaüyari haitü. Memayeneniere püta vacacaüyari caniyuxatani, sepa memucui. Yunaitü mepayeneniere que mütivaxeia. ³⁹ Hicü müme 'inüaricü memüte'üquitametetücai hipatü müpaü metenicühüaveni, Ti'üquitame, 'aixüa pepaine. ⁴⁰ Tavari mepücayuvaüriyacai memita'ivaviyacü.

Cürisitu quepai püraxiüyari, que müttivaruta'ivaviyaxü
(Mateu 22:41-46; Maricuxi 12:35-37)

⁴¹ Hicü müpaü tinivarutahüave Qesusi, Titayari müpaü mete'utiyuane quename Cürisitu Raviri xiüyarieya hücü. ⁴² Mücü Raviritütü cuicari xapayarisie müpaü paine, Ti'aitame müpaü tinitahüave que mü'ane müneti'aitüa, Nserieta quenacani.

⁴³ 'Ahetüapai mexi nevarahapani müme memümasi'aca'unie.

⁴⁴ Hicümü Raviritütü Neti'aitüvame tinitaterüva. Mericüte, xüca Cürisitu tita'aitüani Raviri, que timasiücü quename xiüyarieya.

Qesusi que müttivaxanetacai müme 'inüaricü memüte'üquitametetücai
(Mateu 23:1-36; Maricuxi 12:38-40; Rucaxi 11:37-54)

⁴⁵ Mericüsü yunaitü teüteri me'ieniecacu müpaü tinivarutahüave teyü'üquitüvamate, ⁴⁶ Xequeneyucuerivayurieca müme 'inüaricü memüte'üquitamete vahepaüsita, müme müvanaque 'etütüme me'anacatütü memeu'uvanicü, müme memeunaqui'a vaürisica memüpütüarienicü quiecaru hixüapa, teüteri vahüxie memüyeyaxecü tuqita, quiecame 'aurie memayaxecü 'ixüararipa, müme vahepaüsita. ⁴⁷ Müme viyurasixi vapini mepütevarutixütüiri, 'emetehutevitü neneviericü para mücamasiücünicü que memüteyurie. Müme vahesie masi yemecü tinahüivani.

21

Viyura tumini que müti'atüiri Cacaüyari
(Maricuxi 12:41-44)

¹ Mericüsü heutanierieca nivaruxeia xicusixi yu'imiquieri meheucaxürüvame tumini cacuniyarisie tuqita. ² Hicü 'uca tiuxei cünaya mumü tuminicü mümavecai mana heicaxürüvame huta senitavuyari. ³ Müpaü niutayüni, Niuqui caniseüyeni que nemütixecühüave, 'icü viyura tuminicü mavetü cacunisie neicaxürieni vaücava, müme yunaitü 'esiva xeicüa meneicaxürieni. ⁴ Müme yunaitü yuhayevame meneucaxürieni Cacaüyarisie mieme 'imiquieri. 'Icü 'uca yuhaveri mieme püta neucaxürieni cümana mütiyumicuacai naimé.

Qesusi que mutayü, tuqui 'amüpa que müttica'unarieniquecai 'arique
(Mateu 24:1-2; Maricuxi 13:1-2)

⁵ Mericüsü hipatü tuqui 'amüpa hepaüsita metenicuxatacaitüni, que mütiquemaritüariecai tete visi 'anenemecü mavari visi 'anenemecü. Müpaü niutayüni Qesusi, ⁶ Xepixeiya 'icü. Tucari canaye'amücü quepaucua tete pücacu'eiriva yuheima 'atetü. Naitü püca'unarieni.

Inüarite que müttimasücünü taparirümecacu
(Mateu 24:3-28; Maricuxi 13:3-23)

7 Müme müpaü metenita'ivaviya, Ti'üquitame, quepaucua müpaü pütüyüni que pemaine. Tita ti'inüaritüni quepaucua maye'aximeni. 8 Hicü müpaü niutayüni, Xequeneyucuerivayurieca capa xeheyexüriyanicü. Yümüretü mecani'axüacuni, queneme nehesüa memiemete me'utiyuatü, Ne necanihücütüni me'utiyuatü, Tucari canaye'aniri me'utiyuatü. Va'utüma xepücahecücani. 9 Quepaucua cuyaxi xemüva'enieni meyucuitüveme, quepaucua xemütetamarieni memanucu'uiximecü cuyacü, xepüca'atixürüveni maricacü. Neuyeveca müpaü mütiyünicü meri, peru 'acuxi cuitü pücatapare.

10 'Ana müpaü tinivarutahüave, Nuivarite mecaniyeha'acuni mevacucutü hipame nuivarite. Xexuime cuieyarisie quiecatari mepüyeha'ani hipame cuieyarisie miemete mevacuicutü. 11 Cuie carima canitayüamücü, xexuime quiecariyarisie haca canitavemücü vaüca cuiniyata. 'Inüari mamarivaveme muyuavisie mexeyatü, mecanimariusiecacuni.

12 Yacatiyüvecacu cuxi, mepüxetiviya xeme, mepüxe'anuyeveiya. Mepüxeyetüani tuquiteta, casariyanata xemanutaxüriyanicü. Xepanuhapaniexüani te'aitamete vahüxie 'isücate vahüxie nehesüa xemümiemetecü. 13 Müpaü xe'itüarieme xecaniyüvavecuni xemütehecüatanicü.

14 'Ayumieme yu'iyari xequeneseiriyani, xetiviyarieme xepücayu'iyaritüaca que xemutiyuaneni. 15 Ne püta temaivavemete necanixe'ayeitüamücü, xemütiniunicü. 'Ayumieme yunaitü memüxe'aye'unie mecaniyutatexicuni mexe'a'ivacutü mexeniuquimacutü. 16 'Asita xe'uquiyarima xe'ivama xemarema xehamicuma mecanixeyetüacuni. Hipame xeme mepüxecuini. 17 Yunaitü mecanixe'uxive'eriecacuni nehesüa xemümiemetecü. 18 Peru ni xe'i cüpayari pücaheuyeveni xemu'usie mieme. 19 Xete'uca'enivatü tucari xecaniyupitüacuni.

20 Quepaucua xemüvaxeiya cuyaxi Querusareme 'aurie meyucuxeürieximecacu, 'ana müpaü xecatenimaicacuni maye'aximecü quepaucua 'acumavetü mayani.

21 'Ana müme Cureya cuieyarisie meme'uvani meque'uyuta'unaxüani hürisie. Müme quiecarisie memütiteni mequevayecüni. Müme yeuta meme'uvani mepücaheutahaxüani quiecarisie. 22 Mücü tucarisie heiseriemecü mepüte'apiniyarieni quiecatari, 'ana catinaye'amücü naitü que müre'uxa. 23 Xüa 'ui müme memuhuca müme memütësisitüani mücü tucarisie. 'Uximatüarica canitavemücü cuiepa, haxüa canitixuaverimücüta 'icü teüteri vahepaüsita. 24 'Ixiparacü menitacui'ivacuni, yunaimeme nuivarite vahesüa mecananuhapaniecuni vaüriyarica. Nuivarite memücatateüterima mepütetürücariya Querusaremesie mexi vatucari cataparive.

Yuri Tevi que mütinuani

(Mateu 24:29-35, 42-44; Maricuxi 13:24-37)

25 'Inüarite pütixuavere tausie mesasie xuravesixi vahesie. Cuiepa meta nuivarite mepü'iyarixitüarieca meyuhiverietü, 'asimecatemaitü que memütëyurieni, haramara hamevari que mütiyuane, müpaü meteyumaitü. 26 Maricacü teüteri mepü'amüxüani mehe'erivatü cuiepa memütama que memü'itüarieni. Taheima miemete türücamimete mepütayuitüarienita. 27 'Ana Yuri Tevi que nemütiteva mecanenixeiyacuni haisata ne'acamieme netürücaüyetü cui nexavatütü.

28 Yatisutüarieximecacu xequeneutineniereni 'aixüa xequeteneyumaica. 'Ana paye'aximeni quepaucua xemütixünarieni.

29 Hicü 'üxasi hepaüsita ticuxatatü tinivaruta'üquitüani müpaü 'utaitü, Xequeneu'ixüari pini ya naima cüyexi. 30 Quepaucua mütixavata, xe'ixüarietü yücümana xepütemaica tasüari 'auracacutüca. 31 Xemeta yaxaicüa, quepaucua xemixeiya 'ipaü yüaneme, xequetenemaica maye'aximecü Cacaüyari misutüanicü ti'aitatü.

32 Niuqui caniseüyeni que nemütixecühüave, hicü miemete mepücatixüni mexi ca'aye'ave naitü. 33 Muyuavi cuie naitü canitixümücü, peru nenuqui pücaxüni.

34 Xequeneyü'üviyani capa xe'iyari 'u'itutuperecü xecu'ixüaratüvecacu xetarüvecacu cuiepa mieme tucaricü xeyu'iyaritüacacu. Xüca müpaü xeteyuriecaque, 'iya tucari yapaucua püxe'axe 35 viniyaripaü. Mücü tucarisie menita'axiyariecuni yunaitü cuiepa memütama naisarie. 36 Xequenayeneniereni 'aixüa, yuheyemecü xeyunenevietü para xemüyüvavenicü, Yuri Tevi hüxie xemaye'axüanicü xetavicueme 'uximatüaricaşata 'umüramie.

37 Mericüsü tucaricü tuqui 'amüpa curaruyarita niuyeicacaitüni ti'üquitatü. Tücaricü vayeyicatü Huriva Macu'u yemuriyarisie nehupucaitüni. 38 Yunaitü teüteri yuimuana meni'axecaitüni hesüana me'i'enienique tuquipa.

22

Que memüte'imieniquecai Quesusi

(Mateu 26:1-5, 14-16; Maricuxi 14:1-2, 10-11; Vani 11:45-53)

1 Mericüsü 'ixüarari canahurare quepaucua pa mücacuxanariyarie memücuacai mehe'erivatü Cacaüyari que mütivaruhayevaxü vateüterima. 2 Hicü mara'acate memühürütüariecai müme 'inüaricü memüte'üquitametetücai metenicuvautüvecaitüni que memüte'imieniquecai memüvamacarücaicü teüteri.

3 Hicü Cauyumarie niyiya Cura 'Iscariutitanaca. Mücü Tamamata Heimana Yuhutame canixevitütücaitüni. 4 Heyaca mara'acate memühürütüariecai vahesüa vacuyaxima vahesüa, metenicuxatacaitüni que mütivayetuirieniquecai. 5 Müme meniyutemamaviecaitüni. Mepuyu'enie müpaü me'utiyuatü quename tumini me'i'ütüaniquecai. 6 Mücü 'iyarieya ya'anecacu tinicuvaunecaitüni quepaucua 'aixüa müyüniqecai müvayetuirienicü teüteri 'ameca'u'uvacacu.

Ti'aitame 'Icuaia que mütiu'aisie 'inüariyari

(Mateu 26:17-29; Maricuxi 14:12-25; Vani 13:21-30; 1 Curinitutari 11:23-26)

7 Mericüsü Pa Mücacuxanariyari tucariyari naye'ani. 'Ana peuyevecai memüvacuinicü muxasi türixi 'ixüararicü. 8 Hicü Quesusi nivarutanü'ani Pecuru Vanimame müpaü haitü, Xequenehu 'aixüa xequeneyuri 'ixüarari 'icuaiyari, temütécuanicü. 9 Müme müpaü metenitahüave, Haque masihenaque 'aixüa temeiyurienicü. 10 Müpaü tinivarutahüave, Camüsü xeheutahaxüaximecacu quiecarisie 'uqui nixe'anucunaquimücü ye'ü 'ahanatü hecuanüca. Mücü xequenanuveiya quita haque meuhani. 11 Müpaü xepüteheitahüave muva quiecame, Ti'üquitame müpaü pümarahüave, Hipatüte haqueva qui müme nemütiva'üquitüa nehamatü 'ixüarari 'icuaiyari temücuanicü. 12 Mücü qui taüta xeheutivitüme

canixexeisitüamücü hipame qui 'amüyeva naitü 'ureyepicame. Muva 'aixüa xequeteneyuri. ¹³ Hicü menecüne, meneitaxeiya que mütivarutahüavixü. Muva 'ixüarari 'icuaiyari 'aixüa meniuyurieni para meme'erivanicü Cacaüyari que mütivaruhayevaxü vateüterima.

¹⁴ Hicü 'aye'acu mexa 'aurie nayerüni, nü'arisixi yunaitü. ¹⁵ Hicü müpaü tinivarutahüave, Cui ni mieme nepihive'eriecai xehamatü 'icü 'ixüarari 'icuaiyari nemücuanicü necaticuinivetü cuxi. ¹⁶ Yanepütixecühüave, tavari 'icü nepücacuani mexi ca'aye'ave tita 'ixüarari müti'inüariyari Cacaüyari ti'aitametücacu. ¹⁷ Hicü tecüxi 'anuhanaca pamüpariyusi 'ipitüaca Cacaüyari müpaü niutayüni, Xequenanhani 'icü, yuxexuitü xequenanutü'inüataxüa. ¹⁸ Yanepütixecühüave, ni hicü ni 'uxa'atüni varie tavari nepüca'enu'ieni caxie hayari mexi ca'aye'ave Cacaüyari misütüanicü ti'aitatü. ¹⁹ Hicü pa 'anu'üca pamüpariyusi 'ipitüaca Cacaüyari 'itaraca nivarumini müpaü 'utaitü, 'Icü caninevaiyaritüni xehesie mieme müyetuyani. 'Ipaü xequeteneyurieca xemünesi'a'erivanicü. ²⁰ Yaxeicüa tiniuyurieni tecüxi hepaüsita mete'ucuacu müpaü 'utaitü, 'Icü tecüxita mieme türatu hecuame canihücütüni nexuriyacü, müseiriyurieni xehesie mieme que mütitayeuriyani.

²¹ Perusü que mü'ane münesiyetüani 'ena paca, mamaya mexasie pama haque nemaca. ²² Yuri Tevi que nemütiteva, necaniyemieni nemümierienicü, que müti'aisie yamütüyünicü, perusü xüa 'ui que mü'ane münesiyetüani.

²³ Müme menisütüani niuqui mexüatüatü que mü'ane müme müxatacai quename müya tiyurieniquecai 'utaitü.

Ti'uximayatü hipame vahesie mieme, ve'eme que mürayani

²⁴ 'Anata müme me'ütesatü menayu'iva que mü'ane müme masi müve'emetücai. ²⁵ 'Iya müpaü tinivarutahüave, Nuivarite teva'aitüvamete meteniva'uxitüaca mete'aitatü, müme heiserie memexeiya vahepaüsita quename 'aixüa meteyuruvamete meteniyuterüvani. ²⁶ Xeme püta müpaü xepücaüyaca. Masi que mü'ane xeme müve'eme, mücü que mü'ane masi mühecuapaü queyüaneni. Que mü'ane mütixe'aitüa, mücü que mü'ane xehesie mieme müti'uximayapaü queyüaneni. ²⁷ Que xetecu'eriva, que mü'ane masi püve'eme, que mü'ane quiecametütü müticua'a, que mü'ane miparevie timicuatü, mücü nusu püve'eme. Xüari quiecame masi püve'eme. Perusü ne xesata nepuyeica xehesie mieme neti'uximayatü püta.

²⁸ Xeme nehiesie xecateniviyacaitüni xecatehayevatü ne'inüasieneacu. ²⁹ Ne'uquiyari que münetiucaye ti'aitame nemayanicü, neta yaxeicüa te'aitamete necanixecayasamücü. ³⁰ Nehamatü xecatenicuaicuni xetenie'ecuni mexa 'aurie ne'acaima neti'aitametücacu. 'Isücate xecanacünicuni, 'uvenisie xe'ayaxeme xecateniva'aitüacacuni teüteri tamamata heimana yuhutame nuivarite 'Ixaherisie memüyecü.

Quesusi que mutayü, Pecuru que mütiyucu'imavaniquecai, quename ca'imaicai 'utaitü

(Mateu 26:31-35; Maricuxi 14:27-31; Vani 13:36-38)

³¹ Neuxei Simuni, yumarima 'aixüa. Cauyumarie püxevaucai, püxeta'inüata, püxeticase türicupaü. ³² Ne masi nepünetanenevie 'ahesie mieme pemücatihayevacü yuri peti'erietü. 'Ecüta quepaucua pemütihayeva peheuyevausetü quenivatuicani 'a'ivama. ³³ Mücü

müpaü tinitahüave, Ti'aitame, nepünevauüriya 'ahesie nemütiviyanicü sepa nemanutahüiyani sepa nemumierieni. ³⁴ Rehüave, Pecuru 'acu, müpaü nepümaticühüave, vacana catahivavecacu cuxi hicü, 'ecü haicacüa pecani'acu'imavamücü, quename pecanesimate pe'utaitü.

Que mutayü 'aye'aximecacu

³⁵ Hicü müpaü tinivarutahüave, Quepaucua nemüxeheutanü'axüa cüsiuri xerai cacai xecate'upicame, tixaü xeteheuyehüacai 'acu. Müme Tixaüsü meniutiyuani. ³⁶ Müpaü tinivarutahüave, Hicüsü püta müpaü pücatiyüni. Que mü'ane cüsiuri mexeiya queheihurieni, xerai meta yaxecüa. Que mü'ane mücaheixeiya cuya cusiraya yü'ücaru que'utuanu que'inaneni. ³⁷ Yanepütixecühüave, peuyevese nehiesie maye'atüarienicü müpaü que müre'uxa, 'Inüari niuquiyari sanamete vahepaü niu'itüarieni que müranuyüne. Naitü nehepaüsita que müre'uxa canaye'atüarieximeni. ³⁸ Hicü müme müpaü meniutiyuani, Ti'aitame, neuxei cusirate 'uva hutatü. 'Ariri, tinivacühüaveni.

Quesusi que mütiyutanenevie Quetisemanisie

(Mateu 26:36-46; Maricuxi 14:32-42)

³⁹ Mericüsü vayeyaca neyani haque me'axecai Huriva Macu'u yemurisarise. Teyü'üquitüvamete meniveiyacaitüni. ⁴⁰ Hicü muva heta'aca müpaü tinivarutahüave, Xequeneyunenevieca, capa xe'uta'isiparienicü. ⁴¹ Hicü yuxaüta yerümütü yateva niuyani memanucateisie tete que mürehüiva yacütütü. 'Utitunumaqueca niyutanenevieneni ⁴² müpaü 'utaitü, Ne'uquiyari, xüca pe'avaüriyani, 'icü tecüxi quenanuhani cuerietü yanemüca'itüarienicü. Masi que münetinaque ne pücatixaü, que matinaque 'ecü püta yaquetiyüni. ⁴³ Hicü niuqui tuayame masiücütü nayuyeitüani taheima mieme 'itürucariyatü, nixeiya. ⁴⁴ Hicü cui yüanetü hivericacü, masi cuini mieme yutatuatü niyuneneviecaitüni. Cuaxiyaya xuriya suniriyaripaü cani'anenecaitüni cuiëpa caxürüvetü.

⁴⁵ Mericüsü yutanenevieca 'anucuqueca teyü'üquitüvamete vahesüa nuaca mana nivarutaxeiya mecusume hivericacü. ⁴⁶ Müpaü tinivarutahüave, Titayari xetecusu. Xequenanucu'uti xequeneyunenevieca capa xe'uta'isiparienicü.

Quesusi que mütiyiviarie

(Mateu 26:47-56; Maricuxi 14:43-50; Vani 18:2-11)

⁴⁷ Mericüsü 'utaniucacacu cuxi yumüiretü teüteri meniu'axüani. Xevitü nivaravitücücaitüni Tamamata Heimana Yuhutame vahesie miemetütü Cura titevatü. Quesusi 'aurie niutaqueni 'i'senique. ⁴⁸ Peru Quesusi müpaü tinitahüave, Cura, penes'iseme penetiyetuanu Yuri Tevi que nemütiteva. ⁴⁹ Teüterimama metemarietü que mütiyüni quecai müpaü meniutiyuani, Ti'aitame, tacusiracü tetetacuini. ⁵⁰ Xevitü müme nicuva tevi mara'acame mühürütüariëcaisüa mieme müti'uximayatametücai. Nacaya naviteni serietana mieme. ⁵¹ Peru Quesusi müpaü niutayüni, 'Ari xequeteneuhayeva. 'Imayüaca nacaya nenayehüani. ⁵² Hicü Quesusi müpaü tinivarutahüave mara'acate memühürütüariëcai cuyaxi tuquipa miemete 'uquiravesixi memeyecü me'iviyaque, Cari xepyecü cusirate cüyexi xe'u'ütü xenesiviyaque, tinavayamepaü que mütiyiviyarüva. ⁵³ Tucariçü xehesüa ne'uyeicacacu tuquipa xepücanesi'umayüa. Peru 'icü xetucari canihücütüni yamütüyünicü, Yüvicame heiserie pexeiya hicü.

*Pecuru que mütiyucu'imavacai, Nepüca'imate Quesusi 'utaitü**(Mateu 26:57-58, 69-75; Maricuxi 14:53-54, 66-72; Vani 18:12-18, 25-27)*

⁵⁴ Mericüsü me'iviyaca meneivitüni. Mara'acame mühürütüariacai quita meni'atüani. Pecuru yateva niveiyacaitüni. ⁵⁵ Tacua hixüapa me'utinaicu me'utiyaexecu Pecuruta niutayerüni va'aurie. ⁵⁶ Hicü xevitü 'üimari mana müti'uximayacai 'ixeyaca hecüaripa 'ucaime 'ixeyatü müpaü niutayüni, Cari 'icüta hamatüana niuyeicacaitüni. ⁵⁷ Mücü niyucu'imavacaitüni müpaü 'utaitü, 'Uca 'acu, nepüca'imate. ⁵⁸ Yareutevitüta xevitü 'ixeyaca müpaü tiutayü, 'Ecüsü xevitü müme pecanihücütüni. Pecuru müpaü tiutayü, Que cüxipa ne nepücahücü. ⁵⁹ Hicü xei hurayari 'aye'acu yacütüniquetü xevitüta heiseriemecü müpaü niutayüni, Masi 'icü hamatüana niuyeicacaitüni, pücarereyatanaca. ⁶⁰ Pecuru raine, Quetütüri, ne 'asinepücatimate que pemaine. Yapaucua haniucacacu cuxi vacana niutahiva. ⁶¹ Ti'aitame ta'aurie 'aveca neutaniere Pecuru xeyatü. Hicü Pecuru Ti'aitame niuqueiya na'erivacaitüni que mütitahüavixü, Vacana catahivavecacu cuxi hicü, 'ecü haicacüa pepü'acu'imavani quename pecanesimate pe'utaitü. ⁶² Vayeyaca niutasuani cui yuhiverietü.

*Quesusi que mütinanaimariecai que müticuveivacai**(Mateu 26:67-68; Maricuxi 14:65)*

⁶³ Hicü 'uquisi Quesusi memü'üviyacai meninanaimacaitüni. Menicuvayacaitüni. ⁶⁴ Meheitinaca menicu'ivaviyacaitüni yame'utiyaatü, Cari Cacaüyarisüa mieme pepütixaxatame. Quetaneutaxatüa, quepaicü masicuvaya. ⁶⁵ Vaüca masi metenicühüavecaaitüni 'axa me'utiyaatü.

*Quesusi que mütiutahüavarie 'isücate vahüxie**(Mateu 26:59-66; Maricuxi 14:55-64; Vani 18:19-24)*

⁶⁶ Mericüsü 'ucatarecu teüteri va'uquiyarima meniycuxeürieni mara'acate memühürütüariacai mümeta 'inüaricü memüte'üquitametetücai. Meni'atüani memayuxeüriecaisie. ⁶⁷ Müpaü metenitahüave, Que mü'ane heiserie mupitüarie xüca pehücütüni 'ecü pecürisütütü, yaquetatineutahüavi. Müpaü tinivaruta'eiya, Xüca yanetixehahüavenique yuri xepücaneteta'eririeniqueyu. ⁶⁸ Xüca nexecu'ivaviyanique xepücanesiha'eiyaniqueyu, xepücanesixünaqueyu. ⁶⁹ Peru hicüri 'uxa'atünita Yuri Tevi que nemütiteva Cacaüyari mütürücaüye serieta nepacani. ⁷⁰ Yunaitü müpaü metenicühüaveni, 'A, 'ecü xeniu Cacaüyari petinu'aya. Tivarahüave, Xeme müpaü xeputiyua, ne nepühücü. ⁷¹ Müpaü meniutiyuani, Que cuxi tetevareuyehüva tehecüatamete. Tamesietü tepi'eni tetana mieme.

23*Quesusi que mütiutahüavarie Piratu hüxie**(Mateu 27:1-2, 11-14; Maricuxi 15:1-5; Vani 18:28-38)*

¹ Hicü yunaitü mepanucu'ui meneihana müta'ivaviyarienicü Piratusüa. ² 'Ana menisütüani me'ixanetatü müpaü me'utiyaatü, Te'icu'ivaviyatü 'ipaü tecatenimaica, cuamanarica vevietü tiniva'üquitüaca tateüterima, nivanenaca memücateyutuanicü Sesaxi cuviyexunuya tuminieya, müpaü canaineni quename heiserie 'upitüarie Cürisütütütü, Ti'aitame yuxatatü. ³ Hicü Piratu müpaü tinita'ivaviya, 'Ecü Huriyusixi teüteriyari tiva'aitüvame petihücü. Tita'ei, 'Ecüsü müpaü pecanaineni.

4 Hicü Piratu müpaü tinivarutahüave mara'acate memühürütüariecai, teüteri memüyucuxeürie, Que nemütimate, tixaü pücareuyevese 'icü tevi müxanesiecaçü. 5 Müme masi cuini mieme menicu'imavacaitüni yame'utiyuatü, Canivaxamurieneni teüteri, ti'üquitatü naisarie Cureya cuieyarisie, Carereya cuieyarisie heisutüaca 'uvapaita.

Quesusi que mütiutahüavarie Herurexi hüxie

6 Mericüsü Piratu 'u'enaca nicu'ivavacaitüni xüca Carereyatanaca hüçütücaitüni tevi. 7 Tiutamariëca Herurexi mehürütüariecaisie müquiecametücaicü, hesüana neinü'ani, Herurexi Querusaremesie muye-icacaiçü 'ana. 8 Mericüsü Herurexi Quesusi xeiyatü niyutemaviecaitüni vaüca. Müixa nixeyamücücaitüni mü'enacaicü hepaüsitana. Müpaü tinicu'erivacaitüni, Quesusi tixaütü mütiyurieniquecaicü 'inüari, 'ixeyamütü. 9 Vaüca niuqui nicu'ivaviyacaitüni, 'iya 'asicare'eiyacacu. 10 Peru mara'acate memühürütüariecai müme 'inüaricü memüte'üquitametetücai yunaitü mecaniu'axüani, carima menixanetacaitüni. 11 'Ana Herurexi yucuyaxima vahamatü menitave'eriecaitüni me'inanaimatü. 'Ixuriqui visi mü'anecü me'itiquemaritüaca tavari meneinü'ani Piratusüa. 12 Mücü tucarisie Herurexi Piratu meniyutemaviecaitüni. Mepayuca'uniecai müixa, 'anaque 'aixüa mepüteyuxeyacai.

'Isücame que mütiuta'aitaxü, Quesusi mümierienicü

(Mateu 27:15-26; Maricuxi 15:6-15; Vani 18:39-19:16)

13 Hicü Piratu varucuxeürieça mara'acate memühürütüarieçai 'isücate teüteri yunaime, 14 müpaü tinivarutahüave, Nehesüa xepi'atüa 'icü tevi, quename cuamanarica vevietü tiva'üquitüa teüteri xe'utiyuatü. Camü, xehüxie ne'ita'ivaviyaca ne, que nemütimate, tixaü pücareuyevese 'icü tevisie mürahüiyanicü que xemüte'ixaneta. 15 Herurexita yaxe-icüa niutayüni, nexe'utanü'acu hesüana tavari nehesüa caneyenü'aniri. 'Asipücatiuyuri hesiena müтинаquenicü mümierienicü. 16 'Ayumieme nepütita'aita mücuveyaxüanicü, 'arique nepixüna.

17 Mericüsü 'ixüararipa neuyevacaitüni xeime müvaxünirienicü 'anuta-
hüiyacame. 18 'Ana yunaitü 'axeicüa meniutihiva müpaü me'utiyuatü, Quenemi'a 'icü, quetaneuxüniri Vaxavaxi püta. 19 Mücü müyumienecaicü quiecarisie, xeime mumericü, casariyanata nanutahüiyacaitüni. 20 Piratu tavari nivarutahüave, Quesusi xünamütü. 21 Müme masi meniutihiva-
caitüni müpaü me'utiyuatü, Curuxisie quenecavi, quenemi'a. 22 Hairieca müpaü tinivarutahüave, Titayaricutaxi, quecuta tiuyuri 'icü. Que nemütimate ne, tixaü pücareuyevese mümierienicü. 'Ayumieme cu-
veyaxüayu nepixüna. 23 Müme masi carima menivaviriecaitüni curuxisie mümierienicü. Teüteri, mara'acate memühürütüariecai hivar-
icü mene'iva. 24 Hicü Piratu müpaü tiniuta'aita yamütüyenicü que memüte'ivautüvecai müme. 25 Nixüna que mü'ane memüvaucal, que mü'ane manutahüiyacal casariyanata müyumienecaicü xeime mumericü, Quesusi püta neyetuani yamüranayeyanicü que mütivanaquecal.

Quesusi que mütiucaviya curuxisie, que mütiümierie

(Mateu 27:32-44; Maricuxi 15:21-32; Vani 19:17-27)

26 Mericüsü mehevitütü me'imienique, meniviya xeime Simuni titeva-
came Sirenetanaca. Mücü xaüsie heyeyaca, quiecarisie ni'aximecaitüni. Menitütütüani curuxi Quesusi 'utüma menütünicü.

²⁷ 'Ana yumüiretū teūteri meniveiyacaitūni, 'ucari meta me'utisuatū me'isuariviyatū. ²⁸ Hicū ta'aurie 'aveca mūpaū Qesusi tinivarutahūave, Xeme 'ucari Querusaremetari xepūca'utisuanani nehepaūsita. Yuhepaūsita pūta yunivema vahepaūsita xequeneutisuanani. ²⁹ Tucari canaye'amücü quepaucua mūpaū memutiyaneni, mūme memūcayūvave tūri memūvarexeiyanicū, mūme 'aixūa mepū'itūarie, mūme memūcatinivevave mūme memūcatesisitūavave, 'aixūa mepū'itūarie mūme. ³⁰ 'Anari menisutūacuni mūpaū mete'icūhūavetū hūri, Taheima quenanaxūri, mūpaūta metenivatahūavicuni yemurite, Xequetaneuti'avieta. ³¹ Hicūpaū xūca meteyurieni cūye yuricacu, quesū tiyūni tavayu.

³² Hipatūta yuhutatū mepehapanie 'axa teyuruvamete memūcui'ivacū hepaūna. ³³ Mericūsū quepaucua memū'axūa Mūqui Mu'uya Manuve mūracutevasie, mana curuxisie menitivieni. 'Axa teyuruvameteta menivarutivūtūani, serietana xeime 'utatanata xeime. ³⁴ Hicū Qesusi mūpaū niutayūni, Ne'uquiyari, quetinivareuyehūvirieca. 'Asimepūcatemate que memūteyurie.

'Ana cuyaxi meniyuta'iva 'ixuriquiteya meyutahuritūanique. ³⁵ Teūteri mana meniti'ucaitūni metanenieretū. 'Isūcate menitave'eriecaitūni mūpaū me'utiyuatū, Hipame niu pūvavicueisitūacai, yūcūmana queyutavicueisitūani xūca 'acu hūcūtūni que mū'ane Cacaūyari heiserie mipitūa Cūrisitūtūme, que mū'ane manayexeyarie xūca hūcūtūni 'icū.

³⁶ Cuyaxita yaxeicūa meninainamacaitūni me'axetū masina me'itūiatū ³⁷ mūpaū me'utiyuatū, 'Ecū Huriyusixi tiva'aitūvame xūca pehūcūtūni, quene'atavicueisitūa. ³⁸ Mūcū meta, xapa mu'uya heima meneimani, ICŪ HURIYUSIXI TIVA'AITŪVAME CANIHŪCŪTŪNI 'anuyūneme Cūriyecusixi Xumatari Hepūrayusixi teūteriyari vaniuquicū 'aye'uxame.

³⁹ Hicū 'axa teyuruvamete mana memutivūcai xevitū 'axa tinicūhūavecaitūni, mūpaū 'utaitū, Cari 'ecū pecaticūrisitu. Mericūte, quene'atavicueisitūa, tameta quetaneutavicueisitūa, ticūhūavetū. ⁴⁰ Xevitū pūta tapa mutiviecai nitatieni mūpaū 'utaitū, Cari 'ecū Cacaūyari pecatimacaxe sepa hepaūna pemū'itūariene yaxeicūa petiutahūavarieca. ⁴¹ Peru caniheiserietūni tahesie que mūtiunaquixū, que mūreyevese xecūa tepū'itūarietūve yatemūteyuriecaicū. 'Icū masi tixāū 'asipūcatiyurieve. ⁴² Mūpaū niutayūnita, Qesusi 'acu, quenena'erivani quepaucua pemunuani ti'aitame pehūcūtūtū. ⁴³ Hicū Qesusi mūpaū tinitahūave, Niuqui caniseūyeni que nematicūhūave, hicūtūtū nehēsūa pepeyeicani visi mūracu'anesie.

Qesusi que mūtiyetua yu'iyari

(Mateu 27:45-56; Maricuxi 15:33-41; Vani 19:28-30)

⁴⁴ Mericūsū tuca naye'ani. Mana cuiēpa nacuyūre naisarie cūa caviecacuque. ⁴⁵ Tau 'uyūrecu 'ixuriqui meuviecai tuqui 'amūpata hixūata nisane. ⁴⁶ Hicū Qesusi carima 'utahivaca mūpaū niutayūni, Ne'uquiyari, ne'iyari nepūmasihūritūa. Mūpaū 'utayūca yu'iyari niyetuani.

⁴⁷ Hicū cuya mūhūritūariecai 'uniereca que mūtiuyū 'aixūa niutayūni Cacaūyari hepaūsita mūpaū 'utaitū, Xūari 'icū tevi heiserie pexeyacai. ⁴⁸ Yunaitū teūteri menenierenique memūyucuxeūrie, me'uneniereca que mūtiuyū, yu'utūma menecūne yutavisie meyucusunatū hivericacū.

49 Peru yunaitü memimaicai mana meniti'ucaitüni yateva. 'Ucari meta hamatüana memeyecü Carereyasie, müme mana meniti'ucaitüni tamenieretü.

Quesusi que mütiuteuqui

(Mateu 27:57-61; Maricuxi 15:42-47; Vani 19:38-42)

50-51 Mericüsü tevi 'aniuyeicacaitüni Cuse titevatü. 'Tsücate canixevitütücaitüni, 'aixüa pütüca'iyaricai heiseriemecü yapüticamiecai. Mücü yapüca'anecai que memüteyu'eni que memüte'uyuri. 'Arimateya caniquiecametücaitüni Cureya cuieyarisie, yuri tini'eriecaitüni ta'icuevatü Cacaüyari misütüanicü ti'aitatü. 52 Hicü Piratusüa nuaca nitavavirieni Quesusi caxarieya. 53 Hecacueca nicu'eima rinu 'ixuriquiyaricü, neicuteucu teuquiyapa 'aitüa müvaye'inieriesie haque tevi hasuacu mücaheutatequeievesie. 54 Mericüsü püpienixitücai 'ana, 'uxipiya tucari püsütüariximecai.

55 Meneiveiya 'ucari Carereyasie memeyecü 'utümana. Menixeiya teuquiya, caxarieya mete'uxei que mütiuteque. 56 Yu'utüma mehecüneca 'aixüa meniyurieni visi mu'üa mixaxi nücame 'uhaye.

Mericüsü 'uxipiya tucarisie mecani'uxipiecaitüni 'aisica que maine.

24

Que müranutanierixü 'umierieca

(Mateu 28:1-10; Maricuxi 16:1-8; Vani 20:1-10)

1 Perusü ximeri cuitü, teuquiyapa meniu'axüani semana mexüacame tucarisie visi mu'üa me'ahapatü memicuxeüri. 2 Hicü tete meniutaxeiya heuhüiyacame quitenie meucatei. 3 'Umeheutahaxüaca teuquiyapa, mepüca'itaxei Ti'aitame Quesusi caxarieya. 4 'Asimepücatemaicai que memüteyurieniquecai müpaü mütiuyücü. Hicü 'uquisi yuhutatü va'aurie meniuti'uni merücavime me'anacatütü. 5 Memamacacu ciepa metihüxima'ucacu müpaü metenivarutahüave, Titayari müquite vasata xete'ivautüve mücü mayeyuri. 6 'Uva pücayecaca, cananucuquetüarieni püta. Xequena'erivani que mütixe'utahüavixü Carereyasie 'uyeicatü cuxi, 7 que xemüte'utahüavarie Yuri Tevi hepaüsita, que müreuyevecai müyetuiyanicü 'axa teyuruvamete memiviyacü, curuxisie mümierienicü, hairieca tucarisie manucuquenicü que müreuyevecai. 8 'Ana mene'erivani niuqueiya. 9 Hicü teuquiyapa mevayecüneca menecüne. 'Icü naimete metenivarutaxatüani Tamamata Heimana Xeime, hipameta yunaime. 10 'Ucari Mariya Mararatanaca, Vana, Mariya Cacuvu müvarusieyatücai metenitetevacaitüni. Hipatüta vahamatü memü'uvacai 'ucari yunaitü yametenivarutaxatüani nü'arisixi. 11 Peru müme yacü me'utiyaneme meni'eriecaitüni metecuxatacacu, yuri mepücatevaruta'eriri.

12 Perusü Pecuru caneyani teuquiyapa 'unasarümetü. 'Anahuca nixeiya 'ixuriqui mana 'acateme 'uyemaveme. Yuquie neyani vaüca 'iyarixietü que mütiunierixü hepaüsita.

Que memüte'ixei, 'Emau huyeyari 'utüa me'uyehutü

(Maricuxi 16:12-13)

13 Mericüsü mücü tucarisie yuhutatü müme huyeta menecüne, quiecarisie meneta'axüaniquecaitüni 'Emau müracutevasie. Querusareme nehuracaitüni, yanetevacaitüni tamamata heimana huta

quirumetüruyari xeicüa. ¹⁴ Metenicuxatacaitüni naitü que mütiuyü hepaüsita. ¹⁵ Mericüsü metecuxatacacu niuqui mexüatüacacu Qesusitütü nivarancu'axe me'uhucacu. Vahamatü niemiecaitüni. ¹⁶ Mepücapitüariecai memeitimanicü. ¹⁷ Müpaü tinivarutahüave, Que titita 'icü niuqui xemüxatüa xe'uhutu. Titayari xeteyuhiverie. Müme mana meniuti'uni me'ayexüxünitü yühüxie. ¹⁸ Xevitü müme Cüreupaxi mütitevacai müpaü tinitahüave, Cari 'ecü 'asipepücatimate Querusareme que müreyü tacai 'atu. 'Asita cücamete müpaü mepütemate. ¹⁹ 'Iya müpaü tinivacühüaveni, Que reyücuta. Müme müpaü mete'itahüavixü, Qesusi Nasaretitanaca, que müranayetüa pecatimate. Mücü 'uqui Cacaüyarisie mieme catinixaxatametücaitüni. Que mütiyuriencai que müticuxatacai, canitürücaüyecaitüni Cacaüyari hüxie yunaima teüteri vahüxie. ²⁰ Tamara'acate memühürütüarie ta'isücateta meniyetuani hesiena mürahüyanicü mümierienicü, 'arique curuxisie mepeimie. ²¹ Tamesietü tecanita'icuevacaitüni yuri tete'erietü 'iya mühücütücaicü que mü'ane mütasitixünaquecai 'Ixaherisixi teüteriyari. Mücü meta, haica tucari caniyuricari hicü, müya reyücu. ²² Süricüte, 'ucari tasata miemete mepütasihüxiyatüa hicü. Ximeri vaniu menecünixüani teuquiyapa, ²³ peru caxarieya mepücahexei. Meniu'axüani müpaü me'utiuyatü quename niuqui tuayamete mevarexei metehinüme meyu'erietü. Müme vaniu quename Qesusi 'ayeyuri metenivaretahüave. ²⁴ 'Ana hipatüta tahamatü memü'uva teuquiyapa menecüne. 'Ucari que memaitücatei, müpaü 'aneme mepetaxei, peru Qesusi mepücahexei. ²⁵ Hicü Qesusi müpaü tinivarutahüave, Cari 'asixepücatemate, yu'iyarisie xepu'itutupe, 'acuxi yuri xepücateta'erivave texaxatamete que memütecuxatacaisie naime. ²⁶ Careuyevecai Cürisitu müpaü müticuinecü, 'arique mücaque visi 'anetü carayaniquecai. ²⁷ 'Ana Muisexi xapaya xatatü meri yunaima texaxatamete vaxapa xatatü, nisütüani tivahecüasitüiyatü que müre'ucai hepaüsitanana naime 'utüaricasie.

²⁸ Mericüsü quiecarri haque memeta'axüaniquecai meneta'axüani. 'Iya masi teva niemiecaitüni. ²⁹ Müme cuini mieme meni'iniecaitüni müpaü me'utiuyatü, Tahamatü quene'ahayeva, 'esivatücacu putaicai pacayunirüme. Hicü muva neutahani vahamatü müyuhayevacü. ³⁰ Hicü vahamatü 'ayerüca mexa 'aurie, 'enu'üca pa, 'aixüa niutayüni Cacaüyari hepaüsita pa hepaüsita. 'Ititaraca nivarumini. ³¹ 'Ana vahüxie canenarietü nayani, meneitimani. 'Iya masi camasiücütü nayuyeitüani tavari memüca'ixeyacü. ³² Hicü müpaü meteniyücühüavecaitüni, 'E'e, 'ayumieme ta'iyarisie cuini mieme tepütayetuacai mexi taticuxaxatüvacai huyeta te'uhucacu, mexi tasihecüasitüiyacai 'utüarica que maine.

³³ Hicü me'anucu'uca cuitü, Querusareme menecüne yu'utüma. Tamamata Heimana Xeime hipameta menivaretaxeiya meyuxeüriecame. ³⁴ Müme müpaü meniutiyuanecaitüni, Caniyuritüni, Ti'aitame panucüque. Masiücütü nayuyeitüani Simuni 'ixeyacacu. ³⁵ Mümeta metenivarutaxatüani huyeta que müreyü, que memüteheitima pa 'utitaracu.

*Qesusi masiücütü que mürayuyeitüa teyü'üquitüvamete memixeyacü
(Mateu 28:16-20; Maricuxi 16:14-18; Vani 20:19-23)*

³⁶ Mericüsü metecuxatacacu cuxi, 'iya vahixüata niutaqueni. Müpaü niutayüni, 'Aixüa 'acu. ³⁷ Müme meniutimamani, müqui mexeixame meyu'erietü. ³⁸ Mücüsü müpaü tinivarutahüave,

Titayari xeteyuxamurie. Titayari xete'isutüa niuqui xexüatüatü yu'iyarisie. ³⁹ Xequeneu'ixüari nemamate ne'ücate, ne necanihücütüni. Xequeneneumayüa xequeneneuxeiya. 'Iyari 'ume pücahexeiya vai pücahexeiya nehepäü. ⁴⁰ Müpäü 'utayüca yumamate yü'ücate nivaruxeisitüani. ⁴¹ Meyutemamavietü mehüxiyatü, cayuri mepü'eriecai cuxi. Hicü müpäü tinivarutahüave, Tixaü xecatehexeiya 'uva ticuaivame. ⁴² Qesü vaiyari menimini variquime texicamame. ⁴³ 'Enu'üca nitacuani vahüxie. ⁴⁴ Mericüsü müpäü tinivarutahüave, 'Icü niuqui necanixecuxaxatüvacaitüni xehamatü ne'uyeicatü cuxi, müpäü ne'utaitü quename heuyevecai maye'atüarienicü naitü nehepäüsita que müre'uxa Muisexi 'inüarieya niuquiyarisie texaxatamete vaxapasie cuicari xapayarisie ne'utaitü. ⁴⁵ 'Ana va'iyari nivatiyepieni memeitimanicü tita 'utüarica xapayari mütixatacai. ⁴⁶ Müpäüta tinivarutahüave, Müpäü püre'uxa, que müreuyevecai Cürisitu nehücütütü müya netinicuinequecaitüni, hairieca tucarisie nenanucuqueniquecaitüni müquite vasata. ⁴⁷ Mücü meta, yunaitü nuivarite müpäü mecatenitahüavarieconi, xüca xetehayeva que xemütetyuriecai, xenesihahüavetü que mü'ane nemühücü, xepüteheuyehüviyarieni 'axa xemüte'uyuricü. Querusareme meri, 'ariqueta xaüsie yacatinicuxaxasivamücü. ⁴⁸ Xeme xecanihümetüni xemunenierixü xemihecüata 'icü que mütiuyü hepäüsita. ⁴⁹ Ne meta nepütixehanü'airieni tita ne'uquiyari mürainecai mütixeminiquecaicü. Xeme quiecarisie xequeneyuhayevani tucari 'aye'ayuque quepaucua türücariya xemüpitüarieni taheima mieme, 'anaque xepüvayecüne.

Que müranutitüa

(Maricuxi 16:19-20)

⁵⁰ Hicü nivarayevitüni Vetaniya 'aurie. Yumama teicü heseratü niutaniuni 'aixüa memü'itüarienicü. ⁵¹ Mexi müpäü 'utaniucacai vahesüa nayeyani, muyuavisie nanutivitüquiени. ⁵² Müme nenevieri me'ipitüaca Querusareme menecüne cuini mieme meyutemamavietü. ⁵³ Tucaricü tuqui curaruyarita meniu'uvacaitüni 'aixüa me'utiyuatü Ca-caüyari hepäüsita. Müpäü xEICÜa cani'aneni.

VANI Niuqui 'Aixüa Manuyüne Que Mütiu'üxasitacai

Niuqui tevi que müratüa

¹ Sutüapai niuqui caniyüanecaitüni. Niuqui niteütacaitüni Cacaüyari. Canicacaüyaritücaitüni niuquitütü. ² Mücütütü niuqui sutüapai Cacaüyari niteütacaitüni. ³ Naitü tiniuneni mücü 'inetüacu. Xüca mücü ca'inetüanique, pücaneniqueyu ni xevitü. ⁴ Mücüsüa tucari canixuavecaitüni. Tucari teüteri vahecüariviyame canihücütücaitüni. ⁵ Hecüariya yüvipa nihecüariyani, yüriya pücahe'ivave.

⁶ Mericüsü tevi Cacaüyari meiyenü'a 'aniucateitüni Vani titevatü. ⁷ Mücü titahecüataque caninuani, hecüariya hepaüsita mütitahecüatacä, yunaitü yuri memüteta'erienicü tiutahecüatacacu 'iya. ⁸ 'Iya hecüariya pücahücütüca. Titahecüataque hecüariya hepaüsita xecüa caninuani. ⁹ Tita yuricü mütihecüariya, tita mütivahecüatüa yunaime teüteri, mücü cuiepa caninuaximecaitüni.

¹⁰ Cuiepa caniuyeicacaitüni, cuie niuneni 'iya 'inetüacu, masi cuiepa memütama mepücaheitima. ¹¹ Yuquie caninuani, teüterimama mepücaheitanaqui'eri. ¹² Queyupaümetü memitanaqui'eri, müme yuri memüte'erie que mü'ane mühücüsie, müme heiserie nivarupitüani Cacaüyari nivemama memacüneccü. ¹³ Teüteri que memüte'ununuivasio mepücayecü, va'uquiyarima meyhive'eriecacu teüteri que memüteyurie, mana mepücayecü, 'uqui türi vavevimücücacu, mana mepücayecü. Cacaüyarisie püta mepüyecü.

¹⁴ Mericüsü mücü niuquitütü tevi canayani, tasata 'ucaitü ratüa. Tame tecanixeiya visi que mü'anecai, 'uquiyarieya visi que mütipitüa yunive muyuxevi. Canaye'ani 'aixüa tiuca'iyaritü yuri ticuxatatü. ¹⁵ Vani tinihecüatacaitüni hepaüsitana. Canahivacaitüni müpaü 'utaitü, 'Icü canihücütücaitüni nemixatacai yane'utaitü, 'Iya ne'utüa 'umamie nesi'anuhaitüyatü nayani meripai mümiemecü, ne meripai necamiemetüca.

¹⁶ 'Iya que müraye'ave, yacatatinipitüaca hepaüna te'ananetü temacüneccü tanaitü. 'Aixüa tiuca'iyaritü pütasiyuriene, pütasimüriyarüme. ¹⁷ 'Inüari niuquiyari tecaniupitüarieni Muisexi tasi'upitüacu. Tepupitüarie mücü 'aixüa mütiuca'iyarinicü tahepaüsita, tita yuri müraine temütehhexeianicü, Qesusi Cürisitu yatatiupitüacu. ¹⁸ Xevitü hasuacua püca'ixeiya Cacaüyari. Cacaüyari muyuxevi, que mü'ane yu'uquiyarisie mütiyia, mücü canihecütani yu'uquiyari.

Vani ti'üyame que mütiutahecüataxü

(Mateu 3:11-12; Maricuxi 1:7-8; Rucaxi 3:15-17)

¹⁹ Mericüsü müpaü tiniutahecüata Vani quepaucua Huriyusixi hesüana memüvareyenü'a mara'acate Revitasixi vahamame Querusareme memeyecü memita'ivaviyacü, 'Ecüri que pepüpaicü. ²⁰ Mücü puyutahecüataxü, pücayucu'imavacai. Masi puyutahecüataxü müpaü 'utaitü, Neri Cürisitu nepücahücü. ²¹ Müme mete'ita'ivaviya, Qesü 'ane. 'Eriyaxi pecatihücü. Mücü tiutayü, Ne pücatixaü. 'Ecü pecatihücü mücü tixaxatame, mete'icühüave. Mücü tivaruta'ei, Havaicü. ²² Müme 'ayumieme mete'itahüaveri, Que pepüpaicüte,

xasuni temütevaretahüavecü müme memütasiheyenü'a. Que pe'utaine 'ahepaüsita. ²³ Mücü tiutayü, Nesü necanihücütüni que mü'ane mücuxaxasivacai haque müpaü mainecai, Xevitü mahiva macumavesie, Xeuratayeme xequenutavevi Ti'aitame huyeya 'utaitü, Quisariyaxi tixaxatame mainecaipaü. ²⁴ Müme memeyenü'ari Pareseusixi vahesüa mecanimiemetetücaitüni. ²⁵ Hicü menita'ivaviya müpaü mete'icühüavetü, Mericüte, titayari peti'üyane xüca pecacürisitütüni xüca 'Eriyaxi pecahücütüni xüca mücü tixaxatame pecahücütüni. ²⁶ Vani nivaruta'eiya ya'utaitü, Nericü necatini'üyaneni hacü. Xesata 'acanijuveni xevitü, xemüca'imate xeme. ²⁷ 'Iya ne'ütüma 'ucanamieniri. Ne 'aixüa nepücatiuca'iyari nehesie mütinaquenü ni nemiparevienicü nemixünirienicü cacaiya cuitaxiyari. ²⁸ Müpaü tiniuyüni Vetavarasie Curutani hatuxame 'anutaüye. Mana catini'üyanecaitüni Vani.

Muxa Nunusi Cacaüyarisüa mümieme

²⁹ Mericüsü 'uxa'arieca Vani canixeiya Qesusi 'a'amiecame. Müpaü niutayüni, Camü muxa nunusi Cacaüyarisüa mieme. Cuiempa memütama tita 'axa memüteyurie canivacunavairivani mücü. ³⁰ Mücü canihücütüni que mü'ane hepaüsita nemainecai, Ne'ütüma 'ucanamieni 'uqui nesi'anuhaitüiyatü matüa, meripai mümiemecü, ne meripai necamiemetücacu. ³¹ Nesüari nepücaheitimaitüyeicacai, peru mümasiücünicü 'Ixaherisixi vahüxie, 'ayumieme necaninuani hacü netiuca'üyatü. ³² Hicü Vani tiniutahecüata müpaü 'utaitü, Ne necanixeiya 'Iyari taheima 'acamieme cucuru 'amacamepaü. Hesiena niyhayevea. ³³ Ne nepüca'imaicai cuxi, masi que mü'ane munesiheyenü'a nemütiuca'üyanicü hacü, mücütütü müpaü pünetiutahüavixü, Que mü'ane heima pemixeiya 'Iyari 'acamieme hesiena yuhayevame, 'iya canihücütüni que mü'ane mütiuca'üya 'Iyari Mütiyupata rapitüatü. ³⁴ Nesü necaniuniere, necatiniutahecüata 'icü Cacaüyari Nu'aya mühücü.

Matüari teyü'üquitüvamete memacü

³⁵ Hicü 'uxa'arieca tavari mana niutivecaitüni Vani, teyü'üquitüvametemama yuhutatü mana meteti'ucaita. ³⁶ 'Ixeiyaca Qesusi 'uyeicacacu, müpaü niutayüni, Camü muxa nunusi Cacaüyarisüa mieme. ³⁷ Yuhutatü teyü'üquitüvametemama mecani'enieni müpaü haineme, mecaneiveiya Qesusi. ³⁸ Hicü Qesusi ta'aurie 'aveca, varuxeyaca me'iveiyame, müpaü tinivarutahüave, Tita xetecuvautüve. Müme metenitahüave, Xavi, haque pepeca. Xavi taniuquicü Ti'üquitame paine. ³⁹ Mücü tivaruta'ei, Xequenacüni xepüneniere. Hicü mana meniu'axüani, meniuneniere haque mecatei. 'Iya tucarisie me'iteütatü meniyuhayevea, memenuveiyacü tau ya'atevacacu.

⁴⁰ Mericüsü yuhutatü memü'enaxü Vani que mainecai, memeiveiya Qesusi, xevitü 'Atürexü catinitevacaitüni Simuni Pecuru mü'ivayatücai. ⁴¹ 'Iya yu'iva Simuni netaxeiya meri. Müpaü tinitahüave, Tecaneitaxeiya Mesiya, taniuquicü Cürisitu heiserie mupitüarie maine. ⁴² Qesusüa caneivitüni. Qesusi 'ixeyaca müpaü niutayüni, 'Ecü Simuni pecanihücütüni, Vani pemünu'aya. Sepaxi pepütitaterüvarienu, taniuquicü Pecuru maine, Tete maine.

Qesusi que mütivaruta'inie Piripe Natanaheri

⁴³ Hicü Qesusi 'uxa'arieca Carereyapai niyeimücücaitüni. Canitaxeiya Piripe, müpaü tinitahüave, Quenenanuveya. ⁴⁴ 'Iya Piripe

Vesaira caniquiecametücaitüni 'Atürexü Pecuru vaquiecarü. ⁴⁵ Hicü Piripe neitaxeiya Natanaheri. Müpaü tinitahüave, Que mü'ane raxatatu Müisexi mütiuta'utüa 'inüari niuquiyarisie, texaxatameteta mete'uti'utüa metexatatu, mücü tenetaxeiya. Quesusi canihücütüni Cuse nu'aya Nasaretitanaca. ⁴⁶ Natanaheri müpaü tinitahüave, Nasaretisie que tiyüve 'aixüa müti'ane mürayeneica. Piripesü müpaü titahüave, Quenenierimie. ⁴⁷ Hicü Quesusi Natanaheri niuxeiya 'a'amiecame. Müpaü niutayüni hepaüsitana, Camü yuricü 'Ixaheri teviyari canihücütüni 'icü, püca'irümarü. ⁴⁸ Natanaheri müpaü tinitahüave, Haque pepünesihetima 'ecü. Quesusi müpaü tinitahüave, Piripe camatitahüavivecacu cuxi, quepaucua pinitüa pemucatei, nepümasi'uxei. ⁴⁹ Natanaheri müpaü tita'ei, Ti'üquitame, 'ecü Cacaüyari pecaninu'ayatüni, 'Ixaherisixi tati'aütüvame pecanihücütüni. ⁵⁰ Quesusi müpaü tita'ei, Nemutainecü pinitüa pe'ucaime nepümasi'uxei, yuri petiuta'eri. 'Ipaü 'aneneme masi vaücava pecanixeiya mücü. ⁵¹ Müpaü tinitahüaveta, Niuqui caniseüyeni que nemütixecühüave, xecanixeiya cuni muyuavisie reuyepiyacame, Cacaüyarisüa miemete niuqui tuayamete xetevaxeiya me'anuticücame me'acaneicame Yuri Tevisüa.

2

Neüquiya quememüte'uvevi Canasie

¹ Mericüsü hairieca tucari 'aye'acu meneitineüquitüani xeime. 'Ixüarari mepeveviecai Canasie Carereya cuieyarisie. Quesusi varusieya mana niuyeicacaitüni. ² Quesusi niuta'inierieni, teyü'üquitüvemeteta mete'uta'inieri 'ixüararipa. ³ Hicü vinu 'ayexücu Quesusi varusieya müpaü tinitahüave, Vinu mepücahexeiya. ⁴ Quesusi müpaü tinitahüave, 'Uca titasü tetehexeiya 'ecü ne 'axeicüa. Netucari cuxi püca'aye'ave. ⁵ Hicü varusieya müpaü tinivarutahüave teparevivamete, Sepa que mütixehahüave, yaxequetenecahuni. ⁶ Mericüsü mana meniyetecaitüni tete ye'üyari 'auxüvitü Huriyusixi que memüte'it'itiva yupini. Xexuimesie müpaü paümetü tinacananaguecaitüni nauca teviyari ya xei sienituyari ritüruyari yacütüniquetü. ⁷ Hicü Quesusi müpaü tinivarutahüave, Ha xequeneutihüniya ye'ürütesie. Cüsitanapai mecanitihüniya. ⁸ Müpaü tinivarutahüave, Xequenivatihapaniri, 'ixüarari mühürütüariesüa xequenanuhapani. Müme mecaneihapanirieni. ⁹ Mühürütüarie quepaucua menuiti'inüataxü 'iya ha vinu matüa, 'asicatimaitü haque memiemetücai, teparevivamete memüvatihapa yametemaicacusüari, 'iya 'ixüarari mühürütüariecai nitahüave neneüqueme. ¹⁰ Müpaü tinitahüave, Cari yunaitü teüteri vinu 'aixüa ma'ane mecaniva'itüaca meri. Quepaucua memütitarüveni 'axa mü'ane mepüva'itüa. 'Ecüsü püta pecaniticuerieni vinu 'aixüa ma'ane hicüque. ¹¹ 'Ipaü tiniuyurieni Quesusi Canasie Carereya cuieyarisie 'isutüatü 'inüari que mütiyurienecai. Masiücütü nayuyeitüani que mütimarivecai. Teyü'üquitüvamate yuri mecateniuta'erienü hesiena.

¹² Mericüsü 'arique Caperünaume neuyeyune mücüri, varusieyari, 'ivamamari, teyü'üquitüvametemamari. Mana müixa mepüca'uyuhayevaxü.

Quesusi que mütivaranyeveiya tuquita

(Mateu 21:12-13; Maricuxi 11:15-18; Rucaxi 19:45-46)

¹³ Mericüsü Huriyusixi va'ixüarari Pasicua mütiteva canahuracaitüni. Quesusi Querusareme neutiyune. ¹⁴ Mana tuqui curaruyarita

nivaretaxeiya memüvareutatuayacai puixisixi muxasi cucuruxi. Tumini patamete tivaretaxe mana me'ayeteme. ¹⁵ Caunari tiyuvayame 'utavevieca yunaima nivanuveyeieya tuqui curaruyarita, muxasi puixisixi vahamame. Tumini patamete vatumini nanacaxürieni, vamexate natixürieni. ¹⁶ Memüvareutatuayacai cucuruxi müpaü tinivarutahüave, 'Icü xequenauye'üi tacuapai. Ne'uquiyari quiya xepüca'ayeitüvani tetuayamete vague. ¹⁷ Teyü'üquitüvamete mene'erivani niuqui müpaü müre'uxa, 'Aqui yemecü nemücuericü neputa'unari. ¹⁸ Hicü Huriyusixi müpaü metenita'eiya, Tita petatixeisitüani 'inüari müya pemütiyurieneçü. ¹⁹ Qesusi müpaü tivaruta'ei, 'Icü tuqui xequeueuca'una, ne hairieca tucari 'anucayayu necanenucuquetüamüçü hutarieca. ²⁰ 'Ayumieme Huriyusixi müpaü meniutiyuani, 'Icü tuqui veviyari huta teviyari heimana 'ataxevime viyari caniu Yurieni. Cari 'ecü haica tucari perenucuquetüani. ²¹ Masi müçü yuvaiyari canixatacaitüni tuquitüme. ²² Quepaucuari müquite vasata manucuquetüarie, teyü'üquitüvametemama mene'erivacaitüni müpaü mutayüçü. 'Ana yuri metenita'eririeni 'utüarica, yuri mete'ita'eririta niuqui Qesusi mutayüçü.

Qesusi que mütivamaicai yunaima teüteri

²³ Mericüsü Qerusareme 'uyeicacacu Pasicua 'ixüararipa, yumüiretü yuri meteniuta'eriecaxüani que mü'ane mühücütücaisie me'ixeiya 'inüariteya müçü que mütiyurieneçai. ²⁴ Masi Qesusitütü püçayuetuacai xeimesie, 'iya müvamaicaicü yunaima, ²⁵ tixaü mücareuyehüacaicü xevitü mütitahecüatacü tevi hepaüsita. 'Yasietü yücümana tinimaicaitüni tita tevi 'iyarieyasie mütiyeca.

3

Qesusi Nicuremumatü que memütecuxatacái

¹ Mericüsü tevi 'eniyeicacaitüni müpareseütücai Nicuremu titevatü, Huriyusixi teva'aitüvamete müxevitütücai. ² 'Iya Qesusisüa caninuani yüvicüta. Müpaü tinitahüave, Ti'üquitame, tame müpaü tecatenimaica, 'ecü Cacaüyarisüa pemiemetütü pemunuacü peti'üquitametütü. Xevitü püçayüveniqueyu 'icü 'inüari mütiyurieneçü pemütiyurieneçü, me xüca Cacaüyari hamatüana ca'uyeicanique. ³ Qesusi nita'eiya, Caniseüyeni que nematicühüave, xüca hutarieca ca'utinuiva tevi, püçayüve mixeieya tita Cacaüyari müra'aita. ⁴ Nicuremu rehüave, Tevi quepaü tiyüve mutinuiva 'uquirasitütü. Tiyüve hutarieca yuvarusisie meutahani mutinuiva. ⁵ Qesusi tita'ei, Niuqui caniseüyeni que nematicühüave, hasie 'iyarisie xüca ca'utinuiva, püçayüve meutahani Cacaüyari müra'aitasie. ⁶ Tita tevisie mütiyenuiva canitevitüni. Tita 'iyarisie mütiyenuiva caniyaritüni. ⁷ Pemücahüxiyaca nemütixecühüavecü quename heuyevese xeme hutarieca xemütinunuiva. ⁸ Que mütinaque caniu'ecani. Pecani'enieca yuariyaya, perusü 'asipepücatimate que müraneica que müreumie. Müpaü mecani'aneneni yunaitü 'iyarisie memüyenuiva. ⁹ Nicuremu müpaü tita'ei, Qesü quepaütütü 'icü. ¹⁰ Qesusi müpaü tinita'eiya, 'Ecü 'Ixaherisixi pecatiniva'üquitüvametüni. Cari 'icü pecatimate. ¹¹ Niuqui caniseüyeni que nematicühüave, tecatenicuxatani tita temütemate hepaüsita, tetenihecüatani tita temüte'uxei hepaüsita. Xemesü xepüca'itanaqu'i eri

tita temütetahecüataquecai. ¹² Xüca yuri xecate'erieca tita cuiempa mütimieme nexecuxaxatüvacacu, quepaütütü yuri xeteta'erieniqueyu xüca nexecuxaxatüvanique tita taheima mütimieme.

¹³ Xevitü taheima püca'anutiyeive, 'iya taheima macane Yuri Tevitütü xeicüa pemari. ¹⁴ Muisexi macumavesie 'uyeicatü cu muyetepäu, müpaürita caneuyevacani Yuri Tevi muyetequieni ¹⁵ yunaitü yuri memüte'erie hesiena tucari mücaxüve memexeiyanicü.

Cacaüyari que mütivanaqui'erie cuiempa memütama

¹⁶ Cacaüyari 'ipaü tinivanaqui'erieca cuiempa memütama. Yunive muyuxevi caniyetuani memücatatümayarienicü yunaitü yuri memüte'erie hesiena, tucari mücaxüve memexeiyanicü püta. ¹⁷ Cacaüyari cuiempa que müreyenü'a yunive, müpaü pücatiuyuri müvaranutaxürienicü cuiempa memütama. Masi cuiempa memütama memütavicueisitüarienicü cümana, 'ayumieme püta neiyenü'ani.

¹⁸ Que mü'ane yuri müti'erie hesiena, püca'anutahüiyani. Que mü'ane yuri mücati'erie 'ari nanutahüyaniri, yuri mücatiuta'erievecü que mü'ane Cacaüyari Nu'aya muyuxevi mühücüsie. ¹⁹ 'Ipaü tinivaranutaxürüvani 'isücame. Hecüariya cuiempa caninuaniri. Teüteri yüriya mecaninaqui'eriecaitüni, hecüariya mecanaqui'erietü, 'axa memüteyuriecaicü. ²⁰ Yunaitü 'axa memüteyurie mecani'uxieca hecüariya, hecüaripa mepücacünicu capa me'utatierivanicü que memüteyurie. ²¹ Que mü'ane yamütüyuriene tita yuri müraine, hecüaripa püyeimücü mümasiücünicü que mütiyuriene Cacaüyarisie tiviyatü.

Neneüqueme teütameya que mütiyutemavie

²² Mericüsü 'arique Quesusi teyü'üquitüvametemamata menecüne Cureya cuieyarisie. Mana vahamatü 'etineutere ti'üyanetü. ²³ Vanita tini'üyanecaitüni 'Enunisie Sarimi 'aurie, ha mana vaüca muhanecaicü. Meniu'axecaitüni meniüca'üyarüvacaitüni. ²⁴ Vani casariyanata püca'anutahüiyavecai cuxi.

²⁵ 'Ayumieme Vanisüa miemete teyü'üquitüvamete hipatü Huriyusixi vahamatü niuqui menixüatüacaitüni 'itiya hepaüsita. ²⁶ Vanisüa me'u'axüaca müpaü metenitahüave, Ti'üquitame, 'iya 'ahamatü meyeicacai hatuxame Curutani müracuseva 'anutaüye, que mü'ane hepaüsita pemütihecüatacai, titayari re'üyane hicü. Yunaitü hesüana meni'axeni. ²⁷ Vani müpaü tinivarutahüave, Tevi püca'yüve tixaütü mütiutanaqui'erieni, me xüca taheima mieme yatipitüarieca püyüve. ²⁸ Xemetütü xecatenihécüatani nehépaüsita müpaü que nemainecai, Ne Cürisitu nepücahücü, masi hüxiena nemetanü'arie. ²⁹ Que mü'ane 'uca viquivame mexeiyä, 'uqui neneüqueme canihücütüni. Neneüqueme teütameya mana mutive mi'enie, mücü caniyutemavieca mi'eniecü neneüqueme. 'Ayumieme 'icü netemavierica naye'aniri. ³⁰ Neuyevaca 'iya ve'eme mücuxaxasivarümeni marivatü mayeiximeni, ne püta nemütaparirümeni reuyevese.

Que mü'ane taheima macane

³¹ Que mü'ane taheima macane nai catinita'aitüani. Que mü'ane cuiempa mutine cuiempa canimiemetüni, catinixatani cuiempa mieme. Que mü'ane muyuavisie macane nai catinita'aitüani. ³² Tita mütiuxei, tita müti'eni, mücü hepaüsita tinihecüatani. Xevitü püca'itanaqui'eri tita mütiutahecüataxü. ³³ Que mü'ane mitanaqui'eri tita mütiutahecüataxü,

mücürü niyu'inüaritüani müpaü 'utaitü quename Cacaüyari yuri haine. ³⁴ Que mü'ane Cacaüyari meiyenü'a, mücü Cacaüyari niuquieyacü catinicuxatani. Cacaüyari nüpütüani yu'yari, que müreupaüme cati'inüatatü. ³⁵ 'Uquiyarieya yunive ninaqui'erieca. Nai tiniyetuirieni mamayasie. ³⁶ Que mü'ane yamücaticamie nu'aya que maine, pücaheitimani tucari, masi Cacaüyari 'ihcacacu püyuhayeva.

4

Quesusiri 'uca Samariyatanacamätü que memütécuxatacai

¹ Mericüsü Ti'aitame tiniutamarieni Pareseusixi memü'enanacü quename Quesusi yumüireme teyü'üquitüvamete varayeitüvacai va'üyanecai, Vani hipame xeicüa va'üyanecacu. ² Quesusi yücümana pücavaruca'üyacai, teyü'üquitüvemetemama püta mepüvaruca'üyacai. ³ Müpaü tiutamariECA Cureya neyeyani, hutarieca Carereya ninuani.

⁴ Neuyevecaitüni Samariya cuieyarisie meutayunecü. ⁵ Hicü quiecarisie ninuani Samariya cuieyarisie Sicari mütiuyetevasio. Mana canehurani cuie Cacuvu yunive mumi Cuse. ⁶ Pusu Cacuvu müvati'inixü mana nitiniereni. Mericüsü Quesusi 'uxetü yeiyacü ya'aretü mana nacateitüni pusu tesie tuca. ⁷ Mericüsü 'uca mana caninuani Samariya quiecame cuhanünetü. Quesusi müpaü tinitahüave, Queneneuharitüa. ⁸ Teyü'üquitüvemetemama quiecarü hixüapa mene'uvacaitüni 'icuai meheunanaiyuca. ⁹ Hicü 'uca Samariyatanaca müpaü tinitahüave, Quepaütütü 'ecü pemühuriyu ha penetivaviri ne nemüsamariyatanaca nemü'uca. Huriyusixi tixaü xepücatehexeiyä Samariyatari tahamatü. ¹⁰ Quesusi tita'ei, Xüca pe'imaicaque tita Cacaüyari matimicua, xüca pe'imaicaque quepai ha mümasivaviri, Queneneuharitüa ne'utaitü, 'ecüsü püta pepünesitavirieniqueyu, nepümasiharitüaniqueyu ha muhanesie mieme. ¹¹ Mücü rehüave, Neuxei, hanüveme pepücahexeiyä. Pusu peucateva. Haque pepeixeiya mücü ha muhanesie mümieme. ¹² Ta'uquiyari Cacuvu nive'emetücaitüni 'icü pusu mütasi'umi. 'Ena nitiharevecaitüni 'iya, nivemamata tevamamata. 'Ecü masi que petive'eme que mücü. ¹³ Quesusi nita'eiya, Yunaitü 'icü ha memütihareve tavari mepeuharicuni. ¹⁴ Que mü'ane manuhareni ne ne'iharitüayu tavari hasuacua pücaheuharimücüni. Masisü mücü ha nemiharitüani, mücü haixa canayeimücü hesiena 'atineicatü tucari mücaxüve 'ipitüatü. ¹⁵ 'Uca müpaü tita'eiyaxü, Neuxei, 'icü ha queneneuharitüa tavari nemücaheuharimücünicü, 'uvapai nemücahanünenicü. ¹⁶ Tita'ei, Mericüte, 'acüna quene'iniemie, 'uvapai xequenacüne. ¹⁷ 'Uca müpaü tita'ei, Nepücarecacüna. Quesusi müpaü tinitahüave, 'Erite, 'aixüa pecanaineni nepücarecacüna pehaitü. ¹⁸ Yu'auxüme pepüvarexeiyacai 'acünama. Mücü meta, hicü pemeixeiya, mücü püca'acüna. 'Ayumieme xasunicü peputaine. ¹⁹ 'Uca müpaü tita'ei, Camü, nemanetimani 'ecü, tixaxatame pecanihücütüni. ²⁰ Tame ta'uquiyarima 'icü yemurisie mecaniyutinenevivacaitüni. Xeme xeniutiyuaneni quename heuyevese Querusareme memüyutinenevivani. ²¹ Quesusi tita'ei, Neuxei 'uca, yuri quenetine'erierieca. Tucari canaye'amücü quepaucua nenevieri xemüca'ipitüaca yu'uquiyari 'icü yemurisie ni Querusareme. ²² Xeme nenevieri xepipitüa que mü'ane xemücamate. Tame püta nenevieri tenipitüaca que mü'ane temümate, vicueisitüarica mayeneicacü

Huriyusixi tahesie. ²³ Masi tucari canaye'amücü, hicü canaye'aniri, quepaucua müme yuricü memüytineneviva nenevieri memipitüani yu'uquiyari yu'iyaricü yuri me'utiyuatü. Mücü meta, ne'uquiyari müya me'aneneme nivacuvauneni nenevieri memipitüanicü. ²⁴ Cacaüyari cani'iyaritüni. Neuyeveca müme nenevieri memipitüa yu'iyaricü memipitüanicü yuri me'utiyuatü. ²⁵ 'Uca tita'ei, Ne necatinimaica quename 'uhamie Mesiya Cürisitu heiserie mupitüarie mütiteva. Quepaucua munuani 'iya, nai catatinitahecüatüamücü. ²⁶ Qesusi tita'ei, Nesü necanihücütüni 'ahamatü nemüticuxata.

²⁷ Hicü teyü'üquitüvamete mecaniu'axüani. Meniuhüxyani 'ucamatü müticuxatacaicü. Siepüre xevitü 'asipüca'utayü, Tita peticuvaune, titayari hamatüana peticuxata nusu. ²⁸ Hicü 'uca yuye'ü 'ucu'eirieca quiecarisie neyani. Müpaü tinivaretahüave 'uquisi, ²⁹ Camü xequene'ixüariyu tevi münereahecüatüa nai que nemütüyuri. Caticürisitu 'icü. ³⁰ Quiecarisie mecanayecüne, hepana menahucaitüni. ³¹ Mericüsü mexi 'ame'ahucai, teyü'üquitüvamete menita'inieni müpaü me'utiyuatü, Ti'üquitame, quetinecuacari. ³² 'Iya müpaü tinivarutahüave, Ne 'icuai necanexeyani xemüca'imate xeme. ³³ 'Ayumieme müpaü meteniyücühüavecaitüni teyü'üquitüvamete, Xevitü cati'atüiri catimi. ³⁴ Qesusi tivarutahüave, Que nemüticamie tita mütinaque 'iya munesiheyenü'a, 'uximayasicaya que nemütinüxime, mücü canine'icucaitüni. ³⁵ Xeme müpaü xecate'utiyuane, Nauca meseri tixüyu 'isanari naye'amücü. Camü müpaü nepütixecühüave, Xequenetaneniereni, vaxa xequenexeyani. 'Aixüa nivavaquiniri xemüca'isanacü. Hicü ³⁶ 'isaname catini'ivaneni. Nicuxeürieni tita mütiutixuaverixü, tucari mücaxüve memexeyanicü, 'esame 'isanamematü yaxeicüa memüyutemamaviecacü. ³⁷ 'Icü hepaüsita niuqui yuri paine, Xevitü cani'esametüni, xevitüta ti'isaname maine. ³⁸ Ne nepüxeheutanü'axüa xemüca'isanacü xemücateha'uximayacaisie. Hipatü mecateni'uximayacaitüni. Va'uximayasicaxehesie tiniunaque.

³⁹ Mericüsü yumüiretü mana quiecatari Samariyatari yuri mecate-niuta'erieni hesiena 'uca tiutahecüatacu yuniuquicü ya'utaitü, Nai que nemütüyuri canetiniutahecüatüani. ⁴⁰ 'Ayumieme Samariyatari hesüana me'u'axüaca mecanita'inieni vahesüa müyuhayevacü. Mana huta tucari niyuhayeva. ⁴¹ Hipatüta yumüiretü yuri mecateniuta'erieni niuquieyacü. ⁴² Müpaü metenitahüave 'uca, Hicürixüa 'aniuquicü xecüa yuri tepücate'erie. Tameri tecani'enieni, tecatenimaica 'icü yuricü cuiepa memütama vavicueisitüvame mühücü.

Qesusi que mürenayehüa ti'aitame parevivameya nu'aya

⁴³ Mericüsü huta tucari 'anucayacu mana neyani. Carereya can-inuani. ⁴⁴ Qesusi yücümana tiniutahecüata quename tixaxatame yu-cuiepa 'aye'aveme ca'eriva. ⁴⁵ Peru quepaucua Carereya munua Carereyatari mecanitanaqui'erieni nai mete'uxeiyaca que müreyurienecai Querusareme 'ixüaripa. Mümeta mecanecu'ixüara.

⁴⁶ Mericüsü hutarieca Canasie ninuani Carereya cuieyarisie ha vinu mayeitüasie. Xevitü cuiepa ti'aitame müparevivameyatücai mana niuyeicacaitüni. Nu'aya tinecuyecaitüni Caperünaumesie. ⁴⁷ Tiutamarieca 'iya quename Qesusi Cureya heyetüa Carereya nua, hesüana caneyani. Nitavavirieni mana müyemiecü, menayehüanicü nu'aya. Mücü nemüximecaitüni. ⁴⁸ Qesusi 'ayumieme müpaü tintitahüave, Cari xüca 'inüarite xecaxeyani, mamarivavemeta,

yuri xepūcateta'erienicuta. ⁴⁹ Mūcū ti'aitame parevivameya mūpaū tinitahūave, Neuxei, mana quenemie nenive camūvecacu cuerietū. ⁵⁰ Quesusi titahūave, Quenemie. 'Anive nayeyuriniri. Hicū mūcū tevi yuri tiniuta'erieni niuquieyasie Quesusi que mūtintahūavixū. Neyani. ⁵¹ Mana heutamiecacu te'uximayatametemama menenucunaque metehēhūavētū niveya mayeyuricūri. ⁵² 'Iya niuta'ivauni ya'utaitū que 'upaucucacacu manayeve. Mūme mūpaū metenitahūave, Tacai 'esiva cūa caviecacu cahūiyatū nayani. ⁵³ Hicū quemasieya tinetimani 'ana maye'acaicū quepaucua Quesusi mūtintahūavixū, 'Anive nayeyuriniri. Mūcūri yuri tiniuta'erieni, yunaitū hesūana quiecatarita. ⁵⁴ 'Ipaū hutarieca 'inūari tiniuyurieni Quesusi Cureya heyeyaca Carereya nuaca.

5

Ticuicame Vetesita mayecatei

¹ Mericūsū 'arique Huriyusixi va'ixūarari naye'ani. Quesusi Querusareme neutiyune. ² Querusareme ha mana niyemacaitūni Muxasi Vaquitenie hura. Hepūrayusixi vaniuqucū Vetesita tiniuyetevacaitūni ha muyemacai. 'Etūpivari niye'ucaitūni 'auriena 'auxūvitū. ³ Mūcūtūa mecanayetecaitūni yumūiretū tecuicucate, memacūcūpe, memūhurietūca, memūmamavavaqui, meta'icuevatū ha mūcuyuitūarienicū. ⁴ Heiva mana niuta'axecaitūni niuqui tuayame. Ha nicuyuitūvacaitūni. Que mū'ane meri mana munua ha 'ucuyuitūariecu nanayeveni sepa que mūticyuecai. ⁵ Mericūsū xevitū tevi mana nayecateitūni xei teviyari heimana tamamata heimana 'atahaica viyari mūticyuecai. ⁶ Quesusi 'ixeyaca mana 'ucaime, heitimaica mūixa mūyuriecaicū, mūpaū tinitahūave, Peti'avaūriya pemanayeveni. ⁷ Ticuicame mūpaū tinita'eiya, Neuxei 'uqui, havaicū tevi mūnesiheucahūani hapa quepaucua ha mucuyuitūarie. Mana ne'ucamiecacu xevitū meri mana caninuani. ⁸ Quesusi tinitahūave, Quenanucūquexi, 'a'itari quenanucucue'i, quenecuyeicani. ⁹ Cuitūva 'aixūa reu'erietū nayani tevi. Yu'itari nanucucueni, nicuyeicacaitūni.

Meriūsū mūcū tucari 'uxipiya tucari canihūcūtūcaitūni. ¹⁰ 'Ayumieme Huriyusixi mūpaū metenitahūave 'iya manayehūiya, Hicū 'uxipiya tucari canihūcūtūni. Heiserie pepūcahexeiyā 'a'itari pemanucucuenicū. ¹¹ Mūcū mūpaū tivaruta'ei, Que mū'ane 'aixūa nereu'eriecame mūnesi'ayeitūa, mūcū canetiniutahūave, 'A'itari quenanucucue'i quenecuyeicani. ¹² Mūme mūpaū metenita'ivaviya, Que pūpaicū mūcū tevi mūya mūmatiutahūavixū, Quenenucucue'i quenecuyeicani. ¹³ Manayehūiya 'asipūcatimaicai que mūpaicūtūcai, metūacū Quesusi yumūiretū me'u'uvacacu mana. ¹⁴ Hicū 'ariquemūca Quesusi nitaxeiyā tuquī curaruyarita. Mūpaū tinitahūave, Camūsū 'aixūa pereu'erietū pecanayani. Tavari 'axa pepūcareyurieneni capa vaūca pe'u'itūarienicū masi. ¹⁵ Tevi neyani. Mūpaū tinivarutahūave Huriyusixi quename Quesusi hūcūtūcai que mū'ane 'aixūa reu'eriecame meyeitūa. ¹⁶ 'Ayumieme Huriyusixi meniveiyacaitūni Quesusi mūpaū mūtiyurienecaicū 'uxipiya tucarisie. ¹⁷ Quesusisū mūpaū tinivaruta'eiya, Ne'uquiyari mūya tiniu'uximayatani hicūque, neta mūya netiu'uximayata. ¹⁸ 'Ayumieme masi cuini mieme menicuvautūvecaitūni Huriyusixi me'imienique, 'uxipiya tucari

'inüariyari mayeyeitüaximecaicü, masisü cuxi Cacaüyari müxatacaicü yu'uquiyaritüme, Cacaüyaripaü 'anetü 'ayuyeitüvatü.

Cacaüyari Nu'aya heiserie que mürexeiya

¹⁹ Hicü 'ayumieme Quesusi müpaü tinivaruta'eiya, Niuqui caniseüyeni que nemütixecühüave, nu'aya 'asipücayüve yücümana, que mütixeyia yu'uquiyari yatiyurieneme xEICÜA püyüve. Tita mütiyuriene 'iya, müpaüta yaxEICÜA tiniyurieneni nu'aya. ²⁰ Ne'uquiyari yunive pünaqui'erie. Naime catinixeisitüani que mütiyuriene 'iya. 'Icü que mütiyuriene 'esiva marivemecü xEICÜA, yemecü nixeisitüamücü mamarivavemecü, xemühüxianicü xeme. ²¹ Ne'uquiyari mütivaranucu'uitüvapaü müquite, tucari mütivarupitüvapaü nu'ayata müpaü catinivaru'uitüvani müme müyuvaüriya müvaranucu'uitüanicü. ²² Mücü meta, ne'uquiyari xeieme püca'inüata 'isücamepaü, masi heiserie nipitüani yunive 'isücamepaü mita'inüatacü naime, ²³ yunaitü ve'eme memü'eriecacü nu'aya, yaxEICÜA ve'eme memü'eriepaü 'uquiyarieya yunive meiyenü'a. Que mü'ane ve'eme müca'erie nu'aya, ve'eme püca'erie 'uquiyarieyata meiyenü'a.

²⁴ Niuqui caniseüyeni que nemütixecühüave, que mü'ane nenuqui mü'enie, yuri ti'eririetü 'iya munesiheyenü'a, mücü tucari mücaxüve canexeyani. 'Isücame hÜXIE pücatacueviyani, masi niuyupata, camüquitüri, 'ayeyuritü püta hicü. ²⁵ Niuqui caniseüyeni que nemütixecühüave, tucari naye'amücü, hicüri naye'aniri, quepaucua müquite memi'enieni Cacaüyari Nu'aya 'utaniucame. Müme memü'enanani mecanayeyuyuricacuni. ²⁶ Ne'uquiyari yücümana tucari que mürexeiya, müpaü yaxEICÜA tinipitüani yunive tucari mexeyanicü yücümana. ²⁷ Heiserie tipitüata 'isücamepaü müva'inüatacü Yuri Tevi mühücü. ²⁸ Tixaü xepücahüxiyaca 'icü. Tucari naye'amücü quepaucua yunaitü memucateuqui memi'enieni 'iya 'utaniucame. ²⁹ Mepüvaticünetä. Müme 'aixüa memüteyuriecäi menanucu'uicuni tucari memüpütüarienicü, 'axa memüteyuriecäi mete'anucu'uni memanutaxüriyanicü.

Que memüte'ihecüata Cürisitu

³⁰ Ne necümana 'asinepücatiyüve. Que nemütienä, müpaü nepütiva'inüata 'isücamepaü neyüanetü. Que mütiheiserie nepüva'inüata nemüca'icuvaunecü tita münetaque ne, tita mütinaque 'iya munesiheyenü'a püta nemücuvaunecü. ³¹ Ne xüca nehepaüsita netihecüatanique, yuricü nepücatihecüataniqueyu. ³² Xevitü 'ecaniuyeicani mütihecüata nehepaüsita. Necatinimaica 'iya yuri mütihecüatacü nehepaüsita que mütihecüata. ³³ Xeme Vanisüa xecanivarenü'ani. Mücü tita yuri müraine hepaüsita tiniutahecüata. ³⁴ Ne masi nepüca'itanaqui'eri tita teüteri memütehecüata nehepaüsita, perusü 'ipaü necaniutaineni xemütaviceisitüarienicü xeme. ³⁵ 'Iya cüxeme canihücütücaitüni tatü hecüarivietü. Xeme xeniyuvaüriyacaitüni xemüyutemamaviecäcü 'iya yatixehecüariviyacacu yareutevitü. ³⁶ Mücü nehepaüsita mütihecüata, mücü masi türücaüyemecü catinihecüatani, tita mütihecüatacäi Vani 'esiva xEICÜA tihecüatacacu. Tita nemütiyuriene, ne'uquiyari que münetiupitüa nemeye'atüanicü, 'icü 'uximayasica que nemütiyuriene, 'icü nehepaüsita tinihecüatani quename ne'uquiyari nesihyenü'a. ³⁷ Mücürita ne'uquiyari munesiheyenü'a, mücütütü nehepaüsita tinihecüatani. Xeme hasuacua xepüca'ienievave 'utaniucame,

xepüca'ixeyavave que mütiyuxexeyia. ³⁸ Niuquieya xepücahexeyia xehesie yuhayevame yuri xemücate'i'eririecü que mü'ane 'Iya meiyenü'a. ³⁹ 'Utüaricasie xequetenecuvava, müpaü xemütecu'erivacü quename mücücü tucari mücaxüve xehexeyia. Mücüütü canihücütüni tita nehapaüsita mütihecüata. ⁴⁰ Xepücayuvaüriya nehapa xemahuni tucari xemexeyanicü.

⁴¹ Tita teüteri memütexata visi menetexeyatü, mücü nepüca'utanaqui'eri. ⁴² Siepüre nepüxehetima xeme, xemücajuhayevecü xe'inaqui'erietü Cacaüyari. ⁴³ Ne necaninuani ne'uquiyarisüa nemiemetütü. Xemeri xepücanesi'utanaqui'eri. Xüca xevitü nuani yuhesüa miemetütü püta, xecanitanaqui'ericuni 'iya. ⁴⁴ Que xeteyüvave yuri xemüteta'erienicü xüca xe'itanaqui'erieni tita xemütexata visi xeteyuxeyatü, xücarita xecatecuvautüveni 'iya muyuxevi Cacaüyaritütü visi mütiexexeyanicü xeme. ⁴⁵ Müpaü xepücatecu'erivani quename nexetaxaneta ne'uquiyari hüxie. Xevitü 'acaniuyeicani müxexaneta. Muisexi canihücütüni. Hesiena xeniu yuri xepüte'erie. ⁴⁶ Xücasü yuri xete'ericaque Muisexisie, nehiesietari yuri xepüte'ericaqueyu. 'Iya nehapaüsita tiniuti'ütüani. ⁴⁷ Xüca 'iya 'utüaricayasie yuri xecate'erica, queri yuri xeteta'erieni tita nemüticuxatasie.

6

Que mütiyarumi 'auxüme miriyari

(Mateu 14:13-21; Maricuxi 6:30-44; Rucaxi 9:10-17)

¹ Mericüsü 'arique caneyani Quesusi. Carereya haracunayarisie Tiveriya müracusevasie 'anutaüye neta'ani. ² Yümüiretü mecanicuveiyatüvecaitüni teüteri 'inüari memüxeyacaicü que mütiyurienecai tecuicüicate vahesie. ³ Hicü hürisie neutiyune Quesusi. Mana necateitüni, teyü'üquitüvametemamata metehetitecai hamatüana. ⁴ Mericüsü Huriyusixi va'ixüarari Pasicua mütiteva nahuracaitüni. ⁵ Hicü Quesusi heutaniereca, yumüireme varuxeyaca hepana me'atihume, müpaü tinitahüave Piripe, Haque tepeinanaiyu pa 'ime memütecuanicü. ⁶ Müpaü tiutayü 'i'isipatü. Mücüsetü tinimaicaitüni que mütiyurieniquecai. ⁷ Hicü Piripe nita'eiya, Pa huta sienituyari 'inüariyarisie 'atü capütinaque vahesie mieme yuxexütü 'esiva xeiçüa memita'üixüanicü. ⁸ Xevitü teyü'üquitüvametemama 'Atürexü mütitevacai Simuni Pecuru 'ivaya müpaü tinitahüave, ⁹ 'Ena puyeica temaicü sevara payari 'auxüvime huta quesüteyari vara'ütü. Perusü 'icü que tipaüme yumüireme vahesie mieme. ¹⁰ Quesusisü müpaü tiutayü, Xequenivaranucayasa teüteri. Mana vaüca nacu'üxayacaitüni. Hicü 'uquisi menanucayaxe 'auxüme miriyari meyupaümetü yacütüniquetü. ¹¹ Hicü Quesusi nenu'üni pa. Pamüpariyusi 'ipitüaca Cacaüyari tinivarumini mana memütitecai. Yaxeicüa tinivarumini quesüteta quepaü memüteucaicuca. ¹² Hicü me'utihuxacu müpaü tinivarutahüave teyü'üquitüvamete, Xequeneucuxeüri tarimeyari manuyuhayevaxü capa reuyevenicü. ¹³ 'Ayumieme mecanicuxeürieni. Tamamata heimana huta quirivayari meniutihüniya tarimeyari tecua'amete memicu'eirie 'auxüme sevara payarisie mieme. ¹⁴ Mericüsü teüteri me'ixeyaca 'inüari mütiyuri müpaü meniutiyanecaitüni, Cari yuricü 'icü canihücütüni 'iya tixaxatame cuiepa 'umamie. ¹⁵ Hicü retimaica Quesusi quename

me'axüaniquecai me'iviyaquecai tiva'aitüvame memayeitüanicü, tavari yuxaüta mana neutiyune hürisie.

Quesusi que mütiuyeicacai haracunasio

(Mateu 14:22-27; Maricuxi 6:45-52)

¹⁶ Mericüsü quepaucau tau macayunixü teyü'üquitüvamete mana meniucanexüani haracunapai. ¹⁷ Canuvasio mecayaxeca haracuna 'anutaüye menecüne Caperünaumepai. Hicü niucuyüleri. Quesusi vahesüa pücanuavecai cuxi. ¹⁸ Carima 'u'ecacacu haracuna niuyaneacaitüni. ¹⁹ Hicü yateva 'auxüme 'ataxeime quirumeturuyari me'uhutü mecanixeiya Quesusi haracunasio 'uyeicame canuva hepa 'amiecame. Meniutimamani. ²⁰ 'Iya müpaü tinivarutahüave, Ne nepühücü. Xepücaheumamaca. ²¹ Hicü meniyuvaüriya memitanaqui'erienicü canuvasio. Yapauca canuva nivataneni cuiepa haque memeucünecai.

Teüteri que memüte'icuvautüvecai Quesusi

²² Mericüsü 'uxa'arieca teüteri haracuna 'anutaüye memüti'ucal mecaniuneniere mana mucateicü xevitü canuva xeicüa, hipatü pücatixaü. Mepunenierixü Quesusi müca'acayerüvecai mücü canuvasio teyü'üquitüvamete vahamatü, masi teyü'üquitüvamete memecü yuhücüate. ²³ Hipatüta canuvate meneyecüne Tiveriya. Mana hura meniu'axüani haque pa memeticuai Ti'aitame pamüpariyusi 'ipitüacu Cacaüyari. ²⁴ Me'uneniereca teüteri Quesusi mana müca'uyeicacacü, teyü'üquitüvametemamata memüca'u'uvacaicü, mümetari canuvasio mecayaxeca menecüne Caperünaumepai me'icuvautüvetü Quesusi.

Quesusi pa tucari tiyupitüvame mühücü

²⁵ Haracuna 'anutaüye meheitaxeyiaca müpaü metenitahüave, Ti'üquitame, quepaucau pepunua 'uvapai. ²⁶ Quesusi müpaü tivaruta'ei, Niuqui caniseüyeni que nemütixecühüave, xepücanesicuvautüve 'inüarite xemüxeicü. Pa xemeticuaicü xemetihuxaicü püta xepünesicuvautüve. ²⁷ Xepücate'uximayaca 'icuai mütipünive xema'ivacü xeicüa. Xequetene'uximayaca püta xeme'ivacü 'icuai 'amütiterive tucari mücaxüve müxepitüa Yuri Tevi mütxemini. 'Uquiyarieya Cacaüyaritütü ni'inüaritüani 'iya. ²⁸ 'Ayumieme müpaü metenitahüave, Queri teteyurieca Cacaüyari 'uximayasicaya temüte'uximayacacü. ²⁹ Quesusi müpaü tivaruta'ei. 'Icü canihücütüni Cacaüyari 'uximayasicaya, yuri xemüte'eriecacü 'iya meiyenü'asie. ³⁰ Müme mete'icühüave, Mericüte, tita petiyuriene 'inüari, temixeyiacü, yuri temümateta'eririenicü. Que petiu'uximayata. ³¹ Tame tatevarima manana payari metenicuacaitüni macumavesie, que müre'uxa, Taheima mieme pa tinivamicuacaitüni. ³² Hicü Quesusi müpaü tivarutahüave, Niuqui caniseüyeni que nemütixecühüave, Muisexi capühücütücai que mü'ane müxe'umi mücü pa taheima mieme. Ne'uquiyari püta tinixemicuani tita yuricü mütipa taheima mieme. ³³ Que mü'ane taheima macaneica, tucari müvamicua cuiepa memütama, mücütütü canihücütüni Cacaüyarisüa mieme pa. ³⁴ Müme metehühüave, Ti'aitame, 'aheyemecü quetatineumicua 'icü pa. ³⁵ Quesusi müpaü tivarutahüave, Ne necanihücütüni pa tucari tiyupitüvame. Que mü'ane nehesüa müye'ani pücaheuhacamücüni. Que mü'ane nehesie yuri müti'erie havai pücaheuharimücüni hasuacua. ³⁶ Masi yanepütixecühüavecai, xepünesixeiya peru yuri xepücate'erie.

³⁷ Naime ne'uquiyari münepitüta nehesüa püye'ani. Que mü'ane nehesüa müye'ani, tacua nepüca'anuyehüani. ³⁸ Ne taheima nepüca'acane tita münepitüta yanamütiyurienicü. Tita münepitüta yanamütiyurienicü nepacane. ³⁹ 'Ipaü catininaqueni 'iya münepitüta yanamütiyurienicü nepacane. ³⁹ 'Ipaü catininaqueni 'iya münepitüta yanamütiyurienicü nepacane. ³⁹ 'Ipaü catininaqueni 'iya münepitüta yanamütiyurienicü nepacane. ⁴⁰ 'Ipaürita catininaqueni ne'uquiyari, yunaitü memexiye nu'aya, yuri memüte'erie hesiena, tucari mücaxüve memexiyanicü. Ne nepüvaranucu'uitüani tucari 'aye'ayu quepaucua mütapare.

⁴¹ Hicü Huriyusixi meniniuquixiecaitüni hepaüsita müpaü mutayücü, Ne pa necanihücütüni taheima macane. ⁴² Müpaü meniutiyuanecaitüni, 'Icü catiquesusi Cuse münü'aya. Tame quemasiyea varusiea tepüvamate. Quetütü paine hicü taheima macane. ⁴³ Qesusi müpaü tivaruta'ei, Xepücani quixieca yusata. ⁴⁴ Xevitü püca'yüve nehesüa müye'ani, me xüca ne'uquiyari münepitüta yanamütiyurienicü 'enuehana xecüa püyüve. Ne tucari 'aye'ayu quepaucua mütapare necanenucuetüamücü. ⁴⁵ Texatatamete vaxapasie müpaü catine'uca, Cacaüyari tiniva'üquitüca yunaima. Yunaitü memü'ena ne'uquiyari que maine, memüte'yü'üquitüca, müme nehesüa mecaniye'axüacuni.

⁴⁶ Perusü xevitü püca'ixeyave ne'uquiyari. Que mü'ane Cacaüyarisüa miemetütü 'amuyeica, mücü xecüa canixeyaveni ne'uquiyari. ⁴⁷ Niuqui caniseüyeni que nemütixecühüave, que mü'ane nehesie yuri müti'erie, tucari mücaxüve canexeyani. ⁴⁸ Ne pa tucari tiyupitüvame necanihücütüni. ⁴⁹ Xetevarima manana payari metenecuacaitüni macumavesie. Müme menecuni. ⁵⁰ 'Icü canihücütüni pa mayeyuri taheima macaneica tevi miticuanicü mücamünicü. ⁵¹ Ne necanihücütüni pa mayeyuri taheima macane. Xüca tevi 'icü pa 'uticuanicü, yuheyemecü payeyurini. 'Icü pa nemüyetuani ne, nevaiyari canihücütüni, cuiempa memütama vatucari caniyamiemetüni.

⁵² Hicü Huriyusixi meniyuxamurietüvecaitüni yameteyücühüavetü, Quetütü püyüve 'icü yuvaiyari mütasimicua temiticuanicü. ⁵³ Qesusi 'ayumieme müpaü tinivarutahüave, Niuqui caniseüyeni que nemütixecühüave, xüca xeca'itucuanicü Yuri Tevi vaiyarieya, xüca xuriyaya xeca'anü'ieni, tucari xepücahexeiyaya yuhasie. ⁵⁴ Que mü'ane nevaiyari mücüa'a nexuriya mü'ie, tucari mücaxüve canexeyani. Tucari 'aye'ayu quepaucua mütapare, necanenucuetüamücü. ⁵⁵ Ne nevaiyari yuricü canicüaitüni, nexuriya yuricü cananü'ivani. ⁵⁶ Que mü'ane nevaiyari mücüa'a nexuriya mü'ie, mücü nehesie tiviyatü niyuhayevamücü, neta hesiena netiviyatü netinehayeva. ⁵⁷ Ne'uquiyari mayeyuri cuiempa que münerenü'apaü, ne que nemürayeyuri ne'uquiyaricü, müpaürita yaxeicüa que mü'ane münepitüta yanamütiyurienicü, mücüta canayeyuricamücü necümana. ⁵⁸ 'Icü canihücütüni pa taheima macane. Xetevarima que memüte'ucuai que memüte'ucui, müpaü püca'ane. Que mü'ane 'icü pa mücüa'a yuheyemecü canayeyuricamücü. ⁵⁹ Müpaü niutayüni Caperünaumesie ti'üquitatü tuquita.

Niuqui tucari mücaxüve hepaüsita

⁶⁰ Hicü 'ayumieme teyü'üquitüvemetemama yumüretü me'u'enanaca müpaü meniutiyuani, 'Icü niuqui canicuaniveni. Quepai püyüve mi'eni. ⁶¹ Qesusi yu'iyarisie retimaica memünüquixiecaicü teyü'üquitüvemetemama 'icü hepaüsita, müpaü tinivarutahüave, 'Icücü

xetetiquestamürique 'acu. ⁶² Qesü yüniqueyu xüca xe'ixeyanique Yuri Tevi mana 'utimiecame haque meripai mecatei. ⁶³ 'Iyari canihücütüni tucari tiyupitüvame. Vaiyari 'asipüca'yüni. Tita nemütixecuxaxatüva ne, mücü cani'iyaritüni canitucaritüni. ⁶⁴ Peru hipatü xeme yuri xepücate'erie. Qesusi matüaripai nivamaicaitüni quehate müme yuri memücate'eriecai, timaicaita que mü'ane miyetuaniquecai. ⁶⁵ Müpaü tinicuxatacaitüni, 'Ayumieme nepütixecühüave, xevitü mücayüve nehesüa müye'ani xüca ne'uquiyari müpaü catipitüaca.

⁶⁶ Mücücü yumüiretü teyü'üquitüvametemama yucutama menitacüni, hamatüana mepüca'u'uvacairi. ⁶⁷ 'Ayumieme Qesusi müpaü tinivarutahüave tamamata heimana yuhutame, Xemerita xeteyuvaüriya xemüyehu. ⁶⁸ Simuni Pecuru müpaü tinita'eiya yucu'imavatü, Ti'aitame, quepai rahesüa tepüteyehu. 'Ecüsü niuqui tucari mücaxüve hepaüsita pecanexeyani. ⁶⁹ Hicürixüa yuri tecateniuta'erieni, tecamanetimani 'ecü que mü'ane Cacaüyarisüa mümieme müpasie pemühücücü. ⁷⁰ Qesusi müpaü tivaruta'ei, Camü necatixe'anayexei tamamata heimana yuhutame xeme. Xevitü xeme Cauyumari epaü cani'aneni. ⁷¹ Mücü Cura Simuni nu'aya 'Isicariutitanaca nixatacaitüni. Mücü niyetuaniquecaitüni xevitü mühücütücai tamamata heimana yuhutatü.

7

Qesusi 'ivamama yuri que memücate'eriecai hesiena cuxi

¹ Mericüsü 'arique Qesusi Carereya niuyeicacaitüni. Pücayuvaüriyacai Cureya muyeicani Huriyusixi memicuvautüvecaicü me'imienique. ² Hicü Huriyusixi va'ixüarari nahuracaitüni quepaucua xamaru memutiveviva. ³ 'Ivamama 'ayumieme müpaü metenitahüave, 'Uva peyeyame Cureya quenemie, 'ahesüa miemete teyü'üquitüvamete memixeyacü tita pemütüyuriene. ⁴ Tevi 'avie capütüyuriene, ticuvaunetü yunaima vahürüpa mümarivanicü. Xüca müpaü petiyurieneni, pemasiücüme quena'ayeitüa cuiepa memütama vahüxie. ⁵ 'Ivamamata yuri mepücate'eriecai hesiena. ⁶ Hicü Qesusi müpaü tinivarutahüave, Ne netucari püca'aye'ave cuxi. Xeme tixaü xepücatetacuevi. ⁷ Cuiepa memütama mepüca'yüvave memüxe'uxive'erieca. Ne püta mecaneni'uxive'erieca vahepaüsita nemütihecüatacü, tita memüteyurie 'axa mü'anene nemutainecü. ⁸ Xemeri xequene'ixüarayü. Ne cuxi nepüca'ixüaramie 'icüsie, netucari müca'aye'avecü cuxi. ⁹ Müpaü tivarutahüaveca Carereya niyuhayeva.

Qesusi que mütiyuri 'ixüararipa quepaucua xamaru memutiveviva

¹⁰ Hicü 'ivamama meheu'ixüarayucacu 'iyata neyani 'arique, 'avie xeiçüa cayuhecüatatü. ¹¹ Hicü Huriyusixi meneicuvautüvecaitüni 'ixüararipa müpaü me'utiyaütü, Haque peyeica 'iya. ¹² Teüteri vaüca mepütécuxatacai hepaüsitana, 'avie xeiçüa. Hipatü müpaü meniutiyanecaitüni, Masi 'aixüa pütüca'iyari. Hipatüri mete'utiyanecai, Tixaüsietü püvareuyexürüva teüteri. ¹³ Masi xevitü teüteri vahürüpa pücatícuxatacai hepaüsitana yunaitü memüvamacarücaicü Huriyusixi.

¹⁴ Hicü 'ixüarari hixüaparietari Qesusi neutiylene tuquipa. Mana tini'üquitacaitüni. ¹⁵ Huriyusixi menihüxiyacaitüni yame'utiyaütü, Qeri timaive 'icü 'utüarica. Pücatiyuti'üquitüave. ¹⁶ Qesusiri 'ayumieme müpaü tinivarutahüave, Tita nemüti'üquita nehesüa pücamieme.

Que mü'ane munesiheyenü'asüa püta canimiemetüni. ¹⁷ Xüca tevi yuvaüriyani yamüticamienicü tita mütinaque 'iya, catinimaicamücü tita nemüti'üqita hepaüsita, xüca Cacaüyarisüa miemetüni, me xüca necümana ne'utaineni nusu. ¹⁸ Que mü'ane yücümana mutaine catinicuvauneni visi müticühüavarüvanicü. Que mü'ane müticuvauneni visi müticühüavarüvanicü 'iya meiyenü'a püta, mücü yuri paine, tita mücatiheiserie pumave heisiena.

¹⁹ Camü Muisexi catixe'upitüa 'inüari niuquiyari xemeixeyanicü. Perusü ni xevitü xeme yapücaticamie 'inüari niuquiyarisie. Titayari xenetecuvautüve xenesimienique. ²⁰ Teüteri müpaü mete'ita'ei, Cari cacaüyari 'axa mü'ane pümasinü'ü. Quepai masicuvaune masimienique. ²¹ Qesusi müpaü tivaruta'ei, Ne 'uxipiya tucarisie heiva xeicüa tixatütü nepütüyuri, peru yunaitü xecanihüxiyaca. ²² 'Ayumieme meta Muisexi nixe'upitüani xitequiya 'inüariyari. Muisexisüa pücamieme, tatevarima vahesüa püta canimiemetüni. Peru 'uxipiya tucarisie xepi'inüaritüa 'uqui nunusi. ²³ Xüca 'uqui 'uxitequiene 'uxipiya tucarisie Muisexisüa mieme 'inüari niuquiyari müca'ayeitüarienicü, que xeneteheca ne nai 'aixüa reu'eriecane nemayeitüacü xeime tevi 'uxipiya tucarisie. ²⁴ Que mütiyuxexeyia xeicüa niuqui xepücavevieca, que mütiheiserie püta xequenevevieca niuqui.

Caticürisitu 'icü, que memutiyanecai

²⁵ Hicü Querusaremetari hipatü 'ayumieme müpaü meniutiyanecaitüni, 'icü catihücü memicuvautüve me'imienique. ²⁶ Camü yunaime vahürüpa catinicuxatani, 'asimepücatehehüave. Ta'uquiyarima xüari yuricü mepücaheitima 'icü mütürisitu heiserie mupitüarie. ²⁷ Perusü tame tecanimaica 'icü haque memieme. Quepaucua munuani Cürisitu, xevitü 'asipücatimaica haque memieme.

²⁸ Hicü Qesusi müpaü tiniuhiva tuqui curaruyarita ti'üquitatü, Xeme xenetemate 'acu, haque nememieme xetemate. Ne necümana nepücanua. Masi yuri canaineni 'iya munesiheyenü'a. Xeme xepüca'imate. ²⁹ Nesü necanimaica hesüana nemümiemecü, munesiheyenü'acü.

³⁰ Hicü mecanicuvautüvecaitüni me'iviyaque. Xevitü püca'ivi tucarieya müca'aye'avecaicü cuxi. ³¹ Teüteri yumüiretü yuri mecateniuta'erieni hesiena. Müpaü meniutiyanecaitüni, Quepaucua munuani Cürisitu, masi vaüca catiyurieneni 'inüarite, 'e'ivatü 'icü que mütiyuriene.

Pareseusixi que memütevaretanü'a tupirisixi memiviyacü Qesusi

³² Hicü Pareseusixi meniva'eniecaitüni teüteri hepaüsitana vaüca metecuxatame. Mara'acate memühürütüariecai Pareseusixi vahamatü mecanivaretanü'ani tupirisixi memiviyacü. ³³ Hicü müpaü niutayüni Qesusi, Yareutevitü cuxi xehamatü neniuyeicamücü. 'Arique 'iya munesiheyenü'asüa nepüyemie. ³⁴ Xepünesicuvautüveni peru xepücanesitaxeyia. Mücü meta, haque nemeyeicani xepücaüyave xemeta'axüani. ³⁵ Huriyusixi müpaü metenyücühüavecaitüni, Que tiyune 'icü temüca'itaxeyiacü. Cüriyecusixi vasata memeutayeixüa vahesüa catiyemie, Cüriyecusixi tivareti'üquitüanique. ³⁶ Qesü 'icü titita niuqui müya mutaine, Xepünesicuvautüveni, xepücanesitaxeyia, haque nemeyeicani xepücaüyave xemeta'axüani, haitü.

Hatüapaü mü'anene ha muhanesie miemepaü

³⁷ Hicü ve'eme tucarisie 'ixüarari heutiparirümecacu, mana niuvecaitüni Qesusi. Nahivacaitüni müpaü 'utaitü, Xüca tevi heuharimücüni,

nehesüa quenuani, que'anuhareni. ³⁸ Que mü'ane nehesie yuri müti'erie, 'utüarica manuyünepaü, hatüapaü 'anenetü caniuhanecamücü taütana ha muhanesie miemepaü 'anenetü. ³⁹ Müpaü niutayüni 'Iyari xatatu memitanaqui'erieniquecai müme yuri memüteta'erieniquecai hesiena. Mücü 'Iyari mepücatanaqui'erivavecai cuxi Quesusi cuxi visi 'anetü müca'ayeitüarievecaicü.

Teüteri hixüata que memüte'uyusanaxü

⁴⁰ Hicü teüteri hipatü 'icü niuquite me'u'enieca müpaü meniutiyanecaitüni, Yuricü mücü tixaxatame canihücütüni 'icü. ⁴¹ Hipatüta mete'utiyanecai, Cari 'icü Cürisitu canihücütüni. Hipatüta mete'utiyanecai, Masi Cürisitu Carereya pücamiemetüni. ⁴² Camü 'utüarica müpaü caranuyüne, Cürisitu Raviri püxiüyarieyatüni, quiecarisie Raviri mecateisie pümiemetüni Verenisie. ⁴³ 'Ayumieme teüteri hixüata meniyusana cümana. ⁴⁴ Hipatüta müme meniviyacuaitüni, perusü xevitü püca'ivi.

Tevi hasuacu pücatixatacai 'icü müticuxatapaü, que memutiyanecai

⁴⁵ Hicü tupirisixi meniu'axüani mara'acate memühiritüaricai vahesüa Pareseusixi vahesüa. Mümeri müpaü metenivarutahüave, Tita-yari xecate'i'atüa. ⁴⁶ Tupirisixi müpaü metevaruta'ei. Tevi hasuacuari pücatixatacai 'icü tevi müticuxatapaü. ⁴⁷ Hicü Pareseusixi müpaü metevaruta'ei, Cari xemeta xepeuyexüriya. ⁴⁸ Camü te'aitamete Pareseusixi que mü'ane müme hesiena yuri pütiuta'eri. ⁴⁹ Peru 'icü teüteri 'inüari niuquiyari memücamate 'axa mepütecühüavarüva. ⁵⁰ Hicü 'iya meripai Quesusisüa munua yüvicüta Nicuremu müpaü tinivarutahüave, xevitü mühücütücaicü müme, ⁵¹ Camüsü ta'inüari niuquiyaricü tepüca'enutahüani tevi xüca meri teca'i'enieni que mutaine, xüca teca'imaica que mütiyuriene. ⁵² Mümeri müpaü metenita'eiya, Qesü 'ecütari Carereya petimieme. Quetinecuvava, quetinexeiyani Carereyasie müca'ayenevecü tixaxatame havaicü.

'Uca muviyari xeime cünayamame meyucumaüvacacu

⁵³ Yuxexütü yuquie mepeutayeixüa.

8

¹ Quesusisü yemurisie neyani Huriva Mati'u müracusevasie. ² Ximeri tavari tuquipa ninuani. Yunaitü teüteri hesüana meni'axecaitüni. Mana 'ayerüca tiniva'üquitüacaitüni. ³ Hicü te'utüvamate Pareseusixi vahamatü mecani'atüirieni 'uca muviyarie xeime cünayamame meyucumaüvacacu. Hixüapa me'itaqueca ⁴ müpaü metenitahüave, Ti'üquitame, 'icü 'uca caniuviyarieni xeime cünayamatü meyucumaüvame. ⁵ 'Inüari niuquiyarisie Muisexi müpaü catatinü'aitüani tetexicü temüvatituaxanicü müya memüyüa. Camüsü que petayüni 'ecü. ⁶ Müpaü meniutiyanü me'i'isipatüvetü me'itaxanetaque. Quesusisü 'anacatusireca, cuiepa tinituta'utüani yu'itüvamecü. ⁷ Müme 'ameteheuterecu meheicu'ivaviyatü, 'iya nanucuqueni. Müpaü tinivarutahüave, Que mü'ane xeme 'axa mücatiyurieve, mücü meri pitatuaxa tetecü. ⁸ Tavari 'anacatusireca, cuiepa tiuta'utüa. ⁹ Mümeri memü'enana, va'iyari vatate'acacu, meneutayeixüani yuxexütü me'ayecücatü, 'uquiravesixi meri. Qesusi yuxaüta niyuhayeva, 'uca hixüapa muvecai tiyuhayevaxüta. ¹⁰ Hicü 'anucüqueca Qesusi, hipame cavaxeyatü, 'uca xEICÜa, müpaü tinitahüave,

Neuxei, 'uca, haquevari müme masixanetamete. Xevitü 'ahesie carahüa. 11 'Iya tiutayü, Ti'aitame, haquevasü. Qesusi titahüavixü, Neta 'ahesie nepücatihüani. Quenemie, tavari 'axa pepücareyurienei.

Qesusi cuiepa memütama vahecüarivivame mühücü

12 Mericüsü Qesusi tavari tinivarutixatüani müpaü 'utaitü, Ne cuiepa memütama vahecüarivivame necanihücütüni. Que mü'ane munesi'anuveiya yüvipa püca'uyeicani, masi hecüariya canexeiyacamücü tucariütme. 13 Pareseusixi 'ayumieme müpaü metenicühüaveni, 'Ecü 'ahepaüsita xeicüa pecatinihecüatani. Tita pemütihecüata pücauyuri. 14 Qesusi müpaü tinivaruta'eiya, Sepasü nehepaüsita nemütihecüata, tita nemütihecüata puyuri nemütimatecü haque nememieme que nemütimie. Xeme 'asixepücatemate haque nememieme que nemütimie. 15 Xeme teüteri vahepaü xepüteyu'inüata. Ne püta tevi nepüca'inüata. 16 Masisü xüca ne'ita'inüataque, nepihecüatüaniqueyu tita yuricü müti'inüari nehexeyatü, nexaüta nemüca'uyeicacü, 'Iya munesiheyenü'a nehamatü muyeicacü. 17 Mücü meta, xe'inüari niuquiyarisie müpaü catine'uxani, Yuhutatü teüteri tita memütetahecüata puyuri. 18 Mericüte, ne necanihücütüni que mü'ane nehepaüsita mütihecüata, ne'uquiyari munesiheyenü'a nehepaüsita tinihecüatanita. 19 Müme müpaü metenitahüave, Haqueri 'a'uquiyari. Qesusi müpaü tivaruta'ei, Xeme xepücanesimate ne, ne'uquiyarita xepücamate. Xüca xenesimaicaque ne, ne'uquiyarita xepümaicaqueyu. 20 'Icü niuquicü catinixatacaitüni tumini mahüriesie tuqüi curaruyarita ti'üquitatü. Xevitü püca'ivi tucariya müca'aye'avecaicü cuxi.

Que nemüreamie xepücaüyüvave xemeta'axüani, que mainecai

21 Hicü tavari müpaü tinivarutahüave, Nesü nepüyemie. Xepünesicuvautüveni, tita 'axa xemüteyuriesie xeteviyatü xecanicuicuni. Que nemüreamie xepücaüyüvave xemeta'axüani. 22 Huriyusixi 'ayumieme müpaü metenicuxatacaitüni, Yücümana catiyumieni müpaü mutayücü, Que nemütimie xepücaüyüvave xemeta'axüani. 23 'Iya müpaü tinivarutahüave, Xeme 'ena xepümiemete. Ne püta taheima necanimiemetüni. Xeme 'ena cuiepa xepümiemete. Ne püta 'ena cuiepa nepücamieme. 24 'Ayumieme yanepütixe'utahüavixü xemücuini tita 'axa xemüteyuriesie xeteviyatü. Xüca yuri xecate'uta'erieni quename ne nehücü, xecanicuicuni tita 'axa xemüteyuriesie xeteviyatü. 25 Müme müpaü metenicühüavecaitüni, 'Ecü que pepüpaicüte. Qesusi tivarahüave, Yemecü nepühücü tita nemütixecuxaxatüva. 26 Vaüca necaneixeyani xehepaüsita nemütixatanicü, xehesie nemütihüpanicü. 'Iya munesiheyenü'a masi yuri canaineni. Tita nemütieu'eni 'iya yahainecacu, mücü nepütivataxatüani cuiepa memütama. 27 Müme 'asimepücatehetima yu'uquiyari müvacuxaxatüvacaicü. 28 Hicü Qesusi müpaü niutayüni, Quepaucua xemenutihana Yuri Tevi, 'anari xepütehetimani ne nemühücücü, necümana 'asinemücatiyurienecü. Ne'uquiyari münetiü'üquitüapaü, müpaü xeicüa nepütixata. 29 Mücü meta, 'iya munesiheyenü'a nehamatü caniuyeicani. Pücanesi'ucu'eiri nexaüta, neheyemecü yanemütiyurienecü tita mütinaque.

30 'Ipaü ticuxatacacu yumüretü yuri mecateniuta'erieni hesiena.

Tita yuri maine canixetixünamücü, que mainecai

31 Quesusi 'ayumieme müpaü tinivarutahüave müme yuri memüte'ita'eriri Huriyusixi, Xeme nenuquisie xeteviyatü xüca xeyuhayevani, yuricü nehësüa miemete teyü'üquitüvamete xecanihümetüni. 32 Tita yuri müraïne xecanetimaicuni. Mücü yuri maine canixetixünamücü. 33 Müme müpaü metenita'eiya, Tame 'Apurahami tecanixiüyarimamatüni. Xeimesie mieme vaüriyarica tepücate'uti'uximayataxü hasuacua. Que pehaine, xexüxünitü xemacüne pemaine. 34 Quesusi müpaü tivaruta'ei, Niuqui caniseüyeni que nemütixecühüave, yunaitü 'axa memüteyurie vaüriyarica meteni'uximayaca tita 'axa müti'anesie mieme. 35 Mericüte, vaüriyarica müti'uximaya yuheyemecü 'apüca'uca quicamepaü. Quicame nu'aya püta 'apuca yuheyemecü. 36 Xüca nu'aya xetixünamücü, panasi xexüxünitü xecanacünicuni. 37 Ne nepütimate 'Apurahami xemüxiüyarimama. Siepüre xecanenicuvautüveni xenesimienique nenuqui müyutexiecü xehesüa. 38 Tita nemütiuxei ne'uquiyarisüa yanepüticuxata. Xemesüari tita xemüte'u'eni yu'uquiyarisüa yaxepütecahu.

39 Müme müpaü mete'ita'ei, Tame ta'uquiyari 'Apurahami canihücütüni. Quesusi müpaü tivarutahüave, 'Apurahami xüca xexiüyarimamatüni, 'Apurahami que mütiyurienecai yaxequeteneyurieca. 40 Masi hicü xepünesicuvautüve xenesimienique. Ne necanitevitüni nemütixecuxaxatüva tita yuri müraïne que nemütiu'enaxü Cacaüyarisüa. Xehepaü capütüyuri 'Apurahami. 41 Xeme xe'uquiyari que mütiyuriene yaxetenicahuni. Mete'itahüave, Tametütü tavarusü que mü'ane mücacünayatücai, mücü pücatasi'utivevi. Xei 'uquiyariyari tecanexeyani Cacaüyaritüme. 42 Quesusi müpaü tivarutahüave, Xüca Cacaüyari xe'uquiyaritüni, xecaneninaqui'eriecaqueyu ne. Ne Cacaüyarisüa necaneyeyani necaninuaniri. Mücü meta, necümana nepücanua. 'Iya püta caneneyenü'ani. 43 Titayari xecateheitimaivave tita nemütixata. Xemücayvavecü nenuqui xemü'eni, 'ayumieme xepüca'iquema. 44 Xeme yu'uquiyarisüa xecanimemetetüni Cauyumarisüa. Xecaniyuvaüriyani yaxemüteyuriecacü tita mütilhive'erie xe'uquiyari. 'Iya meripai catiniyumemivani. Tita yuri müraïnesie tiviyatü 'apüca'uvecai, tita yuri müraïne mumavecü hesiena. Quepaucua 'itaricacü müticuxata, yücümana tinicuxatani müti'itavacü, memüte'itava müva'uquiyaricü. 45 Ne püta yuri nemainecü, yuri xepücanete'eriri. 46 Que mü'ane xeme nehësie pürahüani, 'axa nemütüyuri 'utaitü. Me xüca yuri nehaineni, titayari yuri xecanete'eriri. 47 Que mü'ane Cacaüyarisüa mümieme cani'eni ca tita Cacaüyari müticuxata. 'Ayumieme xepücaheu'enana, Cacaüyarisüa xemücamiemetecü.

Cürisitu que 'amütiyueicacai sutüapai

48 Huriyusixi müpaü metenita'eiya, Cari 'aixüa teniutiyuaneni quename 'ecü pesamariyatanaca, quename cacaüyari 'axa mü'ane masinü'ü. 49 Quesusi tivaruta'ei, Neri cacaüyari 'axa mü'ane pücanesinü'ü. Masi 'aye'ame ne'erietü nepixata ne'uquiyari, xeme püta ne'aye'ame xecanesi'erietü xepünesixata. 50 Ne tixaü nepücaticuvaune visi nemüticühüavarüvanicü. Que mü'ane müticuvaune visi nemüticühüavarüvanicü, que mü'ane 'isücamepaü müva'inüata, mücü 'acaniyicani. 51 Niuqui caniseüyeni que nemütixecühüave, xüca tevi nenuquisie yaticamieni, hasuacua pücahetimani müya. 52 Huriyusixi

müpaü mete'itahüave, Hicürixüa tepütehetima cacayıari 'axa mü'ane mümasinü'ü. Camü 'Apurahami caniumüni, texaxatameteta mete'ucui. 'Ecüsü müpaü pecanaineni, xüca tevi neniucquisie yaticamieni, müya pücamaica hasuacua. ⁵³ 'Ecü que petive'eme ta'uquiyari 'Apurahami 'asicayüvecacu. Mücü caniumüni, texaxatameteta mete'ucui. Titari pera'ayeitüaxime. ⁵⁴ Quesusi tivaruta'ei, Xüca ne visi nehainenique nehepaüsita, tixaü pücatihücütüni queyu visi que nemüticühüavarüvaniqueyu. Ne'uquiyari canihücütüni que mü'ane visi maine nehepaüsita. Xeme yaxeputiyuane quename xecacıyari 'iya. ⁵⁵ Masi xepücaheitimaivave. Nesü püta necanimaica. Xüca nehainenique quename neca'imate, xehepaü neti'itavatü nenayaniqueyu. Masiri necanimaica, niuquieyasie yanepüticamie. ⁵⁶ Xe'uquiyari 'Apurahami cuini mieme tiniyutemavieca netucari ha'erivatü mixeiyacü. Nixeiya, tinaqui'acai. ⁵⁷ Huriyusixi 'ayumieme müpaü metenitahüave, 'Ecü huta teviyari heimana tamamata viyari pepücahü. Que petixei 'Apurahami. ⁵⁸ Quesusi tivarutahüave, Niuqui caniseüyeni que nemütixecühüave, 'Apurahami 'aca'uyeicacacu cuxi, 'aneniuyeicani ne. ⁵⁹ Hicü 'ayumieme tetexi mecaniütücü me'ituaxaque. Quesusi niyuti'avieta, tuqui curaruyarita nivayeyani vasata 'umietü.

9

Quesusi que mürenayehüa tevi 'acüpetü mutinuivaxü

¹ Hicü mana 'uyemietü tevi niuxeiya 'acüpetü mutinuivaxü. ² Teyü'üquitüvametemama müpaü metenita'ivaviya, Ti'üquitame 'acu, quepai 'axa pütüyuri, 'icü 'axa tiuyuri, 'uquiyarimama nusu 'axa mepüte'uyuri, 'acüpetü mutinuivaxü. ³ Quesusi müpaü niutayüni, 'Icü müpaü püca'ane 'axa mütiuyuricü, ni 'uquiyarimamata 'asimemüte'uyuricü müpaü püca'ane. Mümasiücürecü Cacıyari que mütiyuriene hesiena püta cani'aneni. ⁴ Caneuyeveca 'iya münesihyenü'a que müti'uximaya, yanemütüyurienenicü ne 'uhecüacacu cuxi. Yüriya 'acanamiene quepaucua mücayüve müti'uximayaca. ⁵ Quepaucua cuiepa nemuyeica, necanihecüariyatüni cuiepa memütama vahesie mieme. ⁶ Müpaü 'utayüca niuta'aüsicavieni cuiepa. Haxu 'uhaviyaca yu'aüsicacü, hüxitana haxu nevirixüani. ⁷ Müpaü tinitahüave, Quenemie, mana quenehütaimami ha mayema Siruhe müracusevasie, taniuquicü Mutanü'arie müracusevasie.

Hicü neyani, nanacahütaima, heunieretü 'ayaca, nacunani. ⁸ Hicü 'auravatariri, mümeri meripai memixeyacai rimusinavieneme, müpaü meniutiyanecaitüni, 'Icü catihücü mana mutiyeixacai müticu'ivavacai. ⁹ Hipatü mete'utiyanecai, 'Eri, 'iya pühücü. Hipatüta mete'utiyanecai, Tixaüsüari, hepaüna pütüyuxexeiya xeiçüa. 'Iyasü müpaü nainecaitüni, Ne nepühücü. ¹⁰ Hicüsü müpaü metenitahüave, Mericüte, que petiuneritüarie. ¹¹ 'Iya müpaü tivaruta'ei, Mücü tevi Quesusi müteve haxu 'uhaviyaca nehüxita canenavirixüani. Müpaü netiutahüavixü, Siruhe quenemie quenehütaimamie. Neheyaca ne'anacahütaimaca nepanutanierixü. ¹² Müme metehühüave, Haqueri mücü. Hauqui, tiutayü.

Pareseusixi que memüte'ita'ivaviyaxü macüpecai manayehüiya

¹³ Mericüsü Pareseusixi vahesüa mecaneivütüni macüpecai. ¹⁴ 'Uxipiya tucari nihücütücaitüni quepaucua Quesusi haxu muhaviyaxü menutanieritüa. ¹⁵ 'Ayumieme tavari menita'ivaviya Pareseusixi que

tiunierixü. 'Iya müpaü tivarutahüave, Haxu pünesi'avirixüa nehüxita, nepanacahütaimaxü, hicü nepeuniere. ¹⁶ Pareseusixi hipatü 'ayumieme müpaü meniutiyuanecaitüni, Xüari 'iya tevi Cacaüyarisüa pücamieme, 'uxipiya 'inüariyarisie yamücatiamiecü. Hipatü mete'utiyuanecai, Quepaü tiyüve tevi 'axa mütiyuriene 'inüari 'ipaü 'aneneme mütiyuriene. Hixüata mepuyusanaxüa. ¹⁷ 'Ayumieme tavari müpaü metenitahüave macüpecai, Que pe'utaine 'ecü 'iya hepaüsita. Pümasi'anutanieritüa. 'Iya rainecai, Catinixaxatametüni. ¹⁸ Hicü Huriyusixi yuri mepücate'uta'eri quename 'acüpecai 'anutanierixü, 'arique xEICÜA yuri mepüte'uta'eri mevarutahüaveca manutanierixü 'uquiyarimama. ¹⁹ mevaruta'ivaviyaca müpaü me'utiyuatü, 'Icü tixenive, hepaüsitanaxemutiyuane quename 'acüpetü 'utinuiVaxü. Que yüanetü hicü peuniere. ²⁰ 'Uquiyarimama menivaruta'eiya yame'utiyuatü, Tame tepütemate 'icü tanive mühücü 'acüpetü mutinuiVaxü. ²¹ Masi hicü que yüanetü meuniere 'asitepücatemate. Quepai menutanieritüa 'asitepücatemate. Mücü xequeneuta'ivaviya. 'Ecaniuteviniri, yücümana caniyutaxatamücüri. ²² 'Uquiyarimama müpaü meniutiyuanecaitüni Huriyusixi memüvamacarücaicü. Huriyusixi meyu'enieca müpaü meteniyücühüavecaitüni, quename xüca xevitü yutahecüatanique Cürisitusie tiviyatü, tuqita capitüarieniqueyu. ²³ 'Ayumieme 'uquiyarimama meniutiyuani, 'Ecaniuteviniri, xequeneuta'ivaviya mücü. ²⁴ Hicü hutarieca menitahüave tevi macüpecai. Müpaü metenitahüave, 'Aixüa queneutayüqui Cacaüyari hepaüsita. Tame tepütemate 'icü tevi 'axa mütiyuriene. ²⁵ Mücü müpaü tivaruta'ei, Me 'asinepücatimate xüca 'axa tiyuriene. 'Icü xEICÜA necatinimaica ne. 'Ana nepacüpecai, hicürixüa nepeuniere. ²⁶ Hicü müpaü metenitahüave, Que masi'uyuri. Que matiunieritüa. ²⁷ Müpaü tinivaruta'eiya, Meripai yanepütixe'utahüavixü, xepücaheu'enana. Que cuxi xete'enacu tavari. Xemeta teyü'üquitüvametemama xecate'acünicu. ²⁸ Müme 'axa mepüte'itahüavixü müpaü mete'icühüavetü, 'Ecüsü hesüana mieme tiyü'üquitüvame pepühücü. Tame Muisexisüa miemete teyü'üquitüvamete tepühüme. ²⁹ Tame tecatenimaica Cacaüyari mütitahüavixü Muisexi. 'Icü püta 'asitepücatemate haque memieme. ³⁰ Tevi müpaü tivaruta'ei, Camüte, 'icü pümarive. Xeme 'asixepücatemate haque memieme, peru pünesi'anutanieritüa ne. ³¹ Tepütemate Cacaüyari mücava'enie 'axa memüteyurie. Masi xüca tevi Cacaüyari 'ayexeiyani, xüca yaticamiene tita mütinaque Cacaüyari, canieniecamücü 'iya. ³² Sutüapai hicüque pücxasiva quename tevi 'enutanieritüa que mü'ane 'acüpetü mutinuiVaxü. ³³ Xüca 'icü Cacaüyarisüa camiemetünique, püca'yüveniqueyu 'asimütiyuriene. ³⁴ Müme mete'ita'ei, Cari 'ecü 'axa petiyurienetü peputinuiVaxü yemecü. 'Ecü que petati'üquitüa tame. Tacua mecanenuyehüani.

Yu'iyarisie que memüte'acücpe teüteri

³⁵ Mericüsü caniu'ena Qesusi quename tacua mehenuyehüa. 'Itax-eiyaca müpaü niutayüni, 'Ecü yuri peti'erie que mü'ane Yuri Tevi mühücüsie. ³⁶ 'Iya tita'ei, Ti'aitame, que püpaicü yuri nemütita'erienicü hesiena. ³⁷ Qesusi titahüave, Pepixei. Que mü'ane 'ahamatü müticuxata, mücü necanihücütüni. ³⁸ 'Iya tiutayü, Yuri nepüti'erie, Ti'aitame 'acu. Nenevieri nipitüaniri. ³⁹ Qesusi müpaü niutayüni, Ne necaninuani

'ena cuiepa nemüvapatacū, memücaheuneniere memanutanenierenicū, memeuneniere me'acücüpetü memacünecū.

⁴⁰ Mericüsü Pareseusixi hipatü hamatüana memü'uvacai 'icü meniu'enieni. Müpaü metenitahüave, Tamerita tete'acücüpe.
⁴¹ Qesusi müpaü tivarahüave, Xüca xe'acücüpenique, mücücü xehesie pücarahüivaniqueyu. Masi hicü müpaü xeputiyuane quename xeheuneniere. 'Ayumieme 'apuve xehesie que mürahüiva.

10

Muxasi vacurarü hepäüsita ticuxatatü, que müti'üquitacai

¹ Niuqui caniseüyeni que nemütixecühüave, que mü'ane quitenie mücaheutahani muxasi vacuraruta, huteicü püta meutimaque, mücü tinavayame canihücütüni catininavamücü. ² Que mü'ane quitenie meutahani, muxasi canivahüvemetüni. ³ 'Iparevivame quitenie catineuyepivani hesiena mieme. Muxasi mecanimaica niuquieyasie. Yuxexuime püvarahüave yumuxasi que memüteteteve, nivaranyevitüni. ⁴ Quepaucua yumuxasi yunaima müvaranyevitü, mücü varanuhaitüyatü caniumieni. Muxasi 'utümana mecaniveiyani niuquieyasie memimatecū. ⁵ Cuyeicame mepüca'anucuveiya, meniyyuta'unacuni püta cu'uvamete vaniüquisie memücavamatecū.

⁶ Qesusi 'icü 'üquisica xatatü müpaü tinivacuxaxatüvacaitüni. Müme 'asimepücatehetima tita müti'hücütücai mütivacuxaxatüvacai.

Qesusi muxasi vahüveme 'aixüa mütiuca'iyari mühücü

⁷ 'Ayumieme tavari müpaü niutayüni Qesusi, Niuqui caniseüyeni que nemütixecühüave, ne muxasi necanivaquitenietüni. ⁸ Yunaitü memü'axüa necanuavecacu cuxi ne, tenavayamete mecanihümetüni, menivanavatüveni. Muxasi mepücavaru'eni masi. ⁹ Ne necaniquitenietüni. Necümana xüca tevi heutahani, nitavicueisitüariemücü. Neutahamücü nivayeicamücü, macusiüräyie netamariexämücü.

¹⁰ Tinavayame vanavamütü vacuimütü vata'unamütü xEICÜA cani'axeni. Ne püta necaninuani tucari memexeiyanicü, 'anuyuhayevame memexeiyanicü. ¹¹ Ne ti'üviyame 'aixüa nemütiuca'iyari necanihücütüni. Ti'üviyame 'aixüa mütiuca'iyari yutucari niyetuani muxasi vahesie mieme. ¹² Ti'ivame, que mü'ane mücavahüveme, muxasi mücavacusiari, mücü canixeiyanü 'ürave 'a'amieme. Mücü muxasi nivacu'e'irivani niyyuta'unani. 'Ürave nivativiyamücü nivataxüriexämücü. ¹³ 'Iya müti'ivamecü xEICÜA pücayyucuerivayurie muxasi vahepaüsita.

¹⁴ Ne necatini'üviyametüni 'aixüa nemütiuca'iyari. Nemuxasima nepüvamate, mümeta menetemate nemuxasi, ¹⁵ yaxEICÜA ne'uquiyari münetimatepaü, ne nemimatepaü ne'uquiyari. Netucari necanietuani muxasi vahesie mieme. ¹⁶ Hipameta muxasi nepüvarexeiya 'icü xei curaruyarita memücamemete. Neuyevaca nemüva'atüani mümeta. Neniuqui mecani'eniecuni. Xeime mehexeiyatü ti'üviyame, xei curaruyari mehexeiyatü mecanacünicuni.

¹⁷ 'Ayumieme ne'uquiyari caneninaqui'erieca netucari nemüyetuacü tavari nemitanaqui'erienicü. ¹⁸ Xevitü pücanesinavairieni, necümana

püta necaniyetuamücü. Heiserie necanexeiyani nemiyetuanicü, heiserie nerexeyata tavari nemitanaqui'erienicü. 'Ipaü ne'uquiyari canetiniu'aitüani.

¹⁹ Mericüsü tavari hixüata meniyusana Huriyusixi 'icü niuquieyacü. ²⁰ Yumüiretü müme müpaü meniutiyanecaitüni, Cari cacayıari 'axa mü'ane caninüca 'iya, pücayumate. Titayari xete'i'enie. ²¹ Hipatüta mete'utiyanecai, 'Icü niuquieya, cacayıari 'axa mü'ane minü'ü capüniuquieya. Cacayıari 'axa mü'ane que tiyüve müvaranutanieritüani memacücüpe.

Huriyusixi que memüte'ixani'eri Quesusi

²² Mericüsü 'ana 'ixüarari naye'ani quepaucua hehecume memayeitüvacai Querusaremesie. Niuhaütücaitüni. ²³ Quesusi tuqui curaruyarita niyeyecacaitüni Sarumuni 'etüpivarieyatüa. ²⁴ Hicü Huriyusixi 'auriena meniyucuxeürieni. Müpaü metenitahüave, Quepaümexa pepütasi'iyaritüaca. 'Ecü xüca pecürisitutüni, heiseriemecü quetatineutaxatüa. ²⁵ Quesusi tivaruta'ei, Yanepütixe'utahüavixüri, haquevasü yuri xepücate'erie. 'Icü tita nemütiyuriene ne'uquiyarisüa nemiemetütü, mücü nehepaüsita catinihecüatani. ²⁶ Masi yuri xepücate'erie, nemuxasi vahesie xemücamiemetecü, que nemütixecuxaxatüvacai. ²⁷ Nemuxasi mepünesi'enie, neta nepüvamate, mecaneniuveiyani. ²⁸ Tucari mücaxüve nenivapitüaca. Hasuacuari mepücata'unarieni. Xevitü pücavativiya nesinavairienique nemamasie. ²⁹ Ne'uquiyari müme münesiyetüiri, mücü yemecü canitürücaüyeni, hipatü yunaitü mecatürücavicacu. Xevitü pücaüyü müvativiya 'inavairienique ne'uquiyari mamayasie. ³⁰ Ne ne'uquiyarimatü tenitaxevini. ³¹ Hicü Huriyusixi tavari tetexi meniutitücü me'ituxaque. ³² Quesusi müpaü tinivarutahüave, Camü vaüca nepüxe'uxeisitüa 'uximayasica 'aixüa mü'anene ne'uquiyarisüa mümieme. Que 'aneme 'uximayasicacü xepünesituaxa. ³³ Huriyusixi müpaü mete'ita'ei, 'Uximayasica 'aixüa mü'ane'cü tepücamasituaxa, 'axa pemutainecü püta tepümasituaxa. 'Ecü tevi pehücütütü cacayıari pena'ayeitüvani. ³⁴ Quesusi müpaü tivaruta'ei, Camü 'ipaü care'uxa xe'inüari niuquiyarisie, Ne xemücacayıarixi neputayü. ³⁵ Xücarı cacayıarixi varutatervü müme vahesüa munua Cacayıari niuquieya, xücarı 'utüarica cayüveni mayeyeitüarieni, ³⁶ 'iya ne'uquiyari mipataxü yuhesie mieme, cuiepa meiyenü'a, quename 'axa 'utaine queri xe'utiyuane hepaüsıtana, müpaü nemutayücü, Cacayıari necaninu'ayatüni. ³⁷ Xüca yanecatiyuriene'ni ne'uquiyari que mütiyuriene, yuri xepücaneteta'eririeni. ³⁸ Me xüca yanetiuriene'ni, sepa yuri xemücanete'eririe ne, tita nemütiyuriene'ni püta yuri xequetene'erieca müpaü xemütetimanicü quename ne'uquiyari nehiesie tivıya, neta ne'uquiyarisie netiviya. ³⁹ Hicü tavari menicuvautüvecaitüni me'ivıyaque. Mücü neyani meca'ivıyavecacu.

⁴⁰ Mericüsü mana neyani tavari Curutani 'anutaüye haque Vani meripai müti'üyanecai. Mana niyuhayeva. ⁴¹ Yumüiretü hesüana meni'axecaitüni. Müpaü meniutiyanecaitüni, Vani 'inüari pücatiuyuri. Naime que müticuxatacai Vani 'icü tevi hepaüsita, yuri canainecaitüni. ⁴² Mana yumüiretü yuri meteniuta'erieni hesiena.

11

Rasaru que mütiümü

¹ Mericüsü tevi catinecuyecaitüni Rasaru titevatü, Vetaniya mecatei, Mariya quiecariena Maritata Mariya mü'ivayatücai quiecariena quiecemetütü. ² 'Iya Mariya canihücütücaitüni que mü'ane Ti'aitame mucaviri visi mu'üacü, quetateya mucavasiüxaxü yücüpacü. 'Iya 'ivaya Rasaru recuyecai. ³ Hicü 'ivamama 'ucari niuqui mecaneitanü'airieni Qesusi yame'utiyaütü, Ti'aitame neuxe, 'iya que mü'ane peminaqui'eri tinicuyeni. ⁴ Qesusi 'u'enaca müpaü niutayüni, 'Icü cuiniya mümünicü püca'ayumieme. Masi Cacaüyari visi 'anetü mayeitüarienicü pühücü, Cacaüyari Nu'aya visi 'anetü mayeitüarienicü mücü cuiniyacü. ⁵ Qesusi nivanaqui'eriecaitüni Marita 'ivayata Rasaruta. ⁶ 'Ayumieme quepaucua mu'enaxü quename recuyecai, mana niyuhayeva huta tucari haque meyeicacai. ⁷ 'Ana müpaü tinivarutahüave teyü'üquitüvamate 'ariquemüca, Cümü tavari Cureya tepuhu. ⁸ Teyü'üquitüvamate müpaü mete'icühüave, Ti'üquitame, xique Huriyusixi mepümasicuvautüvecai memasituaxaque. Tavari petimie 'uma. ⁹ Qesusi müpaü tivaruta'ei, Camü tamamata heimana huta hurayari carexeiya xei tucari. Xüca hecüaripa 'uyeicani tevi, püca'uti'ücamüre, 'ena cuiepa mieme hecüariya müxeiyacü. ¹⁰ Xüca yüvipa 'uyeicani pütiquetamüre hecüariya mümavecü hesiena. ¹¹ Müpaü niutayüni. 'Arique müpaü tinivarutahüave, 'Iya teminaqui'eri Rasaru canecusuni. Ne nepümie nemenutahütüanicü. ¹² Teyü'üquitüvamate müpaü mete'itahüave, Ti'aitame, camü xüca hecusuni pütavicueisitüarieni. ¹³ Qesusi müpaü putayü memücü. Müme cusütü me'uxipi haineme mepü'eriecai. ¹⁴ Hicü 'ayumieme Qesusi müpaü tinivarutahüave heiseriemecü, Pemü Rasaru. ¹⁵ Mana nemücaheyeicacacü ne'iyari 'aixüa puyü xehesie mieme, yuri xemüteta'erienicü. Masi tepuhu hesüana. ¹⁶ Hicü Tumaxi Vavari mütitevacai müpaü tinivarutahüave hipame teyü'üquitüvamate, Cümüri tepuhu hamatüana temecuinicü tametari.

Qesusi va'uitüvame mühücü tucari mühücü

¹⁷ Mericüsü Qesusi henuaca müpaü tiniutumarieni quename Rasaru nauca tucari yuriecairi teuquiyapa yecaitü. ¹⁸ Vetaniya Querusareme nehuracaitüni, haica quirumeturuyari xEICÜA petevacai. ¹⁹ Huriyusixi yumüretü meniu'axüani Marita Mariya vahesüa memüvanütüanicü va'iva hepaüsita. ²⁰ Hicü Marita quepaucua mütiutamari quename Qesusi nuaximecai, neicunaque. Mariyari quita nayecateitüni. ²¹ Hicü Marita müpaü tinitahüave Qesusi, Ti'aitame, xüca 'ena pe'uyeicanique, ne'iva pücamüniqueryu. ²² Hicürita nepütimate nai pemütitavavirieni Cacaüyari, Cacaüyari pümasipitüani. ²³ Qesusi müpaü titahüave, 'A'iva nanuquemecü. ²⁴ Marita müpaü titahüave, Ne nepütimate manucueni tucari 'aye'ayu quepaucua mütapare, quepaucua memanucu'uni. ²⁵ Qesusi müpaü titahüave, Ne necanihücütüni va'uitüvame, tucari netihücüta. Que mü'ane nehiesie yuri müti'erie, sepa mümüqui, canayeyuricamücü. ²⁶ Yunaitü memayeyuyuri, nehiesie yuri memüte'erie, hasuacuari mepücacuini. 'Ipaü yuri peti'erie 'ecü. ²⁷ Müpaü titahüave, Hü Ti'aitame. Ne yuri necatini'erieca 'ecü pemücürisitu, 'ecü Cacaüyari Nu'aya cuiepa 'umamie pemühücü.

Qesusi que mütiutasua haque memeicateuquixü Rasaru

28 Mūpaū 'utayūca neyani. Yūhūcūate me'ayetecacu nitahūave yu'iva Mariya, mūpaū tinitahūave 'avie, Ti'ūquitame caninuani. Pūmasitahūave. 29 Mūcū 'u'enaca cuitūva nanucuqueni, hesūana neyani. 30 Quesusi quiecarisie pūcanuavecai. Manari cuxi niutivecaitūni Marita menucunaquixūsie. 31 Hicū Huriyusixi Mariyamātū memayetecai quita, meminūtūacai, me'ixeyaca Mariya cuitūva 'anucuquecu heyacu, mecaneiveiya, teuquiyapa metūa mana tasuanique metecu'erivatū.

32 Hicū Mariya quepaucua munua Qesusi manutivecaisie, 'ixeyaca, hetūana niutitunumaqueni mūpaū ticūhūavetū, Ti'aitame xūca 'ena pe'uyeicanique ne'iva pūcamūniqueyu. 33 Qesusi quepaucua mixei 'iya 'utasuacame Huriyusixi hamatūana memu'axūa me'utisuaname, yu'iyarisie niyumuinanecaitūni, niyu'uximatūacaitūni. 34 Mūpaū niutayūni, Haque xepeicateuquixū. Mūpaū mete'itahūave, Ti'aitame quenaye'a queneuxeyia. 35 Qesusi niutasuani. 36 Huriyusixi 'ayumieme mūpaū meniutiyuanecaitūni, Neuxei que tinaqui'eriecai. 37 Hipatū mūme mete'utiyuane, 'Icū menutanieritūa macūpe, catiyūveniqueyu mipitūanicū 'icūta mūcamūnicū.

Rasaru que mūranucuquetūari

38 Hicū Qesusiri tavari yumuinatū yu'iyarisie teuquiyapa ninuani. Mūcū caniterūtūcaitūni, tetcū tineunacaitūni quitenie. 39 Qesusi mūpaū niutayūni, Xequeneuhūva tete. Mūqui 'ivaya Marita mūpaū titahūave, Ti'aitame, pucuri'ūari. 40 Qesusi mūpaū titahūave, Mūpaū necamatiutahūavixū, xūca yuri petita'erieni pecanixeyiamūcū que mūtivarive Cacaūyari. 41 Hicū tete mecaneuhūani. Qesusi heutiniereca mūpaū niutayūni, Ne'uquiyari, pamūpariyusi necamanipitūaca pemūnesi'u'enicū. 42 Nesū nepūtimaicai 'aheyemecū pemūnesi'enie, masi teūteri ne'aurie memēti'u vahesie mieme, mūpaū neputayū, yuri memūteta'erienicū quename penesiheyenū'a 'ecū. 43 Mūpaū 'utayūca carima niutahiva, Rasaru, quenevayeye'a haitū. 44 Mūmūquicai nivayeyani 'ixuriquitecū 'eimetū quetateyasie mamateyasie. Hūxiena panucuhūacai tuvaxacū. Qesusi mūpaū tinivarutahūave, Xequeneuxūna. Xequeneupitūa mūyemiecū.

Que memūte'imieniquecai Qesusi

(Mateu 26:1-5; Maricuxi 14:1-2; Rucaxi 22:1-2)

45 Hicū Huriyusixi yumūiretū Mariyasūa memu'axūa memunenierixū que mūtiuyuri, yuri mecateniuta'erieni hesiena. 46 Masi hipatū mūme Pareseusixi vahesūa menecūne. Metenivaretaxatūani que mūtiuyuri Qesusi. 47 'Ayumieme mara'acate memūhūritūariecai Pareseusixi vahamatū meniycuxeūrieni meyu'enienique. Mūpaū meteniyutahūave, Qesū teteyurieni. 'Icū tevi vaūca 'inūari tiniyurieneni. 48 Xūca te'ipitūaca mūpaū mūtiyurieneni, yunaitū yuri mecatenita'ericoni hesiena. 'Anari Xumatari meni'axūacuni, mepūtasinavairieni 'icū 'ena, tateūterima mepūtasinavairienita. 49 Xevitū mūme Caipasi mūtitevacai, mara'acametūtū mūhūritūariecai mūcū viyarisie, mūpaū tinivarutahūave, Xeme 'asixepūcatemate. 50 Mūpaū xepūcatehetimaivave masi 'aixūa mūyūnicū tahesie mieme, xevitū tevi mūmūnicū teūteri vahesie mieme, capa meheuyevenicū tateūterima. 51 Mūpaū pūca'utayū yūcūmana. 'Iya viyarisie mara'acame mūhūritūarie mūhūcūtūcaicū yacatinicuxatacaitūni quename Qesusi vateūterima

vahesie mieme müniquecai. ⁵² 'Iya vateüterima vahesie mieme xeicüa pücamüniquecai, masi pümüniquecai müvaxuxeürenicü Cacaüyari nivemama memeutaxüriexüa memüyutaxevirecü. ⁵³ Hicü 'iya tucarisie menisutüani meyu'enietü memimienicü.

⁵⁴ Hicürita Quesusi teüteri vahürüpa püca'uyeicacairi Huriyusixi vasata. 'Iya cuieyarisie püta macumave 'aurie neyani, quiecarü 'Epüraini müracutevasie. Mana niyuhayeva teyü'üquitüvamete vahamatü.

⁵⁵ Mericüsü Huriyusixi va'ixüarari Pasicua mütiteva nahuracaitüni. Yumüiretü 'esimüyeysesie quiecatari menecüne Querusareme 'ixüarari casutüarievecacu cuxi memüyu'itienicü. ⁵⁶ Menicuvautüvecaitüni Quesusi. Tuquü curaruyarita me'aye'utü müpaü meteniyücühüavecaitüni, Que xetecueriva, xüca ha'ixüaramieni 'iya. ⁵⁷ Mara'acate memühürütüariecai Pareseusixi vahamatü müpaü mecateniu'aita, xüca tevi retimanique haque meyeicacai, mitahecüataniquecai memiviyacü.

12

Vetaniyasie 'uca visi mu'üa que müticavirie Quesusisie

(Mateu 26:6-13; Maricuxi 14:3-9)

¹ Hicü 'ataxeime tucari heuyevecacu Pasicua maye'anicü, Quesusi Vetaniya ninuani haque Rasaru manucatei, Quesusi menucuquetüa müquite vasata. ² Hicü mana menivarucuxeürieni hamatüana memütecuanicü. Marita nivapareviecaitüni. Hamatüana mematecai, xevitü Rasaru canihücütücaitüni. ³ Hicü Mariya naru visi mu'üa canücame vaüca müraye'axe ne'üni, merie quiruyaripaü paümeme. Quesusi que-tayasie nicavirieni. Quetaya niucavasiüxa yücüpacü. Naisari quita visi tiniuye'üacaitüni narucü. ⁴ Hicü teyü'üquitüvametemama xevitü, Cura 'Isicariutitanaca, miyetuaniquecai, müpaü niutayüni, ⁵ Titayariri catiutuiya 'icü visi mu'üa haica sienituyari 'inüariyarcü, müva'ütüanicü memümamave. ⁶ Müpaü niutayüni memümamave müvara'erivacaicü pücatixaü, masi mütinavayametücaicü püta müpaü tiutayü. 'Iya vatumini maname 'ahanatü, tita hesiena mütiucaxüri nivati'üvecaitüni. ⁷ Quesusi müpaü niutayüni, Quetineuhayeva. 'Ipaü catiniuyurieni neteuquiya tucarisie mieme maye'aximecü. ⁸ Yuheyemecü yuhesüa xecanivarexeiyani memümamave. Ne püta xepücanesihexeiya yuheyemecü.

Que memüte'imieniquecai Rasaru

⁹ Hicü Huriyusixi yumüiretü meteniutamarieni quename muva hayecatei. Quesusicü xeicüa mepüca'axecai, Rasaruta mexeiyaque müquite vasata menucuquetüacü meni'axecaitüni. ¹⁰ Hicü mara'acate memühürütüariecai meyu'enieca 'axeicüa meniutiuyani quename Rasaruta memieniquecai ¹¹ yumüiretü Huriyusixi cümana memecücü, Quesusisie yuri memüte'uta'ericü.

Que müreutaha Querusaremesie

(Mateu 21:1-11; Maricuxi 11:1-11; Rucaxi 19:28-40)

¹² Mericüsü 'uxa'arieca yumüiretü teüteri 'ixüaramete meniu'enanani quename Quesusi 'uhamiecai Querusareme. ¹³ Parapa mamateya me'uhapatü menecüne meheinaquiyuca. Müpaü meteniuhivacaitüni, Quetaneutavicueisitüa 'aixüa.

'Aixüa queticühüavarüvani

Que mü'ane Ti'aitamesüa miemetütü 'umamie hepaüsita

'Ixaherisixi tati'aitüvame hepaüsita.

¹⁴ Hicü Qesusi puxu 'utaxeiyaca hesiena nanutiyerüni, que müre'uxa,

¹⁵ Siyuni quiecame nu'aya, pepücaheumaca.

Camü 'iya mümati'aitüa 'ucanamieni

Puxu nunusisie 'acaitü.

¹⁶ Teyü'üquitüvemetemama 'icü mepücahetimaivavecai meripai. Quepau-
cuari visi 'anetü matüa Qesusi, 'anaque mecanaye'erieni müpaü
müre'uxa hepaüsitana, müpaü memiyuri.

¹⁷ Mücü teüteri hamatüana meme'uvacai quepaucua mitahüavixü
Rasaru müvayeyanicü teuquiyata, quepaucua menucuquetüa müquite
vasata, mümerita mecanihecüatacaitüni. ¹⁸ 'Ayumieme teüteri

meneinaquiyuni memu'enanacü quename 'icü 'inüari tiuyuri.

¹⁹ Hicü Pareseusixi müpaü meteniyücühüavecaitüni, Xepüneniere
'asixemücaývave. Camü yunaitü cuiepa memütama 'utümana menecüne.

Cüriyecusixi que memüte'icuvautüvecai Qesusi

²⁰ Mericüsü teüteri memu'axüa 'ixüararipa meyutanenevienique,
hipatü müme mecanicüriyecusixitücaitüni. ²¹ Müme Piripesüa

menu'axüani Vesairasie Carereya cuieyarisie mecateisüa.

Mecanita'ivaviya yame'utiyuatü, Neuxei, Qesusi tepüxeiyaqueyu.

²² Piripe neyani. Nitahüave 'Atürexü. Hicü 'Atürexü Piripematü menecüne.

Müme menitahüave Qesusi. ²³ Qesusi nivaruta'eiya ya'utaitü,

Tucari naye'aniri Yuri Tevi nehücütütü visi ne'anetü nemayanicü.

²⁴ Niuqui caniseüyeni que nemütixecühüave, xüca türicu 'imüariyari
ca'ucateuquiyani cuiepa 'ucaveca, yuxaüta niyuhayeva xEICÜA. Mesü

xüca 'ucateuquiyani, vaüca canititacaimücü. ²⁵ Que mü'ane yutucari

münaqui'eri canitatümayamücü. Que mü'ane 'ena cuiepa yutucari

mü'uxive'erie, yuheyemecü caneixeyacamücü, pücaxüveni. ²⁶ Xüca tevi

nesiparevivame yüaneni, quenesisheveiya ne. Haque nemeyeicani,

manarita caniyueicamücü nesiparevivame. Xüca tevi nesiparevivame

yüaneni, ne'uquiyari 'aye'ame ni'eriecamücü 'iya.

Qesusi que mütimüniquecai que mainecai

²⁷ Hicüri ne'iyari niyumuinaneni. Queri ne'utaineneni. Ne'uquiyari,
queneneutavicueisitüa 'icü tucarisie que nehaineniqueyu. Masi

'icü 'ayumieme necaninuani 'ena cuiepa. ²⁸ Ne'uquiyari, visi

peticühüavarüvatü quena'ayeitüa. Hicü xevitü niutaniuni taheima

müpaü 'utaitü, Neri visi neticühüavarüvatü nepaneyeitüave, tavarita

müpaü necatiniyuriemücü. ²⁹ Teüteri yumüretü mana memüti'ucal

memu'enana müpaü meniutiyuanecaitüni, Camü necutürarücani.

Hipatüta mete'utiyuanecai, Xüari niuqui tuayame pitahüavixüri.

³⁰ Qesusiri müpaü tinivaruta'eiya, 'Iya nehesisie mieme püca'utaniu,

xehesisie mieme püta putaniu. ³¹ Hicürixüa 'ena cuiepa memütama

nivatahüavimücü 'isücame. Hicürixüa 'iya mütiva'aitüva cuiepa memütama

tacua nanuyehüiyamücüri. ³² Ne xüca cuie heima ne'anucuhanieni,

yunaime necanivarahapamücü nehapa. ³³ Müpaü niutainecaitüni

tihecüatatü que mütimierieniquecai. ³⁴ Teüteri 'ayumieme müpaü

metenita'eiya, Tame 'inüari niuquiyaricü tecaniu'ena quename 'iya

Cürisitu yuheyemecü yuhayeva. Que pehaine meuyevese Yuri Tevi

manucuhanienicü pemaine. Que püpaicü 'icü Yuri Tevi mütiteva.

³⁵ Qesusiri 'ayumieme müpaü tinivarutahüave, Yareutevitü cuxi

xeicüa hecüariya xesata caniuyeicamücü. Mexi hecüariya xehexeiya xequeneu'uvani, yüriya capa xeha'ivacü. Que mü'ane yüvipa muyeica 'asipücatimate que mütimie. ³⁶ Mexi hecüariya xehexeiya, yuri xequetene'erieca hecüariyasie, hecüaripa miemete xemacüñecü.

Müpaü tinicuxatacaitüni Quesusi. 'Arique heyaca niyuti'avieta memücaheitaxeyacü.

Huriyusixi yuri que memücate'eriecai

³⁷ Sepasü müya paümeme 'inüari mütiyurienecai vahüxie, yuri mecateni'eriecaitüni hesiena. ³⁸ Müpaü catinaye'ani Quisariyaxi tixaxatame niuquieya müpaü mutayücü,

Ti'aitame quepai yuri pütita'eriri taniuqui.

Quepai püxeisituarie Ti'aitame türücariyaya.

³⁹ 'Ayumieme mepüca'yüvavecai yuri memüteta'erienicü, tavari müpaü mutayücü Quisariyaxi,

⁴⁰ Nivaracüpiriya vahüxita,

Nivaruseiriya va'iyarisie,

Capa yuhüxicü meheunenierenicü,

Capa yu'iyarisie meteyücühüavenicü,

Capa ta'aurie me'axürienenicü nemüvaranayexürienenicü.

⁴¹ Müpaü niutayüni Quisariyaxi quepaucua mixei visi que mü'anecai, quepaucua hepaüsitana müticuxatacai.

⁴² Siepüresü hipatü teüteri va'uquiyarima yumüiretü yuri mecateniuta'erieni hesiena. Pareseusixi vacü mepüca'yuecüatacai capa tuqita me'anuyeveyarienenicü. ⁴³ Vaüca nivanaquecaitüni teüteri 'aixüa memütevacühüavenicü, 'esiva xeicüa vanaquecacu Cacaüyari püta 'aixüa mütiyacühüavenicü.

Quesusi niuquieya que müti'varanutaxürieni teüteri

⁴⁴ Hicü Quesusi müpaü tiniuhiva, Que mü'ane nehésie yuri müti'erie, nehésie xeicüa yuri pücati'erie. Masi que mü'ane münesihyenü'asie yuri tini'erieca. ⁴⁵ Que mü'ane münesixeiya, canixeiyani 'iya münesihyenü'a. ⁴⁶ Ne nehecüariyatütü cuiepa necaninuani yunaitü yuri memüte'erie nehésie yüvipa memüca'yuhayevacü. ⁴⁷ Xüca tevi 'icü 'u'enieni que nemüticuxata, xüca yacaticamieni, ne nepüca'ixaneta.

Cuiepa memütama nevataxanetaque nepücanua, cuiepa memütama nevatavicueisitüanique püta necaninuani. ⁴⁸ Que mü'ane münesixani'eri, neniüqui müca'utanaqui'eri, caneixeiyani que mü'ane mixaneta. Mücü neniüqui que nemutayü, mücü canitaxanetamücü, tucari 'aye'ayu quepaucua mütapare. ⁴⁹ Ne necümana 'asinepücaticuxata.

Masi 'iya münesihyenü'a ne'uquiyaritütü, canetiniuta'aitüani que nemutaineni que nemüticuxatani. ⁵⁰ Ne necatinimaica tita müti'aita 'iya, tucari mücaxüve mühücücü. Tita nemüticuxata ne, ne'uquiyari que münetiutahüavixü, müpaü necatinicuxatani.

13

Quesusi que müti'varuhaxina teyü'üquitüvamete vaquetasie

¹ Mericüsü Pasica 'ixüarari pücasutüarievecai cuxi. Quesusi catinimaicaitüni tucarieya maye'a müyupatacü 'ena cuiepa müyemiecü yu'uquiyarisüa. Yuhesüa miemete cuiepa memütama que müti'varanacü'eriecai, 'aye'arücamecü nivanaqui'eriecaitüni. ² Hicüsüari

metenicuacaitüni. Cauyumarieri müpaü tini'iyaritüani Cura 'Isicariutitanaca Simuni nu'aya miyetuanicü Quesusi. ³ Mericüsü Quesusi müpaü tinimaicaitüni 'uquiyarieya nai mütiyetuiri mamaysie. Cacaüyarisüa meyetüacü timaitü, Cacaüyarisüa müyemiecü timaitü, ⁴ nanucuqeni mexa 'aurie macatei. Herie mieme yu'ixuriqui 'anutihünaca vasiüxame 'anuhurieca nayühüani. ⁵ Ha 'acatuaca pateyusie, nisütüani vahauxinatü teyü'üquitüvamete vaquetasie, vacavasiüxatü vasiüxamecü cümana mayühüacü.

⁶ Hicü Simuni Pecuru manucatei ninuani. Mücü tinitahüave, Ti'aitame, 'ecü penetihauxina nequetasie. ⁷ Quesusi müpaü tita'ei, Ne tita nemütiyuriene 'asipepücatimate hicü, 'ariquemücaque pecaneitimaimücü. ⁸ Pecuru rehüave, Hasuacuari pepücanesihauxinani nequetasie. Quesusi müpaü tita'ei, Xüca necamasihauxinani, 'ahesie pücatinaqueni nehapaü. ⁹ Simuni Pecuru müpaü titahüave, Ti'aitame, nequetasie xeicüa pepücanesihauxinani, masi nemamasieta nemu'usieta cuerietü. ¹⁰ Quesusi müpaü ticühüave, Que mü'ane mecu'üvaxü pücaheiyehüva hauxinarica, yuquetasie xeicüa. Masi naitü caneu'itiyaca. Xemerita xecani'itiyatücani, peru yunaitü pücatixaü. ¹¹ Mücüri canimaicaitüni quepai miyetuaniquecai. 'Ayumieme yunaitü xemüca'itiyatüca niutayüni.

¹² Vaquetasie varuhauxica, yu'ixuriqui herie mieme 'anacatüca, mana 'ayerüca, hutarieca müpaü tinivarutahüave, Xetemate tita nemütiyuri xehesie mieme. ¹³ Xeme Ti'üquitame Ti'aitame xepünete'uterüva. 'Aixüa xepaitüca nemühücücü. ¹⁴ Mericüte, ne Ti'üquitame Ti'aitame nehücütütü xüca xequetasie nexehauxini, caneuveveca xemeta yunaitü xemüyutihauxinani yuquetasie. ¹⁵ Xemünesi'üqenicü 'inüari necanixe'upitüani xemeta müpaü xemüteyuriecacü nemüxe'uyuripaü. ¹⁶ Niuqui caniseüyeni que nemütixecühüave, que mü'ane vaüriyarica müti'uximaya pücahe'iva yucusiyari cui ve'emetütü, 'iya cave'emetücacu. Nü'ari pücahe'iva que mü'ane meiyenü'a cui ve'emetütü, 'iya cave'emetücacu. ¹⁷ Xüca 'ipaü xetemaica, xecaniyutemamaviecacuni xüca yaxetecahuni.

¹⁸ Yunaimie xehepaüsita nepücaticuxata. Ne nepüxemate quehate nemüxe'anuyexei. Masi müpaü netiniuyurieni 'utüarica maye'anicü müpaü maine, 'Iya ne'icuai mücuacai yuquepusacü pünesi'uquesi. ¹⁹ Hicüri necatinixetaxatüamücü yacatiyüvecacu cuxi, yuri xemüteta'erienicü que-name ne nehücü quepaucua müpaü mütiyüni. ²⁰ Niuqui caniseüyeni que nemütixecühüave, que mü'ane mitanaqui'erie que mü'ane nemanunü'ani, mücü caneniutanaqui'erieni ne. Que mü'ane munesi'utanaqui'erie ne, 'iya munesihyenü'a caniutanaqui'erienita.

*Quesusi que mütiutahecüataxü Cura que mütiyetuaniquecai
(Mateu 26:20-25; Maricuxi 14:7-21; Rucaxi 22:21-23)*

²¹ Müpaü 'utayüca Quesusi niyumuinanecaitüni yu'iyarisie. Tiniutahecüata, müpaü niutayüni, Niuqui caniseüyeni que nemütixecühüave, xevitü xeme caneniyetuanücü. ²² Teyü'üquitüvamete meniuyuxexeyacaitüni me'iyarixietü 'asimecatemaitü quepai müraxatacai. ²³ Xevitü tiyü'üquitüvame Quesusi 'aurie niucateitüni Quesusi minaqu'eriecai. ²⁴ Simuni Pecuru 'ayumieme nitamaviya. Müpaü titahüave, Quepai pepüraxata quetineutahüavi. ²⁵ Mücü Quesusi 'aurie 'ucaitü ta'aurie 'aveca müpaü tinitahüave, Ti'aitame, quepai pühücü. ²⁶ Quesusi müpaü tinita'eiya, 'Iya canihücütüni pa

tarimeyari nemi'ütüani ne'itihaviyame xacüsie. Hicü pa 'utihaviyaca nenucu'üni, ni'ütüani Cura 'Isicariutitanaca Simuni nu'aya. ²⁷ Pa 'anu'ücu, 'ana Cacuymarie caniviya mücü. Quesusi müpaü tinitahüave, Que pemütüyurieni, xeiya quetineuyuri. ²⁸ Müme mana mematecai ni xevitü 'asimepücatemaicai titayari mürehüavecai. ²⁹ Cura vatumini maname mahanacaicü, hipatü müpaü metenicu'erivacaitüni Quesusi mütitahüavixücü, Tita temüteuyehüva 'ixüararipa quetinenanaimie, tumini müva'ütüaniquecai memümamave nusu metecu'erivacai. ³⁰ Cura pa 'anu'üca caneyani. Niuyüvicaitüni.

Hecuamecü que mütiu'aita

³¹ Mericüsü quepaucua metüa, müpaü niutayüni Quesusi, Hicürixüa Yuri Tevi visi 'anetü nayeitüarieni, Cacaüyari visi 'anetü rayeitüari hesiena tiviyatü. ³² Xüca Cacaüyari visi 'anetü 'ayeitüarieni hesiena tiviyatü, Cacaüyari yücümana visi 'aneme canayeitüamücü Yuri Tevi. Cuitüva visi 'aneme rayeitüani. ³³ Nenivema, yareutevitü xEICÜA xehamatü necani-uyeicamücü. Xenenicuvautüvecuni. Que nemütivacühüavecai Huriyusixi, haque nemeyemie xepüca'yüvave xemeta'axüani ne'utaitü, yaxEICÜA netinixehahüaveni xeme hicü. ³⁴ Hecuamecu necatinixe'aitüaca, xequeneyunaqui'erieca. Ne que nemütixenaqui'eriecaipaü, xequeneyunaqui'erieca yunaitü. ³⁵ 'Icücü yunaitü mecatenimaicacuni nehESÜA miemete teyü'üquitüvamete xemühüme, xüca xeyunaqui'erieca yuhesie.

Quesusi que mütiutahecüataxü Pecuru que mütitanenaniquecai
(Mateu 26:31-35; Maricuxi 14:27-31; Rucaxi 22:31-34)

³⁶ Simuni Pecuru müpaü tinitahüave, Ti'aitame, haque pepeyemie. Quesusi müpaü tita'ei, Haque nemeyemie pepüca'yüve pemünesi'anuveiya hicü. 'Arique pepünesi'anuveiya. ³⁷ Pecuru müpaü titahüave, Ti'aitame, titayari necatiyüve nemümasi'anuveiya hicü. Netucari nepüyetuani 'ahesie mieme. ³⁸ Quesusi müpaü tita'ei, 'Atucari nehESIE mieme petiyetuanitütü. Niuqui caniseüyeni que nematicühüave, vacana catahivavecacu, 'ecü haicacüa pepü'acu'imavani, quename pecanesimate pe'utaitü.

14

Quesusi huye ta'uquiyarisüa meuti yune mühücü

¹ Yu'iyarisie xüca xecayumuinani. Cacaüyarisie yuri xecateni'erieca, nehESIETARI yuri xequetene'erieca. ² Ne'uquiyari quiecariena vaüca canexuaveni qui. Xüca müpaü ca'anenique, müpaü nepücatixecühüaveniqueyu. Nepüyemie xehesie mieme 'aixüa nemeiyurienicü mana. ³ Xüca neheyani, xüca xehesie mieme 'aixüa neheyurieni mana, tavari necaninuamücü, nehESÜA nenixe'anuvitümücü, haque nemeyeica xemeta mana xeme'uvanicü. ⁴ Haque nemeyemie xecatenimaica, huye xemateta. ⁵ Tumaxi müpaü tinitahüave, Ti'aitame, tame 'asitepücatemate haque pemeyemie. Que tete'imanu huye. ⁶ Quesusi müpaü ticühüave, Ne necanihücütüni huye, tita yuricü müraine netihücü, tucari netihücü. Xevitü ne'uquiyarisüa püca'aye'ave yuxaüta, necümana xEICÜA paye'ave. ⁷ Xüca xenesihetimanique, ne'uquiyarita xepümaicaqueyu. Hicürixüa xecaneitimani xecanixeiya. ⁸ Piripe müpaü tinitahüave, Ti'aitame, quetaneuxeisitüa 'a'uquiyari. Mücücü tepünaqui'aca. ⁹ Quesusi müpaü titahüavixü, Müixa xehamatü ne'uyeicacacu pecaneretimaive

cuxi, Piripe 'acu. Que mü'ane munesixeiya, ne'uquiyarita canixeiyani. Quepaütütü peputaine, 'a'uquiyari quetaneuxeisitüa pemaine. ¹⁰ Yuri pecati'eri quename ne ne'uquiyarisie netiviya, ne'uquiyarita nehiesie tiviya. Que nemütixecuxaxatüva, necümana nepücaticuxata. Ne'uquiyari nehiesie tiviyatü müyuhayeva, mücü yacatiniyurieneni. ¹¹ Yuri xequetene'erierieca ne'uquiyarisie nemütiviyacü, ne'uquiyarita nehiesie mütiviyacü. Me xüca müpaü yuri xecate'erieca, yanemütivurienecü püta yuri xequetene'erieca. ¹² Niuqui caniseüyeni que nemütixecühüave, que mü'ane nehiesie yuri müti'eri yacatiniyurienemücü que nemütivurienne ne. Canena'ivamücü yatiyurienetü, ne ne'uquiyarisüa nemüyemiecü. ¹³ Sepanetü que mütitita xemünetetavavirieni nehiesüa xemiemetetütü, ne müpaü necatiniyurienemücü, ne'uquiyari visi 'anetü mayeitüarienticü yunivesie tiviyatü. ¹⁴ Xücaritixaütü xenete'utavavirieni nehiesüa xemiemetetütü, ne müpaü necatiniyurienemücü.

'Iyari Mütüyupata que mütivareyenü'airieniquecai, que mainecai

¹⁵ Xüca xenesinaqui'erieca, yaxequetenecahunü que nemütü'aita. ¹⁶ Neta nepitavavirieni ne'uquiyari. Mücü xeime canixepitüacamücü Titutuicametüme xehamatü muyeicanicü yuhayemecü. ¹⁷ 'Iyari yuri maine necanixatani. Cuipepa memütama mepücayüvave memitanaqui'erieni memüca'ixeyavavecü memüca'imatecü. Xemerixecanimaicatütü. Xeteütatü niyuhayevani, xehiesie catiniviyani. ¹⁸ Ne nepücaxecu'eirieni nepücaxenutuita. Xehesüa necani'axemücü. ¹⁹ Yareutevitü cuxi, cuipepa memütama mepücanesixeiya. Xeme püta xepünesixeiya. Nemayeyuricü, xemerita xecanayeyuyuricacuni. ²⁰ 'Iya tucari 'aye'ayu, müpaü xecatenimaicacuni ne ne'uquiyarisie nemütiviyacü, xeme nehiesie xemüteviyacü, neta xehiesie nemütiviyacü. ²¹ Que mü'ane mimate tita nemütü'aita, yamüticamie, mücü canihücütüni que mü'ane munesinaqui'erie. Que mü'ane munesinaqui'erie, ne'uquiyarita caninaqui'eriecamücü 'iya. Neta netinaqui'erieca, nemasiücüme nepaneyeitüani hesiena.

²² Xevitü Cura müca'isicariutitanacatücai müpaü tinitahüave, Ti'aitame que 'uyü pemaücütü pema'ayeitüani tame tahesie pemainecü, cuipepa memütama vahüxie pücatixaü. ²³ Quesusi müpaü tita'ei, Xüca tevi nesinaqui'erieca, nenuquisie yacatinicamiemücü. Ne'uquiyari caninaqui'eriecamücü 'iya. Hesüana tecani'axecuni, hesüana tenitaquicuni. Que mü'ane munesinaqui'eri, nenuquisie yapücaticamie. ²⁴ 'Icü niuqui xemü'enie, nehiesüa pücamieme. Ne'uquiyari munesiheyenü'asüa canimietüni püta.

²⁵ 'Icü netinixe'utaxatüani xehesüa ne'uyeicatü. ²⁶ Titutuicame, 'iya 'Iyari Mütüyupata ne'uquiyari meiyenü'ani nehiesüa miemetüme, mücü catinixeta'üquitüamücü naime. Catinixeta'eritüamücü nai que nemütixecuxaxatüvaçai ne.

²⁷ Müpaü nepütixe'uhayevi, yu'iyarisie xemüca'uximatüariecacü. Nehepaü yu'iyarisie xemüca'uximatüariecacü nepüxepitüa. Cuipepa memütama que memütüyupitüva nepücaticaxepitüa. Xe'iyari xüca cayumuinaneni, xüca camamaca. ²⁸ Xeneniu'enieni, nemüyemie, xehesüa nemayeneni que nemütixe'utahüavixü. Xüca xenesinaqui'eriecaque, xecaniyutemaviecaqueyu ne'uquiyarisüa nemüyemiecü. Ne'uquiyari yemecü canive'emetüni, ne hepaüna nepücave'eme. ²⁹ Hicü

yanepütixe'utahüavixü yacatiyüvecacu cuxi, yuri xemüteta'erienicü quepaucua müpaü mütiyüni.

³⁰ Hicü xehamatü vaüca nepücatixataniri. Que mü'ane mütiva'aitüva cuiepa memütama 'ucanamieni. Tixaü pücarexeiya nehiesie timieme. ³¹ Masi cuiepa memütama memütehemanicü ne'uquiyari nemünaqui'erie, ne'uquiyari que münetiü'aitüa, müpaü netiniyurienei. Xequenanucu'uti, cümü tepüyehuri.

15

Quesusi tita yuricü mütinanayari mühücü

¹ Ne nana necanihücütüni, tita yuricü mütinanayari. Ne'uquiyari catini'üviyametüni. ² Yunaitü nana mamateya nehiesie memüteviya xüca meca'utixuxuavereni, 'iya nivaranuyexürimücü. Yunaitü memutixuxuavere, 'iya nivati'itimücü masi vaücava mütixuaverenicü. ³ Hicürixüa xecaniu'itiyani xeme neniüquicü nemütixecuxaxatüvacaicü. ⁴ Nehesie xeteviyatü xequeneyuhayevani, neta xehesie netiviyatü netinehayeva. Mamateya püca'yüve yücümana mütixuavere xüca nanayarisie tiviyatü cayuhayeva. Yaxeicüa xemerita xepüca'yüvave xemütixuavere xüca nehiesie xeteviyatü xecayuhayeva.

⁵ Ne nanayari necanihücütüni, xeme mamateya xetehüme. Que mü'ane nehiesie tiviyatü müyuhayeva, neta hesiena netiviyacacu, mücü vaüca canitixuaverimücü. Nehesie xecateviyatü 'asixepücateyüvave xeme. ⁶ Xüca tevi nehiesie tiviyatü cayuhayeva, nana mamayaripaü cananuyehüiyamücü, nitavamücü. 'Icuxeüriyame taipa neuxüriyamücü, nititaiyariemücü.

⁷ Xüca nehiesie xeteviyatü xeyuhayeva, xücaritita nemüticuxata xehesie tiviyatü yuhayeva, tita mütixenaque xequenecuvava, müpaü catiniyümücü xehesie mieme. ⁸ Ne'uquiyari visi 'anetü canayeitüarivani quepaucua vaüca xemutixuxuavere, quepaucua nehesüa miemete teyü'üquitüvamate xemacüca. ⁹ Ne'uquiyari münetinaqui'eriecaipaü, müpaüta necatinixenaqui'eriecaitüni. Xequeneyuhayeva nehiesie xeteviyatü, ne nexenaqui'eriecacu. ¹⁰ Xüca yaxetecahuni que nemüti'aita, xenyuhayevacuni nehiesie xeteviyatü, nexenaqui'eriecacu ne, ne'uquiyari 'aisicayasie yanemüticamiepaü, iyasie netiviyatü nemünehayevapaü nesinaqui'eriecacu 'iya.

¹¹ 'Ipaü netinixecuxaxatüvacaitüni netemavierica xehesie müyuhayevanicü, xetemavierica maye'atüarienicü. ¹² 'Ipaü necatini'aitani, xequeneyunaqui'erieca que nemütixenaqui'eriecai ne.

¹³ Que tevi yamücatiyucanaqui'eriepaü, vaüca masi pütüyucanaqui'erie yutucari yetuatü müme müvanaqui'erie vahesie mieme. ¹⁴ Xeme xecaninenaqui'erimatüni xüca yaxetecahuni que nemütixe'aitüa.

¹⁵ Te'uximayatameteri nepücatixe'uterüva. Ti'uximayatame 'asipücatimate que mütiyuriene cusiyarieya. Ne masi nenaqui'erima nepütixe'uterüva, naimemütü'eni ne'uquiyarisüa nepütixe'uta'üquitüa.

¹⁶ Xeme xepücanesi'anayexei. Ne püta nenixe'anayexeiya. Nepüxe'uhürütüa xemüyehücü, xemutixuxuaverenicü, xehesüa mieme 'icuaxi müyuhayevanicü, sepanetü que mütitita xemitavavirieni ne'uquiyari nehiesüa xemiemetütü müxepitüanicü. ¹⁷ 'Ipaü necatinixe'aitüaca, xequeneyunaqui'erieca.

Cuiepa memütama que memütexe'uxive'erieca

¹⁸ Xüca cuiepa memütama mexe'uxive'erieca, yaxequetenemaica, memünesita'uxi ne meri. ¹⁹ Xüca cuiepa xemiemetetüni que xeme, cuiepa memütama mecanixenaqui'eriecaqueyu yuteüterima. Xemeri cuiepa xepücamiemete, ne masi nenixe'anayexeiya cuiepa memütama vasata. 'Ayumieme cuiepa memütama mecanixe'uxive'erieca. ²⁰ Neniuqui xequena'erivani que nemütixe'utahüavixü, Que mü'ane müti'uximayatame pücahe'iva yucusiyari cui ve'emetütü 'iya cave'emetücacu. Que memünete'uveveyacai ne, xemeta mecanixetaveveyacuni. Neniuquisie yamepücatecahucai, yaxeicüa xeniuquisieta yamepücatecacüne. ²¹ Masi 'ipaü naime mecanixeyuriecuni nehesüa xemümiemetecü, memüca'imatecü 'iya münesiheyenü'a.

²² Xüca necanuanique, xüca necavarutaxatüanique, tita 'axa müti'ane mepücatehexeiyaqueyu. Hicüri tixaü mepücatehexeiya memiti'avietacü tita 'axa memüteyurie. ²³ Que mü'ane ne'uquiyari mü'uxive'erie, netari caneni'uxive'erieca. ²⁴ Vasata xüca yanecatiuyurienique xevitü yamücatiyurievepaü, müme tita 'axa müti'ane mepücatehexeiyaqueyu. Hicüri mecaniuneniere, mecatani'uxive'erieca neri ne'uquiyarita. ²⁵ Masi niuqui canaye'atüarieni 'inüari niuquiyarisie müpaü müre'uxa, Sepa 'asinemücatiyuri, mecaneni'uxive'eriecaütüni.

²⁶ Quepaucua munuani 'iya Titutuicame nemüxehanü'airieni ne'uquiyarisüa mieme, 'Iyari yuri maine ne'uquiyarisüa mayeneica quepaucua munuani, 'iya nehepaüsita catinitahecüatamücü. ²⁷ Xemetari xecatenitahecüatacuni nehamatü xemu'uvacü matüaripaitü.

16

¹ 'Ipaü nepütixecuxaxatüvacai xemücatiquetamürecü. Müme mepücaxepitüani tuquita. ² Masicutaxi tucari canaye'amücü quepaucua yunaitü memüxecuini Cacaüyari me'ayexeiame memüyu'erieca. ³ Müpaü mecateniyuriecuni memüca'imatecü ne'uquiyari, memücanesimatecü neta. ⁴ Masi 'ipaü netinixecuxaxatüvacaitüni, xeme'erivanicü neniuqui quepaucua maye'ani tucariyari, müpaü nemütixe'utahüavixü xeteha'erivatü.

'Iyari Mütiyupata que mütiyurieneni

Matüaripai 'ipaü nepücatixe'utahüavixü xehamatü nemuyeica-caicü. ⁵ Hicü necaniyemieni 'iya münesiheyenü'asüa. Xevitü xeme pücanesita'ivaviyave, haque pepeyemie 'utaitü. ⁶ Müpaü nemütixecuxaxatüvacaicü xe'iyari canihüpüneni hivericacü. ⁷ Ne nepütixecuxaxatüva tita yuri müraine, masi 'aixüa caniyümücü xehesie mieme nemüyemiecü. Me xüca necaheyani, Titutuicame pücanuani xehesüa. Masisü xüca neheyani, necanixehanü'airiemücü. ⁸ 'Iya nuame nivatatiemücü cuiepa memütama tita 'axa memüteyurie hepaüsita, tita mütiheiserie hepaüsita, titacü müranutahüiyani hepaüsita. ⁹ Tita 'axa memüteyurie hepaüsita püvatatieni yuri memücate'eriecü nehesie. ¹⁰ Tita mütiheiserie hepaüsita tivatatieni ne'uquiyarisüa nemüyemiecü, tavari xecanesixeyiacacu. ¹¹ Titacü müranutahüiyani hepaüsita tivatatieni, cuiepa memütama tiva'aitüvame que müranutahüiya.

¹² Vaüca cuxi necaneixeiyani nemütixetaxatüanicü. Xeme xEICÜA xepücayüvave cuxi xemi'enieni hicü. ¹³ Quepaucua 'iya munuani 'Iyari yuri maine, 'iya nixehécüatüamücü xemeitimanicü naitü yuri maine.

Yücümana pücatixatani. Tita müti'enie catinitaxatamücü. Tita 'umüramie tinixetaxatüamücü. ¹⁴ 'Iya visi ne'aneme canenayeitüamücü. Tita nehësüa mütimieme catinanupimücü catinixetaxatüamücü. ¹⁵ Quepaü mürexeiya ne'uquiyari, naitü catininepinitüni. 'Ayumieme neputayü, tita nehësüa mütimieme catinanupimücü tinixetaxatüamücü.

Xeyutihiverieme masi que xemüteyutemamavieca, que mainecai

¹⁶ Yareutevitüri xepücanesixeyia. Tavari yareutevitüta xecanenixeyia-cuni.

¹⁷ 'Ayumieme teyü'üquitüvamete hipatü müpaü meteniyücühüavecaitüni, Titari taticühüave, yareutevitü xepücanesixeyia, tavari yareutevitü xepünesixeyia 'utaitü, müpaüta 'utaitü, ne'uquiyarisüa nemüyemie. ¹⁸ 'Ayumieme mete'utiyanecai, tita 'icü tixata yareutevitü maine. 'Asitepücatemate quetütü mutaine. ¹⁹ Qesusi müpaü tinetimani memi'ivaviyacucaicü. Müpaü tinivarutahüave, 'Icücü niuqui xetexüatüa, müya nemutayücü, yareutevitü xepücanesixeyia, tavari yareutevitü xepünesixeyia nemainecai. ²⁰ Niuqui caniseüeni que nemütixecühüave, xecaniutisuanacuni xenyuhiveriecacuni. Cuiepa memütama püta meniyutemamaviecacuni. Xeme xecaniyuhiveriecacuni, peru xeyutihiverieme masi xeyutemamavietü xecanacünicuni. ²¹ 'Uca tiniverümetü niyuhiveriecamücü tucariya maye'acü. Nu'esi 'utinuivacu 'uximatüarica pücaha'eriva müyutemaviecü tevi mutinuiavaxücü cuiepa. ²² 'Ayumieme xemeta hiverica xecanexeyiani hicü. Tavari necanixexeyiamücü. 'Ana xe'iyari niyutemamaviecamücü. Xevitü pücaxenavairieni xetemavierica.

²³ 'Iya tucarisie tixaü xepücanetecu'ivaviyani. Niuqui caniseüeni que nemütixecühüave, sepa que mütitita xemüte'itavavirieni ne'uquiyari nehësüa xemiemetetütü, yacatinixepitüamücü. ²⁴ Hicüque tixaütü xepücate'itavavirievave nehësüa xemiemetetütü. Xequeneutavaviriri, xenitanaqui'eriecuni xetemavierica maye'anicü.

Ne necane'iva tita cuiepa mütimieme, que mainecai

²⁵ 'Icü ha'aviecamecü necatinixetaxatüacaitüni. Tucari canaye'amücü quepaucua nemücatixetaxatüani ha'aviecamecü, masi heiseriemecü necatinixetaxatüamücü ne'uquiyari hepaüsita. ²⁶ 'Iya tucarisie xecanitavaviriecuni nehësüa xemiemetetütü. Ne 'asinepücatixecühüave quename xehesie mieme ne'itavavirieni ne'uquiyari. ²⁷ 'Iyasü ne'uquiyaritütü canixenaqui'erieca, xeme xemünesinaqui'eriecaicü, yuri xemüte'uta'ericü quename Cacaüyarisüa neheyetüa. ²⁸ Ne ne'uquiyarisüa nemiemetütü necaneyeyani, cuiepa necaninuani. Tavari nepüyemie cuiepa, ne'uquiyarisüa necaniyemieni. ²⁹ Teyü'üquitüvamete müpaü meniutyuani, Camü hicürixüa heiseriemecü pecatinixatani, ha'aviecamecü peticuxatatu. ³⁰ Hicü müpaü tepütemate nai pemütimate, tixaü pücareuyevese xevitü mümasicu'ivaviyanicü. 'Ayumieme müpaü yuri tecateni'erieca Cacaüyarisüa pemeyetüacü. ³¹ Qesusi müpaü tivaruta'ei, Yuri xete'erie hicü 'acu. ³² Camü tucari canaye'amücü, canaye'aniri masi, quepaucua xemütaxüriyaxüani yuxexuitü yuquie. Xepünesicu'eirieni nexaütamecü. Masi nexaütamecü nepüca'uyeica, ne'uquiyari nehamatü puyeica. ³³ 'Ipaü necatinixecuxaxatüacaitüni yu'iyarisie xemüca'uximatüariecacü nehesie xeteviyatü. Cuiepa

'uximatüarica xecanexeyacacuni. Yu'iyari xequeneucayesa masi, ne necane'iva tita cuiepa mütimieme.

17

Quesusi que mütiyutanenevi teyü'üquitüvamete vahesie mieme

¹ Mericüsü müpaü tinicuxatacätünü Quesusi. Yuheima heutinierca müpaü niutayüni, Ne'uquiyari, tucariri paye'a. Visi 'ane quenayeitüa 'anive, 'iyata 'anive visi pe'aneme mümasi'ayeitüanicü ² heiserie pemipitüapaü yunaima teüteri vahepaüsita, 'iya tucari mücaxüve müvapitüacacü yunaima pemiyetuirie 'ecü. ³ 'Icü tucari mücaxüve canihücütünü, memümasimaicacü 'ecü pe'axevitü yuri pemücaçayari, memünesimaicacü neta Quesusi Cürisitu pemünesiheyenü'a.

⁴ Ne cuiepa visi pe'aneme nemanayeitüani. Que pemünetiuhürütüa yanemütiyurienenicü, netinaye'atüaniri. ⁵ Hicüri ne'uquiyari, 'ahesüa visi ne'aneme quenenayeitüa, visi nemü'anecaipaü cuie caxuavecacu cuxi.

⁶ Ne nepümasitahecüataxü 'ecü que pemü'ane mücü teüteri vahüxie, cuiepa memütama vasata miemete pemünesiyetuiiri vahüxie. Mepü'ateüterimatücai, pepünesiyetuiiri müme. 'Aniuquisie yamecatenica'huni. ⁷ Hicürixüa müpaü mecatenetimani quename 'ahesüa nemieme, nai pemünetiyetuiiri. ⁸ Niuqui pemünesi'upitüa nenivarupitüani müme. Mümerita mecanitanaqu'erieni. Müpaü mecatenetimani, yuricü 'ahesüa nemeyetüacü. Yuri mecateniuta'erieni quename penesiheyenü'a.

⁹ Vahesie mieme nepümasitavaviri. Cuiepa memütama vahesie mieme nepücamasivaviri, müme pemünesiyetuiiri vahesie mieme püta nepümasivaviri, 'ateüterima memühümeccü. ¹⁰ Naitü nepini 'apini catinihücütünü, 'apini nepini tihücüta. Vahesie netiviyatü visi ne'aretü necanayeitüarivani.

¹¹ 'Ari cuiepa nepüca'uyeica. 'Ime masi cuiepa mecaniu'uvani, ne 'ahesüa neniymieni. Ne'uquiyari pemüpaside, queniva'üviyani müme pemünesiyetuiiri 'ahesüa memümiemetecü, memüyutaxevicecü que temütetaxevi tame. ¹² Mexi vahamatü ne'uyeicacai necaniva'üviyacaitünü müme pemünesiyetuiiri 'ahesüa memümiemetetücaicü. Nenivacueriecaitünü. Xevitü müme püca'uta'unari, 'iya xEICÜa 'unaricacü mü'ayumiemetücai niuta'unarieni 'utüarica maye'anicü.

¹³ Hicü 'ahesüa neniymieni. 'Ipaü netinicuxatani cuiepa, yuhesie netemavierica memexeyanicü 'aye'arücame. ¹⁴ Ne 'aniuqui necanivarupitüani. Cuiepa memütama mecanivaruti'uxive'erietücüne cuiepa memücamiemetecü, ne cuiepa nemücamiemepaü. ¹⁵ Nepücamasivaviri pemüvaranuvitünicü cuiepa memüca'u'uvanicü. Masi nepümasivaviri pemüva'üviyanicü tita 'axa müti'ane hepaüsita. ¹⁶ Cuiepa mepücamiemete ne cuiepa nemücamiemepaü. ¹⁷ Tita yuri mürainecü quenivapatani 'ahesie mieme. 'Aniuqui canihücütünü tita yuri müraine. ¹⁸ Cuiepa pemünesiheyenü'apaü, neta nepüvareutanü'axüa cuiepa. ¹⁹ Vahesie mieme nepasietü nepüyüane, mümerita 'ahesie mieme memüpasienicü tita yuri mürainesie meteviyatü.

²⁰ 'Ime xEICÜa vahesie mieme nepücamasivaviri. Masi müme nehesisie yuri memüteta'erieni vaniuquicü, müme vahesie mieme nepümasivavirieta ²¹ yunaitü memüyuxevinicü, ne'uquiyari 'acu, 'ecü nehesisie pemütiviyapaü, neta 'ahesie nemütiviyapaü, mümerita

tahesie memüteviyanicü, cuiepa memütama yuri memüteta'erienicü quename 'ecü penesiheyenü'a. ²² Visi ne'aneme pemünesi'ayeitüapaü, neta müpaü me'aneneme nenivarayeitüani memüyuxevinicü tame temütaxevipaü, ²³ ne vahesie netiviyacacu, 'ecüta nehesie petiviyacacu, me'aye'atü memüyutaxeviceü, cuiepa memütama memütemaicacü quename penesiheyenü'a, quename müpaü petivarutanaqui'eri pemünetiunaqui'eripaü ne.

²⁴ Ne'uquiyari, tita pemünetiyetui, müpaü pünetinaque, haque nemeyeicani, mümeta nehamatü meme'uvanicü, memünesixeyacü visi ne'aneme que pemünerayeitüa. Tamüsü 'ecü pecaneninaqui'eriecaitüni cuie cuxi canevecacu. ²⁵ Ne'uquiyari yapemütiyuriene que mütiheiserie, cuiepa memütama mepücamasihetimaivave. Ne püta nepümasihetima. 'Ime müpaü mecatenetimani quename penesiheyenü'a. ²⁶ Ne necanivarutahecüatüani memümasimaicacü 'ecü que pemü'ane. Yaxeicüa netinivatahecüatüamücü, pemü'ahayevacü 'ecü pevanaqui'erietü que pemünetinaqui'eriecai ne, neta vahesie nemütiviyanicü.

18

Que memüte'ivi Qesusi

(Mateu 26:47-56; Maricuxi 14:43-50; Rucaxi 22:47-53)

¹ Müpaü 'utayüca caneyani Qesusi teyü'üquitüvamete vahamatü. 'Aquisie Cariuxa Muye'u mütiyetevasie menanucüne haraveri muyemacaisiepai. Mana neutahani teyü'üquitüvamete vahamatü. ² Hicü Cura miyetuaniquecai mana canemariecaitüni, müixa Qesusi teyü'üquitüvamete vahamatü memüyuyexexeürivacaicü muva. ³ Cura cuyaxi varavitütü, tupirisixi mara'acate memühürütüariecai vahesüa miemete Pareseusixi vahesüa miemete varavitütü, mana caninuani cüxemete haurite cusirate mete'u'ütü. ⁴ Qesusiri nai timaitü 'amüramiecai hepana, nivayeyani. Müpaü tinivarutahüave, Quepai xepütehacuvautüve. ⁵ Müme müpaü metenita'eiya, Qesusi Nasaretitanaca. 'Iya müpaü tivarutahüave, Nesü nepühücü. Cura miyetuaniquecai mana niutivecaitüni vahamatü. ⁶ Hicü ne nepühücü tivarutahüavecu yucuta meniyecüne, mecanatixürieni cuiepa. ⁷ 'Ayumieme tavari müpaü tinivaruta'ivaviya, Quepai xepütehacuvautüve. Müme müpaü mete'utiyuane, Qesusi Nasaretitanaca. ⁸ Qesusi müpaü tivaruta'ei, Yanepütixehahüave, ne nepühücü. Xücari xenesicuvautüveni ne, xequenivaruhayeva 'ime memüyehucü, ⁹ maye'anicü niuquieya que mainecai, Müme pemünesiyetui nepücavareuyexüriexüa xeime. ¹⁰ Hicü Simuni Pecuru cusira 'acavietü nivatihana. Mara'acame mühürütüariecai ti'uximayatameya niuvani. Serietana mieme nacaya neucuviteni. Ti'uximayatame Marucu catinitevacaitüni. ¹¹ Hicü Qesusi müpaü tinitahüave Pecuru, 'Acusira queneucaquesa painatana. Ne necarenu'ieni 'iya tecüxita mieme ne'uquiyari munesi'itüani yanemüranayeyanicü.

Mara'acame mühürütüariecaisüa que mütiu'atüarie Qesusi

(Mateu 26:57-58; Maricuxi 14:53-54; Rucaxi 22:54)

¹² Hicü cuyaxiri, cuyaxi tiva'aitüvameri, Huriyusixi vatupirisixiri mecaniviya Qesusi. Menihüani. ¹³ 'Anasisüa meri mecani'atüani. 'Iya Caipasi munieya nihücütücaitüni. Caipasi mara'acate vahepaüsita canihürütüariecaitüni mücü viyarisie. ¹⁴ Caipasi tihücütücai que

mü'ane müvaruti'imaiyaxü Huriyusixi masi 'aixüa müyünicü xevitü tevi mümünicü teüteri vahesie mieme, 'utaitü.

Pecuru que mütiyucu'imavacai, quename Quesusi camaicai 'utaitü
(Mateu 26:69-70; Maricuxi 14:66-68; Rucaxi 22:55-57)

¹⁵ Mericüsü Simuni Pecuru niveiyacaitüni Quesusi, xevitüta tiyü'üquitüvame tiveiyacai. Mara'acame mühürütüariecai nimaicaitüni 'iya tiyü'üquitüvame. Qesusimatü neutahani mara'acame mühürütüariecai curarutanapai. ¹⁶ Pecurusü mana niutivacaitüni tacua quitenie 'aurie. Hicü mücü tiyü'üquitüvame mara'acame mühürütüariecai mimaicai mana neyani. Nitahüave quitenie tihüveme, curarutapai Pecuru ni'atüani. ¹⁷ 'Üimari quitenie mütihüvemetücai müpaü tinitahüave Pecuru, 'Ecüta 'icü tevi teyü'üquitüvametemama vahesüa mieme pecatihücü. 'Iya tiutayü, Ne pücatixaü. ¹⁸ Hicü te'uximayatamete tupirisixi vahamatü mana meniuti'ucaitüni mecüxetü me'atinaica, muhaütücaicü. Pecuruta vahamatü niutivacaitüni cüxetü.

'Anasi que mütitavaviyaxü Quesusi

(Mateu 26:59-66; Maricuxi 14:55-64; Rucaxi 22:66-71)

¹⁹ Mericüsü mara'acame mühürütüariecai canita'ivaviya Quesusi teyü'üquitüvametemama vahepaüsita, tita müti'üquitacai hepaüsita. ²⁰ Quesusi müpaü tinita'eiya, Ne teüteri vahüxie netinicuxatacaitüni cuiepa. Ne neheyemecü netini'üquitacaitüni tuquiteta, tuqui 'amüpatata, haque yunaitü Huriyusixi memüyutixexeüriva. Ne tixaütü nepücaticuxatacai 'avie. ²¹ Titayari peneticu'ivaviya ne. Quenivaruta'ivaviya müme memünesi'eniecai püta, siparasü que nemütivacuxaxatüvacai. Camü 'ime mecatenimaica que nemutayü. ²² Müpaü 'utayücu, xevitü tupiri mana mutivecai canivani Quesusi müpaü 'utaitü, Quepaü petita'eiya mara'acame mühürütüarie. ²³ Quesusi müpaü tita'ei, Xücasü 'axa ne'utaineni, quetineutahecüata tita 'axa müti'anecü. Me xüca 'aixüa ne'utaineni, titayari penetiüva. ²⁴ Hicü 'Anasi neinü'ani hüiyacame Caipasisüa mara'acame mühürütüariecaisüa.

Pecuru tavari que mütiyucu'imavacai, quename Quesusi camaicai 'utaitü
(Mateu 26:71-75; Maricuxi 14:69-72; Rucaxi 22:58-62)

²⁵ Mericüsü Simuni Pecuru mana niutivacaitüni cüxetü. Hicü müpaü mete'itahüave, 'Iya teyü'üquitüvametemama vahesüa mieme pecatihücü. Mücü niyuta'imani, müpaü niutayüni, Ne pücatixaü. ²⁶ Mara'acame mühürütüariecai te'uximayatametemama xevitü, 'iya Pecuru minacavite canimarieyatücaitüni. Mücü müpaü rehüave, Quete ne necamarexei vana haraverita hamatüana pe'uyeicame. ²⁷ Tavari niyuta'imani Pecuru. Yapaucua niutahiva vacana.

Piratusüa que müti'atüarie Quesusi

(Mateu 27:1-2, 11-14; Maricuxi 15:1-5; Rucaxi 23:1-5)

²⁸ Hicü Caipasisüa meheyecüneca mecani'atüani Quesusi 'isücame quie. Niyuimuanatücaitüni. Mümeri mepücaheutahaxüa 'isücame quita capa meca'itiatü me'acüneccü, masi Pasicua 'icuaiyari memütécuanicü. ²⁹ 'Ayumieme Piratu tacua nivayeyani vahüxie. Müpaü niutayüni, Titacü xete'ixaneta 'icü tevi. ³⁰ Müme müpaü metenita'eiya, Xüca 'icü 'axa catiyurienenique, tepücamasiyetuirieniqueyü. ³¹ Hicü Piratu müpaü tivarutahüave, Xequenanuvitüqui. Xequeneuta'inüata xe'inüari niuquiyari que maine. Huriyusixi müpaü mete'itahüave, Tame heiserie

tepücahexeiyá temimienicü teví. ³² Mücücü naye'ani Qesusi niuqueiya mutainecai que mütimüniquecai ticuxatatü. ³³ Hicü tavari Piratu neutahani 'isücame quita. Nitahüave Qesusi, müpaü tinitahüave, 'Ecü Huriyusixi petiva'aitüvame. ³⁴ Qesusi müpaü tita'ei, 'Acümana müpaü petiutaine, hipatü nusu memate'utahüavixü nehepaüsita. ³⁵ Piratu tita'ei, Ne netihuriyu. 'Ateüterima, mara'acate memühürütüarie mepümasiyetua nehésüa. Que petiuyuri. ³⁶ Qesusi müpaü tita'ei, 'Ena cuiepa pücamieme que nemüti'aita. Xüca 'ena cuiepa miemetüni que nemüti'aita, netupirisixima mecaniyucitüveniqueyu nemücayetuiyanicü Huriyusixi vahésüa. Masi hicü que nemüti'aita 'uva pücamieme. ³⁷ Piratu müpaü titahüave, Que peti'aitametüni 'ecü. Qesusi müpaü tita'ei, 'Ecü pecaniutaineni ne ti'aitame nemühücü. 'Ayumieme necaniutinüiva, 'ayumieme cuiepa necaninuani, nemütitahecüatanicü tita yuri müraine hepaüsita. Yunaitü yuri mürainesie miemete mecaneni'enieca ne'utaniucame. ³⁸ Piratu müpaü tinitahüave, Que titita yuri maine.

*'Isücame que mütiuta'aitaxü, Qesusi mümierienicü
(Mateu 27:15-31; Maricuxi 15:6-20; Rucaxi 23:13-25)*

Hicü müpaü 'utayüca tavari nivayeyani Huriyusixi vahüxie. Müpaü tinivarutahüave, Ne tixaü nepücatiucaxei nemütihüpanicü hesiena. ³⁹ 'Ipaü cani'aneni xeyeyari, xeime nemüxexünirienicü Pasicua 'ixüararipa. Mericüte, xecateyuvaüriya nemüxexünirieni Huriyusixi tixe'aitüvame. ⁴⁰ Hicü müpaü meniutihiva tavari, Mücü pücatixaü, Vaxavaxi püta me'utiyuatü. 'Iya Vaxavaxi catininavayametücaitüni.

19

¹ Hicü Piratu neivitüni Qesusi, tiniuta'aita mücuveyaxüanicü. ² Cuyaxita xuya mumayari me'utasaca mu'uyasie menenutimanirieni. Herie mieme 'ixuriqui mütaüraüyecü menenacuvirieni. ³ Hüxiena meni'axecaitüni müpaü me'utiyuatü, 'Aixüa 'acu Huriyusixi tiva'aitüvame. Menicuvaxüanita.

⁴ Hicü tavari tacua nivayeyani Piratu. Müpaü tinivarutahüave, Camü 'uva tacupai nepüxe'atüirieni xemütemaicaicacü tixaü nemücatiucaxecü hesiena nemütihüpanicü. ⁵ Hicü Qesusi nivayeyani xuya mumayari 'anamatü, herie mieme 'ixuriqui mütaüraüye 'anacuvietü. Müpaü tivarahüave, Camü teví. ⁶ Hicüri mara'acate memühürütüariecai tupirisixita quepauca memixei meniutihiva müpaü me'utiyuatü, Curuxisie queneumi'a, curuxisie. Piratu müpaü tivacühüave, Xemesü xequenanutüqui, curuxisie xequenemi'a. Neri tixaü nepücatiucaxei hesiena nemütihüpanicü. ⁷ Huriyusixi müpaü mete'ita'ei, Tame 'inüari niuquiyari tecanexeyani. Mücü 'inüari que maine, neuyeveca 'icü mümüni Cacaüyari nu'aya mayuyeitüacü.

⁸ Piratu 'icü niuqui 'u'enieca masi vaüca neumacaitüni. ⁹ Tavari 'isücame quita heutahaca müpaü tinitahüave Qesusi, Haque pepemieme 'ecü. Qesusiri haquevasü cacanita'eiya. ¹⁰ Piraturi müpaü titahüave, Pecanetita'eiya ne. Pecatimate ne heiserie nemexeyia nemümasixünacü, heiserie nerexeyata curuxisie nemümasimienicü. ¹¹ Qesusi müpaü tita'ei, 'Ecü heiserie pepücahexeiyaniqueyu nehepaüsita taheima miemecü xüca pecapitüariecaque. 'Ayumieme 'iya munesiyetua 'ahésüa, mücü masi vaücava 'axa tiniuyurieni. ¹² Piratu 'ayumiemerü tinicuvaunecaitüni que mütiünacü. Huriyusixi mecaniutihiva müpaü me'utiyuatü, Xüca

'icü pe'uxüna, pepüca'inaqui'erie Ti'aitame Sesaxi. Yunaitü te'aitamete memayuyeyitüa mecane'ye'unieca Sesaxi.

¹³ Hicü Piratu 'icü vaniucü 'u'enieca nivayehana Quesusi. Mana caniucayerüni Piratu yu'avenisie Macutenusariya müracutevasie, Hepürayusixi vaniucü Cavata müracutevasie. ¹⁴ 'Iya tucarisie meniha'aritäacaitüni Pasicua 'ixüarariyari. 'Esivatücacu tuca nayeiximecaitüni. Müpaü tinivarutahüave Huriyusixi, Camü tixe'aitüvame. ¹⁵ Mümeri meniutihiva, Quenanuvitüqui, quenanuvitüqui, curuxisie quenemi'a. Piratu müpaü tivacühüave, Qetütüri curuxisie nepeimieni tixe'aitüvame. Mara'acate memühüritüariecai müpaü mete'ita'ei, Tame xeime tepücahexe'ya tati'aitüvame, Sesaxi xei'cua pütati'aitüvame. ¹⁶ Hicü nivayeturieni curuxisie mümierienicü. Hicü meneihana Quesusi.

Quesusi que mütiümierie curuxisie

(Mateu 27:32-44; Maricuxi 15:21-32; Rucaxi 23:26-43)

¹⁷ Yucuruxi 'atütü mana neyani Müqui Mu'uya Manuca müracutevasie, Hepürayusixi vaniucü Curucuta müracutevasie. ¹⁸ Manari curuxisie menitivieni. Yuhutame hamatüana metevartivütüa naisata, Quesusi vahixüata. ¹⁹ Piratuta 'inüari niuta'utüani. Curuxisie neimani. Müpaü catine'ucaitüni, QUESUSI NASARETITANACA HURIYUSIXI TIVA'AITÜVAME. ²⁰ Huriyusixi yumüretü menititerüva 'iya 'inüari quiecaru mehuracü Quesusi mamieriesie. Hepürayusixi Xumatari Cüriyecusixi vaniucitecü püraye'uxacai. ²¹ Hicü Huriyusixi vamara'acate memühüritüariecai müpaü metenitahüave Piratu, Pepücani'utüani Huriyusixi Tiva'aitüvame. 'Ipaü püta, 'Iya mainecai Huriyusixi nepütiva'aitüvame pepütini'utüani. ²² Piratu müpaü tivaruta'ei, Que nemütü'utüa netiniuta'utüaniri.

²³ Hicü cuyaxi curuxisie me'icavieca Quesusi, 'ixuriquiteya meneutahuriexüani. Naucame menayeitüani, yuxexütü cuyaxi xei 'ixuriquiyari memexeyanicü, tetüata mieme 'ixuriquita 'aparüte yuxaüta. Tetüata mieme 'ixuriquieya püca'ipecai, yuxevitü ni'isecaitüni naitü. ²⁴ Hicü müpaü meteniyutahüaveni, Camü tepüca'itisanani. Masi tepütata'iva, siparasü quepai pe'iva. Müpaü tinaye'atüarieni 'utüarica müpaü maine, Ne'ixuriqui meniutapataxüani yuhesie mieme, ne'ixuriquicü menayu'iva.

Mericüsü müpaü mecateniuyurieni cuyaxi. ²⁵ Quesusi curuxieya 'aurie meniti'ucaitünita Quesusi varusieya, varusieya 'ivaya, Mariya Cüreupa 'üyaya, Mariya Mararatanaca yunaitü. ²⁶ Quesusisü varuxeyaca mana meti'ucacu yuvarusi, 'iya tiyü'üquitüvame münacu'eriecai, müpaü tinitahüave yuvarusi, 'Uca 'acu, camü 'anive. ²⁷ 'Arique müpaü tinihüritüani 'iya tiyü'üquitüvame, Camü 'avarusi 'utaitü. 'Iya tucarisie tiyü'üquitüvame yuhesüa nei'inieni.

Quesusi yu'iyari que mütiyetua

(Mateu 27:45-56; Maricuxi 15:33-41; Rucaxi 23:44-49)

²⁸ 'Anari Quesusi müpaü timaitü naitü 'ari maye'atüariecü, 'utüarica maye'atüarienicü müpaü niutayüni, Nepeuharimücü. ²⁹ Xari mana niucateitüni vinu masina hünütü. Hicü ha 'iseveme mucuxani me'utahüniyaca vinu masinacü, hisupu cüyeyarisie me'iyeca, teniena meneitiserieni. ³⁰ Quesusi he'inüataca vinu masina müpaü niutayüni, Canaye'aniri. Yumu'usie 'anacatusireca niyetuani yu'iyari.

Cuya que müreitise Quesusi 'aquitana

³¹ Mericüsü 'iya tucarisie meniha'aritäacaitüni 'ixüarari. 'Ayumieme Huriyusixi menitavavirieni Piratu vavature memütitaracü memüvaraca'ünicü, caxarite memücayuhayevacü curuxisie me'uyevütü 'uxipiya tucarisie. 'Iya 'uxipiya tucari yemecü cani'ixüararitäacaitüni. ³² 'Ayumieme cuyaxi mana meniu'axüani, memucavütüarie curuxisie hamatüana xeime vatuteya meniutitara, xeimetari vatuteya mete'utitaraxü. ³³ Quesusisüa me'u'axüaca vatuteya mepüca'utitaraxü memixeicü müquime.

³⁴ Masi xevitü cuya pisicacü neitiseni 'aquitana. Yapaucua naneni xuriya hata. ³⁵ Que mü'ane munierixü tiniutahecüata. Tita mütitahecüata yuri canaineni. Mücüta tinimaica yuri mainecü, yuri xemüte'eriecacü xemeta. ³⁶ Müpaü tiniuyüni 'utüarica maye'atüarienicü müpaü mutaine, 'Umeyari pücatitare. ³⁷ Tavari xevitü 'utüarica 'ipaü nainen, Mecani'ixüariecuni que mü'ane memuse.

Teuquiyapa que memüteheite Quesusi

(Mateu 27:57-61; Maricuxi 15:42-47; Rucaxi 23:50-56)

³⁸ Mericüsü 'arique Cuse 'Arimateyatanaca canitavavirieni Piratu menucuenicü Quesusi caxarieya. 'Iya Cuse Quesusisüa mieme catiniyü'üquitüvameütacaitüni 'avie, müvamacarücaicü Huriyusixi. Piraturi canipitüani. Neyani, caxarieya necueni. ³⁹ Nicuremu mana ninuanita meripai hesüana munua yüvicüta. 'Iyasü miru haruhemame visi mu'üa mutacuicuiya ni'atüani merie necapaü paümeme. ⁴⁰ Hicü meneicueni Quesusi caxarieya. Menicu'eima 'ixuriquitecü visi mu'üa me'icavirieca. Müpaü cani'aneni Huriyusixi vayeiyari teuquiyacü. ⁴¹ Mana curuxisie mamerieie haraveri niyemacaitüni. Haraverita teuquiyapa xique müvaye'inierie nicumacaitüni. Xevitü cuxi mücü teuquiyapa pücacateuquievecai. ⁴² Muva 'ayumieme meneiteni Quesusi, Huriyusixi memüyuha'aritäacacü 'iya tucarisie, teuquiyapa mehuracaicü.

20

Que müranucuque Quesusi müquite vasata

(Mateu 28:1-10; Maricuxi 16:1-8; Rucaxi 24:1-12)

¹ Mericüsü mexüacame tucariyarisie semanasie teuquiyapa ninuani Mariya Mararatanaca 'uyüvicacu cuxi yuimuana. Heuhüiyacame nixeiya tete teuquiya hüxie meucatei. ² Hicü nausarümetü neyani. Simuni Pecurusüa ninuani, xeimesüata tiyü'üquitüvame Quesusi minaqu'eriecaisüa. Müpaü tinivarutahüave, Teuquiyapa menivayecueni Ti'aitame. 'Asitepücatemate haque memeite. ³ Hicü Pecuru neyani xevitü tiyü'üquitüvamematü. Teuquiyapa menahucaitüni. ⁴ Yuhepaüsita meninausarümeacaitüni. Xevitü tiyü'üquitüvame masi niutanausacai, Pecuru na'iva, naye'ani meri teuquiyapa. ⁵ 'Anahuca nixeiya 'ixuriquite mana 'acateme, peru muva pücaheutaha. ⁶ Hicü Simuni Pecuru 'u'imatütü ninuani. Teuquiyapa neutahani. 'Ixuriquite niuxeiya mana 'acateme. ⁷ Tuvaxa tiuxei mu'uya me'eimecai 'ixuriquite 'aurie caticateme, yateva ticateme püta tutunime 'uxeicüa. ⁸ 'Ana neutahani 'iya tiyü'üquitüvame 'umexüatü munua teuquiyapa. Nixeiya, yuri tiniuta'erieni. ⁹ Müme cuxi mepücaheitimaivavecai 'utüarica meuyevecaicü müquite vasata manucueni maine. ¹⁰ Hicü teyü'üquitüvamate yuquie menecüne.

*Masiücütü que mürayuyeyitüa Quesusi Mariya Mararatanaca hüxie
(Maricuxi 16:9-11)*

¹¹ Mericüsü Mariya teuquiya hüxie niutivécaitüni tacua 'utasuatü. Hicü 'utasuatü nanahuni, teuquiyapa neutaniere. ¹² Mana nivaruxeiya niuqui tuayamete yuhutame me'anacatuxame. Xevitü Quesusi mu'uya manucatei nacateitüni, xevitüta quetaya manucatei racatei haque Quesusi caxarieya manutequiecai. ¹³ Müme müpäü metenitahüave, Neuxei 'uca, titayari petiutasuaca. ¹⁴ Müpäü tivacühüave, Neti'aitüvame mepecuei, 'asinepücatimate haque memeite. Müpäü 'utayüca ta'aurie naveni. Nixeiya Quesusi mana 'utiveme, masi 'asipücatimaicai müquesusitücaicü. ¹⁵ Quesusi müpäü tinitahüave, Neuxei 'uca, titayari petiutasuaca. Quepai pepüracuvaune. Mücü haravericame 'erietü müpäü tinitahüave, Neuxei 'uqui, xüca 'ecü peheicueni, queneneutaxatüa haque pemeite. Neri nenenucueimücü. ¹⁶ Quesusi müpäü ticühüave, Mariya 'acu. 'Iya hepana 'aniereca müpäü tinitahüave Hepürayusixi vaniugüicü, Xavuni, taniugüicü Ti'üquitame maine. ¹⁷ Quesusi müpäü ticühüave, Pepücanesiviyani. Ne'uquiyarisüa nepüca'anutiyeive cuxi. Masi ne'ivama vahesüa quenemie. Müpäü quetinivaretahävi, Ne'uquiyarisüa müxe'uquiyarisüa nenanutiyeimücü, necacaüyarisüa müxecacaüyarisüa neranutiyani. ¹⁸ Hicü Mariya Mararatanaca mana ninuani müpäü tivacuxaxatüvatü teyü'üquitüvamete Ti'aitame muxecicü, müpäü mürehüavecaicü.

*Masiücütü que mürayuyeyitüa Quesusi teyü'üquitüvamete vahüxie
(Mateu 28:16-20; Maricuxi 16:14-18; Rucaxi 24:36-49)*

¹⁹ Mericüsü 'acayunecu mücü mexüacame tucariyarisie semanasie, teyü'üquitüvamete memütitecaisie quiteniete reunatücaicacu memüvamacarücaicü Huriyusixi, Quesusi ninuani. Vahixüapa niutaqueni. Müpäü tinivarutahüave, Xüca xeca'uximatüarieca yu'iyarisie. ²⁰ Müpäü 'utayüca nivaruxeisitüani yumamate yu'aqui. Teyü'üquitüvamete meniyutemamaviecaitüni Ti'aitame mexeyatü. ²¹ Hicü Quesusi tavari müpäü tivarutahüave, Xüca xeca'uximatüarieca yu'iyarisie. Ne'uquiyari munesiheyenü'apaü, neta müpäü necanixeheutanü'axüani. ²² Müpäü 'utayüca nivaru'iyamani. Müpäü tivarutahüave, Xequeneutanaqui'eri 'Iyari Mütiyupata. ²³ Sepa que memühate xemütevereuyehüvirieni tita 'axa memütetyurie, meteneuyehüviyariecuni. Sepa que memühate xemüvavesitüaca tita 'axa memütetyurie, menivecacuni mepücajutaxüna.

Tumaxi yuri que mücati'eriecai

²⁴ Mericüsü Tumaxi Vavari mütitevacai tamamata heimana yuhutame vahesüa mieme canihücütücaitüni. 'Iya vahamatü püca'uyeicacai quepaucua Quesusi munua. ²⁵ Hicü hipatü teyü'üquitüvamete müpäü metenicuxaxatüvacaitüni, Ti'aitame tecaniuxeiya, me'utiyyatü. 'Iya tivacühüave, Xücaru mamayasie neca'ixeyani cürapuxi 'uxayari, xüca ne'itüvamecü neca'imayüani cürapuxi 'uxayari, 'aquieya xüca nemamacü neca'imayüani, yuri nepücatita'erieniri.

²⁶ Mericüsü 'atahairieca tucari 'anucayacu tavari menititecaitüni quita teyü'üquitüvametemama. Tumaxita vahamatü tiucatei. Hicü quiteniete reunarümacacu Quesusi ninuani. Vahixüapa niutaqueni. Müpäü tinivarutahüave, Xüca xeca'uximatüarieca yu'iyarisie. ²⁷ Hicü müpäü

titahüavixü Tumaxi, Quenaye'a, 'a'itüvamecü queneneumayüa nemamatesie, 'amamacü queneneumayüani ne'aquita. Yuri pecati'erietü pepüca'ayeiximeni, yuri peti'erietü püta quenaye'a. ²⁸ Tumaxi müpaü tinita'eiya, Neti'aitüvame necaüyari 'acu. ²⁹ Quesusi müpaü titahüave, Yuri petiuta'erie pemünesi'uxeicü. Müme memücanesixeyavave peru yuri memüte'erie, müme mecaniyutemamavieca.

Titayari maca'utüari xapa

³⁰ Mericüte, 'inüari yücü 'aneneme müireme yatiniyuriencaitüni Quesusi teyü'üquitüvamete vahüxie, que mücare'utüarie 'icü xapasie. ³¹ 'Icürü canaca'utüarieni yuri xemüte'eriecacü Quesusi mücürisitucü, Cacaüyari münu'ayacü. Yuri xete'erietü tucari xemexeyanicü hesüana xemieme-tetütü raca'utüarie.

21

Masiücütü que mürayuyeitüa Quesusi teyü'üquitüvamete 'atayuhutame vahüxie

¹ Mericüsü 'arique tavari Quesusi masiücütü nayuyeitüani teyü'üquitüvamete vahüxie Tiveriya haracunayarisie. 'Ipaü masiücütü nayuyeitüani. ² 'Axeicüa meniu'uvacaitüni Simuni Pecuru, Tumaxi Vavari mütitevacai, Natanaheri Canatanaca Carereya cuieyarisie mieme, Severeu nivemama, teyü'üquitüvametemama hipatü yuhutatü. ³ Simuni Pecuru müpaü tinivarutahüave, Ne nepüquesüveyiami. Müpaü mete'itahüave, Tame 'ahamatü tepuhu tanaitü. Mana menecüne, canuvasie menicayaxe. Mücü tücarisie tixaütü mepücate'u'axixü. ⁴ Mericüsü 'esiva 'uhecüacacu mana niutaqueni Quesusi haracuna tesita. Masi teyü'üquitüvamete mepüca'imaicai Quesusitüme. ⁵ Hicü Quesusi müpaü tinivarutahüave, Neuxei temari, 'icuai xecatehexeiya. Müpaü mete'ita'ei, Havaicü. ⁶ 'Iya tivacühüave, Vipi xequeneucavivi canuva serieta. Mana xecanivacaxeyacuni. Mana meneicavivieni. Mepüyutatexi me'ihanatü memüvaücavacaicü quesüte. ⁷ Hicü 'iya tiyü'üquitüvame Quesusi minaqu'eriecai müpaü tinitahüave Pecuru, Cari Ti'aitame canihücütüni. Hicü Simuni Pecuru 'u'enaca quename Ti'aitame hücütücai, yu'ixuriqui herie mieme 'anacuvieca 'amavetü 'amuyeicacaicü, hapa neucasuna. ⁸ Hipatü teyü'üquitüvamete canuvasie meyetetü mecaniu'axüani vipi me'uhaximetü quesüte mehüneme. Cuiepa pücahetevacai, huta teviyari heimana tamamata mamayari xEICÜA petevacai. ⁹ Cuiepa me'u'axüaca tü meniuxeiya 'etinereme, quesü tüpa 'acaimete'uxeipamame. ¹⁰ Quesusi müpaü tinivarutahüave, Qesüte xique xemüvarutivi xequenivara'üi. ¹¹ Simuni Pecuru mana neutimaque, vipi canihana cuiepa. Qesüte 'amepapatü menihüncaitüni, xei sienituyari heimana huta teviyari heimana tamamata heimana yuhaicatü meniyupaümeccaitüni. Sepanetü memüvaücavacai, püca'utasanixü vipi. ¹² Quesusi müpaü tinivarutahüave, Xequenacüni xequetenecuacari. Teyü'üquitüvamete ni xevitü pücayuvaüriyacai 'ecü que pepüpaicü titahüaveque, Ti'aitame mühücütücaicü memütemaicaicü. ¹³ Hicü Quesusi mana ninuani, pa nanucü'üni. Nivarumini, quesü yaxeicüata tivarumi.

¹⁴ 'Ana hairieca masiücütü nayuyeitüani Quesusi teyü'üquitüvamete vahüxie müquite vasata 'anucuqueca.

Nemuxasi türixi quetinivarumicua, que mainecai

¹⁵ Mericüsü mete'ucuacu Qesusi müpaü tinitahüave Simuni Pecuru, Simuni 'acu Vani nu'aya, vaücava penetinaqui'erie, 'ime 'esiva xeicüa menesinaqui'eriecacu. 'Iya rehüave, Hü Ti'aitame. 'Ecü pepütimate nemümasinaqui'erie. Titahüave, Mericüte, nemuxasi türixi quetinivarumicua. ¹⁶ Hutarieca müpaü titahüave, Simuni 'acu Vani nu'aya, penetinaqui'erie. Müpaü titahüave, Hü Ti'aitame. 'Ecü pepütimate nemümasinaqui'erie. Müpaü titahüave, Nemuxasi queniva'üviyani. ¹⁷ Hairiecari titahüave, Simuni 'acu Vani nu'aya, penetinaqui'erie. Pecuru niyuhiverieca hairieca penetinaqui'erie mütitahüavixücü. Müpaü tinitahüave, Ti'aitame, 'ecü nai pecatinimaica. Pepütimate nemümasinaqui'erie. Qesusi titahüave, Quetinivarumicua nemuxasi. ¹⁸ Niuqui caniseüyeni que nematicühüave, quepaucua pemühecuacai 'acümana pena'ahüayacaitüni peticuyeicacai haque pemeuyeimücücai. Quepaucua pemütaseüye, xevitü camananahüamücü maranuhana haque pemücaheuyeimücü, 'amama penitaseraxüamücü. ¹⁹ Müpaü niutayüni tihecüatätü que mütimüniquecai visi 'aneme 'ayeitüanique Cacaüyari. Müpaü 'utayüca müpaü tinitahüave, Quenenanuveyiya ne'utüma.

Mücü tiyü'üquitüvame Qesusi minaqu'eriecai

²⁰ Pecuru ta'aurie 'aveca nixeiya mücü tiyü'üquitüvame Qesusi minaqu'eriecai, mücü memüte'ucuaisie 'auriena mucatei müpaü mütitahüavixü, Ti'aitame que paicü masiyetuani. Nixeiya 'iya varuveiyame. ²¹ Pecuru 'ixeyaca mücü, müpaü tinitahüave Qesusi, Ti'aitame que tiyurieni 'iya. ²² Qesusi müpaü ticühüave, Xüca nesi'unaqueque 'icü müyuhayevacü nemunuanique, quesü pe'aneniqueyu 'ecü. Quenenanuveyiya ne'utüma. ²³ 'Ayumieme ta'ivama vasata 'icü niuqui canixasivacaitüni, quename 'iya tiyü'üquitüvame camüniquecai. Masi Qesusi müpaü pücatitahüavixü mücamüniquecaicü. Xüca nesi'unaqueque müyuhayevacü nemunuanique, quesü pe'aneniqueyu 'ecü, püta titahüavixü.

²⁴ Mücü tiyü'üquitüvame canihücütüni que mü'ane mütihecüata 'icü hepaüsita, que mü'ane mütiuti'utüa 'icü. Tepütimate tita mütihecüata yuri maine.

²⁵ Vaücava cuxi yücü 'anenetü canixuaveni que mütiuyuri Qesusi. Xüca xexuitü tiuti'utüarienique, müpaü nepüticu'eriva, 'ena cuiempa pücatinaqueniequeyu xapate mütiti'utüarieniqueyu. Müpaü xeicüa.

NÜ'ARISIXI Que Memüte'uyuri

Que memüte'utahüavarie memeixeyaniquecaicü 'Iyari Mütiyupata

¹ Neuxei Teuquiru, matüaripai mieme xapa neputavevi mexüacame, nai que mütiuyü hepaüsita ticuxatame, Qesusi que mütisutüa yatiyurienetü yati'üquitatü. ² Müpaü tiuyurieca, 'ana nanutivitüquieni, 'aisica varupitüaca nü'arisixi müvaranuyeteüxixü, 'Iyari Mütiyupata yati'aitacacu. ³ Tiucuineca mücü, vahesüa 'ayenieretü puyuecüatacai mamarivaveme tiyurienetü. Huta teviyari tucari mepixeyiacai. Tinivacuxaxatüvacaitüni que müti'ane Cacaüyari ti'aitametücacu.

⁴ Hicü vahamatü 'a'ucaitü 'ipaü tinivaruta'aitüani, Xepüca'ayecücani Querusareme, masi xequetenecuevieca tita ne'uquiyari mütixatacai quename tixehanü'airieni, que nemütixe'utahüavixü. ⁵ Vani hacü tiniuca'üyacaitüni, xeme püta xepüca'üyarieni 'Iyari Mütiyupatacü yapäumexa tucari tixüyu. Müpaü niutayüni.

Qesusi que müranutitüa

⁶ Mericüsü müme hamatüana memuyucuxeürie müpaü metenicu'ivaviyacaitüni, Neuxei Ti'aitame, hicü petatipitüa tame 'Ixaherisixi teüteriyari temütetati'aitüanicü meripaipaü. ⁷ Mücüsü müpaü tinivarutahüave, Xeme xehesie pücatinaque xemütemaicacü viyari tucari hepaüsita. Ne'uquiyari püta nipata mücü naime heiserie mexeyanicü hepaüsitana. ⁸ Masisü xecanitürücariyariecuni 'Iyari Mütiyupata xehesie tiviyayu. Xemunenierixü xepüyüaca xetehecüatatü nehepaüsita Querusareme, naisarie Cureyasie Samariyasie naisarie cuie manunierepai.

⁹ Müpaü 'utayüca, müme me'ixeyiacacu, nanutivitüquieni. Hai niucuyani memüca'ixeyacü. ¹⁰ Hicü yuheima me'utinenierecacu mexi 'utimiecai, camü 'uquisi yuhutatü va'aurie meniuti'uni me'anacatuxatü. ¹¹ Müme müpaü metenivarutahüave, Carereyatari 'acu, titayari yuheima xete'utineniere. Mücütütü xesata 'uветü meutivitüquie yuheima Qesusitütü, que xemüte'ixei heutimieme yuheima, yaxecüa 'anetü canin-uamücü.

Que, memütehenuyexei xeime mühüritüarienicü Cura tiutahayevacu

¹² Mericüsü yemuri Huriva Mati'usie me'ayenexüaca Querusareme meniu'axüani. 'Uxipiya tucarisie tevi que mütipitüarie muyeicanicü, müpaü pehura Querusareme. ¹³ Me'u'axüaca, quita meheutahaxüaca meneuticüne qui taüta. Mana mepü'axecai Pecuru Cacuvu Vani 'Atürexü Piripe Tumaxi Parüturume Mateu Cacuvu 'Aripeu nu'aya, Simuni müserutisitatücai, Cura Cacuvu 'ivaya. ¹⁴ Müme yunaitü 'axeicüa mepü'ayumiemetetücai neneviericü, 'ucarita, Mariyata Qesusi müvarusieyatücai, 'ivamamata.

¹⁵ Mericüsü 'ana Pecuru nanucuqueni yu'ivama vahixüapa. Teüteri 'axeicüa meyuxeürietü xei sienituyari heimana xei teviyari yacütütü meniypaümecaitüni. Müpaü niutayüni Pecuru, ¹⁶ Ne'ivamarixi, neuyevacaitüni 'utüarica maye'anicü, meripai que mütiutayü 'Iyari Mütiyupata, Raviri müpaü 'utayüca Cura hepaüsita, que mü'ane müvarevitü

müme memivi Quesusi hepaüsita. ¹⁷ Tame xevitü pühücütücai, 'icü tahüritüarica hesiena pütinaquecai. ¹⁸ Mericüsü vaniu cuie punanai mücü tumini ma'ivaxücü yatuyurieca que mücatiheiserie. Mana 'ativeca yuhuriepa pasanixü, cuinurieya naitü navivieni. ¹⁹ Querusareme memütama yunaitü mepüte'utamari. 'Ayumieme mücü cuie Haserama catinacutevaca vaniuquicü, taniuquicü Xuriya Mataxüri racuteva. ²⁰ Puta'utüarie Cuicari Xapayarisie müpaü 'anuyütü,

Que'uyemaveni quiya,
Xevitütüma püca'ayecani.
Müpaü panuyüneta,
Que mütihüritüariecai,
Xevitü püta yaquetihüritüarieca.

²¹ Mericüte, neyevaca xevitü müme 'uquisi tahamatü memu'uvacai tucaricü quepaucua Ti'aitame Quesusi tahesüa manuyeicacai ²² 'iya tucarisie Vani meca'üyaxüsie, 'iya tucarisie tasata manutivitüquieque, peuyevese xevitü müme memunenierixü tahamatü tihecüatatü mayan-icü que müranucuque.

²³ Hicü yuhutame menivaruti'uitüani Cuse Varüsavaxi mütimevacai Cusitu müremu'uhüacai, Matiya. ²⁴ Meniyutanenevieni müpaü me'utiyuatü, 'Ecü Ti'aitame pecatinimaica yunaime va'iyari. Quetaneuxeisitüa que mü'ane pemanuyexei 'icü yuhutame, ²⁵ hesiena mütinacuenicü 'icü hepaüsita mühüritüarienicü mütanü'arienicü, Cura yatuhayevacu yuhuyeripa metüacü. ²⁶ Inüari meputavevi que mü'ane mühücütüni. Matiyasie tiniunaque. Mepi'inüataxü tamamata heimana xevime nü'arisixi vahamatü.

2

'Iyari Mütiyupata que mütinua

¹ Mericüsü 'ixüarari 'atahutarieca semanasie mieme 'aye'acu yunaitü mepüyuxeüriecai yameteyurienique 'uxeicüa. ² Yapaucua taheima mieme 'ecapaü 'anetü niuyuanu türücaüyetü carima 'uyemietü. Mücü yuariya putahünixü quita memüvayetecaisie. ³ Taipäü 'aneneme mepuxei yuxexuime vahesie 'a'ucame. ⁴ Yunaime püvaruvi 'Iyari Mütiyupata. Mepisutüa me'utiniutü niuquitecü, 'Iyari que mütivapitüacai memütiniunicü.

⁵ Mericüsü Querusareme mepütitecai Huriyusixi Cacaüyari memayexeyacai yunaime nuivarite vahesüa memümiemetetücai naisari muyuavitüa. ⁶ Quepaucua yuariya muyua yunaitü mepuyuxeüri, mepüxamuriyacai yuxexuitü yuniuquicü memüva'eniecaicü me'utiniucame. ⁷ Mepü'iyarixiecai mepühüxyiacai müpaü me'utiyuatü, Neuxei, 'icü yunaitü memutiniuca mecatecarereyatari. ⁸ Quetütüri 'icü teteva'enie taxexuitü taniuquicü memutiniuca que temüte'ununuivaxü. ⁹ Parutiyatari, Meriyatari, 'Eramitatari, Mesuputamiasie temütama, Cureyasie Caparusiyasie Punitusie 'Asiyasie ¹⁰ Püriquiyasie Pamüpiriyasie 'Equipitusie 'Apüricasie Sirene temütama, Xumatari memü'ivatatüve, ¹¹ Huriyusixi, hipatü Huriyusixi memacü, Cüretatari, 'Araviyatari, tanaitü tepüva'enie me'utiniucame taniuquicü, que mütimarive Cacaüyari me'utiyuaneme. ¹² Yunaitü meni'iyarixiecaitüni, 'asimepücatemaicai quetütü mütiyüanecai, yuxexuitü müpaü meteyücühüavetü, Que tititari

'icü. ¹³ Hipatü mevananaimatü müpaü meniutiyuanecaitüni, Mepuhuxa xeicüa vinu macacacü.

Pecuru que müticuxatacai heiva

¹⁴ Hicü Pecuru 'anucuqueca tamamata heimana xevime vahamatü, carima niutaniuni, müpaü tinivarutahüave, Neuxei Huriyusixi, yunaitü Querusareme xemütama. Xequetenemaica 'icü, xequeneneu'enie que nemütayüni. ¹⁵ 'Ime mepücatarüve xeme xemütecu'erivapaü, 'esiva xeicüa tucari püxüca. ¹⁶ Masi 'icü canihücütüni tita mütixasivacai, tixaxatame Cuheri ya'utainecacu,

¹⁷ Müpaü paine Cacaüyari, tucari 'aye'ayu quepauca mütaparirümeni, müpaü pütüyüni.

Ne'iyari nepütatuani teüteri yunaime vahesie.
Xenivema nehesie mieme mepütaniuni 'uquisi 'ucari,
Xetemari hecüta heinüsipäü 'aneneme mepüxeiyani,
Xe'uquiravesixi cusipa mepüteheinüni.

¹⁸ Yuricü müme nemütiva'aitüa 'uquisi 'ucari vahesie
Ne'iyari nepütatuani 'iya tucarisie,

Nehesie mieme mepütaniuni.

¹⁹ Nepüvahüxyiasitüani vaheima muyuavisie,
Hetüanata cuiepa 'inüari nepütüyurieni vaücava,
Xuriya, tai, 'aüxi cüsi nücame 'inüariyari.

²⁰ Tau yüvitü canayeimücü,

Meserita xuriya payani.

'Arique 'upamie Ti'aitame mücü tucarisie marivemesie xavatümesie.

²¹ 'Anarique yunaitü memihüaveni que mü'ane Ti'aitame mühücü,

Müme mepütavicueisitüarieni.

²² Neuxei 'Ixaherisixi, 'icü neniüqui xequene'enieca. Cacaüyari xesata pitahecüataxü Qesusi Nasaretitanaca marivemecü tiyurienetü türücaüyemecü, 'inüari tiyurienetü, 'iyacü que mütiuyuri Cacaüyari xesata que xemütemate xeme. ²³ Cacaüyari müpaü tiyücühüavetü, matüaripai müpaü timaitü, nicayeni müyetuiyanicü. 'Inüari sanamete xetevaruta'aitüaca xeniviya, vamamacü cüyesie xe'icavieca xecanimieni.

²⁴ Cacaüyari nenucuquetüani 'ixünaca que mürehüiyacai müquitü. 'Iya pücaüyvecai müquitü muyuhayevacü. ²⁵ Raviri müpaü paine hepaüsitana, Ti'aitame nepüxeiyacai yuheyemecü nehüxie,

Neserieta mutivecü nepücacuyuani.

²⁶ Ne'iyarisie 'ayumieme nepünetemavi,

Nenetemavietü nepütaniuni nenenicü.

Sepa necaxari 'amuca,

Mexi neta'icueva yuri nepüti'erie

²⁷ Quename ne'iyari peca'ucu'eirieni müquime.

Que mü'ane pemupataxü 'ahesie mieme pepüca'ipitüaca mütapüne.

²⁸ Pepünesi'utamarcasitüa nemayeyurinicü.

Temavierica pepünesipitüaca vaücava, nehamatü pe'uyeicatü.

²⁹ Neuxei 'ivamarixi. 'Aixüa can'aneni heiseriemecü mütixecuxaxatüvanicü tatevari Raviri hepaüsita. Caniumüni 'iya, tiucateuqui, macateuquesie mana tiuca cuxi tasata hicüque.

³⁰ Tixaxatame hücütütü catinimaicaitüni quename Cacaüyari 'üyühüritüa heiseriemecü müpaü 'utaitü, xevitü Ravirisie müyeyaniquecai heiserie püpütüarieniquecai Cürisitutütü, picayeniquecai 'uvenieya müra'aitasie

haitü. ³¹ Matüaripai 'ixeyatü müpaü caniyutayüni, Cürisitu que müranucuque ticuxatatü, müpaü 'utaitü, 'Iyarieya püca'ucu'eirivaxü müquitü, Vaiyarieya püca'utapünixü.

³² Mericüsü Cacaüyari penucuquetüa 'iya Quesusi. Tame tanaitü tepühüme temunenierixü temitahecüata. ³³ Anutivitüqueca Cacaüyari serieta, nitanaqui'erieni tita 'uquiyarieya mütitahüavixü mütipitüaniquecai, 'Iyari Mütiyupata hücütüme. Mücü niutatuani que xemüte'ixeyia que xemüte'i'enie. ³⁴ Mücü Raviritütü püca'anutitüa muyuavisie, siepüre müpaü paine,

Ti'aitame müpaü tinitahüave 'iya müneti'aitüva, Nserieta mexicuxi quenacani

³⁵ Müme memümasi'aca'unie nemüva'atüani 'ahetüa.

³⁶ Heiseriemecü 'ipaü xequetenemaica yunaitü 'Ixaheri quie quiecatari. Cacaüyari Ti'aitame payeitüa 'icü Quesusi, heiserie canipitüani que mü'ane xemumi curuxisie.

³⁷ Mericüsü me'u'enanaca yu'iyarisie mepühiveritüariecai. Müpaü metenivarutahüave Pecuru hipame nü'arisixita, ³⁸ Que teteyurieni ta'ivama. Pecuru müpaü tinivarutahüave, Xequeteneuhayeva que xemüteyurie, yuxexütü xepüca'üyarieni Quesusi Cürisitu xehüavetü. Tita 'axa xemüte'uyuri, xepüteheuyehüvyarieni. Xepütemiquieni 'Iyari Mütiyupata. ³⁹ 'Icü que mutayü que mütiyurieni niuquieya xehesie pümieme, xetüriyama vahesie timiemeta, yunaime teva miemete vahesie timiemeta, müme müvata'inieni Ti'aitame tacacaüyari vahesie timiemeta. ⁴⁰ Hipame müireme niuquicü püvarutahecüasitüiyaxü, nivavaviriecaitüni müpaü 'utaitü, Xequeneyutavicueisitüa hicü miemete 'axa memüte'u'iyari vasata. ⁴¹ Hicü müme niuquieya memutanaqui'eri meniuca'üyarieni. Mepüvarutinüi mücü tucarisie teüteri haica miriyari yacütütü. ⁴² Yamepü'ayumiemetetücai tita nü'arisixi memüte'üquitacai me'enietü meyuparevietü me'ititaratü pa meyunenevietü.

Que memüte'u'uvacai müme matüari Cürisitusie memütevyiacai

⁴³ Hicü yuxexütü yu'iyarisie meheumamatü menacüne. Vaücava mamarivavame 'inüari metenyuriecaitüni nü'arisixi. ⁴⁴ Yunaitü yuri memüte'uta'eri meniyuteütacaitüni yunaitü meyuxevitü, 'axeicüa mepeixeyacai naime. ⁴⁵ Yucüie yupinite mepüte'utua, mepüvapitüacai yuxexütü que memüteheiyehüacai. ⁴⁶ Tucaricü yamepü'ayumiemetetücai mepüyuxeüriecai tuqui curaruyarita. Mepititaracai pa qui meuti'uta, yu'inüa meputicuai meyutemamavietü 'aixüa mete'u'iyaritü. ⁴⁷ Meputiniucacai Cacaüyari hepaüsita 'aixüa me'utiyuatü. Yunaitü teüteri 'aixüa mepütecü'erivacai vahepaüsita. Tucaricü Ti'aitame püvaxeüriecai müme memütavicueisitüarieximecai vaxeviriyatü.

3

Muhurie que müranayehüiya

¹ Mericüsü Pecuru Vanimatü meneuticüne tuquipa cüa caviecacu tau quepaucua müyuneneviva. ² 'Uqui hurietü mutinuivaxü mana ni'atüarivacaitüni. Tucaricü menitiesacaitüni tuqui quitenie Visi Mü'ane müracutevasie. Mana rimusina püvavaviriecäi müme tuquita memeuta-haquecai. ³ Varuxeiyaca Pecuru Vani tuquita mehetahaxüaximecacu,

rimusina püvavaviriecai. ⁴ Pecuru 'ixeyiatü, Vanita, müpaü Pecuru tini-tahüave, Quetaneuxeiya. ⁵ Mücü nivaruxeiya tixaü mete'iminiqueme 'erietü. ⁶ Müpaü niutayüni masi Pecuru, Ni pürata tuminiyari ni huru tuminiyari nepücahexeiya. Tita nemürexeiya, mücü nepümatimini. Qesusi Cürisitu Nasaretitanacasüa nemümiemecü nepaine, quenancuquexi quenecuyeicani. ⁷ Serietana 'iviyaca mamayasie nenucuhana. Yapaucua niutiserire 'ücateya turuteya. ⁸ 'Anucusunaca niutaqueni, nicuyeicacaitüni. Vahamatü neutahani tuquita cuyeicatü 'utisucucacatü 'aixüa 'utaitü Cacaüyari hepaüsita. ⁹ Yunaitü teüteri menixeiya 'uyeicame 'aixüa 'utaineme Cacaüyari hepaüsita. ¹⁰ Meneitimani quename mücü hücütücai que mü'ane mutiyeixacai rimusnavietü tuqui quitenie Visi Mü'ane müracutevasie. Mepühüxiyacai mepü'iyarixiecai müya mütiuyücü.

Pecuru que müticuxatacai Sarumuni Nivetarieyatüa

¹¹ Hicü mücü tevi nivaruviya Pecuru Vanimame. Teüteri me'unasarümetü mehüxiyatü vahesüa mepu'axüa Sarumuni Nivetarieyatüa mütiuyetevasie. ¹² Pecuru varuxeiyaca müpaü tinivarutahüave teüteri, Neuxei 'Ixaherisixi, titayari xetehüxiya 'icü. Titayari xetatexeiya müpaü xetecu'erivatü, tatürücariyacü Cacaüyari cui temayexeyiacü nusu 'uyeicame temeyeitüa 'icü. ¹³ 'Apurahami 'Isahaqui Cacuvu vacacaüyari tatevarima müvacacaüyari mariveme nayeitüani yunive Qesusi. 'Iya xepüyetua xepitixani'eri Piratu hüxie quepaucua mücü mixünaquecai. ¹⁴ Xeme masi xepitixani'eri que mü'ane mupasie Cacaüyarisie mieme que mü'ane heiserie mexeiya, xepitavaviri tiyumemivame püta müxünarienicü, ¹⁵ tucari tiyupitüvame xepumi. Cacaüyari nenucuquetüani müquite vasata. Tame tepühüme temunenierixü temihecüata. ¹⁶ Yuri mütiuta'ericü que mü'ane mühücüsie, mücü 'ayumieme pitiseraxü 'icü xemüxeiya xemimate. Yuri que müti'erie Qesusi 'ipareviecacu, müpaü naime 'aixüa reu'eriecame neyeitüani yunaima xehüxie.

¹⁷ Hicütütüri ne'ivamarixi, ne nepütimate xeme müpaü xepüte'uyuri 'asixecatemitü, xe'uquiyarima vahepaü. ¹⁸ Cacaüyari meripai müpaü putayücai yunaitü texaxatemetemama müpaü me'utiyuanecacu, quename Cürisitu ticuinequecai que mü'ane Cacaüyari heiserie mipitüaniquecai. Müpaü tinaye'atüani. ¹⁹ 'Ayumieme xequeteneuhayeva que xemüteyurie, ta'aurie xequenaxürieca manuyeitüarienicü tita 'axa xemüte'uyuri, xehesüa 'uxipiya maye'anicü Ti'aitamesüa mieme, ²⁰ menü'anicü mücü Cürisitu que mü'ane xehesie mieme mucayeri, Qesusi heiserie mupitüari. ²¹ Peuyevese mütanaqui'eriyan taheima mexi tucari ca'aye'ave quepaucua 'aixüa mütiyurieni naime, que müticuxatacai Cacaüyari, texaxatemetemama hesiena mieme memupasie meripai miemete yame'utiyuanecacu. ²² Muisexi müpaü pütivarutahüavixü tatevarima, Ti'aitame müxecacaüyari tixexaxatüvame payeitüani xeime xe'ivama vasata mieme nehapaü 'aneme. Xeme xepi'enieca nai que mütitetahüave. ²³ Que mü'ane müca'i'enieni mücü tixaxatame, teüteri vasata pü'unierieca.

²⁴ Camüsü yunaitü texaxatamete, Samueri meri, 'arique yuxexuitü quemeyupaümetü memütecuxaxatacai, 'icü tucari hepaüsita metenihecüatacaitüni. ²⁵ Xeme texaxatamete xepüvanivema. Xehesie catiniunaque 'iya türatu Cacaüyari mitavevi xetevarima vahamatü. Cacaüyari

müpaü tinitahüave 'Apurahami, Que mü'ane 'ahesie müyeyani 'aixüa nivayuriemücü nuivarite cuiepa miemete yunaime. ²⁶ Mericüte, Cacaüyari 'enucuquetüaca yunive, peiyenü'a xehesie mieme meri 'aixüa müxeyurienicü, yuxexütü ta'aurie xemaxürienicü tita 'axa xemüteyurie xetecu'eirieme.

4

Pecuru Vanimatü que memüte'utahüavarie 'isücate vahesüa

¹ Mericüsü metevacuxaxatüvacacu cuxi teüteri, yapaucua vahesüa meniu'axüani mara'acate, tuqui mühüritüariematü Saruseusixi vahamatü ² meha'atü Pecuru Vani memüteva'üquitüacaicü teüteri, memüvahecüatüacaicü müquite vasata que müranucuqueni me'utiyaütü Qesusi mexatatü. ³ Mepüvarutiviyaxü, mepüvaranutaxüri 'uxa'ariecaque mucutaicairixücüri. ⁴ Yümüretü memi'eniecai niuqui yuri mepüte'uta'erie. 'Uquisi 'auxüme miriyari yacütütü meyupaümetü mepacü.

⁵ Hicü 'uxa'arieca Querusaremesie mepüyucuxeüri va'uquiyarima, 'uquiravesixi, müme 'inüari niuquiyaricü memüte'üquitametetücai, ⁶ mücü meta, 'Anasi mühüritüariecai mara'acate vahepaüsita, Caipasi, Vani, Herecanuturu, yunaitü mara'acate memühüritüariecai vaquie miemete. ⁷ Mana yuhixüapa mevati'uitüaca mecanivaruta'ivaviya 'ipaü me'utiyaütü, Que 'aneme türücariya xehexeyatü, que mü'anesüa xemiemetütü müya xepüteyurie xeme.

⁸ Hicü 'Iyari Mütiyupatacü hünētü müpaü tinivarutahüave Pecuru, Neuxei teüteri va'uquiyarima 'uquiravesixi xemü'ixaherisixi, ⁹ 'icü tucarisie tepüta'ivaviyariexime 'aixüa temiyuricü tevi ticuicame, que mütiuvicueisitüarie 'icü. ¹⁰ Siepüre xequetenemaica yunaitü, yunaitü teüteri 'Ixaherisixita yamequetemaica, Qesusi Cürisitu Nasaretitanacasüa mümiemecü, mücüsie tiviyatü 'icü 'ena puve xehüxie 'aixüa reu'erietü. Curuxisie xepicavi Qesusi, Cacaüyari nenucuquetüani müquite vasata. ¹¹ 'Icü tete canihücütüni xemixani'eri qui vevivamete, tete 'amünena securita mieme canayani. ¹² Xevitüta 'apüca'uyeica tasitavicueisitüvame. Ni xevitü püca'ucayerie muyuavitüa tame teüteri tasata cümana temütavicueisitüarienicü, mücü xeicüa pucayerie.

¹³ Mericüsü menivaxeyiacaitüni Pecuru Vanimame mecamamacame. Müpaü metenimaicaitüni hasuacua memücateyü'üquitüacaicü müme, tixaü memücatehümetücaicü. Menihüxiyacaitüni, menivaretimani Qesusimatü que memüte'u'uvacai. ¹⁴ Me'ixeyatü mücü 'uqui manayehüiya va'aurie 'uveme, mepücaüyüvavecai memüvaniquimanicü. ¹⁵ Mericüsü mevaruta'aitüaca memanuyecü necü 'isücate vahesüa, mecaniuyu'enieni ¹⁶ müpaü me'utiyaütü, Qesü teteyurieni 'icü teüteri vahepaüsita. Yuricü vacümana 'inüari püreyü, yunaitü que memütemate, que mütimasiücü yunaitü Querusareme memütama vahüxie. Tame tepücaüyüvave müpaü temutiyanenicü quename 'asicatiuyü. ¹⁷ Mericüte, tavari capa cuxasivanicü teüteri vasata, cümü türücaüyemecü tepüvahüritüani 'uxa'atüni varie 'iyasüa memiemetetütü memüca'icühüavenicü xeimeri. ¹⁸ Yuhesüa mevarutahüaveca yemecü mecanivaruta'aitüani tixaü memücatecuxatanicü memücateti'üquitanicü Qesusisüa memiemetetütü. ¹⁹ Pecuru Vanimatü müpaü metenivaruta'eiya, Xequeteneuta'inüata xeme xüca heiseritüni Cacaüyari

hüxie temüxe'enienicü, Cacaüyari püta temüca'enienicü. ²⁰ Mesü tepücaüvave temütehayeva tetcuxatatü tita temüte'uxei tita temüte'u'eni hepaüsita. ²¹ Müme tavarı yametevaruta'aitüaca menivarutatuani. Tixaütü mepücate'ucaxei memüva'uximatüacacü teüteri vacü, yunaitü 'aixüa memutiyanecaicü Cacaüyari hepaüsita mete'utamarieca que mütiüyü. ²² 'Iya tevi huta teviyari heimana yapaümeme viyari pexeyacai mücü 'inüaricü manayehüiya.

Yuri memüte'eriecai que memüte'uyutanenevi

²³ Mericüsü me'uxünarieca meniu'axüani yuteüterima vahesüa. Mecanivarutahecüatüani nai que memütevachüavecai mara'acate memühürütüariecai 'uquiravesixi vahamatü. ²⁴ Müme mevaru'enieca 'axeicüa müpaü metenitahüave Cacaüyari, Nai Ti'aitame 'ecü Cacaüyaritütü muyuavi peputavevi, cuie haramara naime vahesie mütitama petiutivevi. ²⁵ Müpaü peniutayüni mücü pemüti'aitüacai Raviri tatevari yutetacü müpaü ticuxatacacu, 'a'iyari Mütiyupata ya'utainecacu, Titayari meteyuxamurie teüteri, Titayari xüanacüa metecu'eriva nuivarite.

²⁶ Cuiepa memütama teva'aitüvamete xurucu mepu'ucai, Va'uquiyarima 'axeicüa mepuyucuxeüri Ti'aitame me'aye'unietü, Que mü'ane heiserie mipitüa Cürisitütüme me'aye'unietü.

²⁷ Tamüsü 'anive 'ahesie mieme mupasie Qesusi hepaüsita que mü'ane heiserie pemipitüa hepaüsita, yuricü mepuyucuxeüri 'icü quiecarisie Herurexi Punisiyu Piratu teüteri memücahuriyusixiri 'Ixaherisixiri teüteriyari yunaitü. ²⁸ Meniyucuxeürie yametyurienique tita 'amamacü pemütiyurieniquecai meripai pemüti'acühüavecaicü que mütiyüniqecai. ²⁹ Hicürixüa Ti'aitame quenivaruxeiya 'axa que memutiyuane, quetatineupitüa tame pemütati'aitüa tixaü tecaheumatatü temütecuxatanicü 'aniuqui hepaüsita, ³⁰ 'ecüta 'amama queneutasera teüteri memanayexüriyanicü 'inüarite petiyurienecacu mamarivaveme petiyurienecacu mücü 'anive 'ahesie mieme mupasie Qesusiäa temümiemetecü. ³¹ Hicü me'uyutaneneviecu mana niutayüani memayuxeüriesie. 'Iyari Mütiyupatacü meniutihüne yunaitü, Cacaüyari niuquieya menicuxatacaitüni mecamamatü.

'Axeicüa que memüteheixeyacai naime

³² Queyupaümetü yuri memüte'uta'erie va'iyari caniyuxevicaitüni, yax- eicüa mepüte'u'iyaricai. Ni xevitü 'asipücahainecai yupini mütipinieyatücai, masi naime 'axeicüa metenexeyacaitüni. ³³ Cui türücaüyemecü nü'arisixi mecatenihecüatacaitüni Ti'aitame Qesusi hepaüsita que müranucuque. 'Aixüa yemecü meteniu'iyaricaitüni yunaitü. ³⁴ Tixaü pücareuyehüacai xevitü müme. Yuxexütü cuie, qui nusu, memexeyacai meneituacaitüni, que memüteheitua tuminiyari meni'atüvacaitüni, ³⁵ nü'arisixi vahetüa menitimana. Menivapitüacaitüni yuxexuime que memüteheiyehüacai. ³⁶ Mericüsü Cuse, nü'arisixi meteniterüva Verunave, taniuquicü Titu- tuicame maine. Mücü pürevitatücai, Sipüresie petinuivaxü. Mücüta cuie pexeyacai. ³⁷ Heituaca, que müreitua menu'üi, ni'atüani, nü'arisixi vahetüa nitimana.

5

Hananiya Sapiramatü 'axa que memüte'uyuri

¹ Mericüsü 'uqui Hananiya mütitevacai yü'üitatü Sapiramatü mecaneituani cuie. ² Yuhesie mieme 'esiva niyuhayevieni que müreitua, 'üyayata yatimaicacu. Hipame pü'atüa, nü'arisixi vahetüa pitimanaxü. ³ Hicü Pecuru müpaü tinitahüave, Neuxei Hananiya, titayari Cauyumarie 'a'iyari tinü'ü, pemüti'itai 'Iyari Mütiyupata, yapaümeme pemeucu'üicü cuie pemetuasie mieme. ⁴ Süricüte quepaucua mü'acuietücai catini'apinitücaitüni. Peheituaca heiserie pepexeyacai cuxi hepaüsitana. Titayariri 'a'iyarisie peti'acühüave 'ipaü. 'Ecü teüteri pepücativaru'itai, Cacaüyari püta pecatiniu'itaiya. ⁵ Hicü 'icü niuqui 'u'enioca Hananiya, 'ativeca pümü. Mepümamacai yemecü yunaitü memü'enanaxü. ⁶ Me'anucu'uca 'uquisi me'icu'eimaca mepeicuei me'icateucuque.

⁷ Hicü haica hurayari yacütütü 'aye'acu 'üyaya caninuani 'asicatimaitü que mütiyü. ⁸ Pecuru müpaü tinitahüave, Yaquenetineutahüavi, yucuié yapaümeme cü xüca xeheituani. 'Iya müpaü tinitahüave, 'Eri, müpaü canipaümecaitüni. ⁹ Pecuru müpaü titahüave, Titayari xete'uyu'eni 'ipaü xemüte'i'isipacacü Ti'aitame 'Iyarieya. Neuxei 'acüna teucumete mana meniuti'uca quteni 'aurie. Mecamananucueicunita 'ecü. ¹⁰ Yapaucua canativeni hetüana, tiumü. 'Uquisi meheutahaxüaca mepicaxei müquime. Meheicueca mecaneicuteucu cünaya 'aurie. ¹¹ Vaücava mepümamacai yunaitü memüyuyexexeürivacai, yunaitü memi'eni 'icü.

Inüarite mamarivaveme que mütiyü

¹² Mericüsü nü'arisixi vamamacü vaücava 'inüarite mamarivaveme tiniuyüni teüteri vahüxie. Yunaitü 'axeicüa meniu'uvacaitüni Sarumuni Nivetarieyatüa. ¹³ Hipatüri memamatü vahesie mepücateviyacai. Siepüre teüteri yemecü 'aixüa meniutiyanecaitüni vahepaüsita. ¹⁴ Yümüiretü meniuyucuxexeürivacaitüni yuri mete'uta'erieca Ti'aitamesie 'uquisi 'ucari. ¹⁵ Müpaürita caye 'utüa meputuarieximecai tecuicucate 'utasie 'isisie me'aheitü, Pecuru siqueresü 'etüriea siparasü maye'ani vahesie xeime 'anuyenecacu. ¹⁶ Yümüiretüta Querusareme hura quiecatari meni'axecaitüni mevaravitütü tecuicucate, cacaüyarixi 'axa memü'anene memüva'uximatüacai vahamame, yunaitü mepanayexüri.

Pecuru Vanimatü que memüte'utaveiyarie

¹⁷ Hicü me'anucu'uca mara'acame mühürütüariecairi, yunaitüri 'auriena memü'uvacai memütecu'erivacai Saruseusixi memütecu'erivapaü, müme meni'uxiva'acaitüni. ¹⁸ Mecanivarutiviya nü'arisixi, mepüvaranutaxüri casariyanata. ¹⁹ Ti'aitame niuquieya tuayame tücaricü püreyepixü casariyanata. Püvaranuyevitü müpaü 'utaitü, ²⁰ Xequenehu, tuqui curaruyarita xequenaye'uca. Xequetenivacuxaxatüvani teüteri naime que mütixasiva tevi 'ipaü tucari que mürexiyani hepaüsita. ²¹ Me'i'enioca meneutahaxüani tuqita tuxacüta. Mana meteni'üquitacaitüni.

Mara'acame mühürütüariecairi, müme 'auriena memü'uvacai me'u'axüaca menivarucuxeürieni 'isücate yunaime 'Ixaheri xiüyarimama va'uquiyarima. Mepüvarenü'a tupirisixi casariyanapai memüva'atüanicü. ²² Tupirisixi me'u'axüaca mepücavaretaxe casariyanata. Ta'aurie mepaxüri, metenivarutahecüatüani ²³ müpaü

me'utiyaütü, Panasi casariyana tepetaxei 'aixüa renacame, tehüvemetē mepeti'ucái quitenie 'aurie, perusü teteheuyepieca xeime tepücahetaxei quita. ²⁴ 'Aruvasini tuqita miemete tupirisixi tiva'aitüvame, mara'acate memühürütüariecaita mepüvaru'enie 'icü vaniuquicü. 'Asimepücatemaicai vahepaüsita que mütiuyü. ²⁵ Xevitü nuaca tinivarutahēcüatüani müpaü 'utaitü, Neuxei müme 'uquisi xemüvaranutaxüri, müme tuqui curaruyarita mepaye'u meteva'üquitüatü teüteri.

²⁶ 'Ana 'aruvasini petüa tupirisixi varavitütü. Menivaravevitüni siepüre carima mecavaravitütü, memüvamacarücaicü teüteri capa mevarutituaxacü tetcü. ²⁷ Mericüsü meva'atüaca menivaruti'uitüani 'isücate vahüxie. Mara'acame mühürütüariecai nivaruta'ivaviya ²⁸ müpaü 'utaitü, Tamesü cuini mieme tecatexe'uta'aitüa xemücate'üqitanicü mücüsüa xemiemetetütü. Camüsü, Querusareme xepüte'utihüniyaxü yü'üquisicacü. Xeme tahesie xepüte'ahüpaniqueyu 'iya tevi xuriyayacü. ²⁹ Pecuru nü'arisixi vahamatü mevacu'eiyatü müpaü metenivarutahüave, Püreuyevese siepüre temi'enienicü Cacaüyari, teüteri sepa temücava'enieni. ³⁰ Tatevarima vacacaüyari nenucuquetüani Qesusi xeme xemimi cüyesie xe'icavivatü. ³¹ Cacaüyariri Ti'aitame Tiyuvicueisitüvame nanutivitüni yuserieta, müxepitüanicü 'Ixaherisixi xemütehayevanicü que xemüteyurie, tita 'axa xemüteyurie xemüteheuyehüviyarienicü. ³² Tame tecanühümetüni temunenierixü temütehecüata 'icü que mütiuyü hepaüsita. Müpaüta tinihecüatani 'Iyari Mütiyupata Cacaüyari müvarupitüa müme memi'enie.

³³ Müme me'u'enanaca meniuyeha'ani menivacuicucaitüni. ³⁴ Hicü xevitü 'anucuqueca memayuxeüriesie Pareseu mühücütücai, Camarieri mütitevacai, 'inüari niuquiyari ti'üquitameya mühücütücai, ve'eme memü'eriecai yunaitü teüteri, mücü tivaruta'aitüaca memüvaranuyenü'anicü mücü teüteri yareutevicacu, ³⁵ müpaü tinivarutahüave, Neuxei 'Ixaherisixi, yumarima 'aixüa que xemüteyurieni 'icü teüteri vahepaüsita. ³⁶ Meripai panucuque Teuraxi, ya'utaitü quename yüvemetücai. Nauca sienituyari 'uquisi yacütütü hesiena mecateniviyacaitüni. Mücü pumierie, yunaitü memi'eniecai mepeutaxüriexüa, tixaü mepücate'acü. ³⁷ 'Arique nanucuqueni Cura Carereyatanaca quepaucua memacayasarie. Teüteri yumüireme canivarevitüni yu'utüma. Mücüta pu'unieriecai, yunaitü memi'eniecai mepeutayeixüa. ³⁸ Hicüri nepaine, xequenivaruhayeva 'ime teüteri, xequenivarutixüna. Que memütecü'eriva que memüteyurie xüca teüteri vahesüa miemetüni cani'unieriecamücü. ³⁹ Mesü xüca Cacaüyarisüa miemetüni püta, xepücaüyaveni xemeye'unie tietüsü Cacaüyari xe'aye'unieca.

⁴⁰ Mericüsü meni'enieni. Yuhesüa mevarutahüaveca nü'arisixi mevarutivaca müpaü metenivaruta'aitüani memücatiniunicü Qesususüa memiemetetütü. Menivarutixüna. ⁴¹ 'Isücate vahesüa menivayenexüani meyutemamavietü Cacaüyari meyüvaveme müva'eriecaicü memütave'erivanicü hesüana memümiemetetücaicü. ⁴² Tucaricü tuqita yuquiteta mepücatehayevacai mete'üquitatü metecuxatatü niuqui 'aixüa manyüne quename Qesusi heiserie hexeiyä Cürisitütütü me'utiyaütü.

6

Teparevivamete que memüte'anayexeyarie 'atahutatü

1 Mericüsü 'ana mepütetamüiriyarümecai teyü'üquitüvamete. Müme Cüriyecusixi vaniuquicü memutiniucacai mepünüquixiecai müme Hepürayusixi vaniuquicü memutiniucacai vahepaüsita, viyurasixi vahesüa miemete memüvaratümaiyaicü tucaricü quepaucua memüvapareviecai. 2 Tamamata heimana yuhutatü mevarucuxeürieca teyü'üquitüvamete müpaü mecatenivarutahüave, 'Aixüa püca'aneniqueyu tame Cacaüyari niuquieya xüca tehayevaque mexasie temüte'apinenicü püta. 3 Hicü ta'ivama, xequenivacuvava yusata 'uquisi 'atahutame 'aixüa memütehecüasie 'Iyaricü memühüpüne memütemaivave. Müme tepühürütüani 'icü hepaüsita que müreuyevese. 4 Tamesü tetanenevietü niuquicü texeparevietü tepü'ayumiemetetüni. 5 Mericüsü 'icü niuqui püvanaquecai yunaitü memüyucuxeüri. Mepüvaranuyexei 'Esitevani, 'uqui yuri müti'eriecai 'Iyari Mütiyupatacü mühünecai, Piripe, Purucuru, Nicanuri, Timuni, Parumenaxi, Nicuraxi Huriyu mayuyeitüa 'Anutiyuquiyatanaca. 6 Mepüvaruti'uitüa nü'arisixi vahüxie. Müme meyunenevietü yametenivaruhürütüani vaheima me'utimetü. 7 Mericüsü Cacaüyari niuquieya niutixuavere. Teyü'üquitüvamete mepütetimüiriyarümecai vaücava Querusaremesie. Mara'acate yumüretü mepu'enana yuri mete'erietü.

'Esitevani que mütiuviyarie

8 Mericüsü 'Esitevani 'aixüa tiuca'iyaritä türücaüyemecü tiyurienetü vaücava tiniyurienecaitüni teüteri vasata, 'inüari mamarivaveme tiyurienetü. 9 Hicü tuqui 'epuvecai Xünariecate Sirenetari Herecanütüreyatari Vatuqui titevatü. Mana miemeteri, Sirisiya 'Asiya miemete vahamatü mepanucu'ui mehe'ivarümetü niuqui mexüatüatü 'Esitevanimatü. 10 Mepitexiecai que müticuxatacai mütimaiveicai, 'Iyari mipareviecaicü. 11 Mepüteva'aitüacai 'uquisi memütecuxatanicü 'ipaü, Tame tepi'enie 'axa 'utaineme Muisexi hepaüsita Cacaüyari hepaüsita me'utiyuatü. 12 Mepüvaxamuriecai teüteri, 'uquiravesixi, müme 'inüari niuquiyaricü memüte'üquitacai. Yapaucua me'u'axüaca meniviya, meneivitüni 'isücate vahesüa. 13 Mana mepüvaruti'uitüa hipame memütehecüatanicü mete'itavatü yame'utiyuatü, 'icü tevi pücatihayeva 'axa 'utaitü 'icü 'ena Cacaüyarisie mieme mupasie hepaüsita, ta'inüari niuquiyari hepaüsita. 14 Tepi'enie müpaü 'utaineme quename 'icü Qesusi Nasaretitanaca 'i'unieca 'icü 'ena, quename 'ipata tayeiyari Muisexi mütasü'upitüa. 15 Me'i'ixüarietü yunaitü mana memütitecai memayuxeüriesie, mecanixeiya niericaya taheima mieme niuqui tuayame niericayapaü 'aneme.

7

'Esitevani que mütiutaniu yuhesie mieme, que mütiümü

1 Mericüsü mara'acame mühürütüariecai müpaü niutayüni, Müpaü ti'ane 'icü. 2 'Iya rehüave, Neuxei 'ivamarixi, 'uquiyarima, xequeneu'enana. Tatevari 'Apurahami 'ixeyacacu Cacaüyari visi mü'ane masiücütü nayuyeitüani Mesuputamiasie 'uyeicacacu Haranisie caheta'avetü cuxi. 3 Müpaü tinitahüave Cacaüyari, Quenemie 'ena 'acuipepa 'amarema vahesüa, cümü mücü cuieyarisie nemümasihetamaricasitüani quenemie. 4 Mericüsü Cariteyusixi vacuie heyeyaca Haranisie niucayerüni. Manata quemasieya 'ümücu

Cacaüyari nipata 'icü cuiepa haque xeme'uva hicü. ⁵ Cacaüyari püca'imi 'ena müтинаqueni ni yü'ücacü mücataquenicü, masi Cacaüyari müpaü tinitahüave quename 'ipitüaniquecai mücü, pinieya mürayanicü, 'arique hesiena memüyecünequecaita vapini mürayanicü, sepa yunive mücaxexeyacai cuxi. ⁶ Müpaü tinitahüave Cacaüyari, 'Atevarima cu'uvamete mepacüne hipame vacuiepa. Mepüteta'uximayasitüarieni vaüriyarica. Nauca sienituyari viyari meniyuriecuni 'axa me'itüarietüvetü muva. ⁷ Necanivataxanetamücü 'iya nuivari vaüriyarica memütevata'uximayasitüani. Müpaü niutayüni Cacaüyari, 'Ariquemücaque menayecünicuni, ne'uximayasica menexeyacuni 'ena. ⁸ Xitequiya 'inüariyari 'ipitüatü nitavevirieni türatu. Müpaüri yüanecacu 'Aurahami nitinuivitüani 'Isahaqui. 'Atahairieca tucarisie pi'inüaritaxü 'ixitetü, 'Isahaquita müpaü piyuri Cacuvu, Cacuvuta müpaü tivaruyuri tamamata heimana yuhutame tatevarima.

⁹ Müme tatevarima me'ita'uxieca Cuse menitüani 'Equipitusie manu-vitüquenicü. Cacaüyari hamatüana puyeicacai. ¹⁰ Nitavicueisitüani nai que müti'uximatüariecai, pipitüa 'aixüa mütixeyarienicü mütimaivenicü Parahuni hüxie 'Equipituri mütiva'aitüvametücai hüxie. Mücüri 'isücame neyeitüani Cuse 'Equipitu cuieyari hepaüsita naime yuquita mieme hepaüsita 'ihüritüatü.

¹¹ Mericüsü pühacaxatücai naisarie 'Equipitusie Cananisie, me'uximatüarieximecacu vaücava. 'Icuai mepüca'ucaxexeyacai tatevarima. ¹² 'U'enaca Cacuvu quename 'icuai hexuavecai türicutütü 'Equipitusie, canivarenü'ani tatevarima heiva. ¹³ Hutarieca me'u'axüacu Cuse puyuecütataxü yu'ivama vahüxie. Parahunita canivaretimani Cuse maremama. ¹⁴ Cuse tiütanü'aca nivaruta'inieni yuquemasi Cacuvu yunaima yumarema haica teviyari heimana tamamata heimana 'auxüvitü meyupaümeme teüteri. ¹⁵ Mücü Cacuvu caneyani 'Equipitusie. Mana canemüni, tatevarima mana mecanecunita. ¹⁶ Mana mepayevitüqui Siquemisiepai, mepucateuquiexüa teuquiyapa 'Aurahami minanai pürata tuminiyaricü 'Emuri nivemama Siquemitari me'ituiriecu.

¹⁷ Mericüsü 'ayehuracacu mücü tucari maye'atüarienicü tita Cacaüyari yühüritüatü mütitahüavixü 'Aurahami que mütiyünequecai haitü, mücü teüteri mepütetimüriyarümecai 'Equipitusie. ¹⁸ 'Anari panucuque xevitü 'Equipitutari tiva'aitüvametütü. Mücü püca'imaicai Cuse. ¹⁹ Mücü cuiepa ti'aitame tateüterima pütivacuamanacai. 'Axa püvaruyuri tatevarima 'üsita memüvarecu'eirienicü yutüriyama, capa meyutinuivitüaxüanicü. ²⁰ Mericüsü 'ana caniutinuiva Muisexi. Visi pü'anecai Cacaüyari hüxie. Mücü haica meseri puverecai yu'uquiyari quie. ²¹ Quepaucua mucu'eirivaxü, Parahuni nu'aya nicaxeyia 'ucatütü, yunivepaü pitaveriyaxü. ²² Püti'üquitüarie Muisexi naime que memütemaivavecai 'Equipitutari yatimaitü. Que mütiniuvecai que mütiuyuri püyüvemetücai.

²³ Mericüsü huta teviyari viyari hexeyatü puyuvaüri müva'ivatamiecü yu'ivama 'Ixaheri xiüyarimama. ²⁴ 'Ixeiyatü xeime 'axa 'itüariename, heimana niutanuani, 'aixüa pütüuyuri hesiena mieme, pimi 'Equipitutanaca. ²⁵ Müpaü tinicu'erivacaitüni quename 'ivamama metemaicaquecai Cacaüyari que mütitavavicueisitüaniquecai 'iya vapareviecacu. Mümesü müpaü mepücatemaicai. ²⁶ Mericüsü 'uxa'arieca menixeyia teyucucuyamete. Nivanütüamücücaitüni 'aixüa memüteyuxeiyanicü müpaü

'utaitü, Neuxei, xeme xecaniyu'ivamaca. Titayari 'axa xeteyuyurie.
²⁷ Que mü'ane yu'iva 'axa müyuriencai penuyehüa Muisexi müpaü
 'utaitü, Quepaicü tati'aitüvame ta'isücame pümasi'acaye 'ecü. ²⁸ Cauca
 penesimemücü neta, tacai pemütimpapü 'Equipitutanaca. ²⁹ Hicü
 'ienieca mücü niuqui niyuta'una Muisexi. Cuyecame nayani Mariyani
 cuieyarisie. Mana meniutinunuiva nivemama yuhutatü.

³⁰ Mericüsü huta teviyari viyari 'anuye'acu, macumavesie canixeiya
 niuqui tuayame taipa 'uveme tupiriya matitatavecaisie yemuri 'aurie
 Sinahi mütitevasie. ³¹ Mücü Muisexi 'ixeyaca heinüsicapaü 'aneme
 canihüxiyacaitüni. 'Aura 'ayacu müretimanicü que mütiyüanecai, Ti'aitame
 putaniu müpaü 'utaitü, ³² Ne 'atevarima necanivacacaüyaritüni.
 'Apurahami 'Isahaqui Cacuvu necanivacacaüyaritüni. Mücü Muisexi
 'uyüüacatü pücayuvaüriyacai münierenicü. ³³ Ti'aitame müpaü
 tintahüave, 'Acacai quenanyexünaxüa 'a'ücasie, mana pemanuca
 nehesie mieme mupasiecü. ³⁴ Yemecü necanivaxeiya neteüterima
 que memüte'uximatüarie 'Equipitusie. Necaniva'enieca mema'aiva.
 Nenacaneni mana nemüvarayevitünicü. Cümüsüari nepümasi'anunü'ani
 'Equipitusie.

³⁵ Mücü Muisexi memutixani'eri müpaü me'utiyuatü, Quepai
 tati'aitüvame ta'isücame pümasi'ayeitüa, mücütüme Cacaüyari
 caneyenü'ani tiva'aitüvame vavicueisitüvame, niuqui tuayame
 muxei tupiriyasie 'uveme 'ipareviecacu yütürücariyacü. ³⁶ Mücüri
 nivarayevitüni 'inüari tiuyurieca mamarivaveme tiuyurieca 'Equipitu
 cuieyarisie, Haramara Müxetasie, macumavesieta yatiyurienetü huta
 teviyari viyari. ³⁷ 'Icü Muisexi canihücütüni que mü'ane müpaü
 mütivarutahüavixü 'Ixaheri xiüyarimama, Ti'aitame müxecacaüyari
 tixexaxatüvame nanucuquetüamücü xe'ivama vasata nehepaü 'aneme.
 Xepi'enieca. ³⁸ 'Icü Muisexi canihücütüni que mü'ane meyeicacai
 memüyuyexexeürivacai vahesüa macumavesie, niuqui tuayamematü
 meyeicacai mitahüavixü yemurisie Sinahi mütitevasie, tatevarima
 vahamatü meyeicacai. Mücüta niuqui mayeyuri putanaqui'erie
 tasipitüanique.

³⁹ Müme tatevarima mepüca'i'eniecucai, masi mepenuyehüacucai.
 Yu'iyarisie ta'aurie mepaxüricucai 'Equipitusie ⁴⁰ müpaü mete'icühüavetü
 'Aruni, Cacaüyarixi quetaneutiveviri. Müme tahüxi meniyehuni.
 Tame 'asitepücatemate que mütiyünixü 'icü Muisexi mü'tasi'ayevitü
 'Equipitusie. ⁴¹ 'Ana siqueru meputatevie, mavari mepütecupi
 mücü cacaüyaritüa. Mecaniyutemamaviecaitüni tita yumamacü
 memüte'utivevi me'ayexeyatü. ⁴² Hicü Cacaüyari ta'aurie pave. Püvayetua
 taheima memücaneniere yunaima va'uximayasica memexeyanicü,
 müpaü que müre'utüarie texaxatamete vaxapayarisie müpaü 'anuyütü,
 Xeme 'Ixaheri quie quiecatari

Xenete'atüirivacai 'acu caxarite mavarite
 Huta teviyari viyari macumavesie xehe'uvatü.

⁴³ Masi xepeyexeyacai Muruqui xiriquieya,
 Xemüpani yucacaüyari xuraveyari,
 Vahepaü tiyuxexeyame xepüyueviriecai
 Nenevieri xemüvapitüanicü.
 Nesü necanixe'anuvitümücü Vaviruniya varita.

⁴⁴ Mericüsü 'ixuriqui tuquiyari haque hecūasica mayecatei mana niuvecaitüni tatevarima vahesüa macumavesie, que mütiu'aitaxü mücü mitahüavixü Muisexi quename hepaüna 'aneme 'ita'aitaquecai 'ixuriqui tuquiyari, 'inüari muxepaü 'aneme. ⁴⁵ Mücü tuqui meputanaqui'eri tatevarima. Cusuematü meni'atüani quepaucua memüvareutaveiyaxüa 'ena memütitecai hipame nuivarite. Mümesietü Cacaüyari vaüriyarica püvati'unasitüa tatevarima vahüxie. 'Arique 'aniuyeicacaitüni Raviri. ⁴⁶ Cacaüyari 'aixüa tiniuca'iyaricaitüni hesiena mieme. Mücü pitavaviri Cacaüyari qui vevimütü haque Cacuvu Cacaüyarieya mayecanicü. ⁴⁷ Sarumuni püta pitaveviri qui, ⁴⁸ sepanetü mücü taheima mümieme tixaü quita müca'ayeca mamacü müveviyata. Que maine tixaxatame, ⁴⁹ Muyuavi canine'üvenitüni haque nemüra'aita.

Cuie püta nequetatüa pucuma.

Que 'aneme qui xepünesitavevirieni,

Naineni Ti'aitame,

Haque nemeca'uxipieni.

⁵⁰ Camüsü, ne nemamacü 'icü naime nepütiutivi.

⁵¹ Xeme xecüipi püses'e, yu'iyarisie yunacata xepüca'inüaritärievave Cacaüyari 'inüarieyacü, xeme yuheymecü xepi'unie 'Iyari Mütiyupata xemeri xetevarimata. ⁵² Que mü'ane texaxatamete 'atiuyeicacai meca'itaveiyavecacu xetevarima. Mepüvarucui müme meripai memitahecüataxü 'iya Heiserie Mexeiya 'umamieniquecai. Mücüri xepüyetua, teyucucuyamete xepacü hicü. ⁵³ 'Inüari niuquiyari xeputanaqui'eri niuqui tuayamete metexe'aitüacacu, yaxepücatecahu.

'Esitevani que mütiumenterie

⁵⁴ Mericüsü me'i'enieca 'icü, yu'iyarisie mepuyeha'a. Mepüyutaquevecai me'ihecatü. ⁵⁵ 'Esitevaniri hünētü 'Iyari Mütiyupatacü, heutinieretü yuheima, visi 'aneme catiniuxeiya Cacaüyari, Qesusi tiuxei Cacaüyari serieta 'utiveme. ⁵⁶ Müpaü niutayüni, Camü, muyuavi nepüxeiya 'anacatenime, Yuri Tevi Cacaüyari serieta 'utiveme netixeiya. ⁵⁷ Carima me'utihivatü meneuyucanaca yunacata. Meniviya 'axeicüa. ⁵⁸ Quiecarisie menenuyehüani, meneitituaxixüani tetecü. Tehecüatamete memunenierixü yu'ixuriqui meputivivi 'uquitüa Sauru mütitevacaitüa. ⁵⁹ Meneitituaxixüani 'Esitevani. Mücü nitahüave Qesusi. Müpaü niutayüni, Qesusi Ti'aitame 'acu, queneutanaqui'eri ne'iyari. ⁶⁰ 'Utitunumaqueca carima caniutahiva, Ti'aitame 'acu, 'icü 'axa memüteyuriecü vahesie pepücarahüpani. Müpaü 'utayüca caneucuni.

8

Sauru que mütivaruveiyacai memüyutixexeürivacai

¹ Sauruta 'iyarieya 'aixüa pü'anecai mumieriecü. Mericüsü 'ana Querusaremesie memüyutixexeürivacai carima menitaveiyarieximecaitüni memü'uximatüariecaicü. Yunaitü meneutayeixüani naisarie quiecarie mucumanesie Cureyasie Samariyasie. Nü'arisixi xeiçüa meniuhayeva. ² 'Uquisi Cacaüyari memayexeyacai meneicuteucu 'Esitevani, vaücava me'utisuatü hepaüsitana. ³ Sauru cuini mieme püva'uximatüacai memüyutixexeürivacai. Vaquita peutahaquecai, varayehapaca 'uquisi 'ucari nivananutaxürüvacaitüni.

Niuqui 'aixüa manuyüne que müticuxasivacai Samariyasie

4 Mericüsü memeutaxüriexüa naisarie meneutayeixüani niuqui 'aixüa manuyüne mecuxatatü. 5 Piriperi nuaca Samariya quiecarisie tinivahecüatüacaitüni Cürisitu heiserie mupitüarie hepaüsita. 6 Meni'enienu yunaitü que mutainecai Piripe 'axeicüa me'ienietü me'ixeyatü 'inüari que mütiyurienecai. 7 Cacaüyari 'axa memü'anene carima me'utihivatü mepüvarutixünaxüa yumüireme memüvaviyacai. Yuvaücavatü memütutunicai memühurietücatei menanayexürieni. 8 Mücü quiecarisie yemecü meniyutemamaviecaitüni.

9 Mericüsü 'uqui Simuni mütitevacai mana puyeicacai mücü quiecarisie meripaitü vaquevayatü, Samariyatari tiva'irüviyatü, müpaü 'utaitü quename türücaüyecai. 10 Yunaitüri 'uquiravesixi türita mepi'eniecai müpaü me'utiyuatü, 'Icü Cacaüyari türücariyaya canihücütüni, Mümarive mütiteva. 11 Mepi'eniecai müxa mütiva'irüviyacaicü vaquevayatü. 12 Quepaucua yuri memüte'ita'eriri Piripe tivacuxaxatüvame niuqui 'aixüa manuyüne, que müti'ane Cacaüyari ti'aitametücacu ticuxatatü, que mü'ane Qesusi Cürisitu mühücü cuxatatü, 'uquisi 'ucari mepuca'üyarie. 13 Mücüta Simuni yuri tiniuta'erienu. 'Uca'üyarieca pipareviecai Piripe. 'Ixeiyatü 'inüari türücaüyemecü vaücavamecü que mütiyurienecai pü'iyarixiecai.

14 Mericüsü me'u'enanaca nü'arisixi Querusareme meme'uvacai quename Samariyatari me'itanaqui'eri Cacaüyari niuquieya, vahesüa mepüvarenü'a Pecuru Vanimame. 15 Müme meheta'axüaca meniyutanenevieni vahesie mieme 'Yari Mütiyupata mehexeyatü memacü necü. 16 'Acuxisü pücativiyavecai ni xeimesie müme. Mepuca'üyarie xeicüa Cürisitusüa memiemetetütü. 17 'Ana vaheima meniutimeni, 'Yari Mütiyupata mehexeyatü menacüne.

18 Hicü Simuni nivaruxeiya 'Yari que memüte'upitüari nü'arisixi vaheima me'utimecu. Nivaranu'üirieniquecaitüni tumini 19 müpaü 'utaitü, Xequeneneupitüa neta 'icü türücariya, que mü'ane heima nemutimeni 'Yari Mütiyupata hexeyatü mayanicü. 20 Pecuru müpaü tinitahüave, 'Atumini 'ahamatü que'uta'une, tita Cacaüyari mütimicua tuminicü nanaiyacame pemü'eriecaicü. 21 'Icü paürisie mieme 'ecü tixaütü pepücarexeiyani, 'ahesie pücatinaqueni. 'Aiyari pücaheiserie Cacaüyari 'ixeyacacu. 22 Quetineuhayeva que pemütiyuriene, pe'icueirieme 'icü tita 'axa pemütiyuriene, queneutavaviri Ti'aitame siparasü xüca pereuyehüviyariemücü 'ipaü pemüti'acühüavecü. 23 Ne nepümasixeyia siüricapaü pehasivime, tita mücatiheiserie penücame. 24 Hicü Simuni müpaü tinita'eiya, Xemesü xequenutavaviri Ti'aitame nehiesie mieme, 'asinemüca'itüarienicü que xemutiyuane.

25 Hicü mümeri mevarutahecüatüaca me'itixataca Ti'aitame niuquieya, ta'aurie mepaxüri, Querusareme menecüne. Metenicuxatacaitüni niuqui 'aixüa manuyüne naisarie Samariyatari vaquiecaritiesie.

Piripe 'Etiyupiyatanacamatü que memütecuxatacai

26 Mericüsü Ti'aitame niuquieya tuayame müpaü tinitahüave Piripe, Quenanucuquexi, taserieta quenemie huyeta Querusareme mayehane 'utüma quiecarica Caxa müracutevasie müye'axe, haque macumave. 27 'Anuquieca neyani. Camüsü 'uqui 'Etiyupiyatanaca vaücavamecü mühüritüariecai 'enunucütütü, 'Etiyupiyatari va'quiyari 'uca Canarase mütitevacaisie miemetütü. Catinihüritüariecaitüni naima piniteya

hepaüsita. Mücü 'uqui necuyeixüani Querusareme müyutanenevienicü, yu'utüma 'acunuaca pumiecai ²⁸ yucaxetasie yecaitü, titerüvatü tixaxatame Quisariyaxi xapaya. ²⁹ Cacaüyari 'Iyarieya müpaü tinitahüave Piripe, Mana quenemie, 'aura queneuye'a mücü caxeta 'aurie. ³⁰ 'Unausarümetü Piripe, ni'enieni titerüvacame tixaxatame Quisariyaxi xapaya. Müpaüsü tinitahüave, Petimate 'acu tita pemütiterüva. ³¹ Mücüri rehüave, Que netiyüveniqueyu, me xüca xevitü canesi'utahecüatüanique. Piripe niuta'inieni manutimaquecü, 'auriena mayerünicü. ³² 'Ipaü panuyüne 'utüarica miterüvacai, Muxa nunusipaü ni'atüarieni mümierienicü, Muxa müca'utaniucapaü texitcamete vahüxie Müpaüta püca'utaniu.

³³ Tixaü mücaratüacü, heiserie püca'upitüarie Que müreuyevcai quepaucua muta'inüasie. Quepai püvamaica türiyamama Tucarieya munavaiyariecü cuiepa.

³⁴ Hicü tevi mühüritüariecai müpaü tinita'eiya Piripe, Yaquetineutahüavi cuerietü, quepai püraxata tixaxatame. Püyuxata, xeime püta püxata nuseri. ³⁵ Piripe niutaniuni, nisütüani mücü 'utüaricasie tihecüatüatü ticuxaxatüvatü niuqui 'aixüa manuyüne Qesusi hepaüsita. ³⁶ Huyeta me'uhutü haixapa meniu'axüani. Müpaü niutayüni tevi, Camü ha. Titari reuyevese nemüca'üyarienicü. ³⁷ Müpaü niutayüni Piripe, Xüca 'a'iyarisie yemecü yuri peti'erieca, 'aixüa caniyümücü. Mücü müpaü tinita'eiya, Ne yuri necatini'erieca Cacaüyari Nu'aya Qesusi Cürisitu mühücü. ³⁸ Nita'aita mana mütaquenicü caxeta. Yuhutatü meneucacüne hapa Piripe tevi mühüritüariecaimatü. Nica'üya. ³⁹ Hapa me'anaticünecu Ti'aitame 'Iyarieya canitihana Piripe. Tevi tavari püca'ixei, yutemavietü yuhuyeta niumiécaitüni. ⁴⁰ Piripe 'Asutusie caniyueicacaitüni. Tinicuxatacaitüni niuqui 'aixüa manuyüne naisarie cuyeicatü quiecaritiesie, 'arique peta'a Sesareyapaitü.

9

Sauru ta'aurie que mürave
(Nü'arisixi 22:6-16; 26:12-18)

¹ Mericüsü Sauru 'uxiva'atü cuxi müpaü 'utaitü müvacuiniquecai Ti'aitame teyü'üquitüvemetemama, caninuanani mara'acame mühüritüariecaisüa. ² Nitavavirieni xapate mütivati'utüirienicü tuquita miemete Ramasicusie, müpaü 'utaineme, Xücasü 'icü varetaxeiya hipame mücü huyeta miemete 'uquisi 'ucari, nivaravitümücü mehüatücaime Querusaremepai. ³ Hicü huyeta 'uyemiecacu, Ramasicu hura 'aye'aximecacu, 'auriena niucumerüca taheima mieme. ⁴ Cuiepa 'ucaveca ni'enieni xeime müpaü haineme, Sauru 'acu, Sauru, titayari peneticuveiyane 'ecü. ⁵ Mücü rehüave, 'Uqui que pepüpaicü. 'Iya müpaü niutayüni, Nesü necaniquesusitüni pemünesicuveiyane. Pümasi'ucucuine pemüca'avaüriyacü, pemüti'aquesinacü pe'anaseivatü tisevemecü. ⁶ Sauru 'utayüyüacatü matü müpaü niutayüni, Ti'aitame, tita matinaque yanemütüyurieni. Ti'aitame rehüave, Hicü quenanucuquexi, quiecarisie queneutahaqui. Manari yapepüretahüavarieni que müreuyevese pemütüyurienenicü. ⁷ 'Uquisi hamatüana memu'uvacai mehüxiyatü meniuti'uni me'l'enietü que mu'ane mutaniu, peru tevi mecaxeyatü.

8 Hicü nanucuqueni Sauru cuiepa. Yühüxita 'anutaniereca tixaü pücatiuxei. Mepeiha mamayasi metivütü, meni'atüani Ramasicupai. 9 Haica tucari puyuri caheunieretü caticuatü caharetü.

10 Mericüsü xevitü mana niuyeicacaitüni Ramasicusie tiyü'üquitüvametütü Hananiya titevatü. Tücaricü heinüsita Ti'aitame müpaü tinitahüave, Hananiya 'acu. Mücü müpaü niutayüni, Camüsü Ti'aitame ne necanihücütüni. 11 Ti'aitame müpaü rehüave, Quenanucuquexi, mana quenemie caye Müxeuraüye mütiteva 'utüa. Cura quita queneta'ivau Tarusutanaca Sauru mütiteva. Camü mana peyunenevi. 12 Mücüta heinüsita nixeiya 'uqui Hananiya titevacame mana ye'arücame heimana 'utimecame manutanieretü. 13 Hananiya müpaü tinita'eiya, Ti'aitame nepüvaru'eni yumüireme metecuxatame 'icü 'uqui hepaüsita, naime 'axa que mütivayurienecai müme 'ateüterima Querusaremesie. 14 Enata heiserie menipitüani vaniu mara'acate memühürütüarie müvaviyanicü yunaime 'uva mematetahüave. 15 Ti'aitame müpaü tinitahüave, Quenemiesü. Ne nepenyeteüxixü 'icü, müthecüatanicü nehepaüsita nuivarite vahüxie cuiepa te'aitamete vahüxie 'Ixaheri xiüyarimama vahüxie. 16 Netinita'üquitüamücü que müreuyevese müticuinecü nehiesie mieme. 17 Hicü Hananiya petüa, quita neutahani. Heimana 'utimeca müpaü niutayüni, Ne'iva Sauru, Ti'aitame caneneyenü'ani ne. Mücü Qesusi pemuxei huyeta pe'aye'aximetü, mücü caneneyenü'ani peheunieretü pemayanicü, pemühünenicü 'Yari Mütiyupatacü. 18 Yapaucua payexüri hüxitana cunieripaü 'anenetü. Heunieretü nayani, 'anucuqueca niuca'üyarieni. 19 Itanaqui'erieca 'icuai türücaüyetü nayani. Mericüsü Ramasicusie puyeicacai yapaümexa tucari teyü'üquitüvamete vahamatü.

Sauru que müticuxatacai Ramasicusie

20 Cuitüva Huriyusixi vatuquiteta tinihecüatacaitüni Qesusi hepaüsita, 'Iya Cacaüyari caninu'ayatüni 'utaitü. 21 Menihüxiyacaitüni yunaitü memi'eniecai. Müpaü meniutiyuanecaitüni, Cari 'icü canihücütüni que mü'ane müvaraye'uniecai müme memehüave mücü que mü'ane mühücü Querusareme quiecatari, 'uvata 'ayumieme munua, müvaranuvitünicü mehüatücaime mara'acate memühürütüarie vahesüa. 22 Sauru yemecü canitürücariximecaitüni. Niva'iyarixitüacaitüni Huriyusixi Ramasicusie memütamacai, nivarutahecüatüani quename 'iyatütü que mü'ane heiserie mupitüarie hücü Cürisitu.

Sauru que mütiutavicuei Huriyusixi me'imieccacacu

23 Mericüsü müixa tucari 'utixücu Huriyusixi mecaniyu'eni me'imienique. 24 Sauru tinetimani que memüteyurienequecai. Quiecaru quitenitesie tucari'cü tücaricü menihupiecaitüni me'imienique. 25 Quirivasie me'icayeca tesariya varie meneicatuani yüvicüta teyü'üquitüvamete.

Sauru que mütiuyeicacai Querusaremesie

26 Hicü Querusareme nuaca pütiviyamücücai teyü'üquitüvamete vahesie. Yunaitü mepimacarücai yuri mecate'rietü quename tiyü'üquitüvametücai. 27 Verunave heivitüca cani'atüani nü'arisixi vahesüa. Nivarutahecüatüani ya'utaitü quename huyeta 'ixei Ti'aitame, quename Ti'aitame 'itahüavixü, quename Ramasicusie camatü ticuxatacai Qesusisüa miemetütü. 28 Hicü vahesüa niuyeicacaitüni

Querusaremesie naisarie cuyeicatü. ²⁹ Pücamacai mütaniunicü Ti'aitamesüa mümiemetücaicü. Niuqui nixüatüacaitüni Cüriyecusixi vaniugicü memutiniucacai vahamatü. Mümesü menimiecucaitüni. ³⁰ Ivamariximama yametehetimaica meneivitüni Sesareyasiepai, Tarusupaitü meneitanü'ani.

³¹ Mericüsü memüyutixexeürivacai naisarie Cureyasie, Carereyasie, Samariyasie mepüca'uximatüariecai. Mepuseiriyarie, 'ameniu'uvacaitüni meteheyehüvirietü Ti'aitame. 'Iyari Mütiyupata müiremecü nivatuica-caitüni.

'Eneya que müranayehüiya

³² Mericüsü Pecuru naisarie pücuyeicacai. Manata penua Cacaüyari teüterimama vahesüa Rirasie memütamacai. ³³ Mana nicaxeiya xeime 'uqui 'Eneya mütitevacai 'atahaica viyari müyuriecai yu'utasie cacaitü mühuriecaicü. ³⁴ Müpaü tinitahüave Pecuru, 'Eneya 'acu, Quesusi Cürisitu pümasi'anayehüa. Quenanucuquexi, 'a'isi queneutacuicui. Yapaucana nucuqueni. ³⁵ Yunaitü Rirasie Sarunisie memütamacai menixeiyacaitüni. Ta'aurie me'axürieca Ti'aitamesie meteniviyanü mümerita.

Maxama que müranucuquetüari

³⁶ Mericüsü tiyü'üquitüvame 'uca Cupesie necateitüni Tavita titevatü, taniugicü Rurucaxi titevatü Maxama titevatü. Mücü 'aixüa ti'aneneme tiniyurieneccaitüni cuini mieme, tiniyucanenimayacaitüni. ³⁷ Hicü 'ana tiutacuineca caniumüni. Me'itahauxica qui taüta meneitateni. ³⁸ Mericüsü Rirasie pehura Cupe. Teyü'üquitüvamate me'u'enanaca quename Pecuru mana heyeicacai, hesüana menivarenü'ani 'uqisi yuhutame müpaü mete'itavavirienique, Penücahürixüa 'areutevini tahesüa pemünuani. ³⁹ Pecuru 'anucuqueca vahamatü petüa. Nuacu qui taüta meneitativitüni. 'Auriena menu'axüani yunaitü 'ucari vacünama memucui, me'utisuatü me'ixeisitüatü 'ixuriquite tetüata miemete herie miemete miveiecai Maxama vahesüa 'uyeicatü. ⁴⁰ Yunaime nivaranyenü'ani Pecuru. 'Utitunumaqueca niyutanenevieni. Ta'aurie 'aveca caxari manucatei müpaü niutayüni, Tavita 'acu, quenanucuquexi. Mücü nanutaniere. Pecuru 'uxeiyaca 'aniutayerüni. ⁴¹ 'Iya mamayasie tiviereca nenucuhana. Yuhesüa nivarutahüave Cacaüyari teüterimama 'ucari vacünama memucui vahamame. Niyetuanü 'ayeniereme. ⁴² Naisarie tiniutamariva Cupesie, yuvaücatü yuri metenüta'erieni Ti'aitamesie. ⁴³ Müixa tucari Cupesie pecatei Simunisüa navi 'uhayamesüa.

10

Pecuru Curineriyumatü

¹ Mericüsü 'uqui Sesareyasie pecatei Curineriyu titevatü xei sienituyari cuyaxi tiva'aitüatü. Mücü cuyaxi 'Itariyasie Miemete Cuyaxi mepütetetevacai. ² 'Iya caneyexeyacaitüni Cacaüyari, tineiyehüvirieccaitüni, yunaitü quiena quiecatarita. Vaücava tiniyurieneccaitüni teüteri vahesie mieme vanenimayatü, nenevieri pipitüacai Cacaüyari yuheyemecü. ³ Mericüsü heinüsipäü 'aneme niuxeiya hecüacame cüa caviecacu tau yacütütü. Cacaüyari niuquieya tuayame hesüana neutahani. Müpaü tinitahüave, Curineriyu 'acu. ⁴ Mücü 'ixeiyatü pümacai. Müpaü niutayüni, Tita 'acu 'uqui. Mücü

müpaü tinitahüave, 'Anenevieri 'ananimayasica nanutiyeicani Cacaüyari hüxie, pümasi'a'eriva. ⁵ Hicü quenivaranunü'a 'uquisi Cupepai memivitüücü xeime Simuni Pecuru mütiteva. ⁶ Mücü necani Simunisüa navi 'uhayamesüa. Quiya haramara tesita peve. Mücü camatinitaxatüamücü que müreyevese yapemütiyurienicü. ⁷ Heyacu niuqui tuayame yamütitahüavixü, yu'aurie püvarutahüavixü yuhutame yunü'arivamete cuya meta Cacaüyari mayexeyacai, memipareviecai xevitü mühücütücai. ⁸ Tivarutahecüatüaca naime, nivarenü'ani Cupepai.

⁹ 'Uxa'arieca me'uhucacu cuxi, quiecarí 'aurie me'aye'axüaximecacu, neutiyani Pecuru qui heima manuvericaisie yutanenevienique tuca. ¹⁰ Neuhacamücücaitüni, reucuaímücücai. Mexicuxi 'aixüa ticuyünecai 'icuai pütüheini. ¹¹ Nixeyia muyuavi 'anacatenime, paüri 'acamieme savanapaü 'aneme, cuiepapai macatuiya 'eyeutü tesitana tivütücaitü. ¹² Mana meniye'ucaitüni yunaitü cuiepa temiemete nauca 'ucayari memexeyia, cuterixi, viquixi taheima miemete. ¹³ Xevitü müpaü tinitahüave, Quenanucuquexi Pecuru, quenivarucuya quenivaruticua'i. ¹⁴ Pecuru müpaü niutayüni, Tixaü Ti'aitame. Hasuacu nepüca'iticuaive paüri 'axa müti'anene mücati'itiyatüca. ¹⁵ Hutarieca müpaü tinitahüave mücü, Tita Cacaüyari müti'itie 'axa ti'aneneme pepücatixata.

¹⁶ Haicacüa müpaü pütüiyü, cuitü yapaucua mücü paüri panutihani taheima. ¹⁷ Pecuru 'asicatimaicacu tita müti'ayumiemetücai heinüsi, camü 'uquisi Curineriyu müvareyenü'a quiteni meniu'axüani me'icu'ivavatü Simuni quiya. ¹⁸ Meputihivacai meheicu'ivaviyatü xüca mana hecateitüni Simuni Pecuru mütiteva. ¹⁹ Mücü Pecuru yu'iyaritüacacu heinüsi hepaüsita, 'Yari müpaü tinitahüave, Neuxei, 'uquisi yuhaicatü mepümasicu'ivava. ²⁰ Quenanucuquexi, mana queneucaye'a, vahamatü quenemie peca'a'iyaritüatü. Nesü nepüvareyenü'a. ²¹ 'Anacayaca haque memeti'ucai 'uquisi Pecuru müpaü tinivarutahüave, Camüsü ne necanihücütüni xemicuvautüve. Titayari xete'u'axüa. ²² Mümesü müpaü meniutiyani, Curineriyu xei sienituyari cuyaxi mütiva'aitüvame, mücü heiseriemecü yapütüyuriene, püreyehüviri Cacaüyari. Yunaitü Huriyusixi teüteriyari mepitahecüata. Niuqui tuayame Cacaüyarisüa mümieme müpaü tinitahüave 'ahesüa mütiutanü'acü yuquie masi'inietü, niuqui mü'enienicü 'ecü yapeticuxatacacu. ²³ Quita nivaruta'inieni, nivarupitüani haque memayeyaxecü.

'Uxa'arieca 'anucuqueca vahamatü neyani. Hipatü 'ivamarixi Cupesie miemete vahamatü menecüne. ²⁴ 'Uxa'arieca Sesareyapai meneta'axüani. Curineriyu nivarecueviecaitüni varuta'inieca yumarema yuhamicuma müvanaqui'eriecai. ²⁵ Heutahaximecacu Pecuru, Curineriyu nenucunaque. Hetüana 'ucaveca nenevieri pipitüa. ²⁶ Pecuru nenucuetüani müpaü 'utaitü, Quenanucuquexi. Nesü 'ahepaü necanitevitüni. ²⁷ Metecuxatacacu mana neutahani. Nivaretaxeiya yuvaücavame memüyuxeürie. ²⁸ Müpaü tinivarutahüave, Xeme müpaü xepütimate, que mü'ane Huriyu teviyari mühücü pücatauniva mütiyivanicü xeime nuivarisie, va'aurie mamienicü. Perusü Cacaüyari müpaü pünetiutahecüatüa tevi mücayüve müpaü mütayüni quename tevi 'axa 'ane quename ca'itiya. ²⁹ 'Ayumieme necanecu'imavatü necaninuani quepaucua nemeyevitüquie. Hicü necanixecu'ivaviyaniqueyu titayari xenete'utanü'airi.

³⁰ Curineriyu müpaü tinitahüave, Ranuca'atu nepünehaquiecai 'epaucua. Cüa caviecacu tau yacütütü nenineneneviecaitäni nequita. Camü 'uqui nehüxie putique 'ixuriqui merücaüyeme 'anacatütü ³¹ müpaü 'utaitü, Curineriyu 'acu, pe'enierie 'anenevieri. Cacaüyari pümasiha'eriva que pemüti'acanenimaya. ³² Mericüte, quetineutanü'a Cupepai. Queneta'ini Simuni Pecuru mütiteva. Mücü Simuni navi 'uhayame quie peca haramara tesita. Nuame pümatitaxatüani. ³³ Hicü cuitü nepütiutanü'a. 'Ecüsü 'aixüa petiniuyurieni pemunuacü. Hicüsüari tanaitü 'uva tepütacuxeüri Cacaüyari hüxie temi'enienicü naime Ti'aitame mümati'aitüa.

Pecuru que mütivarutaxatüa Curineriyüsü

³⁴ Hicü Pecuru müpaü niutayüni, Yuricü hicürixüa nepütimate, Cacaüyari yücü pücativaxeiya teüteri, ³⁵ masi yuxexuime nuivarite vasata que mü'ane müreyehüviri, que mü'ane heiseriemecü yamütiyurieni, Cacaüyari pitanaqui'eri 'iya. ³⁶ Niuqui 'aixüa manuyüne meyenü'a 'Ixaheri xiüyarimama vahesüa müpaü paine quename Qesusi Cürisitu vapitüani yu'iyarisie memüca'uximatüariecacü. Mücü Qesusi yunaima tiva'aitüvame canihücütüni. ³⁷ Xemeri xepütemate naisarie Cureyasie que mütiuyü, Carereyasie tiusutüariecu quepaucua Vani mütihecüatacai que memüteca'üyarieniquecai. ³⁸ Qesusi Nasaretitanaca canihücütüni, que mü'ane Cacaüyari micaviri yu'iyari Mütiyupatacü türücariyacü. Mücü 'aniyueicacaitüni 'aixüa tiyurienetü, yunaima Cauumarie müva'uximatüacai varanayexürüvatü, Cacaüyari muyeicacaicü hamatüana. ³⁹ Tameta tepühüme temunenierixü temütehecüata naime hepaüsita que mütiuyurie Huriyusixi vacuiepa Querusaremesie. Müme menimieni me'icavivatü cüyesie. ⁴⁰ Cacaüyari nenucuquetüani hairieca tucarisie. Nipitüani masiücütü mayanicü ⁴¹ yunaitü teüteri meca'ixeyiacacu, tehecüatamete xEICÜa Cacaüyari müvaranuyexei matüaripai menixeiya, temixei tame temütecuacai temüte'u'i hamatüana müquite vasata 'anucuquecu. ⁴² Pütasi'uta'aitüa temütevacuxaxatüvanicü teüteri, temütehecüatanicü quename 'icü hücü que mü'ane Cacaüyari micaye 'ayenenieremete müquiteta va'isücame mayanicü. ⁴³ Hepaüsitanata yunaitü texaxatamete mecatenihécüatani müpaü me'utiyyatü, müme hesiena yuri memüte'erie tinivareuyehüvirieni tita 'axa memüte'uyuricü hesüana memümiemetecü.

Teüteri memücahuriyusixitücai meheixeyatü que memüte'acü 'Iyari Mütiyupata

⁴⁴ Mericüsü 'icü niuqui ticuxatacacu cuxi Pecuru, 'Iyari Mütiyupata vahesie tiniviyani, yunaitü niuqueiya memü'enie vahesie. ⁴⁵ Yuri memüte'eriecai Pecurumatü memü'axüa memühuriyusixitücai mecanihüxiyacaitüni memücahuriyusixi müpaü memüte'umiquecü, 'Iyari Mütiyupata vahesie mutatuiyacü. ⁴⁶ Mepüva'eniecai metecuxatame niuquitecü, 'aixüa me'utiyyaneme Cacaüyari hepaüsita. ⁴⁷ Mericüsü müpaü tinivarutahüave Pecuru, Qepai püvanenasitüiya ha, memüca'üyarienicü 'ime. Havaicü. 'Iyari Mütiyupata meputanaqui'erixüa tehüpaü. ⁴⁸ Tinivarutaitüani memüca'üyarienicü Qesusi Cürisitu mehüavetü. 'Ana menitavavirieni vahesüa 'amüreutevinicü yapaümexa tucari.

11

Pecuru que müttivarutahecüatüa memüyuyexexeürivacai Querusaremesie

¹ Mericüsü nü'arisixi ta'ivamata Cureyasie memü'uvacai meteni-utamarieni quename müme memücahuriyusixitücai me'itanaqui'eri Cacaüyari niuquieya. ² Quepauca Querusaremesie meutiuyunixü Pecuru, müme xitequiya 'inüariyarisie miemete meniniuquixiecaitüni ³ müpaü me'utiyuatü, Titayari 'ecü petinua müme memüca'inüaritüarie xitequiya 'inüariyari'icü vahesüa, vahamatü perecuacai. ⁴ Pecuru tinivarutixatüatüyani xexuime que müreyü müpaü 'utaitü, ⁵ Ne quiecaru Cupe müracusevasie neneyeicacaitüni. Nenenenevietü, heinüsipäü 'aneme nexeyatü, necanixeiya päüri taheima 'acamieme tesitana tivütücaime savana 'amayeyevapäu tiyuxexeyame. Ne'aurie niucaveni. ⁶ Neni'ixüariecaitüni nehe'erivatü. Nenivaruxeiya nauca 'ücateyari memexeiya cuiepa miemete, yeutari cuterixi viquixi taheima miemete. ⁷ Nepi'enie xeime müpaü münetiutahüavixü, Quenanucuquexi Pecuru, quenivarucuya quenivaruticua'i. ⁸ Nesü müpaü neniutayüni, Tixaü Ti'aitame, tita 'axa müti'anene mücati'itiya hasuacua neteta pücaheutahave. ⁹ Hutarieca müpaü canetiniuta'eiya que mü'ane taheima mutaniucacai, Tita Cacaüyari müti'itie pepücahaine 'ecü quename 'axa ti'anene. ¹⁰ Haicacüa müpaü pütiuyü. Päüri naitü nanutihanieni taheima. ¹¹ Camüsü yapauca meniu'axüani yuhaicatü 'uquisi mücü qui nemüvayecateisie, nehësüa memeyenü'ari Sesareyasie meheyecüneca. ¹² 'Iyari müpaü pünetiutahüavixü, Vahamatü quenemie tixaü pecati'a'iyaritüatü. 'Ime ta'ivama 'ataxevitü menesiteütacacu mana teneta'axüani. 'Uqui quita teneutahaxüani. ¹³ Mücü catatiniutahecüatüani que mütixei niuqui tuayame yuquita 'utiveme müpaü 'utaineme, Cupepai quetineutanü'a memevitünicü Simuni Pecuru mütiteva. ¹⁴ Mücü pümatitaxatüani niuqui cümana pemütavicueisitüarieni 'ecü, 'aquie quiecatarita metetavicueisitüarieni yunaitü. ¹⁵ Ne netiusutüacu neticuxatatü, 'Iyari Mütiyupata vahesie pütiuyiyaxü tahepaü sutüapai tahesie mütiuyiyaxüpaü. ¹⁶ Ne nepeye'erie Ti'aitame niuquieya que mainecai, Vani pütiuca'üyacai hacü, xeme püta xepüca'üyarieni 'Iyari Mütiyupatacä. ¹⁷ Mericüte, Cacaüyari yaxeicüa que mütatiupitüa yuri temüteta'erienicü Ti'aitame Quesusi Cürisitusie, müpaürita tinivarupitüani müme. Ne quesü netiyüvecai nemitanenanicü Cacaüyari. ¹⁸ Hicü 'icü me'u'enieca, cayuvatü meniumacaitüni. 'Aixüa meniutiyuanecaitüni Cacaüyari hepaüsita müpaü me'utiyuatü, Mericüte Cacaüyari tinivarupitüani müme memücahuriyusixita memütehayevanicü que memüteyuriecä para tucari memexeyanicü.

Que memüteyuyexexeürivacai 'Anutiuyquiyasie

¹⁹ Mericüsü müme memüveveyarietüvecäi 'umieriecu 'Esitevani meneutayeixüani. Meneta'axüani Penisiyasie Sipüresie 'Anutiuyquiyasie. Niuqui mepücatevacuxaxatüvacäi hipame, Huriyusixi xecüa. ²⁰ Hipatü müme mecanisipüretaritücaitüni mecanisirenetaritücaitüni. Müme 'Anutiuyquiya me'u'axüaca metenivacuxaxatüvacaitüni Cüriyecusixi niuqui 'aixüa manuyäne Ti'aitame Quesusi hepaüsita. ²¹ Mücü Ti'aitame yütürücariacü ni vapareviecaitüni. Yuvaücatü yuri mete'erietü, ta'aurie me'axürieca, Ti'aitamesie meteniviyanü.

²² Mericüsü vahepaüsita mepu'enanaxü müme memüyuyexexeürivacai 'ana Querusaremesie. Verunave menenü'ani 'Anutiyuquiyapai. ²³ Nuaca, nieretü 'aixüa quemütiuca'iyaricai Cacaüyari, caniyutemaviecaitüni. Yunaime nivatuicacaitüni Ti'aitamesie memüteviyanicü ya'ayumiemetücacu va'iyari. ²⁴ Mücü 'uqui 'aixüa pütüyuriencai, pühüncai 'Iyari Mütiyupatacü, yuri püti'eriecai vaüca. Yümüretü yemecü Ti'aitamesie meteniviyacaitüni.

²⁵ Hicü Verunave Tarusupai neyani 'icuvaunetü Sauru. Heitaxeiyaca caneivitüni 'Anutiyuquiyapai. ²⁶ Mana xei viyari mepuyurie memüyuyexexeürivacai vahamatü meyucuxexeürivatü. Yümüreme meteniva'üquitüacaitüni vaücava. 'Anutiyuquiyasie teyü'üquitüvamete Cürisitiyanusixi mepüte'utaterüvari meri.

²⁷ Mericüsü 'ana menacanexüani texaxatamete Querusaremetari 'Anutiyuquiyapai. ²⁸ Xevitü 'anucuqueca Hacapu mütitevacai tiniutahecüata 'Iyari müpaü titahecüatüacu quename hacaxa 'ayaniquecai vaücava naisarie teüteri mematitecaisie. Müpaü pütüuyü quepaucua Cürauriyu müti'aitametücai mücü cuiepa. ²⁹ Yuxexuitü teyü'üquitüvamete que memüteheixeyacai, meniyuvaüriyacaitüni tixaütü memüte'anunü'anicü memüvaparevienicü yu'ivama Cureyasie memütamacai. ³⁰ Müpaüsü mepüte'uyuri. Meneinü'a va'uquiyarima vahesüa. Verunaveri Saururi menei'üni.

12

Cacuvu 'umieriecu Pecuru que müranutahüiya

¹ Mericüsü 'ana Herurexi müti'aitametücai mücü cuiepa nivarutiviya memüyuyexexeürivacai hipame 'axa vayurienique. ² 'Ixiparacü tiniuta'aita mümierienicü Cacuvu Vani mü'ivayatücai. ³ Retimaica que mütivanaquecai Huriyusixi, müpaüta 'arique niviya Pecuruta, 'iya semanasie quepaucua 'ixüararipa pa mücuxaxani mecuatü memüte'uhayevaxü. ⁴ Pecuru 'uviyaca nenutahüani. Nivaruhüritüani tamamata heimana 'ataxeime cuyaxi yunanaucatü memi'üviyanicü. Pasicua 'ixüarariyari 'aye'ayu teüteri vahüxie ni'atüarieniquecaitüni Pecuru mümierienicü. ⁵ Mücü ni'üviyariecaitüni casariyanata. Memüyuyexexeürivacai mecatehayevatü nenevieri mepipitüacai Cacaüyari hesiena mieme.

Pecuru que mütiuxüinarie casariyanata

⁶ Mericüsü quepaucua Herurexi 'uxa'arieca mi'atüaniquecai Pecuru teüteri vahüxie mümierienicü, mücü tücarisie nicusucaitüni Pecuru yuhutatü cuyaxi naisata me'uti'ucacu, huta tepüayaricü 'acuvietü. Tehüvemete quitenie hüxi meni'üviyacaitüni casariyana. ⁷ Camüsü Ti'aitame niuquieya tuayame mana niutiqueni. Quitapai pucumerücacü. Serietana heicuvaca Pecuru nenutahütüani müpaü 'utaitü, Quenanucuquexi xeiya. Tepüa panacaxüri mamayasie puxünixü. ⁸ Niuqui tuayame müpaü tinitahüave, Quena'ahüa, 'acacaisie queneuquexi. Müpaü pütüuyuri. 'Arique müpaü tinitahüave, 'A'ücarü quenivacuquema quenenanuveiya. ⁹ 'Anuyeyaca neiveiya. 'Asipücatimaicai muyuritücai que mütiyuriencai niuqui tuayame. Heinüsü püta pü'eriecai. ¹⁰ Me'anuyenexüaca xeime yuhutame tehüvemete va'aurie, tepüa 'itupariyarisie meniu'axüani quiecarisie muyenena. 'Itupari yücümana natenire vahesie mieme. Mana

me'anuyenexüaca xeime cayesie menanuyenexüani. Yapaucua neyani hesüana niuqui tuayame. ¹¹ Hicü Pecuru tiyumaica müpaü niutayüni, Hicürixüa nepütimate yuricü Ti'aitame meiyenü'a yuniuqui tuayame. Herurexi nesi'uviyacu pünesi'uxünaxü, Huriyusixi teüteriyari que memünetexeyacucai nai pünesi'uxünaxü.

¹² Mericüsü yatiumaica mana ninuani Vani Maricuxi mütitevacai varusieya quie, Mariya mütitevacai varusieya. Muva meniyuxeüriecaitüni yumüretü meyunenevietü. ¹³ Itupari vari neyuitüani. 'Üimari püvayetüa Xute mütitevacai heu'enaque. ¹⁴ Tinetimani Pecuru müniuquieyatücaicü, peru cacatineuyepieni müyutemaviecaicü. Masi 'unausarümetü quita tinivarutahecüatüani Pecuru quitenie mutivecaicü. ¹⁵ Müme müpaü metenitahüave, Tietü peca'amaica. Mücüsü, Xüari mücü pühücü 'utaitü, müpaü tinivacühüavecaitüni masi. Müme müpaü meniutiyuani, Niuquieya tuayame pühücü. ¹⁶ Pecuru mana puyuhayevacai heyuitüvatü. Meteheuyepieca menixeiya, menihüxiyacaitüni. ¹⁷ Yumamacü nivaru'inüaritüani cayuvatü memütamarecü, tinivarutahecüatüani Ti'aitame que mütivayevitü casariyanata. Müpaü tinivarutahüave, Yaxequetenivarutahecüatüa Cacuvu ta'ivamarixita. 'Anuyeyaca xaüsie neyani.

¹⁸ Mericüsü 'ucatarecu cuyaxi yemecü meniyuxamurietüvecaitüni queri tiyunixü Pecuru me'utiyuatü. ¹⁹ Herurexi heicuvauca pücaheitaxei. 'Ayumieme nivaruta'ivaviya tehüvemete, tini'aitacaitüni memücüi'ivacü. Hicü Herurexi Cureya heyeyaca yapaümexa tucari neyuriecäitüni Sesareyasie.

Herurexi que mütiumü

²⁰ Mericüsü Herurexi püvaxeümacai Tirutari Sirunitari. Müme 'axeicüa meniu'axüani hesüana, me'itihamicutaca que mü'ane cuiepa ti'aitame quita mühüritüarietü Purasitütütü. 'Aixüa memüteyuxeiyanicü menitavavirieni, vacuiepa quiecatari memeyehüacaicü 'icuai memätücünicü ti'aitame cuieyarisie timieme. ²¹ Xeime tucarisie Herurexi ti'aitame 'ixuriquiyari 'anacätütü, ti'aitame 'uvenieyasie 'acaitü, tinivacuxaxatüvacaitüni. ²² Teüteri müpaü meniutihivacaitüni, Tevi püca'utaine, Cacaüyari püta putaine. ²³ Ti'aitame niuquieya tuayame yapaucua nivani 'aixüa müca'utaineaicü Cacaüyari hepaüsita. Cuisietü niumüni.

²⁴ Mericüsü Ti'aitame niuquieya naisarie pü'enieriecai niutimüire.

²⁵ Verunave Saurumatü Qerusareme me'ayenexüaca yu'utüma menicunuaxüani 'aye'acu vahüritüarica. Menevitüni Vani Maricuxi mütitevacai.

13

Verunave Saurumatü heiva que memütehecü metecuxatatü

¹ Mericüsü memüyuyexexeürivacai 'Anutiuyequiyasie hipatü mecatenixaxatametetücaitüni meteni'üquitametetücaitüni Verunave, Simuni Niqeri mütitevacai, Rusiyu Sirenetanaca, Manaheni ti'aitame Herureximatü memutivaverixü, Sauru. ² Müme Ti'aitame 'uximayasicaya yametyuriecacu meyuhaquiecacu, müpaü niutayüni 'Iyari Mütiyupata, Nehesie mieme xequenivarupata Verunave Saurumame 'ipaü memüte'uximayacacü que nemütivatahüave. ³ Me'uyuhaquieca meytanenevieca vaheima me'utimeca memühüritüarietücaicü, menivarutatüani.

Nü'arisixi que memütecuxatacai Sipüresie

⁴ Mericüsü 'Iyari Mütiyupata nivarenü'ani. Sereusiyasie menecüne. Mana naviyasie menecüne Sipürepai. ⁵ Saramina me'u'axüaca metenihecüatacaitüni Cacaüyari niuquieya Huriyusixi vatuquiteta. Vani püvatupiritücai. ⁶ Cuie hapa müyema 'amacuyevasie meniuyecüne Papuxipai. Mana meneitaxeiya xeime Huriyu mütiyuquevayametücai, ti'itavatü mütixaxatametücai, Paruquesusi mutitevacai. ⁷ Mücü necateitüni que mü'ane cuiepa mühürütüariecaisüa, Seruquiyu Pauru mütitevacaisüa mütimaivecaisüa. 'Iya nivaruta'inieni Verunave Sauru. Ni'eniemücücaitüni Cacaüyari niuquieya. ⁸ Vahepaüsita ni'uxiva'acaitüni mücü tiyuquevayame 'Erimasi mütitevacai Cüriyecusixi vaniuquicü. Nicunuitüamücücaitüni que mü'ane cuiepa mühürütüariecai yuri mücatita'erienicü. ⁹ Saurütütü, Papuru mütitevata, hünetu 'Iyari Mütiyupatacü, 'ixeyatü, ¹⁰ müpaü niutayüni, Cari 'ecü pepühüne naime 'irümaricü nai 'axa müti'anicü. Cauyumarie pepünü'aya, pepica'una nai mütiheiserie, pepücatihayeva 'ecü pe'itunatü Ti'aitame huyeya müxexeuravi. ¹¹ Camüsü Ti'aitame pümasinenani yumamacü. Pe'acüpetü peca'ixeyavetu tau penayeimücü yapaümexa. Yapauca pucucutuxaxüa pu'iyüri. Cumenetü xeime nicuvaunecaitüni menuhanacü mamayasie tiviereme. ¹² 'Iya cuiepa mühürütüariecai 'uniereca que mütiyü yuri tiniuta'erieni. Pühüxiyacai Ti'aitame 'üquisicaya hepaüsita.

Papuru Verunavematü que memütecuxatacai 'Anutiuyuquiyasie Pisiriya cuieyarisie

¹³ Mericüsü Papuxisie menecüne müme Papurumatü memü'uvacai. Perüque meniu'axüani Pamüpiriya cuieyarisie. Vani mana nanayeyani vahesie. Ta'aurie 'aveca Querusareme neyani. ¹⁴ Mümesü me'anucüneca Perüque, meniu'axüani 'Anutiuyuquiyasie Pisiriya cuieyarisie. Meheutahaxüaca Huriyusixi vatuquita 'uxipiya tucarisie mana menatecaitüni. ¹⁵ 'Utiterüvariecu 'inüari xapayari texaxatamete vaxapayari, tuqui vava'üte niuqui menenü'ani vahesüa müpaü me'utiyuatü, Ta'ivama xüca niuqui xehexeyani xemüvatuicanicü teüteri, yaxequeteneutaxata. ¹⁶ Papuru 'anucuqueca yumamacü varu'inüaritüaca müpaü niutayüni,

Neuxei 'Ixaherisixi, xemeta Cacaüyari xemüteheuyehüviri, xequene'enanaca. ¹⁷ 'Icü 'Ixaherisixi teüteriyari vacacaüyari nivarunuyeteüxü tatevarima. Teüteri vahesie mieme 'aixüa pütünyuri quepaucua memücu'uvametetücai 'Equipitu cuieyarisie. Yütürücariyacü nivarayevitüni muva. ¹⁸ Huta teviyari viyari yacütütü tinivamicuacaitüni macumavesie me'u'uvacacu. ¹⁹ Varuca'unaxüaca 'atahutame nuivarite Canani cuieyarisie mana nivarupitüani vacuie vahesie mütinaquenicü. ²⁰ 'Arique nauca sienituyari heimana huta teviyari heimana tamamata viyari yacütütü 'isücate nivapitüacaitüni, 'ariqueta Samueri pütixaxatametücai. ²¹ Mericüsü 'ana menitavavirieni cuiepa ti'aitame. Cacaüyari nivarupitüani Sauru Sixi nu'aya Venicamini nuivarieyasie mieme. Huta teviyari viyari 'anucayacu ²² Cacaüyari nipata. Nicayeni Raviri, cuiepa ti'aitame mayanicü vahesie mieme. Müpaü tinitahecüata hepaüsitana, Ne nenitaxeiya Raviri Quisahi nu'aya, 'uquitüme ne'iyaripaü yaticamieme. Naime que münetinaque yatiniyuriemücü. ²³ 'Iyasie memüyecü xevitü, Cacaüyari que mainecaipaü 'Ixaherisixi vavicueisitüvame payeitüa

Quesusi. ²⁴ Meripai canuavecacu cuxi mücü, Vani tinivahecüatüacaitüni yunaima 'Ixaherisixi teüteriyari memüca'üyarienicü metehayevatü que memüteyuriecäi. ²⁵ Yu'uximayasica nüximetü Vani, müpäü niutainecaitüni, Que xetecu'eriva ne nemühücü. Nesü nepücahücü. Camü xevitü ne'utüma 'upamie. Nesü 'aixüa nepücatiucä'yari nehésie mütinäquenicü ni cacäiya nemixünirienicü nemiparevienicü.

²⁶ Neuxei 'ivamarixi, 'Apurahami xemüxiüyirimama, xeme Cacaüyari xeteheuyehüvirietü xemu'uva, xehésie mieme peyenü'ari 'icü niuqui que xemütetavicueisitüarieni manuyüne. ²⁷ Querusareme memütama va'uquiyarimata mepücaheitima Quesusi, mepücaheitima texaxatamete vaniüqui 'uxipiya tucarisie mütiütiterüvarüva, masi mepeye'atüa mücü niuqui me'enutahüatü. ²⁸ Sepa tixaü memücate'utaxe me'imienique, menitavavirieni Piratu mümierienicü. ²⁹ Mete'aye'atüaca naime hepaüsitana mütiuti'utüarie, mehecaxünaca cüyesie, teuquiyapa meneitateni. ³⁰ Cacaüyari püta müquite vasata nenucuquetüani. ³¹ Müixa tucari müme hamatüana memeutiyunixü Querusaremepaitü Carereyasia meheynecä, müme mecanixeyacaitüni. Müme memunenierixü metenivahecüatüaca teüteri hicü cuxi.

³² Tameta tepütexetaxatüani niuqui 'aixüa manuyüne, quename 'ipäu tiyüü que mütiutarutahüavixü tatevarima manuyüne. ³³ Cacaüyari 'enucuquetüaca Quesusi müpäü püreye'atüa tame temüvatüriyama tahésie mieme. Müpäüta hutarieca mieme cuicari Cuicari Xapayarisie müpäü paine, 'Ecüsü pecaninenivetüni, hicü nepümasi'utinuivitüa. ³⁴ Müpäü paineta quename 'enucuquetüayu müquite vasata, hasuacuari tavari catapünequecai müpäü 'utaitü, Ne yaneticamietü netinixepitüamücü tita nemütiuta'aitaxü Raviri hepaüsita. ³⁵ 'Ayumieme xeime cuicarisie müpäü paineta, Que mü'ane pemipataxü 'ahésie mieme, mücü pepücapitüani mütapüneccü. ³⁶ Mericüsü Raviri yutucarisie miemete varuparevieca, Cacaüyari que mütiyücühüavecai, müpäü tineucuni Raviri. Yutevarima vahesüa neyani. Xüari putapünixü. ³⁷ Mücü masi que mü'ane Cacaüyari menucuquetüa, mücüri pücapünicäi. ³⁸ 'Ayumieme yaxequetenemaica xeme ne'ivama, müpäü tepütexehecüatüa, tita 'axa xemüteyurie xemüteheuyehüviyarieni 'iya yamütiuyuricü. Naime cümana xemüca'yüavecai heiserie xemüpitüarienicü Muisexi 'inüarieya niuquiyaricü, ³⁹ mücüsie meteviyatü yunaitü yuri memüte'erie heiserie mecanipitüarieca. ⁴⁰ Yumarima 'aixüa 'asixe'itüarienicü texaxatamete vaxapayarisie que maine,

⁴¹ Neuxei tave'eriecate,

Xequene'iyarixieca xequenecü'ini.

Que nemütiyurieni ne mexi xe'u'uva,

Yuri xepücate'erieca sepa xevitü mütxe'utaxatüanique.

⁴² Mericüsü me'ayenexüaca Huriyusixi vatuquita, müme menivarutavavirieni 'icü niuqui memütexaxatanicü tavari 'uxipiya tucarisie. ⁴³ Tuquipa mehecünecu yumüretü Huriyusixi menivaranucuveiya Papuru Verunavemame, hipatüta Cacaüyari me'ayexeyatü Huriyusixi memayuyeitüa vahamatü. Müme metenivacuxaxatüvacaitüni menivatucacaitüni memüyuhayevacü tavari memüca'yupatacü Cacaüyari 'aixüa tiuca'iyaricacu vahésie mieme.

⁴⁴ Hicü tavari 'uxipiya tucarisie 'esivatücacu yunaitü quiecatari meniyucuxeürieni memi'enienicü Cacaüyari niuquieya. ⁴⁵ Huriyusixi

mevaruxeyaca müme memüyucuxeüri, meniuye'uxiva'ani. Meneuniuni Papuru niuquieya hepaüsita 'axa metecuxatatü. ⁴⁶ Papuru Verunave mecamamatü müpaü meniutiyuani, Püreuyevecai temütetaxatüanicü xeme Cacaüyari niuquieya meri. Xeme xepixani'eri, xecaniyuhecüatani 'aixüa xemücate'u'iyari xehesie mütinaquenicü tucari mücaxüve. 'Ayu-miemericü ta'aurie tepaxüri, nuivarite tenivatahüavicuni. ⁴⁷ Müpaü pütatiuta'aitüa Ti'aitame müpaü 'utaitü, Ne hecüarivivame nepümasi'ucaye nuivarite vahesie mieme Pemüvatavicueisitüanicü naisari cuie manunierapai.

⁴⁸ Hicü nuivarite me'l'enieca meniutemamaviecaitüni. 'Aixüa meniutiuanecaitüni Cacaüyari niuquieya hepaüsita. Yunaitü tucari mücaxüve memupitüarieniquecai yuri meteniuta'erieni. ⁴⁹ Mücü cuiepa naisarie pü'enieriecai Ti'aitame niuquieya. ⁵⁰ Huriyusixi mepüvarutaxamuri 'ucari memütehaxeyecai memümarivacai, quiecatari va'uquiyarimata, memüvaruveiyanicü Papuru Verunave. Menivaranuyenü'ani yucueipa. ⁵¹ Müme meneicasixüani tumuanari yü'ücatesie 'inüari meyurietü vahepaüsita. 'Icuniyu meneta'axüani. ⁵² Teyü'üquitüvamete vaücava meniutemamaviecaitüni, 'Iyari Mütiyupatacü mecanihüpünecaitüni.

14

Papuru Verunavematü que memüte'uyuri 'Icuniyusie

¹ Mericüsü 'Icuniyusie meyuteütatü meneutahaxüani Huriyusixi vatuquita. Metenicuxatacaitüni, 'ayumieme yuri meteniuta'erieni Huriyusixi Cüriyecusitüxita yumüiretü. ² Huriyusixi yuri memücate'eriecai mepüvarucunütüa mepühahaxüatüacai müme memücahuriyusixitücai ta'ivama vahepaüsita. ³ Müme masi müxa 'amepütitecai mecamamatü Ti'aitamesüa memümiemetetücaicü. 'Iya tinihecüatacaitüni niuqui 'aixüa que mütiuca'iyari manuyüne hepaüsita. Püvarupitüaxüa yumamacü 'inüari mamarivaveme memüteyurienicü. ⁴ Hicü quiecatari hixüata mepüyusanaxü. Hipatü Huriyusixi vahesie meteniviyacaitüni, hipatüta nü'arisixi vahesie meteviyacai. ⁵ Müme memücahuriyusixitücai Huriyusixi vahamatü va'uquiyarima vahamatü menisütüani 'axa mevayuricutü mevatuaxicutü. ⁶ Nü'arisixi yamepütehetime, mepüyuta'unaxüa quiecaritesie Risitürasie Rerüvesie mana hurava Ricahuniya cuieyarisie. ⁷ Muva mepe'uvacai metecuxatatü niuqui 'aixüa manuyüne.

Papuru que mütiutuaxi Risitürasie

⁸ Mericüsü 'uqui Risitürasie pecatei müyutexiecai yü'ücatecü, hurietü mutinuivaxü hasuacua müca'uyeicacai. ⁹ Mücü ni'eniecaitüni Papuru ticuxatame. 'Iya 'ixeyatü, yatimaitü yuri müti'eriecaicü mütavicieisitüarienicü, ¹⁰ carima müpaü tintahüave, Quenanucuquexi, 'a'ücate queneutixusera. Niutisuna, cuyeicatü nayani. ¹¹ Teüteri me'ixeyaca Papuru que mütiuyuri, me'utihivatü Ricahuniyatari vaniuquicü, müpaü meniutiyuani, Cacaüyarixi tahesüa mepacanexüa teüteri vahepaü meteyuxexeyatü. ¹² Verunave meputaterüvaxü Cupiteri, Papuru mete'utaterüvaxü Mericuriyu mücü niuqui mecutuacü masi. ¹³ Cupiteri tuquieya quiecarü 'aurie manuve, mara'acameya niva'atüani turusixi va'avate xuturiyatücaime quiteniesie. Teüteri vahamatü, 'iya mavari nivacu'iriemücaitüni. ¹⁴ Me'u'enanaca nü'arisixi Verunave Papuru, yu'ixuriqui metisanatü me'unausaxüaximetü

menu'axüani teüteri vahesüa me'utihivatü ¹⁵ müpaü me'utiyuatü, Xeme 'acu titayari müpaü xeteyurie. Tame xehepaü tecaniteüteritüni, xehepaü teteniu'iyarini. Tepütexetaxatüani niuqui 'aixüa manuyüne ta'aurie xemaxürienicü, xetehayevame 'icü yacü xemüyüa, Cacaüyari mayeyurisie xemüteviyanicü püta. Mücü muyuavi cuie haramara putivevi, naime vahesie mütiyeyeica tiutivevi. ¹⁶ Xeteüterima quepauca memaniticüpai nivapitüacaitüni yunaime nuivarite yuhuyeta memeu'uvanicü. ¹⁷ Siepüre pücauyahayevacai caheixeyatü que mü'ane mitahecüataque. 'Aixüa tiniyuriencaitüni, taheima mieme viyeri pütasipitüacai, 'icuaxi mutixuxuavere pütasipitüacai. Xe'iyarisie putihüniyaxü xemütecuacacü xemüyutemamaviecacü. ¹⁸ Müpaü me'utiyuaca haveri mieme xeicüa menivarucunuitüani teüteri mavari memücavacui'irienicü.

¹⁹ Mericüsü Huriyusixi mana menu'axüani 'Anutiyuquiyasie 'Icuniyusie meheycüneca. Menivarucunuitüani teüteri. Meniti-tuaxixüani Papuru. Meneihana quiecarisie tesie müquime me'eritü. ²⁰ Teyü'üquitüvamete mehaquetücünecu 'auriena, nanucuqueni. Quiecarisie neutahani. 'Uxa'arieca Rerüve petüa Verunavematü.

²¹ Mana niuqui 'aixüa manuyüne metenivacuxaxatüvacaitüni quiecatari, yuvaücavame meteniva'üquitüacaitüni. 'Arique ta'aurie menaxürieni, Risitürasie 'Icuniyusie 'Anutiyuquiyasie meniuyecüne. ²² Teyü'üquitüvamete va'iyari meniutuicaxüani metevacuxaxatüvatü para yuri mete'erietü memüyuhayevacü, müpaü me'utiyuatü que müreyevese vaüca te'u'uximatüarieme temeutahaxüani Cacaüyari müra'aitasie. ²³ Naisarie memüyutixexeürivacai va'uquiyarima menivaranucayasa. Meyutanenevieca me'uyuhaquieca mepihüritüa Ti'aitame müme yuri memüte'uta'erie hesiena vahepaüsita.

Que memütehetaxüa 'Anutiyuquiyasie Siriya cuieyarisie

²⁴ Hicü Pisiriya cuieyarisie mepuyecü. Pamüpiriya cuieyarisie menu'axüani. ²⁵ Perüquesie niuqui mete'utixataca meniucayune Hatareyasie. ²⁶ Mana naviyasie menecüne 'Anutiyuquiyasiepai haque memetatuiya Cacaüyari 'aixüa mütiuca'iyarinicü vahesie mieme, memüte'uximayacacü que memüteheye'atüa. ²⁷ Me'u'axüaca menivarucuxeürieni memüyuyexexeürivacai. Metenivacuxaxatüvacaitüni quepaümeme mütiyuriencai Cacaüyari vahamatü 'uyeicatü, müpaüta que müreteni yuri memüteta'erienicü nuivarite. ²⁸ Müixa meniyuhayeva teyü'üquitüvamete vahesüa.

15

Querusaremesie que memüte'uyu'eni

¹ Mericüsü hipatü Cureya meheycüneca meteniva'üquitüacaitüni ta'ivama müpaü me'utiyuatü, Xeme xüca xitequiyacü xeca'inüaritüarieni que maine Muisexi yeiyarieya, xepücaüyvave xemütaviecueisitüarienicü. ² Papuru Verunave yemecü meniniuquixiecaitüni niuqui metexatüacai müremecü vahepaüsita. 'Aixüa meniyurieni Papuru Verunavematü hipatü müme me'üaritü Querusareme memaniticünecü nü'arisixi vahesüa 'uquiravesixi vahesüa 'icü niuqui hepaüsita.

³ Mana memüyuyexexeürivacai mepüvarenü'a. Penisiyasie Samariyasie mepuyecü metecuxatatü nuivarite vahepaüsita quename ta'aurie

me'axürie me'utiyuatü. Yunaima ta'ivamarixi mepüvatemavieriyacai yemecü.

⁴ Meheta'axüacu Querusareme, müme memüyuyexexeürivacai nü'arisixi 'uquiravesixi yunaitü menivarutanaqui'erieni. Metenitahecüatani naima que mütiyurienecai Cacaüyari vahamatü 'uyeicatü. ⁵ Mericüsü hipatü Pareseusixi vahepaü memütecü'erivacai mecananucu'uni müpaü me'utiyuatü, Peuyevese temüvata'aitüani memü'inüaritüarienicü xiteguiyacü, Muisexi 'inüari niuquiyarisie yamemütecahunicü reuyevese.

⁶ Hicü meniyucuxeürieni nü'arisixi 'uquiravesixi yametehetimanique 'icü niuqui hepaüsita. ⁷ Vaüca niuqui mexuatüacacu, Pecuru 'anucuqueca müpaü tinivarutahüave,

Neuxei 'ivamarixi, xeme müpaü xepütemate, Cacaüyari meripaitü pünesi'anuyexei xesata, müme memücahuriyusixi memi'enienicü niuqui 'aixüa manuyüne ne ne'utaniucacacu, mücücü memütavicueisitüarienicü.

⁸ Cacaüyari ta'yari mümate tinivarutahecüatüani vapitüatü 'Iyari Mütiyupata vahepaü. ⁹ Yücü pücatatiuxei müme tame. Yuri mete'uta'eriecu nivaru'itirieni va'yari. ¹⁰ Hicü camüsüari, titayari xete'isipatüve Cacaüyari, titayari yuyeyari xetevaranuyetequirie teyü'üquitüvamate puixisixi vahepaü. Tatevarima tameta tepütatexiecai temenuyetenicü.

¹¹ Masi Ti'aitame Qesusi 'aixüa mütiuca'yaricü yuri tepüte'erie quename tetavicueisitüarieni tame vahepaü.

¹² Mericüsü yunaitü cayuvatü meputamarixü, mepüvaru'enie Verunave Papuru metehecüatame 'inüari mamarivaveme que mütiyurienecai Cacaüyari memücahuriyusixi vasata müme metecuxat-acacu. ¹³ Cayuvatü mehexeiyacacu müpaü tinivaruta'eiya Cacuvu, Ne'ivamarixi xequenene'enieca. ¹⁴ Simuni tiniutahecüata Cacaüyari meripai que mütiyuvaüri menuyexeyacü xei nuivariyari nuivarite vasata hesüana memümiemetetünicü. ¹⁵ Yaxeicüa paine texaxatamete vaniuqui, müpaü que müre'utüariepaü,

¹⁶ 'Arique ta'aurie nepaveni. Raviri quiya nepütavevieni mü'unicai. Cüyexiyari mana meutihe nai nepanucu'uitüani. Nepiseiriya.

¹⁷ 'Ayumieme teüteri memüyuhayeva menicuvaucuni Ti'aitame Yunaitü nuivarite vahesie mieme nemücühüavarüva Neteüterima memüteteteva

¹⁸ Müpaü paine Ti'aitame masiücüme meyeitüa 'icü matüaripai. ¹⁹ 'Ayumieme ne 'ipaü nepüticu'eriva, tepücava'uximatüaca müme memücahuriyusixi ta'aurie memaxürie Cacaüyarisie memüteviya. ²⁰ Xapacü tepüvata'aitüani xEICÜA memüyucuerivayuriecacü tita mütisevixima tetexi vahesie mütimimecü, mücü hepaüsita, memüvacumaüvanicü que mü'ane mücayü'üya mücayücüna, memüyucuerivayuriecacü 'ucaviyacame vaiyarieya hepaüsita xuriya hepaüsita memüca'icuanicü. ²¹ 'Iya Muisexi meripaitü hicüque püvarexeiya müme memitahecüata quiecaru mucumanesie vatuquiteta yamemüte'ititerüva 'uxipiya tucarisie.

²² Mericüsü nü'arisixi 'uquiravesixi vahamatü yunaitü memüyuyexexeürivacai vahamatü 'aixüa 'aneme meni'eriecaitüni yusata memüvaranuyexeyacü 'uquisi, memüvaranunü'anicü 'Anutiuyuquiyapai Papuru Verunave vahamame. Menivaranuyexeyia Cura Varüsavaxi

mütitevacai, Siraxi meta. Müme 'uquisi mepüte'aitametetücai yu'ivama vasata. ²³ 'Ipaü meteniu'utüani memenuhurienicü xapa, Nü'arisixi 'uquiravesixi 'ivamarixi tecanixevaüritüaca ta'ivamarixi 'Anutiyaquiyasie Siriyasie Sirisiyasie xemümiemete xemünüivarite. ²⁴ Tepu'enana quename hipatü tahesüa miemete mexexamurietüvecai yuniuquicü xe'iyari meyuitüatüvetü mexe'aitüatü xemüyu'inüaritüanicü xitequiyacü, 'inüari niuquiyarisie yaxemütecahunicü. Tame tepücateva'aitüa. ²⁵ Mericüte, 'axeicüa te'uta'enieca 'aixüa 'aneme teni'eriecaitüni temüvaranuyeteüxücü 'uquisi temüvaranunü'anicü xehesüa Verunave Papuru temüvanaqui'eri vahamame. ²⁶ Müme yutucari meniyeuacaitüni Qesusi Cürisitu Tati'aitüvamesüa memümiemetecü. ²⁷ 'Ayumiemicü tepüvarenü'a Cura Siraxita. Müme yuniuquicü yaxecüa mepütexehécüatüani. ²⁸ 'Aixüa 'anemeta tepü'eriecai tameri, 'Iyari Mütiyupata, haheteme temücaxeti'icatüanicü, 'icü xecüa que müreyeve, ²⁹ xemüca'icuacacü tita tetexi memütexatüarie, xuriya, que mü'ane mücaviyacame vaiyarieya, xemücvacumaüvanicü que mü'ane mücaxe'üya mücaxecüna. Xüca mücü ceca'umayüani, 'aixüa xepüyüaca. Müpaü xecüa cani'arani.

³⁰ Mericüsü müme memeyenü'ari meniu'axüani 'Anutiyaquiyasie. Mevarucuxeürieca yunaima meniyeuani xapa. ³¹ Me'itaterüvaca mecaniyutemamaviecaitüni 'ivamarixi memütuicariecaicü. ³² Cura Siraxi memütexaxatametetücaicü, vaüca metecuxatatü menivatuicacaitüni yu'ivama, menivaseiriyacaitüni. ³³ Yapaümexa tucari me'uyurieca, yu'ivama vahesüa menecüne 'aixüa metevaxeyatü. Müme memüvareyenü'a vahesüa meniu'axüani. ³⁴ Siraxisietü 'aixüa tini'eriecaitüni mana muyuhayevacü. ³⁵ Papuru Verunavematü mana meniyuhayevani 'Anutiyaquiyasie mete'üquitatü Ti'aitame niuquieya, metecuxatatü niuqui 'aixüa manuyüne hipame yumüireme vahamatü.

Papuru 'icu'eirieca Verunave que müretüa hutarieca ticuxatatü

³⁶ Mericüsü yapaümexa tucari 'anucayacu, Papuru müpaü tinitahüave Verunave, Cümüsüari hutarieca tepüyehu, ta'ivama tepüva'ivatayu naime quiecaritiesie haque temütécuxatacai Ti'aitame niuquieya, parasü que metecahu. ³⁷ Verunave nivitümücücaitüni Vani Maricuxi mütitevacai. ³⁸ Papururi müpaü tinicu'erivacaitüni, 'aixüa püca'anecai memenuvitünicü que mü'ane müvarecu'eirie Pamüpiriyasie, vahamatü mücahetüa müti'uximayacacü. ³⁹ 'Ayumieme mepuyeha'a, mepeutayeixüa. Verunave Maricuxi havitütü naviyasie petüa Sipürepai. ⁴⁰ Papururi 'enuyexeyaca Siraxi caneyani. Ta'ivama meniüritüani Ti'aitame 'aixüa mütiuca'iyarinicü müme vahepaüsita. ⁴¹ Siriyasie Sirisiyasie puyetüa va-tuicatü müme memüyutixexeürivacai.

16

Timuteu que mütvateütacai Papuru Siraxi

¹ Mericüsü Rerüve Risitüra caneta'ani. Mana pecatei tiyü'üquitüvame Timuteu titevatü. Varusieya Huriyu yuri müti'eriecai nihücütücaitüni, quemasieya Cüriyecü tihücütücai. ² 'Ivamarixi Risitüratari 'Icuniyutari menihecüatacaitüni. ³ Papuru pita'ini hamatüana müyemiecü. Ni'inüaritüani 'ixitetü Huriyusixi teüteriyari vayeiyari que maine, Huriyusixi muva memütamacai vacü, yunaitü memimaicaicü quemasieya mücüriyecütücaicü. ⁴ Mecüuvatü quiecaritiesie

menivahüritüacaitüni yamemütecahunicü 'aisicasie que memüte'aitacai nü'arisixi 'uquiravesixi Querusaremetari. ⁵ Memüyutixexeürivacai menitucarieacaitüni yuri mete'erietü. Tucaricü que memüyupaümecai metenimüiriyacaitüni.

Papuru heinüsita que mütxei Maseruniyatanaca

⁶ Mericüsü Püriquiryasie Carasiya cuieyarisie meniuyecüne. 'Iyari Mütiyupata püvanenacai 'Asiyasie memücatecuxatanicü niuqui. ⁷ Misiya cuieyari tesita me'u'axüaca Vitiniyasie meneuyeyunequeacaitüni. Qesusi 'Iyarieya yapücativarupitüa. ⁸ Misiya cuieyari tesita me'uyenexüaca mana meneucacüne Türuhasipai. ⁹ Yüvicüta heinüsita Papuru nixeiya 'uqui Maseruniyatanaca muva 'utiveme yativavirietü müpaü 'utaitü, Quenanaye'a 'anataüye Maseruniyapai, quetaneparevieca. ¹⁰ Yuheinüsita 'ixeiycu cuitü tepicuvau que temüte'anucü necü 'anutaüye Maseruniyapai müpaü tete'umaica Cacaüyari mütasi'uta'inie temütevaretaxatüanicü niuqui 'aixüa manuyüne.

Que memüte'anutaxüriya Piripusie

¹¹ Mericüsü Türuhasi tehecüneca heiseriemecü tecaneta'axüani Samutürasiasie, 'uxa'arieca Quiecarü Mühecuasiepai teneta'axüani, ¹² 'arique Piripusiepai. Mücü quiecarü 'amüyeva nihücütücaitüni 'esimüyeyeu hesiena mütiyaya Maseruniya cuieyarisie. Xumatari canivacuruniyatücaitüni. Yapaümexa tucari teniuyurieni 'iya quiecarisie. ¹³ 'Uxipiya tucarisie tepanuyenexüa quiecarü tesie. Mana hatüa tesita mürayutinenevitüre 'uveme teni'eriecaitüni. Mana tetiyaxeca tenivarutaxatüani 'ucari mana memüyuxeüre. ¹⁴ Xevitü 'uca Ririya mütitevacai purupura 'ixuriquiyari mutuacai Tiyatira quiecarisie mieme meyexeyacai Cacaüyari, mücü pütasi'u'enie. Ti'aitame nivatiyepieni 'iyarieya mi'enienicü Papuru que mainecai. ¹⁵ Mücü puca'üyarie, quiena quiecatarita. Hicü cataniuta'inieni müpaü 'utaitü, Xeme Ti'aitamesie yaneticamieme xüca xenesi'erieca, nequie xequeneu'axüaca, mana xequetiteni. Müpaü 'utaitü vaüriyarica cataniupitüani.

¹⁶ Mericüsü mürayutinenevitüre tehecünecu, 'üimari vaüriyarica müti'uximayacai catananucunaque. Xevitü cacaüyari pinücai mütimaicai que mütiyüni quecai 'arique. Mücü ticuxatatu que mütiyüni quecai vaüca püti'ivacai yucusiyarima vahesie mieme. ¹⁷ Mücü pütasi'uveyacai Papuru tameta. Putahivacai müpaü 'utaitü, Cacaüyari taheima macavesie mieme mepüte'uximaya 'icü 'uquisi. Mepütexetahecüasitüani huye xemütaviceuisitüaricicü. ¹⁸ Müpaü tiniyurienecaitüni müixa tucari. Hicü puti'uxixü Papuru. Ta'aurie 'aveca müpaü tinitahüave 'iya cacaüyari, Qesusi Cürisitusüa nemümiemecü nepümasita'aitüani, queneuxüna.

¹⁹ Cuitü nixüna. Cusiyarimama me'unenierica que müretüa cümana memüte'ivani quecai, mepüvarutivi Papuru Siraxi. Quiecarü hixüapa mepüvarehapa haque va'uquiyarima memacatei. ²⁰ Mevarevitüca püraheturisixi memü'isücatetücai vahesüa, müpaü meniutiyanüni, 'Icü teüteri mepüvaxamurietüve tahesüa quiecatari. Mecanihuriyusixitüni. ²¹ Mepihecüata tutuyari tame Xumatari temücatauniva temitanaqu'erieni yatemüteyurienicü. ²² Yunaitü meniycuxeürieni vahepaüsita. 'Isücate va'ixuriqui menivaranutihünirixüani. Meteniuta'aita memüteveiyanicü cüyecü. ²³ Mevarutivaca vaüca, menivaranutaxürieni casariyanata. Menihüritüani 'aixüa mütiya'üviyanicü tihüveme. ²⁴ Mücü

'aisica 'utanaqui'erieca nivaranutaxürieni mutapurupai. Neiye'uitüani va'ücate tiyüxürüvamesie.

²⁵ Mericüsü tücari hixüapa yacütütü Papuru Siraximatü meyunenevitetü meninüavacaitüni Cacaüyari. Vahamatü memanutaxüriyacai meniva'eniecaitüni. ²⁶ Yapaucua cuie carima niutayuani, casariyanatüa mieme tiutayua. Naitü quiteniete püreutenirixüa. Yunaim vatepüate canacaxürieni vamamasie va'ücatesie. ²⁷ 'Anutanierieca tihüveme, 'ixeyaca casariyana quitenie hatetenime, yucusira nivatihana yumienique, memanutaxüriyacai meyuta'unaxüame 'erietü. ²⁸ Papuru carima nitahivieni, Penücahürixüa peti'acuinitüani rehüavetü, Tame tanaitü 'uva tecanayeteni haitü. ²⁹ 'Ita'aitüaca tai, 'utayüüacatü, quita neutasuna. Pucave Papuru Siraxi vahetüa. ³⁰ Tacua varanuyevitüca müpaü niutayüni, Neuxei, tita reuyevese yanemütiyurienicü nemütavicueisitüarienicü. ³¹ Müme müpaü meniutiyuani, Yuri quetineuta'eri Ti'aitame Quesusisie, mücücü pecanitavicueisitüariemücü 'ecüri, 'aque quiecatarita. ³² Metenivacuxaxatüvacaitüni Cacaüyari niuquieya 'iya, yunaim quitana memüye'uvacai hamatüana. ³³ Mücü nivarevitüni cuitü yüvicüta, nivarahauxixüani memaveiyatücateisie. Yareutevitü mepuca'üyarie 'iya, yunaitü hesüana miemete 'axeicüa. ³⁴ Yuquie varevitüca mexasie 'atinapini, yunaitü yuri mete'uta'erieca Cacaüyarisie 'axeicüa meniutemamaviecaitüni.

³⁵ Hicü 'ucatarecu 'isücate yutupirisixi menivarenü'ani müpaü me'utiyaütü, Quenivarutixüna mücü teüteri. ³⁶ Tihüveme nitahecüatüani Papuru 'icü niuqui hepaüsita, müpaü 'utaitü, 'Isücate niuqui meneyenü'ani xemütixünarienicü. Hicüsüari xe'ayecüneme xequenehu xeca'uximatüarietü. ³⁷ Papuru müpaü tinivarutahüave, Müme mepütasi'utiva yunaim vahüxie sepa 'isücame havai pücatatahüave, sepa temüxumanusixi. Mepütasi'anutaxüri. Caucasü hicü metasi'anuyenü'ani 'avie. Tixaütütüri, 'uva meque'u'axüani, mümetütü mequetasi'anuyevitüni. ³⁸ Tupirisixi metenivarutahecüatüani 'isücate que mütiuyü. Quepaucua memü'enana quename Xumanusixi mehümetücai, mepümamacai. ³⁹ Me'u'axüaca menivanütüacucaitüni, mevaranuyevitüca menivarutavavirieni memüyehucü 'iya quiecarisie. ⁴⁰ Hicü casariyanata me'ayenexüaca Ririyasüa meniu'axüani. Mevaruxeyaca yu'ivamarixi menivatuicani menecüne.

17

Tesarunicatari que memüteyuxamuriecai

¹ Mericüsü 'Amipipurisie 'Apuruniyasie me'uyecüneca meneta'axüani Tesarunicasiepai. Huriyusixi vatuqui mana niuvecaitüni. ² Papuru que mütiyeiyarieyatücai, vahesüa neutahani, hairieca 'uxiپیا tucarisie tinivacuxaxatüvacaitüni ³ 'utüaricasie mieme vahecüatüatü vatuicatü quename reuyevecal 'iya Cürisitu heiserie mupitüarie müticuinecü müquite vasata manucuquenecü, müpaü 'utaitü, 'Icü nemüxehecüatüa, 'icü que mü'ane heiserie mupitüarie Cürisitu canihücütüni Qesusitütü. ⁴ Hipatü müme yuri meteniuta'erieni, Papurusie Siraxisie meteniuyiya. Yümüiretü Cüriyecusixi memeyexeyacal Cacaüyari, yumüiretü 'ucari ve'emete mecanihümetücaitüni. ⁵ Huriyusixi yuri memücate'eriecai me'uxiva'atü menivaruta'inieni hipame 'axa memüteyuriecai quiecar

hixüapa memu'uvacai, mevaruxeürieca yumüireme menivareutaxa-
muriexüani quiecatari. Casuni quie me'u'axüaca mepüvarutaviri
memüvaranuyevitünicü nü'arisixi quiecatari memüuyexexeürivacai
vahürüpa. ⁶ Mecavataxeiyavavetü, Casuni hipame 'ivamamata
mepüvarahapa 'isücate vahüxie müpaü mete'uhivatü, 'Ime naisarie
cuiepa memütama menivaxamurietüveni, 'uvata meniu'axüani. ⁷ Casuni
nivarutanaqui'erieni. 'Ime yunaitü yamepücatecahu Sesaxi que müti'aita,
meniutiyuani quename xevitü ti'aitametütü 'a'uyeica Quesusitütü.
⁸ Müpaü me'utiyuatü menivamuinacaitüni yunaime memu'uvacai,
'isücateta memi'enie 'icü. ⁹ Casuni hipatüta meniucuetatüarieni 'uxa'atüni
varie 'asimücatiyünicü, meniutixünarieni.

Papuru Siraximatü que memütecuxatacai Vereyasie

¹⁰ Mericüsü cuitü yüvicüta teyü'üquitüvamete mepüvarenü'a Papuru
Siraxi memüyehucü Vereyasiepai. Mana me'u'axüaca Huriyusixi
vatuquita meneutahaxüani. ¹¹ Mana memütamacai Huriyusixi
yemecü 'aixüa mepüte'u'iyaricai, Tesarunicatari yamecate'u'iyaricacu.
Menitanaqui'erieni niuqui vaüca meyuväüriyatü. Tucarcü
metenicuvautüvecaitüni 'utüarica xapayarisie siparasü xüca müpaü
'aneniqueyu 'icü. ¹² Yumüiretü müme yuri meteniuta'erieni. 'Ucari
memücüriyecusixitücai memüseüyecai, 'uquisita yuvaücavatü yuri
mepüte'uta'erie. ¹³ Mericüsü Huriyusixi Tesarunicatari metenetimani
quename Papuru tihecüatacai Cacaüyari niuquieya Vereyasietä.
Manarita meniu'axüani mevacyuitüvatü mevamuinatüvetü teüteri
yumüireme. ¹⁴ 'Ivamarixi cuitü meneinü'ani Papuru haramara tesita
müyemiecü. Siraxi Timuteu Vereyasie meniyuhayeva. ¹⁵ Müme
memiteütacai Papuru meneivitüni 'Atenasiepai. Mana menitinuaxüani
'iya müpaü tivaruta'aitüacu, Siraxi Timuteu hesüana memü'axüanicü
mexüima.

Papuru que mütiyueicacai 'Atenasie

¹⁶ Mericüsü Papuru vacuevietü 'Atenasie, yu'iyarisie niyühüavecaitüni
müvaxeyacacü quiecatari tetexi me'ayexeyame yemecü. ¹⁷ Tuquita
niuqui nixüatüacaitüni Huriyusixi vahamatü, hipameta Cacaüyari
memayexeyacai vahamatü. Quiecarari hixüapata tucarcü niuqui
nixüatüacaitüni mana memu'uvacai vahamatü. ¹⁸ Hipatü 'Epicureyusixi
'Esituicusixi temaivavemete meniti'eiyarümeccaitüni. Hipatü müpaü
meniutiyuanecaitüni, Titacuta raineniqueyu 'icü niuquivivame,
hipatüta 'ipaü mete'utiyuanecai, Süricüte cacaüyarixi xaüsie miemete
nivahécüatani. Müpaü meniutiyuanecaitüni Papuru Quesusi
müxatacaicü, müquite que memüte'anucu'uni müticuxatacaicüta.
¹⁹ Meneivitüni 'isücate 'Arexü yemuriyarisie memüuyexexeürivacai
vahürüpa müpaü me'utiyuatü, Siparasü tame xüca teyüvaveni
temeitimaniqueyu que mütitita 'icü 'üquisica mühecua pemüxata. ²⁰ Xaüsie
timieme pepütasi'atüiri tanacata. 'Ayumieme tecatenetimaniqueyu que
maine 'icü. ²¹ 'Atenatari yunaitü, cu'uvamete mana memü'ivatatüveta
'asimepücateyuruva, tixaütü mütihecua mepütahüavicu mepüte'eniecu
xeicüa.

²² Hicü 'isücate vahixüata 'uvetü 'Arexü yemuriyarisie müpaü niutayüni
Papuru, Neuxe 'Atenatari, necanixexeyani xeme naimecü xevarayex-
eyame memanucuneniere. ²³ 'Uva necuyeicatü ne'ixüarietü tita
xemüte'ayexeyia, neneitaxeyia mürayutimavatüre, hesiena mütiuti'utüari

'ipaü, CACAÛYARI TEMÛCAMATESIE PÛMIEME 'ICÛ. Mericüte, que mü'ane xemayexeiya zeca'imaitü, mücü nenixetahecüatüamücü ne.

²⁴ Mücü Cacaüyari mitivevi cuie, nai cuiepa mütimieme, mücü tini'aitani muyuavisie cuiepata. Mücü mamacü müveviyata püca'ayeca tuquita, ²⁵ teüteri yumamacü mepüca'eyexeiya, tixaü mücareyuehüvacü. Mücütütü pütivamicua vatucari va'iya naime.

²⁶ Xeime tevi va'uquiyari 'ayeitüaca, püvarutivevi yunaime nuivarite naisarie cuie manuniere memütamacacü. Vatucarite meripai pucaye, vacuie 'inüariyari tiucaye ²⁷ memicuvaunicü Cacaüyari siparasü mecumetüvetü memitaxeyacü. Xüari mücü teva püca'uyeica taxexuime tahesüa. ²⁸ 'Iyasie teteviyatü tenayeneniereni tenicuyuaneni teniu'uvani, müpaü que memutiyuanepaü hipatü teyününüavamete xehesüa miemete, Tame hesiena tepüyecü, me'utiyaütü. ²⁹ Mericüte,

xücasü hesiena teyecüne, 'aixüa püca'ane para müpaü temüte'ixeyani hurupaü püratapaü tetepaü 'aneme, tevi veviyayapaü 'aneme, tita tevi mütiyüchüavepaü 'aneme. ³⁰ Mericüsü Cacaüyari 'axa pücatixeyacai tita memüteyuriecäi quepaucua 'asimemücatemaicai, peru hicüri püvahecüasitüa yunaime teüteri naisarie memütama memütehayevanicü que memüteyurie. ³¹ Xeime tucari pütüucaye müva'inüatanicü cuiepa memütama heiseriemecü yüanetü, 'iya 'uqui manuyexei yatiyuriencacu. Cacaüyari yuricü nivarutahecüatüani yunaime, 'enucuquetüaca 'iya müquite vasata.

³² Hicü me'u'enanaca müquite que memüte'anucu'uni, hipatü meninanaimacaitüni, hipatüta müpaü meniutiyuani, Hutarieca tepümasi'enieni 'icü hepaüsita. ³³ Hicü tiuhayevaca Papuru, vahixüata nayeneni. ³⁴ Hipatü hesiena meteviyatü yuri meteniuta'erieni. Riyunisiyu mü'isücametücai 'Arexü yemuriyarisie miemetütüri, xevitü 'uca Ramarisi mütevevacairi, hipatüri vahamatü yuri mepüte'eriecäi.

18

Papuru que mütiyueicacai Curinitusie

¹ Arique 'Atenasie heyeyaca Curinitusie neta'ani. ² Muva neitaxeiya xeime Huriyu 'Aqira mütevevacai Punitusie metinuiavaxü yü'üitacame Pürisiramame. Xique punua 'Itariya cuieyarisie heyeyaca, Cürauriyu mütiyaruta'aitüacü yunaime Huriyusixi memüyehucü Xumasie. Vahesie tiniuviya Papuru. ³ Vahepaü 'ivarica mexeyacacü, vahesüa nicateitüni, meteni'uximayacaitüni yuhamatü. Müme 'ixuriqui quiyari mecanivevivametetücaitüni. ⁴ Xexuime 'uxipiya tucarisie tuquita tinicuxatacaitüni, Huriyusixi Cüriyecusixi yuri tiniva'eritüamücücaitüni.

⁵ Hicü Siraxi Timuteu meheyecünecu Maseruniyasie, me'u'axüacu, Papuru niuquicü 'ayumiemetütü nayani, tivahecüatüatü Huriyusixi quename Qesusi hücü que mü'ane heiserie mupitüarie Cürisitütü.

⁶ Me'i'uxive'eriecacu 'axa me'utiyanecacu müme, Papuru yu'ixuriqui 'utacaseca 'inüari 'ayeitüaca, müpaü tinivarutahüave, Xeme yuhesie xepütehahüpa xüca xe'ucuini. Ne püta nepü'itiya. Hicürixüa memücahuriyusixi vahesüa nepüyemie. ⁷ Muva 'ayeneca xeime que ninuani Cusitu mütevevacai quiecame. Mücü neyexeyacaitüni Cacaüyari. Quiena pehuracai tuqui. ⁸ Cürisipu tuqui va'üyaritütü yuri tinita'eririeni Ti'aitame, yunaitü quiena quiecatari hamatüana yuri mete'uta'erita. Yümüretü Curinitutari me'u'enanaca yuri mepüte'uta'eri

mepuca'üyarie. ⁹ Yüvicüta Ti'aitame müpaü tinitahüave Papuru heinüsita, Pepücamaca, masi quetinecuxatani, cayuvatü pepücatiani. ¹⁰ Ne 'ahamatü 'anepuyeica, xevitü tixaü pücamasiviya 'axa masiyurienique. 'Icü quiecarise yuvaücavame teüteri necanivarexeiyani. ¹¹ Xei viyari heimana 'ataxeime meseri mana puyuriecai tiva'üquitüatü Cacaüyari niuquieya.

¹² Mericüsü, Careuni cani'isücametücaitüni, 'Acaiya cuieyarisie mühüritüariecai. Huriyusixi 'axeicüa mepuyuxeüri Papuru mehecatü. Meneivitüni 'isücame 'uvenieya hüxie haque müre'inüatacai ¹³ müpaü me'utiyaütü, 'Icü yuri tiniva'eritüaca teüteri Cacaüyari memayexeiyanicü 'inüari niuquiyari que mücahaine. ¹⁴ Papuru 'esivatücacu pütaniuximecai, masi Careuni müpaü tinivarutahüave Huriyusixi, Neuxei Huriyusixi, 'icü xüca caheiserietünique xüca cuamanaricatünique 'icü, xasunimecü nepüxe'enieniqueyu Huriyusixi. ¹⁵ Mesü xüca xeniuquixieca niuqui hepaüsita terüvarica hepaüsita xe'inüari hepaüsita xEICÜA, 'aixüa xequeteneuyuri xemetütü. 'Isücame nepüca'ayeimücü 'icü hepaüsita. ¹⁶ Nivaranuyenü'ani yuhüxie. ¹⁷ Müme yunaitü me'iviyaca Susitenexi tuqui va'üyari mühücütücai, meneicuvaxüani 'isücame 'uvenieya hüxie. Careuni 'asipücahainecai 'icü hepaüsita.

Papuru que müreta'a 'Anutiyaquiyasie, hairieca que müreyetüa ticuxatanique

¹⁸ Mericüsü Papuru müixa tucari mana puyuhayevaxü. Varutateütüaca yu'ivama Siriyasie nanuyani naviyasie. Pürisira 'Aqira hamatüana menecüne. Meripai müyühüritüacaicü, 'ayumieme Senicüreyasie yumu'usie pucaxiri. ¹⁹ Hicü 'Epesusie meneta'axüani. Mana nivarecu'eirieni Papuru. 'Iya tuquita heutahaca niuqui nixüatüacaitüni Huriyusixi vahamatü. ²⁰ Müme menitavavirieni yapaümexa tucari müyurienicü vahesüa, perusü mücü pücayuvaüriyacai. ²¹ Nivarutateütüani masi müpaü 'utaitü, Yemecü neuyeveca Querusareme nemü'ixüaramieni 'umamiesie. Hutarieca neninuamücü xehesüa xüca müpaü tinaqueni Cacaüyari. Hicü 'Epesusie neyani. ²² Hicü Sesareyapai nuaca, heutiyuneca, nivavaüritüani memüyutixexeüriyacai, 'arique 'Anutiyaquiyasie petüa. ²³ Yapaümexa mana 'uyurieca caneyani 'uyemietü Carasiya cuieyarisie Püriquiyasie yunaime teyü'üquitüvamete vatuicatü.

'Apuruxi que müticuxatacai 'Epesusie

²⁴ Mericüsü Huriyu teviyari 'aniuyeicacaitüni 'Apuruxi mütitevacai Herecanitüreyasie metinuiyaxü. 'Epesusie caninuani. 'Aixüa pü'anecai niucamecü. 'Utüarica xapayaricü pütürücaüyecai. ²⁵ Mücü Ti'aitame huyeya hepaüsita tiniuta'üquitüarieni. 'Aixüa 'iyaricü niyuvaüriyacaitüni. Tinicuxatacaitüni ti'üquitatü heiseriemecü Quesusi hepaüsita, sepa mütimaicai Vani que mütiu'üyacai xEICÜA. ²⁶ Tuquita nisütüani ticuxatatü yutatuatü. Me'i'enieca Pürisira 'Aqira menita'inieni, heiseriemecü masi meteni'üquitüacaitüni Cacaüyari huyeya hepaüsita. ²⁷ Mücü niyeimücücaitüni 'Acaiya cuieyarisie. 'Ivamarixi me'ituicatü metenivaruta'utürieni teyü'üquitüvamete memitanaqui'erienicü. Henuaca vaüca nivapareviecaitüni müme yuri memüte'uta'eri Cacaüyari 'aixüa tiuca'iyaricacu. ²⁸ Yunaine vahüxie cuini mieme nivara'ivaxüani

Huriyusixi yuniuquicü, 'utüarica xapayarisie tivaxeisitüatü quename que mü'ane heiserie mupitüarie Cürisitütütü, Qesusi hücütücai.

19

Papuru que mütiyueicacai 'Epesusie

¹ Mericüsü 'Apuruxi Curinitusie 'uyeicacacu cuxi, Papuru hürü 'utüa 'uyeyaca 'Epesusie neta'ani. Hipame nivaretaxeiya muva teyü'üquitüvamete. ² Müpaü tinivarutahüave, 'Iyari Mütiyupata xete'utanaqui'eri yuri xete'uta'erieca. Mümesü müpaü metenitahüave, Masi tepüca'enanavave quename 'Iyari Mütiyupata xuave. ³ Mücü müpaü niutayüni, Mericüte, titasie xeteviyatü xete'uca'üyarie. Müme müpaü meniutiyuani, Vani que mütiü'yacai teniüca'üyarieni tame. ⁴ Papuru müpaü niutayüni, Vani nivaruca'üyacaitüni metehayevacacu que memüteyuricai, müpaü tivacuxaxatüvatü teüteri yuri memüteta'erienicü que mü'ane 'utümana 'umamiecaisie. Mücü Qesusi canihücütücaitüni Cürisitütütü. ⁵ Me'u'enanaca meniüca'üyarieni Ti'aitame Qesusisüa memiemetetütü. ⁶ Vaheima 'utimecu Papuru, 'Iyari Mütiyupata mehexeyatü mepacü. Niuquitecü meniutiniutücüne, Cacaüyarisie mieme metenicuxatacaitüni. ⁷ Yunaitü tamamata heimana yuhutatü yacütütü mepüyupaümecai 'uquisi.

⁸ Mericüsü haica meseri puyuricai Huriyusixi teüteriyari vatuquita 'axetü, ticuxatätü camatü. Niuqui nixüatücaitüni, yuri tiniva'eritüamücücaitüni, que müti'ane Cacaüyari ti'aitametücacu ticuxatätü. ⁹ Hipatü menisese'icaitüni. Yuri mecacateniuta'erieni, 'axa me'utiyuatü 'iya huye hepaüsita yumüireme vahüxie. Papuru varucu'eirica nivananuyevitüni teyü'üquitüvamete. Tucaricü Tiranu müti'üquitacaisie niuqui nixüatücaitüni. ¹⁰ Müpaü tiniyurieneaitüni huta viyari. Yunaitü 'Asiyasie memütamacai Huriyusixi Cüriyecusixi meni'enieni Ti'aitame Qesusi niuquieya. ¹¹ Mericüsü 'inüari türücaivime tiniyurieneaitüni Cacaüyari Papuru yatiyurieneacacu, xaüsie müpaü mücatiyurieneapaü. ¹² Tecuicucate mepüvarahuririvacai tuvaxate peserate manacatütücatei Papuru. Mücücü yucuiniyacü mepanayexürüvecai, cacaüyarixi 'axa memü'anene mepüvarutixünaxü.

¹³ Hipatü cu'uvamete Huriyusixi cacaüyarixi memüvaranuyenü'avacai, müme menitixatatücüne Ti'aitame Qesusi, cacaüyarixi 'axa memü'anene memüvanücai teüteri vahepaüsita, müpaü me'utiyuatü, Ne nepüxe'aitüa Qesusisüa Papuru mitahecüatasüa nemümiemecü, me'utiyuatü. ¹⁴ Hicü Huriyu 'Isiqueva mütitevacai mara'acate memühüritüaricai vahesüa mümiemetücai, mücü 'atahutame nivarexeiyacaitüni yunivema müpaü memüteyuricai. ¹⁵ Hicü cacaüyari 'axa mü'ane müpaü tinivaruta'eiya, Qesusi nepümate, Papuruta nepetima. Xemesü que xepühatetütü. ¹⁶ Mücü tevi cacaüyari 'axa mü'ane miviyacai vaheima niutiveni, nivarava yunaima türücaüyetü. Mümesü memamavetü meheuxitequi-etücaitü meniyuta'una 'iya quita. ¹⁷ Yametenetimani que mütiüyü yunaitü Huriyusixi Cüriyecusixi 'Epesusie memütamacai. Cui menimamacaitüni yunaitü. Que mü'ane Ti'aitame Qesusi mühücü 'aixüa cuxasivatü nayani.

¹⁸ Yumüretü yuri memüte'uta'eri meniu'axüani meyumu-rucitüatü me'ihecüatatü yu'iquevari. ¹⁹ Yumüretü müme memüteyuquevayametetücai, xapayari me'ucuxeürieca menititaiya

yunaime vahüxie. Meniti'inüata 'axeicüa que müraye'arücai xapayari. Huta teviyari heimana tamamata miriyari pürata tuminiyari 'inüariyari naye'arücaitüni. ²⁰ Müpaü tiyüücu, Ti'aitame niuquieya türücaüyemecü niutumüire, caniütürücare.

²¹ Mericüsü müya tiyüücu, Papuru yu'iyarisie niyuvaüriya Maseruniyasie 'Acaiyasie 'uyeyame meta'anicü Querusaremesie, müpaü 'utaitü, Mana neheta'ayu, 'arique peuyevese nemixeiya Xumata. ²² Yuhutame 'iparevivamete Timuteu 'Erasitu varenü'aca Maseruniyasie, mücütütü 'acuxi 'apüreutevicai 'Asiyasie.

Que memüteyuxamurie 'Epesutari

²³ Mericüsü 'ana vaücavamecü mepüyumuinacai teüteri 'iya huye hepaüsita. ²⁴ Xevitü Remetüriyu mütitevacai püratavevivame mühücütücai, pürata cacauyarixiyari püvaveviecai Riyanapaü tiyuxexeiya. 'Iya müpaü tiyurienetü vaüca 'ivarica nivapitüacaitüni tevevivamete. ²⁵ Hicü varucuxeürieca müme, vahepaü te'uximayatamete vahamame, müpaü niutayüni, Neuxei, xeme xecatenimaica tame temüte'iva 'icü ta'uximayasicacü. ²⁶ Müpaü xepütexeiya, müpaü xepüte'enana, Papuru yuri que mütiva'eritüa que mütivarucunuitüa yumüireme teüteri, 'ena 'Epesusie xeicüa pücatixaü, masi naisarie 'Asiyasie 'esivatücacu. Müpaü tinicuxatani 'iya, müme mamacü memüveviya cacauyarixi memücahüme haitü. ²⁷ Mücü meta, tita temütehexeiya tame pücueriva'ane capa xüanacüa 'ayanicü. Masita, 'icü cacauyari mütürücaüye Riyana tuquieya, tixaü catihücütüme cauca me'erieca teüteri. Yunaitü 'Asiyatari, naisarie cuiepa memütamata, que mü'ane memayexeiya, 'icü türücariyaya püca'unarieximeni.

²⁸ Hicü me'u'enanaca mepuyeha'a. Meniutihivacaitüni müpaü me'utiyuatü, Canitürücaüyeni 'Epesutari tacacauyari Riyana. ²⁹ Quiecarisie pühünecai yuariyacü. 'Axeicüa mepecü me'unausaxüaximetü xeüripa, mevarutiviyaca Cayu 'Arisitaricu Maseruniyatari, Papuru teütameteya memühümetücai. ³⁰ Papuru nihamücücaitüni haque quiecatari memeyuxeürie, peru teyü'üquitüvamete mepüca'ipitüa. ³¹ Hipatü 'Asiya cuieyarisie quiecatari va'uquiyarima, hamicumama mehümetütü, metenetanü'ani hesüana me'itavavirietü xeüripa mücamiecü. ³² Mericüsü hipatü yücü mete'uhivatü hipatüta yücü mete'uhivatü meniutihivacaitüni. Mana xeicüa meniucuxeürie yunaitü, yumüiretü 'asimepücatemaicai titayari muva memüte'u'axüa. ³³ 'Amemu'uvacai vasata menenuyexeiya Herecanituru, Huriyusixi me'itaquecu vahüxie. Herecanituru yumamacü varu'inüaritüaca nitaniumücücaitüni yuhesie mieme memüyucuxeüri vahüxie. ³⁴ Meheitimaica Huriyu mühücütücaicü, carima meniutihivacaitüni 'axeicüa yunaitü huta hurayari meyurietü müpaü mete'uhivatü, Canitürücaüyeni 'Epesutari tacacauyari Riyana. ³⁵ Mericüsü quiecarisie mieme sicürivanu vanütüatü müpaü tinivarutahüave 'amemu'uvacai, Neuxei 'Epesutari, haquevasü tevi 'asimücatimate quename 'Epesu quiecatari Riyana mütürücaüye vava'ütemama tehüme, Cupiterisüa macane tete cacauyarixi vava'ütemama quename tehüme. ³⁶ Mericüte, xüca müpaü 'aneni, xüca cayuxamurieca 'icü niuqui, neuyevaca cayuvatü xemütamarecü xemücarucusixitünicü. ³⁷ Xeniva'atüani 'icü 'uquisi, sepa 'axa memücate'uyuri tuqui hepaüsita, sepa 'axa memücatecuxata xecacauyari hepaüsita. ³⁸ 'Ayumieme Remetüriyu,

tevevivamete hamatüana memü'uva xüca tixaü metehexeiya xeime hepaüsita, tucari puxuave quepaucua 'isücate 'amemütiteni, müme cuiepa memühürütärie 'ameniu'uvani. Mana mequehe'atüani yuxanesica. ³⁹ Xücasü masi cuxi xetecuvauni, 'aixüa püyüni quepaucua quiecatari memüyuxeürie, 'inüari niuquiyari que maine. ⁴⁰ Hicümüsüari tepücueriva'aca capa tahesie rahüiyanicü cuya temüvevecü hicü, sepa mücareyuevecai. Tame tepücaüvave 'asitemütiyuani tahesie mieme 'icü xamuriyacü. ⁴¹ Müpaü 'utayüca nivarannuyenü'ani memayuxeürie.

20

Papuru que müretüa Maseruniyasie Cüresiyasie

¹ Mericüsü yuariya heunuacu, Papuru yu'aurie nivarutahüave teyü'üquitüvamete. Vatuicaca varutateütüaca Maseruniyapai neyani. ² Muva 'uyemietü, nivatuicacaitüni vaücavame niuquicü. 'Arique Cüresiya cuieyarisie neta'ani. ³ Haica meseri yuriecacu, Huriyusixi meniyu'enieni me'imienique quepaucua Siriyapai müyemiecai. 'Ayumieme müpaü tiniyumaicaitüni Maseruniya püta muyeyunecü. ⁴ 'Asiyapai hamatüana meniu'uvacaitüni Supateri Vereyatanaca 'Arisitaricu Secunitu memütesarunicataritücai, Cayu Rerüvetanaca, Timuteu, Tiqicu Türupimumatü memü'asiyataritücai. ⁵ Müme mehaitütüaca metanecueviecaitüni Türuhasisepai. ⁶ Tamesü Piripusie tecaneyecüne naviyasie, pa cacuxanariyame 'ixüarariyari 'anutiyacu. Vahesüa teneta'axüani Türuhasisie 'auxüme tucari 'anucayacu. Mana 'atahuta tucari tepuyuri.

Papuru que müttivaruteütüa Türuhasitari varecu'ivataca

⁷ Mericüsü mexüacame tucari semanasie tenitacuxeürieni pa temütitaracü. Papuru tinivacuxaxatüvacaitüni. 'Uxa'arieca müyemiecaicü, 'ayumieme 'apüreuterixü ticuxatatü tucari hixüapaque. ⁸ Vaücava puti'ucai cüxemete qui taüta haicacüa heutitevacacu temütayexeüriesie. ⁹ Xevitü temaicü 'Euticu müttitevacai mana nacateitüni quitenie. Mücü neucuni yemecü. Papuru vaüca ticuxatacacu, nayexüne cusutü, neucaveni haicame quiyarisie, müquitü niuticueiyani. ¹⁰ 'Anacayaca Papuru, heimana niuveni, niviya, müpaü niutayüni, Cayuvatü xepücayumuinani. 'Iyarieya 'upüyeca. ¹¹ Hicü neutiyani Papuru. Pa 'utitaraca, he'inüatata 'icuai, mana tinicuxatacaitüni vaücava. 'Atinecu tau caneyani. ¹² Meni'atüani temaicü 'ayeniereme, mepütuicariecai vaücava.

Que memüteheta'axüa Miretusie, Türuhasisie meheyecüneca

¹³ Hicü tame naviyasie tepecü te'uhaitütüatü. 'Asunisie teneta'axüani. Mana tepenucunaquequecai. Papurumatü müpaü tetenipini. 'Iya yü'ücama neta'aniquecaitüni. ¹⁴ 'Asunisie tasi'anucunaquecu, te'itanaqui'erieca naviyasie, Mitirenepai tenecüne. ¹⁵ Manata 'uxa'arieca tenecüne naviyasie teheta'axüanique Quiuxi hüxie, 'uxa'arieca Samusie tepeta'axüa, 'arique Turuquiriyu teheta'axüaca 'uxa'arieca Miretupai teneta'axüani. ¹⁶ Müpaü pütüyumaicai Papuru, temuyecünequecai 'Epesu 'aurie, tucari mücauyurienicü 'Asiya cuieyarisie. Niyumexüitüacaitüni xüca yüvenique Querusareme meyeicanicü 'ixüarari 'atahutarieca semanasie mieme 'aye'ayu.

Miretusie que mütticuxataca Papuru vateütüatü

17 Hicü Miretusie 'ucaitü, retanü'aca 'Epesusie, nivarecu'inieni memüyutixexeürivacai va'uquiyarima. 18 Hesüana me'u'axüacu müpaü tinivarutahüave, Xeme xecatenimaica matüaripai nemunua 'Asiyasie, tucaricü que nemütiuyeicacai xehesüa. 19 Ti'aitamesie mieme netini'uximayacaitüni tixaü netihücütüme necane'erietü, ne'utasuatü, ne'inüasienetü, Huriyusixi que memüteyu'eniecai nehepaüsita. 20 Nepücanecu'imavacai, nepünevaüriyacai nemütixetahecüatüanicü tita müreyuevecai, teüteri vahüxie xequitata netinixe'üquitüacaitüni püta. 21 Huriyusixi Cüriyecusixi müpaü nepütixetahecüatüacai xetehayevame que xemüteyurie Cacaüyarisie xemüteviyanicü, yuri xemüteta'erienicü Tati'aitüvame Qesusisie. 22 Hicüsüari ne Querusaremesie nepüyemie ne'iyarisie vaüriyarica nepitüarietü. 'Asinecatinimaica que neme'itüarieni mana. 23 'Ipaü xeicüa nepütimate, 'Iyari Mütiyupata pünetitahecüatüa xexuime quiecarisie, müpaü 'utaitü quename caunaritecü 'uximatüaricacü necueviya mana. 24 Sepanetü, netucari raye'arücame nepüca'eri nehiesie mieme. Nepinüniqeyu xeicüa neyeiya nenetemavietü, nepinüniqeyu nehüritüaricacü Ti'aitame Qesusi que münetihüritüa, nemütihecüatanicü niuqui 'aixüa manuyüne hepaüsita, Cacaüyari 'aixüa que mütiuca'iyari manuyüne hepaüsita.

25 Hicümüsüari ne nepütimate hasuacuari nenierica xepücaxeiya yunaitü xeme xehesüa nemuyeicacai netihecutatü que müti'ane Cacaüyari ti'aitametücacu. 26 'Ayumieme 'icü tucarisie necatinixe'utahecüatüani quename ne'itiya, quename ni xeime xuriyayacü necarahüyarüva. 27 Tixaü nepücanecu'imavacai, nepünevaüriyacai nemütixetaxatüanicü naima Cacaüyari mütsütüa. 28 Xequeneyucuerivayurieca xeme, xequenivacuerivayurieca mümeta muxasi vacümana 'Iyari Mütiyupata xehüritüarietame müxe'ayeitüa, xemüva'üviyanicü müme yunaime Ti'aitamesüa miemete memüyutixexeüriva, 'iya müvarunanai yuxuriyacü. 29 Nesü necatinimaica neyemieyu 'arique 'üravesixi xesata meneutahaxüacuni teyu'uximatüvamete. Mepücahavayeva muxasi. 30 'Uquisi xesata menanucu'uicuni tutunimecü me'utiniütü, yu'utüma memüvarahapanacü teyü'üquitüvamete. 31 'Ayumieme xequenayeneniereni, xequena'erivani haica viyari tucaricü tucaricü que nemücatinehayevacai nexecu'imaiyatü yuxexuime, ne'utasuatü.

32 Hicürixüa xehepaüsita nenihüritüani Cacaüyariri, niuquiyarita. Mücü niuqui quename 'aixüa tiuca'iyari manuyüne, mücü caniyüveni müxeseiriyani, müxepitüani xehesie mütiñaquenicü yunaime Cacaüyari müvarupataxü yuhesie mieme, müme vahesie que mütiñaqueni. 33 Ne xeime tuminieya püratu huru 'ixuriquieyata nepüca'ihive'erieriecai. 34 Masi xeme xecatenimaica 'icü nemamacü nepütinepitüacai tita nemüreyehüacai ne, nehamatü memü'uvacai tita memüteheuyehüacai nepütivapitüacaita. 35 Neheyemecü netinixehécüatüacaitüni müpaü xefe'uximayatatü xemüvaparevienicü müme memücatürücavi, xeme xema'erivanicü Ti'aitame Qesusi niuquieya que mutayü, Que mü'ane mütiyumicua yemecü caniyutemavieca, que mü'ane mütimiquire 'esiva xeicüa caniyutemavieca.

36 Hicü müpaü 'utayüca, 'utitunumaqueca, yunaime vahamatü niyutanenevieneni. 37 Yunaitü vaüca meniutisuanacaitüni. Cüpieyasie me'acavütü meni'iseni 38 meyhiverietücaütü yeme niuquieyacü que

mainecaicü, quename niericaya mecaxeyaniquecai tavari. Meneiteüta naviyasiepai.

21

Papuru que müreta'a Querusaremesie

¹ Hicü tevarutateutüaca tenecüne. Heiseriemecü te'u'uvatü naviyasie Cuhusipai teneta'axüani, 'uxa'arieca Ruraxisiepai, 'arique Patarasiepai teneta'axüani. ² Mana tepeitaxeiya naviya Penisiyasie muyeyunequecai. Te'acayaxeca tenecüne. ³ Te'ixeyaca Sipüre, ta'utata teheicu'eirieca, Siriyasie teneta'axüani. Mana Tirusie teniuyeyunüani naviya mana müti'icapiyaniquecaicü. ⁴ Tevaretaxeiyaca teyü'üquitüvamete, 'atahuta tucari teniuyurieni mana. 'Iyari müpaü tiva'üquitüacacu müpaü metenitahüave Papuru müca'uyeyanicü Querusaremepaitü. ⁵ Yapaümexa tucari 'anucayacu, te'ayenexüaca tenecüne. Yunaitü 'ucarita türita mepütasi'uvitüximecai quiecarie tesiepai. Mana ha tesita te'utitunuma'uca, tetatanenevieca, ⁶ tenitatautaxüani. Tame mücü naviyasie tepacayaxixü, mümesü yuquiecarisie meniucunuaxüani.

⁷ Tirusie teheycüneca mücü naviyasie, tavari tenecüne. Turemaira tecaneta'axüani. Mana tevarutavaüritüaca 'ivamarixi, xei tucari tepuyuri vahesüa. ⁸ Teheycüneca Papurumatü temu'uvacai, 'uxa'arieca Sesareya teneta'axüani. Piripe niuqui 'aixüa manuyü necü mütixaxatametücai, mücü quita teheutahaxüaca hesüana tenitahayeve. 'Iya xevitü canihücütücaitüni 'atahutame vasata. ⁹ Yunaucame yunivema püvarexeiyacai 'üimarixi texaxatamete. ¹⁰ Hicü yapaümexa tucari te'uyuriecu, xevitü muva nacaneni Cureyasie heyeyaca, tixaxatametütü Hacapu mütitevacai. ¹¹ Tahesüa nuaca, Papuru hüyameya 'uviyaca, yü'ücate yumamate niutihüani müpaü 'utaitü, 'Iyari Mütiyupata müpaü paine, 'icü hüyame cusiyarieya, 'ipaü meteneihüacuni Huriyusixi Querusaremesie. Menivayetuirieconi müme memücahuriyusixi. ¹² Te'i'enieca 'icü, tame quiecatari vahamatü tenitavirieni Querusaremepai müca'uyeyanicü. ¹³ Papuru müpaü tatiniuta'eiya, Titari xeteyurie xe'utisuatü ne'iyari xeveranariyatü. Ne nepüha'arisi Querusaremesie nemühüiyanicü, masi nemümünicü Ti'aitame Qesusisüa nemümiemecü. ¹⁴ Ca'ucunuitüariecu cayuvatü tepumacai, müpaü te'utiuyatü, Mericüte, yaquetiuyüni que mütinaque Ti'aitame.

¹⁵ Mericüsü yapaümexa tucari 'utixücu tetacuha'aritüaca Querusaremesie teneutiuyune. ¹⁶ Teyü'üquitüvamete Sesareyasie miemete hipatü tahamatü mepu'uvacai xeime mehavitütü Münasunitüme. Mücü Sipüretanaca tiyü'üquitüvame canihücütücaitüni matüaripai mieme. Mana hesüana tepütahayevequecai.

Papuru Cacuvu que mütiutavaüritüa

¹⁷ Mericüsü Querusaremesie teheta'axüacu, 'ivamarixi metaniutanaqui'erieni meyutemamavietü. ¹⁸ 'Uxa'arieca Papuru Cacuvusüa neutahani tahamatü. Hesüana meniu'uvacaitüni va'uquiyarima yunaitü. ¹⁹ Varutavaüritüaca tinivahecüatücaitüni naime que mütihüritüariecai hepaüsita xexuime que mütiuyuri Cacaüyari nuivarite vasata. ²⁰ Müme me'u'enanaca 'aixüa meniutiuyaneacaitüni Cacaüyari hepaüsita. Müpaü metenitahüave, Neuxei ta'iva, pecanivaxeyaveni quepaümeme miriyari Huriyusixi yuri memüte'erie. Yunaitü yemecü

mepüteviya yu'inüari niuquiyarisie. ²¹ Müpaü mepütecühüavarüva 'ahepaüsita, quename yapeti'üquitane yunaitü Huriyusixi nuivarite vasata memütama yamemücatecahunicü Muisexi niuquieyasie pe'utaitü vaniu, yape'utaitüta vaniu memücava'inüaritüanicü yütüriyama xitequiyacü, yututuyarisie yamemücatecahunicü vaniu. ²² Queteri 'aneni. Yümüretü xüari mepüyuxeürieni. Mepü'enanani pemunua. ²³ Mericüte, 'ipaü quetineuyuri que temümatecühüave. 'Uva tasata mepu'uva 'uquisi yunaucatü, paye'axime memüyuxünacü que memütëyühürütüacai. ²⁴ Quenivaranuvitüqui, queneu'a'itieca vahamatü, quetineu'atua vacüpa mücaxirienicü 'inüari mayanicü vatucari maye'acü. Müpaü petiyurieyu yunaitü mecatenimaica tixaü mücatihücü que memütecühüavarüva 'ahepaüsita, masi 'inüari niuquiyarisie yapeticamietü 'apemuyeica. ²⁵ Mümesü memücahuriyusixi yuri memüte'uta'erie, niuqui tepüvarenü'airi teva'aitüatü müpaü 'anenemesie yamemücatecahunicü, masi memüca'icuacacü tita tetexi memütëxatüarie, xuriya, caviyacame, que mü'ane mücayü'üya mücayücüna memücavacumaüvanicü.

Papuru que mütiuviyarie tuquita

²⁶ Hicü 'uxa'arieca Papuru nivarevitüni müme 'uquisi. Vahamatü neutahani tuquita yu'itieca, müpaü tihëcütatü quename tucari 'aye'a memuyu'iti, yuxexuime vamavari mexi ca'atüarievecai.

²⁷ Mericüsü 'atahuta tucari 'aye'aximecacu, Huriyusixi 'Asiyasie miemete me'ixeyaca Papuru tuquita, menivarutamuina yunaime muva memü'uvacai. Meniviya ²⁸ müpaü me'utihivatü, Xequetaneuparevi 'Ix-aherisixi. 'Icü tevi canihücütüni que mü'ane tateüterima vahepaüsita 'inüari niuquiyari hepaüsitata 'icü 'ena hepaüsitata 'axa mütiva'üquitüa yunaime naisarie. Hicüri Cüriyecusixi 'uva nivaratavitüni tuquita, 'icü 'ena Cacaüyarisie mieme müracupasie caniuseviximani. ²⁹ Meripai mepixeyacai Türupimu 'Epesutanaca hamatüana 'uyeicame quiecarisie. Papuru tuquita hetavitüme mepü'eriecai.

³⁰ Yunaitü quiecatari meputayua. Teüteri me'unausaxüaximetü meniu'axüani. Me'iviyaca Papuru, menenuyehana tuqui tacua. Yapau-cua 'itupariyari neunarixüani. ³¹ Hicü me'imiecucacu, niuqui nenuani xei miriyari cuyaxi tiva'aitüvamesüa quename yunaitü Querusareme quiecatari metemüinatüvecai. ³² Cuitü cuyaxi varevitüca, xei sienituyari cuyaxi teva'aitüvamate varevitücata, mücü mana niutanausa vahesüa. Teüteri mevaruxeyaca cuyaxi tiva'aitüvame, cuyaxirita, meteniuhayeva me'icuvayatü Papuru. ³³ 'Aura 'ayaca cuyaxi va'uquiyari, niviya. Tiniuta'aita memihüanicü huta tepüayaricü. Nivaruta'ivaviya que müpaicütüca que mütiuyuri. ³⁴ Hipatü yücü meteniuhivacaitüni, hipatüta yücü mete'uhivacai. 'Asimücaretimaivecacü heiseriemecü müme memutihivacaicü, 'ayumieme nivaruta'aitüani memenuvitünicü cuyaxi vaqui. ³⁵ 'Imumütüa me'u'axüaca, püreuyevecai cuyaxi me'enuyevietü memenuhanacü vaüriyarica, teüteri memüsaipünecaicü. ³⁶ Yümüretü meniveiyacaitüni, Queneumi'a mete'uhivatü.

Papuru yuhesie mieme que mütiutaniu teüteri vahüxie

³⁷ Hicü meheutahaxüaximecacu cuyaxi vaquita, Papuru müpaü tinitahüave cuyaxi tiva'aitüvame, Catiyüve nemasitahüave. 'Iya müpaü niutayüni, Que petiniuve 'ecü Cüriyecusixi vaniuquicü 'acu. ³⁸ 'Iya 'Equipitutanaca pecatihücü meripai cuya matüa, 'uua

macumavesiepaitü müvarevitü navaxa'üvemete nauca miriyari meyupaümeme. ³⁹ Papuru müpaü tinitahüave, Nesü necanihuriyutüni, necanitarusatanacatüni Sirisiya cuieyarisie nemiemetütü, quiecarí 'amüyevasio necaniquiecametüni. Hicü nepümasivaviri, queneneupitüa nemütivatataüanicü teüteri. ⁴⁰ 'Ipitüacu, Papuru 'imumisie 'utivetü yumamacü nivaru'inüaritüani teüteri. Cayuvatü me'utamarecu yeme, Hepürayusixi vaniüquicü niutaniuni, müpaü 'utaitü,

22

¹ Neuxei 'ivamarixi 'uquiyarimata. Xequenene'enieca nehesie mieme que nemütitaniuni hicü xehüxie. ² Hicü me'l'enieca Hepürayusixi vaniüquicü ticuxatame, masi cayuvatü mepumacai. Müpaü niutayüni,

³ Ne necanihuriyutüni. Tarusie Sirisiya cuieyarisie nenetinuiva. Neniutavere 'icü quiecarisie Camarierisüa netine'üquitüatü heis-eriemecü tatevarima va'inüari niuquiyari hepaüsita. Ne neheyemecü nepü'ayumiemetücai Cacaüyari hepaüsita, xehepaü 'icü tucarisie xemü'ayumiemetepäü. ⁴ 'Icü huyeta miemete nepüvareutaveiyaxüa nevacuinique. Nepüvarutihüa, netivaranutaxüri 'uquisi 'ucari.

⁵ Mara'acame mühüritüarie, ta'uquiyarimata yamepünetehecüata. Mümeri menesi'uhuritüacu xapa ta'ivama vahesie mieme, neneyani Ramasicusie nevaravitünicü Querusaremesie mehüatücaime müme mana memecü, memanutaxüriyanicü.

*Papuru ta'aurie que mürave, que müticuxatacai
(Nü'arisixi 9:1-19; 26:12-18)*

⁶ Mericüsü ne'uyemiecacu, Ramasicu 'aurie ne'aye'aximecacu, yapau-
cua tuca taheima mieme hecüariya niucumerüca ne'aurie. ⁷ Cuiepa
nenativeni. Xeime nepu'eni müpaü müneretahüavixü, Sauru 'acu, Sauru,
titayari penetiüveiya. ⁸ Nesü müpaü netinita'eiya, 'Uqui que pepüpaicü
'ecü. 'Iya müpaü netiniutahüave, Ne necaniquesusitüni Nasaretita-
tanaca pemünesi'uveiya. ⁹ Nehamatü memü'uvacai hecüariya menixey-
acaitüni meniutimama. Mepüca'l'eniecai que mü'ane müneticühüavecai.
¹⁰ Ne müpaü neniutayüni, Que netiyurieni ne Ti'aitame. Ti'aitame
müpaü pünetiutahüavixü, Quenanucuquexi, Ramasicusie quenemie. Ma-
nari yapepütitahüavarieni naime que müti'aisie yapemütiyurienenicü.
¹¹ Nepütauruxiecai xavatüricü. Müme nehamatü memü'uvacai men-
esi'ahanacacu, neninuani Ramasicusie.

¹² Mericüsü xevitü Hananiya müttitevacai mana peyeicacai 'uquitütü
'aixüa yamüticameicai 'inüari niuquiyarisie. Yunaitü Huriyusixi muva
memütamacai menihecüatacaitüni. ¹³ Hicü nehesüa nuaca, mana 'utivetü,
müpaü pünetiutahüavixü, Ne'iva Sauru, quenanutanieri. 'Anatütü
ne'anutaniereca nenixeyia. ¹⁴ Mücü müpaü niutayüni, Tatevarima va-
cacaüyari matüaripai camananuyexeyia yapemütimanicü tita mütinacue,
'iya Heiserie Mexeyia pemüxeiyanicü, niuquieya pemü'enienicü 'uta-
niucame. ¹⁵ Que pemütianierixü que pemütieu'anaxü yapecatiniva-
hecüatüamücü yunaimete teüteri. ¹⁶ Hicümüsüari, titayari petita'icuevani.
Quenanucuquexi, queneuca'üyari, tita 'axa pemütiiyuri quene'ahauxina
pehühüavetü que mü'ane mühücü.

Papuru que mürenü'arie memücahuriyusixi vahesüa

¹⁷ Mericüsü Querusareme nenuaca, tuqui curaruyarita
nenenenevietü, heinüsipaü 'aneme neniuxeyia. ¹⁸ Nenixeyia Ti'aitame

müpaü neticühüaveme, Quene'amexüitüaca, Querusareme quenayeye'a, memüca'itanaqui'ericü 'aniuqui que pemütihecüata nehepaüsita. ¹⁹ Nesü müpaü necaniutayüni, Ti'aitame, müme mecatenimaica ne que nemüticuyeicacai tuquiteta nevaranutaxürüvatü nevahüatü müme yuri memüte'eriecai 'ahesie. ²⁰ Mücü meta, quepauca 'Esitevani xuriyaya mutaxüri 'ahepaüsita mütihecüatacai, ne 'aneputivecai ne'iyari ya'anecacu, ne'ihütü müme memimieniquecai va'ixuriquite. ²¹ Mücü müpaü pünetiutahüavixü, Quenemiesü, tevapai necamananunü'amücü memücahuriyusixi vahesüa.

Cuyaxi tiva'aitüvame que mütivi Papuru

²² Mericüsü teüteri meni'eniecaitüni 'iya niuquique, perusü 'ana carima meputihivaxü müpaü me'utiuyatü, Queneumi'a, cuiepa püca'uyeicani que mü'ane müpaü mütiyuriene. 'Aixüa cacani'aneni 'ayenieretü müyuhayeva. ²³ Me'utihivacacu yu'ixuriqui 'itüata mehevivivacacu tumuanari me'uti'enisitüvacacu, ²⁴ cuyaxi tiva'aitüvame tiniuta'aita manuvitüquienicü cuyaxi vaquita, müpaü 'utaitü, Tepita'inüata 'aruvasini 'icuvaxüayu, yanemüretimanicü titayari müya mete'uhivacai hepaüsitana. ²⁵ Mexi me'enutihanaicai navicü quita, Papuru müpaü tinitahüave xei sienituyari cuyaxi tiva'aitüvame mana 'utüvecacu, Que xetetauniva xemicuvaxüani tevi Xumasie müquiecame ca'itahüavivecacu 'isücame. ²⁶ Xei sienituyari tiva'aitüvame 'u'enaca, xei miriyari tiva'aitüvamesüa neyani. Tiniutahecüata müpaü 'utaitü, Que petiyuriemücü. 'Icü tevi Xuma caniquiecametüni. ²⁷ Nuaca xei miriyari cuyaxi tiva'aitüvame, müpaü tinitahüave, Yaquenetineutahüavi, 'ecü Xuma petiquiecame. 'Iya, Hü, niutayüni. ²⁸ Cuyaxi tiva'aitüvame müpaü tinita'eiya, Cari ne vaüca netinetuaca quiecame nepatüa. Papuru müpaü tinitahüave, Nesü müpaü ne'aretü nenetinuiva. ²⁹ 'Ayumieme yapaucua hesüana menecüne müme memita'inüataquecai. Xei miriyari cuyaxi tiva'aitüvame nimacaitüni yamüretimacü quename Xuma quiecame hücütücai, quename 'ihüacai.

'Isücate que memüte'ita'ivaviyaxü Papuru

³⁰ Hicü 'uxa'arieca heiseriemecü tinimaimücücaitüni titayari Huriyusixi meteniuquixiecai hepaüsitana. Pixünaxü, tinivaruta'aitüani memüyucuxeürienicü mara'acate memühüritüariecai 'isücate yunaitü. Heivitüca Papuru, vahüxi nitaqueni.

23

¹ Hicü Papuru varuxeyiaca 'isücate, müpaü niutayüni, Ne'ivamarixi, ne'iyari 'aixüa 'anecacu canesitate'acacu 'aneniuyeicani Cacaüyari hüxie meripai hicü cuxi. ² Hicü Hananiya mara'acametütü mühüritüariecai tinivaruta'aitüani müme 'auriena memüti'ucai teniena memitavanicü. ³ Hicü Papuru müpaü tinitahüave, Cacaüyari pümasivani 'ecüta, que pemütimasiücü yapepüca'ane 'ixumari münaximapäü. 'Ecü 'apecanacani penesi'inüatanetü 'inüari niuquiyari que maine, masi 'inüari mücahainepäü püta pepüti'aita nemüveiyanicü. ⁴ Mana memü'uvacai müpaü meniutiyuani, Tietüsü pe'itateni Cacaüyari mara'acameya mühüritüarie. ⁵ Papuru müpaü niutayüni, Ne'ivama, 'asinepücatimaicai mara'acame mühüritüarie mühücücü. Müpaü pütü'utüarie, 'Axa pepüca'utaineneni 'ateüterima tiva'aitüvame hepaüsita.

6 Mericüsü retimaica Papuru hixüata me'atü memüsaruseusixitücai hixüata me'atü memüpareseusixitücai, 'isücate vahüxie müpaü tiniuhiva, Ne'ivamarixi ne necanipareseutüni, Pareseu nepünu'aya. Yanetita'icuevatü yuri nemüti'eriecü quename müquite me'anucu'uni, 'ayumieme nepü'inüasie. 7 Mexi cuxi 'utaniuca, Pareseusixi Saruseusixi meniyuticuitüüne. 'Amemu'uvacai hixüata meniyusana. 8 Saruseusixi müpaü meputiyuane quename müquite meca'anucu'uni, quename niuqui tuayamete tixaü mecatehüme, quename 'iyari tixaü catihücü. Pareseusixi yamecani'aneneni naimecü. 9 Hicü carima meniutihiva. Me'anucu'uca hipatü 'inüari niuquiyaricü memüte'üquitametetücai Pareseusixi vahesie memüteviyacai, meniyuticuitüüne müpaü me'utiyuatü, Tame tixaütü tepücate'ucaxei 'axa ti'aneme 'icü tevi hepaüsita. Tietüsü 'iyari 'itahüave niuqui tuayame nusu. 10 'Utimüirecu 'imieri, xei miriyari cuyaxi tiva'aitüvame nimacaitüni capa hixüata me'isanacü Papuru. Tinivaruta'aitüani yucuyaxima memeutacünecü, memeviyacü vasata, memenuvitünicü cuyaxi vaquita.

11 'Uxa'arieca yüvicüta Ti'aitame 'auriena 'utivetü müpaü niutayüni, Pepücamaca Papuru. Que pemünetihecüatacai Querusaremesie, müpaü tineuyeveca pemünetihecüatanicü Xumasieta.

Que memüte'imieniquecai Papuru

12 Mericüsü 'atinecu tau, Huriyusixi hipatü meniyu'enieni. Meniyühürütüani müpaü me'utiyuatü, Tepüca'anuhareni tepücatecuaca te'imiemeque Papuru. 13 Huta teviyari meyupaümetü yacütüniquetü müpaü meteniyühürütüacaitüni. 14 Mara'acate memühürütüariecai vahesüa yu'uquiyarima vahesüa me'u'axüaca müpaü meniutiyuani, Tame müpaü tepüte'utahürütüa, tixaütü tepücateha'inüatani Papuru temiemeque. 15 Hicü 'ayumieme xeme 'isücate vahamatü yaxequeteneutahüavi xei miriyari cuyaxi tiva'aitüvame xehesüa mevitünicü, 'aixüa 'anemecü masi xemütetimanicü hepaüsitana yacütüniquetü. Tame canuavecacu cuxi 'uma tenetaha'arütüaca temimienicü.

16 Mericüsü Papuru masuya niu'ena que memüte'imieniquecai. Mana nuaca, cuyaxi vaquita heutahaca, tinitaxatüani Papuru. 17 Papuru yu'aurie 'itahüaveca xei sienituyari cuyaxi teva'aitüvamete xeime, müpaü niutayüni, 'Icü temaicü quenanuvtüqui xei miriyari cuyaxi tixe'aitüvamesüa. Tixaü pürexeyia yamütitahüavecü. 18 'Iya caneivitüni xei miriyari tiva'aitüvame hüxie. Müpaü niutayüni, Papuru manutahüiya yu'aurie nesi'utahüaveca pünesi'utavaviri 'ahüxie nemenuvitünicü 'icü temaicü. Tixaütü niu pürexeyia yamümatitahüavecü. 19 Xei miriyari cuyaxi tiva'aitüvame tiviereca mamayasie vatipai yühücüate mematitei neihana müpaü ticu'ivaviyatü, Que titita pemeixeyia yapemüneticühüave. 20 Mücü müpaü niutayüni, Huriyusixi mepuyu'enie. Mepümasitavavirieni 'uxa'a pemenuvitünicü Papuru 'isücate vahesüa, heiseriemecü memütemaicacü hepaüsitana yacütütü. 21 'Ecü pepücava'enieni. Huta teviyari yacütütü 'uquisi vahesüa miemete mepicuevie. Müpaü mepüte'uyühürütüa memücatecuacacü memüca'anuharenicü me'imiemeque. Hicü meniyuha'arütüaca memasicuevietü pemü'avaüriyanicü. 22 Hicü xei miriyari tiva'aitüvame neinü'ani temaicü müpaü ti'aitüaca, Tixaü xeime pepücaraxaxatüvani 'icü hepaüsita que pemünetiutahecüatüa.

Papuru que mürenü'arie Perixi mü'isücomesüa

²³ Mericüsü yu'aurie varutahüaveca xei sienituyari cuyaxi teva'aitüvamate yuhutame, müpaü niutayüni, Xequenivarucuha'aritüaca huta sienituyari cuyaxi, cavayasie memayaxivave haica teviyari heimana tamamata, 'ixipara vivamete huta sienituyari vahamame, Sesareyasie memüyehucü haica hurayari 'aye'ayu yüvicüta. ²⁴ Cavayasixi xequenivarexeiya, Papuru me'anuhanatü memivicueisitüanicü Perixi mü'isücomesüa. ²⁵ Xapa nita'utüirieni 'ipaü 'utaineme,

²⁶ Ne Cürauriyu Risixi nepümasivaüritüa 'isücame pemütürücaüye Perixi. ²⁷ Huriyusixi meniviya 'icü tevi, 'esivatücacu menimieni. Yanetiumaica, cuyaxi vahamatü nepiviya, nemüretimacü Xuma müquiecamecü. ²⁸ Netimaimütü titayari meteniuquixiecai hepaüsitana, nenevitüni va'isücate vahesüa. ²⁹ Nepüvaretaxei meniuquixiecame que maine va'inüari niuquiyari hepaüsita. Tixaü 'asipücati'anecai hesiena mürahüiyani mümierienicü manutahüiyanicü. ³⁰ Müpaü netiutahüavarieca memimieniquecaicü 'icü tevi, cuitüva necaneinü'ani 'ahesüa. Nepütivaruta'aitüa müme hepaüsitana memüniuquixie 'ahüxie memitahüavecü. Müpaü xeiçüa.

³¹ Mericüsü cuyaxi que mütvavuta'aitüa, yüvicüta meneivitüni Papuru 'Anutipatürisisiepai. ³² 'Uxa'arieca mevarucu'eirieca müme cavayasie mematecai memüyehucü hamatüana, cuyaxi yuquiepai meniucunuaxüani. ³³ Müme Sesareyasie meheutahaxüaca, xapa meniyetuirieni 'isücame. Papuruta mete'iyetui. ³⁴ 'Itaterüvaca xapa, nita'ivaviya Papuru que mü'ane cuieyarisie mümiemetücai. Sirisiasie mümiemetücai timaitü ³⁵ müpaü niutayüni, Mericüte, nepümasi'enieni me'axüayu müme 'ahepaüsita memüniuquixie. Tiniuta'aita Herurexi parasiyuyasie me'üviyariecacü.

24*Papuru yuhesie mieme que mütiutaniu Perixi hüxie*

¹ Mericüsü 'auxüvirieca tucari 'anucayacu, mara'acame mühürütüariecai mana neta'ani Hananiya mütevacai, hipatüta va'uquiyarima, xevitüta Teruturu müniucametücai mete'u'axüa. 'Isücame hüxie meteniutahecüata Papuru hepaüsita. ² 'Isücame 'itahüavecu, Teruturu nisütüani 'ixanetatü, müpaü 'utaitü, Yemecü cayuvatü pecatanipitüaca 'ecü. Timaveme pemühücücü pecaniheiserietüaca vaücava tateüterima tahesie mieme. ³ Neuxei Perixi pemütürücaüye, naisarie tenitanaqui'erieni naima pamüpariyusi temasipitüatü. ⁴ Mericüte necamasi'uximatüamütü vaüca niuquicü, 'ayumieme nepümasitavaviri pemütasi'enienicü yareutevitü 'aixüa pemütüca'iyaricü. ⁵ Tenitaxeyia 'icü tevi 'axa tiyurieneme cuya vevieneme yunaima Huriyusixi vasata naisarie cuiepa. Nasaretitanacasia memüteviya catiniva'aitüvametüni. ⁶ Tuqita neutahani 'iseviximanique. Tepivi, teni'inüatacucaitüni que maine ta'inüari niuquiyari. ⁷ Perusü nuaca Risixi xei miriyari cuyaxi tiva'aitüvame mühücü, vaüriyarica cataniunavairieni. ⁸ Catatineta'aitüani tame hepaüsitana temüniuquixie 'ahesüa temüyehucü. 'Ecüta pe'ita'ivaviyame pecaniyüveni pemüretimani naima que temüniuquixi hepaüsitana.

⁹ Huriyusixita hepaüna mecaniniuquimacaitüni, quename müpaütütü 'ane me'utiyatü. ¹⁰ Hicü 'isücame yumu'ucü 'inüaritüacu mütanianicü, müpaü niutayüni Papuru,

Yanetimaitü 'ecü müixa viyari que pemütuyuri 'ena 'icü teüteri va'isücame pehücütütü, 'ayumieme 'aixüa 'iyaricü nehesisie mieme nepütaniuni que müticuxasiva nehepaüsita. ¹¹ 'Ecü pecaniyüveni pemütimaica, tamamata heimana huta tucari püca'anucayeive cuxi quepaucua nemeutiyunixü Querusaresiesie nemünetanenevienicü. ¹² Sepa tuqui 'amüpata, tuquite 'esimüpepeta, quiecarisieta, tixaü mepücanesihetaxei niuqui nexüatüacame xeimematü, teüteri nevacuyataneme. ¹³ Mepücayüvave memiseiriyani yuniuqui que memüteniquixie nehepaüsita hicü. ¹⁴ 'Ipaü nepümatitahecüatüaniqueyu, ne 'iya huyeta netiviyatü nepüti'uximaya tatevarima vacacayarisie mieme, sepa müme xaüsie tiviyacame memüxata 'iya huye. Yuri nepüti'eri naitü que mütiuti'utüarie 'inüari xapayarisie texaxatamete vaxapayarisie. ¹⁵ 'Imetütü vahepaü yuri que memüte'erie meta'icuevatü, neta yuri netini'erieca müpaü netita'icuevatü Cacaüyari müvaranucu'uitüani müquite, heiseriemecü yamemüteyurie, heiseriemecü yamemücateyurie yunaime. ¹⁶ Mücücü yanetinicuvauneni ne'iyari mücanesitaticü naime hepaüsita, sepa Cacaüyari hepaüsita, sepa teüteri vahepaüsita.

¹⁷ Ne tumini nenicuxeürieni neteüterima vahesie mieme. Yapaümexa viyari müpaü netiniyuriencaitüni. 'Arique 'uva neninuani ne'e'ütü. ¹⁸ Müpaü netiyuriencacu hipatü Huriyusixi 'Asiyatari menenetaxeiya tuquita nene'itiecame. Yümüretü teüteri 'amepüca'u'uvacai ne'aurie, nepücavaxamuriecai. ¹⁹ Neuyeveca memü'axüani 'ahüxie müme, reuyevese müme memüniquixieni que memüneteniuquimanique. ²⁰ Mesü, 'ime 'ena yameque'utiyaneni tita memüte'ucaxei mücatiheiserie quepaucua ne nemutivecai 'isücate vahüxie, ²¹ tita memüte'ucaxei xeime neniüqui hepaüsita que nemütihiva vahüxie ne'utivetü müpaü ne'utaitü, Müquite me'anucu'ume nemüti'eriecü, 'ayumieme xehesüa neni'inüasieca hicü.

²² Mericüsü Perixi heiseriemecü tinimaicaitüni 'iya huye hepaüsita. 'Ayumieme müpaü tinivaruta'eiya, Nuayu Risixi xei miriyari cuyaxi tiva'aitüvame, nepi'inüatani xeniüqui. ²³ Tinita'aitüani xei sienituyari cuyaxi tiva'aitüvame mi'üviyanicü, mi'uxipitüacacü, mücavanenacacü hesüana miemete memiparevienicü hesüana memü'axenicü.

²⁴ Mericüsü yapaümexa 'anucayacu, Perixi mana niuyeicacaitüni yü'üitatü Rurusiramatü mühuriyutücai. Yu'aurie nitacuevieneni Papuru, ni'enieacaitüni ticuxatame yuri que müti'erie Cürisitu Quesusisie. ²⁵ Ticuxatacacu tita mütiheiserie hepaüsita, tevi que mütiyünü'a hepaüsita, tevi que mütitainüasiene hepaüsita, Perixi pümacai. Müpaü tinitahüave, Hicürixüa quenemie. Quepaucua tucari nemühüca ne'aurie nepümasitacuevieneni. ²⁶ Siepüre nicuevieacaitüni Papuru mi'ütüaniquecai tumini 'iya mixünacü ticu'erivatü. 'Ayumieme müixa yu'aurie pitacuecuevivacai, tinicuxatacaitüni hamatüana. ²⁷ Huta viyari 'uyurieca Perixi niuyupata. Purusiyu Pesitu 'isücame nayani. Perixi vanaqui'aritäamütü Huriyusixi, 'ayumieme hüacame necu'eirieni Papuru.

25

Papuru que mütitahüavimücücai Sesaxi

¹ Mericüsü Pesitu nuaca haque mehürütüariecai, hairieca tucari 'aye'acu, Sesareya heyeyaca Querusaresiesie ninuani. ² Mara'acate

memühritüariecai Huriyusixi va'uquiyarima hūxiena meniu'axūani metehēcūatatū Papuru hepaūsita. Menitavavirieni³ müpaū me'utiyuatū, 'Aixūa petiucā'iyaritū Querusaremesie quenanunū'a Papuru. Mūme meneicueviecaquecaitūni me'imienique huyeta 'uyemieme. ⁴ Pesitu masi müpaū tinivaruta'eiya, Sesareyasiepai nepē'ūviyani Papuru. Ne yareutevitū mana nepūmie. ⁵ Xesata miemete teyūvavemete nehamatū meque'uhuni, mūme mequeheniuquixieca hepaūsitana, xūca tixaütū catiheiserietūni 'icū tevi hepaūsita.

⁶ Mana müixa pūca'uyuri, 'atahaica tucari xeicūa ya tamamata. 'Arique Sesareyasie neyani. 'Uxa'arieca yu'uveni haque müre'inüatacai 'acaitū tinivaruta'aitūani memi'atūanicū Papuru. ⁷ Mana nuacu 'auriena meniyuxeūrieni Huriyusixi Querusaremesie miemete. Vaūca türūcavimecū metenexeyacaitūni memūniuquixienicū hepaūsitana. Mepūyutatexie me'iseiriyatū yuniuqui. ⁸ Papuru müpaū tiniutaniuni yuhesie mieme, Huriyusixi va'inūari niuquiyari hepaūsita, tuqui hepaūsita, Sesaxi hepaūsita, 'asinepūcatiuyuri 'axa ti'aneme, 'utaitū. ⁹ Pesitu vanaqui'aritūamütū Huriyusixi müpaū tinita'eiya Papuru, Peti'avaūriya Querusareme pemūyemie mana nemūmasita'inüatacū 'icū niuquixiya hepaūsita. ¹⁰ Papuru müpaū niutayūni, Ne Sesaxi 'uvenieya hūxie xeicūa 'aneputiveni nemū'inūasienicū. Mana xeicūa peuyevese nemū'inūasieni. 'Axa nepūcavaruyuri Huriyusixi, heiseriemecū que pemūtimate 'ecū. ¹¹ 'Axa xūca netiyurienique, tixaū xūca netiyurienique que müreuyevese nemūmūnicū, nepūcanecu'imavaniqueyu nemūmūnicū. Mesū xūca tixaütū catihūcūtūni 'icū que memūteniuquixie nehepaūsita, xevitū tixaū pūcayūve mūnesiyetūani vanaqui'aritūamütū. Necanitahūavimūcū Sesaxi. ¹² Hicū Pesitu varutahūaveca 'imavamete müpaū tinita'eiya, Sesaxi petitahūavimūcū 'acu. Mericūte, Sesaxisūa pecaniyemieni.

Papuru que müti'atūarie 'Acūripa Verenise vahūxie

¹³ Mericūsū müixa tucari 'anucayacu, cuiēpa ti'aitame 'Acūripa mūtitevacai Verenisematū meneicu'ivata Pesitu Sesareypai. ¹⁴ Yapaūmexa tucari mana mepuyuri. Pesitu tinicuxaxatūvacaitūni cuiēpa ti'aitame Papuru hepaūsita, müpaū 'utaitū, Xevitū tevi 'uva pucu'eiriva Perixi mivi menutahūa. ¹⁵ Querusaremesie neheta'acu, hepaūsitana meteniutahecūata mara'acate memühritüarie, Huriyusixi va'uquiyarima, menesivavirietū manutahūiyanicū. ¹⁶ Nesū müpaū netinivaruta'eiya, Xumatari tatutuyari müpaū pūca'ane, tepūca'iyetūani 'uqui, hūxiena meca'axūavavecacu cuxi mūme hepaūsitana memūniuquixie, cayūvecacu cuxi yuhesie mieme mūtaniuni vaniuquixiya 'hepaūsita. ¹⁷ 'Uva me'u'axūacu, 'ayumieme 'enepūcareuterixū. 'Uxa'arieca 'isūcame 'uvenieyasie haque nemūra'inüata ne'ayerūca, nenivaruta'aitūani memevitūnicū 'iya 'uqui. ¹⁸ Mūme memūniuquixiecai quepaucua memanucu'ui, mepūcaniuquixiecai 'axa müti'ane mütiuyuricū, que nemūtimaicai ne. ¹⁹ Niuqui xūatūaricacū xeicūa tita memūte'ayexieya hepaūsita xeime Qesusi hepaūsita mūmūquicai, Papuru 'ayeniereme mūxatacai, mūcūcū pūta meniniuquixiecaitūni hepaūsitana. ²⁰ Nesū 'asinepūcatimaicai 'icū niuqui hepaūsita. 'Ayumieme müpaū netinitahūave, Peti'avaūriya Querusaremesie pemūyemie mana peme'inūasienicū 'icū hepaūsita. ²¹ Papuru caneniutavavirieni nemi'ūviyanicū, ti'aitame 'Aucusitu mi'enienique. 'Ayumieme

netinivaruta'aitüani memi'üviyanicü Sesaxisüa nemenunü'anique. ²² 'Acüripa müpaü tinitahüave Pesitu, Nesüari necani'enieniqueyu 'iya tevi. Müpaü niutayüni, Mericüte 'uxa'a pecani'eniemücü.

²³ 'Uxa'arieca meniu'axüani 'Acüripa Verenisematü cuini mieme mete'uniütü memamarivavetü. Mana mürayuti'enieritüre meneutahaxüani xei miriyari cuyaxi teva'aitüvamete vahamatü, 'uquisi quiecatari memüva'uquiyarimatücai vahamatü. Pesitu tinivaruta'aitüani memevitünicü Papuru. ²⁴ Hicü Pesitu müpaü niutayüni, Ti'aitame 'Acüripa, xemeta yunaitü tahamatü xemüyucuxeüri 'uquisita, manari xenixeyani que mü'ane hepaüsita vaüriyarica memünesi'upitüa yunaitü Huriyusixi teüteriyari Querusaremesie 'uvata, müpaü mete'uhivatü quename 'aixüa ca'ane mayeyurini. ²⁵ Ne tixaütü nepücatiucaxei que mütiuyuri que müreuyevese mumünicü. 'Iyasü yamütitahüavimücücaicü 'Aucusitu, ne yanepütinemaicai nemenunü'anicü. ²⁶ Niuqui müheiserie nepücahexeyia nemiti'utüirienicü cuiepa ti'aitame. 'Ayumieme neni'atüani xehesüa, 'ahesüatütü ti'aitame 'Acüripa, pe'iti'inüatayu tixaütü nemürexeyanicü nemütiti'utüanicü. ²⁷ Timaivemepaü nepücaýüniqueyu xüca xeime nehenü'anique hüacame, necatihécüatatü que mütiniquimarie.

26

Papuru yuhesie mieme que mütiutaniu 'Acüripa hüxie

¹ Mericüsü 'Acüripa müpaü tinitahüave Papuru, Pecanipitüarieca 'ahesie mieme pemütaniunicü. Papuru yumama 'utaseraca müpaü niutayüni, ² Neuxei ti'aitame 'Acüripa, nenetemaviecame nepüne'eri 'ahüxie nemütaniucü hicü naime Huriyusixi que memüneteniuquima hepaüsita. ³ Huriyusixi naime vayeiyari mücü vaniucü que memütexüatüa pecatinimaica 'aixüa 'anemecü. 'Ayumieme nepümativaviri pemünesi'enienicü peca'uxivetü.

Papuru que mütiuyeicacai meripai

⁴ Mericüte yunaitü Huriyusixi mecanenimaica que nemüticuyeicacai neteüterima vasata Querusaremesie, matüaripai temaicüyaripai que nemüticuyeicacai. ⁵ Müme matüaripai memünesimaicai xüca metehécüatanique, müme müpaü meniutiyaneniqueyu ne que nemüticuyeicacai Pareseusixi vahesie netiviyatü. Pareseusixi tita temütehayeixiesie yeme yamepütecahu. ⁶ Hicü yuri neti'erietü nemüticueviecü tita Cacaüyari mütvavarutahüavixü tatevarima mütvaminiquecai, 'ayumieme 'uva neputive ne'inüasietü. ⁷ Yunaitü tateüterima tamamata heimana yuhutatü nuivarite temühüme tucarcicü tucarcicü 'uximayasicayacü te'eyexeyatü cuini mieme teneicuevieca Cacaüyari siparasü xüca müpaü tetepitüarieca. Neuxei ti'aitame, ne yuri nemüti'eriecü müpaü neticuevietü, 'ayumieme nehepaüsita mepünüquixie Huriyusixi. ⁸ Titayari xeme xecateyüvave yuri xemüte'erieca quename Cacaüyari varanucu'uitüani müquite.

Papuru que mütvavaruveiyacai

⁹ Neri heuyevacame nepü'eriecai vaüca 'axa nemiyurienicü que mü'ane Quesui Nasaretitanaca mühücü. ¹⁰ Müpaüta netiniyurienecaitüni Querusaremesie. Yümüreme Cacaüyari teüterimama casariyanata nepüvaranutaxürüvacai, mara'acate memühüritüariecai heiserie menesi'upitüacu. Mecui'ivarümecacu, neniucü nepeuyeqesacai

vahepaüsita. ¹¹ Naime tuquiteta müixa nepüvaranutaxürüvacai, vaüriyarica nepüvapitüacai 'axa memutiyuanenicü Quesusi hepaüsita. Vaücava nevahecätü necanivataveveyacaitüni hipame quiecaritiesie.

Ta'aurie que mürave Papuru

(Nü'arisixi 9:1-19; 22:6-16)

¹² Mericüsü mara'acate memühüritüariecai heiserie menesi'upitüacu menesi'uhüritüacu Ramasicusie neneyani. ¹³ Neuxei ti'aitame, tuca huyeta ne'uyemietü nenixeiya hecüariya taheima mieme masi que taupaü xavatüme ne'aurie 'acuxavatüme, nehamatü memü'uvacai va'aurieta. ¹⁴ Tanaitü cuiepa tepatixüri. Ne xeime neniü'enieni müpaü münetiutahüavixü Hepürayusixi vaniuquicü, Sauru 'acu, Sauru, titayari penetiueviya. Pümasi'ucucüne pemüca'avaüriyacü, pemüti'aquesinacü pe'anaseivatü tisevemecü. ¹⁵ Nesü müpaü netinitahüave, Que pepüpaicü 'uqui. Ti'aitame müpaü netayüni, Nesü necaniquesusitüni pemünesi'uveiya. ¹⁶ Hicürixüa quenanucuquexi, 'a'ücacü queneuveni. 'Icü 'ayumieme pepünesi'uxei, pemanayexeyariecü netupiri pemayanicü, pemütihecüatanicü que pemünetixei que pemünetixeyanita. ¹⁷ Nepümasitavicueisitüani 'ateüterima vasata memücahuriyusixi vasata, müme vahesüa nemananunü'amücü ¹⁸ pemüvaranutanenieritüvanicü, yüriya mecu'eirieme hecüariyasie memüteviyanicü, Cauyumarie türücariyaya mecu'eirieme Cacaüyarisie memüteviyanicü, tita 'axa memüteyurie memüteheuyehüviyarienicü nehiesie yuri mete'erietü, vahesie mütinaquenicü tita memütetanaqui'erieni müme nemüvarupataxü nehiesie mieme.

Papuru que müticamiecai tita mütiuxeisie

¹⁹ 'Ayumieme ti'aitame 'Acüripa, yaneticamietü nepatüa que nemütixei taheima mieme. ²⁰ Masi yunaime Ramasicutari meri, 'arique Querusaremetari, naisarie Cureya cuieyarisie miemete, memücahuriyusixita netinivahecüatüacaitüni memütehayevanicü que memüteyurie ta'aurie me'axürieme Cacaüyarisie memüteviyanicü, yameteyurietü müme memüte'uhayevaxü que memüteyuriecai vahesie que mütinaque yamemüteyuriecacü. ²¹ 'Ayumieme Huriyusixi tuquita menesi'uviyaca yumamacü mepünesimieniquecai. ²² Cacaüyari nesipareviecacu hicüque, 'ena neputive netivahecüatüatü teüteri te'aitamete yunaime. Muisexi, texaxatameteta que memutiyuanecai que mütiyüni quecai, müpaü xeiçüa nepaine, ²³ quename heuyevacai Cürisitu müticuinecü nehaitü, quename mücü meri 'anucuqueca müquite vasata, vatahecüatüaniquecai tateüterima memücahuriyusixita hecüariya hepaüsita, müpaü ne'utaitü.

Papuru yuri que müti'eritüamücücai 'Acüripa

²⁴ Mericüsü müpaü 'utayücu, Pesitu carima müpaü tinitahüave, Papuru pepüca'amatesüari. Vaüca pemüti'a'üquitüacü pepütixamurie. ²⁵ Papuru müpaü tinitahüave, Tixaüsietü Pesitu pemütürücaüye, ne nepücatixamurie. Que nemüticuxata, neniüqui yuri paine, timaiveme niuquieya pühücü. ²⁶ Cuiepa ti'aitame 'icü nai pütimate, necamatü yanetinehüaveni 'iya. 'Icü camaicame nepüca'eri, sicurita yapücatiyü 'icü. ²⁷ Neuxei ti'aitame 'Acüripa, yuri peti'erie 'ecü texaxatamete vaniuquisie. Ne necatinimaica yuri pemüti'erie. ²⁸ 'Acüripa müpaü tinitahüave Papuru, Cari yapaucua Cürisitiyanupaü netiyurieneme pepünesi'ayeitüaniqueyu. ²⁹ Papuru müpaü

tinitahüave, Nenevieri nepipitüaniqueyu Cacaüyari, sepa yapaucua sepa yapaümexa tucaricü, 'ecüri yunaitüta xemünesi'enie hicü, xücatüma nehapaü xe'ananetü xehacüneque, 'icü tepüa xeicüa xecahexeyatü cümana nemühüa.

³⁰ Hicü müpaü 'utayücu, cuiepa ti'aitame 'isücameta Vereniseta vahamatü memateita menanucu'uni. ³¹ Me'anuyecüneca yunaitü yameteniyücühüavecaitüni müpaü me'utiyaatü, 'Icü tevi 'asipücatiuyuri que müreyeveese mümünicü manutahüiyacü. ³² 'Acüripa müpaü tinitahüave Pesitu, 'Icü tevi püyüveniqueyu müxünarieni, xüca ca'itahüavimücünique Sesaxi xeicüa.

27

Papuru que mürenü'arie Xumasiepai

¹ Mericüsü quepaucua Pesitu yamütiiyuma temüyehucü naviyasie 'Itariyapai, mepüvayetua Papuru hipame memanutaxüriyacai vahamame. Vahepaüsita menihüritüani xei sienituyari cuyaxi tiva'aitüvame Curiyuxi mütitevacai. Cuyaxi müvaravitücücai 'Aucusitu Cuyaximama mepütetetevacai. ² Naviya 'Aruramitiyusie pümiemetücai. 'Asiya cuieyari tesita niuyeyeicacaitüni. Mana te'acayaxeca tecanecüne. Tahamatü niuyecacaitüni 'Arisitaricu Tesarunicatanaca Maseruniya cuieyarisie mümiemetücai. ³ 'Uxa'arieca Siruni teneta'axüani. 'Iya Curiyuxi 'aixüa tiniuca'iyaricaitüni Papuru hepaüsita. Nipitüani menuanicü yuhamicuma vahesüa memiparevienicu. ⁴ Manarita tepeyecü, Sipüre 'aurie temüca'enisitüariecaisie tecaniuyecüne tahepa maye'ecacacü. ⁵ Haramara 'utüa teniuyecüne Sirisiya 'aurie Pamüpiriya 'aurie. Mana teneta'axüani Mira Risiya cuieyarisie.

⁶ Xei sienituyari cuyaxi tiva'aitüvame mana neitaxeyia naviya Herecanitüreyasie mieme 'Itariyasie müyemiecai. Mücüsie cataneutahatüani. ⁷ Müixa tucari 'axücai mana tepu'uvacai. Haveri mieme teneta'axüani Cüniru hüxie. 'Eca mütasi'anutavayacacü, mana teneyecüne. Cüretatüa teniuyehuacaitüni, viye manucasuri Sarumune müracuseva 'aurie teniuyecüne. ⁸ Mana haveri mieme xeicüa tenanuyenexüani. 'Arique teneta'axüani Visi Müracu'ane Mürayutituiwa müracusevasie. Mana nehuracaitüni quiecari Raseya müracuseva. ⁹ Hicü müixa tucari 'anucayacu, nicueriva'anecaitüni naviya, manutiyacacü Huriyusixi vahaquiya. Papuru nivaruta'imaiya ¹⁰ müpaü tivacühüavetü, Neuxeï, 'ipaü nepütimate, xe'ica naviyata pütatümaiarieni peuyeveni, tameta tepütatümaiarieni tepeuyexürieni texücayhuni. ¹¹ Xei sienituyari tiva'aitüvame masi nivaru'enieni naviya mücuyütüvacai naviya cusiyarieyamame, Papuru que mainecai püca'l'eniecai. ¹² Mürati'icapiva pücatinaquequecai muhaütüsie. 'Ayumieme yumüretü mepüyu'enie memüyehucü mana, siparasü Penisesie xüca meyüvavenique memeta'axüani, mana memütitenicü muhaütüsie. Penisi catinacutevaca haque mürati'icapiva Cüretasie. Tasutüa ta'utata paye'eca tahepa.

Vitari que mütivarutayütüvacai haramarasie

¹³ Mericüsü taserieta 'aye'ecacacu, tita memüteheuyehüacai mete'utanaqui'erieme mepüyu'eriecai. Me'enatihanaca tihaname, Cüreta 'aurie mepayenexüa. ¹⁴ Yareutevitü carima 'upacane 'eca teücapaü, Ta'utata Mieme titevatü 'eca. ¹⁵ Naviya niuviya. Te'utatatexieca

ta'aurie temehüanicü tahepa maye'ecanicü, tepihayevaxü. Tahüxie tepu'enixüaximecai. ¹⁶ Cuie hapa müyema hetüa Cüraura müracutevatüa te'anuyenexüaca, haveri mieme xeicüa tepüyüvavecai temiviyacü canuva 'esimüpe. ¹⁷ Mehenatihanaca menenacahüaxüani naviya caunari me'anacavütüaca. Mepümamacai capa Sirite xiecariyarisie mete'utavaxüanicü. Yucarüpa mecaxüraca, müpaü me'anenetü yuhüxie meniu'enixüaximecaitüni. ¹⁸ Vitari yemecü pütasi'utayuitüvagai. 'Uxa'arieca yu'ica menanatixürieni. ¹⁹ Hairieca tucarisie tamamacü naviya piniteya tetenanatixürieni. ²⁰ Müixa tucari tau pücahecüacai, xuravesixi mepücahecüacai. Vitari pücatihayevamücücai. Müixa tucari 'anucayacu tetavicueniqueme tepücata'eriecairi.

²¹ Hicü müixa tetahaquiecacu, 'ana Papuru vahixüapa 'utaqueca müpaü niutayüni, Neuxei, 'aixüa cani'aneniqueyu xüca xenesi'u'enienique yanemainecaicü Cüretasie temücaheyecüneccü 'ipaü tetatümaiarietü teteheuyexürietü. ²² Hicüsüari nepaine, xequeneyutemamavieca. Xevitü xeme yutucari pücatatümaiya, naviya xeicüa peuyeveni. ²³ Tacai yüvicüta 'iya que mü'anesüa nemümüeme hesiena mieme nemüti'uximaya Cacaüyari niuquieya tuayame ne'aurie puvecai. ²⁴ Müpaü niutayüni, Papuru 'acu, pepücamaca. Neuyeveca Sesaxi hüxie 'apemutiveni. Camü Cacaüyari pümasi'upitüa yunaima 'ahamatü memu'uva naviyasie. ²⁵ 'Ayumieme nepaine, xequeneyutemamavieca. Ne yuri nepüti'erie Cacaüyarisie quename müpaü tiyüni que nemütiutahüavarie. ²⁶ Cuie hapa müyemasie tepütixüriyani xeicüa tame.

²⁷ Hicü tamamata heimana naurieca tucarisie yüvicüta tahüxi tepeutacüne haramara 'Aruriyaticu müracutevasie. Tücarü hixüapa yacütütü naviya vequemete cuie hehurame mepü'eriecai. ²⁸ Caunari 'inüariyari meneucavivieni yuhetüa. Meniti'inüata xei teviyari mamayari heucatevame. Yareutevitü hutarieca meneicavivieni, tamamata heimana 'auxüme mamayari meniuti'inüata. ²⁹ Menimamacaitüni tetesie tetetivaxüanicueme me'erietü. Nauca tehapanameteyari cüsapana mehavütüaca, xücatüma 'ucatareqe meteniyücühüavecaitüni. ³⁰ Naviya vequemete metenicuvautüvecaitüni que memütüyuta'unacü naviyasie. Canuva 'esimüpe meneucatuani haramarasie yame'utiyuatü mete'itavatü quename hüxienapai tehapanamete me'anuhanaquecai. ³¹ Papuru müpaü tinivarutahüave xei sienituyari cuyaxi tiva'aitüvame cuyaximame, 'Ime xüca naviyasie mecayuhayeva, xepücayüvaveni xemütavicueni xeme. ³² Cuyaxiri canuva 'esimüpe caunariyari menexitexüaniri, mana niucaveni.

³³ Mexi cuxi catucaritücai, Papuru nivatuicacaitüni yunaima 'inüa memüticuanicü, müpaü 'utaitü, 'Icü tucarisie tamamata heimana nauca tucari xepuyuri xeta'icuevatü xecatecuatü. ³⁴ 'Ayumieme nepaine, 'icuai xequeneutanaqu'eriri. Mücü 'apuve xemütavicuenicü. Xevitü xeme xei cüpayari yumu'usie pücaheuyehüani. ³⁵ Müpaü 'utayüca pa 'uti'üca pamüpariyusi nipitüani Cacaüyari yunaima vahüxie. 'Ititaraca, nisütüani 'icuatü. ³⁶ Mümeta meniyuvaüriya, 'icuai meniutanaqui'erieni. ³⁷ Tanaitü naviyasie temüyetecai huta sienituyari heimana haica teviyari heimana tamamata heimana 'ataxevitü tecanipaümecaitüni. ³⁸ Te'utihxacari 'icuaicü, naviya tena'exanariya tehenatixürieca türicu haramarasie.

Naviya que mütiutatümaiari

³⁹ Mericüsü tau hanecu, cuie mepücamaicai. Yusicuriviyame cuie mepuxeï haque macuxiecariyacai. Cuiepa mepeitihüaniquecai naviya xüca meyüvavenique. ⁴⁰ Tehanamete meniutatuani, menicu'eirieni haramarasie. Mexicuxirita 'itunisitüvame caunariyari menixüna. Carüpa 'esimüyeva metixüraca, cuiepa menitinxüaximecaitüni. ⁴¹ Haramara mayunaquesie meniu'axüani. Muva cuiepa menatinexüani. Surieya cuiepa neuhani, mana niyuhayeva niuseire. Cüsapana nita'unirümeccaitüni türücariyacü. ⁴² Hicü hipatü cuyaxi menivacuicucacaitüni memanutaxüriyacai, capa xevitü tavicuenicü 'uhauximetü. ⁴³ Xei sienituyari cuyaxi tiva'aitüvame masi pitavicueisitüamücücai Papuru. 'Ayumieme nivarutanenani 'asimemücateyurienicü que memaitücaitei. Niva'aitüacaitüni müme memahauvavecai memecasunaxüanicü meri, cuiepa memütinexüanicü, ⁴⁴ hipatüta 'arique cüyesie hipatü naviyasie miemetesie 'amemütinexüanicü. Müpaü mete'uyurieca yunaitü meputavicuei cuiepa me'uta'axüaca.

28

Papuru que mütiuyeicacai Maritasie

¹ Mericüsü te'utavicueca, 'anaque tetenetimani Marita müracusevacai cuie hapa müyemacai. ² Teüteri muva miemete yemecü 'aixüa meteniu'iyaricaitüni tahepaüsita. Meniutinaini, muva metani'atüani tanaime müviyecaicü muhaütücaicü. ³ Hicü Papuru necucü'eni, taipa nenutixürieni. Cu macxücasie heyeyaca, mamayasie niqüeni. ⁴ Teüteri muva miemete me'ixeyatü cu mamayasie haviecame, müpaü meteniuyutahüave yunaitü, Nusenu 'iya tevi xüari tiyumemivame canihücütüni, sepa mutavicuei haramarasie, heiserie pücapitüari 'ayenieretü müyuhayevacü. ⁵ Masi 'iya yumama niutasique. Cu taipa neuveni. Tixaü 'asipüca'u'itüari. ⁶ Müme mepicueviecai müpaü metecu'erivatü, Tietüsü tahaimücü, müquitü cavemücü yapaucua. Me'icueviecacu me'l'ixüariecacu müixa, 'asipüca'uyü. 'Ayumieme yücü meteniyücühüaveni. Müpaü meteniutiniutücüne, Xüari canicacaüyaritüni. ⁷ Mericüsü mana hurava cuie nicumacaitüni, Pupiriyu mütipinieyatücai. Yunaimie haramarasie müyema cuiepa memütamacai püva'uquiyaritücai 'iya. Tasi'utanaqui'erieca haica tucari 'aixüa tiuca'iyaritü pütasi'upitüa haque teme'axüani. ⁸ Pupiriyu quemasieya hüiyacü hacuisicü ticuyetü 'aniucateitüni. Papuru hesüana neutahani, yutanenevieca heimana 'timeca nenayehüani. ⁹ Müpaü tiuyücu, haramarasie müyema cuiepa memütamacai hipatü teucicuatec meniu'axüani, meniuti'uhayemarieni. ¹⁰ Müme vaücava metatenimicuacaitüni. Teyehuximecacu mepütatemicuacai tita temüteheuyehüacai.

Papuru que müreta'a Xumasie

¹¹ Hicü haica meseri 'utixücu, naviyasie tenecüne. Haramarasie müyema cuiepa nitiheteitüni mücü naviya muhaütücaisie. Herecanitüreyasie pümiemetücai, Vavarixi pü'inüarieyatücai. ¹² Siracusa teheta'axüaca, haica tucari tepütahayevacai. ¹³ Mana teheyecüneca, Requiyu teneta'axüani. Xei tucari 'anucayacu, taserieta pa'ecacai. Hutarieca tucarisie Puteuri teneta'axüani. ¹⁴ Mana tenivaretaxeiya ta'ivamarixi. Müme mepütasi'uta'inie 'atahuta tucari temüyurienicü vahesüa. Müpaü tete'uyurieca, Xumasie teneta'axüani. ¹⁵ Ta'ivamarixi

mana miemete meni'enanacaitüni tahepaüsita. Menayenexüani metasi'anucunaqueque 'Apiyu Pürasayarisiepaitü, Haica Canitinayari Macu'upai. Papuru varuxeiyaca, pamüpariyusi nipitüani Cacaüyari. Vaüca niyuvaüriyacaitüni. ¹⁶ Xumasie teheutahaxüacu, xei sienituyari cuyaxi tiva'aitüvame nivayetüani memanutaxüriyacai cuya mühüritüariecaisüa. Papuru niupitüarieni yuxaüta mecanicü cuya 'i'üviyamematü.

Papuru que müticuxatacai Xumasie

¹⁷ Mericüsü hairieca tucarisie Papuru yuhesüa nivaruta'inieni müme Huriyusixi memüva'uquiyarimatücai. Me'u'axüacu müpaü tinivarutahüave, Neuxei 'ivamarixi, sepa 'asinemücatiuyuri teüteri vahepaüsita, tatevarima vatutuyari hepaüsita neca'uxiva'atü, nepüyetuiya Querusaresmie nehüatü Xumtari vahesüa. ¹⁸ Müme va'isücate menesi'u'enieca menenixünacucaitüni 'asinemücatiuyuricü que müreuyevacai nemümünicü. ¹⁹ Huriyusixi memeuniucacacü nenuiqui hepaüsita, 'ayumieme vaüriyarica nepihüavimücücai Sesaxi, sepa neteüterima vahepaüsita tixaütü nemücarexeiyacai nemütiniuquixienicü. ²⁰ 'Ayumiemerücü nenixeta'inieni tahüxi temütinenierenicü nemütixecuxaxatüvanicü. Yuri neti'erietü nemicueviçcü tita 'Ixaherisixi temüttecuevi, 'ayumieme 'icü tepüa nepa'ü. ²¹ Mümesü müpaü metenicühüaveni, Tame xapate tepü'ca'utanaqui'erivave Cureyasie miemete 'ahepaüsita. Xevitü ta'ivama pücanuave 'axa tatihecüatüatü 'axa ticuxatatu 'ahepaüsita. ²² Tecamani'enieniqueyu que pemüticu'eriva. 'Iyasie memüteviya vahepaüsita 'icü xEICÜa tepütamate, naisarie 'axa metenicuxasivani.

²³ Mericüsü tucari menipitüani memü'axüanicü. Hesüana manucateisie yumüiretü meniu'axüani. Tinivacuxaxatüvacaitüni tivahecüatüatü que müti'ane Cacaüyari ti'aitametücacu, yuri tiva'eritüamütü Qesusisie, Muisexi 'inüariyaricü texaxatamete vaxapayaricü 'iseiriyatü yuniuqui. 'Amanamecü mütiucatarixü 'acayunecuque tinicuxatacaitüni. ²⁴ Hipatü meni'eniecaitüni niuquieya, hipatü yuri mepücate'uta'erie. ²⁵ Yunaitü yaxeicüa mecateyücühüavetü meneutayeixüani, xei niuquiyari 'utaniucu Papuru 'ipaü 'utaitü, 'Iyari Mütiyupata 'aixüa caniyatüni, Quisariyaxi tixaxatame müpaü tivacühüavecacu tatevarima,

²⁶ 'Icü teüteri vahesüa quenemie, müpaü quetinivaretahüavi,

Yemecü xepü'enanani peru tixaü xepücate'enieni.

Yemecü xepüneniereni peru tixaü xepücatexeiya.

²⁷ 'Icü teüteri yu'iyarisie mepüyü'üaraxi.

Vaüriyarica xEICÜa mepü'enana yunacatecü.

Vahüxite pu'itutupe

Capa meheunenierenicü yühüxicü,

Capa me'u'enananicü yunacatecü

Capa yametetimanicü yu'iyarisie,

Capa ta'aurie me'axürienicü

Capa nevaranayexürienicü.

²⁸ 'Ayumieme yaxequetenemaica xeme, Cacaüyari 'icü niuqui caneyenü'ani memücahurisyixi vahesüa memütavicieisitüarienicü. Mümesü mecani'eniecani. ²⁹ Hicü müpaü 'utayücu Huriyusixi menecüne niuqui mexüatüatü vaücava.

³⁰ Mericüsü huta viyari mana peyuri yücümana tiyutuatü. Mana nivanaqui'eriecaitüni yunaimememü'axecai hesüana. ³¹ Camatü tinivahecüatüacaitüni que müti'ane Cacaüyari ti'aitametücacu. Tiniva'üquitüacaitüni Ti'aitame Quesusi Cürisitu hepaüsita, canenarietü.

XUMATARI Que Mütivarunü'airi Papuru

Vaürisica

¹ Ne Papuru nenixevaüritüaca Cürisitu Qesusisie mieme nemüti'uximayatame, nemuta'inierie nü'ari nemayanicü, nemupasie Cacaüyari niuquieya 'aixüa manuyüne nemücuxatanicü.

² Meripai Cacaüyari nainecaitüni temeixeiyaniquecaicü mücü niuqui, texaxatametemama yametecuxatacacu 'utüaricacü hesüana mümiemecü, ³yunive xatatü. Tevi hücütütü, nu'aya caniutinuiva Ravirisie müyetüa. ⁴Müquite vasata manucuquecü, türücariyacü caniuçayerieni Cacaüyari Nu'ayatütü, 'Yari Cacaüyarisie mieme mütasipata que müticaye. Qesusi Cürisitu nixatacaütüni mütati'aitüvame. ⁵Müccü 'aixüa tepü'itüarie 'iya 'aixüa tiuca'iyaricacu, tepeutanü'ariexüata para yunaitü nuivarite yuri mete'erietü yamemütecahunicü, que mü'ane mühücüsie mieme meyüatü. ⁶Xemeta nuivarite xecanihümetüni xemuta'inieri Qesusi Cürisitu teüterimama xemacü necü.

⁷ Netinixe'uta'utüirieni yunaim Xumasie xemütama Cacaüyari müxenaqui'erie, xemuta'inierie hesiena mieme xemüpasienicü. Cacaüyari müta'uquiyari, Ti'aitame Qesusi Cürisituta, xüca 'aixüa mete'u'iyarini xehesie mieme, xüca mexepitüaca yu'iyarisie xemüca'uximatüaricacü.

Papuru que müti'ivatamüccai Xumasie

⁸ Mericüsü Qesusi Cürisitu nesipareviecacu pamüpariyusi necanipitüaca necacaüyari meri yunaim xehesie mieme, naisarie cuiepa mücuxaxasivacü yuri que xemüte'erie. ⁹Ne'iyaricü Cacaüyarisie mieme nepüti'uximayata, niuqui nu'aya hepaüsita 'aixüa manuyüne necuxatatü. 'Iya Cacaüyari müpaü pütihecüata, que nemütixexata necatihayevatü quepaucua nemünenenevie neheyemecü ¹⁰ne'ivavirietü 'uxa'a varie sipara xüca 'ari 'aixüa nepitüarieni xehesüa nemüyemiecü, müpaü tinaquecacu Cacaüyari. ¹¹Nepütinecahive'eri nemüxexeyacü, 'Iyarisie mieme nemüxeminicü xemütuaricacü, ¹²neta yacütütü xehesüa temüvaüriyarienicü yuri xemüte'eriecü xeme, neta yuri nemüti'eriecü.

¹³Ne'ivama müpaü pücanetinaqueniequeyu xüca 'asixecatemaicaque müixa que nemütinecuha'arütüvacai xehesüa nemüyemiecü, sepa nemücapitüaricai hicüque. 'Icuaxi nehexeyatü nepayaniqueyu xehesüa, hipame nuivarite vahesüa nemeixeiyapaü. ¹⁴Neuyeveca nemütivataxatüani Cüriyecusixi memücacüriyecusixita, temaivavemete memücatemaivaveta. ¹⁵'Ayumieme ne'iyari yapü'ane nemütixetaxatüanicü niuqui 'aixüa manuyüne xemeta Xuma xemütama.

Niuqui 'aixüa manuyüne que mütitürücaüye

¹⁶Nepüca'iteviya niuqui 'aixüa manuyüne. Türücariya canihücütüni Cacaüyarisüa mieme, yunaitü yuri memüte'erie memütaviceisitüarienicü cani'ayumiemetüni, Huriyusixi meri, Cüriyecusixita. ¹⁷Xüca yuri ti'erieca, mücü niuquisie canimasiücücamücü Cacaüyari heiserie que mütiyupitüva, para yuri müti'eriecacü, que müre'uxa, Que mü'ane heiseriemecü yamüticamie, mücü canayeyuricamücü yuri müti'eriecü.

Teüteri vahesie que mürahüiva

¹⁸ Masi haxüa canimasiücüni, Cacaüyari taheima macave que mütiheca naime teüteri que memüteyurie mecaheyexeyatü heiseriemecü yamecatecahutü, müme meminena tita yuri müraine heiseriemecü yamecatecahutü. ¹⁹ Tita mütiyüve mütimaica Cacaüyari hepaüsita, mücü canimasiücüni vahesüa. Cacaüyaritütü yatinivaruxeisitüani. ²⁰ Cuie munetüariepai hicüque, tita mücatixeyarieve hepaüsitana, yuheyemecü que mütitürücaüye que müticacaüyari, mücü catinihecüaca yara'erivacacu tita mütiutivevi hepaüsita. 'Ayumieme 'asimepücayüvave yuhesie mieme memütiniunicü. ²¹ Cacaüyari mehetimaica, 'aixüa mepüca'utiyuanecai hepaüsitana Cacaüyari hepaüsita temutiyuanepaü. Pamüpariyusi mepüca'ipitüacai. Masi yacü metecuxatatü menacüne mexi niuqui mexüatüacai. Va'iyari 'asicatimaivecacu, niucuyüre va'iyarisie. ²² Temaivavemete meyuxatatü 'asimecatemaivavetü menacüne. ²³ Cacaüyari mücapünive visi mü'ane, menipata tevi müpünivepaü tiyuxexeyame memayexeyanicü püta, viquixi vahepaü yeutari vahepaü cuterixi vahepaü tiyuxexeyame.

²⁴ 'Ayumieme Cacaüyari nivayetواني yu'iyarisie mete'ucahive'eriecacu, para meca'itiyatü memacühecü, memiseviximanicü yuvaiyari yusata. ²⁵ Cacaüyari yuri que maine, müme menipata 'itarica memexeyanicü püta. Tita mütiiveviya mepayexeyacai, hesiena mieme mepüte'uximayatacai, mecaheyexeyatü que mü'ane mitivevi. 'Aixüa yemecü queticühüavarüvani 'iya yuheyemecüsü, müpaü xEICÜA pü'ane.

²⁶ 'Ayumieme Cacaüyari nivayetواني memihive'eriecacü tita 'axa müti'anene. Va'ucariri me'icu'eirieca tita 'ucari memüteyuruva, 'ucapaü mecateyurietü mepacü. ²⁷ 'Uquisita yaxEICÜA, me'icu'eirieca tita 'ucari memüteyuruva, mepüyutaiyacai meyhive'erietü. 'Uquisi 'uquisi vahamatü yamepüteyuriecai que mücatinaque. Que müreuyevacai yamemüteheyexürüvecaicü, mepüte'epiniriecai yuvaiyarisie.

²⁸ Müpaü memücatecu'erivacaicü quename 'aixüa 'ane me'erivanicü Cacaüyari, 'ayumieme Cacaüyari nivayetواني que mücatinaque yamemütecü'erivanicü, que mücatinaque memüteyuriecacü. ²⁹ Mecanaye'axüani que mücatiheiserie meyüatü, mevacumaüvatü que mü'ane mücayü'üya mücayücüna, 'axa metecuyuruvatü, naime metehive'erietü, 'axa me'anenetü. Menihüpünecaitüni me'ütesatü meyucuitü meha'atü meteyu'irüviyatü 'axa metecu'erivatü. ³⁰ Mecani'avieniuacani, mecaniniuquixieca, Cacaüyari mecani'uxieca, mecatenitave'erieca naime, menanuyehaitürüveni, meteniyucatave'erieca, metenicuvautüveni 'axa que mütiyuruva, yu'uquiyarima mepücava'enie. ³¹ Yu'iyari mepüca'enie vatate'acacu, yamepücatecahu que memutiyuane, mepüsese'i, mepücayunütüanüa, mepücateyucanenimaya. ³² Müme mepütehetima tita Cacaüyari mütiyata tiheiserietüme, quename yunaitü müya memüteyurie vahesie tinaque memücuinicü 'utaitü. Müme masi müya mecateniyurieca, masicutari meninaqui'aca hipatü yamemüteyuriecü.

2

Cacaüyari heiseriemecü que mütivaranutaxürüiva

¹ 'Ayumieme 'ecü sepa que pemüpaicü pemüniuquixie, 'ahesie mieme pepücataniuni. Xeime que pemütiniuquima, mücücü pepü'aniuquima. Cari yaxeciüa petiniyurieneni 'ecü müpaü que pemütiniuquixie. ² Tame müpaü tepütimate, Cacaüyari yuri haitü müvaranutaxürüvacü müme müya memüteyurie. ³ Camüsü 'ecü pemüvanuquima müme müya memüteyuruva, vahepaü petiyurienetü queri peticu'eriva 'ecü pepütavicuene quepaucua Cacaüyari masi'anutahüani. ⁴ Mesü cauca pe'ixani'eri cuini mieme 'aixüa que mütiuca'iyari que mütita'icueva que mücatiyumexütüa. Cauca 'asipecatimate Cacaüyari 'aixüa mütiuca'iyaricü para pemütihayevanicü que pemütiyuriene. ⁵ 'Ecüsü 'a'iyari müse'icü pemüca'avaüriyacü pemütihayevanicü que pemütiyuriene, 'ahesie mieme pepüti'utane haxüa, 'iya tucarisieque quepaucua pemühecarieni, quepaucua masiücütü mayani heiseriemecü que mütivaranutaxürüva Cacaüyari. ⁶ Mücü que memüteyurie pütivapitüani yuxexuime. ⁷ Müme mete'uca'enivatü 'aixüa meteyuruvatü memütecuvautüve visi me'ananetü que memüte'acüne, 'aye'amete que memütehe'erivani, que memücatetipüne, müme nivapitüamücü yuheyemecü memayeyurinicü. ⁸ Mümesü yuhesie mieme xeciüa memü'ayumiemete, yamemücatecahu tita yuri mürainesie, yamemücatecahu tita mücatiheiseriesie püta, müme haxüa canivapitüamücü vahecatü. ⁹ Nivahiveritüamücü niva'uximatüamücü yunaime teüteri yu'iyarisie 'axa memüteyuruva, Huriyusixi meri, Cüriyecusixita. ¹⁰ Nivapitüamücü visi me'ananetü memacü necü, 'aye'amete memü'erivanicü, yu'iyarisie memüca'uximatüariecacü tivapitüani yunaime 'aixüa memüteyuruva, Huriyusixi meri, Cüriyecusixita.

¹¹ Cacaüyari yücü pücativaxeiya teüteri. ¹² Queyupaümetü 'inüari niuquiyari mecahexeiyatü 'axa memüteyurie, müme mepücuini 'inüari mecahexeiyatü. Queyupaümetü 'inüari niuquiyari mehexeiyatü 'axa memüteyurie, müme 'inüari manuyünepaü mepanutaxürüyani. ¹³ Müme memi'enie xeciüa 'inüari niuquiyari, müme heiserie mepücahexeiya Cacaüyari hüxie. Müme yamemütecahu 'inüari niuquiyari que maine, müme püta heiserie mecanipitüariecuni. ¹⁴ Müme memücahuriyusixi 'inüari niuquiyari memücahexeiya, quepaucua yücümana yamemüteyurie que maine 'inüari niuquiyari, sepa 'inüari niuquiyari memücahexeiya, 'inüari niuquiyari mehexeiyatü mepacüne yücümana. ¹⁵ Mümeri mepüyuhecüata tita 'inüari niuquiyaricü yamütiyuriene metehexeiyatü yu'iyarisie müraye'uxa. Va'iyari que memüteyumate tinihecüatani vahepaüsita. Yuhamatü metecuxatatü, que memüteyu'iyaritüa yuhesie metenahüpani, yuhesie mieme meniutiniucani nusu. ¹⁶ Müpaü catiniyümücü 'iya tucarisie quepaucua Cacaüyari müvata'ivaviyani teüteri tita memüte'uti'avietaxü hepaüsita Cürisitu Quesusi varahüavecacu, nenuiqui 'aixüa manuyüne que maine.

Huriyusixi 'inüari niuquiyari que memütehexeiya

¹⁷ Mericüte 'ecü Huriyu pemütiutaterüvarie, yuri pemüti'erie 'inüari niuquiyarisie, 'aixüa pemüti'acühüave Cacaüyarisie pemütiviyacü, ¹⁸ pemimate tita mütinaque, pemütimaive tita 'aixüa müti'ane pemütiuta'üquitüariecü 'inüari niuquiyarisie miemecü, ¹⁹ pevaranucuhapame memacücupe pemü'a'eri, hecüarivivame pemü'a'erie yüvipa memü'uva vahesie mieme, ²⁰ ti'üquitame pemü'a'erie

'asimemücatemate vahesie mieme, türi tiva'üquitüvame pemü'a'erie, 'inüari niuquiyari pehexeyatü pemeixeiya tita timaiveme mütimate tita yuri müraine 'uxeicüa, ²¹ camüsü 'ecü xeime pemüti'üquitüa, pecati'a'üquitüa 'ecü. 'Ecü müpaü pepüticuxata quename 'aixüa ca'ane xüca tinavayani. Mericüte, petinavaya 'ecü. ²² 'Ecü müpaü pepüticuxata quename 'aixüa ca'ane micumaüvanicü xeime 'üyaya xeime cünaya. Mericüte, peticumaüva 'ecü. 'Ecü müpaü pepaine quename pevaxani'erie tetexi cacaüyarixiyari. Mericüte, petinava vapini vamavari. ²³ 'Ecü 'aixüa pepüti'acühüave 'inüari niuquiyari pemexeiyacü. Mericüte, pe'itisanatü 'inüari niuquiyari müpaü metecu'erivame petivarayeitüa quename Cacaüyari 'asicayüve. ²⁴ Camüsü, que müre'uxa, que mü'ane Cacaüyari mühücü 'axa canixasivani nuivarite vasata xecümana.

²⁵ Xitequiya 'inüariyari camaniparevieca xüca 'inüari niuquiyarisie yapeticamieni. Masi xüca 'inüari niuquiyari petisanatü peyüaneni, sepa xitequiya 'inüariyari pemexeiya, peca'inüasietü pepa'ayeitüa. ²⁶ Masisü xüca que mü'ane 'iya 'inüari mücahexeiya yaticamieni que mütiheiserie 'inüari niuquiyari que maine, 'inüari sepa mücahexeiya, 'inüasiecame cati'erivani 'iya. ²⁷ Que mü'ane yuvaiyarisie müca'inüasie xitequiyacü, peru meye'atüva 'inüari niuquiyari que maine, mücü 'ahesie pürahüpani 'inüari niuquiyari pemütisanacü, sepa 'utüaricayari pemexeiya sepa 'inüariyari pemexeiya. ²⁸ Que mü'ane herie xeicüa Huriyu teviyari mühücü, mücü Huriyu pücahücü. Que mü'ane herie xeicüa yuvaiyarisie xeicüa mü'inüasie xitequiyacü, mücü püca'inüasie. ²⁹ Masi que mü'ane yutaüta mühuriyu, mücü püta Huriyu canihücütüni. Que mü'ane yu'iyarisie mü'inüasie, mücü 'Iyari mainepaü püta pü'inüasie, sepa müca'inüasie 'utüarica müti'eniüriücüpaü. Que mü'ane müpaü mü'ane, teüteri visi mepüca'utiüyaneni hepaüsitana, Cacaüyari püta visi paineni hepaüsitana.

3

Tita rexeiya Huriya hipatü memücahexeiya

¹ Mericüte tita rexeiya Huriyu hipatü memücahexeiya. Que tiparevie xitequiya 'inüariyari. ² Vaücavamecü piparevie, naimecü. Camüsü meri, Huriyusixi niuqui Cacaüyarisüa mümieme hepaüsita mepuhürütüari. ³ Quete 'aneni xüca hipatü yamecatecahucaitüni. Cacaüyari yacaticamietü que rayeitüarieni müme yamemücatecahucaicü. ⁴ Pücatixaüsietü. Masi Cacaüyari tita yuri mürainesie yaqueticamieni, sepa yunaitü teüteri memüte'itava, que müre'uxa,

Para 'aniuquicü pemümasiücünicü heiserie que pemürexeiya,

Para heiserie pemüpitüarienicü quepaucua pemütaxanesieni.

⁵ Mericüsü tame heiseriemecü yatecatecahucau xüca masiücütü 'ayani Cacaüyari heiseriemecü que müticamie, que te'utiüyanenisüari tame. Cacaüyari tiyüane que mücatiheiserie haxüacü rapitü. Tevipaü nepüticuxata. ⁶ Pücatixaüsietü. Xüca müpaü 'anenique, Cacaüyari quepaü tivata'ivaviyaqueyu cuiepa memütama 'isücamepaü.

⁷ Perusü neti'itavacacu ne xüca masiücünicü Cacaüyari que müticamie tita yuri mürainesie, masi yeme visi 'anetü mayanicü Cacaüyari, tita-yari neranutahüiyani ne 'axa tiyuruvamepaü. ⁸ Müpaü cati'aneniqueyu masi, 'axa temütecühüavarüvapaü, hipatü memutiüyanepaü quename

müpaü tehaitüca tame, Cümü 'axa tepüteyurieni 'aixüa 'anetü mayan-icü te'utiyaütü vaniu. Heiseriemecü mecanixani'erivani müme müpaü memutiyuane.

Pumave que mü'ane heiseriemecü yamüticamie

⁹ Mericü titanetü. Tame masi 'aixüa tete'anene. Tixaü yemecü. Teteniutahecüata Huriyusixi Cüriyecusixita yunaitü tita 'axa müti'anesie que memüteviya, ¹⁰ que müre'uxa,

Que mü'ane heiseriemecü yamüticamie 'apüca'uyeica ni xevitü.

¹¹ Que mü'ane mütimaive 'apüca'uyeica,

Que mü'ane micuvaune Cacaüyari 'apüca'uyeica.

¹² Yunaitü mepeuyexüri, 'axa me'enenetü mepacü 'axeicüa.

Que mü'ane 'aixüa ti'aneme mütiyuriene 'apüca'uyeica,

Xevitü tüma pumave.

¹³ Tivaxürüvame müqui terüya canihücütüni reutenitü.

Mepüte'irüma yunenicü.

Xaye 'uhayeya vateta payeca.

¹⁴ Vateta pühüne 'axa 'anuyütü hasivitü.

¹⁵ Yü'ücatecü mepüyumexütüa xuriya memütayeurienicü.

¹⁶ Yuhuyeta mepüte'uca'una mepüteyuhiveritüa.

¹⁷ Huye haque mücatiyu'uximatüa mepücahemaririe.

¹⁸ Mepücateheiyehüvirie Cacaüyari yuhesüa.

¹⁹ Hicü tame müpaü tepütemate, naime 'inüari niuquiyari que maine, pütivarutaxatüa müme 'inüari niuquiyarisie memüteviya, yunaime vateni müranunamacü, Cacaüyari müvataxanetacü yunaime cuepa memütama.

²⁰ Cacaüyari hüxie 'inüari niuquiyari que maine yamütiyuricü, mücücü ni xevitü tevi heiserie pücapitüarieni. Masi 'inüari niuquiyaricü pütimate tita 'axa müti'ane.

Heiserie que mütipitüariva yuri müti'eriecü

²¹ Hicüri masi, masiücütü canayani Cacaüyari heiserie que mütiyupitüva, sepa 'inüari niuquiyari mumavenique. 'Inüari niuquiyari, texaxatamete vaxapayarita yacatiniehecütani. ²² Cacaüyari heiserie que mütiyupitüva yuri ti'eriecacu Qesusi Cürisitusie, mücü nimasiücüni,

heiserie que mütiyapitüa yunaime yuri memüte'erie. Yücü mepüca'anene.

²³ 'Axa mepüte'uyuri yunaitü, yunaitü mepüca'aye'axüavave Cacaüyari visi mütiyaxeyiacü, ²⁴ heiserie mepupitüarie 'asimecatecuetatüarietü 'aixüa mütiuca'iyaricü 'iya, Cürisitu Qesusi müvatixünacü. ²⁵ Cacaüyari nicayeni 'iya 'aixüa miyurienicü yuxuriyacü temüteheuyehüviyarienicü

xüca yuri tete'erieca. Müpaü tiyurieca masiücüme nayeitüani heiserie que mürexeiya, sepa mücattivacühüavecai tita meripai 'axa memüte'uyuri hepaüsita, Cacaüyari mücayumexütüacaicü 'ana. ²⁶ Nicayeni masiücüme mayeitüanicü hicü, heiserie que mürexeiya. 'Ayumieme mücü heiserie canexeyiani, heiserie canipitüanita que mü'ane 'amuyeica yuri ti'erietü Qesusisie.

²⁷ Hicüri quepaü 'aixüa tiyücühüaveni yuhepaüsita. Havaicü pücaüve. Mericüte que mü'ane 'inüariyaricü catiyüve. Tita mütiyuriene, mücü ti'inüariyari va'atü. Tixaüsietü. Yuri que müti'erie, mücü cani'inüariyaritüni püta. ²⁸ Tame 'ipaü tetenitamaica, teüteri heiserie mecanipitüarieni yuri memüte'eriecü, sepa yamemücate'uyurienique 'inüari niuquiyari que maine.

²⁹ Mesü Cacaüyari Huriyusixi xEICÜA tivacacaüyari. Memücahuriyusixita cativacacaüyari. Hü, memücahuriyusixi canivacacaüyaritüni. ³⁰ Mericüte, Cacaüyari caniyuxeveni. Heiserie nivapitüamücü müme xitequiya 'inüariyari memexeiya, müme yuri memüte'eriecü. Heiserie nivapitüamücüta müme xitequiyacü memüca'inüasie, müme yuri memüte'eriecü. ³¹ 'Ayumieme nepaine, xüanacüa tetehayeitüa 'inüari niuquiari xüca yuri tete'erieca. Tixaüsietü. Tepiseiriya püta 'inüari niuquiari.

4

'Apurahami que mütiuyuri

¹ Mericüte que te'utiyuaneni tita 'Apurahami mütiucaxei hepaüsita. Mücü yateva canita'uquiariitüni hesiena temüyecü. ² 'Ipaü teputiyuane, xüca 'Apurahami heiserie 'upitüarienique tixaütü mütiuyuricü, caniyüveniqueyu 'aixüa mütiyücühüaveni yuhepaüsita. Masi Cacaüyari huxie pücaüve. ³ Que haine 'utüarica xapayari. 'Apurahami yuri tinita'eririeni Cacaüyari, 'ayumieme Cacaüyari heiserie hexeiyaime nimaicaitüni 'iya, paine. ⁴ Que mü'ane tixaü mütiyuriene, tita müti'liva 'imiquieri püca'eriva. Peuyevese masi menu'ünicü. ⁵ Que mü'ane püta 'asicatiyurienetü yuri müti'eri 'iyasie, müme memücaheyexeiya Cacaüyari que mü'ane heiserie müvapitüasie, mücü heiserie hexeyatü canimarivani yuri müti'eriecü. ⁶ Ravirita müpaü canaineni tevi que mütiyutemavie, quepaucua Cacaüyari heiserie hexeiyaime mimate, sepa tixaü mücatiuyurienique,

⁷ Mecaniyutemamavieca quepaucua memüteheuyehüviyarieni

'Inüari que memüte'utisanaxü,

Quepaucua tita 'axa memüte'uyuri müranucanamieni.

⁸ Caniyutemavieca mücü tevi,

Ti'aitame xüca 'axa tiyurieneme ca'erieca.

⁹ Mericüte 'ipaü meteyutemamavie müme xitequiya 'inüariyari memexeiya xEICÜA. Müme memüca'inüasietä, müpaü mecateyutemamavie. Müpaü teputiyuane, 'Apurahami yuri müti'eriecaicü, 'ayumieme heiserie hexeyatü canimarivacaitüni. ¹⁰ Que 'anetü müpaü ti'erivacai. Xitequiya 'inüariyari rexeiyacai 'ana, pücaheixeyacai nusu. Xitequiya 'inüariyari pücahexeyacai, masi püca'inüasievecäi. ¹¹ Xitequiya niutanaqui'erieni 'inüaritüme. Caniuseyumarieni heiserie mupitüariecü yuri tiuta'erieca mexi xitequiya 'inüariyari cahexeyacai. 'Ayumieme yunaitü yuri memüte'erie xitequiya 'inüariyari mecahexeyatü, müme va'uquiari nayani, müme heiserie mehhexeyatü memümarivanicü. ¹² Mümeta xitequiya 'inüariyari memexeiya va'uquiari nayani, müme xitequiya 'inüariyari xEICÜA memexeiya pücatixaü, masi müme yamemütecahuta ta'uquiari 'Apurahami huyetana yuri que müti'eriecai xitequiya 'inüariyari cahexeyatü.

Yuri ti'eriecacu hesiena que mütiunaquixü tita mütiutaxasie

¹³ Quepaucua 'Apurahami müpaü mütiutahüavarie, nivemamata, que-name hesiena tinaquequecai naitü cuie, 'inüari niuquiari hexeyatü müpaü pücatiutahüavarie. Heiserie 'upitüarieca püta yuri mütiuta'ericü, müpaü pütiutahüavarie. ¹⁴ Xücarä müme 'inüari niuquiariisie memüteviya vahesie tinaquenique, xüanacüa xEICÜA yuri tepüte'eriecaqueyu, yacü

xeicüa müpaü pütiutahüavarieniqueyu 'iya. ¹⁵ 'Inüari niuquiyari haxüa pütiyupitüva. 'Inüari niuquiyari caxuavecacu, püca'itisana.

¹⁶ 'Ayumieme yuri ti'eriecacu müpaü cani'ani, para müpaü mütiyünicü 'iya 'aixüa tiuca'iyaricacu, tita mütitaxatüa müseiriyaricü yunaima nivemama vahesie mieme, müme 'inüari niuquiyarisie memüteviya vahesie mieme xeicüa pücatixaü, masita müme 'Apurahamipäu yuri memüte'erie vahesie mieme. Mücü tanaima canita'uquiyaritüni, ¹⁷ que müre'uxa, Ne yumüireme nuivarite va'uquiyari nepümasi'ayeitüa. Cacaüyari huxie yuri pütiuta'eri hesiena, que mü'ane müquite müvaranutanieritüva, que mü'ane mütitahüave tita 'emücatiue mütinenicü, mücü hesie.

¹⁸ Mücü que mücatiyüvecai yuri müti'eriecacü ta'icuevatü, ta'icuevatü yuri tini'eriecaitüni. 'Ayumieme yumüireme nuivarite va'uquiyari nayani, müpaü que mütiutahüavarie, Müya meyupaümetü mecanacünicuni 'anivema. ¹⁹ Püca'utaveranaxü yuri ti'erietü, sepa me'erivacai yuvaiyari que mütimüximecai 'esivatücacu xei sienituyari viyari mexeyacaicü, sepa me'erivacai Sara mücayüvecai mütinivenicü. ²⁰ Püca'yuxamuriecäi yücü ticu'erivatü tita Cacaüyari mütitaxatüa hesiena mütinaquequecaicü, mücü hepaüsita, yuri cati'erietü pücahatüa. Masi yuri que müti'eriecäi pütürücariyaricäi, visi 'ixatatü Cacaüyari. ²¹ Müpaü pütiyumaicai, tita mütitahüavixü 'iya quename yatiyurieniquecäi, müpaüta niyüvecaitüni yamütiyurienicü. ²² 'Ayumiemericü heiserie pitüarietame ni'erivacaitüni, yuri müti'eriecäicü.

²³ Que müti'erivacai 'iya, hesiena mieme xeicüa pücaraca'utüarie, ²⁴ masi tahesie miemeta müpaü pütiutüarie. Müpaüta tepüte'erivani tame yuri tete'erietü 'iyasie que mü'ane müquite vasata menucuquetüa Tati'aitüvame Quesusi, mücü hesie. ²⁵ Mücü püyetuiya ta'aurie temaxüricü, panucuquetüarie heiserie temüpitiüaricü.

5

Tita temütehaxeyia heiserie temüpitiüaricü

¹ Mericüte heiserie temüpitiüaricü yuri tete'erietü, 'ayumieme 'aixüa tecatenitaxeiyani Cacaüyarimatü, Tati'aitüvame Quesusi Cürisitu yatatipitüacacu. ² Mücü yatatipitüacacuta, yuri tete'erietü müpaü teni'itüarieca, Cacaüyari 'aixüa tiniuca'iyarini tahesie mieme. 'Ateputi'u 'iya 'aixüa tiuca'iyaricacu. 'Aixüa tepütetacühüave yuri temüte'eriecü teta'icuevatü Cacaüyari visi mütatixeyanicü. ³ Mücü meta, 'aixüa tepütetacühüave temü'uximatüaricü müpaü tetemaitü, xüca te'uximatüarieca, tete'uca'enivatü tepacüne. ⁴ Xüca tete'uca'enivani, te'inüasietü tepacüne. Xüca te'inüasieca, teyüvavetü tepacüne yuri temüte'eriecacü teta'icuevatü. ⁵ Müpaü teteta'icuevatü xüca yuri tete'erieca, tepücateviyasitüarieni, Cacaüyari ta'iyarisie müthüniyacü tasinaqui'erietü, 'Iyari Mütiyupata temüpitiüarie yatiyurienecacu.

⁶ Cürisituri, quepaucua temuveraranicai cuxi tame, caniumüni tame Cacaüyari temüca'ayexeyia tahesie mieme, tucari 'aixüa mü'ane 'anuyeyacu. ⁷ Hicümüsü haveri mieme xeicüa xevitü pümüniqueyu tevi heiseriemecü yamüticamiesie mieme. Capücaru yuvaüriyaniyayacu 'asita mumünicü tevi 'aixüa mütiuca'iyarisie mieme. ⁸ Masi Cacaüyari 'ipaü tiuyurieca masiücüme nayeitüani que mütatinaqui'erie, Cürisitu tahesie mieme mumücü tame 'axa teteyuriecacu cuxi. ⁹ Xuriyayacü

heiserie temupitüariecū hicū, masi vaücava mücū pütasitavicueisitüani temücahecariecacū. ¹⁰ Te'eye'uniecacu Cacaüyari nu'aya mumücū, tepupasie 'aixüa temütetaxeiyanicū Cacaüyariimatū. 'Ayumieme 'aixüa tetetaxeiyatū, masi vaücava tepütavicieisitüarieni 'iya mayeyuricū. ¹¹ Mücū meta, 'aixüa tepütetacūhüave Cacaüyari teha'erivatū Tati'aitüvame Quesusi Cürisitu yamütuyuricū. Mücū canihücütüni que mü'ane mütasi'upataxū 'aixüa temütetaxeiyanicū.

'Arani Cürisitupaü que mü'ane

¹² Mericüsü tita 'axa müti'ane catiniuneni cuiepa tevi müyuxevicai 'axa mütiuyuricū. 'Axa mütiuyuricū caniumüni. Müpaürita 'ayumieme yunaitü teüteri mecul'itü menacüne, yunaitü 'axa memüte'uyuricū. ¹³ Inüari niuquiyari caxuavecacu cuxi, cuiepa memütama 'axa mepüteyuriecāi. Peru 'inüari niuquiyari caxuavecacu, tevisie pücarahüiva 'axa xüca tiuyurieni. ¹⁴ Masi 'Arani meri, 'arique yunaitü Muisexi 'amuyeicacāipai, yunaitü me'uyütüarieca mepucūi, sepa hepaüna 'axa memücate'uyuri, 'Arani ta'aurie mavepaü que mücatiheiseriecai. Mücū 'Arani que mü'ane 'umamieniquecai cani'üquisayaritüni.

¹⁵ Peru ta'aurie que mürave, müpaüta yaxeicüa tepücate'umiquie. Mücū müyuxevicai ta'aurie mavecū, hipatü mepucūi, peru masi vaücava 'aixüa pütüca'iyari Cacaüyari, masi vaücava mepüte'umiquie, xevitü tevi Quesusi Cürisitutütü 'aixüa tiuca'iyaritü que mütimüiriyaxū 'imiquieri hipame vahesie mieme. ¹⁶ Tita mütivarumi, mücū müpaü püca'ane que mütiuyü quepaucua mücū müyuxevicai 'axa mütiuyuri. Heiva 'axa mütiuyuricū, nanutahüiyani 'inüasietü. Masi que mütivarumi müixa ta'aurie me'axüriecu, heiserie mecaniupitüarieni püta. ¹⁷ Yuxevitü ta'aurie mavecū, yunaitü mepuyütüarie memücü'inicü xeimecū. Masi vaücava müme memüyuvaüriya memitanaqu'erienicü cuini mieme que mütiuca'iyari 'iya, que mütimüiriyaxū yu'imiquieri heiserie vapiütatü, müme me'ayeyuyuritü mepüte'aitani tevi müyuxevi Quesusi Cürisitutütü müpaü mütiuyuricū.

¹⁸ Hicüri 'ayumieme, xevitü ta'aurie mavecū que memüte'anutaxüriya yunaitü teüteri, müpaürita yaxeicüa yunaitü teüteri heiserie mecaniupitüarieni memayeyuyurinicü, xevitü heiseriemecū yamütuyuricū. ¹⁹ Xevitü tevi yamücatiecamiecaicü, hipame 'axa teyuruvamete que mütivarayeitüa, müpaürita yaxeicüa hipame heiserie mehexeiyame nivarayeitüamücū xevitüta yamüticamiecaicü.

²⁰ Inüari niuquiyariri punua masi yemecū mütitamüirecū ta'aurie que memüte'axürie. Masisüari yemecū tiutamüiriyacu tita 'axa memüte'uyuri, 'anata Cacaüyari masi cuini mieme cuxi 'aixüa pütüca'iyaricāi, ²¹ tita 'axa müti'ane que mütivacuyütüvacāi vacul'itü, müpaürita yaxeicüa Cacaüyari 'aixüa tiuca'iyaritü müvayütüanicü heiserie vapiütatü, tucari mücaxüve vapiütatü, Tati'aitüvame Quesusi Cürisitu yatavapitüacacu.

6

Que temüte'ucui 'axa temücateyuriecāü, que temüte'ayeyuyuri Cürisitusie teteviyatü

¹ Mericüte que te'utiyaneniri. Capüca müpaü 'axa teteyurietü tetahayevani, 'iya masi cuini mieme 'aixüa mütiuca'iyarinicü. ² Pücatixaüsietü. Tameri temucui para 'axa temücateyuriecāü, queri tete'ayeyuyurini

müpaü teteyurietü. ³ Capüca 'asixecatemate, tame quetapaümetü temuca'üyarie Cürisitu Quesusisie temüteviyanicü, tame tecanica'üyarieni hepaüna temücuinicü. ⁴ 'Ayumieme hamatüana tepocatequixüa müpaü tete'uca'üyarieca temücuinicü, para yaxecüca hepaüna temu'uanicü te'utihecuariyarieme que temüteyurie te'ayeyuyuritü tameta, müpaüta Cürisitu manucuquepaü müquite vasata ta'uquiyari visi mü'ane 'enucuquetüaca.

⁵ Quepauca hepaüna temucui hamatüana tecanitaxevire. 'Ayumieme masisüari hepaünata tenanucu'uicuni. ⁶ 'Ipaü tepütemate, que temü'anenecai matüaripai, tecaniucui'iva hamatüana curuxisie, müca'unarienicü tita 'axa temüte'uyuri tavaiyarisie, tavari vaüriyarica temücate'uximayacä tita 'axa müti'anesie mieme. ⁷ Que mü'ane mümüqui, mücü heiserie pexeiya 'axa mücatiyurienenicü. ⁸ Tame Cürisitumatü temuicü, 'ayumieme yuri teteni'erieca hamatüana tepayeyuyurini. ⁹ Müpaü tepütemate, Cürisitu müquite vasata 'anucuqueca hutarieca pücamüni. Püca'yüve mücuyuitüarienicü mumünicü. ¹⁰ Que mütiümü, tita 'axa müti'ane hepaüsita canüümüni xei mieme. Que mürayeyuri, Cacaüyarisie mieme canayeyurini. ¹¹ Xemeta yaxecüca müquite xequeneyu'erieca 'axa xemücateyuriecäcä, xe'ayeyuyurime püta xequeneyu'erieca Cacaüyarisie mieme, Tati'aitüvame Cürisitu Quesusisie xeteviyatü.

¹² 'Ayumieme xevaiyari mumüximesie xe'u'uvatü, xepücacuyuitüarieni 'axa xemüteyuriecäcä yaxemütecahunicü que mütiucahive'erie xevaiyari. ¹³ Xepüca'iyetuaniri yuvaiyari para cümana 'axa xemüteyuriecäcä heiseriemecü yaxecatecahutü. Masisü müme memanutanenierixü müquite vasata vahepaü xeyüatü, xequeneyuyetuaca Cacaüyari müxecuyuitüarienicü xevaiyari, heiseriemecü yatiyurienetü. ¹⁴ Xepüca'yüvaveni xemücuyuitüarienicü 'axa xemüteyuriecäcä. Xepüca'yüa 'inüari niuquiyari müti'aitüacü. Que mü'ane 'aixüa mütiuca'iyari müti'aitüacü püta xecaniyüaca.

Que temüte'uximaya tita mütiheiseriesie mieme

¹⁵ Qesü 'aneni. 'Inüari niuquiyari mücatati'aitüacü, que mü'ane 'aixüa mütiuca'iyari püta mütat'aitüacü, 'ayumieme 'axa teteyurieca. Pücatixaüsietü. ¹⁶ Capüca 'asixecatemate, que mü'anesüa xemüyuyetua xemüte'uximayacäcä 'iyasie mieme yaxemütecahunicü que maine, vaüriyarica te'uximayatamete xepühüme que mü'anesie mieme yaxemütecahu que maine. Xüca tita 'axa müti'anesie mieme xete'uximayaca, xecanicuicuni. Me xüca xete'uximayaca yaxetecahutü Cacaüyari que maine, heiserie xehexeyiatü xecanacünicuni. ¹⁷ Pamüpariyusi nepipitüa Cacaüyari, sepa tita 'axa müti'anesie mieme xemüte'uximayacai, yu'iyaricü yaxetecahutü xenacüne que xemüteyuturiyarie yaxete'üquitüarietü. ¹⁸ Xe'utixünarieca 'axa xemücateyuriecäcä, tita mütiheiseriesie mieme xete'uximayatü xenacüne. ¹⁹ Tevipaü nepüticuxata xemüveraranicü teüteri vahepaü xete'u'iyaritü. Xepüyuyetucacai xevaiyari müti'uximayacäcä tita mücati'itiyasie mieme tita 'inüari mütisanasie mieme, 'inüari xemütisananicü. Hicürita yaxecüca xequeneyuyetua xevaiyari müti'uximayacäcä tita mütiheiseriesie mieme, 'iyasie mieme xemüpasienicü.

²⁰ Quepauca tita 'axa müti'anesie mieme xemüte'uximayacai, xepuxüxünicai tita mütiheiserie hepaüsita. ²¹ Que xete'utixuxuaverecai

'ana. Hicü xepüyuteteviya mücü hepaüsita. Que mü'ane müpaü mütiyuriene, mücü müquitü canayeimücü. ²² Hicü püta xe'utixünarieca 'axa xemücateyuriecacü, Cacaüyarisie mieme xete'uximayatü, 'ayumieme xepütixuxuavere xemüpasienicü 'iyasie mieme. Que mü'ane müpaü mütiyuriene, mücü tucari mücaxüve hexeyiatü canayeimücü. ²³ Camüsü, que mü'ane 'axa mütiyuri, mücü müyacü 'apürapiniyarieni, masi Cacaüyari que mütatimicua, mücü tucari mücaxüve catanimicuacamücü Tati'aitüvame Cürisitu Quesusisie teteviyacacu.

7

Memüneneüque vahesie que mütimasücü 'üquisica

¹ Ne'ivamarixi, xeme xemütemate que mütitita 'inüari niuquiyari, nepütixetaxatüaniquyeu. Capüca 'asixecatemate, 'inüari niuquiyari püti'aitüa tevi mexi 'ayeyuri xEICÜA. ² 'Inüari niuquiyari que maine, peuyevese 'uca mürecacüna yücünasie mütiyianicü mexi 'ayeyuri 'iya. Xüca cünaya 'umüni, puxünixü, 'inüari niuquiyari racüna müxata 'asipücahaine hepaüsitana. ³ Mericüte, xüca xeime 'uquisie tiviyani mexi cünaya 'ayeyuri, 'uca micumaüva que mü'ane mücayücüna canitaterüvariemücü. Mesü xüca 'umüni cünaya, puxünarie, 'inüari niuquiyari 'asica hainecacuri hepaüsitana. 'Ana xüca xeime 'uquisie tiviyani, 'uca micumaüva que mü'ane mücayücüna pücahücütüni.

⁴ Müpaüta yaxeicüa xeme ne'ivama, Cürisitu yuvaïyarisie mumiericü, xemeta xeniucü'iva 'inüari niuquiyari 'asimücahainenicü xehepaüsita. 'Ayumieme xeimesie xepüteviya, que mü'ane müquite vasata manucuquesie, Cacaüyarisie mieme temütixuxuaverenicü. ⁵ Quepaucua teüteri vahepaü temüte'u'iyaricai, 'axa que temüteyuriecäi tetetacahive'erietü, tavaiyari niucuyütüarivacaitüni, 'inüari niuquiyari yataticuyütüvacacu. 'Ayumieme teniucüni que temüte'utixuxuaverecai. ⁶ Hicüri tenixüxünini, 'inüari niuquiyari 'asipücahaine tahepaüsita temucüicü tita mütativyacai mücatasivyacüri. 'Ayumiemerücü hecuamecü 'Iyari que maine teteni'uximayaca, 'utüarica ye'imecü que müti'eniürücü püta tepücate'uximaya.

Tita 'axa müti'ane nehiesie que mütiyeca

⁷ Queri te'utiyaneni. Capüca 'inüari niuquiyari 'axa 'ane. Pücatixaüsietü. Masi xüca 'inüari niuquiyari caxuavenique, ne nepücaretimaniquyeu 'axa que nemütiyuriene. Hive'erica nepücahetimaniquyeu xüca 'inüari niuquiyari müpaü ca'anuyünenique, Pepücati'acahive'erieca. ⁸ Aisicayari muxuavecaicü, tita 'axa nemütiyuri nisütüani nesicuyütüvatü para naimecü nemütinecahive'eriecacü. Xüca 'inüari niuquiyari 'umavenique, tita 'axa müti'ane pümüquinqiyeu. ⁹ Nesü heiva 'inüari niuquiyari necahexeyiatü 'anepuyeicacai. Quepaucua 'aisica münesi'u'axixü, tita 'axa nemütiyurienecai nanutaniere. Neri neniümüni. ¹⁰ Mücü 'aisica münesi'anutanieritüaniquyecai, que nemütitaxei, mücü pünesi'umi püta. ¹¹ Peru 'aisica muxuavecaicü, tita 'axa nemütiyuri nisütüani neti'irüvyiatü, mücü 'aisicacü pünesi'umi.

¹² 'Ayumieme 'inüari niuquiyari Cacaüyarisüa canimiemetüni, 'aisicata hesüana pümieme, püheiserie, 'aixüa pü'ane. ¹³ Mericüte, mücü 'aixüa mü'ane tihücü tita münetiümie. Pücatixaüsietü. Masiri, para mümasiücünicü 'axa que müti'ane, tita 'axa nemütiyuri pünesi'umi,

'icuyitvatü tita 'aixüa müti'ane. 'Ayumieme 'aisica muxuavecaicü, cuini mieme 'axa 'anetü nayani tita 'axa nemütiuyuri.

¹⁴ Tame tepütemate, 'inüari niuquiyari 'iyarisie pümieme. Ne püta teüteri vahepaü nepütiuca'iyari xeicüa. Tita 'axa müti'ane pünesi'unanai. ¹⁵ Nepüca'imate tita nemütiyuriene. Tita münetinaque yanepücatiyuriene, masi tita nemüti'uxie yanepütiyuriene. ¹⁶ Hicü mericü, xüca tita mücanetinaque yanetiuriene, 'ayumieme 'aixüa nepütixeyia 'inüari niuquiyari, quename 'aixüa 'ane ne'utaitü. ¹⁷ Hicü neri nepücahücü que mü'ane müpaü mütiyuriene, masi tita 'axa müti'ane nehesie mütiyeca, mücü yapütiyuriene. ¹⁸ Ne nepütime, nehesie tita 'aixüa müti'ane mücatiyeca, teüteri vahepaü que nemütiuca'iyari. 'Aixüa nepütiyurieneiqueyu peru nepünetexie 'aixüa que nemütiyurieneiqueyu. ¹⁹ 'Aixüa que nemütiyurieneiqueyu, müpaü nepücatiyuriene. Masi 'axa que nemücatiyurieneiqueyu, müpaü püta nepütiyuriene. ²⁰ Mericüte xüca yanetiurieneiqueyu que mücanetinaque, neri müpaü nepücatiyuriene, tita 'axa müti'ane nehesie mütiyeca püta yapütiyuriene.

²¹ 'Ipaü nepüretima 'inüari hepaüsita, quepaucua nemünevaüriya 'aixüa nemütiyurienicü, tita 'axa müti'ane nehesie 'apuve. ²² Que nemütinemate ne'iyarisie, nepünetemavi Cacaüyari 'inüarieya hepaüsita, ²³ peru 'inüari yücü 'aneme nepüxeyia nevaiyarisie tiviyame. Mücü 'inüari, que nemütinemate 'inüariyimatü mepuyucitüve. Mücü 'inüari 'axa mü'ane nevaiyarisie mütiyiviya pünesi'uvi.

²⁴ Ne xüa 'ui nepü'uximatüarie. Qepai pünesitavicueisitüani 'icü caxari que mütiümü. ²⁵ Pamüpariyusi nepipitüa Cacaüyari, Qesusi Cürisitu mütatü'aitüvame nesipareviecacu. 'Ayumiemerü, que nemütinemate, nepüti'uximaya Cacaüyari 'inüarieyasie mieme, teüteri vahepaü que nemütiuca'iyari püta, nepüti'uximaya 'inüari 'axa mü'anesie mieme.

8

Que temüte'ayeyuyuri 'Iyarisie teteviyatü

¹ 'Ayumieme hicürixüa müme Cürisitu Qesusisie memüteviya mepüca'anutaxüriyaniri, müme 'amemüca'u'üva teüteri vahepaü mete'u'iyaritü, 'Iyari püta que maine 'amemu'u'üva. ² Mücü 'inüari cümana 'Iyari tucari mipitüa que mü'ane Cürisitu Qesusisie mütiyiviya, mücü pünesi'uxünaxü, mücanescuyitüvanicü mücü 'inüari cümana 'axa nemütiyurieneicai, cümana nemümü. ³ 'Inüari niuquiyari que mücatiyüvecai, que mütiyuranicai temüteütericü, Cacaüyari püta nenutahüani tita 'axa müti'ane que memüteyurie teüteri vahepaü mete'u'iyaritü. Nenutahüani yunive heyenü'aca teüteri 'axa memüteyuruva vahepaü 'aneme, heyenü'aca tita 'axa müti'ane hepaüsita. ⁴ Müpaü catiniuyuriene, tita mütiheiserie 'inüari niuquiyari que maine maye'atüarienicü tahesie, tame 'atemüca'u'üva teüteri vahepaü tete'u'iyaritü, 'Iyari püta que maine 'atemu'u'üva tahesie.

⁵ Müme teüteri vahepaü mete'u'iyaritü 'amemu'u'üva, müme teüteri vahepaü mepüteyumate. Müme 'Iyari püta que maine 'amemu'u'üva, müme 'Iyaripaü mepüteyumate. ⁶ Xüca teüteri vahepaü tiyumaica, canimümücü. Xüca 'Iyaripaü tiyumaica, canayuricamücü, yu'iyarisie püca'uximatüarieca. ⁷ Que mü'ane teüteri vahepaü mütiyume, mücü Cacaüyari cani'uxieca. Yapücaticamie Cacaüyari 'inüarieyasie, ni

müpaü pücaýüve. ⁸ Müme teüteri vahepaü memüte'u'iyari, müme 'asimepücaýüvave para Cacaüyari münaqui'acacü.

⁹ Xemeri teüteri vahepaü xepücate'u'iyari. 'Iyarisie püta xepüteviya, xücate Cacaüyari 'Iyarieya xehesie yecani. Xüca xevitü Cürisitu 'Iyarieya cahexeyani, mücü Cürisitusüa pücamieme. ¹⁰ Xüca Cürisitu xehesie tiviyani, xevaiyari canimüquini 'axa xemüte'uyuricü, xe'iyari masi canayeyurini heiserie xemupitüaricü. ¹¹ Que mü'ane menucuquetüa Qesusi müquite vasata, mücü 'Iyarieya xüca xehesie yecani, que mü'ane menucuquetüa Cürisitu Qesusi müquite vasata, mücütütü canenutanieritüamücü xevaiyari cuicui'ime, 'Iyarieya xehesie mütiyeca yatiyuriencacu.

¹² 'Ayumieme ne'ivama, tixaütü püreuyevese yatemüteyuricacü. Peru pücaheuyevese teüteri vahepaü temüyüacacü que memüte'u'iyari, 'ate'u'uvatü teüteri que memüte'u'iyari. ¹³ Xüca 'axe'u'uvani teüteri que memüte'u'iyari, xepücuini. 'Iyari xepareviacacu xüca xe'imieni tita yuvaiyarisie mütiyuriene tevi, xenayeyuyuricacuni.

¹⁴ Queyupaümeme Cacaüyari 'Iyarieya müvaravitücü, müme Cacaüyari nivemama mecanihümetüni. ¹⁵ Xeme 'iyari xepüca'utanaqui'erie vaüriyarica xemüte'uximaya hesiena mieme, tavari xemümamacacü. Xenitanaqui'erieni 'Iyari Cacaüyari nivemama müxe'ayeitüa püta. Mücüsie teteviyatü müpaü tepüte'uhiva, Quemasi, 'uquiyari. ¹⁶ Mücü 'Iyari ta'iyariatü 'axeicüa mepütehecüata quename Cacaüyari türiyamama tehüme. ¹⁷ Xüca tetüriyamamatüni, tixaütü tahesie pütinaqueni. Tita Cacaüyari mütatimini tahesie pütinaqueni, Cürisitusie que mütinaquenita, xücate hamatüana tete'ucuine, hamatüanatari visi te'ananetü temayeitüaricü.

¹⁸ 'Ipaü nepüticu'eriva, que temütecuine hicü, mücü tixaütü catihücütüme tepü'erieca quepaucua temüxeisitüarieni visi que müti'ane 'uxa'a varie. ¹⁹ Naitü mütiunetüari püta'icueva Cacaüyari nivemama memasiücütü memacüncü, cui vaxeyamütü. ²⁰ Tita mütiunetüari xüanacüa que mürayeitüari, müpaü mütiyuvaüriyacacü müpaü pücatiüyü. Que mü'ane müpaü 'aneme meyeitüa yamütiuyuricü püta puyü. Ta'icuevatü xEICÜa yuri tini'erieca. ²¹ Tita mütiunetüari 'ayumieme püxünarieni, tita mütipünive müca'l'aitüacacüri, masi Cacaüyari türiyamama visi memü'anene vahepaü xünitü mayanicü. ²² Müpaü tepütemate, naitü mütiunetüari 'axeicüa ma'aiva, 'axeicüa müticuine hicüque. ²³ Mücü meta, tameta 'Iyari temexeiya tita 'umüramiesie timiemetüme, siepüre tataüta tena'aivani teta'icuevatü Cacaüyari nivemama temacüncü quepaucua tavaiyari müxünarieni. ²⁴ Müpaü yuri tete'erietü teteta'icuevatü teputavicueisitüari. Peru xüca 'ixeiya tita müticuevie, masi püca'icuevieri. Queri ticuevieca tita mütiXEIYA. ²⁵ Perusü xüca te'icuevieca tita temücatexeiya, tenita'icuevani tete'uca'enivatü.

²⁶ Müpaürita yaxEICÜa 'Iyari pütasiparevi que temüteverarani. 'Asitepücatemate tita temüte'itavavirieni que müreuyevese. Mücü 'Iyari masi tahesie mieme nitavavirivani Cacaüyari, ha'aivatü niuquiyari que mücatixuave. ²⁷ Que mü'ane ta'iyari müta'inüata, mücü catinimaica que müticu'eriva 'Iyari, 'iya mitavavirivacü Cacaüyari que mütinaque, müme Cacaüyarisie mieme memupasie vahesie mieme.

Yemecü que temütehe'iva naima

²⁸ Tame müpaü tecatenimaica, müme meminaqui'erie Cacaüyari, 'iya nivaparevieca, naime ticuyuitüvatü para 'aixüa memü'itüarienicü müme memuta'inieri, 'iya que mütiyuriemücücai meripai. ²⁹ Müme meripai müvamaicai, müme nu'ayapaü me'aneneme püvarayeitüamücücai meripai, 'iya yumüireme 'ivamarixi vamasica mayanicü. ³⁰ Müme meripai müya me'aneneme müvarayeitüamücücai, müme nivaruta'inieni. Müme müvaruta'inie, heiserie nivarupitüani. Müme heiserie müvarupitüa, visi me'aneneme nivarayeitüani.

³¹ Queri te'utiyaneni xüca müpaü 'aneni. Xüca Cacaüyari tasinaqui'erieca, quepai pütasi'uxive'erieca. ³² Que mü'ane yunive müca'utavicueisitüa, miyetua püta tanaime tahesie mieme, 'iya xüari hamatüana naime pütatiminia. ³³ Quepai püvaxanetani müme Cacaüyari müvaranuyexei. Cacaüyari canihücütüni que mü'ane heiserie müvarupitüa. ³⁴ Quepairi püvaranutaxürieni. Cürisitu Quesusi canihücütüni que mü'ane mumü, que mü'ane masi manucuque, que mü'ane Cacaüyari serieta macaca, que mü'aneta tahesie mieme mitavaviriva. ³⁵ Quepai pütasipata Cürisitu mücatasinaqui'eriecacü. Xüca te'uximatüarieca, xüca tesaipünarieca, xüca te'utaveiyarieni, xüca teheuacacuicuni, xüca temamaveni, xüca te'ucueriva'itüarieni, xüca tecui'ivarümeni, mücü naitü que tiyüve. ³⁶ Que müre'uxa,

Taheyemecü tepücu'iva 'ahesüa temümiemetecü.

Muxasi memücü'ivanipaü teni'erivani.

³⁷ Sepasü naime, cuini mieme tecatene'ivani 'icü naime 'iya mütasinaqui'erie yatatipitüacacu. ³⁸ Ne müpaü nepütinemate, sepa temücüini sepa temayeyuyurini, sepa niuqui tuayamete sepa te'aitamete memüyüaca, sepa tita hicü mütimieme sepa tita 'uxa'a mütimieme, sepa memütürücavi, ³⁹ sepa müreutiteva sepa müreucateva, sepa que mütitita que 'anetü mütiunetüari, mücü püca'yüveni mütasipata Cacaüyari mücatasinaqui'eriecacü, Cürisitu Quesusi mütatü'aitüvame que mütatinaqui'erie.

9

'Ixaherisixi que memüte'anayexeyari

¹ Yuri nepaine Cürisitusie netiviyatü. Nepücati'itava, ne'yari nehamatü yatinihecüatani 'Iyari Mütiyupatasie netiviyacacu. ² Müpaü nepaine, yemecü nepünehiverie, ne'yarisie nepüticuine necatihayevatü. ³ Nemeuyehüyaniqueyu Cürisitusie necativiyatü nemayanicü, ne'ivama vahesie mieme, müme memünemarema que memüte'utinunuiva, müme vahesie mieme. ⁴ Müme mecani'ixaherisixitüni. Müme Cacaüyari nivemama mepayeitüari, visi ti'aneme mepüte'upitüari, türatute mepupitüari, 'inüari niuquiyari mepupitüari, Cacaüyarisie mieme 'uximayasica mepexeyia, mepüte'utahüavari que memütemiqieniquecai. ⁵ Ta'uquiyarima mepüva'uquiyarima, vasatata canimiemetüni que mü'ane heiserie mupitüarie Cürisitutütü, que mütiunüivaxü. 'Iya nai ti'aitame Cacaüyari canihücütüni. 'Aixüa quetixasivani yuheyemecü. Müpaü xEICÜA pÜ'ane.

⁶ Perusü Cacaüyari niuquieya püca'yutatexie, müpaü püca'ane. Yunaitü 'Ixaherisie memüyecü, müme mepüca'ixaherisixi. ⁷ 'Apurahamisie memüyecü xEICÜA, yunaitü mepücatüriyamama. Masi müpaü paine, 'Isahaquisie memüyecüne, müme 'anivema mecanitaterüvariecuni.

8 'Ipaü cani'aneni, türi vaiyarieyasie memüyecü, müme Cacaüyari türiyamama mepücahüme, masisü müme memutinunuivaxü Cacaüyari que mütitahüavixü mütiminiquecai, mümetütü nivemama meputaterüvari. 9 Catinitahüave que mütiminiquecai müpaü haitü, 'Epaucua nepayeneni. 'Ana Sara yunive pexeyaniri.

10 Mücürita, 'ana Xevecasie yamepüte'inüaricai türi, ta'uquiyari 'Isahaqui muyuxevicai va'uquiyaritücacu. 11 Mecatinunuivavecacu cuxi, tita 'aixüa müti'ane tita 'axa müti'ane mepücateyurievavecai cuxi para müseiriyarienicü tita Cacaüyari mütiyuriemücücai que mütivaranuyeteüxixü, 12 que mü'ane müvaruta'inie yatiyurienetü, sepa tevi que mütiyurienecai. 'Ana Xeveca müpaü pütiutahüavari, Masicaya catini'uximayacamücü yumutiasie mieme, 13 que müre'uxa, Nepinaqui'eriecai Cacuvu, 'Esahu püta nepu'uxiecai.

14 Mericüte, que te'utiyaneni. Cacaüyari que mücatiheiserie pücatiyuriene. Pücatixaüsietü. 15 Müpaüri pütitahüavixü Muisexi, Nepinenimaya que mü'ane nemünenimayatamücü, nepi'üviya que mü'ane nemü'üviyamücü. 16 'Ayumieme sepasü xevitü yamütiyuvaüriya yamütiunanaua, Cacaüyari mütiyucanenimaya canihücütüni que mü'ane müpaü müyüane. 17 'Utüarica niuquiyari müpaü püticühüave Parahuni, 'Ayumieme nepümasi'anucuquetüa, 'ahesie nemütihecüatanicü que nemütitürücaüye, naisari cuiepa nemücuxasivanicü que mü'ane nemühücü. 18 'Ayumieme caninenimayaca que mü'ane münenimayatamücü, se'ime nayeitüani que mü'ane se'ime mayeitüamücü.

19 Süricü müpaü pepüneticühüaveni, Mericüte, titayaricuta tiniuquixie cuxi. Quepai pi'uxive'erieca tita mütiyuriemücü 'iya. 20 Neuxei, 'ecüsüari que pepüpaicü pemitae'iyanicü Cacaüyari. Tita mütiuveviya que ticühüaveni 'ivevivame, Titayari 'ipaü ne'aneme penetiutavevi, 'utaitü. 21 Camü 'ivevame heiserie carexeiia haxu hepaüsita, xei tapuriyaricü mütitivevienicü xeime xari visi mürapiyacacü, xeimeta 'axa mürapiyacacü.

22 Sepa Cacaüyari masiücüme mayeitüamücü que mütiha'a, titahecüatamütü que mütitürücaüye, quesü yüni xüca cui tiuca'enivatü 'inevieni paüri mühecarieni müha'arise müca'unarienicü. 23 Müpaü pütiiyuri mütihecüatanicü vaücavamecü visi que müti'ane, visi 'aneme 'ayeitüatü paüri münenimaya, meripai micuha'aritäa visi 'anetü mayanicü. 24 Tamesü tecanihümetüni. Pütasi'uta'inie, Huriyusixi vasata xeicüa pücatixaü, masi memücahuriyusixi vasatata pütasi'uta'inie. 25 Que maine Huxeya xapayarisie,

Müme memücaneteüterimatücai, neteüterima nepütivataterüva.

'Iya mücanaqui'erivacai, münaqui'eriva nepütitaterüva.

26 Haque müpaü memütetahüavarie, Xepücaneteüterima,

Mana Cacaüyari mayeyuri nivemama mepütaterüvarieni.

27 Quisariyaxita müpaü tiniuhiva 'Ixaheri hepaüsita, Sepanetü 'Ixaheri xiüyarimama haramarasie mieme xiecaripaü memüyupaümenique, hipatü xeicüa mecanitavicueisitüariecuni. 28 Heye'atüatü yuniuqui, 'imexüitüatü yacatiniiyuriemücü Ti'aitame cuiepa. 29 Meripai que mainecaita Quisariyaxi,

Que mü'ane yumüireme mütiva'aitüvame

Xüca catasi'ucu'eiririenique tatüriyama,

Surumatari vahepaü tecani'itüarieniqueyu,

Cumuxatari vahepaü tepü'aneneniqueyu.

Huriyusixi teüteriyari que memüteheiyehüva niuqui 'aixüa manuyüne

³⁰ Mericüte, que te'utiyuaneni. Müme memücahuriyusixi memücayumexütüacai heiserie memexeyanicü, müme heiserie mecaniupitüarieni. Heiserie mepexeyia yuri memüte'eriecü. ³¹ 'Ixaherisixi püta memüyumexütüacai heiserie memexeyanicü 'inüari niuquiyarisie mieme, müme mepüca'aye'axüa 'inüari niuquiyarisie. ³² Titayariri. Yuri mepücate'eriecai, masi que memütüyuriecäi mepüyumexütüacai. 'Ayumieme mepüca'aye'axüa. Meputi'ücamürixü tete mürati'ücamüritüresie, ³³ que müre'uxa, Camü Siyunisie nepicaye tete mürati'ücamüritüre, Tete cümana memüti'ücamürique. Que mü'ane yuri müti'erie 'iyasie pücayteviyani.

10

¹ Ne'ivama, ne'iyaricü 'ipaü nepüreixeyaniqueyu, 'ipaü nepütivaviri Cacaüyari müme vahesie mieme, memütavicueisitüarienicü. ² Netinihecüatani cuini mieme Cacaüyarisie mieme que memütüyumexütüa, masi 'aixüa metemaitü mepücayumexütüa. ³ 'Asimepücatemate heiserie que mütiyupitüva Cacaüyari. Yücümana püta mepücatecavutüve heiserie que memütüyupitüanicü. 'Ayumieme yamepücatecahu Cacaüyari que maine, heiserie müvapitüanicü. ⁴ Cürisitu nitaparitüani 'inüari niuquiyari, yunaitü yuri memüte'erie heiserie memüpütüarienicü.

⁵ Muisexiri müpaü tiniu'utüani, 'inüari niuquiyaricü heiserie que mürexeyia xatatü, müpaü 'utaitü, Que mü'ane tevi müpaü mütiyurieni, mücü canayeyuricamücü cümana. ⁶ Peru yuri müti'eriecü heiserie que mürexeyia, 'ipaü püta paine, 'Aiyarisie müpaü pepücati'acühüaveni, quepai taheima peutimieni pe'utaitü, Cürisitu manacavitünicü peticu'erivatü, ⁷ quepai peucamieni meucatevasie pe'utaitü nusu, Cürisitu manativitünicü müquite vasata peticu'erivatü. ⁸ Masi que haine. Niuquiyari canehuraniri 'atenisie 'aiyarisie. Tita temütecuxata yuri que müti'erie hepaüsita, mücü canihücütüni. ⁹ Müpaü paine, xüca 'atenicü peti'ahecüatüaca Quesusisie petiviyatü Ti'aitame que mütihücü, xüca 'aiyaricü yuri peti'erieca quename Cacaüyari henucuquetüa müquite vasata, pecanitavicueisitüarienicü. ¹⁰ Yu'iyaricü tevi yuri pütü'erie heiserie müpitüarienicü. Yutenicü pütüyuecütüa mütavicueisitüarienicü.

¹¹ 'Ipaü paine 'utüarica xapayari, Yunaitü hesiena yuri memüte'erie mepücayteveviyani. ¹² Huriyusixi Cüriyecusixi yücü mepüca'anene. Yunaime Tiva'aitüvame caniyuxevini, cui pütivamicua yunaitü memitahüave. ¹³ Yunaitü memitahüaveni Ti'aitame mepütavicueisitüarieni. ¹⁴ Mericüte, que mü'anesie yuri memücate'uta'erie que mete'ihüaveni. Quepaü yuri meteta'erienie que mü'anesie 'asimemücatehetimaivave hepaüsitana. Quepaü metehitimani xüca 'umaveni que mü'ane mütivacuxaxatüvani. ¹⁵ Quepaü metecuxatani xüca mecaheutanü'ariexüani. Que müre'uxa, Müme memütecuxata que mücati'uximatüarieca yu'iyarisie, niuqui 'aixüa manuyüne memütecuxata, visi que 'aneni vaqueiya.

¹⁶ Masi yunaitü yamepücatecacü niuqui 'aixüa manuyüne que maine. Quisariyaxi müpaü paine, Ti'aitame, quepai yuri tita'eririe tita mütiu'enie yatetecuxatacu tame. ¹⁷ Tita mütiu'enie mi'axixücü, 'ayumieme tevi

yuri pütiuta'erie. Müpaü catini'enani, tita müticuxasiva Cürisitu hepaüsita mi'axixücü.

¹⁸ Masisü müpaü nepaine, mete'u'enana 'acu. Camüsü, Naisarie cuiepa peutayeixüa vaniuqui, Cuie manunierepai neta'axüani vaxasica.

¹⁹ Mericüte, müpaü nepaineta, Süricü 'Ixaherisixi yamecatehetima 'acu. Mericüsü Muisexi meri 'ipaü paine, Xe'ütesacame nepüxe'ayeitüani xemüvatesanicü Müme xei nuivariyari memücahüme.

Xevahecame teüteri 'asimemücatemaivave nepüxe'ayeitüani.

²⁰ 'Arique Quisariyaxi camatü 'ipaü paine, Müme memücanesicuvautüvecai mepünesi'utaxei. Müme nehepaüsita memücatecu'ivavacai, Vahüxie nemasiücütü nenayani.

²¹ Müpaüta naineni 'Ixaherisixi vahepaüsita, Tucaricü nemama nepeutasera teüteri yamemücatecahu memü'uxiva'a vahepa.

11

Hipatü 'Ixaherisixi que memüteyuhayevani

¹ Mericüsü 'ayumieme 'ipaü nepaine, Cacaüyari tivarutixani'erie yuteüterima. Pücatixaüsietü. Neri 'Ixaherisixi necanixevitütüni. 'Apurahamisie nepüyetüa, Venicamini nuivarieyasie nepümieme.

² Cacaüyari pücavarutixani'erie yuteüterima meripai müvamaicai. Mesü 'asixecatemate que maine 'utüarica xapayari 'Eriyaxi xatatü. Mücü nitavavirieni Cacaüyari 'Ixaherisixi vahepaüsita, müpaü 'utaitü,

³ Neuxei Ti'aitame, mepüvarucui müme memütecuxatacai 'ahesie mieme. Mepica'unaxüa haque 'amavari müratimemierivasie. Ne nexaüta nepünehayeva, mepünesicuvautüve memünesimienicü. ⁴ Peru Cacaüyari que tita'eitütü. 'Ipaüsietü, Nehesie mieme 'atahuta miriyari nepüvatiyasa 'uqisi, Vahari hüxie memücacatunuma'uivave. ⁵ Müpaüri yaxecüa hicüta mepüyuhayevaxü hipatü memanayexeyarie 'aixüa que mütiuca'iyari 'iya. ⁶ Camü 'aixüa mütiuca'iyaricü mepanayexeyari, tixaütü memüte'uyuricü mepüca'anayexeyari. Mesü, 'aixüa que mütiuca'iyari, xüca tixaütü meteyurica me'anayexeyarienique, mücü püta 'aixüa pücatiuca'iyariniqueyu. Xücateri me'anayexeyarienique tixaütü memüte'uyuricü, 'aixüa tiuca'iyaritä pücavarayanayexeyaqueyu. Mesü, que memüte'uyurie, xüca 'aixüa tiuca'iyaritä varanayexeyaque, müme püta tixaütü mepücateyurieniqueyu.

⁷ Queteri 'aneni. 'Ixaherisixi mepücaheitaxei tita memütecuvautüvecai. Müme memanayexeyarie meneitaxeyia püta. Hipatü müme mesese'itü menacüne, ⁸ que müre'uxa,

Cacaüyari 'iyari müyü'üraxie nivarupitüani, Hüxi tivarupitüa cümana memücaheunenierenicü, Naca tivarupitüa cümana memücaheu'enanacacü Hicüque.

⁹ Ravirita müpaü paine, Mexasie quepaucua memüte'apica, 'Ipari que'ayani, viniyari que'ayani vahesie mieme, Meque'utiquetamürixüani muva. 'Amemüte'apinepaü mequete'epinirieni.

10 Vahüxi que'acüpire memücaheunenierenicü.
Me'anacatutusitü meque'acüne yuheyemecü.

Memücahuriyusixi que memütetavicueisitüarieni

11 Mericüsü nepaine, metiquetamürixüaca mecatehecaxüri yuheyemecü. Pücatixaüsietü. Masi ta'aurie memaxüricü müme, müme memücahuriyusixi mepütavicueisitüarieni, Huriyusixi memü'ütesanicü. 12 Ta'aurie memaxüricü cuiepa memütama vaüca que memüte'upitüarie, müme memüyutexiecü memücahuriyusixi vaüca que memüte'upitüarie, camü masi vaücava mecatepitüarieni cuxi quepaucua memaye'axüani Huriyusixi.

13 Ne müpaü nepütixecühüave xeme xemücahuriyusixi, ne que nemürenü'arie memücahuriyusixi vahesüa, 'aixüa nepaine nehürütüarica hepaüsita, 14 siparasü xüca neyüveni nemüva'ütesatüanicü ne'ivamarixi, siparasü xüca nevatavicueisitüani hipame müme. 15 Müme memüxani'erivacü, cuiepa memütama meniupasieni 'aixüa memütexeyarienicü. Masi vaücava cuxi catiyüni quepaucua memünaqui'erivani. Xüari cuiepa memütama 'ayumieme mepanuta-neniereni müquite vasata. 16 Hecuame mavariyari xüca Cacaüyarisie mieme 'upasieni, naitü yacatinipasiemücü. Nanayari xüca Cacaüyarisie mieme 'upasieni, mamateyata canipasiemücü.

17 Hicü hipatü mamateya menanumurixüani, 'ecü huriva yeutanaca pehücütütü vasata peniucaquerieni huriva cüyeyari nanayasie mieme hayari que müracacapaü pe'ietü pemayanicü vahepaü. 18 'Ayumieme pepücavatave'erieca mamateya. Xücari pevatave'erieca, camü 'ecü pepüca'itituica nanayari, nanayari püta pümasitituica 'ecü.

19 'Ecüri müpaü pepütayüni, Mamateya mepanumurariexüa nemücaquerienicü ne. 20 Mericüte, yuri memücate'eriecaicü, 'ayumieme mepanumurariexüa. 'Ecüsü yuri pemüti'eriecü 'apepuve. Pepüca'anuyehaitürüve que pemüti'amate, masi queneumaca. 21 Xücari Cacaüyari cavarucu'eirieni mamateya yücümana memutinexüa, tietü camasicu'eiriamücü 'ecüta. 22 Camü 'aixüa que tiuca'iyari que tise'ita Cacaüyari. Canise'icaitüni memacaxüri vahepaüsita. 'Aixüa catiniuca'iyarini 'ahepaüsita xüca pe'ahayevani 'aixüa tiuca'iyaricacu 'iya. Me xüca catixaütüni, penanuvitequiemücü 'ecüta. 23 Mümerita xüca yuri mecate'erietü mecayuhayevani, müme mepeca'uitüarieni. Cacaüyari türücariya canexeyani tavari müvaca'uitüanicü. 24 'Ecüri huriva yeutanaca mutinuivaxüsie pemiemetütü penanuvitequieni, haraverita mieme hurivasie peniucaquerieni que pemücatiunuivaxü. Masi yemecü müme mamateya mücü hurivasie memümiemete mecateca'uitüarieni yücüyeyarisie.

'Imatüriea que memütetavicueisitüarieni 'Ixaherisixi

25 Ne'ivama, yacü xEICÜa capa temaivavemete xeyu'eriecacü, pücanesinaqueni queyu xüca xecaheitimanique 'icü niuqui muti'aviesiecai. Hipatü xEICÜa 'Ixaherisixi mesese'itü menacüne, mexi yunaitü memücahuriyusixi meca'aye'axüavave. 26 Müpaü tiyüyu, yunaitü 'Ixaherisixi menitavicueisitüariecumi, que müre'uxa, Tiyüvicueisitüvame Siyunisie nayeyeimücü. Ta'aurie pehüani Cacuvu, Cacaüyari ca'ayexeyatü mücayuhayevacü.

27 'Ipaü netinivaveviriemücü türatu

Quepaucua nemüvanavairieni tita 'axa memüte'uyurie.

28 Niuqui 'aixüa manuyüne que müticuxasiva, müme meniu'uxiva'ani, xeme 'aixüa xemü'itüarienicü. Peru que memüte'anayexeyarie, Cacaüyari püvanaqui'erie va'uquiyarima müvanaqui'eriecaicü. 29 Cacaüyari pücaüpata que mütivamicua que mütiva'inie. 30 Xemesü que yaxemücatecahucai'anapai, hicü que xemütenenimayasie mexi müme yamecatecahu, 31 yaxeixüa müme hicü yamepücatecahu mexi xenenimayasie xeme, mümerita hicürixüa memünenimayasiecacü. 32 Cacaüyari yunaime nivayetüani yamemücatecahunicü, yunaime müvanenimayacacü.

33 Quetimarive, Cacaüyari vaücava que mürexeiya, que mütimaive, vaüca que mütimate. Que tiyutexie tevi 'i'inüatatü tita mütiyücühüave Cacaüyari, 'icuvaunetü huyeteya.

34 Quepai püretima Ti'aitame que mütiyumate,

Quepai picu'imaiya.

35 Quepai pütimicua meri, 'amürapinenicü 'iya.

36 Naitü hesüana catinaneicani, 'acatinuveni 'iya ticuyuitüvacacu, hesiena catinimiemetüni. 'Aixüa queticuxasivani yuheyemecü.

12

Que müreuyevese yamütiyurienicü Cacaüyarisie mieme pasietü

1 'Ayumieme ne'ivama Cacaüyari mütiyucanenimayacü, müpaü netinixevavirieca, xemiyetuanicü yuvaiyari mavari mayanicü mayeyuri mupasie minaque Cacaüyari. Mücü 'uximayasicacü xecaneyexeyacacuni 'iyarisie mümiemecü. 2 Müme hicü cuiepa memütama xepücava'üqueni, masi yücü xe'ananetü xequenacüni xetihehecuareme que xemütecu'eriva. Müpaü xeteyurietü heiseriemecü xeneitimaicuni tita mütinaque Cacaüyari, tita 'aixüa müti'ane titacü mütinaqui'a titacü müraye'ave.

3 'Iya 'aixüa mütiuca'iyaricü nehesisie mieme, 'ayumieme müpaü nepütixecühüave yuxexütü yuhesüa xemetitei, xepüca'anuyehaitürüveni xeteyücühüavetü yuhepaüsita que mücareuyevese yaxemüteyücühüavenicü. Masi yaxequeteneyücühüaveni para 'aixüa xemüteyumaicacü püta, yuxexütü Cacaüyari que mütixe'u'inüasirisie yuri xemüte'eriecacü. 4 Tavaiyari caniyuxevini, peru paüriyari hesiena mümieme canimüireni. Xexütü paüriyari yücü pütüyuruva. 5 Tameta temümüire, xe'i vaiyari tecanihümetüni Cürisitusie teteviyatü. 'Axeicüa taxexütü tinitapinitüni.

6 Yücü teteniümüquivani, 'iya 'aixüa que mütiuca'iyari taxexuime tahesisie mieme. Xüca müpaü tete'ümüquieni texaxatamete temacüneccü, yatepüte'ümüquiva yuri que temüte'erie. 7 Xüca teteparevivametetüni, teteparevietü yatepüte'ümüquiva, xüca tete'üquitametetüni, tete'üquitatü yatepüte'ümüquiva, 8 xüca tetetutuicametetüni, tevatuicacü yatepüte'ümüquiva. Que mü'ane mütivamicua, 'aixüa 'iyaricü mütivamicuanicü yapütiumiquiva, que mü'ane müti'aita, yamütiyumexütüacacü yapütiumiquiva, que mü'ane müvanenimaya hipame, müyutemavieccacü yapütiumiquiva.

Cürisitu teüterimama que yamemütecahuni

⁹ Yacü xeicüa xecayüatü xequeteneyucanaqui'erieca. Xe'ixeümatü tita 'axa müti'ane, tita 'aixüa müti'anesie xequeteneviyani. ¹⁰ Que xemütevanaqui'erie yu'ivamarixi, yu'iyaricü xequenivahive'erieca. Yuxexuitü masi xequenivapitüaca yu'ivama ve'emete xe'avierietü.

¹¹ Xepüca'yü'üraraxieca que xemüteyumexüitüa. 'Aixüa 'iyaricü xequeneyuvaüriyaca. Xequetene'uximayaca Ti'aitamesie mieme.

¹² Yuri que xemüte'erie xeta'icuevatü, xequeneyutemamavieca. Que xemüte'uximatüarie, xequeteneuca'enivani. Que xemüteyunenevie, xepücatehayevani.

¹³ Cacaüyari teüterimama que memüteheiyehüva, xequenivaparevieca. Xequeneyumexüitüaca xe'ävianietü cu'uvamete.

¹⁴ 'Aixüa xequetenivaxatani müme memüxe'uveya vahepaüsita 'aixüa memü'itüarienicü. 'Aixüa xequetenivaxatani, tixaü xepücatevaxatani para 'axa memü'itüarienicü.

¹⁵ Memüyutemamavie vahamatü xequeneyutemamavieca. Memütisuana vahamatü xequeneutisuanani.

¹⁶ Yaxeicüa xequeteneyücühüaveni yuhepaüsita yuxexuitü. Xepüca'anuyehaitürüveni que xemüteyumate, masi tixaütü memücatehüme vahamatü xequeneu'uvani. Yacü xeicüa xetecu'erivatü, xetemaivavemete xepüca'yü'erieca.

¹⁷ Ni xeime 'axa xepücate'apica 'iya 'axa xe'uyuriecu. Xequetenecuvava 'aixüa xemüteyuriecacü yunaime teüteri vahüxie. ¹⁸ Xüca xeyüvaveni, que xemüteyurie xeme, cayuvatü xequeteneteni yunaime teüteri vahamatü. ¹⁹ Nenaqui'erima, yuhesie mieme xepüca'yucuitüveni, masi xequetenehayevani müme püta memühecarienicü. Müpaü püre'uxa, Ne xehesie mieme nepünemieneni. 'Anepürapica ne, canaineni Ti'aitame. ²⁰ Masisü xüca que mü'ane mümasi'uxie heuhacamücüni, quetineumicua. Xüca heuharimücüni, queneuharitüa. Müpaü petiyurienetü pecanihiveritüamücü müpaü mütiyumaicacü que mü'ane muteviyasitüariepaü. ²¹ Xepüca'ipitüani tita 'axa müti'ane müxeha'ivanicü, masi xequena'ivani tita 'axa müti'ane, 'aixüa xeteyurietü püta.

13

¹ Yunaitü yamequetecahu que memüte'aita müme heiserie memexeiya memüte'aitanicü, müme vaheima memucayasarie. Tevi heiserie pücahexeyaniqueyu müti'aitanicü, me xüca Cacaüyari ca'ipitüanique. Müme heiserie memexeiya hicü memüte'aitanicü mecani'aisieca, Cacaüyari tiva'aitüacacu. ² 'Ayumieme que mü'ane meye'unie cuiepa ti'aitame, mücü caneye'unieca tita Cacaüyari mütiuta'aitaxü. Müme memeye'unie yücümana menanuyutaxüricuni. ³ 'Isücate mepüca'yüa memimariutanicü que mü'ane 'aixüa mütiyuriene, masi mepü'yüa memimariutanicü que mü'ane 'axa mütiyuriene püta. Pereuyeimücü peca'imacarütü que mü'ane heiserie mexeiya müti'aitanicü 'acu. Mericüte, 'aixüa quetineyurieneni. Mücüri 'aixüa paineni 'ahepaüsita. ⁴ Cacaüyari parevivameya canihücütüni 'aixüa pemü'itüarienicü. Me xüca 'axa petiyurieneni, queneumaca. Yacü pücahecue'e 'ixipara. Cacaüyari parevivameya canihücütüni haxüacü mürepinirienicü que mü'ane 'axa mütiyuriene. ⁵ 'Ayumieme peuyevese yamüticamienicü que müti'aita, haxüacü xeicüa pücatixaü, masi yu'iyarisie 'aixüa mütiyumaicacüta. ⁶ 'Ayumiemerita

xepüteyutuani que xemüteheuyehüviyarüva. Müme Cacaüyari tupirisiximama mecanihümetüni, мүсүсү mecani'ayumiemetetüni.

⁷ Xequetenivarapinirieca yunaime tita müreyeveve. Xequene'ütüa que mü'ane meuyeveve xemi'ütüanicü tita xemüteheuyehüviyarüva. Xequene'ütüa que mü'ane meuyeveve cuviyexunu tuminieya xemi'ütüanicü. Xequeteneuyehüvirieca que mü'ane meuyeveve xemüteheiyehüviriecacü. Ve'eme xequenexatani que mü'ane meuyeveve ve'eme xemüxatanicü. ⁸ 'Aixüa püca'yüni xüca heuyeveca xeime xemüte'apiniriecacü. Peuyeveve xeicüa xemüyunaqui'eriecacü püta. Que mü'ane minaquierie xeime, мүсү caneye'atüaniri 'inüari niuquiyari. ⁹ Mücü niuqui, xeime 'üyaya pepücacumaüvani, pepücati'amemivani, pepücatinavayani, peti'itavatü pepücatihecüatani, pepücati'acahive'erieca, que maine, xevitü 'aisica xüca xuavenita, мүсү naitü catiniyutaxevire 'icü niuquicü, Pepinaqui'erieca 'ahepaü tevi que pemüti'anaqui'erie 'ecü. ¹⁰ 'Inaquierietü yuhepaü tevi, 'axa püca'iyurieneni. 'Ayumieme tiyucanaqui'erietü caneye'atüamүсү 'inüari niuquiyari.

¹¹ Mücü meta, xenimaicari 'icü tucari. Hicürixüa canaye'aniri xemanutanenierenicü xecusutü. Hicü canahuraniri temütavicueisitüarieni. Quepaucua yuri temüte'uta'erie pücahahuracai hicüpaü. ¹² Tücaripütixüxime, tucari nehuraniri. Hicü 'ayumieme teque'icu'eirieni tita teüteri memüteyurie yüvipa timieme. Cuya tepüayari teque'anacatүсүni hecüaripa mieme. ¹³ 'Aixüa 'anemecü teque'u'uvani hecüaripa mem'u'va vahepaü teyüatü, teca'ixüaratüvetü tecatarüvetü tecarucusixitütü tecaheutayexürietü tecata'eririyatü teca'ütesatü. ¹⁴ Masi xequenanacatүсүni que mü'ane Ti'aitame Qesusi Cürisitu mühүсү. Xepücayuha'aritüaca yaxemüteyuriecacü que memüte'ucahive'erie teüteri vahepaü xete'u'iyaritü.

14

Müme memüverarani yuri que memüte'erie

¹ Xequeneutanaqui'erie que mü'ane müverani yuri que müti'erie, peru niuqui xemüxüatüacacü que müticu'eriva hepaüsita pücatixaü. ² Xevitü yuri catini'erieca quename yüve nai мүticuaca, xevitüta müverani sisiüravime xeicüa püca'a. ³ Que mü'ane мүticua'a püca'itave'erieca que mü'ane мүcaticua'a. Que mü'aneta мүcaticua'a püca'iniuquimani que mü'ane мүticua'a, Cacaüyari mitanaqui'ericü 'iya. ⁴ 'Ecүsü que pepüpaicü peminiuquimanicü que mü'ane xeimesie mieme müti'luximaya. Yucusiyari hürüpa 'aputive 'apative nusu. 'Aputivenitütü. Cusiyarieya türücariya pexeiya 'amitaquetüanicü.

⁵ Mücü meta, xevitü tucarite yүсү 'aneneme cani'erieca, xevitüta naitü tucari yaxecüa ti'aneneme ni'erieca. Yuxexuitü yu'iyarisie heiseriemecü mequeteyumaica. ⁶ Que mü'ane ma'eriva tucari, Ti'aitamesie mieme yüanetü cana'erivani. Que mü'ane мүcaha'eriva tucari, мүсүta Ti'aitamesie mieme yüanetü pücaha'eriva. Que mü'ane мүticua'a, Ti'aitamesie mieme yüanetü catinucuaca, pamüpariyusi nipitüani Cacaüyari. Que mü'ane мүcaticua'a, мүсүta Ti'aitamesie mieme yüanetü pücatuca'a, pamüpariyusi nipitüani Cacaüyari.

⁷ Xevitü tame yuhesie mieme xeicüa püca'umüni. ⁸ Xüca te'ayeyurini, Ti'aitamesie mieme tenayeyuyurini. Xüca te'ucuini, Ti'aitamesie mieme

tenicuicuni. 'Ayumieme sepa temayeyuri sepa temücuini, Ti'aitamesüa tecaniniemetetüni. ⁹ 'Ayumiemerita Cürisitu niümüni nanutanieri, müme memümüquite memayeyuyurita tiva'aitüvame mayanicü.

¹⁰ 'Ecüri titayari petiniuquima 'a'iva. 'Ecütari, titayari petitave'erie 'a'iva. Tanaitü tecaniuti'uicuni Cacaüyari 'uvenieya hüxie. ¹¹ Müpaü püre'uxa,

Ne necanayeyurini, canaineni Ti'aitame.

'Ayumieme nehüxie yunaitü menicatunuma'uicuni,

Yunaitü yutetacü 'aixüa mecanihécüatacacuni Cacaüyari.

¹² Hicü 'ayumieme taxexütü tahesie mieme tepütiniuni Cacaüyari hüxie.

Xepüca'icahüani titasie mütitiquetamüreni xe'iva

¹³ 'Ayumieme tepücataniuquimatüveni. Masi 'ipaü xequeteneyumaica püta, xemüca'icahüani titasie mütitiquetamüreni xe'iva, titacü mativauseni. ¹⁴ 'Ipaü nepütimate, Ti'aitame Qesusisie netiviyatü 'ipaü yuri nepüti'erie, tixaütü xüca cati'itiyaca, yücümana müpaü püca'ane. Masi xEICÜA, que mü'ane ca'itiyacame mü'erie, mücüsie mieme püca'itiya. ¹⁵ Xüca 'a'iva 'uhiveritüarieni 'icuaicü, 'ecü pe'inaqui'erietü pepüca'yüane. 'A'icuaicü pepüca'ica'unani que mü'anesie mieme mumü Cürisitu. ¹⁶ Tita xehesie mieme 'aixüa müti'ane, xüca tüma 'axa caticuxasivanique. ¹⁷ Cacaüyari 'i'aitüacacu xüca 'a'uyeicani tevi, sepa müticua'a sepa müranuye'e, heiserie caniupitüarieni, yu'iyarisie püca'uximatüarie, niyutemavieca 'Iyari Mütiyupatasie tiviyatü. ¹⁸ Que mü'ane müpaü tiyurienetü müti'uximaya Cürisitusie mieme, Cacaüyari caninaqui'acamücü 'iya hepaüsita, teüterita meneitimaicuni 'aixüa que mütiyuriene.

¹⁹ 'Ayumiemerücü tame tenitamexütüaca cümana ta'iyarisie temüca'uximatüariecacü, cümana 'axeicüa temütaseiriyanicü tanaitü. ²⁰ 'Icuaicü pepüca'ica'unani tita Cacaüyari mütiyuri. Naitüri catini'itiyaca, peru 'axa püyüni xüca tevi ticuatü 'itiquetamüra xeime. ²¹ 'Aixüa püyüni queyu masi xüca vai pecacua'anique xüca vinu peca'anuye'enique, xüca tixaü pecatiyuriene'ique cümana 'a'iva mativauseni mütiquetamüre müveranare. ²² Yuri que pemüti'erie, 'acümana yaquetinecu'erivani Cacaüyari hüxie. Caniyutemavieca que mü'ane yuhesie mücarahüpa paüri 'aixüa 'aneme 'erietü. ²³ Que mü'ane müyuxamurie yücü ticu'erivatü, mücü nanutahüyamücü xüca ticuaca, yuri ti'erietü müca'yüanecü. Nai mütiyuriene yuri que mücati'erie, 'axa tiniyuriene.

15

Memütürücavi memüverarani

¹ Caneuyevacani tame temüyüvavemete teminevieni tita memücatayüvave müme memüverarani. Tepüca'yüaca para taxaütame xEICÜA temünaqui'acacü. ² Taxexütü tequeyüaca tahapaü tevi püta münaqui'acacü, 'aixüa mü'itüarienicü müseiriyarienicü. ³ Ni Cürisitu püca'yüanecai para yuxaütame xEICÜA münaqui'acacü, masi que müre'uxa, Müme 'axa que memutiyanecai 'ahepaüsita, vani'uquixiya pünesi'u'axixü ne püta. ⁴ Naitü meripai mütiuti'utüarie, temüteti'üquitüarienicü tiniuti'utüarieni, para tete'uca'enivatü 'utüarica xapayari tasinütüacacu yuri temüte'eriecacü teta'icuevatü. ⁵ Mücü Cacaüyari müpaü mütatipitüva temüte'uca'enivanicü temünütüarienicü, mücü quexepitüaca yaxEICÜA xemüteyumaicacü yuhesüa, Cürisitu Qesusi que maine, ⁶ 'axeicüa xei

tetayaricü xe'utaniütü 'aixüa xemutiyanenicü que mü'ane Tati'aitüvame Quesusi Cürisitu mücacaüyarieya mü'uquiyarieya hepaüsita.

Niuqui 'aixüa manuyüne memücahuriyusixi vahesie que mütimieme

⁷ 'Ayumieme xequeneyutanaqui'erie yunaitü, Cürisitu müxe'utanaqui'eripaü, Cacaüyari 'aixüa müticühüavarüvanicü. ⁸ 'Ipaü nepaine, Cürisitu müme xitequiya 'inüariyari memexeiya vaparevivame nayani, masiücüme meyeitüanicü yuri que maine Cacaüyari, mitaseiriyanicüta tita meripai mütiyarutahüavixü ta'uquiyarima quename metemiquieniqueai, ⁹ mümeta memücahuriyusixi 'aixüa memutiyanenicü Cacaüyari hepaüsita müvanenimayacü, que müre'uxa, 'Ayumieme 'aixüa nemanihecüatacamücü memücahuriyusixi vahesüa, Nemaninüavacamücü que mü'ane pemühücü.

¹⁰ Tavari müpaü paine,

Xemücahuriyusixi xequeneyutemamavieca teüterimama vahamatü.

¹¹ Tavarita,

'Aixüa xequeteneutahüavi Ti'aitame hepaüsita

Yunaitü xemücahuriyusixi.

Yunaitü nuivarite 'aixüa mequehaitücani hepaüsitana.

¹² Tavari Quisariyaxi müpaü paine,

Quisahi quie mieme tinitinemücü nana,

Que mü'ane manucuqueni mütiva'aitüanicü memücahuriyusixi.

Hesiena yuri mecateni'eriecacuni

Memücahuriyusixi meta'icuevatü.

¹³ Hicü 'iya Cacaüyari müta'upitüva temüta'icuevanicü yuri tete'erietü, mücü quexehüniyani naimecü xemüyutemamaviecacü yu'iyarisie xemüca'uximatüariecacü mexi yuri xete'erie, masi vaücava yuri xemüte'eriecacü xeta'icuevatü, 'Yari Mütiyupata xetürücariyacacu.

¹⁴ Neri yuri nepüti'erie ne'ivama xehepaüsita, quename yücümana xehüpüne 'aixüa xeteyurietü, quename xe'aye'axüavave nai xetemaitü, quename xeyüvave xemüyu'imaiyanicü. ¹⁵ Hipame tapari necueriva'atü nepütixe'uta'utüiri, tavari nexeha'eritüatü hepaüsitana yacütüniquetü, Cacaüyari 'aixüa tiuca'iyaritü müpaü münetiumicü, ¹⁶ Cürisitu Quesusi parevivameya nemayanicü memücahuriyusixi vahesie mieme, mara'acamepaü neti'uximayatü Cacaüyari niuquieya 'aixüa manuyünesie mieme, müme memücahuriyusixi mavari memacünecü memütanaqui'eriva, Cacaüyarisie mieme memupasie 'Yari Mütiyupata yativapatacacu.

¹⁷ Hicüsü Cürisitu Quesusisie netiviyatü necaniyüveni 'aixüa nemütinecühüaveni nehepaüsita, tita Cacaüyari mütiyuriene nexatatü.

¹⁸ Nepücaueriva'a tixaütü nemüticuxatanicü, tita Cürisitu mütiyuri yanetiurienecacu ne xeicüa nepüticuxatani. Yanetiurienecacu,

müme memücahuriyusixi yametecahutü menacüne, netaniucacacu neti'uximayacacu, ¹⁹ türücarिया nehexeiyacacu 'inüarite mamari-vavemete mütiyünicü, türücarिया nehexeiyacacu 'Iyarisüa mümieme.

Querusareme neheyeyaca 'Iricupai neheyeyuneca nenaye'ani yemecü neticuxatatü niuqui 'aixüa manuyüne Cürisitu hepaüsita, ²⁰ 'ipaü netinemexütüatü, nemüticuxatanicü niuqui 'aixüa manuyüne haque que mü'ane Cürisitu mühücü mücaxasieve xeicüa, capa xeime tenarieya heima ne'anuquinicü ne. ²¹ Masi müpaü que müre'uxa,

Müme 'asimemücate'utahüavarie hepaüsitana, müme menixeyiacacuni,

Hepaüsitana memüca'u'enana meneitimaicuni.

Papuru que müreyeimüca Xumapaitü

²² 'Ayumieme müixa nepacunütüarie nemücaxe'u'ivatamienicü. ²³ Hicüri 'uva pumaveri haque nemüre'uximayaca. Müixa viyari nepütihive'erie nemüxe'u'ivatamienicü ²⁴ quepaucua 'Isipaniya nemümie. Ne'anuyeneme nepüxexeyaniqueyu. Xemeta mana xepünesi'anuyenü'ani, xehesüa netemavieritüarieyu 'esiva meri. ²⁵ Masi hicü Querusareme nepüyemie nevaparevienique Cacaüyari teüterimama. ²⁶ Maseruniyatari 'Acaiyatari meniyyuvaüriya 'axeicüa tixaütü memütevaminicü müme memümamave Cacaüyari teüterimama vasata memetitei Querusaremetari. ²⁷ Müpaü metenyuvaüriyani, neuyevecata müpaü memütevarapinirienicü. Memücahuriyusixi vahepaü meheixeyatü mepacü 'Iyarisie timieme. Peuyevese mümetari memüvaparevienicü vaiyarisie timieme hepaüsita. ²⁸ 'Ayumieme 'icü ne'aye'atüame, 'icü va'imiquieri neveytürieme, nenayeyeimücü, xehesüa ne'anuyeneme 'Isipaniya nemeta'anicü. ²⁹ Xehesüa quepaucua nemeta'ani, nepütimate nemunuani nehünetü niuqui Cürisitu hepaüsita 'aixüa manuyünesie timiemecü 'aixüa xemü'itüarienicü.

³⁰ Qesusi Cürisitu mütati'aitüvamecü, 'Iyari mütasipitüacü temütetacanaqui'eriecacü, 'ipaü netinixetavavirieni ne'ivama, cui xemünesipareviecacü nenevieri xe'ipitüatü Cacaüyari nehiesie mieme ³¹ nemütaviceisitüarienicü, Cureya memütama yamemücatecahu 'axa memücanesiyurienicü, memünaqui'acacüta Cacaüyari teüterimama, que nemütivaparevieni Querusaremesie, ³² para xehamatü nemü'uxipiecacü quepaucua nenetemavietü nemeta'ani xehesüa, que mütinaque Cacaüyari. ³³ Mücü Cacaüyari mütasipitüa ta'iyarisie temüca'uximatüariecacü, mücü que'uyeicani yunaimie xehamatü. Müpaü xeicüa nepaine.

16

Que mütivavaüritüacai

¹ Nenixehecüatüani ta'iva 'uca Peve mütiteva. Mücü tiparevivame canihücütüni Senicüreyasie memüyuyexexeüriva vahesüa. ² Xequeneutanaqui'erie Ti'aitamesie xeteviyatü, que müreyevese Cacaüyari teüterimama memüyutanaqui'erienicü. Xequeneuparevi xüca tixaütü reuyehüaca xehesüa. Mücü tiparevivametütü nivaparevieca yumüireme, neta caneniuparevieni.

³ Xequenivavaüritüaca Pürisira 'Aquiramame. Nehamatü mepüte'uximaya Cürisitu Qesusisie teteviyacacu. ⁴ Nemayeyurinicü ne, meniucueriva'itüarieni meniucui'iva tüma. Ne nexaüta pamüpariyusi nepücvapitüa, masi yunaitü memüyutixexeüriva memücahuriyusixi pamüpariyusi mepüvavitüata nehamatü. ⁵ Vaquita memüyuyexexeürivata xequenivavaüritüaca. Xequenevaüritüaca 'Epainetu neminaqui'erie. Mücü meri 'Asiyatari vasata peu'isanari Cürisitusie mieme. ⁶ Xequenevaüritüaca Mariya vaüca müti'uximayacai xehesie mieme. ⁷ Xequenivavaüritüaca 'Aniturunicu Cuniyaximame nenuivarisie memümiemete nehamatü memanutaxüriya. Müme menive'emetetüni nü'arisixi vasata. Cürisitusie mepüteviyacai ne hesiena necativiyavecacu cuxi.

8 Xequenevaüritüaca 'Amupüriyatu neminaqui'erie Ti'aitamesie netiviyatü. 9 Xequenivavaüritüaca 'Uruvanu tahamatü müti'uximaya Ti'aitamesie teteviyacacu, 'Isitaquimame neminaqui'erie. 10 Xequenevaüritüaca 'Aperexi mü'inüasieve Cürisitusie Cürisitusie tivistü. Xequenivavaüritüaca 'Arisitupuru quie miemete. 11 Xequenevaüritüaca Heruriyuni nenuivarisie mümieme. Xequenivavaüritüaca Narusisu quie miemete, queyupaümetü Ti'aitamesie memüteviya. 12 Xequenivavaüritüaca Türipina Türipusamame Ti'aitamesie meteviyatü memüte'uximaya. Xequenevaüritüaca Perüsira münaqui'eriva vaücava müti'uximayacai Ti'aitamesie tiviyatü. 13 Xequenivavaüritüaca Xupu manayexeyari Ti'aitamesie tiviyatü, varusieyamame nevarusipaü mü'anecaita. 14 Xequenivavaüritüaca 'Asinicüritu Pürecuni Herümexi Patüruva Herüma hipame 'ivamarixi vahamatü memü'uva. 15 Xequenivavaüritüaca Pirurucuxi Curiyamame, Nereya 'ivaya 'ucamame, 'Urimipata yunaitü Cacaüyari teüterimama vahamatü memü'uva.

16 Xequeneyuvaüritüaca 'isiyacü Cacaüyarisüa que xemütemiemete. Yunaitü Cürisitusüa miemete naisari memüyutixexeüriva mepüxevaüritüa.

17 Ne'ivama 'ipaü netinixevavirica, xequenivaxeyani müme hixüata memüxesana memüxeti'ücamüra, müme memüyüa que yaxemücate'uta'üquitüarie. Xequeneyupata vahepaüsita. 18 Tati'aitüvame Cürisitusie mieme mepücate'uximaya müya memü'anene, yuyuriepa mieme püta mepüte'uximaya. 'Aixüa me'utiuyatü peru yacü xEICÜA, visi me'utiniütü mepüteva'irüviya müme tita 'axa müti'ane memücateha'eriva va'iyari. 19 Xeme que xemütecahu metenetimani yunaitüri. 'Ayumieme xehepaüsita nepünetemavi. 'Ipaü pünetinaque, xemütemaivavenicü 'aixüa xeteyurietü, xemüca'inücacü püta tita 'axa müti'ane. 20 Mücü Cacaüyari mütasipitüa ta'iyarisie temüca'uximatüariecacü, mücü nixepitüamücü xemicaquesinacü Satanaxi yareutevitü. Tati'aitüvame Quesusi xüca 'aixüa tiuca'iyarini xehesie mieme.

21 Timuteu nehamatü müti'uximaya nixevaüritüaca, Rusiyuta Casunita Susipaterita nenuivarisie memümüiemete.

22 Ne Terütiyu 'icü xapa nemaca'utüa nepüxevaüritüa Ti'aitamesie netiviyatü.

23 Que mü'anesüa nemü'axe ne, yunaitü memüyuyexexeüriva memü'axeta hesüana, Cayütütü canixevaüritüaca. 'Erasitu quiecatari vatumini hüveme, ta'iva Cuarutumatü menixevaüritüaca.

24 Yunaima xehesie mieme xüca 'aixüa tiuca'iyarini Tati'aitüvame Quesusi Cürisitu.

Visi queticühüavarüvani Cacaüyari

25 Mücü caniyüveni müxetuicanicü, que maine niuqui 'aixüa manuyüne nemücuxata, xasica Quesusi Cürisitu hepaüsita que maine. Catinicuxasivani que maine niuqui 'iya mitahecüataxü. Mücü niuqui müixa caniuti'aviesiecaitüni cayuvatü xEICÜA, 26 hicürixüa masiücütü nayani. Texaxatamete va'utüarica ya'utainecacu, que mütiuta'aitaxü mücü Cacaüyari yuheyemecü 'amuyeica, canivarutahecüatüani yunaima nuivarite para yamemütecahunicü yuri mete'erietü.

27 Mücü Cacaüyari muyuxevi mütimaive, visi queticühüavarüvani Quesusi Cürisitu hepaüsita yuheyemecü. Müpaü xEICÜA cani'aneni.

CURINITUTARI

Mexüacame Xapayari Que Mütivarunü'airi Papuru

Vaürisica

¹ Ne Papuru, ta'iva Susiteneximatü, tecanixevaüritüaca Curinitutari. Cürisitu Quesusi caneniuta'inieni nü'ariecame nemayanicü, müpaü mütinaquecaicü Cacaüyari. ² Curinitutari xemeyutixexeüriva Cacaüyarisüa xemiemetetütü, tenixevaüritüaca. Cürisitu Quesusisie xeteviyatü, xecaniupasieni Cacaüyarisie mieme. Xecaniuta'inierieni yaxemütepasienicü, que memüte'uta'inierie yunaitü naisarie memehüave que mü'ane Tati'aitüvame Quesusi Cürisitu mühücü, que mü'ane müme tiva'aitüvame mühücü tameta tati'aitüvame mühücü. ³ Cacaüyari müta'uquiyari, Quesusi Cürisitu mütati'aitüvame, 'aixüa xüca mete'u'iyarini xehesie mieme, xüca mexepitüaca xemüca'uximatüariecacü yu'iyarisie.

Pamüpariyusi que mütipitüacai, 'iyarisie timieme memütecumiquivacacü

⁴ Neheyemecü pamüpariyusi necanipitüaca Cacaüyari xehepaüsita, 'aixüa tiuca'iyaritü mütixe'umicü Cürisitu Quesusisie xeteviyacacu. ⁵ Nai tinitimüiriyarümeni xehesie mieme, hesiena xeteviyacacu. Naimecü xecaniyüvaveni xemütiniunicü, naime xecatenimaica, ⁶ xehesie que mütiuseiriyarie mücü niuqui mihecüata Cürisitu. ⁷ 'Ayumieme naime xecatenicumiquivani, tixaü pücareuyevese mexi xe'icuevie Tati'aitüvame Quesusi Cürisitu, masiücütü mayeitüarienique. ⁸ Mücü canixeseiriyamücü xeme, tapareyuque, xehesie mücarahüivanicü 'iya tucarisie quepaucua munuanü Tati'aitüvame Quesusi Cürisitu. ⁹ Cacaüyari que maine yacatinicamieni. Mücü canihücütüni que mü'ane müxe'uta'ini xemüyutaxevirecü nu'ayamatü Quesusi Cürisitu mütati'aitüvamematü.

Cürisitu que tisanive

¹⁰ Perusü ne'ivama, vaüriyarica siepüre necanixepitüaniqueyu, Tati'aitüvame Quesusi Cürisitusüa temiemetetütü 'ipaü ne'utaitü, xeniuqui yuxevicacu yaxecüa xequetenecu'erivani, hixüata xepücaýusanani. Masi xequenütüarieca yaxecüa xeteyumaitü, yaxecüa xetecu'erivatü. ¹¹ Hipatü Curuhesüa miemete müpaü mecaneteniuhecüatüani xehepaüsita ne'ivama, quename vaniu, hipatü xeme xeyucuitüve. ¹² 'Ipaü nepaine, xeme yuxexuitü 'ipaü xeputiyuane, Ne Papurusie necatiniviyani, xevitüta, Nesü 'Apuruxisie püta necatiniviyani, xevitüta, Nesü Sepaxisie püta necatiniviyani, xevitüta, Nesü Cürisitusie püta necatiniviyani. ¹³ Cürisitu que tisanive 'acu. Ne Papuru xehesie mieme que netumierie curuxisie. Papurusüa xemiemetetütü que xete'uca'üvaxü. ¹⁴ Cari pamüpariyusi nepipitüa Cacaüyari, xeime tüma nemüca'uca'üyaxücü xeme, Cürisipu xecüa, Cayu xecüa, ¹⁵ capa 'uxa'atüni varie xevitü müpaü hainenicü, quename xeme xe'uca'üyarie nehesusia xemiemetetütü. ¹⁶ Mesü necanivaruca'üyata 'Esitepanaxi quie quiecatari. 'Asinepücara'eriva xeimetüme que nemütü'üyaxü. ¹⁷ Cürisitu que münereyenü'a, capünesihyenü'a nemütü'üyanenicü xecüa. Niuqui 'aixüa manuyüne nemücuxatanicü caneneyenü'ani masi, peru nemüticuxatanicü yacü timaivemepaü

necati'enierietü yacü xEICÜa ne'utaitü. Me xüca müpaü netiuniucanique, yacü xEICÜa catinicuxaxasivaniqueyu que mütiumierie Cürisitu curuxisie.

Türücarıya que mütatıpitüa, temaıvavemete que mütarayeıtüa Cürısıtı, Cacaıyari yatıpitüacacu

¹⁸ 'İcü niuqui que mütiumierie curuxisie manuyüne, yacü haineme mecani'erieca müme memütatümaiariexime. Tameri püta temütavicueisitüariexime que temüte'lenie, mücü niuqui türücarıya canihücütüni Cacaüyarisüa mümieme. ¹⁹ 'İpaü catine'uca, Tita memütemate temaıvavemete, mücü necanica'unamücü. Tita memütemaıvave yüvemete, mücü necanixani'eriecamücü.

²⁰ Haquevari temaıvavemete, haquevari müme 'inüaricü memüte'üqıta, haquevari niuqui xüxüatüvavemete hicü miemetexi. Camüsü, tita memütemaıvave cuiepa memütama, yacü xEICÜa haineme canayeıtüani Cacaüyari. ²¹ Cui timaıvetü, müpaü tiniuta'aita Cacaüyari, cuiepa memütama que memütemaıvave memüyutatexenicü meheitimanique Cacaüyari. Masi canıyuvaüriya Cacaüyari niuqui mücuxasıva müvatavicueisitüanicü müme yuri memüte'erie, sepa mücü niuqui yacü xEICÜa haineme memü'erie hipatü.

²² Huriyusixi teüteriyari 'inüarite menıvauca, Cürıyecusixi timaıveme niuquieya menıvauca. ²³ Tame Cürisitu püta tecanixatani, que mü'ane curuxisie mumierie que mütilhücü. Mücücü Huriyusixi meniutıquetamürıxüani, yacü xEICÜa ticuxaxasıvame meni'erieca hipatü memücahuriyusixi. ²⁴ Tame püta temuta'inierie, sepa Huriyusixi sepa Cürıyecusixi, müpaü tetenıtamaıca, Cürisitu canihücütüni que mü'ane türücarıya mütasıpitüa Cacaüyarisüa miemetütü, que mü'ane temaıvavemete mütası'ayeıtüa Cacaüyari que mütimaıve. ²⁵ Sepanetü xüca Cacaüyari yacü xEICÜa hainenique, mücüsıere masi yemecü catınımaıvanıqueyu, teüteri hepaüna 'asımeecatemaıvavecacu. Sepa xüca Cacaüyari catürücaüyenıque, masi yemecü canıtürücaüyenıqueyu, teüteri hepaüna mecatürücaıvacu. ²⁶ Xequetena'erıvani que xe'anenetü xemuta'inierie ne'ıvama. Camüsü, hipatü xEICÜa xeme xecatenımaıvavemetetüni, teüteri que memütecu'erıva. Hipatü xEICÜa xepüve'emete, hipatü xEICÜa mamarıvavemete xepüvanıvema, que xemüte'uta'inierie. ²⁷ Masi 'ena cuiepa miemete tita yacü haineme memüte'erie cananıyeteüxıeni Cacaüyari, para mütıvatıteviyasıtüanicü temaıvavemete. Cananıyeteüxıeni tita mücatıtürücavi 'ena cuiepa, mütıvatıteviyasıtüanicü müme memütürücavi. ²⁸ Cacaüyari cananıyeteüxıeni tita tıxaü mücatıhücü, tita mütıxani'erıva, tita 'amücatııve meta, para yacü xEICÜa meyeıtüanicü tita mütıxuave, ²⁹ capa xevıtü tevi ve'eme yuxatanıcu Cacaüyari hüxie. ³⁰ Masi Cacaüyari müxe'unetüacü, 'ayumieme 'axecanıu'vani, Cürisitu Qesusısıe que xemüteviya. Cürisitu canihücütüni que mü'ane Cacaüyari micaye, temaıvavemete mütası'ayeıtüanicü, tasıpitüatü heıserıemecü yatemütecahunicü, tasıpatatü Cacaüyarisıe mieme, tasıxünatü. ³¹ 'Ayumieme müpaü canı'aneni que müre'uxa, Que mü'ane ve'eme müxatamücü, Tı'aitame quexatani ve'emete.

2

Que müticuxatacai Cürısıtı hepaüsıta, curuxısıe que mütiumierie

¹ Yaxeicüa neta ne'ivama, quepaucua xehesüa nemunua, cui yüvemepaü nepücayüanecai que nemütiuniucacai, que nemütimaivecai, quepaucua nemütixecuxaxatüvacai ne'ihēcüatatü Cacaüyari que mü'ane. ² Ipaü netininemaicaitüni püta, tixaü nepücara'erivaniquecai xehesüa ne'uyeicatü, Quesusi Cürisitu xeicüa netina'erivaniquecaitüni, que mü'ane curuxisie mumierie que mütihücü. ³ Nesüari necatürücaüyetü masi necaninuani xehesüa, neheumatü vaüca, ne'uyüyüacatü. ⁴ Que nemütiuniucacai, tita nemüticuxatacai, timaivemepaü nemüti'enierienicü xeicüa nepücayüanecai, visi netiuniutü xeicüa yuri nemütixe'eritüanicü nepücayüanecai. Masi necanixehēcüatüacaitüni 'Iyari que müti'ane, Cacaüyari que mütitürücaüye, ⁵ capa heuyevecacü tita teüteri memütemaivave para yuri xemüte'eriecacü xeme, masi Cacaüyari türücariyasie püta yuri xemüte'eriecacü.

Tita Cacaüyari 'Iyarieya masiücüme mürayeitüa

⁶ Tetemaivavetü masi tetenicuxatani müme memaye'axüavave vasata. Peru que temütemaivave, hicü miemetexi müpaü mepücatemaivave. Hicü miemetexi teva'aitüvameteta müpaü mepücatemaivave, müme yacü xeicüa memacünirüme. ⁷ Masi que temütēcuxata tame, tenihēcüatani tita müti'aviesiecai, que mütimaive Cacaüyari tetecuxatatü. Timaiyetü que mütiyurieniquecai 'arique, visi te'aneneme que mütarayeitüani, mücü 'ana pücamasiücücai hicüque, sepa Cacaüyari müpaü mütiyumaicai cuie canetüarievecacu cuxi. ⁸ Hicü miemetexi teva'aitüvamete hasuacua müpaü mepücatehetimaivavecai ni xevitü. Xüca müpaü metehetimanique, curuxisie mepüca'imieniqueyu Ti'aitame visi mü'ane. ⁹ Masi que müre'uxa, Tita tevi mücatixeiyaive yühüxcü, mücati'enieve yunacacü, Titacü mücatiyu'iyaritüave tevi, Müya 'aneneme Cacaüyari nivaruha'arütürieni Müme meminaqui'erie.

¹⁰ Müya 'aneneme Cacaüyari masiücüme canayeitüani, 'Iyari yatatixeisitüacacu. Mücü 'Iyari catinimaica naisarie que müti'ane, naitü que mütiyumate Cacaüyari.

¹¹ Teüteri, que titita tevisie mieme yamütimate tevi que mütiyumate. Tevi 'iyarieya hesiena müyeca canihücütüni tita müpaü mütimate. Yaxeicüata tevi 'asipücatimate Cacaüyari que mütiyumate. Cacaüyari 'Iyarieya xeicüa müpaü catinimaica. ¹² Tame 'uva cuiepa mieme 'iyari tepüca'uyeyesa. 'Iyari Cacaüyarisüa mümieme püta tecaniuyeyesa, temütemaivave tita Cacaüyari mütatiumi. ¹³ Tita 'Iyarisie mütimieme tetenivahecüasitüiyani müme 'Iyari memuyeyesa. 'Ayumieme quepaucua temixata tita Cacaüyari mütatiumi, tepücatecuxata que temüte'u'üquitüarie teva'enietü müme teüteri vahepaü xeicüa memütemaivave. Yateticuxatani 'Iyari que mütati'üquitüa püta.

¹⁴ Tevi mücü 'Iyari müca'uyeyesa pücayuvaüriya mitanaqui'erienicü tita Cacaüyari 'Iyarieyasie mütimieme. Yacü xeicüa haineme cani'eriecamücü. Pücayüve yamüretimanicü, me 'Iyari 'iparevecacu xeicüa caniyüvemücü mita'inüatacü que müti'ane tita 'Iyarisie mütimieme. ¹⁵ Que mü'ane mücü 'Iyari muyeyesa püta, nai catinita'inüatamücü, peru xevitü 'Iyari müca'uyeyesa hepaüna püca'ita'inüata que mü'ane miyeyesa. ¹⁶ Que müre'uxa, Quepaicü pütimate que müticu'eriva Ti'aitame, quepai pütita'üquitüani. Peru tame Cürisitupaü tetenicu'erivani.

3

Cacaüyarimatü que temüte'uximaya

¹ Neri ne'ivama, 'ana nepücayüvecai nemütixecuxaxatüvanicü que nemütivacuxaxatüva müme 'Iyari memuyeyesa. Müme vai xEICÜA memühüme, türi Cürisitusie memüteviya que nemütivacuxaxatüva, müpaü püta netinixecuxaxatüvacaitüni xeme. ² Resi nenixemicuacaitüni, 'icuai nepücaxe'umi, xemüca'iquemacaicü. Peru hicü cuxi xepüca'iquema, ³ vaisie xemüteviyacü cuxi. Mexi xeyumexütüa hipame vahepaüsita, mexi xeyucuitüve cuxi, cari vaisie xecateviya xEICÜA, teüteri vahepaü xecateyüa. ⁴ Xevitü quepaucua müpaü maine, Nesü Papurusie necatiniviyani, xevitüta, Nesü 'Apuruxisie netiniviyani, cari teüteri xEICÜA xecanihümetüni.

⁵ Mericüte, 'Apuruxitütü que titita. Papurutütü que netitita. Cacaüyari parevivametemama tecanihümetüni, tacümana yuri xeteniuta'erieni. Ti'aitame que mütatiumi taxexuime, ⁶ ne neniuca'eni, 'Apuruxi ni'ipanecaitüni. Peru Cacaüyari canihücütüni mitinetüa. ⁷ 'Ayumieme 'esame tixaü pücatihücü, 'ipavame tixaü pücatihücü. 'Iya xEICÜA mitinetüa tixaütü catinihücütüni Cacaüyaritütü. ⁸ Mecaniyuxevini 'esame 'ipavame. Yuxexuitü yu'ivarica mecateni'ivacacuni que memütecumaüvacai. ⁹ Cacaüyarimatü tecateni'uximayaca. Xemeri Cacaüyari vasiyaya xecanihümetüni.

Mücü meta, Cacaüyari veviyaya xecanihümetüni. ¹⁰ Cacaüyari 'aixüa tiuca'iyaritü que münetiumi, müpaü nepütitavevi tesariya quitüa mieme, qui vevivamete tiva'aitüvamepaü neyüanetü mütimaivepaü. Xevitü qui pütavevieni heimana. Yuxexuitü mequeyucuerivayurieca que memüte'iveviva. ¹¹ Tesariya quitüa mümieme 'apuve yuxevitü. Xevitü pücayüve tavari mitavevieni xeime. Quesusi Cürisitu canihücütüni tesariya 'amuve. ¹² Hurucü püratacü tetexi visi mü'anenecü xüca 'utaquini heimana, cüyexicü 'üxacü müaxacü nusu, ¹³ yuxexuime vaveviya canihücüacamücü. Tucari 'aye'ayu hecütatü canayeimücü, tucari masiücütü que mürayani tai xuavecacu. Tai canita'inüatamücü yuxexuime vaveviya, 'aixüa que müti'anene. ¹⁴ Tita mütiutavevie xüca yuhayeva, 'ivevivame catini'ivacamücü. ¹⁵ Me xüca 'utitani, 'ivevivame tinitatümaiayamücü. 'Ivevivame xEICÜA canitavicueimücü, peru que mü'ane taicü mutavicueipaü catini'eriecamücü.

¹⁶ Xüari xeme müpaü xecatenimaica, Cacaüyari tuquieya xemühümeccü haque Cacaüyari 'Iyarieya meyeca. ¹⁷ Tevi xüca 'ica'una Cacaüyari tuquieya, Cacaüyari canica'unamücü 'iya. Cacaüyari tuquieya canipasieca hesiena mieme. Xemeri xepühüme tuqui.

¹⁸ Xepücateyu'irüviyani. Xüca xevitü xeme timaiveme yu'erieca, temaivavemete que memüteyu'erie hicü miemetexi, 'asicatimaitü püta que'ayani, yuri timaivetü mayanicü. ¹⁹ Cuiepa memütama que memütemaivave, yacü xEICÜA haineme cani'erieca Cacaüyari. 'Ipaü catine'uca, Temaivavemete que memüteyucumana, mücü yacatinivaviyani. ²⁰ Tavari 'ipaü catine'uca, Ti'aitame catinimaica niuqui que memütexüatüa temaivavemete, yacü xEICÜA niuqui memüxüatüacü catinimaica. ²¹ 'Ayumieme 'aixüa püca'ane ve'emete müvaxatanicü teüteri. Masi naitü xehesüa catinimiemetüni. ²² Sepa Papuru, sepa 'Apuruxi sepa Sepaxi, sepa cuie, sepa xemayeneniere, sepa xemucüi, sepa hicü mieme xemütehhexeiya, sepa 'uxa'atüni varie mieme

xemütehexeiya, naitü xehesüa catinimiemetüni. ²³ Xemeta Cürisitusüa xecanimiemetetüni, Cürisituta Cacaüyarisüa canimiemetüni.

4

Nü'arisixi que memütehüritüariecai

¹ 'Ipaüta tequete'erivani tame, Cürisitu tupirisiximama que temütehüme, que temüte'uhüritüarie temihecüatanicü tita müti'aviesiecai Cacaüyari hepaüsita. ² Camüsü 'ena xüca hüritüarieca, caneuyeveca yamüticamienicü. ³ Peru xüca xeme xenesicu'ivaviyanique 'isücate vahepaü, xüca 'isücate memüteüteri xeicüa menesicu'ivaviyanique, tixau nepücane'iyaritüacaqueyu mücücü. Ni necümana nepücane'ivaviyave. ⁴ Sepa 'asinemücatimate nehesie nemürähüpanicü, mücücü xeicüa heiserie nepücahexeiya. ⁵ Ti'aitame püta canihücütüni que mü'ane 'isücametütü munesicu'ivaviyani. 'Ayumieme xepüca'inüatani tucariyari ca'aye'avecacu cuxi, Ti'aitame 'acuxi canuavecacu. Mücü canihécüariviyamücü tita mütiuti'aviesie yüvipa. Masiücüme caneyeitüamücü que memüteyurieu teüteri yu'iyarisie. 'Anaqueri yuxexuitü 'aixüa mecatenicühüavarüvacuni, Cacaüyari que mütivanaquisitüani.

⁶ Yanemütixehécüatüanicü ne'ivama, 'ayumieme necaninexatacaitüni, 'Apuruxi necanixatacaitüni, para xetasiha'erivatü xemeitimanicü 'icü 'inüari, Que müre'uxa püca'anuyehaitürüveni, manuyüne, capa xevitü 'utahüsierienicü, xeimecü naqui'atü, xeime püta xani'erietü. ⁷ Camüsü quepaicü pe'anuyehaitürüveme pümasi'ayeitüa. Tita perexeiya pecatimiquievetü. Mericüte, xüca petiumiquieni, titayariri ve'eme peti'axata, pecaticumiquivame pe'axatatü.

⁸ Xemeri xüari xeniuhuxaca, naime xetehexeiyatü xenacüneri. Xecanaye'axüani te'aitamete xe'acüneca, xetasitave'erietü tame. Xüca yuricü te'aitamete xe'acüneque tüma, tametari xehamatü tete'aitatü temacüneccü. ⁹ 'Ipaü netinicu'erivani, Cacaüyari pütasi'ucayasaxü tame nü'arisixi, 'imatüremete temühümetünicü, müme memanutaxüriya mecui'ivaque vahepaü temü'anenenicü. Te'ixüariyatü tecanacüne cuiepa memütama vahüxie, Cacaüyari tupirisiximama teüterita vahüxie. ¹⁰ Tame yacü te'utiyaneme tecani'erivani Cürisitusie mieme, cari xeme püta xecatenimaivaveni Cürisitusie xeteviyatü. Tameri tepücatürücavi, cari xeme xecanitürücavini. 'Aixüa xecatenicuxaxasivani xeme, tame püta tenixani'erivani. ¹¹ Hicüque teneuhacacuicuni teneuharicuni tenimamaveni teniutiveiyani teneu'uvacatetüni. ¹² Tetenita'uxitüaca tamamacü tete'ivatü. 'Axa tetecühüavarüvatü, 'aixüa teputiyuane. Te'uveyarietü yatepüte'uca'eniva. ¹³ 'Axa me'utiyanecacu tahepaüsita, tepüvanütüa. Cuiepa xasiyaripaü tecani'aneneni, naime temüxiquiyaripaü tecani'aneneni hicüque.

¹⁴ 'Ipaü neti'utüatü nepücaxeteviyasitüamücü. Masi nepüxenütüamücü nenivema xemühümeccü nemüxenaqui'erieccü. ¹⁵ Sepa tamamata miriyari xemüvarexeiyanique texe'üquitüvamete Cürisitusie xeteviyacacu, yumüireme xepücavarexeiya yuquemasima. Cürisitu Quesusisie netiviyatü, niuqui 'aixüa manuyüne neticuxatatü, necanixe'utinüivitüani. ¹⁶ 'Ayumieme vaüriyarica necanixepitüaca, xenesi'üquetü xequenacüni.

¹⁷ Müpaü xemütecahunicü, 'ayumieme xehesüa nepeitanü'a Timuteu. Mücüta caninenivetüni, neninaqui'erieca, yacatinicamieni Ti'aitamesie tiviyatü. Mücü canixe'aye'eritüamücü que nemütüiyeica

Cürisitu Quesusisie netiviyatü, yaxaicüa que nemüti'üquita naisarie memeyutixexeüriva vahesüa. ¹⁸ Hipatü vaniu mecaniutihüsierieni, xehesüa necaheta'ame me'erietü. ¹⁹ Neri cuitüva necaneta'amücü xehesüa, xüca müpaü tinaqueni Ti'aitame. Ana nepüretimani que memütetürücavi müme müpaü memütehüsierietüca, sepa que memütecuxata. ²⁰ Cacaüyari ti'aitametücacu, pücaheuyevese vaüca müticuxatanicü. Mücü ti'aitametücacu, türücariya puxuave püta. ²¹ Que tixenaque. Xehesüa netita'ani nexetavayatü. Nepeta'ani nusu nexenaqui'erietü neca'ane'eriyatü 'acu.

5

Que mütiuta'inüasie xevitü mürucuyanecai

¹ Cari müpaü catinicuniuvani, quename xeniu, xevitü xeme 'icumaüva que mü'ane mücayü'üya. Que memücateyurie nuivarite, yacatiniyurieneni 'iya 'icumaüvatü. Yuteivari xeniu caniutivitüni. ² Cari xeme xepühüsierietüca. Caneuyevaca masi xemutisuananicü, yusata xemenuyenü'anicü müya mütiyuriene. ³ Nesü sepa nevaiyarisie teva nemuyeica, netininemaica xehesüa nemuyeicanipaü. ⁴ 'Ipaü xequeteneuyuri Ti'aitame Quesusi xehüavetü. Xequeneuyucuxeürie, neta xehamatü ne'uyeicacacu yacütütü. Tati'aitüvame Quesusi xetürücayacacu, ⁵ xequeneyetua que mü'ane müya mü'ane, Cauyumarie mica'unacü vaiyarieya, 'iyarieya püta mütavicueisitüarianicü 'iya tucarisie quepaucua munuani Ti'aitame.

⁶ Ve'emete que xemüteyuxata, mücü 'aixüa püca'ane. Müpaü xecateme, 'esipemecü pa naitü caniutacuxaniriyarieni ticuxanariyamecü. ⁷ Xequeneyu'itieca ticuxanariyame müye'i mumavenicü, 'axa que xemüteyuriecäi. Pa mühecua püta xequenacüni, xemü'tiyatücanicü yaxaicüa mücü 'ixüararipa que memüte'ilitiva pa cuxaxanime, cacuxaxanime xecüca memütecuanicü püta. Mücü 'ixüararipa muxasi türixi que memüte'ucuicua, teüteri meteha'erivacacu Cacaüyari que mütivaruhayevaxü vateüterima, hicüta yaxaicüa mavariyari 'ari canimierieni Cürisitutütü. ⁸ Ayumieme tame temü'ixüaramete yacütütü, ye'imecü cuxaxanimecü tepücayüaca, 'axa 'aneneme tehexeyatü 'axa teteyurietü. Masi cacuxaxanitü que müticuaiva 'ixüararipa, tameta 'aixüa tequetehecüasieca, yuri teque'utiyuaneni.

⁹ Müpaü netinixe'u'ütürieni xeime xapasie, xemücavanücacü rucusixi ne'utaitü. ¹⁰ Nesü nepücavaxatacai 'ena cuiépa memürucusixi, müme naimé memütehiv'e'erie yuhesie mieme, memütenavaya, mümeta tetexi memüvarayexeiya. Müme yemecü xüca xecavanücaque, caneuyevacaqueyu masi cuiépa xemücayuhayevacü, xemanuyecüneccü püta. ¹¹ 'Ipaü necanaineni hicü, que nemütixe'u'ütüiri 'ana, ta'iva yuxatatü xüca rucuyaneni, xüca naimé tihiv'e'rieca yuhesie mieme, xüca tetexi varayexeyani, xüca 'axa 'utaineni hipame vahépaüsita, xüca taveneni, xüca tinavayani, müpaü nepaine, müpaü 'aneme xepücanüca, ni hamatüana xepücatecuaca. ¹² Careuyevese 'acu xemüva'inüatanicü yuhesüa miemete. Queri reuyevacaqueyu nemüvata'inüatanicü tacua miemete, ¹³ Cacaüyari püta mü'isücamécü müvacu'ivaviyacü. Peru yusata xequenanuyenü'a xeme que mü'ane 'axa mütiyuriene.

6

Que mütivarutahüavixü, que memüteyuxanetacai 'isücate yuri memücate'erie vahüxie

¹ Xevitü xeme xüca 'ixanetamücünü yu'ivatüme, queri tiyumaica menuhanacü 'isücate yuri memücate'erie vahüxie, Cacaüyari teüterimama vahüxie püta cayuvaüriyatü. ² Müpaü xecatemate, Cacaüyari teüterimama 'isücate tenacünicuni cuiepa memütama tevati'ivaviyaque. Xücasü xeme xehümetüni xemüva'inüatani cuiepa memütama, titayari xecateyüvave xemüte'inüatanicü 'esitipeme hepaüsita. ³ Müpaü xecatemate, tame tepüvata'inüatani Cacaüyari tupirisiximama. Pini hepaüsita titayari xecateyüvave masi yemecü. ⁴ Me xücarü pini hepaüsita xeyuxanetani, titayari xetevarayasa 'isücate memücamariva memüyuyexexeüriva vasata memüva'enienicü. ⁵ Nexeteviyasitüanique 'ipaü netinicuxatani. Ni xevitü 'acatiyueica xesata timaivetü, yüvetü müti'inüatanicü 'ivamama que memüteyuxaneta. ⁶ Masisü yu'ivamatü xepüyuxaneta, müya xeteyurietü müme yuri memücate'erie vahüxie.

⁷ Masiri mexi xeyuxaneta, yemecü xeniyutexieca xemaye'axüanicü. Titayari masi xecatevapitüaca hipame, 'axa memüxeyurienicü, titayari masi xecateyutauni xemünavaiyarienicü. ⁸ Peru xeme püta 'axa xecaniyuyurieni. Xecaniyunavatüveni yu'ivamatü.

⁹ Müpaü xecatemate, müme 'axa memüteyurie vahesie pücatinaqueni memaye'axüanicü Cacaüyari tiva'aitüvame mayanicü. Xepücateyu'irüvianiri. Xüca 'icumaüvani que mü'ane mücayü'üya mücayücüna, tetexi xüca varayexeiyani, xüca 'icumaüvani xeime 'üyaya cünaya, xüca 'uquitütü 'ucari vahepaü yüanenü, 'uquitütü xüca 'icumaüvani xeime 'uqui, ¹⁰ xüca tinavayani, xüca naime tihive'erieca yuhesie mieme, xüca taveneniri, xüca 'axa 'utainenü hipame vahepaüsita, xüca ticumaüvani hipame tivapini, hesiena pücatinaqueni maye'anicü, Cacaüyari ti'aitüvame mayanicü. ¹¹ Müpaü xe'ananetü xecanihümetücaitüni hipatü. Perusü hicürixüa xecaniü'itiani masi. Xecaniupasieni Cacaüyarisie mieme. Heiserie xecaniüpütüarieni, Ti'aitame Qesusi Cürisitusüa xemiemetetütü, tacacaüyari 'iyarieyasie xeteviyatü.

Yuvaïyarisie xe'u'uvatü, visi ticuxaxasivame xequenayeitüa Cacaïyari

¹² Heiserie necanexeiyani nai nemütüyurienenicü, que pemaine. Xasunicü, peru nai netiyurienetü nepücapareviyani. Que pemaine, heiserie nepexeiya nai nemütüyurienenicü, peru nepücanevaüriya tixaütü heiserie mexeiyanicü nehepaüsita. ¹³ 'Icuai rayuriepa catini'ayumiemetüni, rayuriepa 'icuaisie catini'ayumiemetünita, que pemaine. Hü, peru Cacaüyari 'uxa'atüni varie canitaxütüamücü rayuriepa 'icuaime. Peru ravaiyari para micumaüvanicü que mü'ane mücayü'üya mücayücüna, mücücü püca'ayumieme. Ti'aitamesie mieme püta catini'ayumiemetüni, Ti'aitame tavaiyarisie mieme catini'ayumiemetünita. ¹⁴ Cacaüyari canenucuquetüani Ti'aitame. Catananucu'uitüamücü tameta yütürüariyacü.

¹⁵ Müpaü xecatemate, xevaiyari Cürisitu mamateya 'ücateya canihütüni. Mericüte, tita Cürisitu vaiyarieyasie mütimieme, ne que netinavairieni Cürisitu, para 'uca tuminicü muyuvitünüa pinieya mürayanicü. Pücatixaü yemecü. ¹⁶ Müpaü xecatemate, que mü'ane

'uca tuminicü muyuvitünüasie mütiviya, yuhamatü xei vaiyari mecanacücani meyuxevitü. Que maine 'utüaricayari, Yuhutatü xei vaiyari mecanacücani meyuxevitü. ¹⁷ Masi que mü'ane Ti'aitamesie mütiviya, yuhamatü xei 'iyariyari mecanacücani meyuxevitü.

¹⁸ Xequeneyuta'una capa xe'imayüanicü que mü'ane mücayü'üya mücayücüna. Naine 'axa que mütiyuriene tevi, püca'yusevixima yuvaiyarisie, peraine. Pücatixaü, masi que mü'ane micumaüva que mü'ane mücayü'üya mücayücüna, mücü pü'yusevixima yuvaiyarisie. ¹⁹ Müpaü xecatamate, xevaiyari tuqui canihücütüni 'Iyari Mütiyupatasie mieme, xehesie müyecacü. Cacaüyari canixepitüaca mücü 'Iyari. Xeme yücümana xepüca'yucusiyarima. ²⁰ Xevitü püta 'uyutuacu xepunanaiya. 'Ayumieme yuvaiyarisie visi ticuxaxasivame xequenayeitüa Cacaüyari, yu'iyarisie meta, Cacaüyari mücusiariyecü.

7

Müme memüneneüque memüviqui vahepaüsita

¹ Nepütixetaxatüaniqueyu yuxapasie que xemünete'uta'ivaviyaxü. 'Aixüa cani'aneni xüca 'uqui 'uca cacumaüvani. ² Peru rucusixi memüyumüirecü, 'uquisi yuxexuitü yü'ütama mequevarexeiyani, 'ucarita yuxexuitü yücünama mequevarexeiyani. ³ 'Uqui que'ipitüaca yü'üya que müreuyevese, yaxaicüata 'uca quetipitüaca yücüna. ⁴ 'Uca heiserie pücahexeiyaya yuvaiyari hepaüsita, cünaya püta heiserie canexeiyani. Yaxeicüata 'uqui heiserie pücahexeiyaya yuvaiyari hepaüsita, 'üyaya püta heiserie canexeiyani. ⁵ Xepücatehayeva xeyucumaüvatü, me xeyu'enietü 'esiva xEICÜa xüca yaxeteheutevini, neneviericü xemü'ayumiemetetünicü, tavari xeyuxevitü xe'acüneque, capa Cauyumarie xe'uta'inüatacü, capa xecayüvavenicü xemüteyu'aitüacacü.

⁶ 'Ipaü nepaine xemütemaicacü que xemüte'upitüarie. Netixe'aitüatü nepücahaine. ⁷ Müpaü pünetinaqueniequeyu, xüca yunaitü teüteri nehepaü me'anenénique. Masisü Cacaüyari 'aixüa tiuca'iyaritü yücü catiniva-pitüaca yuxexuime, xeime 'ipaü, xeimeta müpaü.

⁸ 'Ipaü netinivarutahüave müme memücaneneüque memücaviqui, viyurasixi meta. 'Aixüa caniyümücü xüca nehepaü me'anenetü meyhayeva. ⁹ Me xüca müpaü mecayüvaveni, meque'utineneüque meque'utiviqieni. Mecuxi queneüqueni, mecuxi queviequieca, capa 'utatanicü.

¹⁰ Peru müme memüneneüque memüviqui, müpaü netiniva'aitüaca, masi ne pücatixaü, Ti'aitame püta müpaü tinivaruta'aitüani, 'uca yücüna pücacu'eirieni. ¹¹ Me xüca 'icu'eirieni, neuyevaca caviquietü müyuhayevacü, ya neuyevaca hutarieca munuanicü yücünasüa. 'Uquita yü'üya pücacu'eirieni.

¹² Hipameri müpaü netinivarutahüave, Ti'aitame 'asimüca'utayücü 'icü hepaüsita, xevitü ta'ivatütü yü'üya xüca 'avitücüni yuri cati'eriecame, xüca 'üyaya yuvaüriyani hamatüana mucanicü, mücü püca'icu'eirieni yü'üya. ¹³ 'Uca meta yücüna xüca hexeiyani yuri cati'eriecame, xüca cünaya yuvaüriyani hamatüana mucanicü, mücü püca'icu'eirieni yücüna. ¹⁴ 'Uqui yuri mücati'erie canipasieca yü'üyasie tiviyatü. 'Uca yuri mücati'erieta canipasieca ta'ivasie tiviyatü. Mesü xüca müpaü ca'anénique, xeniveme mepüca'itiyatücanique, peru müpaü mü'anecü, mecanipasieca Cacaüyarisie miemecü. ¹⁵ Peru que mü'ane yuri

mücati'erie xüca 'i'eirimücüni yuri ti'eriecame, mecuxi queheyani. Pücaheuyevese ta'iva 'uquitütü 'ucatütü hesiena tiviyatü müyuhayevacü xüca müpaü 'aneni. Cacaüyari que mütatiuta'ini, cataniuta'inieni hesiena temüteviyanicü teca'uximatüarietü ta'iyarisie. ¹⁶ 'Uca queri petimate, xüca pe'itavicueisitüani 'acüna. 'Uquita que petimate xüca pe'itavicueisitüani 'a'üya.

¹⁷ Mücü xeicüari, Ti'aitame que mütivarupitüa yuxexuime, que me'enenetü 'amemu'uvacai yuxexütü quepaucua Cacaüyari müvaruta'ini, müpaü me'enenetü meque'u'uvani. 'Ipaü netiniva'aitüaca yunaitü memeyutixexeüriva naisarie. ¹⁸ Huriyusixi vaxitequiyacü 'inüasietü xüca 'uta'inierieni, pücaheyeitüani va'inüari. Ca'inüasietü vaxitequiyacü xüca 'uta'inierieni, pücayu'aitani mü'inüaritüarienicü. ¹⁹ Sepa mu'inüasie, sepa müca'u'inüasie, xüca yaticamieni que müti'aita Cacaüyari, mücü xeicüa caneuyevaca. ²⁰ Yuxexütü que me'enenetü memuta'inierie, müpaü meteyurietü mequeyuhayeva. ²¹ Vaüriyarica peti'uximayacai quepaucua pemuta'inierie. Sepasü pepüca'a'iyaritüaca mücücü. Me xüca peyüveni pemüxü necü, 'aixüa caniyümücü masi. ²² Que mü'ane muta'inierie Ti'aitamesie mütiviyanicü, vaüriyarica ti'uximayatame hücütütü, xünariecame nayani Ti'aitamesie mieme. Müpaüta yaxecüa, que mü'ane muta'inierie xünitü, 'iya Cürisitusie mieme catini'uximayatametüni. ²³ Xevitü 'uyutuacu xepunanaiya. Te'uximayatametütü xepüca'acüne teüteri vahesie mieme. ²⁴ Yuxexütü que me'enenetü memuta'inierie, müpaü meteyurietü mequeyuhayeva Cacaüyarisie meteviyatü. Müpaü nepaine ne'ivama.

²⁵ Müme memücaxuriquitüca vahepaüsita tixaü nepücarexeiya Ti'aitame yatiu'aitacu. Peru que nemüticu'eriva netinixetaxatüani müpaü netimaitü, Ti'aitame caneninenimayaca neniüqui müseüyenicü. ²⁶ 'Ayumieme 'ipaü 'aixüa 'aneme neni'erieca hicü temü'uximatüariécü, 'aixüa cani'aneni xüca tevi yuhayeva que müti'ane. ²⁷ 'Uca petiuvitütüarie 'acu. Mericüte, pepücaticuvauneni pemü'axünacü. 'Uca petimave 'acu. Pepüca'icuvauni 'uca. ²⁸ Me xüca peneüqueni, 'aixüa cani'aneni, 'axa petiuyurieme pepüca'a'erieca. 'Üimari mücaxuriqui xüca 'utiviquieni, 'aixüa cani'aneni, 'axa tiuyurieme pücayu'erieca. Mücü xeicüa, müme memüvitütüarie mecani'uximatüariécuni mexi yuvaiyarisie me'u'uva. Ne masi nepünaqui'acaqueyu xüca xeca'uximatüariécaque.

²⁹ 'Ipaü nepaine ne'ivama, tucari canaye'aximeniri. Mexicuxi, müme memüvaravitücü yü'üitama, yaxecüa müme memücavaravitücü vahepaü meque'aneneni, ³⁰ mümeta memutisuana müme memüca'utisuana vahepaü meque'aneneni, mümeta memüyutemamavie müme memücyutemamavie vahepaü meque'aneneni, müme memütenanetüve, müme memüca'atüiyarievave vahepaü meque'aneneni, ³¹ müme memi'usarüva 'ena cuiepa timieme, yaxecüa müme memüca'i'usarüva vahepaü meque'aneneni. 'Icü cuie que mü'ane 'epücareutere.

³² Pünesinaque xemücayu'iyaritüacacü vaüca xeteha'erivatü. Que mü'ane mücareca'üya, Ti'aitamesie timiemecü niyu'iyaritüaca, que mütinaqui'asitüani Ti'aitame. ³³ Que mü'ane müreca'üya cuiepa timiemecü niyu'iyaritüaca, que mütinaqui'asitüani yü'üya. ³⁴ Hutamecü müpaü tinimaica. 'Uca mücarecacüna mücaxuriqui meta niyu'iyaritüaca Ti'aitamesie timiemecü, hesiena mieme müpasienicü yuvaiyarisie

yu'iyarisietä. Que mü'ane mürecacüna niyu'iyaritüaca cuiëpa timiemecü, que mü'tinaqui'asitüani yücüna.

³⁵ 'Ipaü netinicuxatani xemüparevianicü. Nexeviniyamütü nepüca'utaine. 'Aixüa 'anemecü xemümasiücünicü que müreuyevese neputaine, Ti'aitamesie mieme xemü'ayumiemetetünicü xecacuhapanietüvetü.

³⁶ Me xüca 'üimari hexeyani mücaxuriqui, 'aixüa que mücati'ane 'iyurieme xüca yu'erieca, xüca 'e'uteviniri, xüca reuyevëca müpaü mü'anicü, que mü'tinaque yaquetiuyurieni. 'Aixüa caniyümücü, meque'utineneüque, 'axa mete'uyurieme mepücayü'erieca. ³⁷ Que mü'ane müseire yu'iyarisie, tixaü careuyehüatü, yünü'avetü que mü'tiyumate, xüca yu'iyarisie müpaü tiyumaica mi'üvianicü caxuriquime que mü'ane hesüana mümieme, 'aixüa catiniyuriemücü. ³⁸ 'Ayumieme que mü'ane mivitütüa 'üimari mücaxuriqui hesüana mümieme, mücü 'aixüa catiniyuriemücü, que mü'ane müca'ivitütüa masi 'aixüa catiniyuriemücü.

³⁹ Caneuyevëca 'uca yücünasie mü'tivianicü mexi 'ayeyuri 'uqui. Xüca cünaya 'umüni, canixünariemücü. Caniyüvemücü mü'tiviquienicü que mü'tinaque, peru Ti'aitamesie tiviyatü xëicüa canitivitümücü. ⁴⁰ Ne que nemüticu'eriva, caniyutemaviecamücü masi xüca müpaü 'anetü yuhayeva. Müpaüta netinicu'erivani, neta Cacaüyari 'Iyarieya nepexëiya.

8

Tita tetexi memütemaviyari hepaüsita

¹ Tita cacaüyarixi memütemaviyari hepaüsita netinixetaxatüaniqueyu. 'Ipaü tetenimaica, quename tanaitü tetemate que temütëcu'eriva. Peru yatetemaitü que temütëcu'eriva, mücücü tecanihüsieriecuni xëicüa. Tete-tacanaqui'erietü püta tecaniseiriyariecuni masi. ² Tixaütü timaiveme xüca yu'erieca, 'acuxi 'asipücatimaive que müreuyevese yamütimaicacü. ³ Masi xüca 'inaqui'erieca Cacaüyari, Cacaüyari canimaicamücü müya mü'ane.

⁴ Mericüte, 'icuai hepaüsita cacaüyarixi que memütemaviyari, müpaü tepütëmate, tete pücaxuave cuiëpa yuri mücacaüyari, xëvitü pücaxuave cacaüyaritütü. 'Iya yuxëvitü 'acaniiveni xëicüa cacaüyaritütü. ⁵ Peru sepa 'amemu'uva müme cacaüyarixi memüte'umamativa taheima cuiëpa, cacaüyarixi que memütëyumüire, te'aitamete que memütëyumüire, ⁶ masi tame que temütëmate, Cacaüyari caniyuxëvini ta'uquiyaritütü. Naitü hesiena canayeneicani, tame hesiena mieme tecani'ayumiemetetüni. Ti'aitameta caniyuxëvini Quesusi Cürisitu hücütütü. Naitü tiniunetüarieni 'iya 'inetüacu, tameta teniunexüani 'iya tasi'unetüacu.

⁷ Peru yunaitü 'ipaü mepücatemate. Hipatü 'acuxi mecacanivaratümaiavaveni, mevamaive'erietü memanucuneniere. Müme quepauca memicua'a tete mavarieya, mücü cacaüyari mecana'erivani. Müpaü metëcu'erivatü mecaniyuseviximaca yu'iyarisie, memücasëseüye que memütëyumatecü. ⁸ Mericüte, ta'icuai pücatasi'aye'atüani Cacaüyarisüa. Sepa temüca'icua'a, yaxëicüa tixaü tepücateheuyehüva. Mesü, sepa temicua'a, mücücü tepücapareviya. ⁹ Xequeneyucuerivayurieca, capa xëvarutiquetamüracü müme memücasëseüye, xetëcuatü heiserie que xëmütehexëiya. ¹⁰ 'Ecü müpaü xëniu pemütimate, xüca casëyëtü masixëiyani mana peticucame xëime

cacaüyari tuquieyasie, que mütiyumate catiüvaüriyarieni miticuanicü tita mütimaviyari mücü cacaüyari. ¹¹ 'Iya mücaseüye canitatümüaiyariemücü masi, 'ecü müpaü pemütimatecü, sepa mü'a'iva, sepa Cürisitu hesiena mieme mumü. ¹² Müpaü 'axa xecaniyurietü yu'ivama, xevatawayatü müme que memüteyumate, 'axa xecaniyurieca Cürisitu. ¹³ 'Ayumieme xüca 'icuaicü 'utiquetamüre ne'iva, mecuxi nemüca'iticuani vai neheyemecü, capa ne'itiquetamüracü ne'iva.

9

Nü'arütütü heiserie que mürexeyiacai

¹ Camüsü necatinenü'ave ne. Necatinü'aricame 'acu. Quesusi necatiuxeji Tati'aitüvame. Xeme xecatehüme tita mütiutixuaverixü neticumaüvacacu ne, Ti'aitamesie netiviyatü. ² Sepa hipatü nü'aricame memücanesi'ericaque, xeme xecanenimaica nü'ari que nemütihücü. Ne'inüari xecanihümetüni, xecümana catinimasiücünü nü'ari que nemütihücü Ti'aitamesie netiviyatü.

³ 'Ipaü nepaine ne'utaniutü nehiesie mieme, neva'eiyatü müme memünesixaneta. ⁴ Camüsü, heiserie tecatehexeiya temütemiquienicü para temüttecuanicü temüte'ienicü. ⁵ Heiserie tecatehexeiya ta'ütama temüvaravitücünicü ta'ütüma, 'ivamarixi mehümetüme, que memüteyurie hipatü nü'arisixi, Ti'aitame 'ivamama que memütevaravitücü, Sepaxita que mütiyuriene. ⁶ Ne xEICÜA Verunave xEICÜA xüari müpaü tepücatepitüarie, temütehayevecü tete'ivatü. ⁷ Tamüsü, quepaicü cuya payani yuxaüta tiyupitüatü. Quepaicü haraveri muca'iteüta pücaticuani 'icuaxiyari. Quepaicü va'üviyatü muxasi, varesiyari ca'anü'ieni. ⁸ Tevipaü xEICÜA que neticuxata, 'ipaü ne'utaitü. 'Inüari niuquiyari yaxEICÜA caraine 'acu. ⁹ Müpaü catine'uca Muisexi 'inüarieyasie, Pepüca'isurihüani puixi quepaucua mitiquesina türicu mütihenarienicü. Puixisixi vahütü xEICÜA que ticuxata Cacaüyari. ¹⁰ Masi tahesie mieme caticuxata. Tahesie mieme yemecü müpaü püraca'utüarie, meuyevesecü cuiesaname mücuiesananenicü yuri ti'erietü mexi ta'icueva, 'uvameta müti'unicü yuri ti'erietü quename 'icuaxiyari hexeiya'atü 'ayani. ¹¹ Tame 'iyarisie timieme tecaniuca'eni xehesüa. 'Aixüa catiyüni vaisie timieme xüca te'uca'isanani yaxetatemicuacacu. ¹² Hipame xecanivapitüaca heiserie memexeyanicü xehepaüsita. Tame masi yemecü heiserie tecatehexeiya temütemiquienicü.

Peru sepa heiserie temexeiya mücücü, müpaü tepüca'yüa. Naime tepütenevie masi, temüca'inenacacü niuqui 'aixüa manuyüne Cürisitu hepaüsita. ¹³ Müpaü xecatamate, müme tuquita memüte'uximaya, müme tuquita mieme mepütetua'a. Müme müratimavatüre memü'ayumiemete, mavaripa mieme meteniuhapanani. ¹⁴ Ti'aitame yaxEICÜA tinivaruta'aitüani müme niuqui 'aixüa manuyüne memücuxata, müme memüte'ivanicü yametecuxatatü. ¹⁵ Ne xEICÜA nepücanevaüriya müpaü nemütüyurienicü. Que nemütü'utüa meta, müpaü nepüca'utaine yanemütümiqienicü. Mecuxi nemümüniqueyu masi. Xevitü yacü ne'utaineme pücanesi'ayeitüani, 'aixüa que nemüticuxata nehepaüsita.

¹⁶ Sepa niuqui 'aixüa manuyüne nemücuxata, masi mücücü nepüca'yüve 'aixüa nemüticuxatanicü nehepaüsita. Vaüriyarica masi netinicuxatani. Xüa 'ui, que nemütinemaicauqueyu, xüca niuqui 'aixüa manuyüne necacuxatanique. ¹⁷ Xüca nenevaüriyanique

müpaü nemütiyurienenicü, nepüti'ivaniqueyu. Masi nepuviyarie hüritüaricacü, sepa nemücanevaüriyaniqe. ¹⁸ Querite neti'ivani 'acu. Niuqui 'aixüa manuyüne xüca necuxatani necatinecuetatütü, mücü canine'ivaricatüni. Netinicuxatamücüni yanecatiyurienetü heiserie que nemürexeiya, niuqui 'aixüa manuyüne necuxatatu.

¹⁹ Sepa nemünenü'ave, yunaima vahesie mieme vaüriyarica neti'uximayatatu nepaneyeitüva, yumüireme masi nemüvarahapanacü. ²⁰ Huriyusixi nevacuxaxatüvatü, nepünehuriyuta, nemüvarahapanacü Huriyusixi. Müme 'inüari niuquiyarisie mepüteviya, 'ayumieme vahepaü ne'aretü nepaneyeitüva nemüvarahapanacü müme 'inüari niuquiyarisie memüteviya, sepa va'inüarisie nemücativiya ne. ²¹ Nuivarite meta mücü 'inüari niuquiyari memümamave nevacuxaxatüvatü, vahepaü ne'aretü nepaneyeitüva, nemüvarahapanacü müme 'inüari niuquiyari memümamave, sepa Cacaüyari hüxie 'inüari nemücamave ne, Cürisitu 'inüarieya nehexeiyatü. ²² Müme memücaseseüye nevacuxaxatüvatü, necaseüyetü nepaneyeitüva, nemüvarahapanacü müme memücaseseüye. Yunaima nevacuxaxatüvatü, naime nenaneyeitüvani xüca 'acu naimecü nevatavicueisitüani hipame. ²³ 'Ipaü naime yanecatiniyurieneni niuqui 'aixüa manuyünesie mieme, neta nehiesie mieme mütinuquenicü que maine niuquiyari.

²⁴ Müpaü xecatamate, müme parecu memüte'unanausa, yunaitü metanausame, xevitü zeicüa heixeiyatü nayeimücü 'ivaricasie mieme. Yaxeicüata xeme, xequeteneunanausani para xeheixeiyatü xemacüneccü. ²⁵ Yunaitü parecu memüte'unanausa mecateniyu'aitüaca naimecü. Müpaü meteniyurieca müme muma mütxainive memühuritüarierenicü. Tame masi muma mücatixainive tecanihuritüariecuni. ²⁶ Nesietü que nemütiunanausa, 'aixüa necatinimaica que nemütimie. Que nemütinemiene, 'eca nepücacuvaxüaxime. ²⁷ Masi nevaiyari nepücuvaya. Nepünemaxiuta capa ne'utixani'erivacü ne, netivacuxaxatüvame hipame.

10

Que mütivacu'imaiyacai capa tetexi mevarayexeiyanicü

¹ Yaxeicüa ne'ivama, neuyeveca müpaü xemütemaicacü, tatevarima yunaitü mücü haivitüritüa quepaucua memü'uvacai, yunaitü mana haramarasie quepaucua memanucü, ² yunaitü müme yacütütü Muisexisise meteviyatü meniucua'üyarieni haivitürisise haramarasie. ³ Yunaitü 'axeicüa 'iyarisie mieme metenicuacaitüni, ⁴ yunaitü 'axeicüa 'iyarisie mieme meteniharecaitüni. 'Iyarisie mieme tete müvaruveiyacai, mücü nivaharitäacaitüni. Mücü tete Cürisitu canihücütücaitüni. ⁵ Sepanetü, Cacaüyari pücanaqui'acai yumüireme vahepaüsita. Macumavesie mecaniutixüriyaniri vacaxarite.

⁶ Mericüsü, mücü 'inüari caniyüni tahesie mieme, capa te'ihive'eriecacü tita 'axa müti'anene, müme memüteyucahive'eriecaipaü. ⁷ Yaxeicüa tetexi xevarayexeiyatü xepüca'acüne, hipame müme vahepaü. Müpaü catine'uca, Teüteri meniucayaxixüani memütecuanicü memüte'ienicü, 'arique menanucu'uni memüteneitüvenicü. ⁸ Yaxeicüata, que mü'ane mücata'üya mücatacuna tepücavacumaüvani, hipatü müme que memüte'uyuri. Mevarucumayüaca, meniucuni xei tucarisie, xei teviyari heimana haica miriyari meyupaümetü müme. ⁹ Mücü meta, tepücate'i'uxitüaca Ti'aitame te'lisipatüvetü, hipatü müme

que memüte'uyuri. Me'isipaca, cuterixi vacü meniutatümaiarieni müme. ¹⁰ Mücü meta, xepücaniquixieca, yaxaicüa hipatü müme que memüte'uyuri. Me'uniquixiecu, ti'uname nivaruca'una müme.

¹¹ Mericüte, que memu'itüarie müme, 'inüari caniuüni. Yacatinaca'utüarieni que mütiuyü, temü'imaiarienicü tame, tucari manucatüa maye'acü, taparetü 'ate'u'uvacacu tame. ¹² 'Ayumieme que mü'ane 'a'uveme müyu'erie, mücü queyü'üviyani capa 'acavenicü. ¹³ Teüteri que memüte'isiparie xaicüa xecateni'isiparieca xeme. Cacaüyari masi yacatinicamieni que maine. Mücü pücaxepitüani xemü'isiparienicü que xemücateyüvave. Xe'isipariecacu masi canixepitüamücü que xemütevicuecacü, xepitüatü xemüyüvavenicü xete'uca'enivatü.

¹⁴ 'Ayumieme nenaqui'erima, xequeneyuta'una capa tetexi xevarayexeyanicü. ¹⁵ Temaivavemete nemütivacuxaxatüvapaü, müpaü necatinixecuxaxatüvani xeme. Yücümana xequeneu'inüata tita nemüraine. ¹⁶ Tecüxi hepaüsita quepaucua 'aixüa temutiyuane Cacaüyari hepaüsita, mücü tecüxicü tecatetaxevi Cürisitumatü, yuxuriya que mütiutayeyuri. Pa quepaucua temititara, mücü pacü tecatetaxevi Cürisitumatü, yuvaïarisie que mütiümierie. ¹⁷ Mücü pa que mütiyuxevi, tameta tamüiretü xei vaiyari tecanihümetüni. Tanaitü 'axeicüa tenitihapanani xei payarisie mieme.

¹⁸ Mücü meta, müme 'Ixaheri nuvarieyasie memütinunuiva xequenivara'erivani. Müme mavari memütecua'a, mecateyuxevi müratimavatüre miemematü. ¹⁹ Mericüte, quesü nehainericü. Tita tete mütimaviyari tixaütü mütihöcücü neraine. Tete cacaüyariyari tixaütü mütihöcücü neraine. ²⁰ Masisüari 'ipaü nenaineni, tita memütemava nuvarite, cacaüyarixi 'axa memü'anene vahesie mieme mecatenimavani, que mü'ane yuri cacaüyari mücahücüsie mieme. Pücanesinaque xemüyutaxevirecü cacaüyarixi 'axa memü'anene vahamatü. ²¹ Xepücaüvave Ti'aitame tecüxieyasie mieme xemanu'ieni, mexi xe'enuye'e cacaüyarixi 'axa memü'anene vatecüxisie mieme. Xepücaüvave Ti'aitame 'icuaiya xemütecua'ni, mexi xetecua'a cacaüyarixi 'axa memü'anene va'icuai. ²² Me, tete'ihaxüatüani Ti'aitame. Que tetetürücavi tame, Ti'aitame tahepaü catitürücaüyecacu.

Nai xequeteneyurieca Cacaüyari visi müticuxaxasivanicü

²³ Que pemaine, heiserie tecanexeyiani nai temütteyurienicü, peru nai teteyurietü tepücapareviyani. Heiserie tecanexeyiani nai temütteyurienicü 'acu, peru nai teteyurietü tepücaseiriyarieni. ²⁴ Mecuxi yuxexuitü mepücatecuvauni yuxaüta 'aixüa memü'itüarienicü. Mequetecuvauni hipatü püta 'aixüa memü'itüarienicü.

²⁵ Naitü mütituiya quiecari hixüapa, mücü xequetenecuaca, tixaü xecayu'iyaritüatü que xemütteyumate. ²⁶ Cuie Ti'aitame pinieya catinihöcütüni, naitü cuiepa mütiuxave catinipinieyatüni.

²⁷ Peru xevitü yuri cati'erietü xüca xe'uta'inieni xemütecuanicü quiena, xüca xeyuvaüriyani xemuhücü, nai que xemütemiquieni xequeteneuticua'i, tixaü xecayu'iyaritüatü que xemütteyumate. ²⁸ Peru xevitü xüca müpaü tixe'utahüaveque, 'Icü tete mavarieya canihöcütüni, 'utaitü, mecuxi xepüca'iticuaniqueyu, xehe'erivatü que mü'ane yamütixe'utahecüatüa, xehe'erivatü que mütiyumate, capa

yu'iyaritüanicü. ²⁹ Que xemüteyumate xeme, 'asinepücahaine. 'Iya püta que mütiyumate nepaine.

Meriçüte, peru 'aixüa que tiyüni, xüca nenenü'avetü nexani'erivani, xevitü müyu'iyaritüacü que mütiyumate. ³⁰ Xüca ne'iticuani pamüpariyusi ne'ipitüatü Cacaüyari, titayariri 'axa neticühüavarüva ne'icuatü, hepaüsitana pamüpariyusi nemipitüacü Cacaüyari. ³¹ Mericüsü, sepa xemüteca'a, sepa xemüte'ie, sepa tita xemüteyurie, nai xequeteneyurieca Cacaüyari visi müticuxaxasivanicü. ³² Xepücavati'ücamüraxüani Huriyusixi, müme memücahuriyusixi meta, müme meta memeyutixexeüriva Cacaüyarisüa miemete. ³³ Naimecü necatiniyurieneni memüpareviyanicü yunaitü. 'Aixüa nemü'itüarienicü ne, mücücü nepücayüane. Yümüretü 'aixüa memü'itüarienicü püta necaniyüaneni, memütavicueisitüarienicü müme.

11

¹ Xenesi'üquetü xequenacüni, neta que nemüti'üque Cürisitu.

'Ucari que memüte'umucuresi

² 'Aixüa nepaine xehepaüsita xemünesiha'erivacü naimecü, yaxemütecahucü yeyiarisie que nemütixeyeturi. ³ Peru neuyeveca müpaü xemütemaicacü, Cürisitu yunaime 'uquisi canivamu'utüni, 'uqita 'uca canimu'uyatüni, Cacaüyarita Cürisitu canimu'uyatüni. ⁴ 'Uqui xüca yutanenevieni, xüca ticxatani, yucumu'ututü, caniyuteviyasitüaca yumu'ucü. ⁵ 'Uca püta xüca yutanenevieni, xüca ticxatani, cayucumu'ututü, caniyuteviyasitüaca yumu'ucü. Yaxeicüa catiniyüniqeyu xüca yumu'usie yucaxicanique. ⁶ Xüca cayucumu'utuca 'uca, mecuxi queheyucaxicani. Me 'uca xüca yuteviyani yucaxime, mu'umesetü, queyucumu'utuca masi. ⁷ Pücaheuyevese müyucumu'utucacü 'uqui, Cacaüyari 'üquisicaya mühücücü, hesiena mümasiücücü que mü'ane Cacaüyari. 'Ucasie masi canimasiücüni que mü'ane 'uqui. ⁸ Sutüapai 'uqui 'ucasie püca'ayene, 'uca 'uquisie payene püta. ⁹ Mücü meta, 'uqui püca'UNETÜARIE 'ucasie mieme, 'uca 'uquisie mieme caninetüarieni püta. ¹⁰ 'Ayumieme caneuyeveca 'uca 'inüari manuyecacü yumu'usie, cümana mümasiücüni heiserie que mürexeiya, Cacaüyari tupirisiximama vara'erivatü. ¹¹ Peru Ti'aitamesie meteviyatü que memüte'u'uva, 'uca 'apüca'uyeica 'uqui caheuyehüatü, 'uqita 'apüca'uyeica 'uca caheuyehüatü. ¹² 'Uca 'uquisie payene 'ana, peru 'uqui 'ucasie püyenuiva. Naitü masi Cacaüyarisie catinayenexüani.

¹³ Yücümana xequeneu'inüata que xemüteyumate. 'Aixüa ti'ane xüca 'uca nenevieri 'ipitüani Cacaüyari cayucumu'ututü. ¹⁴ Camü yutu-tuyaricü müpaü xecate'üquitüarie, que mütitteville 'uqui xüca cüpateya 'etütüni, ¹⁵ 'uca püta visi que müti'ane xüca cüpateya 'etütüni. Yücüpa caniumiquieni manuyunacacü. ¹⁶ Me xüca xevitü niuquixiemücüni, müpaü quetimaica, tame tepücaheixeya yeyari müpaü 'aneme, Cacaüyarisüa miemete memeyutixexeüriva, mümeta mücü yeyari mepücahexeiyä.

Que memüte'iseviximacai Ti'aitame 'Icuiya 'inüariyari

¹⁷ 'Ipaü que nemütixe'aitüa, nepücayüve 'aixüa nemutainenicü xehepaüsita, que xemüteyuyexexeüriva. 'Aixüa xepüca'itüariva yaxeteyuyexexeürivatü, 'axa xecani'itüarieca püta. ¹⁸ Mücü meri, que müranuiva, 'axeicüa quepaucua xemüyuyexexeüriva, yuhixüata

xecaniyusanani. Hixüata 'arücamecü müpaü yuri nepüti'erie que müranuiva. ¹⁹ Süricü neuyeveca yuxexuime vahesie xemüteviyanicü, xesata mümasiücünicü müme memühecüasie. ²⁰ 'Axeicüa quepaucua xemüyuyexeüriva que xemütecua'a, Ti'aitame 'Icuaiya pücahücü. ²¹ Yuxexuitü xecaniyumexütüaca, yu'icuai xe'ahapatü, quepaucua xemütecua'a. Xevitü neuhacamücüni, xevitüta nitaveca. ²² Cari quite xepücatehexeiyia xemütecuanicü xemüte'ienicü. Masicutaxi xetevateviyasitüa müme tixaü memücatehexeiyia, xevaxani'erietü müme memüyuyexeüriva Cacaüyarisüa miemete. Queri netixetahüave. 'Aixüa netiutaineni xehepaüsita 'acu. 'Ipaü que xemüteyurie, 'aixüa nepüca'utaineni xehepaüsita.

Ti'aitame 'Icuaiya que mütiu'aisie 'inüariyari

(Mateu 26:26-29; Maricuxi 14:22-25; Rucaxi 22:14-20)

²³ Que nemütixeyetui, neta necaniyetuiyarieni Ti'aitamesüa mieme. Müpaü tiniuyüni. Mücü tücarisie quepaucua müyetuiyaniquecai, Ti'aitame Qesusi pa nanucu'üni. ²⁴ Pamüpariyusi 'ipitüaca Cacaüyari, canititara pa, müpaü 'utaitü, 'Icü nevaiyari canihücütüni. Xehesie canimiemetüni. 'Ipaü xequeteneyurieca xemünesiha'erivanicü ne. ²⁵ Yaxeicüata tiniuyurieni tecüxi 'anucuhanatü mete'ucuacu, müpaü 'utaitü, 'Icü tecüxita mieme türatu mühecua canihücütüni. Nexuriyacü caniseiriyariemücü. Quepaucua xemi'ieca, 'ipaü xequeteneyurieca xemünesiha'erivanicü. ²⁶ Quepaucua 'icü pa xemuticua'ani, 'icü tecüxi quepaucua xemanuye'eni, xecatenihécüatacacuni que mütiümü Ti'aitame, mexi canuave.

Que mütiyüni xüca 'iticuani Ti'aitame 'Icuaiya, 'iyarieya yaca'anecacu

²⁷ 'Ayumieme que mü'ane 'icü pa müticuani 'icü tecüxi manu'ieni, hesiena catinaquecacu 'iyarieya que müti'ane, hesiena pürähüiyani miseviximacü Ti'aitame vaiyarieya xuriyaya. ²⁸ Tevi queyu'inüatani. Müpaü tiyurienetü, 'icü pa quehecuaca, 'icü tecüxita mieme que'anuye'eni. ²⁹ Mesü, ticua'atü 'ienetü xüca heiseriemecü catimaica tita vaiyarieya müti'hücü, yuhesie rahüpatü catinucamücü cani'iecamücü. ³⁰ Müpaü xemüteyuriecü, 'ayumieme xeneuveraranini yumüiretü xeme, xetenicucuyeni, yuvaücavatü meneucusu. ³¹ Xüca tacümana teta'inüataque, tatacuri tepücapitüarieniqueyu. ³² Peru Ti'aitame quepaucua mütasita'inüata, teteni'üquitüarieca 'uximatüaricacü, capa te'anutaxüriyanicü cuiepa memütama vahamatü.

³³ 'Ayumieme ne'ivama, quepaucua xemüyuxeürie xetecuanique, xequeneyucuevieca. ³⁴ Xüca heuhacamücüni, yuqita quetiucuanü, capa xe'u'inüasienicü xeyucuxeürieme. Hipatü müreyevese 'aixüa netiniyuriemücü quepaucua nemunuani.

12

'Iyarisie timieme que temüte'umiquiva

¹ Ne'ivama, neuyeveca 'ipaü xemütemaicacü tita 'Iyarisie mütimieme hepaüsita. ² Xeme müpaü xecatenimaica que müti'anecai quepaucua xemünüivaritetücai xeicüa. Xecanicuhapanietüvecaitüni tetexi memücaniuvave vahesüa, que xemütecühüavarüvacai. ³ 'Ayumieme 'ipaü netinixetahecüatüaniqueyu, tevi xüca müpaü 'utayüni, Qesusi 'axa queticuxaxasivani, 'utaitü, mücü Cacaüyari 'Iyarieyasie tiviyatü

püca'utaine. Mücü meta, tevi xüca müpaü 'utayüni, Quesusi catini'aitametüni, 'utaitü, 'Yari Mütiyupatasie tiviyatü xeicüa caniyüveni müpaü mütayüni.

⁴ Yücü tepüte'umiquiva, 'Yari yuxevicacu. ⁵ Yücü tepüte'uhüritüariva, Ti'aitame yuxevicacu. ⁶ Yücü tepütecuyitüariva, Cacaüyari yuxevicacu. Mücü canihücütüni que mü'ane yunaime müvacuyitüva naimecü. ⁷ Taxexuime tahesie, 'Yari masiücütü canayeitüarivani, 'aixüa temü'itüarienicü tanaitü. ⁸ Xevitü canipitüarieca mütaniunicü timaivemepaü, 'Yari yatipitüacacu. Xevitüta canipitüarieca mayenijuvenicü vaüca timaitü, mücütütü 'Yari yuxevitü que mütipitüa. ⁹ Xevitüta canipitüarieca yuri müti'eriecacü, mücü 'Yarisie tiviyatü. Xevitüta canipitüarieca müvaranayexürüvanicü tecuicucate, mücü 'Yari müyuxevisie tiviyatü. ¹⁰ Xevitüta canipitüarieca türücaüyemecü yamütiyurienicü, xevitüta müticuxatanicü, xevitüta müva'inüatanicü 'iyarite, xüca 'aixüa me'aneneni me xüca 'axa me'aneneni. Xevitüta 'aiteüya vevietü mütaniunicü canipitüarieca, xevitüta müthecüatanicü que müticuxaxasiva 'aiteüya veviecacu. ¹¹ Mücü 'Yari yuxevitü canihücütüni que mü'ane müvacuyitüva yunaime. Yücü catinivapitüaca yuxexuime, que mütiyuvaüriya.

Xei vaiyari tecanacüne tanaitü

¹² Yaxeicüa tavaiyari caniyuxeveni, tamamate ta'ücate tatenite naitü timüirecacu. Naitü tavaiyarisie timieme timüirecacu müyuxevipaü vaiyari, müpaüta cani'aneni Cürisitu. ¹³ 'Yari müyuxeve que mütatitaxeviriyaxü, xei vaiyari tecanacüne quepaucua temuca'üyarie, sepa Huriyusixi Cüriyecusixi temühüme, sepa vaüriyarica temüte'uximaya, sepa temütanü'a. Tanaitü tecaniuhatuiyarieni, 'Yari müyuxeve tahesie mieme mütaeyuriyacü.

¹⁴ Mücü meta, ravaiyari xei mamayari xei 'ücyari pücahücü. Pümüire püta. ¹⁵ Ra'üca xüca müpaü hainenique, Ne ramama nemücahücücü, 'ayumieme ravaiyarisie nepücamieme, ravaiyarisie camiemetütü püca'ayaniqueyu, müpaü 'utayüca xeicüa. ¹⁶ Ranaca xüca müpaü hainenique, Ne rahüxie nemücahücücü, 'ayumieme ravaiyarisie nepücamieme, ravaiyarisie camiemetütü püca'ayaniqueyu, müpaü 'utayüca xeicüa. ¹⁷ Ravaiyari naitü xüca hüxitünique, queti'enaniqueyu. Naitü xüca nacatünique, queri reu'ücueniqueyu. ¹⁸ Peru hicü Cacaüyari ravaiyarisie canicayasa xexuime que mütinaque. ¹⁹ Me naitü xüca xei paüriyaritünique, queri tihücütüniqueyu ravaiyari. ²⁰ Masi pümüire, peru ravaiyari caniyuxeveni.

²¹ Rahüxie pücaüve müpaü mütitahüave ramama, Nepücamasieheuyehüva, 'utaitü. Yaxeicüata ramu'u pücaüve müpaü mütitahüave ra'ücate, Nepücaheuyehüva, 'utaitü. ²² Masi tita catitürüavime temüte'erie, mücü yemecü tepeuyehüva. ²³ Tavaiyarisie timieme, tita 'aixüa cati'aneneme temüxata, mücü tecaniquemaritüaca masi. Tavaiyarisie tita visi mücatixeyarie, visi 'anenetü masi canayeitüarivani, ²⁴ tita visi mütxeyarie müpaü mücareuyeveseccü. Masi Cacaüyari nitaxeviriyani tavaiyari, 'aixüa 'iyurienetü masi tita tixaü müreyehüva, ²⁵ tavaiyari capa hixüata saninicü, masi tita tavaiyarisie mütimieme 'axeicüa mütiyü'üviyanicü naitü. ²⁶ Xei paüriyari xüca ticuyeni,

naitü hamatüana tinicuyecamücü. Xei paüriyari xüca visi 'u'itüarieni, naitü hamatüana niyutemaviecamücü.

²⁷ Xemeri Cürisitu vaiyariya xecanihümetüni. Yuxexuitü vaiyariyasie timieme xei paüriyari xecanihümetüni, que xemüte'upitüarie. ²⁸ Müme memeyutixexeüriva, hipame canivarucayasa Cacaüyari nü'arisixi meri, 'arique texaxatamete, 'arique te'üquitamete, 'anarique müme türücaüyemecü memüteyurie, 'arique müme memütemiquiva memüvaranayexürüvanicü tecuicuicate, teparevivamete meta, te'aitamete, mümeta 'aiteüya memüvevie. ²⁹ Yunaitü nü'arisixi que metehüme. Yunaitü texaxatamete que metehüme. Yunaitü te'üquitamete que metehüme. Yunaitü türücaüyemecü que meteyurie. ³⁰ Yunaitü que metemiquiva memüvaranayexürüvanicü tecuicuicate. Yunaitü 'aiteüya que metevevie. Yunaitü que mete'ihecüata tita müticuxaxasiva 'aiteüya veviecacu. ³¹ Xequeneyuvaüriyani 'aixüa 'aneneme masi xemütemiquienicü. 'Acuxi huye yemecü 'aixüa mü'ane necanixetahecüatüamücü.

13

Cuini mieme que müreuyevese mütiyucanaqui'eriecacü

¹ Xüca 'aiteüya nevevienique que memüteniuvave teüteri Cacaüyari tupirisiximama yunaitü, peru xüca necatinecanaqui'eriecaque, tepüa mucuyuanepaü necanayaniqueyu, tirinari mutatiriurücapaü.

² Xüca netiumiquienique nemüticuxatanicü, xüca netimaicaque naime que müti'avie, naime meta que mütimasiücü, naimecü yuri neti'erietü xüca neyüvenique yemurite nemüvatayuitüanicü, peru xüca necatinecanaqui'eriecaque, tixaütü nepücatihücütüni queyu. ³ Xüca nepini naime netivaminique hipame, xüca neneyetuanique nevaiyari mütataiyarienicü, peru xüca necatinecanaqui'eriecaque, tixaütü nepücara'ivaqueyu.

⁴ Tiyucanaqui'erietü 'ecatineutevini caha'atü. 'Aixüa catiniuca'iyarini tiyucanaqui'erietü, pücayumexütüa hipame vahepaüsita vara'ivamütü. Tiyucanaqui'erietü pücatiyucatave'erie, püca'utahüsierie. ⁵ Yapücatiyuriene que mütiyuteviyasitüa. Pücaticuvaune tita yuhesie mütimieme xeicüa, pücayhaxüatüa, 'axa müti'anene pücara'eriva. ⁶ Pücayutemavie yameteyuriecacu hipatü que mücatiheiserie, masi tita yuri müraine hepaüsita caniyutemavieca. ⁷ Nai tininevieca, naimecü yuri catini'erieca, naimecü canita'icuevani yuri ti'erietü, naimecü catiniuca'enivani.

⁸ Que mütiyucanaqui'erie, hasuacua pücatapare. Que temütecuxata, mücü canitaparimücü. 'Aiteüya que temütevevie, mücü pücaheuyeveca. Que temütemaivave, mücüta canitaparimücü. ⁹ Xei taparie xeicüa tecanimaica, xei taparie xeicüa tetenicuxatani. ¹⁰ Quepaucua munuanü que mü'ane tixaütü mücareuyehüva, tita xei tapariesie mütimieme catiniparimücü.

¹¹ Quepaucua nemünunusitücai, nununsipaü netinicuxatacaitüni, nununsipaü netininemaicaitüni, nunusipaü netinicu'erivacaitüni. Quepaucua 'uqui nematüa, netiniuhayeva nunusipaü neyüanetü. ¹² Cahecüacamecü tecanineniereni hicü, que mü'ane xicüri mayeyüvisie mücanierepaü. 'Anari tahüxie teniutineniericuni püta. Xei tapariecü netinimaica hicü, 'anari püta netinitimaimücü, yaxecüa 'iya

münesimatepäü. ¹³ Mericüsü, yuri que temüte'erie, que temüteta'icueva, que temütetacanaqui'erie, mücü haicatü 'ecatineuterimücü. Que temütetacanaqui'erie, mücü masi caneuyevaca.

14

'Aiteüya que memüteveviecai

¹ Xequeneyumexütüaca xemüteyucanaqui'eriecacü. Mücü meta, xequeneyuvaüriyani 'Iyarisie timieme xemütehexeiyanicü, peru masi yemecü xequeneyuvaüriyani xemütecuxatanicü. ² Que mü'ane 'aiteüya müvevie, mücü pücvatahüave teüteri. Nitahüave Cacaüyari püta. Tevi püca'l'enie, catinixatani tita müti'avie 'Iyari 'icuyütüvacacu. ³ Que mü'ane mütixaxatame, mücü masi canivarutahüaveni teüteri, vaseiriyatü vatuicatü vanütüatü. ⁴ Que mü'ane 'aiteüya müvevie, mücü niyuseiriyani yuxaüta, peru que mü'ane müticuxata, mücü nivaseiriyani müme memüyuyexexeüriva.

⁵ Caneninaqueni yunaitü 'aiteüya xemüveviecü, peru pünesinaqueniequeyu masisü xüca xetecuxatanique. Que mü'ane müticuxata 'aixüa caniyüaneni, que mü'ane 'aiteüya müvevie 'aixüa cayüanecacu hepaüna, me xüca xevitü tihecüatani que mutaine xeicüa, 'aixüa caniyüaneni, müme memüyuyexexeüriva memüseiriyarianicü. ⁶ Hicüri ne'ivama, xüca xehesüa nenuanique 'aiteüya nevevietü, tita netixepitüaniqueyu, me xüca nexetahüavenique netihécüatätü tita müti'aviesiecai, xüca ne'ayeniavenique, xüca neticuxatanique, xüca neti'üquitanique xeicüa mücücü tixaü nepütixepitüaniqueyu.

⁷ Tamüsü, tita mücarayeyuri caniniiveni cürautatütü canaritätü. Xüca 'aixüa catipüinarieca, que timasiücüni tita müticürautasieni tita müticanarisieni. ⁸ Cuxineta xüca hüsierieca cahecüaca, quepai püyucua'arütüani cuya. ⁹ Xemerita yaxecüa, yunenicü xüca niuqui 'aixüa mühecüa xeca'utiniucani, que timasiücüni que xemutiyuane. 'Ecapa xeicüa xeputiniucani. ¹⁰ Xüari teüteri vaniüqui canimüireni 'ena cuiepa. Yuxexütü yuniuquicü me'utiniütü mecani'enierieca. ¹¹ Masi xüca 'asinecatimaica que mutaine niucame, yacü xeicüa tiriurücame necani'eriecamücü niucame, mücüta yaxecüa canetini'eriecamücü ne. ¹² Xemeta xeyuvaüriyatü xemütehexeiyanicü tita 'Iyarisie mütimieme, xequetenecuvava cuini mieme xemüvaseiriyanicü müme memüyuyexexeüriva.

¹³ 'Ayumieme que mü'ane 'aiteüya müvevie, queyutanenevieni müyuhécüatanicü que mutaine. ¹⁴ Xüca nenetanenevieni 'aiteüya nevevietü, ne'iyaricü nepünenenevie, peru tixaü pücatiutixuxuavere que nemütinemate. ¹⁵ Qesü yüni. Ne'iyaricü nepünenenevieca, peru yanetinemaitü que nemutaine, müpaüta netinineneneviecamücü. Ne'iyaricü nenitacuicamücü, peru yanetinemaitü que nemutaine, müpaüta nenitacuicamücü. ¹⁶ Camüsü xüca 'a'iyaricü xeicüa 'aixüa pehaineni Cacaüyari hepaüsita, 'iya vana muca 'enamate memateisie, quepaüricü müpaü paineni, Caniyuritüni niuqui, 'utaitü, quepaucua 'ecü pamüpariyusi pemütayüni. 'Asipücatimate que pemutaine. ¹⁷ 'Ecü 'aixüa 'anemecü pamüpariyusi pe'ipitüacacu Cacaüyari, 'iya püta pücaseiriyarie mücücü. ¹⁸ Ne pamüpariyusi necanipitüaca Cacaüyari, cuini mieme nemüyüvecü 'aiteüya nemüvevie, nexeha'ivatü xeme yunaime. ¹⁹ Peru xeüriva necaninevaüriyani masi 'auxüme niuquiyari nemütaniunicü

yanetinemaitü que nemutaine, nemütiva'üquitüanicü hipame, sepa tamamata miriyari niuquiyari nemücataniunicü 'aiteüya nevevietü.

²⁰ Ne'ivama, türi vahepaü xepücateyumaica. 'Aixüa cani'aneni xüca türi vahepaü 'asixecatemaica tita 'axa müti'ane hepaüsita, peru xequenaye'axüa püta que xemüteyumate. ²¹ 'Inüari niuquiyarisie müpaü catine'uca, Nenivatahüavimücü 'icü teüteri, hipatü yücü memütiniuca yametevacuxaxatüvacacu. Müme vaniuqui yücü mü'anene, vatenicü nenitayümücü. Sepa müpaü nemütüyurieni mepücayuvaüriyani memünesi'enienicü, canaineni Ti'aitame. ²² 'Ayumieme 'aiteüya 'inüari pücahücü müme yuri memüte'erie vahesie mieme. Müme yuri memücate'erie püta vahesie mieme cani'inüaritüni. Tixaxatame niuquieya 'inüari pücahücü müme yuri memücate'erie vahesie mieme. Müme yuri memüte'erie püta vahesie mieme cani'ayumiemetüni. ²³ Hicü 'axeicüa xüca meyucuxeürieni yunaitü memüyuyexeüriva, yunaitü 'aiteüya mevevietü, xüca mana meheutahaxüani hipatü 'enamete ya yuri memücate'erie, cari müpaü mecanitiyuacuni, quename xecayumate xeme. ²⁴ Me xüca yunaitü metecuxatani püta, xüca mana heutahani 'enametütü ya yuri cati'erietü, yunaitü menitahecüatacuni que mütiuyuri, yunaitü meni'inüatacuni. ²⁵ Tita müti'aviesiecai 'iyarieyasie masiücütü nayeimücü. Müpaü tiu'ename, 'utihüximaqueme, nenevieri canipitüamücü Cacaüyari, müpaü 'utaitü, Yuricü Cacaüyari xehesie catiniviyani.

Naitü heiseriemecü quetiuyüni

²⁶ Queteri 'aneni ne'ivama. Quepaucua xemüyucuxeüriva, yuxexuitü masi cuicari xecanexeiyani, ya 'üquitüarica, ya xecaniha'arisieca xemütehecüatanicü tita xemüte'uxeisitüarie, ya 'aiteüya xemüvevienicü, ya xemütehecüatanicü tita müticuxaxasiva 'aiteüya veviecacu. ²⁷ Naitü masi quetiuyüni xemüseiriyarienicü. Xüca 'aiteüya vevimücüni, yuhutatü xEICÜa yuhaicatü nusu, xevitü meri, xevitüta 'arique, müpaü mequeteyurieni. Xevitüta que'ihēcüatani vaniuqui. ²⁸ Me xüca 'uca'ayecani que mü'ane mütihecüatani 'aiteüya veviecacu, niucame cayuvatü que'umaca xeüriva. Mecuxi queyutaxatüani yücümana, quetitaxatüani Cacaüyari. ²⁹ Texaxatamete yuhutatü ya yuhaicatü mequetecuxatani, hipatü meque'i'inüatani tita memüte'utiyua. ³⁰ Xüca xevitü mana 'acaitü tixaütü tiupitüarieni mütihecüatanicü, que mü'ane müticuxata quetiuhayeva. ³¹ Xecaniyüvaveni xemütecuxatanicü yuxexuitü, xevitü meri, xevitüta 'arique, memüteyü'üquitüanicü yunaitü, memütuicarienicü yunaitü. ³² Texaxatamete yu'iyari mecani'aitüaca, ³³ Cacaüyari tiyuxamuriecame mücahücücü, cayuvatü tiyupitüvame mühücücü püta.

Que memüteyurie naisarie haque Cacaüyari teüterimama memeyutixexeüriva, ³⁴ cayuvatü meque'umaca 'ucari xeüriva. Mepücapitüariva memütiniunicü. Mequete'aitüarieca masi, yaxEICÜa 'inüari niuquiyarita mainepaü. ³⁵ Xüca tixaütü meteyü'üquitüacuni, yücünama mequevacu'ivaviyani yuquita. 'Aixüa püca'ane xüca 'uca'utaniuni xeüriva.

³⁶ Mesü, xehesüa xEICÜa que rayene Cacaüyari niuquieya. Xehesüa xEICÜa quetina. ³⁷ Xüca tixaxatame yu'erieca, 'Iyari hexeyame xüca yu'erieca, müpaü quetimaica, tita nemütixe'utüirrie, mücü Ti'aitame 'aitüaricaya canihücütüni. ³⁸ Me tevi xüca müpaü catimaica, mücüta pücamarivani.

39 'Ayumieme ne'ivama, xequeneyumexüitüaca xemütecuxatanicü, peru xecavanenatü 'aiteüya memüvevienicü. 40 Naitü heiseriemecü quetiuyüni, xevitü meri, xevitüta 'arique.

15

Cürisitu que müranucuquetüarie 'umierieca

1 Ne'ivama, necanixetahecüasitüiyamücü niuqui 'aixüa manuyüne, que nemütixecuxaxatüvacai. Xecanitanaqui'erieni мүcü niuqui, hesiena xete-viyatü xecaniuti'uni. 2 Xüca cui xe'eyexeyani tita nemütixecuxaxatüvacai, мүcü niuquicü xecanitavicueisitüarieximeni, me yacü xEICÜa xüca yuri xete'uta'erieni.

3 Ne necanixeyetuirieni tita masi müreyeveve, que nemütietuiriyarie neta, quename Cürisitu 'umü tame 'axa temüte'uyuricü, 'utüaricate mainepaü, 4 quename 'ucateuque, quename 'anucuquetüarie hairieca tucari 'aye'acu, 'utüaricate mainepaü, 5 quename Sepaxi 'ixei, 'arique Tamamata Heimana Yuhutatü me'ixei. 6 'Arique 'auxüme sientuyari heimana yameyupaümetü mecanixeiya 'axeicüa 'ivamarixi. Yümüretü мүme 'ameniu'uvani hicüque, hipatüri meneucusuri. 7 'Arique Cacuvu nixeiya, 'ariqueta nü'arisixi yunaitü menixeiya.

8 'Imatüriececa neta necanixeiya, que mü'ane 'axa 'anetü mutinuivaxüpaü ne'anetü. 9 Nü'arisixi vasata necani'imatüremetüni ne, 'aixüa nepücatiuca'yari nehiesie müтинаquenicü nü'ariecame nemütaterüvarienicü, nemüvareutaveiyaxüacaicü мүme memeyutixexeüriva Cacaüyarisüa miemete. 10 Peru Cacaüyari 'aixüa mütiuca'yaricü, 'ayumieme müpaü necani'aneni que nemü'ane. Yacü xEICÜa püca'uyü, 'aixüa que mütiuca'yaricai nehiesie mieme. Ne masi cuini mieme necatini'uximayaca, мүme yunaitü que memücate'uximayatavave. Peru ne nepücahücü que mü'ane müpaü mütiyuriene. Cacaüyari püta 'aixüa tiuca'yaritü nehamatü yacatini'uximayaca. 11 Mericüte, sepa ne, sepa мүme, müpaü tetenihecüatani, xemeta müpaü yuri xeteniuta'erieni.

Müquite que memüte'anucu'uni

12 Cürisitu xüca cuxaxasivani müquite vasata manucuquetüarie, que me'utiyuane xeme hipatü, quename vaniu, müquite meca'anucu'uni. 13 Müquite xüca meca'anucu'uni, Cürisituta püca'anucuquetüarie. 14 Mericüte, xüca Cürisitu ca'anucuquetüarieni, xüanacüa canayani tita temütehecüata, xüanacüa yuri xecateniuta'erieni. 15 Xüca müquite meca'anucu'uni, canimasiücüni que temüte'itava tameta, 'axa temütehecüatacü Cacaüyari hepaüsita, quename henucuquetüa Cürisitu te'utiuyatü, 'iya cahenucquetüacu, xüca müpaü 'aneni. 16 Mericüsü, müquite xüca meca'anucu'uni, Cürisitu püca'anucuquetüarieveta. 17 Xüca Cürisitu ca'anucuquetüarieni, xüanacüa yuri xeteniuta'erieni, tita 'axa xemüteyuriecäisäie xeteniviyani cuxi. 18 Mücü meta, мүme memeucusixüa Cürisitusie meteviyatü, мүme meniutatümaiarieniri. 19 'Uva mexi te'ayeyuyuri, xüca yuri tete'ericaqueyu Cürisitusie teta'icuevatü xEICÜa, yunaimē teüteri vasata tame masi neuyevecaqueyu temünenimayasienicü.

20 Peru müpaü püca'ane. Cürisitu cananucuquetüarieniri müquite vasata, мүme memeucusixüa vamatüari hücütütü. 21 Tevi que mütiuyuri, tame tenitacucuvēni. Yaxeicüata xevitü tevi que mütiuyuri, mecananucu'uicuni müquite. 22 'Aranisie meteviyatü yunaitü

que memütetacucuve, müpaürita Cürisitusie meteviyatü yunaitü mecananuanieritüariēcuni, ²³ yuxexuitü que mütiवारunaquixü. Cürisitu vamatüaritütü cananucueniri. 'Ariqueta müme Cürisitusüa memümiemete mecananucu'uicuni quepaucua munuani. ²⁴ 'Arique naitü catinitarimücü, quepaucua Cürisitu müyuyetüani que müti'aita, 'uquiyarieya müti'aitanicü Cacaüyaritütü. Yacatiniyetüariemücü vaca'uname yunaitü memüte'aita, yunaitü heiserie memexeiya türücariya memexeiya. ²⁵ Caneuyeveca mücü müti'aitanicü mexi vara'iva yunaimememi'uxie. ²⁶ 'Imatürieca que mürayu'ivani, catanitaxünamücü temücatacucuvencüri. ²⁷ Naime caniuçayasa 'iya mi'aitüacacü, que maine 'utüarica. Quepaucua müpaü maine, naitü caniuçayasarieni 'utaitü, canahēcüaca müca'ixatacü que mü'ane micayasaxü naime, Cürisitu mi'aitüacacü. ²⁸ Quepaucua mücü mi'aitüaca naime, 'anari mücüta yücümana niyuyetüamücü, 'uquiyarieya püta mi'aitüacacü, 'uquiyarieya naime mucayasaxücü nu'aya mi'aitüacacü. 'Ana Cacaüyari naitü catinayeimücü yunaimememi'uxie.

²⁹ Mesü xüca müpaü ca'aneni, que meteyurieni müme memuca'üyarie müquite vahesie mieme. Xüca yemecü müquite meca'anucu'uitüarieni, titayari vahesie mieme mete'uca'üyarie.

³⁰ Tameta titayari tetecueriva'a tucarićü. ³¹ Tucarićü 'esivatücacu necanicumemierivani tuma. 'Ipaü nepaine 'aixüa nemutainecü xehepaüsita ne'ivama, que nemütinetemavie nexeha'erivatü Cürisitu Qesusi mütatü'aitüvamesie nemütiviyacü. ³² Teüteri que memüteniniuqui, 'Epesusie xüca ne yeutari vahamatü tetacuitüvecaitüni, titasü nera'iva. Müquite xüca meca'anucu'uitüarieni, cümü mecuxi temütēcüani temüte'ieni, 'uxa'a temüćüni.

³³ Xepücate'irüvyarieni. Vanütü 'axa 'anenemete, caniseviximamücü yeiia 'aixüa mü'ane. ³⁴ Xequenanutahütüvani heiseriemecü que müreyevece. 'Axa xepücateyurieca. Hipatü 'asimepücatemate Cacaüyari hepaüsita. 'Ipaü nepaine nexeteviyasitüanique.

Quepaü me'ananetü mepanucu'uni

³⁵ Perusü xüari müpaü paineni xevitü, Quepaü mete'anucu'uitüarieni müquite. Que 'anecacu vavaiyari mepaye'axüani. ³⁶ Cari 'asipepücatimate müpaü pehaitü. Tita pemütüca'e, mücü xüca ca'umüni, püca'anutanieritüarieni. ³⁷ Mücü meta, tita pemütüca'e, tita mütitineicapau 'aneme pepüca'uca'e. 'Imüari mümave xeicüa peniüca'eni, türücu 'imüariyari ya xeime 'imüariyari. ³⁸ Cacaüyari caniquemaritüaca que mütinäque, yücü tiquemaritüatü xexuime 'imüari que mü'anene. ³⁹ Naitü vai yaxecüa püca'anene. Teüteri vavaiyari püxevitü, vatevama vavaiyari yücü pü'anene, quesüte vavaiyari yücü pü'anene, viquixi vavaiyari yücü pü'anene. ⁴⁰ Taheima miemete, cuiepa miemete, yunaitü yücü mecani'aneneni. Taheima mieme visi pü'anene, cuiepa mieme visi 'ananetü yücü pü'anene. ⁴¹ Tau visi cani'aneni, mesata visi pü'ane yücü 'anetü, xuravesixita visi mepü'anene yücü me'ananetü. Xuravesixi yuxexuitü visi me'ananetü yücü mecani'aneneni. ⁴² Müpaürita catiniyümücü quepaucua müquite mepanucu'uitüarieni. Tita tipünürümetü mütiüca'esi, mücü catipünivetü catinanucuquetüariemücü. ⁴³ Tita 'axa ticühüavarüvatü mütiüca'esi, mücü visi 'anetü cananucuquetüariemücü. Tita catürücaüyetü mütiüca'esi, mücü türücaüyetü cananucuquetüariemücü. ⁴⁴ Vaitütü tita mütiüca'esi,

mücü 'iyarisie miemetütü cananucuquetüariemücü. Xüca ravaiyari xuaveni vai xEICüa hücütütü, ravaiyari canixuavenita 'iyarisie miemetütü.

⁴⁵ Müpaü catine'uca, Mexüacame tevi, 'Arani mütitevacai, tiyumaitü 'ayeyuritü canayani. Mücü 'imatüreme 'Arani püta, 'iyari tucari tiyupitüvame canayani. ⁴⁶ Peru tevi 'iyarisie mieme pücahexeiyä meri. Vai xEICüa canexeiyani meri, 'arique 'iyarisie mieme canexeiyacamücü. ⁴⁷ Mexüacame tevi cuiepa canimiemetücaitüni, cuiecü mutaveviya. 'Imatüreme tevi taheima püta canimiemetüni. ⁴⁸ Que mü'ane mücü cuiecü mutaveviya, müpaüta mecani'aneneni cuiepa miemete. Que mü'ane mücü taheima mümieme, müpaüta mecani'aneneni taheima miemete. ⁴⁹ Que temüte'u'uvacai mücü cuiecü mutaveviyapaü tequemar-itüarietü, yaxEICüa 'atecaniu'uvacuni 'iya taheima mümiemepaü tequemar-itüarietü.

⁵⁰ 'Ipaü nepaine ne'ivama, tita mütivai mütixuriya, mücü pücayüveni heixeyatü mayanicü tita Cacaüyari müra'aita. Tita mütüpünive pücayüveni heixeyatü mayanicü tita mücatipünive. ⁵¹ Camü netinixetahecüasitüiyamücü tita müti'aviesiecai. Tanaitü tepücaheucusu, peru tanaitü tecanipasiecuni ⁵² yapaucua, xei cüpiyaricü, 'imatürieca cuxineta tahüsierieyu. Canitahüsieriemücü, müquite mecananucu'uitüariēcuni mecatipünivavetü, tameta tecanipasiecuni. ⁵³ Caneuyeveca 'icü mütüpünive menacatüni tita mücatipünive, 'icü mumüxime menacatüni tita mücatimüve peuyevese. ⁵⁴ 'Anari, quepaucua 'icü mütüpünive menacatüni tita mücatipünive, quepaucua 'icü mumüxime menacatüni tita mücatimüve, 'ana canaye'amücü mücü niuqui müpaü müre'uxa,

Tacucuyame canitaxütüarieni 'a'ivarieca.

⁵⁵ Haqueva pepüra'iva, 'ecü pemütasicuicai 'acu.

Haqueva pepütasiheseni, 'ecü pemütasicuicai 'acu.

⁵⁶ 'Axa temüteyuriecü tenicuseivani tecuitü. 'Inüari niuquiyari can-itürücariyani tita 'axa temüteyurie. ⁵⁷ Pamüpariyusi tecanipitüaca Cacaüyari, mücü mütasipitüacü temüte'ata'ivanicü, Tati'aitüvame Qesusi Cürisitu tasipareviecacu.

⁵⁸ 'Ayumieme ne'ivama nemüxenaqui'erie, xeseiriyarietü xequenacüne, xepücayuyuitüarinüaca. Cuini mieme xequetene'uximayaca Ti'aitamesie mieme yuheyemecü, müpaü xetemaitü, Ti'aitamesie xeteviyatü sepa xemüteyu'uxitüa, xüanacüa püca'ayani.

16

Tumini que memüte'ucuxeürie Cacaüyari teüterimama vahesie mieme

¹ Tumini hepaüsita netinixetaxatüaniqueyu, que xemüte'icuxeüriexime Cacaüyari teüterimama vahesie mieme. Que nemütivaruta'aitüa Carasiya cuieyarisie memeyutixexeüriva, xemeta yaxEICüa xequeteneyurieca.

² Mexüacame tucarisie xexuime semanasie, yuxexütü xeme xeque'iti'uta yuhesüa, xe'ixeürietü 'aixüa que xemu'itüarie, 'ana xemüca'icuxeürivanicü quepaucua nemünuani. ³ Mana quepaucua nemeta'ani, müme memü'inüasie xemüvaranuyexeyacü, müme xapa nevahuritüame nenivaranunü'amücü, xe'imiquieri memanu'ünicü Querusarempai. ⁴ Xüca 'aixüa 'aneni nemüyemiecü neta, müme mepünesiteütani.

Papuru que mütiuyeicaniquecai

⁵ Xehesüa necaneta'amücü Maseruniyasie neheyeyame. Maseruniyasie nepeuyeyanisü. ⁶ Xehesüa capüca nenehayeva yapaümexa, ya macuhaütüsü naime. 'Arique xeme xecanenananunü'acuni que nemüreyune. ⁷ Ne'ivataneütü xeicüa nepücaheuyeimücü xehesüa. 'Enepüreteviniqueyu masi xehesüa, xüca Ti'aitame müpaü netipitüaca. ⁸ 'Epesusie nepünehayeva 'auracacuque 'ixüarari 'atahutariECA semanasie mieme 'aye'ayuque. ⁹ Quitenie catiniuyepiyani 'amuyeyevasie nemüti'uximayacacü, yumüiretü me'uxiva'acacu.

¹⁰ Timuteu xüca henuani, xequeneyumexütüaca mücü 'aixüa 'iyaricü xehesüa muyeicanicü. Cacaüyarisie mieme catini'uximayaca nehepaü. ¹¹ 'Ayumieme xevitü püca'itave'erieca. 'Aixüa xeteyuxexeyatü xequenanunü'a nehesüa müyemiecü. Ne necanicuevieca 'ivamarixi vahamatü.

¹² Ta'iva 'Apuruxi hepaüsita nepütixetaxatüaniqueyu. Vaüriyarica necanipitüacaitüni xehesüa müyemiecü 'ivamarixi vahamatü. Hicü pücayuvaüriyacai yemecü, peru quepaucua tucari mühüca püyemie niu.

Vaürisica que mütiवारunü'airixüa

¹³ Xequenayeneniereni. 'Aixüa xequeneuti'uti yuri xete'erietü. Se'imecü xequeneyüaca. Xequenetürücavini xetürücariyarietü. ¹⁴ Nai que xemüteyurie, xeteyucanaqui'erietü yaxequetenecahuni.

¹⁵ Ne'ivama, 'ipaü netinixevavirica. Xeme xecanivamaica 'Esitepanaxi quie quiecatari. 'Acaiya cuieyarisie nivesicayari mecanihümetüni. 'Ayumiemete mecanayueitüani memüvaparevienicü Cacaüyari teüterimama. ¹⁶ Xequeniva'enieca müya memü'anene, yunaimeta müya memüteparevie memüte'uximaya. ¹⁷ Necaninetemavieca 'Esitepanaxi Purutunatumatü 'Achicumatü memü'axüacü yunaitü. Xehesie mieme mepünesitemavieritüa, sepa xemücaüyüvavecai yunaitü xemahunicü. ¹⁸ Mecaneniu'uxipitüani ne'iyarisie, xe'iyarisie mecanixe'u'uxipitüanita. 'Ayumieme xequenivamateni müme müya memü'anene.

¹⁹ 'Asiyatari memeyutixexeüriva mecanixevaüritüaca. 'Aquirä Pürisiramatü, müme vaquita memüyuyexexeüriva vahamatü, yunaitü menixevaüritüaca vaücava, Ti'aitamesie meteviyatü. ²⁰ 'Ivamarixi yunaitü menixevaüritüaca. Xequeneyuvaüritüaca xemeta xeyuviyatü que xemütepasie.

²¹ Nemamacü neti'utuatü nenixevaüritüaca ne Papuru.

²² Xüca xevitü ca'inaqui'erieca Ti'aitame, 'axa que'u'itüarieni. Hepürayusixi que memüteniniuqui, Marana Ta, me'utiyuatü, taniuquicü nepaine, Quenaye'a Ti'aitame.

²³ Ti'aitame Qesusi xüca 'aixüa tiuca'iyarini xehesie mieme.

²⁴ Yunaimeta necanixenaqui'erieca, Cürisitu Qesusisie netiviyaütü.

CURINITUTARI

Hutarieca Mieme Xapayari Que Mütivarunü'airi Papuru

Vaürisica

¹ Ne Papuru necanixevaüritüaca. Cürisitu Quesusi nü'ari pünesi'ayeitüa, caneneyenü'ani müpaü mütinaquecü Cacaüyari. Ta'iva Timuteumatü tenixevaüritüaca Curinitusie xemütama xemüyutixexeüriva, Cacaüyari teüterimama xemühüme. Yunaitü xemupasie hesiena mieme naisarie 'eristaruyarisie xemütama 'Acaiyasie tenixevaüritüaca. ² Cacaüyari müta'uquiyari Ti'aitame Quesusi Cürisitumatü, xüca 'aixüa mete'u'iyarini xehesie mieme, xüca mexepitüaca xemüca'uximatüariecacü yu'iyarisie.

Papuru que müti'uximatüariecai

³ Que mü'ane Tati'aitüvame Quesusi Cürisitu mücacaüyarieya mü'uquiyarieya, mücü hepaüsita 'aixüa queticuxaxasivani. Mücü ta'uquiyaritütü catiniyucanenimayaca, Cacaüyaritütü naimecü catiniyuparevieca. ⁴ Mücü taheyemecü cataniparevieca te'uximatüariecacu, tameta temüyüvavenicü naimecü temüvapareviecacü hipame sepa que memüte'uximatüarie, Cacaüyari mütatipareviepaü tame. ⁵ Tame yemecü que temütecuine Cürisitu mütiucuinixüpaü, müpaüta yemecü tecatenipareviyaca mücü yatatipitüacacu Cürisitu. ⁶ Sepa temü'uximatüarie, mücücü xecanipareviyacuni xeme, xenitavicueisitüariecuni que temüyüa. Me sepa temüpareviya, mücücü xecanipareviyacuni xemeta quepaucua xemüte'uca'eniva xete'ucacucinetü que temüte'ucacucune tame. ⁷ Yuri que temüte'erie xehepaüsita, tepütürücariyari. Müpaü tepütamate, xeme tahamatü que temütetaxevi yaxecüa tete'ucacucinetü, müpaüta xeme tame tecanitaxevicacuni tanaitü tepareviyatü.

⁸ Ta'ivama peuyevese müpaü xemütemaicacü, cui tepe'uximatüariecai 'Asiya cuieyarisie te'u'uvatü. Cuini mieme pütihetecai yemecü, tepüca'iquemacai. 'Asitepücatemalaicai xüca tetavicueniquecaitüni ya temütecuiniquecai. ⁹ 'Asita ta'iyarisie müpaü tepütetacühüavecai, tepücuiniquecai. Peru müpaü tiniuyüni tahesie yuri temücate'eriecacü, Cacaüyarisie püta, que mü'ane müquite müvaranucu'uitüvasie, mücüsie yuri temüte'eriecacü puyü. ¹⁰ Mücü cataniutavicueisitüani capa müpaü tete'ucucinetü. 'Uxa'atüni varie pütasitavicueisitüanita, que mü'anesie yuri temüte'erie. Tavarita catanitavicueisitüamücü, ¹¹ xeme xetasipareviecacu xe'ivavirietü Cacaüyari tahesie mieme. Müpaü xeteyuriyü, yumüretü pamüpariyusi mecanipitüacacuni tahepaüsita, yametemaitü que temütemiquiretü yumüretü memüyunenevicü.

Titayari Curinitusie pücahetüa Papuru

¹² 'Aixüa temutiyuanenicü müpaü tepaitüca tahepaüsita, ta'iyarisie 'aixüa tepütetamate que temüyüa 'ena cuiepa. Müpaü tepütamate, Cacaüyarisie mieme tepasietü tepüyüa, 'aixüa tetehecüasietü tepüyüa Cacaüyari que mütatipitüa. Teüteri vahepaü que memütemaivave tepüca'yüa, masi Cacaüyari yatatipitüacacu 'aixüa que mütiuca'iyari, müpaü püta tecaniyüaca cuiepa memütama vahesüa, xehesüa yemecü müpaü tepüyüa.

13 Taxapa que müti'eniüriücü xeicüa, que xemütatemate, müpaü xeicüa te'utiyaütü tepütexe'utüirie. Siqueresü xepütasihetima peru 'esiva xeicüa, 14 'aixüa püyüniqeyu xüca naimecü püta xetasihetimanique, müpaü xetemaitü, mücü tucarisie quepaucua munuani Tati'aitüvame Quesusi, 'ana xepüyüvaveni 'aixüa xemutiyaanenicü xetasiha'erivatü, yaxeixüa 'aixüa temutiyaanepaü tame texeha'erivatü.

15 Müpaü yuri nemüti'eriecaicü xehepaüsita, 'ayumieme müpaü nepütinemaicai, hutacüa xehesüa nepunuaniquecai xaüsie necaheta'aveme meri, tixaütü nemütixeminiçü. 16 Xehesüa neheta'ame Maseruniya cuieyarisie nepüyemiecai, tavari Maseruniya neheyeyame xehesüa nepunuaniquecai xemünesi'anunü'anicü Cureya cuieyarisiepai. 17 Que xetecu'eriva, müpaü netinemaitü yacü xeicüa netinepatacai. Teüteri vahepaü neyüanetü netinematetü, Hü ne'utaitü, que netinepata Tixaü ne'utaitü. 18 Yapüticamie Cacaüyari que maine. Yaxeixüa tame que temütexetahüave, taniuqui pücahuta, püyuxevi. Xüca müpaü reuyevaca Hü temutiyaanenicü, Tixaü tepüca'utiyaane, ya Tixaü xüca reuyevaca temutiyaanenicü, Hü tepüca'utiyaane. 19 Cacaüyari nu'aya Cürisitu Quesusitütü xehesüa canicuxaxasivacaitüni tetecuxatacacu ne Sirivanu Timuteu. Niuqui mücü hepaüsita manuyüne pücahuta, püyuxevi müpaü 'anetü mühücücü Cürisitu. 20 Nai que mutayü Cacaüyari quename tiyurieni, mücüta niuqui pücahuta, püyuxevi Cürisitu meye'atüacü. 'Ayumieme quepaucua 'aixüa temutiyaane Cacaüyari hepaüsita, tepüyüvave müpaü temutiyaanenicü, Müpaü cani'aneni, te'utiyaütü, Cürisitu müpaü mütiyuricü. 21 Mücü Cacaüyaritütü canihücütüni que mü'ane mütasiseiriya xeme tame Cürisitusie temüteviyanicü. Mücü heiserie pütasi'upitüa, 22 yuhesie mieme pütasi'u'inüaritüa, ta'iyarisie yu'iyari pütasi'upitüa 'inüaritüme mümasiücünicü tita tahesie müтинаque.

23 Ne nepitahüave Cacaüyari netucari münesinavairienicü xüca neti'tavani que nemaine. Nepacunua 'axa nemücaxeretahüavecü. 'Ayumieme Curinitu nepücahetüa tavari. 24 Müpaü tepücahaitüca tetexe'aitüacutü yuri que xemüte'erie. 'Aixüa xecaneuti'uni yuri xete'erietü. Masi müpaü tepaitüca xehamatü tete'uximayatü xemüyutemamaviecacü.

2

1 Müpaü nepütinemaicai 'ana, 'aixüa pücayüniqeyu xüca tavari nenuanique xehesüa nexehieveritüatü, netinecühüavetü. 2 Xüca nexehieveritüacaque xeme, quepaicü pünesitemavieritüaniqueyu ne. Nexehieveritüacacu que xenetetemavieritüaniqueyu. 3 'Ayumieme xapa müpaü nepütü'utüa, capa nenuayu menesi'uheiveritüanicü müme meuyevese masi memünesitatemavieritüanicü püta. 'Ipaü yuri nepütü'erie yunaime xehepaüsita, xüca nenetemavieca ne xemeta xepüyutemamavieca yunaitü. 4 Cui ne'uximatüarietü 'ana, nesaiüpüarietü ne'iyarisie müpaü netinixe'u'utüirieni vaüca ne'utasuatü. Peru xemüheiveritüariecacü yanepücatü'utüa, masi müpaü xemütemaiecacü vaüca que nemütixenaqui'erie yanepütü'utüa.

Papuru que müreiyehüviri tevi 'axa mütiyurienecai

5 Xevitü que mütiyurienecai pücanesi'uheiveritüa ne, masi neca'anuhaitüamütü nepaine siquere 'esiva püxehieveritüa xeme yunaime. 6 Mücüsie catiniunaque que xemüte'itatacuritüacai

xe'uyu'enieca. ⁷ 'Ayumieme xepüyüvave masi xemüteheiyehüvirienicü hicü, xepüyüvave xeminütüanicü mücü tevi, capa 'utaxütüarienticü yuheiverietü 'anayuhayevamecü. ⁸ 'Ayumieme vaüriyaria necanixepitüaca xemihecüasitüiyanicü que xemüte'inaqui'erie. ⁹ 'Ayumieme müpaü nepütixe'u'utürie, yanemütimaicacü nex'e'inütatame xüca naime hepaüsita yaxetecahuni. ¹⁰ Que mü'ane xemüteheuyehüviri, neta yaxaicüa nepüreyehüviri. Que nemüreyehüviri, sepa hesiena nemücatihüpacai ne, nexeha'erivatü yanepüreyehüviri Cürisitu nesixeyiacacu, ¹¹ capa Cauyumarie tasicuamanacü. 'Aixüa tepütamate que mütiyuruva 'iya.

Que mütiyu'iyaritüacai Papuru, Türuhasisie 'uyeicatü

¹² Mericüsü, Türuhasi necaninuani niuqui 'aixüa manuyüne Cürisitu hepaüsita para nemüticuxatanicü, peru quitenie sepa müreyepiyacai nehesis mieme Ti'aitamesie que nemütiviya nemüticuxatanicü, ¹³ nepüca'uxipiecai ne'iyarisie, nemücaheitaxeyavecaicü ne'iva Titu. Nevarutateutüaca masi necaneyeyani Maseruniya cuieyarisiepai.

Que mütatihecüatüa Cürisitusie teteviyacacu

¹⁴ Masi Cacaüyari pamüpariyusi quepitüarieca. Mücü yuheyemecü pütasihecüatüa Cürisitusie que temüteviya, teüteri vahüxie tasicuvitünetü yu'utüma. Tacümana naisarie müpaü catinihecüatani visi que mü'itüarie Cürisitu xüca maica. ¹⁵ Tame 'inüari tecanihümetüni 'üca visi mu'üapaü Cacaüyari que mütatixeiya, temi'eritüacü Cürisitu que müti'ane. Mümeta memütavicueisitüariexime que memütatexeiya, memücuixime meta que memütatexeiya tecani'inüaritüni. ¹⁶ Memücuixime vacü tepümüqui'üa temüva'eritüacü que memütecuini, peru müme memütavicueisitüariexime vacü tepütucari'üa temüva'eritüacü que memüte'ayeyuyurini. Mericüte, quepaicü piquema 'icü naime. ¹⁷ Tame yumüireme vahepaü tepüca'anene. Harerusixi vahepaü tepücatetacuamana Cacaüyari niuquieya tecuxatatü. Masi 'aixüa tetehecüasietü, Cacaüyari que mütareyenü'a, Cacaüyari tasixeyiacacu teyüatü, Cürisitusie teteviyatü müpaü tetenicuxatani.

3

Que temüte'uhüritüarie türatu mühecua hepaüsita

¹ Müpaü te'utiyaütü tavari tete'isütüa para temühecüacacü xemütasimaicacü 'acu. Hipame vahepaü que teteheiyehüva xapa mütasihecüatüacacü temümarivanicü, yaxemüte'u'utüiyarianicü yaxemüteti'utüanicü nusu. ² Xeme taxapa xecanihümetüni ta'iyarisie müre'uxa. Yunaitü teüteri mepüyüvave memititerüvanicü müpaü memütetimanicü mexexeyiatü. ³ Xecanimasiücünü xeme Cürisitu xapaya xehümetütü yatetehüritüariecacu tame. Mücü xapa tauxicü püca'utüarie, Cacaüyari mayeyuri 'iyarieyacü püta pü'utüarie. Tetesie pücare'uxa, vaisie püta teüteri va'iyarisie püre'uxa.

⁴ Cürisitu yatatipitüacacu, müpaü tetetamaitü, yuri teteni'erieca Cacaüyarisie. ⁵ Müpaü te'utiyaütü 'asitepücahaitüca quename tacümana tixaütü teyüvave, tacümana tixaütü temüte'usütüa tepücatecu'eriva. Masi que temüteyüvave, Cacaüyari yatatipitüacacu tepüyüvave. ⁶ Mücüri que mütatiipitüa, pütasi'uhüritüa türatu hecuame hepaüsita. Peru 'utüarica hepaüsita xaicüa pücatasi'uhüritüa, masi 'iyarisie mieme hepaüsita püta

pütasi'uhürütüa. 'Utüarica hexeiyatü xeicüa canimümücü, peru yu'iyarisie heixeiyatü tucari canipitüariecamücü.

⁷ Mücü türatu cümana mümüni visi 'anetü ninuani tetesie müre'uxacai Muisexi que mütiuhürütüarie. 'Ixaherisixi teüteriyari mepücayüvecai memi'ixüarienicü Muisexi hüxieya, visi mayexavatücaicü sepa mayeyeiximecai. ⁸ Mericüte, masi vaücava visi cati'aneni türatu 'iyarisie mümieme xüca hepaüsitana hürütüarieca. ⁹ Xüca visi 'uyüni yatihürütüariecacu türatu hepaüsita cümana teüteri memütixani'eriva, masi vaücavamecü 'anayuhayevamecü visi pütüyüni yatihürütüariecacu türatu hepaüsita cümana heiserie memüpütüarieca. ¹⁰ Mücü meta, tita visi müti'anecai visi pücatiyuxexeiya hicü, 'iya püta cuini mieme visi 'anetü me'ivacü. ¹¹ Tita mayeiximecai visi pü'anecai, peru masi vaücava visi cani'aneni tita mücatixüve.

¹² Müpaü yuri temüte'eriecü, 'ayumieme cui tetayetuatü tepütécuxata. ¹³ Muisexipaü tepücayüa, 'ixuriquicü que müreuyucunacai 'Ixaherisixi teüteriyari yuheyemecü memüca'ixeiyaicü, que mürayeiximecai. ¹⁴ Mücü teüteri me'u'itutupetü menacüne que memüteyu'iyaritüacai. Hicüque yaxeicüa mücücü 'ixuriquicü heuyucunatü caniyuhayeva quepaucua mütiterüvarüva Türatu Meripai Mieme xapayari. Pücaheucuyepiva, Cürisitusie tiviyacacu xeicüa püca'unarüva. ¹⁵ Masi hicüque Muisexi xapaya titerüvarüvacacu, mücü 'ixuriqui heuyucunatü canacavüre va'iyarisie. ¹⁶ Peru que maine, Quepaucua ta'aurie mave 'itahüaveque Ti'aitame, 'ana heucunatü caninavaiyariemücü, 'anuyütü, müpaü pü'ane. ¹⁷ Mericüsü Ti'aitame haitü 'iyari canixatani. Haque Ti'aitame 'iyarieya meyeica, tevi caniyünü'aca mana. ¹⁸ Tame tanaitü tahüxie caheucunacacu tepihécüata Ti'aitame visi que müti'ane, sepa yüxaüyemecü, xicürisie que mütihecüata tevi. 'Ayumieme tepücupasiva, visi te'ananetü tepacünirüme, hepaüna te'ananetü tetetaxexeyatü tete'acünirüme. Ti'aitame 'iyaritütü müpaü catiniyurieneni.

4

¹ 'Ayumieme müpaü tetehürütüarietü tepücavaürapie, masi que temütenenimayasie tepüyüa. ² Peuyevese hipatü memüyuteteviyanicü 'avie que memüteyurie, peru tame tecateniutixani'erieni mücü naime. 'Atepüca'u'uva teteta'irüviyatü, ha tepüca'inütüa Cacaüyari niuqueiya, que mütiyaiyacü püta tetecuxatätü. Masiücüme tepeyeitüa tita yuri müraine, Cacaüyari tasixeiyaacacu tepütahecüata, yunaitü teüteri yu'iyarisie müpaü memütemaicaicü quename yuri. ³ Taniuqui 'aixüa manuyüne sepa meucuname, memütümaiariexime que memüte'l'enie xeicüa caneucunaca. ⁴ Hicü miemete vacacaüyari canivacüpiriyaxüani müme yuri memücate'erie que memüteyumate yu'iyarisie, capa hecüariya me'uxeiyacü, niuqui 'aixüa manuyüne Cürisitu que mütimarive manuyüne que mütihahecüariviyaqueyu. Mücü Cürisitu Cacaüyari cani'inüariyatüni, hepaüna pütüyuxexeiya. ⁵ Mücü meta, tame tepücatecuxata tahepaüsita, masi müpaü püta tepütécuxata, quename Cürisitu Qesusi ti'aitame hücü te'utiyuatü, quename tame xeparevivamete tehüme Cürisitusüa temümiemetecü te'utiyuatü. ⁶ Que mü'ane Cacaüyaritütü müpaü mutayü, Hecüariya yüvipa que'uneni, 'utaitü, mücütütü catanihecüariyani ta'iyarisie. 'Ayumieme yatete'imaitü Cacaüyari que mütimarive, Cürisitusie que mütimasiücü, tecanihecüariviyarieca.

Que temüte'ayeyuyuri yuri tete'erietü

⁷ 'Icü naitü cui püraye'axe, peru haxuta tecaneixeyani xEICÜA 'icü türücaríya, mümasiüCÜnicü Cacaüyarísüa mümiemecü, tahesüa mücamiemecü. ⁸ Sepa naimecü temü'uximatüarie, tepücaha'ivarie. Sepa 'asitemücatemate que temüteyurieni, tepücavaüripie. ⁹ Sepa temeuvaveiyariexüa, tepücacu'eiriva. Sepa tematixüriya, tepüca'utümaiyaie. ¹⁰ Taheyemecü tepücuixime tavaiyarisie, Qesusi que mütiümü. 'Ayumieme tucari canimasiücüni tavaiyarisie, Qesusi que mürayeyuri canimasiücüni. ¹¹ Tame temayeyuyuri taheyemecü teniyetuiyani temücuinicü Qesusisüa temümiemetecü, mümasiüCÜnicü tavaiyarisie que mürayeyuri Qesusi, sepa temücuixime. ¹² 'Ayumieme tecuiximetü tecaniyüaca, xemesü xe'ayeyuyuritü xepüyüa.

¹³ Que müre'uxa, Yuri nepütiuta'erie, 'ayumieme neputaniu 'anuyütü, tameta yaxEICÜA tepüte'u'iyari. Yuri tepüte'erie, 'ayumieme teputiniuca ¹⁴ müpäü tetemaitü, que mü'ane menucuquetüa Ti'aitame Qesusi, mücü catananucu'uitüamüCÜ tameta Qesusipäü, xehamame meta catanaye'atüamüCÜ yuhesüa. ¹⁵ Müpäü naitü catiniyümüCÜ xehesie mieme. 'Ayumieme mücü yeme 'aixüa tiuca'iyaritü yumüireme vahesie mieme, pamüpariyusi canipitüariecamüCÜ. MüCÜCÜ Cacaüyari visi que müti'ane canicuxaxasivamüCÜ.

¹⁶ 'Ayumieme tepücavaüripie. Sepa herie temütüpünirüme, tateüta tecanihecuariyarieca tucariCÜ. ¹⁷ Pücahahete, que temüte'uximatüarie hicü, 'epücareutere. Peru yatete'uximatüarieme, taheyemecü cui visi 'anemecü tepü'icatüarieca mücaxüvecü. ¹⁸ Peru tepüca'icuvautüve tita temütexeiya, tita temücatexeiYavave püta tecanicuvautüveni. Tita temütexeiya 'apücatiterive, tita temücatexeiYavave püta yuheyemecü 'apütiterive.

5

¹ Müpäü tecatenimaica, xüca ca'unarieni 'icü xamaru haque temayetei 'ena cuiEpa, qui tecanexeyani Cacaüyari mütasipitüa mamacü mücaveviya yuheyemecü 'amuve muyuavisie. ² Mücü meta, müpäü te'ananetü teniu'aivani te'itücutü haque temayeteni taheima mieme. ³ Müpäü tete'itüme yemecü tepücamamaveni. ⁴ 'Icü xamarutüa te'ayetetü teniu'aivani tesaipünetü. Tasüari tecaheutaquemaripicutü, masi tepeitüCüni, tita mürayeyuri yuhesie mixeviriyanicü tita mütimüxime. ⁵ Mericüte, Cacaüyari canihücütüni que mü'ane müta'utivevie müpäü mütiyünicü. Mücüta yu'iyari cataniupitüani 'inüaritüme mümasiüCÜnicü tita tahesie mütinaque.

⁶ 'Ayumieme ta'iyari tepucayesa taheyemecü. Müpäü tepütemate, mexi tavaiyarisie te'u'uva, Ti'aitamesüa tepüca'u'uva. ⁷ Yuri tete'erietü tecaniu'uvani, te'ixeyatü tepüca'u'uva. ⁸ 'Ayumieme ta'iyari tepucayesa, tepütavaüriya masi temicu'eirienicü tavaiyari, Ti'aitamesüa püta teme'uvanicü. ⁹ 'Ayumiemeta tecanitamexütüaca teminaqui'arütüanicü sepa 'uva temu'uva sepa hesüana temu'uva. ¹⁰ Caneuyevacani tanaitü temasiücütü temayeitüarienicü Cürisitu 'uvenieya hüxie haque mütatücu'ivaviya, taxexütü temüte'apiniyarienicü 'aixüa que temüte'uyuri'axa que temüte'uyuri, tavaiyarisie te'u'uvatü que temüte'uyuri.

Que temütehüritüarie, temütecuxatanicü, teüteri Cacaüyarimatü 'aixüa memüteyuxeiyanicü

¹¹ 'Ayumieme müpaü tetemaitü, müpaü que müreyuevese müreyehüvirienicü Ti'aitame, yuri teteniva'eritüaca teüteri. Tecanimasiücünü Cacaüyari que mütatixeiya. Yuri tepüte'erie quename temasiücü xemeta que xemütatexeiya, que xemüteyumate yu'iyarisie.

¹² Müpaü te'utiyuatü tavari tepüca'isutüa tetahecüatatü xemütasimaicacü. Masi müpaü te'utiyuatü tecanixepitüaca 'aixüa xemutiyuanenicü xetasiha'erivatü, niuqui xemexeiyanicü cümana xemüvata'eiyacü müme herie mieme xeicüa meha'erivatü 'aixüa memutiyuane yuhepaüsita, 'iyarisie mieme memücaha'eriva 'aixüa me'utiyuatü yuhepaüsita. ¹³ Sepa 'asitemücatemate, Cacaüyarisie mieme teniyüaca. Me sepa temütemaivave, xehesie mieme tepüyüa. ¹⁴ Cürisitu mütasinaqui'eriecü, 'ayumieme tinaquemecü tepüyüa, tepüca'yüvave yücü temüteyuriecacü. Müpaü masi tepütehetima, xevitü yunaime vahesie mieme caniumüni, 'ayumieme yunaitü mepucui. ¹⁵ Mücü meta, yunaime vahesie mieme pümü, müme memayeyuyuri yuhesie mieme memüca'ayeyuyurinicüri, que mü'ane vahesie mieme mumü manucuquetüarie, mücüsie memiemetetütü püta memüyüacacü. ¹⁶ 'Ayumieme hicü xeime tepücamate teüteri que memüte'imate. Sepa temimaicai Cürisitu teüteri que memütehe'eriva, hicü müpaü tetehe'erivatü tepüca'imate. ¹⁷ 'Ayumieme xüca Cürisitusie tiviyani, yücü 'anetü tiniunetüarieni. Tita meripai mütimieme cananucayune. Camü, naitü yücü 'anetü nayani.

¹⁸ 'Icü naime Cacaüyari catiniusutüani. Mücü pütasi'upitüa 'aixüa temütetaxeiyanicü hamatüana, Cürisitu müpaü mütiuyuricü. Cataniuhüritüani temütecuxatanicü, hipatüta hamatüana 'aixüa memüteyuxeiyanicü, ¹⁹ müpaü te'utiyuatü, Cacaüyari Cürisitusie tiviyatü müpaü pütivapitüa cuiepa memütama hamatüana 'aixüa memüteyuxeiyanicü, vahesie pücatiuhüpa 'axa memüte'uyuricü, masi pütasi'uyetüiri mücü niuqui 'aixüa que temütetaxeiya hamatüana manuyüne, te'utiyuatü. ²⁰ 'Ayumieme Cürisitu nü'arimama tecanihümetüni, hesiena mieme tecaniutiniucani, müpaü tetemaitü, Cacaüyari canixetuicani müpaü te'utiyuanecacu, Cürisitusie mieme te'utiniutü vaüriyarica tecanixepitüaca, Cacaüyarimatü 'aixüa xemüteyuxeiyanicü. ²¹ Que mü'ane 'axa mücatiyurievecai Cacaüyari müpaü piyuri 'axa tiyuruvamepaü mü'itüarienicü tahesie mieme, tame hesiena teteviyatü heiserie temexeiyanicü Cacaüyari heiserie que mütiyupitüva.

6

¹ Mücü meta, hamatüana müpaü tete'uximayatü, vaüriyarica tecanixepitüaca xeme, xe'itanaqui'erieme tita Cacaüyari mütixemicua 'aixüa tiuca'iyaritü, xüanacüa xemüca'itanaqui'erienicü. ² Müpaü paine,

Tucari 'aixüa mü'anesie

Nemaniu'enieni,

Tucari 'aye'acu

Xemütavicueisitüarienicü

Nemaniuparevienü.

Camü hicü tucari 'aixüa mü'ane canihücütüni, camü hicü tucari canaye'ani xemütavicueisitüarienicü.

³ Ni xeime tepüca'ucununuitüva tixaütü hepaüsita, 'icü hüritüarica capa 'useviximariecacü que temütehüritüarie. ⁴ Masi Cacaüyari

teparevivamete tehümetütü naimecü tepütahecüata. Vaüca tepüte'uca'eniva te'uximatüarietü, teteheuyehüatü, tetatexietüvetü, ⁵ tecuivevatü, te'anutaxürivatü, teüteri meyuxamurietüvecacu, tete'uximavatü, tucari tecahütü cusicü 'icuaicü. ⁶ Tepü'itiya, tepütemate tita müreyevese, müixa tepüvanevie hipame, 'aixüa tepüte'uiyari, 'Iyari Mütiyupata tepexeiya, yacü tepücatetacanaqui'erie, ⁷ yuri tepütecuxata, Cacaüyari türücariyaya tepexeiya, heiserie temupitüariecü cuya tepüaya tepupitüarie naisata mieme cümana temütacuitüveni. ⁸ Visi tetexeyarietü 'axa tetexeyarietü yaxeicüa tepüyüa, 'axa tetecuxaxasivatü 'aixüa tetecuxaxasivatü yaxeicüa tepüyüa. 'Irumari tepüxasiva peru yuri tepütecuxata, ⁹ quename tecamariva meputiyuane peru yunaitü mepütasimate, quename tecuixime meputiyuane peru camü tepayeyuyuri, quename tetatacuritüariexime meputiyuane peru tepücacui'iva, ¹⁰ tepütaheiveri peru taheyemecü tepütatemamavi, tepüpüvüresixi peru xicusixi tepüvarayeitüva yumüireme, tixaütü tepücatehexeiya peru naitü pütitapini.

¹¹ 'Aixüa 'iyaricü tepütexecuxaxatüva Curinitutari, yeme ta'iyari 'apüneüna que temütexenaqui'erie. ¹² Que temütexexeiya, ta'iyari pücasaipüne, xeme püta xepüyusaipüna yu'iyarisie. ¹³ Mericüte, netüriyama que nemütivacühüaveniqueyu, müpaü nepütixetahüave, yaxeicüa xequeteneuyuri que temüxeyurie, xe'iyari 'amütanerecü.

Cacaüyari mayeyuri tuquiya que temütehüme

¹⁴ Yuri memücate'erie vahamatü xepücayuxeviriyani. Titari rexeiya tita mütiheiserie tita 'aisica mütitanamatü. Que tiyuxevini hecüariyamatü yüriya. ¹⁵ Que meteyu'enie Cürisitu xeime cacaüyari 'axa mü'anematü. Tita tinaque tevi yuri müti'eriesie 'axeicüa yuri mücati'eriesie. ¹⁶ Cacaüyari tuquitana que metenaque tetexi cacaüyarixi. Pücaüvesietü. Tame Cacaüyari mayeyuri tuquiya tecanihümetüni, que mutayü Cacaüyari, Vahesüa neniucaimücü Vasata neniuyeicamücü Vacacaüyari nepühücütüni, Müme neteüterima mepühümetüni.

¹⁷ 'Ayumieme müpaü paine, Vasata xequenayecüneca, Xequeneyupata Canaineni Ti'aitame, Xepüca'imayüani Tita mücati'itiya. Xüca müpaü xeteyurieca Neri nenixetanaqui'erimücü ¹⁸ Xe'uquiyari necanayeimücü, Xeme nenivema 'Uquisi 'ucari Xecanacünicuni Canaineni Ti'aitame Nai mütürücaüye.

7

¹ Mericüte nenaqui'erima, müpaü temüte'utahüavarietü quename müpaü tiyurieni, tepüta'itieca naime mütiyusevixima tavaiyarisie

ta'iyarisie. Tepaye'axüaximene tepasietü Cacaüyarisie mieme, teteheiyehüvirietü.

Papuru que mütiyutemaviecai, Curinitutari mete'uhayevacu que memüteyuriecai

² Yu'iyari 'axequeneutaneriyaxemütasinaqui'eriecacü. Ni xeime 'axa tepüca'uyuri, tixaü tepücate'inavairi xeime, tepüca'icumanaxü ni xeime. ³ Müpaü que nemaine, xehesie nemütiuhüpanicü 'asinepücahaine. Meripai müpaü nepütixecühüavecai quename ta'iyarisie texeha'eriva, quename 'axeicüa tetaxevi sepa temücuini sepa temayeyuyurini. ⁴ Müiremecü nepücaneyaritäa xehepaüsita, cui 'aixüa nepüticuxata xehepaüsita. Sepa naimecü temü'uximatüarie, nepaye'a nenütüarietü, panayuhayeva netemavierica.

⁵ Mericüsü Maseruniya cuieyarisie te'u'axüaca tepüca'uxipivavecai tavaiyarisie, naimecü masi tecani'uximatüariecaitüni. Ta'aurie pütüyuinecai, tateüta tepümamacai. ⁶ Perusü que mü'ane Cacaüyaritütü müvanütüva müme memüyuheiverie, mücü cataniunütüani tameta, Titu munuacü. ⁷ Munuacü xeicüa pücatixaü, masi mücü munütüariecü xehepaüsitata tepunütüarie tame, taticuxaxatüvacacu Titu que xemütatexeyaqueyu, que xemüteyuheiverie, que xemüteyumexütüa nehesisie mieme. 'Ayumieme ne masi yemecü nepünetemaviecai.

⁸ Ne xapacü sepa nemüxe'uheiveritüa, yücü nepücatinecühüave. Sepa yücü nemütinecühüavecai 'ana, müpaü netimaitü mücü xapa müxe'uheiveritüacü siquresü yapaümexa, ⁹ peru hicü masi nepünetemavie. Xemuheiveritüariecü, mücücü nepücanetemavie. Masi yaxete'uheiveritüarieca xemüte'uhayevaxücü que xemüteyuriecai, 'ayumieme nepünetemavie. Cacaüyari tixepitüacacu xecaniuheiveritüarieni, 'ayumieme tixaü xepücate'utümai yaxü müpaü temüte'uyuricü. ¹⁰ Xüca yuheiverieca Cacaüyari tipitüacacu, pütihayeva que mütiyurienecai, pütavieuisitüarienita. Tihayevame que mütiyurienecai, tavari 'axa pücatiyücühüaveni yamütüuhayevaxücü. Me xüca yuheiverieca cuiepa memütama vahepaü xeicüa, püpütüarieni mumünicü. ¹¹ Neuxei que mütiyü quepaucua Cacaüyari müxe'upitüa xemüyuheiveriecacü. Mücücü xepuyuvaüri, mücü meta, xepüyutahecüataxü yuniuqui, xepüyuyehacaxü, xepütimama. 'Ana xepünesixeyacucai, xepüyumexütüacai, 'aixüa xepiyuri naime. Naimecü xeniyuhecüatani xemü'itüacü mücü que mütiyüücü. ¹² Mericüte, müpaü nepütixe'u'utüiri, peru que mü'ane yu'iva 'axa muyuri neha'erivatü xeicüa nepücatü'utüa, que mü'ane 'axa mu'itüarie neha'erivatü xeicüa nepücatü'utüa. Xeme yücümana müpaü xemütemaicacü que xemüteyuvaüriya tahesisie mieme Cacaüyari xexeyacacu, 'ayumieme yanepütü'utüa. ¹³ Müpaü mütiyüücü, 'ayumieme tepunütüarie tame.

Mücü meta, tame müpaü tete'unütüarieca, masi vaüca tenitatemaviecaitüni Titu müyutemaviecaicü, yunaitü cayuvatü xemipitüacü 'iyarieyasie. ¹⁴ 'Aixüa que nemütitaxatüa xehepaüsita, nepüca'uteviyasitüarie neniüqui hepaüsita. Masi yaxecüa yuri que temütexecuxaxatüvacai naimecü, müpaüta caniyuritücaitüni 'aixüa que temüte'itaxatüa Titu. ¹⁵ Mücüta cui ni mieme masi canixenaqui'erica xeha'erivatü yaxemütecahucü yunaitü, xeha'erivatü que xemüte'itanaqui'eri xe'umamatü xe'uyüüacatü. ¹⁶ Neta nepünetemavi nemüyüvecü ne'iyari nemeucayesacü xehepaüsita naimecü.

8

Tumini que memüte'ucuxeüri Cacaüyari teüterimama vahesie mieme

¹ Tepütetaxatüaniqueyu ta'ivama, Cacaüyari 'aixüa tiuca'iyaritü que mütivarupitüa müme memeyutixexeüriva Maseruniya cuieyarisie memütevamicuanicü hipame. ² Vaücava mepü'inüasietüve me'uximatüarietü, peru cananayuhayevani vatemavierica. Sepa yemecü memüpuvüsesixi, mepimüiriyaxü 'aixüa 'iyaricü que memütevamicuacai. ³ Que nemütünierixü yanepütihecüata. Que memüteyüvavecai xeicüa nepücahaine, masi yemecü mepüca'uyuticueri que memütevamicuacai hipame. Yücümana ⁴ vaüriyarica metasipitüatü mecatanitavavirieni müpaü temütevataunicü, mevaparevietü memüyuxevinicü Cacaüyari teüterimama vahamatü. ⁵ Que temütecuerivacai müpaü memüteyurieniqueaicü yamepücate'uyuri. Masi meniuyuetuani meri Ti'aitame mütiva'aitüanicü, tameta temüteva'aitüanicü müpaü mütinaquecü Cacaüyari. ⁶ 'Ayumieme Titu vaüriyarica tecaniupitüani 'icü 'imiquieri müraye'atüanicü xeme xehesüata mücü meripai misutüacü 'ixeürietü. ⁷ Vaücava naitü tinimüiriyarümeni xehesie mieme que xemüteyurie, yuri xete'erietü, xetecuxatatü, xetematetü tita müreyevese, naimecü xeyuvaüriyatü texenaqui'eriecacu. Mericüte, yaxaicüa 'icü 'imiquierita xequeneutimüiriya.

⁸ Netixe'aitüatü 'asinepüca'utaine hicü. Masi hipatü müpaü memüteyuvaüriyacü, nexe'inüatatü nepaine, xüca hecüasieca quename xemeta xeteyucanaqui'erie. ⁹ Xeme müpaü xepütehetima 'aixüa que mütiuca'iyari Tati'aitüvame Qesusi Cürisitu. Mücü sepa müxicutücai, xehesie mieme puvüre nayuyeitüani, xeme xicusixi xemacüneccü, 'iya puvüre matüacü.

¹⁰ 'Icü hepaüsita que nemüticu'eriva müpaü netinixe'utaxatüani. 'Aicü xepuyuvaüri xemisutüanicü müpaü xeteyurietü, 'anata xepisutüa. Mericüte, hicü 'aixüa caniyümücü xehesie mieme xüca müpaü xeteyurieni, ¹¹ xüca müpaü xete'aye'atüani que xemüteyurie. Xe'iyari que mü'aneacai müpaü xemüteyuvaüriyanicü, müpaüta xequetenaye'atüaca, que xemüteyüvave. ¹² Xüca ra'iyari yati'aneni, tita mürexeyia pünaqui'erivani, sepa tixaütü mücarexeiya.

¹³ Peru müpaü nepücahaine hipatü memü'icapiyanicü xeme xemücanimasitüarienicü, ¹⁴ masi müyeyesitüarienicü hicü nepaine. Tita müranuyuhayeva xehesie mieme hicü, mücücü xequenivaparevieca müme memüteheuyehüva, mümeta 'uxa'atüni varie vahesie mieme 'anayuhayevame mücücü memüxepareviecacü xeme que xemüteheuyehüca meyeyesitüarienicü, ¹⁵ yaxaicüa que müre'uxa, Que mü'ane vaüca mütiucuxeüri, püca'anayuhayevaxü. Que mü'ane 'esiva mütiucuxeüri, tixaütü pücareuyehüacai.

Titu

¹⁶ Pamüpariyusi necanipitüaca que mü'ane Cacaüyaritütü müpaü mipitüa Titu yu'iyarisie müpaü mütiyuvaüriyanicü xehesie mieme tahepaü. ¹⁷ Cataniu'enieni vaüriyarica que temüte'ipitüa, peru yemecü masi müyuvaüriyacacü, yücümana xehesüa püyemie.

¹⁸ Hamatüana tenenunü'acuni ta'iva mümariva niuqui 'aixüa manuyüne que müticuxata, yunaitü memüyutixexeüriva memeitüma naisarie.

19 Mücü meta, memüyutixexeüriva mecanenayexeiya tahamatü muyeicanicü 'icü 'imiquieri manu'üiyanicü que temütehüritüarie, Ti'aitame hepaüsita 'aixüa müticuxaxasivanicü, temümasiücünicü tameta que temütetavaüriya. ²⁰ Müpaü tepütetacuerivayurie, xevitü capa niuquixiecacü 'icü 'imiquieri hepaüsita que mütivaücava cümana temühüritüarie. ²¹ Tita 'aixüa müti'ane, mücücü tepütamexüitüa Ti'aitame que mütatixeiya, teüteri meta que memütatexeiya.

²² Vahamame tenenunü'acuni xeime ta'iva. Müixa te'ita'inüataca müiremecü, tepeitima que mütiyuvaüriya. Hicüsüta masi püyuvaüriya, müiremecü yuri müti'eriecü xehesie. ²³ Titu hepaüsita, müpaü nepütixecühüaveni nehamatü müyuxevicü, nehamatü müti'uximayacü xehesüa. Ta'ivama vahepaüsita, müpaü nepütixecühüaveni memüyutixexeüriva vanü'arima memühümecü, vacümana Cürisitu ve'eme mücuxasivacü. ²⁴ 'Ime xequenivahecüasitüiyani quename yuri que xemüteyucanaqui'erie, quename yuri 'aixüa que temütevacühüave xehepaüsita, xaüsie memeyutixexeüriva mexexeyacacu.

9

Tuminicü que memütevaparevieniquecai 'ivamarixi

¹ Mericüsü, müpaü que xemüte'icuxeürie Cacaüyari teüterimama vahesie mieme, tavari niuqui pücaheuyevese mücü hepaüsita para nemütixeti'utüiriecacü. ² Ne müpaü nepütimate que xemüteyuvaüriya, 'ayumieme 'aixüa nepütivacuxaxatüva Maseruniyatari xehepaüsita. Müpaü nepütivacühüave, 'Acai yatari 'aicü mepüha'arisiecai müpaü memüteyuriecacü. Müpaü xemüteyumexüitüacü xeme mümeta mepüyumexüitüa yumüiretü. ³ Nenivaranunü'amücü ta'ivama capa xüanacüa 'ayanicü tita 'aixüa nemütivacuxaxatüva xehepaüsita, tita xemüte'ucuxeürie, mücü nexatatü. Peuyevese masi xemücuha'arisenicü yaxecüa que nemütivacühüavecai xehepaüsita. ⁴ Maseruniyatari ne'utüma xüca me'u'axüani, müme xüca mexe'utaxeiyaque xecaha'arisiecame, tepütateteviyaniqueyu tame müpaü yuri tete'erieme xehepaüsita. Que xemüteyuteteviyaniqueyu xeme 'asitepüca'utiyuane. ⁵ 'Ayumieme müpaü nepüticu'eriva meuyevesecü vaüriyarica nemüvapitüanicü ta'ivama memünesi'anuhaisitüiyacü xehesüapai, memüxecuha'arisitüanicü müpaü 'aixüa que xemüteyuriecucacü meripaitü xemüvamücuanicü hipame. Peuyevese mücuha'arisenicü xe'iyari ya'anecacu, yuhesie mieme xe'icueriecacu pücatixaü.

⁶ 'Icü xecüa, que mü'ane 'esipaüme muca'esa 'icuerietü yu'imüari, 'esipaüme xecüa canica'isanamücü. Que mü'ane naime tatuatü mica'esa, mücü 'anayuhayevame püca'isana. ⁷ Yuxexuitü matüaripai yücümana que memüteheitima yu'iyarisie, müpaü mequeteheyurica, mecayuheiverietü meviyariecame mecayuerietü, müpaü püta mequetevamicuani. Cacaüyari caninaqui'erieca que mü'ane yutemavietü mütivamicua. ⁸ Cacaüyari caniyüveni mimüiriyani tita mütxepitüa 'aixüa tiuca'iyaritü, manayuhayevanicü. Xüca müpaü 'aneni, yuhayemecü naitü müreyevese xepütehexeiyani, xepüyüvaveni 'aixüa xemüteyuriecacü naimesie, ⁹ que müre'uxa, Canenuxürietüyani naisarie, Tinivarumini memüteheuyehüacai, Heiseriemecü yaticamietü

Tita mütiuyuri

Yuheyemecü 'epütiterive.

¹⁰ Que mü'ane 'imüari mimicua 'esame, 'icuai mütasimicua müticuaiyanicü, mücü püxemicuanita xeme, pütimüriyani tita xemüte'uca'esa pixuaveritüani tita mütiutixuxuavere heiseriemecü yaxemütecahucü. ¹¹ Naime hepaüsita xicusixi xepayetiarieni yeme 'aixüa 'iyaricü xemütevamicuanicü hipame. Que temüteyurie, müpaü xetevamicuayu, pamüpariyusi canipitüariecamücü Cacaüyari. ¹² Müpaü xetevaparevietü yu'uximayasicacü xepüvaraye'atüani que memüteheuyehüva Cacaüyari teüterimama hicü. Mücü heima 'aixüa püyünita, yumüretü pamüpariyusi memipitüacü Cacaüyari. ¹³ Xeme xepümasiücü que xemüte'u'inüasie müpaü xemütevapareviecü. 'Ayumieme 'aixüa meniutiyaneni Cacaüyari hepaüsita yaxemütecahucü, yaxaicüa que xemüteyuecüata quename niuquisie xeteviya Cürisitu hepaüsita 'aixüa manuyünesie, 'aixüa 'iyaricü xemüvarumicü müme hipameta yunaime. ¹⁴ Mümerita xehesie mieme quepaucua memüyutineneviva mecanixehive'eriecacuni, Cacaüyari cui 'aixüa mütiuca'iyaricü xehesie mieme. ¹⁵ Pamüpariyusi quepitüarica Cacaüyari, müpaü mütatiumicü que temücateyüvave yatemütehecüatanicü.

10

Papuru yuhesie mieme que mütiutaniu, que müreye'atüa yühüritüarica 'utaitü

¹ Neri Papuru nehücütütü vaüriyarica necanixepitüacaqueyu. Cürisitu mümaxiucü müca'ayu'eriyacü, müpaü nepaine. Tahüxie te'utinierecacu tixaütü nepücatihücü xeniu xehesüa ne'uyeicatü, teva ne'uyeicatü nepane'eriya püta que nemütixecühüave xeniu. Yane'aretü xeniu nepaine. ² Mericüte, nepüxevaviri mücaheuyevanicü nemüxetahüavecü ne'ane'eriyatü xehesüa nenuame, sepa müpaü nemütime, xüca 'aixüa 'aneme ne'erica nemüyüvecü nemane'erianicü hipame vahepaüsita, vaisie teteviyatü te'u'uvame memütasi'erie, müme vahepaüsita. ³ Sepa 'atemu'uva tavaiyarisie, vaisie teteviyatü tepücatacutüve. ⁴ Vaisie pücamieme cuya tepüaya cümana temütacuitüve. Pütürücavi püta Cacaüyarisie mieme, temica'unaxüanicü cuyaxi vaqui. ⁵ 'Iyaritüarica tenica'unarümeni que memüteyücühüave teüteri, sepa que mütitita Cacaüyari müraye'unie memüca'imaicacü, mücü tecanica'unarümeni. Naime 'iyaritüarica tepanutahüva yamüticamienicü Cürisitu que maine. ⁶ Taheyemecü tepüha'arisie temüvatatacuritüanicü yunaime memücayuvaüriya yamemütecahunicü, xe'aye'atüarieyu xeme yaxetecahutü.

⁷ Xequeneuxeiya tita xehüxie müraniere. Xevitü xüca yu'iyarisie Cürisitusüa mieme yu'erica, müpaüta masi yu'iyarisie quetiüycühüaveni, mücü Cürisitusüa que mütimieme, tameta hesüana tepümiemete. ⁸ 'Icü heiserie temexeiya tame, Ti'aitame müpaü pünetiupitüa nemüxetürücarianicü, nemüxecac'unaxüanicü müpaü pücanetiupitüa. Mericüte, xüca 'esiva ne'anuyehaitürüveni ve'eme nenexatatü 'icü heiserie temexeiycü, nepücaneteviyani müpaü ne'utaitü. ⁹ 'Aixüa pücaüni xüca nexemariutame ne'erivani xapacü. ¹⁰ Müpaü püraniuva, xapacü que maine pahete pütürücavi, peru yu'aiyarisie 'uva 'uyeicatü 'asipücaüve, yuniuquisie püxani'eriva. ¹¹ Müpaü quetiüycühüaveni que

mü'ane müya maine, que temü'anene taniuquisie xapa tevevietü teva te'u'uvatü, müpaü yaxaicüa tepüteyurieni 'ate'u'uvatü.

¹² Mücü meta, tame tepücatavaüriya temütacayasanicü müme va'aurie, temüta'inüatanicü vhepaü te'enenetü, müme yuhesie mieme memüyuhecüata memümarivanicü. Müme masi memüyuti'inüatacü yu'inüaricü, yücümana memüyuxeiyacü meyu'inüatatüvetü, 'asimepücatemaivave. ¹³ Tame püta ve'emete que temütetaxata, que müreyü haque temücahe'aitüarie 'asitepücahaitüca. Masi Cacaüyari que mütare'inüasiri, mana que müreyü tepütecuxata tetaxatatü. 'Asita xehesüapaitü tepu'inüasiyarie. ¹⁴ Xüca xehesüa tecahüritüariecaque, tepanuyehaitürüveniqueyu müpaü te'utiyaütü, peru tame meri tepu'axüa xehesüa niuqui Cürisitu hepaüsita 'aixüa manuyüne tecuxatatü. ¹⁵ 'Ayumieme tahepaüsita que temütécuxata, que müreyü haque temücahe'aitüarie 'asitepücatecuxata. Hipatü que memüte'uximaya hepaüsita, 'asitepücahaitüca quename tame püta müpaü tete'uyuri tehaitü. Mücü meta, müpaü yuri tecateni'erieca xehepaüsita, quepaucua xemutixuxaavereni yuri xete'erietü, 'ana tepücasaipüneni xehesüa xEICÜA temüte'uximayacacü. Naisarie püta haque teme'inüasiyarie, mana tepüte'uximayaca. ¹⁶ 'Asita xevaritapaitü niuqui 'aixüa manuyüne tepücuxatani. Peru haque xevitü meye'atüa yühüritüarica que müre'inüasiyarie, 'asitepücahaitücani quename tame püta müpaü tete'uyuri.

¹⁷ Masisü niuqui que maine, Que mü'ane ve'eme müxatamücü, Ti'aitame quexatani ve'emetüme. ¹⁸ Que mü'ane yücümana müyuhecüata, mücü pücamasiücü que mütiu'inüasie, masi que mü'ane mütiuhecüata Ti'aitame, mücü püta pümasiücü que mütiu'inüasie.

11

Müme yacü xEICÜA memütexaxatametetücai

¹ Xüca xenesitanevienique tüma yareutevitü mexi tevi 'asimücatimatepaü neticuxata 'esiva. Tasüari xepünesitanevieni. ² Cacaüyari que mütiyumexüitüa xehesie mieme, neta müpaü nepütinemexüitüa xehesie mieme, 'ayumieme müpaü nepaine. Nepüxeyetua xeimesüa, Cürisimatü xemüyuxevinicü, yaxaicüa 'üimari mücaxuriqui que mütiyüquitüariva 'uqui yuxevitü xEICÜA mitivitünicü. ³ Ne nepüma capa xe'useviximarienicü que xemüteyücühüave yu'iyarisie, yaxaicüa mücü cu que müti'irüviyaxü 'Eva. Me xüca müpaü tiyüünique, xe'iyari pücayuxeviniqueyu, Cürisitusie xEICÜA xepücateviyaniqueyu, xepüca'itiyacaqueyu. ⁴ Cari 'aixüa 'anemecü xecanitanevieni xüca xevitü nuani xeime Quesusi yücü mü'ane cuxatatü tame temüca'ixatacai, me xüca xecuxaxatüvani xeime 'iyari yücü mü'ane xeheixeyatü xemacüneccü xemüca'itanaqui'erivave, me xüca niuqui 'aixüa manuyüne yücü mü'ane xecuxaxatüvani xemüca'itanaqui'erivavecai. Xüari xepinevie müya müticuxata. ⁵ Ne müpaü nepüticu'eriva, müme cuini mieme vaniu memünü'arisixi, müme tixaütü mepücatehexeiyaya neta que nemücareixeyaya. ⁶ Sepa que mü'ane mücaniuevapaü nemüticuxata, tevi 'asimücatimatepaü nepüca'ane que nemütimaive. Masi naimecü, que temü'anene yatepütexehécüasitüiya, yunaitü que memütatexeyaya.

⁷ Me queri 'axa netiuyuri quepaucua tixaütü necatihücütütü nemaneyeitüa xeme püta tixaütü xehümetütü xemayeitüaricü.

Queri 'axa netiuyuri necaxecuetatütü nemüxecuxaxatüvanicü Cacaüyari niuquieya 'aixüa manuyüne. ⁸ Xaüsie memeyutixexeüriva nenivananecaitüni yacütütü, vatumini nenaqui'erietü, xehesia mieme nemüti'uximayacacü. ⁹ Xehesüa ne'uyeicatü quepauca nemüreyehüacai, nepücaxe'uximatüacai ni xeime. Que nemüreyehüacai mepünete'umicuacai ta'ivama Maseruniyasie memeyecü. Müpaü netiyurienetü naimecü nepücanetauniecai nemüxe'uximatüanicü, müpaüta yaxaicüa nepütiyurieneni. ¹⁰ Yuri que maine Cürisitu, neta yuri nepaine. 'Ayumieme müpaü nepaine, yemecü nepücanenarieca müpaü netinexatatü naisarie 'Acaiya 'eristaruyarisie. ¹¹ Titayari müpaü netinemate. Nemüxenaqui'eriecü 'ayumieme müpaü nepütinemat. Cacaüyari müpaü pütimate que nemütixenaqui'erie.

¹² Que nemütiyuriene, yaxaicüa müpaü nepütiyurieneni. Müme memisütüaniqueyu tahepaü metexeyarietü, ve'emete que memüteyuxataniqueyu, müpaü netiyurienetü necanivanenasitüiyamücü müme. ¹³ Müya memü'ane mepüte'itava, yacü xEICÜa mecan-inü'arisixitüni. Mepü'irümarisixi masi que memüte'uximaya, sepa memuyupata Cürisitu nü'arimama vahepaü memüteyuxexeiyanicü. ¹⁴ Mücücü tepücahüxiya. 'Asita Cauyumarieta puyupata hecüaripa mieme niuqui tuayamepaü mütiyuxexeiyanicü. ¹⁵ 'Ayumieme mariveme tepüca'erie xüca müme hesiena mieme memüte'uximaya me'uyupata, müme tita mütiheiseriesie mieme memüte'uximaya vahepaü memüteyuxexeiyanicü. Müpaü mepüte'aye'axüani, que memüte'uximaya müpaü mepüpütüarieni.

Papuru que mütiucuinxü nü'ari mühücütücaicü

¹⁶ Tavari müpaü nepütayüni, capa xevitü 'asinecatimaicame nesieriecacü. Mesü xüca müpaü neti'erivani, sepa 'asinemücatimate, siqueresü xequeneneutanaqui'erie, ve'eme nemünexatanicü 'esiva yacütütü. ¹⁷ Que nemüticuxata hicü, Ti'aitame que müticuxata 'asinepücahaine, masi que mü'ane 'asimücatimatepaü, que mü'ane ve'eme müyuxatapaü müpaü yuri ti'erietü yuhepaüsita, müpaü püta nepaine. ¹⁸ Yümüretü ve'emete mepüyuxata tita yuvaiyarisie mütimieme meteha'erivatü xEICÜa. Mericüte neta xüari vahepaü yacütütü ve'eme nepünexatani. ¹⁹ Cari xeme xepütemaivave, 'ayumieme xeyutemamavietü xepüvanevie müme 'asimemücatemate. ²⁰ Xepinevie sepa xevitü müxeviya xemüte'uximayacacü vaüriyarica, sepa xepini mütiixe'utixütüri, sepa müxe'anaviviya, sepa müxetave'erie, sepa müxetavaya xehüxie. ²¹ Tame xEICÜa müpaü temücaxeyuricaicü xüari xeniü tepüveraranicai, 'ayumieme xüari xeniü peuyevese neneteviyatü nemütaniuni.

Meriçüte, tevi 'asimücatimatepaü neticuxatatü cuxi müpaü nepaine, xevitü que mütiyuvaüriya sepa cueriva'anemecü, neta müpaü nepüyüve sepa cueriva'anemecü. ²² Hepürayusixi teüteriyari metehüme. Neta nepühücü. 'Ixaherisixi teüteriyari metehüme. Neta. 'Apurahamisie meteyecü. Neta. ²³ Cürisitusie mieme mete'uximaya. 'Asimücatimatepaü nepaine, ne masi vaücava yanepüti'uximaya. Ne nepüvara'iva müixa neti'uximayatü masi, masi müixa ne'anutahüivatü, masi vaücava necuveivatü, masi müixa necueriva'aneü nemümünicü. ²⁴ Huriyusixi püresusixi que memütevarutiva xei veiyari meuyevanicü huta teviyari veiyari müca'ayanicü, ne 'auxümexa müpaü nepu'itüarie. ²⁵ Haicacüa cüyecü nepeucuveiyaxü. Heiva neputuaxi tetexicü.

Haicacüa haramarasie ne'uyeicacacu naviya pucayunixü. Xei tucari xei tucari nepuhauximecai 'amatiyevasio. ²⁶ Müixa ne'uyeicatü nehuyeta nepücueriva'ane, nemarima hatuxamesie, nemarima tenavayamete vacü, nemarima neteüterima vacü, nemarima teüteri memücahuriyusixi vacü, nemarima quiecarisie, nemarima macumavesie, nemarima haramarasie, nemarima müme 'ivamarixi memüyuterüva mete'itavatü, müme vacü. ²⁷ Neti'uximayatü ne'uxetü, tucari necahütü cusicü, neheuhacamütü neheuharimütü, tucari necahütü 'icuaicü, neheuxerimütü nemavetü nepüyüane.

²⁸ Mücü pücanaitü, peru heimanata tucari'icü nepüsaipüne, peuyevese nemüne'iyaritüanicü yunaitü memeyutixexeüriva vahesie mieme. ²⁹ Xevitü xüca veranini, neta neveranitü nepütinemaica. Xüca xevitü 'ucunuitüarieni, mucunuitüariecü nepüha'a neta. ³⁰ Mericüte xüca xeniu heuyeveca ve'eme müyuxatanicü, ne xüari ve'eme nepünexatani, que nemütiverani neticuxatatü. ³¹ Que mü'ane Ti'aitame Qesusi mücacaüyarieya mü'uquiyarieya, que mü'ane hepaüsita 'aixüa müticuxaxasiva, mücü müpaü pütimate nemücati'itavacü que nemaine. ³² Ramasicu quiecarisie 'Aretaxi quepauca müti'aitametücai, hesüana mieme 'isücame cuyaximame mepüttehücai Ramasicutari vaquiecaritari quitenie memünesiviyacü. ³³ Ne neputavicuei memücanesiviyacü, tesariya tenieyasie neheucatuiyaca quirivasie neyecaitü tesariya varita.

12

Que mütiupitüarie yuvaiyarisie mücuseivanicü

¹ Mericüte, xüari peuyevese ve'eme nemünexatanicü. 'Aixüa capüyüni siepüre, peru heinüsipaü que nemütüunierixü, tita Ti'aitame masiücüme mürayeitüa, mücü hepaüsita nepüticuxatani. ² Ne nepimate tevi Cürisitusie mütiyia. Tamamata heimana nauca viyari 'anuyeyacu, nanutihanieni mücü muyuavisie Cacaüyarisüa yemecü. 'Asinepücatimate xüca 'iyarieya xeicüa 'utihanieni, me xüca vaiyarieya naitü 'utihanieni, Cacaüyari müpaü pütimate. ³ Mericüsü, müya 'aneme tevi nepümate, xüca 'iyarieya xeicüa 'utihanieni, me xüca vaiyarieya naitü 'utihanieni 'asinepücatimate, Cacaüyari müpaü pütimate, ⁴ peru panutihanie visi müracu'anesiepai. Niuqui ne'enieni müpasie tevi müpaü mücatayünicü, tevi heiserie mücahexeyacü müpaü mainenicü. ⁵ Mericüte müya 'aneme hepaüsita neticuxatatü ve'eme nepüxatani, peru necümana ve'eme nepücanexatani, me xüca nenexatani que nemütiverani nehaitü xeicüa. ⁶ Süricüte xüca nenevaüriyanique ve'eme nemünexatanicü, tevi 'asimücatimatepaü nepücatayüniqeyu, yuri nepaineniqueyu püta. Perusü nepücanevaüriya ve'eme nemünexatanicü, capa xevitü müpaü ticu'erivanicü quename yücü ne'ane, que münetixeyia que müneti'enie, müpaü neca'aneme capa 'eriecacü.

⁷ Capa ne'anuyehaitürüvenicü temavierica nera'erivatü ne'iyarisie, nera'erivatü marivemecü masiücütü que mürayeitüarie nehiesie mieme, 'ayumieme nepupitüarie nevaiyarisie nemücuseivanicü. Cuyumarie tupirieya nepanayenü'aiyari münesicuvayanicü, capa ne'anuyehaitürüvenicü temavierica nera'erivatü. ⁸ Haicacüa vaüriyarica nenipitüani Ti'aitame 'icü hepaüsita, nehiesie mayeyanicü. ⁹ Peru mücü müpaü pünetiutahüavixü, 'Aixüa netiuca'iyaritü que nemasiyuriene, tavaritari tixäu pepücareuyehüaca. Peveranicacu netürücarिया paye'atüariva.

'Ayumieme nenetemavietü masi nepünexatani que nemütiverani, Cürisitu türücariyaya nehiesie müyuhayevanicü. ¹⁰ 'Ayumieme nepeunaqui'a neveranietü 'axa neticühüavarüvatü nereuyehüatü netaveiyarietü nenetexienetü Cürisitusüa nemümiemecü. Müpaü nepütimate, quepaucua nemüverani, 'anari necanitürücaüyeni.

Papuru que mütiyu'iyaritüacai Curinitutari memüyuyexexeürivacai va-hepaüsita

¹¹ Mericüsü tevi 'asimücatimatepaü neticuxatatü nenayani. Xeme xecümana peuyevecai müpaü nemütiyurienicü. Peuyevecai masi xemünesihécüatanicü xeme püta que nemütimariva. Haquevari müme cuini mieme vaniu memünü'arisixi tixaütü mepücatehexeiyä, neta que nemücareixeiyä, sepa tixaütü nemücatihücü. ¹² Siqueresü 'inüari cümana Cacaüyari nü'arieya mümasiücü puyü xehesüa, naimecü netiucä'enivacacu, naimesie 'inüari neveviécacu mamarivavemecü türücaüyemecü. ¹³ Ne necümana nepücaxe'uximatüacai tumini hepaüsita. Xüari müpaü netiyurienetü necaxe'uximatüatü, 'axa nepüxe'uyuri xeniu, yanetivavavirietü hipame xaüsie memeyutixexeüriva, 'axa nepücavaruyuri xeniu. Xequeneteneuyehüviri müpaü xeniu 'ana nemüxe'uyuricü.

¹⁴ Camüsü hicü hairieca nepüha'arisie xehesüa nemüyemiecü. Tavari nepücaxe'uximatüani. Nepücatihive'erie xepini, tucari xemexeiyanicü püta nepütihive'erie. Vaüriyarica pücaheuyevese türi meme'ücacü yu'uquiyarima vahesie mieme, va'uquiyarima püta yutüriyama vahesie mieme meme'ücacü peuyevese. ¹⁵ Nesü nenetemavietü nepixütüani naime nemürexeiyä, sepa yemecü nemutaxütüarieni ne, xeme xe'iyari 'aixüa mü'itüarienicü. Perusü xüca cuini mieme nexenaqui'erieca, queri 'esiva xeicüa netinaqui'eriva mücücü.

¹⁶ Mericüte xeniu cuini mieme nepücaxeviyacai. Perusü xüari xeniu 'irümarü nemühücücü nenixetaviviyani nexe'irüviyatü. ¹⁷ Mericü müme nemüvareutanü'axüa xehesüa, queri nexera'ivaxü vacümana. Pücatixaüsietü. ¹⁸ Ne vaüriyarica nenipitüani Titu, hamatüana neneinü'ani mücü ta'iva xeime. Mericüte, que tixeha'ivaxü Titu. Havaicü. Camü yaxecüa tecate'u'iyari que temüte'u'uva, taqueta catiyuxevitütü. Puyuxevi.

¹⁹ Xüari müpaü xepütecü'eriva quename 'icü niuquicü naimecü tahesie mieme te'utiniuca xemütasi'enienicü xeme. Pücatixaüri. Masi Cacaüyari tasixeyacacu, Cürisitusie teteviyatü, müpaü püta tepütécuxata. Tanaqui'erima naime que temüteyurie, xemütürücariyarienicü pü'ayumieme. ²⁰ Nepüma xeicüa capa nenuame nexe'ucaxeiyacü que mücanetinaque xe'aneneme, xemerita capa xenesi'ucaxeiyacü que mücatixenaque ne'aneme. Nepüma capa xeyucitüvenicü, capa xeyü'ütesatüvenicü, capa xe'uyuhecatüvenicü, capa xetecuvautüvenicü hipame xemüvara'ivanicü, capa xeveruniuquimanicü hipame, capa yunacata xeyuniuquimanicü, capa xeteyucatave'eriecacü, capa xeyuxamuruyanicü. ²¹ Nepüma nenuayu tavari capa necacaüyari tixaütü necatihücütüme nesi'ayeitüanicü xehesüa ne'uyeicacacu, capa neneheiveriecacü nevara'erivatü yumüireme 'ana meripai 'axa memüteyuriecäi yamemücatehayevaxü 'axa que memüteyuriecäi meca'itiyatücaitü, mevacumaüvatü que mü'ane mücayü'üya mücayücüna, meyutatuatü memürucuyatüvenicü que memüteyucähive'erie.

13

Teutüarica

¹ Hairiecarì neniemieximeni xehesüa hicü. Yuhutatü ya yuhaicatü memunenierixü vaniuquicü naitü niseiriyariemücü. ² Meripai müpäü nepütivarutahüavixü müme 'ana 'axa memüteyuriecäi xehesüa ne'uyeicacacu hutarieca nemunua, hicüta xehesüa neca'uyeicatü yaxeixüa müpäü nepütivacühüave hipameta yunaime, tavari xüca nenuani nepücavahayeva. ³ Inüari xepüvava quename Cürisitu 'u'inüasie maniuca neticuxatacacu ne, 'ayumieme nepücavahayeva. Mücüri pücaverani que müxeyuriene, masi canitürücaüyeni xehesie tiviyatü. ⁴ Sepa curuxisie mumierie müveranicaicü, Cacaüyari mütürücaüyecü canayeyuriniri masi. Tameta sepa hesiena temüteviya tepüverarani, masi Cacaüyari mütürücaüyecü hesiena teteviyatü tepayeyuyurini texeparevienique.

⁵ Xequeneyu'inüata xüca 'acu 'axe'u'uvani yuri xete'erietü me xüca catixaütüni. Xequeneyu'iyaritüaca xüca 'acu müpäü xete'u'inüasieni. Yuxexuitü yu'iyarisie tietü xecayumaica que xemü'anene, Qesusi Cürisitu xehesie mütiviyacü. Müpäü xüari xepütemate yuhepaüsita, me xüca xexani'erivani xeixüa. ⁶ Neri nepüta'icueva yuri neti'erietü quename müpäü xetehetimani, quename tame tecaxani'eriva. ⁷ Nenevieri tepipitüa Cacaüyari, xeme 'axa xemücateyuriecacü haquevasü. Müpäü tepücate'ivaviri teüteri memü'inüasie vahepäü temütetaxexeyanicü xeixüa, masi xeme 'aixüa xemüteyuriecacü püta müpäü tepüte'ivaviri, sepa tame xani'erivamete temü'eriva. ⁸ Tame türücariya tepücahexeyia temeye'uniecacü tita yuri müraine, tita yuri mürainesie mieme temüte'uximayacacü xeixüa türücariya tepexeyia. ⁹ 'Ayumieme tepütatemamavie quepaucua temüverarani tame, xeme püta xetürücavicacu. Müpäüta tepütetaneneviva, xemaye'atüarienicü xeme. ¹⁰ 'Ayumieme müpäü nepütiuti'utüa xehesüa neca'uyeicatü, xehesüa nenuame türücaüyemecü nemücatiyurienenicü, sepa heiserie nemexeyia müpäü nemütiyurienenicü. Ti'aitame mücü heiserie pünesi'upitüa nemüxetürücariyanicü, nemüxeca'unaxüanicü müpäü pücanetiupitüa.

¹¹ Mericüte ne'ivama, xequeneyutemamavieca. Xequenaye'axüaca xemümanesiquitüarieni. Xequenene'enieca que nemütixetuica. Xequeneyuxevini que xemüteyücühüave yu'iyarisie. 'Aixüa xequeteneyuxeyiani. Müpäü xüca xeteyurieca, que mü'ane Cacaüyaritütü mütasipitüa temütetacanaqui'eriecacü temüca'uximatüariecacü ta'iyarisie, mücü xehamatü caniyueicamücü. ¹² Xequeneyuvaütiritüaca xeyuviyatü Cacaüyari teüterimama xemühümecü. ¹³ Cacaüyari teüterimama yunaitü menixevaütiritüaca.

¹⁴ Ti'aitame Qesusi Cürisitu 'aixüa quetiuca'iyarini yunaime xehesie mieme, Cacaüyari quexenaqui'erieca, 'Iyari Mütiyupata quexetaxeviriya yunaime.

CARASIYATARI Que Mütivarunü'airi Papuru

Vaürisica

¹ Ne Papuru nenü'ariecemetütü necanixevaüritüaca. Que nemütiuhüritüarie, teüteri mepücanesiheyenü'a, tevi pücanesi'ucaye. Quesusi Cürisitu püta caneniucayeni nü'ariecame nemayanicü. Que mü'ane 'umieriecu menutanieritüa, Cacaüyaritütü müta'uquiyari, mücü müpaü canetiniuhüritüani. ² Ta'ivama nehamatü memü'uva tanaitü tecanixevaüritüaca xeme xemeyutixexeüriva Carasiya cuieyarisie miemete müpaü te'utiuyatü. ³ Que mü'ane müta'uquiyari Cacaüyaritütü, que mü'ane müti'aitame Quesusi Cürisitutütü, xüca 'aixüa mete'u'iyarini xehesie mieme, xüca mexepitüaca xemüca'uximatüariecacü yu'iyarisie. ⁴ Mücü Quesusi canihücütüni que mü'ane müyuyetua, tame 'axa temüteyurie temüxünarienicü. 'Ayumieme pütasitavicueisitüani, hicü miemetexi 'axa memüteyurie vasata te'u'uvacacu. Müpaü catininaqueni tacacaüyari ta'uquiyari. ⁵ Visi queticuxaxasivani 'iya hepaüsita yuheyemecü. Müpaü xEICÜa cani'aneni.

Xevitü niqi pumave 'aixüa manuyüne

⁶ Nepü'iyarixi yanetimaitü yapaucua xemüyupatarümecü. Xenicu'eirieni que mü'ane müxe'uta'ini, Cürisitu 'aixüa tiuca'iyaricacu. Xeteniuviya niuqui yücü manuyünesie püta. ⁷ 'Iya niuqui pücahücü 'aixüa manuyüne. Masi hipatü 'amepu'uva mexexamurietü me'ipatacutü niuqui 'aixüa manuyüne Cürisitu hepaüsita. ⁸ Sepanetü tame, sepa taheima mieme tupiri, xüca xecuxaxatüvacaipaü ca'anuyüenique, püxani'erivaniqueyu 'iya. ⁹ Que temutiyanecai meripai, tavari hicü que nemaine, xüca xevitü xecuxaxatüvani, xüca niuquieya xemitanaqui'eripaü ca'anuyüneni, quexani'erivani.

¹⁰ Mericüte, 'ipaü neticuxatatü, queri neticuvaune teüteri que memünetenaqui'eriecacü. Cacaüyari püta que münetaqui'eriecacü nepüticuvaune. Que netivanaqui'asitüamücü teüteri. Xüca nevarunaqui'asitüanique teüteri hicü, Cürisitusie mieme ti'uximayatame nepücahü cütüniqeyu.

Papuru que müti'uximayacai

¹¹ Ne'ivama, müpaü nepütixehécüatüaniqueyu 'icü niuqui 'aixüa manuyüne nemücuxata hepaüsita. Mücü niuqui tevi pücaveviyaya. ¹² Neri quepaucua nemitanaqui'eri, tevi pücanesiyetüiri. Nepeitima tevi caneti'üquitüacacu. Quesusi Cürisitu masiücütü 'ayacu püta nenitanaqui'erieni.

¹³ Camüsü, xemeri xepu'enana que nemüticyeicacai meripai, Huriyusixi vayeiyarisie netiviyatü. Ne cuini mieme nepüvataveviyacai Cacaüyari teüterimama memüyutixexeürivacai. Nepüvaruca'unacai. ¹⁴ Huriyusixi vayeiyarisie netiviyatü napanuyehaitürüvecai yumüireme ne'ivama vahüxie nehepaü paümeme viyari memühücai nenuivarisie miemete, masi yemecü nenevaüriyatü netusima vayeiyaricü. ¹⁵ Masi que mü'ane münesi'upataxü necatinuivavecacu cuxi, que mü'ane 'aixüa

tiuca'iyaritü münesi'uta'ini, mücü Cacaüyari, 'ana ninaquecaitüni¹⁶ yunive masiücüme mayeitüanicü yanetimaicacu, hepaüsitana nemüticuxatanicü nuivarite memücahuriyusixi vasata. 'Ana teüteri memüvaite memüxuriyate xeicüa 'asinepücativarahüavecai.¹⁷ Müme nü'arisixi memühümetücai yanecatihürütüarievecacu cuxi, müme vahesüa nepücahetüa Querusaremesie. Masi 'Araviya cuieyarisie necaneyani cuitü. 'Arique tavari Ramasicu necaninuani.

¹⁸ 'Arique haica viyari 'utixücu, Querusareme neneyani, nemeitimanicü Sepaxi. Tamamata heimana 'auxüme tucari nepuyuri hesüana.¹⁹ Hipame nü'arisixi nepücaharexei, Cacuvu xeicüa Ti'aitame 'ivaya nepexei.²⁰ Camü, Cacaüyari hüxie, nepücati'itava que nemütixe'u'utüiri.

²¹ 'Arique nepetüa Siriya cuieyarisie Sirisiya cuieyarisie.²² Müme Cürisitusie meteviyatü memüyutixexeürivacai Cureya cuieyarisie, müme mepücanesihetimaivavecai cuxi.²³ Müpaü mepüte'enanacai xeicüa, que-name vaniu, que mü'ane mütasitaveveyacai meripai, mücü ticuxata hicü niuqui 'aixüa manuyüne tita yuri temüte'erie hepaüsita, quename vaniu ticuxata tita 'anapai mütica'unamücücai hepaüsita.²⁴ 'Aixüa meniu-tiuanecaitüni Cacaüyari hepaüsita necümana.

2

Hipatü nü'arisixi que memüteheitima Papuru

¹ 'Arique tamamata heimana nauca viyari 'utixücu, tavari neneyani Querusareme Verunavematü, Titu ne'avitütü.² Mana nepetüa Cacaüyari masiücüme mayeitüacü mana nemümicü. Tahücüate te'ayetecacu mamarivavemete vahamatü, netinivarutaxatüani niuqui 'aixüa manuyüne, que nemüticuxata nuivarite memücahuriyusixi vasata, capa xüanacüa 'ayanicü ne'uximayasica que nemütimie que nemütimiecaita.³ Peru Titu, sepa nehamatü muyeicacai, sepa Cüriyecu mühücü, pücaheuyavecai mücü mü'inüaritüarianicü Huriyusixi vaxitequiyacü,⁴ sepa memi'inüaritüacucai hipatü yacü 'ivamarixi tahepaü memüteyuniniütüva. Müme menatahaxüani tasata que memütatehupienicü tame que temütetanü'a Cürisitu Quesusisie teteviyatü. Mepütasiviyacucai vayeiyarisie mieme temüte'uximayacacü.⁵ Müme heiva xüca tevaru'enienique que memütate'aitüacucai, xeme xepücayhayevequeyu xeheixeyiatü niuqui 'aixüa manuyüne, yuri que müraïne.

⁶ Peru mamarivavemete, Cacaüyari yücü mücativaxeyacü teüteri, 'ayumieme neta 'asinepücatine'iyaritüa que memü'anenecai meripai. Müme mamarivavemete tixaütü mepücate'utihüpacai nenuiqui hesie.⁷ Masisü müpaü metenimaicaitüni nemuhürütüariecü niuqui 'aixüa manuyüne nemütivataxatüanicü müme xitequiyacü memüca'inüasie, yaxecüa Pecuru que mütiuhürütüarie mütivataxatüanicü Huriyusixi xitequiya 'inüariyari memexeiya.⁸ Müpaü metenimaicaitüni, que mü'ane micuyuitüva Pecuru mütanü'arianicü müme memüxitequie vahesüa, mücüta canenicuyuitüvani ne, nuivarite memücahuriyusixi vahesie mieme.

⁹ Müpaü metemaitü que nemütiumiquiva Cacaüyari 'aixüa tiuca'iyaricacu, Cacuvu Sepaxi Vani, 'iquisaraute que memütemarivacai, müme mepütasi'umayüa ne Verunave, temütaxevi me'utiyaütü, xeme nuivarite memücahuriyusixi vahesüa xemüyehucü, tameri Huriyusixi memüxitequie vahesüa temüyehucüta me'utiyaütü,¹⁰ xemüvara'erivanicü

xeicüa puvüresixi me'utiyaatü. Nesietü 'aixüa 'iyaricü müpaü nemütüyurienenicü nepünevaüriya.

Papuru que müreitati Pecuru 'Anutiyuquiyasie

¹¹ Masi quepaucua Sepaxi munua 'Anutiyuquiyasie, tahüxie te'utinenieretü nepeye'uniecai, meuyevecaicü hesiena mütiuhüivanicü. ¹² Hipatü Cacuvusüa miemete meca'axüavavecacu cuxi, nuivarite memücahuriyusixi vahamatü pütiuticua'acai. Masi me'u'axüacu müme, niyuti'imatüyani. Püyupatanecai vaniuquixiya macatü müme xitequiya 'inüariyarisie memüteviyacaicü. ¹³ Hipatü Huriyusixi yacü mepüte'uyuri hepaüna. Yaxeicüa Verunave püti'irüviyarie yacü meteyuriecacu. ¹⁴ Perusü quepaucua ne müpaü nemütivaruxei, ta'aurie me'axüriecu, heiseriemecü meca'u'uvacacu niuqui 'aixüa manuyüne hepaüsita, yuri que müraine, müpaü nepütitahüavixü Sepaxi yunaime vahüxie, 'Ecü Huriyu pehücütütü, xüca pe'uyeicani nuivarite memücahuriyusixi vahepaü peyüanetü, Huriyupaü pecayüanetü 'ecü, titayaricuta vaüriyarica petivapitüa nuivarite memücahuriyusixi, Huriyusixi vahepaü memüyüacacü.

Yunaime vahepaü, Huriyusixi teüteriyari yuri mete'erietü xeicüa mepütavicueisitüarieni

¹⁵ Tame que temüte'ununuivaxü, Huriyusixi tecanühümetüni, nuivarite memücahuriyusixi, yamemücateyurie 'inüari niuquiyari que müti'aita, tame tepücahüme. ¹⁶ Peru tame müpaü tepütehetima, tevi xüca tiyurieneni 'inüari niuquiyari que müti'aita, mücücü heiserie pücapitüarieni. Masi xeicüa xüca yuri ti'erieca Cürisitu Qesusisie, mücücü püta heiserie canipitüariemücü. 'Ayumieme tameta vahepaü yuri tepüte'uta'eri Cürisitu Qesusisie, heiserie temüpütüarienicü yuri tete'erietü Cürisitusie. Xüca yatete'uyurienique 'inüari niuquiyari que müti'aita, mücücü masi heiserie tepücapitüarieniqueyu. 'Utüaricayari müpaü paine, Haquevasü heiserie pücapitüarieni yatiyurienetü 'inüari niuquiyari que müti'aita.

¹⁷ Tameri müpaü tepütetavaüriya, heiserie temüpütüarienicü. 'Ayumieme Cürisitusie teteniviyani. Mericüte, xüca müpaü tetetavaüriyani, quesü yüni xüca vahepaü temasiücüni yatemücateyuriecü, 'inüari niuquiyari que müti'aita. Cürisitu 'axa teyuruvamete tarayeitüa. Pücatixaüsietü. ¹⁸ Xüca tavari ne'enuquitüanique tita nemütiuca'unaxü, 'axa tiyuruvamepaü nepünehecütaniqueyu masi, tita nemüranuquitüamücü yaxeicüa müpaü mainecü. ¹⁹ Neri yanetiuyurieca que müti'aita 'inüari niuquiyari, ne'icu'eirieca, necaniumüni. 'Ayumieme 'inüari niuquiyari tavari pücaneti'aitüani Cacaüyarisie mieme püta nemayeyurinicü. ²⁰ Cürisitumatü neniumierieni curuxisie. Hicüri que nemürayeyuri, ne necümana nepücahücü que mü'ane mayeyuri. Cürisitu masi canihücütüni mayeyuri nehesie tiviyatü. Que nemürayeyuri hicü nevaiyarisie, nepayeyuri yuri neti'erietü Cacaüyari nu'ayasie, que mü'ane münesinaqui'erie, que mü'ane nehesie mieme müyuyetua, mücü hesie. ²¹ Nepüca'ixani'eri Cacaüyari 'aixüa que mütiuca'iyari. Xüca heiserie 'upitüarienique yatiyurienetü que maine 'inüari niuquiyari, Cürisitu xüanacüa xeicüa canimüniqeyu.

3

Cacaüyari 'Iyarieya caniutanaqui'eriva yuri ti'eriecacu

¹ Cari 'asixepücatemate Carasiyatari. Quepai püxe'utiquevayaxü, xecunuitatü para yaxemücatecahunicü tita yuri mürainesie. Xeme yax-etemaicacu, Quesusi Cürisitu putahecüasie, curuxisie que mütiurierie. ² Mericüte, 'ipaü xeicüa nepütixeta'ivaviyaqueyu. 'Iyari xete'utanaqu'eri yaxemüte'uyuricü 'inüari niuquiyari que müti'aita. Xepitanaqu'eri nusu yuri xemüte'uta'ericü que xemüte'u'enana. ³ Panasi 'asixecatemate. 'Iyarisie xeteviyatü, xepisutüa yuri xete'erietü. Hicü vaisie püta xeteviyatü, que xete'aye'axüani. ⁴ Cuini mieme xete'u'itüarie, yacü xeicüa. Xüari yacü xepüca'u'itüarie. ⁵ Hicümüsüari, 'iya que mü'ane 'Iyari müxemicua, que mü'ane türücaüyemecü müxecuyuitüva, müpaü tiyuriene yaxemüte'uyuricü 'inüari niuquiyari que müti'aita. Müpaü pütüyuriene nusu yuri xemüte'eriecü que xemüte'u'enana.

⁶ Yaxeicüata 'Apurahami yuri tinita'eririeni Cacaüyari. 'Ayumieme heiserie hexeiame cani'erivacaitüni. ⁷ 'Ayumieme müpaü xecatenimaica, müme 'amemu'uva yuri mete'erietü, müme 'Apurahami mecanixiüyarimamatüni. ⁸ 'Utüaricayarisie meripai müpaü tinimasiücücaitüni, nuivarite memücahuriyusixi yuri metenita'erieniquecaitüni, mücücü Cacaüyari heiserie nivapitüaniquecaitüni. 'Ayumieme niuqui 'aixüa manuyüne 'Apurahami meripaitü müpaü tiniutahüavarieni, 'Acümana yunaitü nuivarite mepütëmavieritüarieni. ⁹ 'Ayumieme müme 'amemu'uva yuri mete'erietü, müme mepütëmavieritüarie, que mü'ane 'ana yuri müti'eriecaimatü 'Apurahamimatü.

¹⁰ Müme püta 'amemu'uva yameteyurietü que müti'aita 'inüari niuquiyari, mücüsie meteviyatü, müme mecanixani'erivani. Müpaü catine'uca, Mecanixani'erivani yunaitü yamemücatecahu, nai que müre'uxa 'inüari xapayarisie. ¹¹ Müpaü catinihecüaca, Cacaüyari hüxie ni xevitü heiserie pücapitüarie 'inüari niuquiyarisie tiviyatü. Müpaü püta panuyüne, Que mü'ane heiserie mupitüarie yuri ti'erietü canayeyuricamücü. ¹² Peru que mü'ane 'inüari niuquiyari mexeiya, mücü 'apüca'uyeica yuri ti'erietü. Müpaü panuyüne masi, Que mü'ane yamütüyuriene que maine, mücü canayeyuricamücü xüca yatiyuriene.

¹³ Cürisituri cataniunaneni, cataniuxüna temücaxani'erivanicü 'inüari niuquiyari mainepaü. Mücü püta caniutixani'eriva tahesie mieme, que müre'uxa, Yunaitü cüyesie memacavüre menixani'erivani. ¹⁴ Müpaüri tiniuyurieni, nuivarite memücahuriyusixi memüta'axiyarienicü hepaüna, 'Apurahami que mütiutahüavarie, mümeta meyutëmamavietü memacüneçü, Quesusi Cürisitusie meteviyatü. Müpaüta tiniuyurieni temitanaqu'erienicü 'Iyari yuri tete'erietü, que temüte'utahüavarie temeixeiyaniquecaicü.

Cacaüyari que mutayü que mütatipitüaniquecai, 'inüari niuquiyari caxu-avecacu cuxi

¹⁵ Ne'ivama nepütixetaxatüaniqueyu, que memütëyurie teüteri neticuxatatü. Tevi xüca tiyuta'ütüirieni, tita türiyamama vahesie mütiinaqueni 'utaitü, xüca 'aixüa 'aneni que maine, xevitü masi xüanacüa pücaheyitüani türatuya, hesiena pücatihüpani. ¹⁶ Mericüte, 'Apurahamiri, que mü'ane hesiena müyeyaniquecaita, que maine 'utüaricayari, müme müpaü mepüte'utahüavarie tita vahesie mütiinaqueniecaicü. Pücavatatacái müme hesiena memüyecünequecai, yumüireme vaxatatü. Yuxevime püta nixatacaitüni hesiena müyeyaniquecai, Cürisitu xatatü. ¹⁷ Mericüsü

que nemaine, Cacaüyari tûratu niutavevieni Cürisitu hepaüsita. 'Inüari 'ariquemücaque caninuani, nauca sienituyari heimana xei teviyari heimana tamamata viyari 'anuyeyacu. 'Ayumieme pücayüve xüanacüa meyeitüanicü niuqui, Cacaüyari que mütitahüavixü hesiena mütinaqueniequeaicü. ¹⁸ Xüca hesiena tinaquenieque 'inüari niuquiyarisie tiviyacacu, yacü xEICÜa pütitahüavequeyu quename 'iminiquecai. Perusü Cacaüyari 'aixüa tiuca'iyaritü tiniunaquisitüani 'Apurahamisie, müpaü tithüaveca hesiena mütinaqueniequeaicü.

¹⁹ Mericüsü, titayari tixuave 'inüari niuquiyari. Mücü tiniuhüiyani niuquisie, mümasiücünicü teüteri que yamemücatecahu. Niuquisie tiniuhüiyani mexi canuavecai que 'ane 'Apurahamisie müyeyaniquecai, que mü'ane müpaü mütiutahüavarie que mütimiqueniequecai. Cacaüyari tupirisiximama mepuhüritüarie memiyetuanicü 'inüari. Niucameta caniyetuiriyarieni teüteri vahesie mieme, müme meheixeyatü memacü necü. ²⁰ Hicü tevi xüca yücümana yüaneni, pücaheiyehüva niucame. Peru Cacaüyari yuxevitü caniyüaneni.

Titayari 'inüari niuquiyari tixuave

²¹ Mericüte 'inüari niuquiyari catiyucuitüve mücümätü, Cacaüyari que mütitahüavixü que mütiminiquecaicü. Pücatixaüsietü. Xüca 'inüari niuquiyari te'upitüarienieque, müyüve tucari mütasipitüanicü, xasunimecü heiserie tepexeyaniqueyu 'inüari niuquiyarisie teteviyatü. ²² 'Utüaricayari masi nívaranutaxürüvani yunaime, vahecüatüatü que memütexani'eriva 'axa memüte'uyuricü. Müpaü mütivaranutaxürüvacü, 'ayumieme neuyevaca yuri memüteta'erienicü Qesusi Cürisitisie, para müme yuri memüte'erie müpaü memütepitüarienicü, Cacaüyari que mutayü que mütivaminiquecaicü.

²³ Titasie yuri temüte'erie 'acuxi canuavecacu, tenanutaxüriyacaitüni, 'inüari niuquiyari tasi'üviyacacu. Tepanutanamicai yuri temüteta'erienicü 'arique, masiücütü mürayaniquecaicü titasie yuri temüteta'erieniquecai. ²⁴ 'Ayumieme 'inüari niuquiyari ti'uximayatamepaü cani'anecaitüni, tahepaüsita mühüritüarielai mexi tetüritücai, Cürisitisie teteviyatü temacü necü, heiserie temüpitüarienicü yuri tete'erietü. ²⁵ Hicürixüa caninuani titasie yuri temüte'erie. 'Ayumieme ti'uximayatame 'ari pücahüritüarie tahepaüsita.

²⁶ Yuri xecateni'erieca, 'ayumieme Cacaüyari nivemama xecanihümetüni, Cürisitu Qesusisie xeteniviyani. ²⁷ Queyupaümetü xemuca'üyarie Cürisitisie xeteviyatü, xeme xecaniyupata, Cürisitupaü xe'anenetü xemacü necü. ²⁸ Hicürixüa sepa mühuriyu sepa mücüriyecu, sepa müti'uximayatame sepa mütiyunü'avame, sepa mü'uqui mü'uca, yunaitü xecaniyuxevini Cürisitu Qesusisie xeteviyatü. ²⁹ Mericüsü, Cürisitusüa xecanimiemetetüni. 'Ayumieme que mü'ane 'Apurahamisie müyeyaniquecai, xeme xecanihümetüni. Xehesie pütinaquixü que mütiutahüavarie 'iya.

4

¹ 'Ipaü nepaine, quiecame nu'aya mexi nunusitüni, ti'uximayatamepaü cani'aneni, sepa naitü mütipinieya, sepa hesiena mütiunaquixü. ² Hipatü masi meni'aitüaca mexicuxi, heiserie menexeyani piniteya hepaüsita. 'Arique tucarieya naye'amücü, 'uquiyarieya que mutayü. ³ Tameta yaxEICÜa, quepaucua temütüritücai,

vaüriyarica tetenyuriecaitüni que mütatiu'aitüvacai 'üquitüarica cuiepa mieme, hecuamete que memüte'üquitüarie. ⁴ Peru quepaucua tucari 'aixüa mü'ane maye'a, 'ana Cacaüyari yunive caneyenü'ani, 'ucasié müyenuivaxü, müti'aitüariecai 'inüari niuquiyari que müti'aita. ⁵ Caneiyenü'ani müvananenicü müme memüte'aitüarie 'inüari niuquiyari que müti'aita, vaxünaque. Caneiyenü'anita, tame nivemama temacüneccü.

⁶ Mücü meta, Cacaüyari yunive 'iyarieya neyenü'ani, ta'iyarisie müyecanicü müpaü tiuhivatü, Nequemasi, ne'uquiyari. Mücücü canimasiücünü xemünivemamacü. ⁷ Mericüsü hicürixüa ti'uximayatame pepücahücü. Pecaninu'ayatüni püta. Xüca penu'ayatüni, tita Cacaüyarisüa mütimieme catiniunaque 'ahesie, müpaü pe'aneme mümasi'ayeitüacü Cürisitu.

Ta'aurie xepüca'axürieni tavari xemüteta'aitüarienicü

⁸ 'Anapai xemüca'imaicaicü que mü'ane mücacaüyari, vaüriyarica xecateniyuriecaitüni que memütexe'aitüacai müme memüca'yuricacaüyarixi. ⁹ Hicürixüa xecaneitimani que mü'ane müyuricacaüyari, masisü püta, Cacaüyari canixehetimani xeme. Mericüte, titayari ta'aurie xete'axüri, tavari mücü 'üquitüaricasie xeteviyacutü, hecuamete que memüte'üquitüarie, muverani, tixaütü mücarexeiya. Titayari xeteyuvaüriya, tavari vaüriyarica xemüteyuriecacü que mütixe'aitüa mücü 'üquitüarica. ¹⁰ Cari tucari xepüvevie, semanasié, meserisie, 'ixüarari matineicasie, visie. ¹¹ Necanimaca, müpaü neticu'erivatü, xüari xüanacüa nayani que nemütiane'uxitüa xehesüa.

¹² Ne'ivama, 'ipaü nepütixetavavirieniqueyu. Nehepaü xeteyurietü xequenayuyeitüa, ne xehepaü netiyurienetü nemaneyeitüacü. Xeme 'axa xepücanesi'uyuri. ¹³ Masi müpaü xepütemate, quepaucua matüaripai nemütixe'utaxatüa niuqui 'aixüa manuyüne, müpaü nepütüyuri nemüticuyecaicü nevaiyarisie. ¹⁴ Sepa nemüxecuanivesitüa müpaü ne'aretü nevaiyarisie, xeme xepücanesi'utitave'eri xepücanesi'utixani'eri. Xepünesi'utanaqui'eri püta, Cacaüyari tupiriyapaü, Cürisitu Qesusipaü. ¹⁵ Xeyutemamaviecame xecaniyu'eriecaitüni 'ana. Querü 'uyü. Ne nepütihecüata que xemüteyumaicai que xemüteyuvaüriyacai. 'Asita xüca xeyüvavenique, yühüxi xepüvatituniqueyu 'ana, xepünesiminiqueyu. ¹⁶ Xeneüquixivi neratüa, tita yuri müraine nemütixe'utahecüatüacü.

¹⁷ Müme meniyumexüitüaca mexehive'erietü, peru müpaü que memüteyuriecü, 'aixüa xepüca'itüarieni. Masi mepüxecunaniqueyu xemüpasienicü xevahive'erietü müme xeicüa. ¹⁸ Mericüsü 'aixüa cani'aneni yuheyemecü xüca hive'erievani para 'aixüa mü'itüarienicü, sepa xehesüa nemüca'heycanique ne. ¹⁹ Xeme xepünenivema, peru xehesie mieme tavari necatinicuineni 'uca mütiniverümepaü, mexi Cürisitupaü xe'enenetü xetiverirüme. ²⁰ Xüca tüma xehesüa ne'uyeicanique hicü. Xüari yücü nepüti'eniürücüniqueyu que nemaine. 'Asinepücatimate que nemütiyurieni xehepaüsita.

Sara Hacarimatü 'üquisica que memüte'acü

²¹ Mericüte, xeme xemüyuvaüriya xemüte'aitüariecacü 'inüari niuquiyari que müti'aita, 'ipaü xeicüa xequeneteneutahüvi. Xecateheitimaivave 'inüari niuquiyari que maine. ²² Müpaü catine'uca, 'Apurahami yuhutame nivarexeiyacaitüni yunivema. Xevitü ti'uximayatameyasie caniyenuiva, xevitüta müyünü'asie tiyenuivaxü.

23 Que mü'ane ti'uximayatamesie müyenuivaxü, mücü caniutinuiua teüteri que memüte'ununuiva, vaisie xeicüa. Que mü'ane müyünü'asie müyenuivaxü, mücü masi caniutinuiua Cacaüyari müpaü mütitahüavixücü 'Apurahami, que mütinuivaquecaicü. 24 Mericüsü, mücü naitü que mütiyü, 'üquisica canayani. 'Ucari que mütivaxata, tütatute canixatani hutame. Xevitü tütatu yemurisie catiniutaxatüarieni, Sinahi mütitevasie. Müme mücü tütatusie memüyenunuiva, vaüriyarica te'uximayatamete mecanacünicuni. 'Uca Hacari mütitevacai canixatani. 25 Mücü Hacari, yemuri canihücütünita 'Araviya cuieyarisie, Sinahi mütiteva. Yaxeicüata Querusareme canihücütüni, mücü quiecaricü hicü 'emuve. Vaüriyarica catini'uximayaca, nivemamata vaüriyarica meteni'uximayaca. 26 Xevitü püta Querusareme taheima mieme, mücü müyünü'a canihücütüni, tame canitavarusitüni. 27 Müpaü catine'uca, Quene'atemavieca 'uca pemücaniveve, Türi pemücvarexeiya. Queneutacuica, Queneutahiva 'uca pemücatiucuinixü. Que mü'ane türi mücvarexeiya, Mücü masi yumüireme püvarexeiyani yunivema, Que mü'ane mürecacüna Hipame xeicüa püvarexeiyani.

28 Xeme ta'ivama, Cacaüyari müpaü mutayücü 'ayumieme xeniutinunuiva, yaxeicüa que mütiutinuivaxü 'Isahaqui, Cacaüyari yamutayücü. 29 Mericüsü, 'anapai que mü'ane mutinuivaxü que memüte'ununuiva teüteri xeicüa, mücü niveiyacaitüni que mü'ane mutinuivaxü que mutayü 'Iyari. Hicüta yaxeicüa cani'aneni. 30 Peru que haine 'utüaricayari. Müpaü paine, Quenivarayenü'a ti'uximayatame nu'ayamame. Ti'uximayatame nu'ayasie tixaütü pücatinaque. Müyünü'a nu'ayasie püta catininaquimücü naitü. 31 'Ayumieme ne'ivama, ti'uximayatame tepücanivemama. Müyünü'a püta tecaninivemamatüni.

5

Xequeneuti'uti 'aixüa, xemuxünariecü

1 Cürisitu cataniuxüna temütanü'acacü 'iyapaü. 'Ayumieme xequeneuti'uti 'aixüa. Tavari cüye xepüca'anuyetequiarieni, vaüriyarica xemüte'uximayacacü.

2 Camüsü ne Papuru müpaü nepütixehécüatüa, xüca xeyu'inüaritüani Huriyusixi vaxitequiycü, Cürisitu pücxeparevieni. 3 Tavari nepüvahecüatüa yunaimie teüteri memüyu'aita müpaü memüte'inüaritüarienicü, caneuyeveca yamemütecahunicü nai que müti'aita 'inüari niuquiyari. 4 Xeme müxenaque heiserie xemüpitüarienicü 'inüari niuquiyarisie xeteviyatü, xecaniupasieni, Cürisitusie xepücateviya. Xecanitatümaiya Cacaüyari 'aixüa que mütiuca'iyari. 5 Tame püta teta'icuevatü müpaü yuri teteni'erieca, tepaye'axüani heiserie temüpitüarienicü xüca yuri tete'erieca, 'Iyari tasipareviecacu. 6 Cürisitu Qesusisie xüca tiviyani, sepa mü'inüaritüarie sepa müca'inüaritüarie, 'aixüa caniyümücü xüca yuri ti'erieca xeicüa. Peru yuri que müti'erie, tiyucanaqui'erietü caniyüanemücü.

7 'Aixüa xepüte'unanausacai. Que mü'ane püxe'utiqetamüraxü, que mü'ane püxe'ucunuitüa yaxemücatecahunicü tita yuri mürainesie.

⁸ Müpaü yuri que xemüte'uta'eritüarie, mücü que mü'ane müxe'iniesie pücamieme. ⁹ Ticuxanariyame 'esipemecü niutacuxanariyarieni pa naitü. ¹⁰ Ne müpaü yuri netini'erieca Ti'aitamesie xehepaüsita, quename xecayupata, yaxecüa xemüteyumaicacü meripaipaü. Masi que mü'ane müxemuina, tatacuri que mütipitüarie, müpaü catiniuca'enivamücü sepa que müpaicü.

¹¹ Neri ne'ivama, xüca müpaü cuxi neticuxatanique, quename heuyevese mü'inüaritüarienicü xitequiyacü ne'utaitü, titayari netitaveiyarieniqueyu cuxi. Niuqui Cürisitu que mütiümierie curuxisie que manuyüne, mücü 'ari pücavarucununuitüvaniqueyu teüteri, xüca müpaü neticuxatanique. ¹² Mecuxi memanuyuxiteni müme müpaü memütexexamurie.

¹³ Xeme ne'ivama, xeniuta'inierieni teyunü'avamete xemacüneccü. Perusü xecüa, que xemüteyunü'a, xepüca'ipitüani yuvaiyari misütüanicü xecuyuitüvatü. Masi xeteyucanaqui'erietü xequetene'uximayaca yuxexütü, yunaime vahesie mieme. ¹⁴ Caneye'atüamücü 'inüari niuquiyari naima, xüca xei niuquiyarisie yaticamieni. Mücü niuqui müpaü panuyüne, Pepinaqui'erieca 'ahepaü tevi, yaxecüa que pemüti'anaqui'erie 'ecü. ¹⁵ Masi xüca xeyucümeni, xüca xeyuticuaiximieni, yumarima 'aixüa xeyutixütüani.

Que mütiyurienei yuvaiyarisie tiviyatü, que mütiuxuavereni 'Iyari 'icuyuitüvacacu

¹⁶ Ipaü nepaine, xequeneu'uvani 'Iyari xecuyuitüvacacu. Müpaü xüca xeteyurieca, xepücaheye'atüani tita xevaiyari mütihive'erie. ¹⁷ Tavaiyari catiniyucahive'erieca mücü 'Iyari que mücatiyucahive'erie. 'Iyarita tiniyucahive'erieca tavaiyari que mücatiyucahive'erie. Mecanayuye'unieca, yaxemücateyuriecacü que xemüteyuvaüriya. ¹⁸ Perusü xüca 'Iyari xecuvitüneni, xepücate'aitüarieca 'inüari niuquiyari que müti'aita.

¹⁹ Catinimasiücüni que mütiyurienei yuvaiyarisie tiviyatü. 'Ipaü catiniyurienei mücü tevi. Que mü'ane mücayü'üya mücayücüna nivacumaüvamücü, yacatiniyurienei mücü que mücati'itiya, que mütiyucahive'erie canirucuyanemücü. ²⁰ Tetexi canivarayexeyiacamücü, tiniyuquevayamücü. Tinayuye'uniecamücü, niyumienemücü, niyumexütüacamücü hipame vahepaüsita, niyuhaxüatüacamücü, yuhesie mieme xecüa caniyüanemücü, niyuxamuriecämücü, yuxexuime vahesie catiniviyacamücü, ²¹ tinayu'ivacamücü, tiniyumemivamücü, canitavenemücü, nicu'ixüaranemücü, müpaü 'aneneme catiniyurienei mücü. Mücü hepaüsita, que nemütixecu'imaiyacai, yaxecüa netinixecu'imaiyani, müme müpaü memüteyurie, vahesie pücatinaqueni Cacaüyari tiva'aitüvame mühücütünicü.

²² Peru que mütiuxaveriya 'Iyari, 'ipaü püta tiniyurienei mücü tevi. Tiniyucanaqui'eriecamücü, niyutemaviecamücü, yu'iyarisie püca'uximatüarieca, tiniuca'enivamücü, 'aixüa tiniuca'iyaricamücü, 'aixüa nivayurienei mücü hipame, yacatinicamiemücü que maine, ²³ yu'iyarisie tixaü pücareyehüaca, caniseüyecamücü tiyu'aitüatü. 'Inüari pücaxuave mixani'erie, xüca müpaü tiyurienei. ²⁴ Müme Cürisitu Quesusisüa memümiemete, müme curuxisie mecanimieni yuvaiyari, mete'uhayevaca que memüteyumaicai que memüteyucahive'eriecai quepaucua yuvaiyarisie memüteviyacai. ²⁵ Mericüsü, 'Iyari tasicuyuitüvacacu tecanayeyuyurini.

26 Yacü xeicüa tetetamaitü tepücahacüne, tetahaxüatüatü tetehata'ivacutü tepücahacüne.

6

Xequeneyuparevieca

¹ Peru ne'ivama, xüca tevi 'utaxeiyarieni ta'aurie 'avetü, xeme 'axemu'uva 'Iyarisie xeteviyatü, xequeneheiserietüaca que mü'ane müpaü mütiuyuri, ve'emete xecayuxatatü yu'iyarisie. Quene'a'üviya masi, capa pe'uta'inierienicü 'axa pemütiyurienicü 'ecüta. ² Yuxexuitü xequeni-vaparevieca hipame yunaime va'icacü. Müpaü xeteyurietü xecaney'e'atüacuni Cürisitu 'inüarieya.

³ Tixaü tihücütüme xüca yu'erieca, peru xüca tixaütü catihücütüni masi, yücümana niyucuanamamücü. ⁴ Yuxexuitü mequeyu'inüatani que memüteyurie. Mücücü niyutemaviecamücü yuhepaüsita, yuta'inüatame que mütiuyuri yuxaütame, hipatü que memüte'uyuri yacara'erivatü. ⁵ Yuxexuitü yu'ica meque'atücüni.

⁶ Que mü'ane müti'üquitüarie niuqui hepaüsita, mücü queyuxevini que mü'ane müti'üquitüamatü, naime 'aixüa müti'anecü 'iparevietü.

⁷ Xepücateyu'irüviyani, Cacaüyari pücayanaimarinüa. Que mütiuca'e tevi, müpaü pütü'isana. ⁸ Que mü'ane yuvaiyarisie xeicüa mütiuca'e, vaiyarieya pitixuavitüirieni püniya, 'ica'isanayu. Que mü'ane 'Iyarisie mütiuca'e, 'Iyari pitixuavitüirieni tucari mücaxüve, 'ica'isanayu. ⁹ Cümü tepüca'u'uxeni 'aixüa teteyurietü. Tucari 'aye'ayu tepü'isanani xüca teca'amüni mexi cuxi ca'aye'ave. ¹⁰ Hicümüsüari que temüteyüvave, 'aixüa tequeveyurieca yunaime, masi yemecü müme Cacaüyarisüa memüquiecatari yuri memüte'erie.

Papuru que mütiyutemaviecai he'erivatü que mütiümierie Cürisitu curuxisie

¹¹ Neuxei, 'utüaricate que mütipapa, nemamacü que nemütixe'utüirrie. ¹² Müme 'aixüa memütexeyarieniqueyu herie, müme mecanihümetüni vaüriyarica memüxepitüa xemü'inüaritüarienicü xitequiyacü. Peru müpaü metenyurieca xeicüa, memücaheutaveiyariexüanicü Cürisitu Quesusi curuxieya hepaüsita. ¹³ Müme memüyu'aita memü'inüaritüarienicü xitequiyacü, ni müme yamepücatecahu 'inüari niuquiyari que müti'aita. Canivanaqueni xeicüa xeme xemü'inüaritüarienicü, müme mücücü memüyutemamaviecacü, meteha'erivatü herie que xemüte'u'inüaritüarie. ¹⁴ Perusü ne pücatixaü, yemecü nepücanetemavieca hipame vaücavame nera'erivatü. Tati'aitüvame Quesusi Cürisitu que mütiümierie curuxisie nehe'erivatü, mücücü xeicüa nepünetemavieca. Mücü que mütiümierie curuxisie, tita cuiepa mütimieme pütiumierie que nemütixeiya. Neta nepumierie 'anemüca'uyeicanicü tita cuiepa mütimiemesie netiviyatü. ¹⁵ Sepa mu'inüaritüarie, sepa müca'u'inüaritüarie, xüca xeicüa hecuamecü 'unetüarieni yücü 'anemecü, mücü xeicüa neuyeveca. ¹⁶ Queyupaümetü 'amemu'uva 'icü 'inüaricü püta, xüca meca'uximatüarieca yu'iyarisie, xüca menenimayasieca, müme Cacaüyari 'Ixaherisixi mütiyaruterüva.

¹⁷ 'Uxa'atüni varie xevitü pücanesi'uximatüaca. Nevaiyarisie 'inüari nepexeiya Quesusi 'uxaya.

¹⁸ Tati'aitüvame Quesusi Cürisitu xüca 'iteütani xe'iyari, ne'ivama. Müpaü xeicüa.

'EPESUTARI Que Mütivarunü'airi Papuru

Vaiirisa

¹ Ne Papuru necanixevaüritüaca. Nü'ariecame necanihücütüni Cürisitu Quesusisüa mieme müpaü mütinaquecü Cacaüyari. Cacaüyari teüterimama nenixevaüritüaca 'Epesusie xemütama yuri xemüte'erie Cürisitu Quesusisie xemüteviya. ² Cacaüyari müta'uquiyari, Qesusi Cürisitu müti'aitameta 'aixüa xüca mete'u'iyarini xehesie mieme, xüca mexepitüaca yu'iyarisie xemüca'uximatüariecacü.

'Aixüa 'aneneme que temüte'upitüarie Cürisitusie teteviyatü, 'iyarisie mieme

³ 'Aixüa queticuxaxasivani Cacaüyari, que mü'ane Tati'aitüvame Qesusi Cürisitu mü'uquiyarieya. Cürisitusie teteviyacacu mücü 'aixüa cataniuyurieni tasi'upitüaca naime 'aixüa mü'ane 'iyarisie mieme, muyuavisie mieme tasipitüatü. ⁴ Cuie canetüarievecacu cuxi, Cürisitu ha'erivatü 'aixüa cataniuyurieni tasi'anayexeyaca hesiena mieme temüpasiecacü, tahesie mücarahüivanicü tasixeyiacacu. ⁵ Tasinaqui'erietü, meripai yatiyücühüaveca, pütasi'ucayasaxü nivemama temacü necü, Qesusi Cürisitu yatarayeitüacacu. Caninaqui'aca müpaü tiyurienetü. ⁶ Cataniucayasa 'aixüa temutiyuanenicü hepaüsitana, visi que mütatimicua. Müpaü pütatiumi, que mü'ane münaqui'erivasie temüteviyacü. ⁷ Mücü xuriyaya mutayeuriyacü, hesiena teteviyatü tecaniuxünarieni. Tecateneuyehüviyarieca 'axa temüte'uyuri. Müpaü catatineuyehüvirieni cuini mieme 'aixüa tiuca'iyaritü. ⁸ Tinimüriyacaitüni tita mütiyurienecai tahesie mieme 'aixüa tiuca'iyaritü. Naimecü temaivavemete catanayeitüaca catanipitüaca 'aixüa temütecü'erivanicü naime hepaüsita, ⁹ catatinihecüasitüaca tita mütinaque. Meripai pücatimasüücücai tita mütinaque, peru Cürisitu ha'erivatü yapütivyuväriya mütatihecüasitüanicü. ¹⁰ Müpaü catinaye'atüaniquecaitüni quepaucua tucari 'aixüa mü'ane maye'aniquecai, nitaxeviriyaquecaitüni naime Cürisitusie tiviyacame, naime taheima mieme cuiepa mieme.

¹¹ Mücü meta, mücüsie teteviyatü tecananayexeyarieni. Müpaü tepüte'ucayasarie teüterimama temacü necü, müpaü catiniyuriemücücaitüni meripai, müpaü tiniyücühüavecaitüni que mü'ane nai müticuyuitüva yatiyücühüavetü que mütinaque. ¹² Tame meri yuri temüte'uta'eri Cürisitusie, tame tecananayexeyarieni 'aixüa temutiyuanenicü 'iya hepaüsita visi que mü'ane. ¹³ Xemeta xecani'enieni niuqui yuri maine, mücü niuqui que xemütetavieuisitüarieni maine. Hesiena yuri xeteni-uta'erieni. 'Ana xepu'inüaritüarie, 'Yari Mütiyupatacü xepuseyumarie. Cacaüyari müpaü putayü xemeixeyaniquecaicü mücü 'Yari, ¹⁴ mücüta canihücütüni tita temütepitüarie hicü mieme, mümasiücünicü tita tahesie mütinaque quepaucua mütasitaxüna yuteüterima. 'Ana 'aixüa teniutiyuanecuni 'iya hepaüsita visi que mü'ane.

Que temüte'upitüarie ta'iyarisie temütemaivavenicü

¹⁵ 'Ayumieme ne neretimaica yuri que xemüte'erie Ti'aitame Qesusisie, ne'u'enaca que xemütevanaqui'erie yunaime Cacaüyari teüterimama, ¹⁶ nepücatihayeva pamüpariyusi ne'ipitüatü Cacaüyari

xehesie mieme. Nenenenevietü nepehüave xehesie mieme, ¹⁷ müpaü netinenenevietü, Tati'aitüvame Quesusi Cürisitu Cacaüyarieya, ta'uquiyari visi mü'ane, xüca müpaü tixepitüaca yu'iyarisie xemütemaivavenicü, naitü mütimasücünicü xehesie mieme xe'imaicacu. ¹⁸ Müpaüta nepütinenenevie, yu'iyarisie xehecüariviyarieme xüca xe'imaica tita temütecuevi mücü tasi'uta'iniecu, xemütemaicacü tita mütatipitüani, vaüca que mütipaüme visi que müti'ane tita tahesie mütinaque Cacaüyari teüterimama vahamatü, ¹⁹ xemütemaicacü meta marivemecü que mütitürücaüye tasiparevienique tame yuri temüte'erie. Yütürücariyacü müpaü caniyüveni, yemecü türücaüyetü, ²⁰ yaxeicüa que mütiuyuri Cürisitusie mieme 'enucuquetüatü müquite vasata, yuserieta 'icayetü muyuavisie. ²¹ Mana yunaima vaheima nacaveni teva, müme memüte'aita heiserie memexeiya memütürücavi memüva'uquiyarima, sepa que memüteteteva, yunaima vaheima nacaveni, hicü miemete vaheima, tucari 'umamiesie miemete vaheima. ²² Müpaüta pütüuyuri naime ra'ivatü mütita'aitacü. Müpaü tinipitüani nai müticyuitüanicü memüyutixexeüriva vahesie mieme, tevi mu'uya micuyuitüvapaü yuvaiyari. ²³ Memüyutixexeüriva vaiyarieya mecanihümetüni. Müme mecaniutihünyarieni, vahüniyacacu que mü'ane nai mütihüniya naisarie.

2

Que temüte'utavicueisitüarie Cacaüyari 'aixüa mütiuca'iyaricü

¹ Xemeta hepaüna canixe'anutanieritüani sepa xemümüquitetücai xeheuyexürietü 'axa xeteyurietü. ² 'Anapai xeni'uvacaitüni müpaü xeteyurietü que memüteyurie hicü miemete cuiepa memütama, que mütiyuriene que mü'ane mütiva'aitüa müme heiserie memexeiya 'ecapa memanucuneniere. Que mütiyuriene mücü cacaüyari hicü müvacuyuitüva müme memücayuvaüriya yamemütecahunicü, müpaü xecateniyuriecaitüni xeme. ³ Müme tevanütü 'anapai tecaniu'uvacaitüni tanaitü que temüteta'ucahive'eriecai vaisie teteviyatü. Que mütinaquecai tavaiyari, que temütetacühüavecai, yatecatenyuriecaitüni. Que temü'anenecai tacümana, tahesie catinaquequecaitüni temühecarienicü, yaxeicüa hipame vahepaü. ⁴ Masi Cacaüyari vaüca cataninaqui'eriecaitüni, niyutatuacaitüni tasinenimayatü. ⁵ 'Ayumieme sepa xemümüquitetücai teheuyexürietü, mücü Cürisitumame catananutanieritüani. 'Aixüa mütiuca'iyaricü xeputavicueisitüarie. ⁶ Hamatüana catananucu'uitüani, cataniucayasa muyuavisie Cürisitu Quesusisie teteviyacacu. ⁷ Tucari 'umamiesie mütihecüatanicü que mütiyutatua 'aixüa tiuca'iyaritätü, 'ayumieme müpaü tiniuyurieni. Yatinihecüatamücücaitüni 'aixüa tasiyurienetü Cürisitu Quesusisie temüteviyacü. ⁸ Müpaü 'aixüa mütiuca'iyaricü, 'ayumieme xeputavicueisitüarie yuri xete'erietü. Peru que xemüte'utavicueisitüarie, yücümana xepüca'utavicueisitüarie. Cacaüyari püta yacatinixe'upitüani. ⁹ Tixaütü xemüte'uyuricü xepüca'utavicueisitüarie. 'Ipaü nepaine capa xevitü naqui'acacü yücümana. ¹⁰ Mücü 'ivevarimama tecanihümetüni. Cürisitu Quesusisie teteviyatü tecaniunetüarieni 'aixüa temüteyuriecacü, Cacaüyari meripai que müticaye müpaü teteyurietü temu'uvanicü.

Curuxisie 'umierieca, 'aixüa que mütiuyuri, 'aixüa temütexeiyariecacü

¹¹ 'Ayumieme xequetena'erivani xeme 'anapai que xemü'anenecai. Xepücahuriyusixitücai herie que xemü'anenecai. Müme 'inüasiecate memüte'uyuterüva, müme mecanixetave'eriecaitüni müpaü me'utiyaütü quename xeme vahepaü xeca'inüasievave, müme yuvaiyarisie memeixeyacaicü Huriyusixi va'inüari, mamacü que mütiuxiteque. ¹² 'Anapai xepücaheixeyacai Cürisitu. Xepüyupatacai 'Ixaherisixi teüteriyari vahepaü heiserie xecahexeyatü. Quiecame heiserie que mürexeyia, xeme xaüsie miemete vahepaü xepü'anenecai. 'Asixepücatemaicai türatute hepaüsita, Cacaüyari que mainecai que mütivapitüaniquecai. Tixaü xepücatecueviecai, Cacaüyari xepücahexeyacai 'ena cuiepa. ¹³ Hicürixüa Cürisitu Qesusisie xeteviyatü 'aura xenacüne xeme teva xemu'uvacai 'ana, Cürisitu xuriyaya mutayeüricü. ¹⁴ Mücü canihücütüni que mü'ane mütasipitüa 'aixüa temütetaxeiyanicü. Huriyusixi, mümeta memücahuriyusixi, nivarutaxeviriya yunaime. Quepaucua temataca'uniecai, tesariya varita temuti'ucapaü tecani'anenecaitüni, peru Cürisitu nenuta'una tesariya. ¹⁵ Que müte'ataca'uniecai, cataniunütüani quepaucua tumerie. 'Inüari niuquiyari nanuyeitüani que temüte'aisiecai xexuime 'aisicacü. Müpaü tiniuyurieni nuvari yücü mü'ane münetüanicü, tasitaxeviriyaca tame xeme hesiena teteviyacacu, que mütatipitüa 'aixüa temütetaxeiyanicü. ¹⁶ Müpaü tiniuyurieni meta Cacaüyarimatü 'aixüa temütetaxeiyanicü xei vaiyari tehümetütü. Müpaü catinaye'atüani curuxisie 'umierieca, tasinütüatü temataca'uniecaicü. ¹⁷ 'Ana nuaca niuqui 'aixüa manuyüne nixecuxaxatüvacaitüni, xeme tevpai xemu'uvacai 'aixüa que xemütexeyarie tameta 'aura temu'uvacai catanicuxaxatüvacaitüni 'aixüa que temütexeyarie. ¹⁸ Müpaü mütiuyuricü, tanaitü heiserie tecanexeyiani temaye'axüanicü ta'uquiyarisüa xei 'iyariyarisie teteviyatü. ¹⁹ Hicürixüa 'ayumieme xaüsie xepücaquiecatari, cücamete xepücahüme. Masi Cacaüyari teüterimama vahamatü heiserie xepexeyia, Cacaüyari que xepüquiecatari. ²⁰ Nü'arisixi texaxatamete que memütecuxatacai, tesariya quitüa miemepaü 'aneme mecaniatavevieni. Vahesie xeteviyatü xecanacüne, qui que mütiveviva tesariya heima. Cürisitu Qesusitütü canihücütüni sicurita mieme tete 'amüнена. ²¹ Mücüsie tiviyatü canixeviriyarieca naitü müveviya, Ti'aitamesie que mütiyiya tuqui payeica Cacaüyarisie mieme müpasie. ²² Xemeta hesiena xeteviyatü xecaniti'uitüarieximeni xei quiyari xemacü necü 'axeicüa, Cacaüyari xetaüta mayecanicü yu'iyaricü.

3

Papuru que mütiühritüariecai teüteri memücahuriyusixitücai vahesie mieme

¹ 'Ayumieme nenevieri necanipitüani Cacaüyari. Ne Papuru necanihücütüni que mü'ane Cürisitu Qesusisie mieme nemanutahüiya xeme xemücahuriyusixi xehesie mieme. ² Xüari xepu'enana que nemütiühritüarie, Cacaüyari 'aixüa tiuca'iyaricacu. Müpaü nepütiupitüarie xehesie mieme. ³ Xepu'enana que mütiuyü quepaucua nemütiü'üquitüarie tita müti'aviesiecai hepaüsita. Cacaüyari yücümana masiücüme canayeitüani. Müpaü ne'utaitü nepütixe'uta'utüiri 'esiva. ⁴ Que nemainecai, xe'iterüvatü xecaniyüvaveni xemütemaicacü que nemütimaive 'icü niuqui mü'aviesiecai Cürisitu müxata hepaüsita. ⁵ Meripai teüteri memanuticü vavarita, 'ana müpaü mepücate'üquitüariecai teüteri, hicü masi nü'arisixi memupasie Cacaüyarisie mieme,

texaxatametemama meta, müme müpaü mepüte'üquitüarie 'Iyari yativahecüatüacacu. ⁶ Müpaü mepütehetime, teüteri memücahuriyusixi Huriyusixi vahamatü yaxaicüa vahesie pütinaque, xei vaiyari mepacü Huriyusixi vahamatü, 'axeicüa mepeixeiya tita Huriyusixi memüte'utahüavarie quename meheixeiyaniquecai müme. Cürisitu Qesusisie meteviyatü müpaü mepu'itüarie niuqui 'aixüa manuyü necü. ⁷ Neri mücü niuqui hepaüsita nepuhüritüarie Cacaüyari que münetiümi 'aixüa tiuca'iyaritü, yütürücariyacü que münetiuyuitüa. ⁸ Mericü sepa yunaime Cacaüyari teüterimama vahepaü nemücave'eme, 'aixüa tiuca'iyaricacu müpaü nepütiumique, niuqui 'aixüa manuyüne nemüvacuxaxatüvanicü hipame nuivarite müpaü ne'utaitü, vaüca que mürexiya Cürisitu, yatemücatemaivavepaü. ⁹ Müpaüta nepütiumique, nemütivahecüasitüiyanicü yunaime tita Cacaüyari mütiyurieniquecai. Müpaü pücatimasiücücai, catini'aviesiecaitüni masi matüaripai. Cacaüyari nai munetüa, mücü xeicüa müpaü catinimaicaitüni que mütiyurieniquecai. Yacatini'avietacaitüni ¹⁰ masiücütü mayanicü hicü, memüyutixexeüriva yametehecüatacacu, müme muyuavisie memüte'aíta heiserie memexeiya yametehetimanicü, müiremecü que mütimaive Cacaüyari, tahesie yatimasiücücacu. ¹¹ Müpaü pütüyurieniquecai, yapütüyücühüavecai meripai, müpaüta tinaye'atüani Tati'aitüvame Cürisitu Qesusi yatiyurienecacu. ¹² Mücüsie teteviyatü heiserie tecanexeiyani temitahüavecü tetatatuatü, 'aixüa 'iyaricü temaye'axüanicü huxiena, yuri temüte'eriecü hesiena. ¹³ 'Ayumieme nepüxetavaviri xemücavaürüpiecacü ne'uximatüariecacu xehesie mieme. Müpaü nemü'itüariecü, 'ayumieme xepaye'axüani visi xe'anenetü xemaücü necü.

Que temütetaxie tetemaitü vaüca que mütatinaqui'erie

¹⁴ 'Ayumieme nenititunumaqueni nenevieri ne'ipitüanique Tati'aitüvame Qesusi Cürisitu 'uquiyarieya. ¹⁵ Mücü meha'erivatü yunaitü nuivarite yamecatenitetevaca cuiepa memütama muyuavisie memütama. ¹⁶ Nepineneviya, mücü vaüca que mürexiya visi 'aneneme, müxepitüanicü yemecü xemütürücariyarienenicü yuhesie 'Iyarieya yatixetürücariyacacu, ¹⁷ mücü meta, quexepitüaca Cürisitu xe'iyarisie müyecanicü yuri xete'eriecacu. Xeteyucanaqui'erietü xequeseiriyarica, cüye que müti'ane hananatü, qui que müti'ane tesariyasie vetü. ¹⁸ Müpaü xeteyucanaqui'erietü 'axeicüa xequeyüvaveni xemütehetimeanicü, yunaime Cacaüyari teüterimama vahamatü, que macuyeva que meutateva que meutateva que meucateva Cürisitu que mütiyucanaqui'erie, ¹⁹ xemimaicacü Cürisitu naqu'eriyaya, sepa tevi müyutexie yatimaitü. Xeque'utihünyarieni, hepaüna xemü'anenenicü, Cacaüyari que mü'ane.

²⁰ Que mü'ane müyüve masi cuini mieme mütiyurienenicü sepa que mütitita, tame masi que temücate'ivavirievave que temücateta'iyaritüavave, türücariyaya que mütatücuuyitüva, ²¹ mücü hepaüsita 'aixüa meque'utiyaneni metasiha'erivatü tame temütatixexeüriva Cürisitu Qesusi meha'erivatü, yunaitü teüteri mexi me'anüticüca yuheyemecü. Canise'ini 'icü niuqui.

4

'Iyari que mütatixeviriya

¹ 'Ayumieme neri ne'anutahüiyacame nemühücücü Ti'aitamesie netiviyatü, vaüriyarica necanixepitüaca, 'aixüa 'anemecü xemu'uvanicü,

que müreyevese yamüticamienicü que mü'ane muta'inierie que xemüte'uta'inierie xeme. ² Tixaütü xecatehümetütü xequenayuyeitüaca naimecü, xepüca'ayu'eririyani, 'axequeteneutevini xecaha'atü, xequeneyunevica masi xeyunaqui'erietü. ³ 'Yari que mütatixeviriyi, xequeneyumexütüaca xemüyuhayevacü xeyuxevitü 'aixüa xeteyux-eiyatü. ⁴ Xei vaiyari tecanihümetüni, 'Iyarita caniyuxevini. Yaxeicüa xeme quepauca xemuta'inierie, tita xetecuevietü xemüte'acü, mücüta caniyuxevini. ⁵ Ti'aitame caniyuxevini, xeimesie yuri tecateni'erieca xeimesie teteviyatü tecaniuca'üyarieni. ⁶ Cacaüyari yunaime müva'uquiyari mücüta caniyuxevini. Mücü yunaime catiniva'aitüaca, yunaime canivacyuitüvani, yunaime vahesie catiniviyani.

⁷ Masisü taxexitü yatepütemique que temüte'inüasiyari, Cürisitu que mütatimicua. ⁸ 'Ayumieme müpaü paine 'utüarica,

Vapai 'anutiyaca

Me'anutaxüriyacame nivarehapani yumüireme,

'Imiquiericü tinivarumini teüteri.

⁹ Mericüte tita tixata, Vapai 'anutiyaca haitü. Müpaü xüari paine, peucayune meri 'emeucatevasie cuiepapaitü. ¹⁰ Que mü'ane meucayunixü, mücü canihücütünita que mü'ane muyuavi heima manutitüa teva, nai mühünianicü. ¹¹ Mücü müpaü pütivarumi, hipatü nü'arisixi memacü necü, hipatüta texaxatamete, hipatü tehecüatamete, hipatü meta te'üviyamete te'üquitamete. ¹² Yacatinivarumini varaye'atüanique yuteüterima yamemüte'uximayacacü que memüte'uhürütüarie. Vacümana Cürisitu vaiyarieya caniveriyaricamücü. ¹³ Müpaü tecatenipitüarieca mexi te'aye'axüaxime tanaitü temütaxevinicü yuri que temüte'erie Cacaüyari nu'ayasie, que temüte'imate. Müpaü tecatenipitüarieca tevi maye'ave temacü necü, temüseseyenicü Cürisitu que müraye'avepaü, mücü Cürisitu ta'inüaritüacu. ¹⁴ 'Ana tepütehayevani türi vahapaü teyüatü. Tepücacuyuitüarivani naime 'üquisicacü, hamevari que mütiyuane 'ecacü, teüteri que memüteyucamana, que memüteyu'iyaritüa mete'irümatü memeuyexürenicü. ¹⁵ Masi yuri te'utiyuatü tetetacanaqui'erietü, tecanivericuni 'iyapaü te'anenetü temacü necü naimecü. 'Iya canitamu'utüni Cürisitutütü. ¹⁶ Tanaitü hesiena teteviyatü tecanitaverirümeni, tevi vaiyarieya yumu'usie tiviyatü que mütivere naitü. Vaiyarieya navütüarieni niutaxeviriyarieni, turuyari naitü 'ixeviriyacacu, xexitü vaiyariteya yatiyurienecacu que müreyevese. Yaxeicüa tevi vaiyarieya que mütiyuveriya yücümana, tameta tetetacanaqui'erietü tecanitürücariarieca vaiyarieya tehümetütü.

Yücü 'anemecü que mürayeyuri Cürisitusie tiviyatü

¹⁷ 'Ayumieme 'ipaü nepaine, Ti'aitamesie netiviyatü 'ipaü nepütihecüata. Xepüca'a'uvani hipatü que memüyüa memücatateüterima. Yacü xeicüa metenicu'erivani müme, ¹⁸ mecaniuyüriyarieni que memüteyumate yu'iyarisie, heiserie mepücahexeiyi Cacaüyari tucari müvapitüanicü, müme 'asimemücatematecü va'iyari müsese'icü. ¹⁹ Que memü'anene, müme yu'iyarisie mecaniximümüanani, mepüyuyetua memürucuyatüvenicü que memüteyucahive'erie, yamemüteyuriecacü naime tita mücati'itiya yuhesie mieme metehive'erietü. ²⁰ Peru xeme müpaü xepücate'u'üquitüarie Cürisitu hepaüsita. ²¹ Xüari hepaüsitana xepütemarie, hesiena xeteviyatü xepüte'u'üquitüarie tita yuri müraine,

Quesusisie que mütimasiücü. ²² 'Ayumieme que xemüte'u'üquitüarie, xequenanutihüna tita mütiye'i, xequeteneuhayeva que xemüyüacai meripai. Que mü'ane müpaü müyüane, mücü canitapünirümeni 'irümarique mütihive'eritüa. ²³ Yücü xe'anenetü püta xequenacüni, yu'iyarisie que xemüteyücühüave. ²⁴ Xehecuariyarietü que xemüyüa hicü, xequenacatüqui tita yücü müti'ane, tita mütiunetüarie Cacaüyari paü 'anetü. Müme tita yuri mürainesie memümiemete vahepaü heiseriemecü yaxequetenecahunü, Cacaüyari xe'ayexeyiatü xequeneyüaca.

²⁵ 'Ayumieme xequeteneuhayeva xete'itavatü. Yuxexuitü yuri xequeteneyutahüavi, tanaitü 'axeicüa temütaxevicü xei vaiyarisie temieme-tetütü.

²⁶ Xüca xeha'aca, 'aixüa püca'yüni xüca 'axa xeteyurieca. 'Aixüa püca'ane tau macayune xecayunütüavavecacu. ²⁷ Mücü meta, xepüca'ipitüaca Cauyumarie 'asimütiyurienicü.

²⁸ Que mü'ane mütinavayame quetiuhayeva tinavanetü. Queticumaüvani masi yumamacü 'aixüa tiyurienetü, tixaütü mürexeyanicü mütivamicuanicü müme memüteheuyehüva.

²⁹ Niuqui mütipünirüme xüca vayeyani xeteta, 'aixüa püca'yüni, masi xüca 'aixüa 'aneni xeniuqui 'iseiriyatü que mü'ane meiyehüva, müpaü xequeneutiyaneni püta, 'aixüa xemüvayurienicü 'enamete. ³⁰ Xepüca'ihiveritüaca Cacaüyari 'Iyarieya Mütiyupata. Mücü canixeseyütüni cümana xemu'inüasie mexi tucari ca'aye'ave quepaucua temüxünarieni.

³¹ Xequeteneuhayeva xehayusiüriyatü xeteyuca'uxive'erietü xeyuhaxüaviyatü xe'utihivatü 'axa xe'utiyyatü. Mücü naitü quetixani'erivani xehesüa, naitü 'axa müti'aneta. ³² 'Aixüa xete'u'iyaritü xequenacüni que xemüyuyurie, xequeneyunenimayaca, xequeteneuyehüvirieca, Cacaüyari que mütixehueyhüvirie xeme Cürisitusie tiviyatü.

5

Hecüaripa miemete vahepaü xequeneyüaca

¹ Mericüsü Cacaüyari xe'üquetü xequenacüni. Que mü'ane müxenaqui'erie nivemama vahepaü xequeneyüaca.

² Xeteyucanaqui'erietü xequeneu'uvani, yaxaicüa Cürisitu que mütatinaqui'erie, que mütiyuyetua tahesie mieme mümierienicü. Mavaritütü caniyuyetuanü 'ixatüatü Cacaüyari, 'inaqui'asitüatü.

³ Hipatü menivacumaüvani que mü'ane mücava'üya mücavacüna, mepüca'itiyatüca, yuhesie mieme metenihive'erieca naima. Masi que memüteyurie, mücü xepücacuxatani xeme, meuyevesecü müme Cacaüyarisie mieme memupasie müpaü memücateyuriecacü. ⁴ Hipatü müpaü mecateniyurieca, que temüteteviyasitüarieniqueyu xüca vahepaü teteyuriecaque. Yacü xei'cüa mecaniutiyaneni, mecaniyunanaimaca 'axa mü'anecü. 'Aixüa püca'ane müpaü xemüteyuriecacü, masi peuyevese pamüpariyusi xemipitüacacü Cacaüyari. ⁵ Teüteri mepüvacumaüva que mü'ane mücava'üya mücavacüna, mepüca'itiyatüca, nai mepütehive'erie yuhesie mieme. Tita mütihive'erie, mücü payexeyia yucacayari. 'Ipaü xequetenemaica, yunaitü müya memüteyurie, müme vahesie pücatinaque memaye'axüanicü Cürisitu tiva'aitüvame mayanicü, Cacaüyari meta. ⁶ Xevitü caxe'ucua mana 'eca niuqui vevietü. Müya

memüteyuricü, 'ayumieme Cacaüyari püvaheca müme memücayuvaüriya yamemütecahunicü. ⁷ Mericüte, xepücayuveviriyani vahamatü que memüteyurie.

⁸ Meripai yüvipa xepümiemetetücai, hicürixüa masi hecüaripa xemiemetetütü xenacüne Ti'aitamesie xeteviyatü. Hecüaripa miemete vahepaü xequeneyüaca. ⁹ Hecüariya que mütxuaveriya, 'ipaü catiniyurienemücü tevi. Naimecü 'aixüa catiniyurienemücü, heiseriemecü yacatinicamiemücü, yuri caniutainemücü. ¹⁰ Xequeneyü'üviya yaxemütehetimanicü tita mütinaque Ti'aitame. ¹¹ Xepücayuveviriyani müme yüvipa mieme memüteyurie vahamatü. Tixaü pücatitixuavere que memüteyurie. Masi xequenivahecüatani que memüteyurie. ¹² 'Avie que memüteyurie müme, püyuteviyasitüaniqueyu xüca 'icuxatanique. ¹³ Peru mücü naitü hecüasietü, masiücütü canayeitüarivani hecüaripa. Hecüariya canihücütüni tita masiücüme mürayeitüa naime. ¹⁴ 'Ayumieme müpaü paine,

'Ecü pemücusu

Quenanutanieri,

Müquite vasata

Quenanucuquexi,

Cürisitu

Camanihecüariyamücü.

¹⁵ 'Ayumieme xequeneyucuerivayurieca 'aixüa que xemüte'u'uva. 'Asimemücatemate vahepaü xepücayuaca, memütemaivave vahepaü xequeneyüaca püta. ¹⁶ Quepaucua xemüyüvave 'aixüa xemüteyurienicü, yemecü müpaü xequeteneuyuri, teüteri hicü miemete 'axa memüteyuricü. ¹⁷ 'Ayumieme 'asixecatayumatapaü xepücayuaca, masi 'aixüa xequetenemaica tita mütinaque Ti'aitame. ¹⁸ Xepücatarüvetüveni vinucü. Müpaü tiyurienetü pürucuyaneni xeicüa. Masi 'Iyaricü xequenehüpüneni püta. ¹⁹ Quepaucua xemüteyutahüave, Cacaüyari cuicarieya xequeneuticuica, nüavari Cacaüyari hepaüsita manuyüne, cuicari 'Iyarisie timieme hepaüsita manuyüne xequeneuticuica, xe'inüavatü Ti'aitame yu'iyarisie. ²⁰ Yuheyemecü naimecü pamüpariyusi xequenepitüaca Cacaüyari müta'uquiyari, Tati'aitüvame Quesusi Cürisitusüa xemümiemetecü.

Xeyuxevitü yaxequetenecahuni

²¹ Xeyuxevitü yaxequetenecahuni xemüteheiyehüviricü Cürisitu.

²² 'Ucari yaxequetenecahuni xecünama que memaitüca, yaxaicüa que xemütecahu Ti'aitame ti'aitacacu. ²³ 'Uqui 'uca mu'uya canihücütüni, yaxaicüa Cürisitu memüyutixexeüriva vamu'u canihücütüni. Mücüta canihücütüni que mü'ane yuvaiyari mutavicueisitüa. ²⁴ Memüyutixexeüriva yamecatenecahuni que müti'aita Cürisitu. Müpaürita yaxaicüa 'ucari yamequetecahuni que memaitüca vacünama sepa que mütitita.

²⁵ Xeme 'uquisi xequenivanaqui'erieca yü'ütama, Cürisitu mütivanaqui'eripaü memüyutixexeüriva, müyuyetuapaü mümierienicü vahesie mieme. ²⁶ Yuhesie mieme müvapatacü müpaü tiniuyurieni, va'itietü hacü niuquicü. ²⁷ Müpau pütuyuri yücümana, yühüxie müvati'uitüanicü memüyutixexeüriva visi me'aneneme, mecaheucuyüyvime, mecaheuviviravime, sepa tita müpaü müti'ane, masi memüpasiecacü püta vahesie mücarahüivanicü. ²⁸ Yaxaicüa neuyeveca

'uquisi memüvanaqui'eriecacü yü'ütama, yuvaiyari memütenaqui'eriepaü. Que mü'ane minaqü'erie yü'üya, mücü caniyunaqui'erieca. ²⁹ Tevi hasuacu püca'i'uxie yuvaiyari, masi piveriya piquemaritüa. Cürisitu yaxecüa püvayurie memüyutixexeüriva, ³⁰ vaiyarieya memühümecü. Vaiyarieya 'umeyarieya tepühüme tame. ³¹ Que maine, 'Ayumieme tevi püyupata, yuquemasi yuvarusi vahesüa püyeyani, yü'üyasie pütiviya. Memüyuhutacai xei vaiyari mepacüne meyuxevitü. ³² 'Icü niuqui masi canitürücaüyeni, sepa mü'aviesiecai. Cürisitu hepaüsita memüyutixexeüriva vahepaüsita nepaine. ³³ Mericüte xemeta yuxexuitü yunaitü yü'ütama xequenivanaqui'erieca xemüteyunaqui'eriepaü. 'Ucari meta, mequetevareuyehüvirieca yücünama.

6

¹ Türi xequeniva'enieca yu'uquiyarima Ti'aitamesie xeteviyatü. Müpaü xüca xeteyurieca püheiserie. ² Quetinivareuyehüvirieca 'aquemasi 'avarusi que maine, mücü 'aisica canive'emetüni. Müpaü paineta quename tixaütü tipitüarieni, müpaü haitü, ³ Müpaü petiyurienetü 'aixüa pepü'itüarieni 'epepüreutevini cuiepa, haitü.

⁴ Xemeta xemüva'uquiyarima xepücavahaxüatüaca yütüriyama. Masi xequenivaveriyani xeteva'üquitüatü xevara'imaiyatü que müreyeveşe yamütüyurienicü Ti'aitamesie tiviyatü.

⁵ Te'uximayatamete xequeniva'enieca müme memüxecusiyarima cuiepa, xeheumamatü xe'utiyüüacatü. 'Aixüa 'iyaricü xete'uximayatü, Cürisitusie mieme masi xecateni'uximayacacuni. ⁶ Vahüxie xeicüa xepücate'uximayaca teüteri xevanaqui'aritüanique. Masi Cürisitusüa miemete te'uximayatamete xemühümecü, yu'iyaricü yaxequeteneyurieca tita mütinaque Cacaüyari. ⁷ Xeyuvaüriyatü xequetene'uximayaca, que mü'ane Ti'aitamesie mieme müti'uximayapaü xeyüatü, teüteri vahesie mieme pücatixaü. ⁸ Müpaü xequetenemaica, yuxexuitü 'aixüa que memüteyurie, müpaü mecatenipitüariacunü Ti'aitame yativapitüacacu, sepa te'uximayatamete memühüme, sepa memüyunü'a.

⁹ Xemerita xemüvacusiyarima, yaxecüa xequenivayurieca. Xequeteneuhayeva xevamarivecatüatü, müpaü xetemaitü, que mü'ane müvacusiyari müxecusiyari 'axeicüa, mücü taheima pacave Ti'aitametütü, yücü pücativaxeiya teüteri.

Cacaüyari que mütiva'ixiparatüa yucuyaxima

¹⁰ 'Imatürieca ne'ivama, Ti'aitamesie xeteviyatü xequenetürücaritariieca, que mü'ane mütürücaüye xetürücariyacacu. ¹¹ Cacaüyari que mütiva'ixiparatüa yucuyaxima, mücücü xequeneyu-cuha'aritüaca cuyacü, xemüyüvavenicü xemüti'ucacü xecacuyuitüarietü Cayumarie 'irümarieyasata. ¹² Tameri teüteri tevaraye'unietü tepücatacuitüve. Masi te'aitamete, heiserie hexeyiamete, müme memüte'aita 'ena yüvipa naisarie cuiepa, 'iyarite memüyucuitüve tita 'axa müti'anesie mieme muyuavisie memuxuave, müme tevaraye'unietü püta tepütacuitüve. ¹³ 'Ayumieme xequenanu'üi Cacaüyari cuyaximama vatepüa naime. Mücücü xecaniyüvaveni xemeye'uniecacü sepa tucari 'axa mü'ane, xecaniyüvavecuni xemüti'unicü xecacuyuitüarivatü, naime xe'aye'atüame. ¹⁴ 'Ayumieme 'axequeteti'uca 'aixüa. Cuya que mürayuhüa, xemeta tita yuri müraine xequenecuxatani. Cuya tepüa

que müranacatücü yutavie capa 'u'axienicü, xemeta heiseriemecü yaxequetenecahuni. ¹⁵ Yucacaisie que müreuquexüa, xemeta xequeneyucuharütüaca niuqui 'aixüa manuyünesie xeteviyatü, 'aixüa que temütexeyarie manuyünesie. ¹⁶ Mücü meta, 'eyeume que müracaxu'u cümana müyucunarüma, xemeta yuri xequetene'erieca. Müpaü xepüyüvaveni xemitünicü naime 'axa mütiuca'iyari 'ürüteya mütaivave. ¹⁷ Cuya yumu'usie tepüa que müranaquesa, xemeta müpaü xequetenemaica, xemutavicueisitüariecü. 'Ixi para que müracue'e, Cacaüyari niuquieya xehexeyatü xequeneyucütüveni, 'Iyari que mütiyumiene mücücü. ¹⁸ Naimecü xequeneyunenevieca xequenevavirieca. Yuheyemecü nenevieri xequenepitüaca 'Iyarisie xeteviyatü. Müpaü xemüteyuriecacü, xequeneyühütüaca, yemecü xepücatehayevani xe'ivavirietü Cacaüyari yunaima teüterimama vahesie mieme. ¹⁹ Nehesie miemeta xequeneyunenevieca, niuqui nemüpitüariecacü quepaucua nemütaniuni, nenetatuatü nemihecüatanicü tita müti'aviesiecai niuqui 'aixüa manuyüne hepaüsita. ²⁰ Mücüsie mieme necaniniucametüni sepa tepüacü nemanutahüiya. Xequeneyunenevieca nemünetatuanicü niuquisie mieme, que müreuyevese nemütaniunicü.

Vaürisica que mütivareutanü'airixüa

²¹ Yaxemütemaicaacü xemeta que nemüranayemie que nemütiyuriene, naime yacatinixetaxatüamücü Tiqicu. Mücü canita'ivatüni teminaqui'erie. Tiparevivame yamüticamie canihücütüni Ti'aitamesie mütiviya.

²² 'Ayumieme xehesüa nepenunü'ani yaxemütemaicaacü que temüte'anayecü, xe'iyari mütuicariecacü.

²³ Cacaüyari müta'uquiyari, Ti'aitame Qesusi Cürisituta xüca mevapitüaca 'ivamarixi memüca'uximatüariecacü yu'iyarisie, xüca mevapitüaca memüyunaqui'eriecacü yuri mete'erietü. ²⁴ 'Aixüa mequete'u'iyarini müme yuheyemecü meminaqui'erie Tati'aitüvame Qesusi Cürisitu vahesie mieme yunaima vahesie mieme.

PIRIPUTARI Que Mütivarunü'airi Papuru

Vaürisica

¹ Papuru Timuteumatü tecanixevaüritüaca, te'uximayatamete tehümetütü Cürisitu Qesusisie mieme. Yunaitü Cacaüyarisie mieme xemupasie Cürisitu Qesusisie xeteviyatü Piripusie xemütama te'üviyamete teparevivamete, yunaime tecanixevaüritüaca. ² Cacaüyari müta'uquiyari, Ti'aitame Qesusi Cürisitumatü xüca 'aixüa mete'u'iyarini xehesie mieme, xüca mexepitüaca yu'iyarisie xemüca'uximatüariecacü.

Papuru que mütiyuneneviecai yuri memüte'erie vahesie mieme

³ Pamüpariyusi necanipitüaca necacaüyari quepaucua nemüxeha'erivani. ⁴ Quepaucua nemivavirie yunaime xehesie mieme, nenetemavietü necaninenenevieca neheyemecü. ⁵ Pamüpariyusi necanipitüaca xeme tame temütaxevicü hicü tanaitü niuqui 'aixüa manuyüne tecuxatatü yaxaicüa matüaripaü. ⁶ 'Ipaü yuri netini'erieca, que mü'ane misutüa xecuyuitüvatü 'aixüa xemütetyuriecacü, mücütütü catinaye'atüamücü tita mütiyuriene tucari 'aye'ayu quepaucua Cürisitu Qesusi munuani. ⁷ Caniheiserietüni 'ipaü nemütinemaicacü yunaime xehepaüsita, nemüxenaqui'eriecü 'aixüa 'iyaricü. Xeme neta tanaitü tepütaxevi tetemaitü 'aixüa que mütiuca'iyari Cacaüyari, ne'anutahüiyacacu niuqui 'aixüa manuyünesie mieme ne'utaniucacacu ne'ihēcüatüatü niuqui que mütilheiserie. ⁸ Cacaüyari catinihecüatani que nemütixexeyamücü yunaime, Cürisitu Qesusipaü netinemaitü. ⁹ 'Ipaü necatininenenevieca, xeme masi yemecü xeteyucanaqui'erietü xemacüncü heiseriemecü xetemaivavetü, nai xetemaitü que müreyevese yaxemütetyuriecacü, ¹⁰ xemüyüvavenicü xemipatacü tita 'aixüa müti'ane tita 'axa müti'ane que xemüte'imate. Müpaü xeteyurieyu, tucari 'aye'ayu quepaucua Cürisitu munuani canimasiücücamücü que xemücateseviximarieca, xehesie que mücarahüivani. ¹¹ 'Ana heiserie xecanipitüariecacuni, que mütiyupitüva Qesusi Cürisitu. 'Ana mücücü visi 'anetü canayeitüariemücü Cacaüyari, 'aixüa catinicuxaxasivamücü hepaüsitana.

Xüca ne'ayeyurini Cürisitu 'aixüa canicuxaxasivamücü, que mutayü

¹² Ne'ivama nepütixetaxatüaniqueyu que nemüranayetüa hepaüsita, müpaü xemütemaicacü, 'aixüa puyü masi vaüca mü'enierienicü niuqui 'aixüa manuyüne. ¹³ Yunaitü cuviyexunu quita miemete hipatüta yunaitü müpaü mepütehetime quename Cürisitusüa nemiemetütü ne'anutahüiya. ¹⁴ 'Ivamarixi 'esivatücacu yunaitü menesiha'erivatü que nemüranutahüiya, Ti'aitamesie meteviyatü mecaniyuvaüriyani masi vaüca Cacaüyari niuquieya memücuxatanicü mecaheumamatü meytatuatü.

¹⁵ Hipatü siepüre 'asita me'ütesatü meyucuicutü mepütēcuxata Cürisitu hepaüsita, hipatü püta 'aixüa mete'u'iyaritü mepütēcuxata. ¹⁶ Müme menesinaqui'erietü mepütēcuxata müpaü metemaitü, ne niuqui 'aixüa manuyünesie mieme nemutaniucacü, 'ayumieme nepüyüane. ¹⁷ Hipatü püta mepütēhecüata Cürisitu hepaüsita mevara'ivacutü hipame, va'iyari cayuxevicacu. Que memütetyurie, müpaü mepütēcü'eriva,

masi vaüca nepü'uximatüarica ne'anutahüiyatü. ¹⁸ Sepanetü que memüteyurie, Cürisitu canicuxaxasivani. Ne 'ayumieme nepünetemavie, sepa memütecuxata yacü xeicüa meyüatü, sepa yuricü meyuvaüriyatü memüyüa.

Mücü meta, nepücatihayevani nenetemavietü. ¹⁹ Müpaü nepütimate, 'icü naitü 'aixüa püyüni nemütaviceisitüaricü xeyunenevievacacuxe, Qesusi Cürisitu 'iyarieya nesituicacacu. ²⁰ 'Ipaü yemecü yuri nepüti'erie neta'icuevatü, 'uxa'atüni varie nepücateviyasitüaricü. Masi Cürisitu que mütive'eme canimasiücücamücü yaxaicüa meripaipaü. Menesixeyatü nevaiyarisie que nemütiyueica nenetatuatü, teüteri müpaü mecatenimaicacuni sepa nemayeyurini sepa nemümü. ²¹ Sepa nemayeyuri, Cürisitu 'aixüa canicuxaxasivamücü. Sepa nemümü, masi 'aixüa caniyümücü. ²² Nevaiyarisie ne'uyeicacacu xüca tixaütü tiutixuavere neti'uximayacacu, quesü yüni. 'Asinepücatimate que mü'ane masi 'aixüa müyüniqeyu. ²³ 'Esimacuyeva nepüyüane. Nepünevaiyariya nemüyemiecü Cürisitumatü mana nemeyeicanicü. Müpaü masi 'aixüa pü'aneniqueyu. ²⁴ Perusü xehesie mieme caneyeveca masi nemünehayevacü 'ena nevaiyarisie netiviyatü. ²⁵ Hicürixüa nepüretima que nemütiyuricü, müpaü necatinimaica nemünehayevanicü. Yunaimexehesüa necaninehayevamücü nexeparevietü masi vaüca xemüyüvavenicü, xemüyutemamavievacü yuri xete'erietü. ²⁶ Müpaü xüca netiyurieneni, Cürisitu Qesusisie xeteviyatü yemecü xepüyüvaveni 'aixüa 'ane xemütemaicacü xenesiha'erivatü, quepaucua xehesüa nemunuani tavari.

²⁷ 'Ipaü xeicüa xequeteneyurica, que müreyeveve yamütiyurienenicü heixeyatü niuqui Cürisitu hepaüsita 'aixüa manuyüne, müpaü xequeteneu'uvani cuiepa. Xüca müpaü xeteyurica, sepa xehesüa nemeyeicani nexexeyatü, sepa tevapai nemeyeica xehepaüsita ne'ematü xeicüa, müpaü necatinimaicamücü xemüseyüenicü 'iyari xehexeyatü müyuxeve, yaxaicüa xetecu'erivatü yunaitü xemüyucitüvecü capa xe'unavaiyarienicü titasie yuri xemüte'erie niuqui 'aixüa manuyüne que maine, ²⁸ xepüca'uti'yüüacani quepaucua müme memüxe'aye'unie memüxemariutani. Müpaü xeteyurietü 'inüari xenacünicuni vahepaüsita, que memüteheuyexüriyani. Xemeta yuhesie mieme 'inüari xepacüne que xemütetaviceisitüaricü Cacaüyari xetaviceisitüayu. ²⁹ Cürisitusüa xemümiemetecü xepupitüarie yuri xemüte'eriecacü hesiena, masisü cuxi xepupitüarie xemütectuinitüaricü hesiena mieme. ³⁰ Yaxaicüa nehepaü xequeteneyucitüveni hicü, que xemünetexeyacai yanetinemieneme, hicüta que xemüte'enana quename yanetinemiene.

2

Cürisitu tixaütü catihücütü que müratüa, 'arique ve'eme que müratüa

¹ Caniyuritüni, Cürisitusie teteviyatü tecanituicarieca tecaninütüarica que temütetacanaqui'erie, 'Iyarimatü tecanitaxevini tanaitü, tetenitacanenimayaca que temüte'u'iyari. ² 'Ayumieme nepaine, xüca müpaü 'aneni, xequeneyevacüatüa xenesitemavieriyatü. Yaxaicüa xequeteneyumaica, yaxaicüa xequeteneyucanaqui'erieca, yuhepaü xequetenecü'erivani, xequeneyuvaüriyani yu'iyarisie xemüyuxevinicü. ³ Hipame xevara'ivacutü xepüyüüaca, teüteri xehepaüsita 'aixüa memutiyanenicü xeicüa xepüca'yüaca. Vavemete

masi xequeniva'erieca hipame, xeme püta tixaütü xecatehümetüme xequeneyu'erieca yücümana. ⁴ Yuxexuitü xeme xepücatecuvautüveni tita xehesie mütimieme xeicüa. Tita hipame vahesie mütimieme püta xequetenecuvautüveni.

⁵ 'Ipaü xequeteneyumaica yu'ivama xevara'erivatü que mütiyumate Cürisitu Quesusisie tiviyatü.

⁶ Cacaüyari que mü'ane,
Mücü yaxecüa pü'anecai.
Peru müpaü pücaticu'erivacai
Quename 'aixüa yüniqeyu
Xüca Cacaüyaripaü ve'eme
'Ayuyeitüanique,
Sepa müyüvecai.

⁷ Catiniuhayeva
Heiserie hexeyatü
Que mü'ane vaüriyarica
Müti'uximayapaü 'anetü
Nayuyeitüani.
Teüteri vahepaü 'anetü
Nayani.

⁸ Mericüsü
Xeiyarietü
Tevipaü 'anetü
Tixaütü catihücütütü
Canayuyeitüani.
Yacatinicamiecaitüni
Sepa mumü,
Curuxisie caniumierieni.
⁹ 'Ayumieme Cacaüyari
Ve'eme caneyeitüani.

Canipitüani
Visi mütimarivanicü
Que mü'ane mühücü
Hipatü que memücatemarivapaü.

¹⁰ 'Uxa'atüni varie
Quepaucua Qesusi
Mütahüavarieni
Que mü'ane mühücü,
Müpaü que mütimariva
'Ana yunaitü
Mecanicatunuma'uicuni
Nenevieri mecanipitüacuni
Taheima memütama
Cuiepa memütama,
Cuietüa memütama,

¹¹ Yunaitü
Mecaniyutahecüatacuni,
Que memüteheitima
Qesusi Cürisitu
Quename Ti'aitame hücü,
Me'utiyuatü.
'Ana 'aixüa canicuxaxasivamücü
Cacaüyari müta'uquiyari.

Cuiepa memütama que temütevahecüatüa

¹² Xemeta nenaqui'erima, müpaü nepütixetahüave, yuheyemecü yaxetenicahucaitüni xehesüa neheyeicacacu. Hicü tevapai neheyeicacacu masi vaüca peuyevese yaxemütecahunicü Cürisitupaü. Yaxequeteneyurica que müreuyevese yaxemüteyuriecacü mexi xetavicueisitüariexime, peru xeheumamatü xe'utiüyüacatü.

¹³ Cacaüyari canihücütüni que mü'ane yamütiyuriene xesata, xecuyütüvatü xemüyuvaüriyanicü, 'arique meta yaxemüteyuriecacü. Que mütixecuyütüva yacatinüyümücü que mütinaque.

¹⁴ Müpaü nai yaxequetenecahuni, xecaniuquixietü niuqui xecaxüatüatü. ¹⁵ Müpaü xeteyuriecacu, xehesie pücarahüivani, xepüca'inüca tita 'axa müti'ane. Masi Cacaüyari nivemama xecanacünicuni, xepücaseviximariECA teüteri vasata xe'u'uvatü va'iyari mütütüni memeuyexüri. Vasata xe'u'uvatü xecanivahecüariviyani, xuravesixi que memütehecüarivie cuiepa. ¹⁶ Niuqui xecanexeiyani varanutanieritüvame. 'Ayumieme 'aixüa 'ane netinimaicamücü nexeha'erivatü quepaucua tucari maye'ani, quepaucua Cürisitu munuani. Xehesie catinimasiücücamücü 'ana, xüanacüa que nemücatiunanausa xüanacüa que nemücati'uximaya. ¹⁷ Xeme yuri que

xemüte'erie, Cacaüyari xecanayexeiya yaxecüa que mü'ane mavari müvevi meixeiypaü yucacaüyari. Hesiena mieme xeteni'uximayaca. Xüca ne'umierieni müpaü yuri xemüte'eriecacü, nexuriyacü xüca xemavari 'uxurimarieni, mücücü necaninaqui'acamücü. Xeme yunaitü que xemüteyutemamavie, ne xehepaü necaninetemavieca. ¹⁸ Mericüte xemerita yaxecüa xequeneyutemamavieca, 'axeicüa temütatemamaviecacü.

Timuteu 'Epapüruritu que memüteyurieniquecai

¹⁹ Ti'aitame Qesusisie netiviyatü 'ipaü nepüticu'eriva, yareutevitü xehesüa nepenunü'ani Timuteu, ne'iyarisie nemütürücariyarienicü nere-timaima xehepaüsita. ²⁰ Xeime nepücahexeiya hepaüna tiuca'iyarime, mücü xecüa 'aixüa 'iyaricü caniyu'iyaritüacamücü xehesie mieme. ²¹ Hipatü yunaitü tita vahesie mütimieme xecüa metenicuvautüveni, tita Cürisitu Qesusisie mütimieme mepücatecuvautüve. ²² Xeme xepi-mate 'iya, que müti'inüasie que mütimasiücü, xepütemate nehamatü que müti'uximaya niuqui 'aixüa manuyüne tetcuxatacacu, ranive yuque-masimatü müti'uximayapaü. ²³ 'Ayumieme 'ipaü nepüticu'eriva, nepenunü'ani cuitü neretimaima que mütiyüni nehepaüsita. ²⁴ Ti'aitamesie netiviyatü yuri nepüti'erie cuitüva nemüyemiecü neta.

²⁵ Müpaüta netinicu'erivani, peuyevese ta'iva nemanunü'anicü xehesüa 'Epapüruritu. Mücü nehamatü catini'uximayaca, tahamatü tecanicuyaxitüni. Xeme xecaneiyenü'ani nehesüa munesipareviecacü que müreuyevecai. ²⁶ Yunaime nixexeyamücüni, niyuhiveriecaitüni xemu'enanacü que müticuyecai. ²⁷ Tasüari catinicuyecaitüni, 'esivatücacu caniumüni. Masi Cacaüyari nitinenimayata, 'axeicüa nesinenimayatü neta, capa nenetihiverieme tavari nenetihiveriecacü.

²⁸ 'Ayumieme necaninevaüriyani nemenunü'anicü xemüyutemamaviecacü xeme tavari xe'ixeyatü, neta necanehivierietü nemayanicü. ²⁹ Hicüri xequenautanaqui'erie Ti'aitamesie xemüteviyacü, vaüca xequeneyutemamavieca xehe'erivatü. Müya memü'anene vavemete xequeniva'erieca. ³⁰ Cürisitusie mieme ti'uximayatü caniumüni tüma.

Yücümana caniyucuerivayuriecaitüni meye'atüanicü que müreyevecai xemünesiparevieniquecaicü.

3

Heiserie nepexeiya que mütivaiyacü

¹ Mücü meta ne'ivama, xequeneyutemamavieca Ti'aitamesie xeteviy-atü. Tavari 'ipaü netixe'utürietü, nepünevauriya, niuquicü nepüca'uxive. 'Aixüa caniyümücü masi xehesie mieme xecueriva'anenecacu. ² Xequeneyucuerivayurieca müme nemüvaxatacai 'axa memüteyurie vahepaüsita, müme süicüri vahepaü memüca'itiyatüca, müme vahepaüsita. Xequeneyucuerivayurieca que memütexe'inüaritüacu vitequiyacü. ³ Tame püta Cacaüyari 'inüarieya tepexeiya, tame püta tepühüme Cacaüyari temayexeiya 'Iyari que maine. Tame taheyemecü tecaninaqui'aca Cürisitu Qesusisie temüteviyacü. Mücü meta, yuri tepücate'erie herie miemesie. ⁴ Müme que memü'anene herie miemesie yuri memüte'erie, neta müpaü necani'aneni. Xüca xevitü müpaü ticu'erivani quename yüve herie miemesie yuri müti'eriecacü, ne masi necaniyüveniqueyu. ⁵ Ne'utinüivaca 'atahairieca tucarisie necani'inüasieni Huriyusixi vaxitequiyacü. 'Ixaheri teüteriyari vahesie Venicamini nuivariyarisie necaniyeyani. Hepürayu teviyari necanihücütüni Hepürayusixi vahesie nemüyetüa. 'Inüari niuquiyarisie que nemütiviyacai, Pareseu necanihücütücaitüni. ⁶ Que nemütinevauriyacai yaneticamietü, necanivataveveyacaitüni memüyutixexeürivacai. Heiserie que nemürexeyacai 'inüari niuquiyarisie yaneticamietü, nehiesie pücarahüivacai yemecü. ⁷ Perusü Cürisitusie nemütiviyacü müpaü nepütinemat, mücü nai netiniutatümaiya, naime cümana 'aixüa nemü'itüarieniquecai. ⁸ Mücü meta, sepa que mütitita, naitü tiniutatümaiarieni que nemütixeiya, müpaü nemütinemat, masi yemecü 'aixüa necani'itüariemücü ne'imaitü neti'aitüvame Cürisitu Qesusi. Mücüsie nemümiemecü 'ari naime netiniutatümaiya. Sepanetü, mücü naitü xasi xEICÜA canihücütüni que nemütixeiya. Necaninevauriyani masi Cürisitu nehexeyatü nemayanicü, ⁹ hesiena netiviyatü yanepütixeyariecaqueyu xEICÜA. Necümana heiserie nepücahexeiya, 'inüari niuquiyarisie yaneticamietü heiserie nepücanepitüa necümana. Masi heiserie que nemürexeyia, Cürisitusie yuri nemüti'eriecü püta heiserie necanexeyiani, Cacaüyari heiserie que münetipitüa yuri nemüti'eriecü. ¹⁰ Ipaü xEICÜA nepütinevauriya, nemimaicacü Cürisitu, nehiesie nemimaicacü türücariyaya cümana müranuquetüarie, ne hamatüana temütaxevinicü que mütiucuinixü netimaitü, hepaüna ne'aretü nemayanicü mücü que 'aretü matüa 'umierieca. ¹¹ Necanaye'aniqueyu xEICÜA nemanucuquetüarienicü müquite vasata.

Que mütiunanausacai, he'ivanique

¹² 'Acuxi müpaü nepüca'ane, 'acuxi nepüca'aye'ave. Cürisitu Qesusi pünesi'u'axixü, neta nemi'axenicü tita münetimini. 'Ayumieme nepünemexütüa, yanemüraye'anicü. ¹³ Ne'ivama, ne'aye'ame nepücaner'erie cuxi. Peru siqueresü 'ipaü netiniyurienei, nenetümaiya nesutüa mieme, necaninetatüani masi hicü nemi'axenicü neyeta mieme. ¹⁴ Yanetiunanausatü nepünemexütüa neme'ivacü, Cacaüyari

que münetiuta'ini taheima miemecü nemü'ayumiemetünicü Cürisitu Quesusisie netiviyatü.

¹⁵ Quetapaümetü temüseseyüye 'ipaü tequetecu'erivani. Xüca yücü xetecu'erivani, Cacaüyari yacatinixehecüatüamücü. ¹⁶ Que temüte'aye'axüavave, müpaü yatequetecahuni.

¹⁷ Ne'ivama 'axeicüa xequenene'üqueni ne que nemütiyuriene. Tame 'inüari tecanihümetüni. Müme tahepaü memüte'u'uva, müme xequenivaxeyani. ¹⁸ Yümüiretü que memüte'u'uva, mecaneye'unieca Cürisitu que mütiumierie curuxisie. Vahepaüsita müixa netinixecuxaxatüvacaitüni, hicüta yaxeicüa nepaine ne'utasuatü. ¹⁹ Müme que memüte'aye'axüani, menica'unariecuni xEICÜA. Yuhuca mecanayexeyani yucacaüyaripaü. Visi me'aneneme mecaniyuxatani quepaucua müpaü memüüa que temüteteviyasitüarie. Cuiempa timiemecü xEICÜA mecatena'erivani. ²⁰ Tame püta muyuavisie tecaniquiecataritüni. 'Ayumieme tecanicuevieca tasivicueisitüvame Ti'aitame Qesusi Cürisitu 'umamiecü. ²¹ 'Iya yücü 'aneneme caneyeitüamücü tavaiyari. Hicü tixaü tecatehümetütü 'icü tavaiyarisie tecaniu'uvani. Peru 'ana yuvaiyaripaü 'aneneme caneyeitüamücü, visi 'anetü que mütiyueica mücü. Müpaü tiniyuriemücü yütürücariyacü. Müpaü titürücaüyetü caniyüveni naime yaticamieme mayeitüanicü, mücü que müti'aita.

4

Yuheyemecü xequeneyutemamavieca Ti'aitamesie xeteviyatü, que mutayü

¹ 'Ayumieme nepaine, Ti'aitamesie xeteviyatü xecacuyuitüarivatü xequeneuti'uti, nenaqui'erima. Müpaü nepütixecühüave nexexeyamütü ne'ivama nemüxenaqui'erie. Xeme xecanihümetüni xemünesitemavieritüa, xehesie catinimasücünü que nemüreuyehüvyarie. Yaxeicüa ve'eme muma que mütiuhanitüariva, neta necanixehexeyani xeme ne'inüaritüme.

² Neuxei 'Euhuriya, neuxei Sinitique, vaüriyarica necanixepitüaniqueyu yaxeicüa xemütëyumaicacü xeca'ütesatü Ti'aitamesie xeteviyatü. ³ 'Ecü meta nehamatü yuricü pemichuhanane hararu, nepümasitavavirieniqueyu 'ecü pemüvapareviecacü mücü 'ucari. Nehamatü 'axeicüa tepütacuitüvecai niuqui 'aixüa manuyüne tecuxatatü, Cüremenitimatü hipameta vahamatü nehapaü te'uximayatamete. Müme mepacayasarie quename tucari mehexeya.

⁴ Mericüte, yuheyemecü xequeneyutemamavieca Ti'aitamesie xeteviyatü. Tavari nepaine, xequeneyutemamavieca. ⁵ Yunaitü teüteri mequexexeyani xeca'ayu'eririyacacu. Ti'aitame hura caniyueicani.

⁶ Xepücayu'iyaritüaca tixaütü hepaüsita. Masi naimecü xeyunenevetü xe'ivavirietü pamüpariyusi xe'ipitüatü, yaxequeteneutahüavi Cacaüyari tita xemüte'ivavirie. ⁷ 'Ana Cacaüyaritütü nixepitüacamücü yu'iyarisie xemüca'uximatüariecacü. Müpaü tixepitüatü cani'üviyacamücü xe'iyari, sepa xeme 'asixemücatemate que mütiyüveni mi'üviyanicü. Que xemütëyücühüavesie canixe'üviyacamücü Cürisitu Qesusisie xeteviyacacu.

'Icü hepaüsita xequeteneyücühüaveni, que mutayü

⁸ Mücü meta, ne'ivama, naitü yuri müraïne, naitü müreyehüvyarie, naitü mütheiserie, naitü müti'itiya, naitü visi mü'ane, naitü 'aixüa maine,

sepa que mütitita xüca 'aixüa 'aneni xüca 'aixüa ticuxaxasivani, mücü hepaüsita yaxequeteneyücühüaveni xeme.

⁹ Que xemüte'u'üquitüarie, que xemüteyeturiyarie, que xemünete'u'eni, que xemünete'uxei yanetiurienecacu, müpaü yaxequeteneyurieca. 'Ana que mü'ane müxepitüa yu'iyarisie xemüca'uximatüariecacü, mücü Cacaüyaritütü xehamatü caniuycamücü.

Piriputari que memüte'imicuacai

¹⁰ Ti'aitamesie netiviyatü yemecü nepünetemavie tavari xemisutüacü xenesiha'erivatü. Süricü xepünesiha'erivacai, masi pumavecai xevitü xeme müyüvecai tixaütü mütiyurienicü. ¹¹ Ne nereueyhüatü nepücahaine. Nepü'iyamate ne'iyari 'aixüa müyünicü necümana, sepanetü que nemüranayemie. ¹² Nepü'iyamate tixaü necatihücütütü, vaüca nerexeyatüta nepü'iyamate. Naimecü yanepüretima nemütahuxanicü nemühacamünicü vaüca nemürexeyanicü tixaütü nemücarexeyanicü nepü'iyamate. ¹³ Naime necaniquemaca Cürisitusie netiviyatü, 'iya nesitürüariyacacu. ¹⁴ Siepüre 'aixüa xepüte'uyuri nehamatü xeyuxeviriyatü que nemüti'uximatüariecai.

¹⁵ Xeme Piriputari müpaü xepütemate que mütiuyü quepaucua niuqui 'aixüa manuyüne musutüarie cuxaxasivatü, Maseruniya quepaucua nemeyetüa. 'Ana memüyutixexeürivacai mepücanesipareviecai. Mepücanetemicuacai neheixeyatü nemayanicü, xeme xEICÜa xepünetemicuacai. ¹⁶ Tesarunicapai neheyciacacu tita nemüreyehüacai xepünete'utanü'airi heiva hutarieca. ¹⁷ Neticuvaunetü tavari yaxemüneteminicü nepücahaine. Nepüticuvaune tita mütixemaquieri püta mayanicü. ¹⁸ Necanitanaqui'erieniri xe'imiquieri naime, cananuyuhayevani. Catinaye'ani tita nemüreyehüacai, 'Epaüruritu nesi'ü'ütüacu tita xemüteheyenü'a. Que xemüte'uyuri, mücü visi mu'üapaü caninaqui'erivani, mavari münaqui'eriva canihücütüni, caninaqueni Cacaüyari. ¹⁹ Mücü meta, necacaüyaritütü catinaye'atüamücü tita xemüteheuyehüaca hepaüsita naime, vaüca mürexeyacü visi 'aneneme, müpaü que mütimasiücü Cürisitu Qesusisie. ²⁰ Cacaüyari müta'uquiyari 'aixüa queticuxaxasivani yuheymecü. Canise'ini 'icü niuqui.

Vaürisica que mütivarunü'airixüa

²¹ Xequenivavaüritüaca Cacaüyari teüterimama yunaime, Cürisitu Qesusisie temüteviyacü. Nehamatü memü'uva ta'ivama menixevaüritüaca. ²² 'Ena yunaitü Cacaüyari teüterimama mepüxevaüritüa, müme meta Sesaxisüa miemete cuviyexunusixi.

²³ Ti'aitame Qesusi Cürisitu xüca 'aixüa tiuca'iyarini xe'iyarisie mieme. Müpaü xEICÜa cani'aneni.

CURUSETARI Que Mütivarunü'airi Papuru

Vaiirisa

¹ Ne Papuru, ta'iva Timuteumatü, tecanixevaüritüaca. Nü'ariecame necanihücütüni Cürisitu Quesusisie mieme, müpaü mütinaquecü Cacaüyari. ² Tecanixevaüritüaca ta'ivama yuri xemüte'erie Curusetari, Cacaüyari teüterimama xemühüme Cürisitusie xeteviyatü. 'Ipaü teputiyuane, Cacaüyari müta'uquiyari Tati'aitüvame Quesusi Cürisitumatü xüca 'aixüa mete'u'iyarini xehesie mieme, xüca mexepitüaca yu'iyarisie xemüca'uximatüariecacü.

Que mütitavaviri Cacaüyari, müvapitüanicü memütemaicacü 'Iyarisie timieme

³ Tetanenevietü, taheyemecü xehepaüsita pamüpariyusi tecanipitüaca Tati'aitüvame Quesusi Cürisitu 'uquiyarieya, Cacaüyari hücütüme. ⁴ Teniu'ena yuri que xemüte'erie Cürisitu Quesusisie, que xemütevanaqui'erie Cacaüyari teüterimama yunaime. ⁵ Müpaü xetenyurieca 'amuvecü tita xehesie mieme müti'üviyarie taheima, yaxete'icuevietü. Xeme meripai xeniu'enanani que müti'üviyarie, cuxaxasivacacu niuqui 'aixüa manuyüne que mütivaiyacü. ⁶ Mücü niuqui canixe'uta'axiyani. Naisarie cuiepa catinitixuaverirümeni, canitaverirümeni yaxecüca que mütiuyü xehesüa. Niuqui caniusutüarieni 'iya tucarisie quepaucua xemu'enana, quepaucua xemütehetima yuricü 'aixüa que mütiuca'iyari Cacaüyari, ⁷ 'Epapüraxi que mütixe'uta'üquitüa. Mücü tahepaü catini'uximayatametüni, tecaninaqui'erieca, yacatinicamieni Cürisitu parevivameya hücütütü xehesie mieme. ⁸ 'Iya cataniutahecüasitüiya que xemüteyucanaqui'erie 'Iyarisie xeteviyatü.

⁹ Yatetemaitü 'anapai hicüque, tame 'ayumieme tepücatehayeva tetanenevietü xehesie mieme, müpaü tete'ivavirietü Cacaüyari, xemühüpünicü yaxetemaitü tita mütinaque Cacaüyari, naimecü xetemaivavetü, 'Iyarisie timieme xetemaitü naimecü, ¹⁰ 'axemu'uvanicü meta que müreuyevese Ti'aitamesüa miemete memü'uvanicü, xe'inaqui'asitüatü naimecü. Tepivavirie mütiutixuxuaverenicü 'aixüa xeteyuriecacu naimecü, xemütivaverirümenicü que xemüte'imate Cacaüyari. ¹¹ Tepivavirie xemütürücariyarienicü, naimecü xetürücavitü, 'iya que mütitürücaüye marivetü, para xemüyüvavenicü xemüte'uca'enivanicü, 'exemüteheutevinicü xecaha'atü, ¹² xeyutemamavietü pamüpariyusi xemipitüacacü ta'uquiyari. 'Iya yüvemete catanayeitüani, tahesie mütinaquenicü tita mütinaqueni Cacaüyari teüterimama vahesie, hecüaripa me'u'uvacacu. ¹³ Cataniutavicueisitüani Cacaüyari, yüriya heiserie mücahexeiyanicü tahepaüsita. Cataniupata, que mü'ane münaqui'erie tati'aitüvame mayanicü, nu'ayatütü. ¹⁴ Mücüsie teteviyatü tecaniuxünarieni, que mütareuyehüviri 'axa temüte'uyuricü.

Cürisitu mumücü, que temüte'upitüarie 'aixüa temütexeyarienicü

¹⁵ Tepücaüvave temixeyacü Cacaüyari, peru 'iya cani'üquisicayatüni. Canive'emetüni heiserie hexeyatü tita mütiunetüarie hepaüsita. ¹⁶ Hesiena tiviyatü, naitü tiniunetüarieni, tita taheima mütimieme, tita cuiepa mütimieme, tita temütexeiya, tita temücatexeiya meta, vavemete,

müme memüva'uquiyarima, te'aitamete, müme heiserie memexeyia, naitüri tiniunetüarieni 'iya 'inetüacu. Hesiena mieme tiniunetüarienita. ¹⁷ 'Iya 'acaniuyeicacaitüni tixaütü catinetüarievecacu cuxi. Naitü catiniyuevini 'iyasie tiviyatü. ¹⁸ Mücü meta, tame temütatixexeüriva tevi vaiyarieypaü te'anenecacu, 'iya canitamu'utüni, tisütüvame hücütütü. 'Iya müquite memanucu'uni vamexüacame canihücütüni, naimecü ve'eme mayanicü. ¹⁹ Cacaüyari que mütiyuvaüriya, naitü que 'anetü mühücü Cacaüyari, mücü Cürisitusie 'acaniuveni. ²⁰ Müpaüta tiniuyuvaüriya, mipatacü naime Cürisitu yatiyurienecacu, para naitü 'aixüa mütixeyarienicü 'iya que mütixeyia. Curuxisie yuxuriya que mütiutayauri, pipitüa tita cuiepa mütimieme tita taheima mütimieme hamatüana 'aixüa memüteyuxeianicü.

²¹ Xemeta 'anapai xepüyupatacai xaüsie miemete xe'ayuyeitüatü. Que xemüteyücühüavecai, xecani'uxive'eriecaitüni mexi 'axa xeteyuriecai. Hicürixüa 'aixüa xetexeyarietü xecanayeitüarieni, ²² 'iya tevitütü yuvaiyarisie mumücü. Müpaü tiniuyurieni müxe'aye'atüanicü Cacaüyari huxie, hesiena mieme xepasiecacu, xecaseviximariecacu, xehesie carahüivacacu. ²³ Müpaü catiniyümücü xücate xeyuhayeva yuri xete'erietü, xetesariya türücaüyecacu xehetüa, xeseiriyarietü xecacuyaximetü, masi xe'icuevietü tita mütixata niuqui 'aixüa manuyüne. Xecani'enieni 'iya niuqui, canihecüasieca naisarie que müranetüarie muyuavitüa. Ne Papuru neniuhürütüarieni hepaüsitana.

Papuru que mütiuhürütüarie nuivarite vahesie mieme

²⁴ Hicüsüari ne necaninetemavieca sepa nemü'uximatüarie xehesie mieme. Necaneye'atüani tita müreuyevese nemü'uximatüariecacü, Cürisitu que müti'uximatüarie. Nevaiyarisie müpaü netiniyurieneni 'iya vaiyariesie mieme, memüyutixexeüriva mehümetücacu. ²⁵ Ne vaparevivame necanayani, Cacaüyari que münetiuhürütüa xehesie mieme, 'aye'arücamecü nemüticuxatanicü Cacaüyari niuquieya. ²⁶ 'Iya niuqui cani'aviesiecaitüni. Tucari manucatüasie pücamasiücücai, teüteri quepauca memanüticü müpaü mepücatemaicai. Masi hicü masiücütü canayani, Cacaüyari teüterimama müpaü memütemaicacü. ²⁷ Cacaüyari niuyuvaüriya müpaü mütiva'üquitüanicü müme, vaücavamecü visi que müti'ane 'icü niuqui mü'aviesiecai, que mütimarive nuivarite vasata. Cürisitu xehesie catiniviyani, 'ayumieme xecanicuevieca visi müti'ane. Mücü canihücütüni niuqui mü'aviesiecai.

²⁸ Tame tecanihecüatani Cürisitu, que temütevacu'imaiya yunaimeteüteri, que temüteva'üquitüa yunaimeteüteri tetemaivavetü naimecü, temüvaraye'atüanicü yunaimeteüteri me'aye'arücame Cürisitusie meteviyame. ²⁹ 'Ayumieme netinine'uxitüaca, yemecü neti'uximayatü, 'iya türücaüyemecü que münetiuyütüa.

2

¹ Neuyevaca xemütemaicacü vaüca que nemütine'uxitüa xehesie mieme, Rautiseyatari vahesie mieme meta, hipameta queyupaümetü memücanesixeyavave vahesie mieme, ² va'yari mütuicarienicü, memüyutaxeüvecü meyunaqui'erietü, memeuca'unicü yemecü yametemaitü que mütiheiserie, memeitimanicü tita Cacaüyari müti'avietacai. Mücü Cürisitu canihücütüniri, ³ hesiena mü'aviesiecü nai que müreucave Cacaüyari, que mütimate que mütimaive. ⁴ İpaü nepaine,

xevitü pücatixe'irüviyani visi tiuniütü xeicüa. ⁵ Sepa nevaiyarisie xehesüa nemexa'uyeica, ne'iyarisie püta xehesüa neniuyeicani nenetemavietü, nexexeyatü 'aixüa xete'aitüariecea, xesese'ime yuri xete'erietü Cürisitusie.

⁶ Qesusi que xemüteyeturiyarie Ti'aitametüme Cürisitütüme, yaxecüa hesiena xeteviyatü 'axequeneu'uvani. ⁷ Hesiena xequeteneviyani cüye que mütiviya yunanayarisie, qui que mütiviya tesariyasie. Heiseriemecü xequeneseiriyarieni yuri xete'erietü, xemüte'u'üquitüariepaü. Pamüpariyusi xequenepitüaca Cacaüyari, vaücava yuri xete'erietü.

Tucari que mürexeyia yemecü, Cürisitusie tiviyatü

⁸ Xequenyucuerivayuriecea capa xevitü xenavanicü, timaivemepaü ticuxatatü, yacü xeicüa tixe'irüviyatü teüteri que memüteyuyetui yuyeyari, hehecuamete cuiepa memütama que memüte'üquitüarie, peru Cürisitu que maine caticuxatatü.

⁹ 'Iya vaiyarieyasie 'acaniuveni naitü que 'anetü mühücü Cacaüyari. ¹⁰ Xemeta hesiena xeteviyatü xecanaye'axüani. Yunaitü memüte'aita heiserie memexeyia canivamu'utüni. ¹¹ Hesiena xeteviyatü xecaniu'inüaritüarieni yacütütü, peru ramamacü que mütixitequie pücatixaü. Cürisitu püta que mütixe'u'inüaritüa, canixe'upitüani xemütehayevacü yaxetyurietü teüteri vavaiyari que mütivacuyuitüva. ¹² Quepaucua xemuca'üyarie, hamatüana xepucatequie. Mücü meta, quepaucua xemuca'üyarie, xecananucu'uitüarieni, yuri xete'erietü quename müpaü tixecuyuitüaniquecai Cacaüyari, yaxecüa que mürenucuetüa Cürisitu müquite vasata. ¹³ Sepa xemümüquitetücai xeheyexürüvetü xeca'inüaritüarievavetü que xemüteteüteri, 'iya canixe'anutanieritüani Cürisitumame. Catatineuyehüvirieni naima que temüteheyexürüvecai. ¹⁴ Que temüte'ataca'utüa yacütütü 'aitüaricacie yatemütecahunicü, mücü 'utüarica hixüapa 'uuetü que mütatica'unaquecai, Cürisitu neyeitüani heihuriecea yacütütü, yucuruxisie 'icürapuximaca. ¹⁵ 'Ixuriqui müye'ipaü nivareviviene müme memüte'aita heiserie memexeyia, vahecüatüatü yunaime vahüxie. Curuxisie 'uyevietü, nivarehapani yu'utüma, vara'ivaca.

Taheima timiemecü xequeneyuvaüriyani

¹⁶ Xevitü 'ayumieme pücacexanetani que xemütecua'a, que xemüte'uye'e, que xemüte'ivevie 'ixüarari ya mesa 'ixüarariyari ya 'uxiipiya tucari, que xemücate'ivevie nusu. ¹⁷ Mücü tita 'umüramie 'etüriyaya canihücütüni, peru que mü'ane 'umamie, Cürisitu canihücütüni. ¹⁸ Xevitü pücaxetave'eriecea, sepa 'iya müyuvaüriya müyu'usiviecacü, sepa müyuvaüriya müvarayexeyanicü Cacaüyari tupirisiximama, sepa vaüca müyu'iyaritüa yuheinüsi hepaüsita. Que mü'ane müya mü'ane canihüsieriecea, tita vaiyarieyasie mütimieme xeicüa cana'erivani, ¹⁹ tamu'usie cativiyatü. Peru mücü tamu'ütütü canihücütüni que mü'ane mütimicua yuvaiyari. Turuyaricü tatayaricü canitaxeviriyani yuvaiyari mütaverecü, Cacaüyari que mütiveriya.

²⁰ Mericüte, Cürisitumatü xüca xe'ucuini, para tavari xemücacuyuitüarieni hehecuamete cuiepa memütama que memüte'üquitüarie, titayari 'aumü 'axete'u'uva cuiepa memütama que memütexe'aitüa, ²¹ Tixaü pepüca'icumaüvani 'icü, pepüca'icuaaca 'iya, pepüca'imayüani 'icü, que memütiyuane. ²² Mücü naitü canitixümücü

mayüiyatücaitü. Xepücateyu'aitüarinüa teüteri que memüte'aita que memüte'üqita. ²³ Que memüteyurie, timaiveme niuquieyapaü catini'eniüriücüni, que memüteyumaive'erie, que memüteyu'usiviva, carima que memüteyurie yuvaiyari. Peru que memüteyurie, 'asimepücaývave para memücateha'erivanicü tita vavaiyarisie mütimieme xeciüa.

3

¹ Xüca Cürisumatü xe'anucu'uitüarieni, taheima timiemecü xequeneyuvaüriyani, haque meca Cürisitu, Cacaüyari serieta 'acaitü, mana timiemecü. ² Taheima timiemecü xequeneyumaica, cuipea timiemecü pücatixaü. ³ Xeme xecaniucuiniri. Que xemüte'ayeyuyuri, xecani'aviesieca Cürisumatü, Cacaüyarisie xemüteviyacü. ⁴ Cürisitu canitatucaritüni. Quepaucua masiücütü mayani, 'anata xeme hamatüana xemasiücütü xecanacünicuni visi müracu'anesie.

Que temüte'u'uvacai meripai, que temüte'uhecuariyarie

⁵ 'Ayumieme müquite xequenayuyeitüaca que xemütecumaüvacai yuvaiyarisie cuipea timiemecü. Xepüca'icumaüvani que mü'ane mücaxe'üya mücaxecüna. Xepücateyucahive'erieca. Xepücate'ihive'erieca tita 'aixüa mücati'anene, tita mücatixepini. Que mü'ane mütihive'erie tita mücatipinieya, tete 'ayexeiamepaü caniyüanemücü. ⁶ Müpaü memüteyuriecü, 'ayumieme Cacaüyari haxüa canivapitüamücü müme yamemücatecahu. ⁷ Xemeri quepaucua müpaü xeteyurietü 'axemu'uvacai 'anapai, yaxeciüa yaxecateniyuriecäitüni que memüte'u'uva. ⁸ Hicü masi xequeteneuhayeva que xemüteyuriecäi naime, que xemüteyuca'uxive'erieca, que xemüteyuhaxüatüacai, 'axa que xemüteyuriecäi, 'axa que xemütiyuanecai hipame vahepaüsita, niuqui 'axa manuyüne que xemütexüatüacai yutetacü. ⁹ Xepücateyu'itaiyani. Xequenehüva mücü tevi müye'i, xecah'e'ivatü que xemüteyuriecäi meripai. ¹⁰ Mühecua püta xequenanacatüqui, xehecuariyariximetü yemecü que xemüteyurie hicü, xemimaicacü Cacaüyari, xevevecamepaü xe'ananetü xemacüncü. ¹¹ 'Iyasie tiviyatü sepanetü mücüriyecu mühuriyu, sepa mu'inüasie Huriyusixi vaxitequiyacü, sepa müca'u'inüasie, sepa tahepaü mücaniue, sepa müsitiyatana, sepa vaüriyarica müti'uximaya, sepa müyunü'a, Cürisitu naitü canihücütüni, yunaime vahesie catiniviyani.

¹² 'Ayumieme nepaine, Cacaüyari müxe'anuyexeciü, teüterimama xemühümecü, xemünaqui'erivacü, xeteyucananimayatü xequenacüni yu'iyarisie, mühecua xe'anacatütü. 'Aixüa xequeneuyuriecä, xequenayuyeitüa, xepücateyucatave'erieca, 'axequeteneutevini xecaha'atü. ¹³ Xequeneyunevecä, xequeteneuyuehüvirieca masi, xüca xevitü 'iniuquimamücüni xeime. Ti'aitame que mütixeheuyehüviri, xemeta hepaüna xequeneyüaca. ¹⁴ Xe'ixeviriyatü naime, xequeteneyucanaqui'erieca, xemaye'axüanicü. ¹⁵ Cürisitu que mütixepitüa yu'iyarisie xemüca'uximatüariacä, quetixe'aitüaca xe'iyarisie. Xecaniuta'inierieni yu'iyarisie xemüca'uximatüariacä, xei vaiyari xemühümecü. Mücü meta, pamüpariyusi teyupitüvamete xequenacüni.

¹⁶ Cürisitu niuquieya xehesie queheycani yemecü, naimecü xetemaivavecacu. Mücücü xequeteneyü'üquitüaca xequeneyutuicani,

Cacaüyari cuicarieyacü, nüavari Cacaüyari hepaüsita manuyü necü, cuicari 'Iyarisie timieme hepaüsita manuyü necü xeteyücühüvetü. Xequeneuticuicani, yu'iyarisie xe'inüavatü Cacaüyari, pamüpariyusi xe'ipitüatü. ¹⁷ Naime sepa tita xemüteyurie, sepa xemutiniuca sepa xemütecumaüva, naime xequeteneyurieca Ti'aitame Quesusisüa xemiemetetütü. 'Iya xepareviecacu, pamüpariyusi xequenepitüaca Cacaüyari müta'uquiyari.

Que müreuyevese yamüvayurienenicü hipame, xüca hecuamecü 'ayeyurini

¹⁸ 'Ucari xequeniva'enieca yücünama, que müreuyevese Ti'aitamesie xeteviyacacu. ¹⁹ 'Uquisi meta, xequenivanaqui'erieca yü'üitama, 'axa xepücatevacühüaveni. ²⁰ Türi meta, yaxequetenecahuni naime que memütevecühüave xe'uquiyarima. Ti'aitamesie xeteviyacacu, müpaü püreuyevese. Müpaü xeteyuriecacu, caninaqui'aca. ²¹ Xeme meta xemüva'uquiyarima, xepüca vahaxüatüaca yunivema, capa me'utivaüripenicü. ²² Xeme vaüriyarica xemüte'uximaya, yaxequetenecahuni naime que memütexe'aitüa xecusiyarima cuiepa memütama. Vahüxie xeicüa xepücateyurieca vanaqui'eriyacü, xevanaqui'asitüanique teüteri. 'Aixüa 'iyaricü püta xequetene'uximayaca Ti'aitame xeteheuyehüvirietü. ²³ Sepa tita xemüteyurie, yu'iyaricü yaxequeteneyurieca Ti'aitamesie mieme, teüteri vahesie mieme pücatixaü, ²⁴ müpaü xetemaitü, 'apuve yuri cusiyari. Que mütiunaquixü xehesie xemayüitaricü, xehesie catininaquisitüamücü 'iya. Yucusiyarisie mieme xequetene'uximayaca Cürisitusie mieme. ²⁵ Que mü'ane heiseriemecü yamücatiurienne, mücü catinapiniyariemücü que mütiuyuri. Cacaüyuri yücü pücativaxeiya teüteri.

4

¹ Xemeta xemüvacusiyarima, que mütiheiserie xequetenivapitüaca te'uximayatamete, yaxaicüa xevayurietü, müpaü xetemaitü, xemeta taheima xemeixeyiacü yucusiyari.

² Xepücatehayevani xeyunenevietü. Neneviericü xequenayeneniereni, pamüpariyusi xe'ipitüatü. ³ Quepaucua xemüyunenevie, tahesie miemeta xequeneyunenevieca, Cacaüyari quitenie müreuyepenicü tahesie mieme, niuqui temütecuxatanicü, tita müti'aviesiecai Cürisitu hepaüsita temütecuxatanicü. Müpaü nemütuyurienecü nepanutahüiya hicü. ⁴ Xequeneyunenevieca nemihecüatanicü tita müti'aviesiecai, que müreuyevese yanemüticuxatanicü.

⁵ Xetemaivavetü xequenyüaca tacua miemete xevacühüvetü. Quepaucua xemüyüvave 'aixüa xemüteyurienicü, yemecü müpaü xequeteneuyuri. ⁶ Que xemütecuxata, 'aixüa xete'u'iyaritü xequetenecuxatani 'unacü yacütütü, xeniüqui cahamuricacu. Xequeteneyü'üquitüaca quepaü 'aixüa müyüni xemüvata'eiyacü yuxexuime.

Vaürisica que müttivarunü'airixüa

⁷ Naime que nemütuyuri catinixetaxatüamücü Tiquicu. 'Iya canita'ivatüni teminaqui'erie, tiparevivame yamüticamie canihücütüni, tahepaü catini'uximayaca Ti'aitamesie mieme. ⁸ Xemütemaicacü tahesüsita, xe'iyari mütuicarienicü, 'ayumieme necanenunü'amücü xehesüa, ⁹ 'Unesimumame. Mücüta canita'ivatüni teminaqui'erie,

yacatinicamieni, xehesüa miemetütü. 'Uva que mütiyüane naime mecatenixetaxatüacuni.

¹⁰ Canixevaüritüaca 'Arisitaricu nehepaü muviyarie. Maricuxita Verunave masuya püxevaüritüa. Xepüte'aitüarie hepaüsitana. Xüca xehesüa nuani, xequeutanaqui'eri. ¹¹ Qesusi meta Cusitu mütiteva nixevaüritüaca. Huriyusixi vasata, 'ime xEICÜa nehamatü meteni'uximayaca Cacaüyari 'ena ti'aitatü mayanicü. Mecanenivaüriyani müme. ¹² 'Epaüraxi xehesüa mümieme canixevaüritüaca, Cürisitu Qesusiasie mieme ti'uximayatü. Yuheyemecü xehesie mieme tiniyu'uxitüaca yunenevietü, müpaü 'utaitü, xemücacuyuitüarienicü xe'aye'atü, yemecü xeyuvaüriyatü naimecü que mütinaque Cacaüyari. ¹³ Necanihecüataniqueyu, ca'uxetü que müti'uximaya xehesie mieme, Rautiseyatari vahesie mieme, Hierapuritari vahesie mieme. ¹⁴ Rucaxi canixevaüritüaca tiyu'uhayemavametütü neminaqui'erie, Remaxi meta püxevaüritüa.

¹⁵ Xequenivavaüritüaca 'ivamarixi Rautiseyatari, Nimüpamame, müme memüyuyexexeüriva quitana vahamame. ¹⁶ Quepaucua 'icü xapa mütiterüvariени xehüxie, xequenivaruhüritüa Rautiseyatari memüyuyexexeüriva memiterüvanicü mümeta. Rautiseya mieme xapa xequeneterüvani xemeta. ¹⁷ 'Ipaü xequeteneutahüavi 'Aruquipu, Quene'acuerivayurieca pemeye'atüanicü 'ahüritüarica, que pemütihüritüarie Ti'aitamesie petiviyatü.

¹⁸ Ne Papuru nemamacü neti'utüatü necanixevaüritüaca. Xeque-nena'erivani ne'anutahüiyacame. 'Aixüa quetiuca'iyarini xehesie mieme.

TESARUNICATARI

Mexüacame Xapayari Que Mütivarunü'airi Papuru

Vaiirisica

¹ Papuru Sirivanumatü Timuteumatü tecanixevaüritüaca Tesarunicatari xemüyuyexexeüriva Cacaüyari müta'uquiyarisie xeteviyatü, Ti'aitame Qesusi Cürisitusieta xeteviyatü. 'Aixüa xüca mete'u'iyarini xehesie mieme, xüca mexepitüaca yu'iyarisie xemüca'uximatüariecacü.

Tesarunicatari 'üquisica que memüte'acü

² Taheyemecü pamüpariyusi tecanipitüaca Cacaüyari yunaime xehesie mieme, texexatatü quepaucua temütatineneviva. ³ Tecatehayevatü yatetena'erivani que xemüteyurie yuri xete'erietü, que xemüte'uximaya xeteyucanaqui'erietü, que xemüte'uca'eniva xe'icuevietü Tati'aitüvame Qesusi Cürisitu, tacacaüyari ta'uquiyari hüxie. ⁴ Neuxei ne'ivama Cacaüyari müxenaqui'erie, tepütemate xemanayexeyariecü. ⁵ Müpaü tepütemate taniuqui 'aixüa manuyüne xehesüa mücanuacü niuquicü xecüa. Türücariyacü püta punua, 'Iyari Mütüyupatacü punua, yuricü teta-tamaicacu punua. Xeme xepütemate xesata que temü'anecai xehesie mieme.

⁶ Xeme xetasi'üquetü xenacüne, Ti'aitameta xe'üquetü xepacü. Xepitanaqui'erie niuqui vaüca xe'uximatüarietüvetü, xeyutemamavietü siepüre 'Iyari Mütüyupata que mütixetemavieriya. ⁷ Müpaü xeyüatü 'üquisica xenacüne yunaime yuri memüte'erie vahesie mieme, Maseruniyatari 'Acaiatarita. ⁸ Xehesüa putiraurüca Ti'aitame niuquieya. Cacaüyarisie yuri que xemüte'erie xeme, Maseruniyasie 'Acaiyasie xecüa pücatixucasiva, masisü naisarie tinicuxasivani. 'Ayumieme tixaüri pücareuyevese tame temütiniunicü. ⁹ Mümetütü tahepaüsita metenicuxatani quetütü reyü quepaucua tame xehesüa temeta'axüa, que reyü quepaucua ta'aurie xemaxürie, quepaucua Cacaüyarisie xemüte'uviyaxü tetexi xavarucu'eirica, xemüte'uximayacacü Cacaüyari mayeyuri yuricü 'amuyeicasie mieme, ¹⁰ xemicueviacacü Nu'aya taheima macanenü. Cacaüyari yunive nanucuquetüani müquite vasata. Qesusi canihücütüni que mü'ane mütasi'utavicueisitüa haxüa maye'axime mücatasi'axixüanicü.

2

Papuru que mütivapareviecai Tesarunicatari

¹ Neuxei ta'ivama, xemetütü müpaü xepütemate, xüanacüa püca'uyü quepaucua xehesüa temu'axüa. ² Sepa temüte'ucuinixü xehesüa tecata'axüavavetü cuxi, sepa 'axa temütecühüavarüvacai Piripusie, xeme que xemütemate, tacacaüyarisie teteviyatü tepücamamacai, 'ayumieme tetenixe'utaxatüani Cacaüyari niuquieya 'aixüa manuyüne cui tete'uxitüarietü. ³ Que temütexetuica, temeuyexürüvecü temüca'itiyatücacü tepücatecuxata tete'irüvietü, ⁴ masi Cacaüyari que mütatiuta'inüataxü temühüritüariecacü niuqui 'aixüa manuyüne hepaüsita, müpaü püta tetenicuxatani. Teüteri tevatemavieritüacutü tepücatecuxata, que mü'ane ta'iyari müta'inüatane tetemavieritüacutü tetenicuxatani püta Cacaüyaritüme. ⁵ Tame hasuacu visi tete'uniütü

'irümaricü tepücayüacai, que xemütemate xeme. Tixaü tepücatehive'eriecai 'avie. Cacaüyari munierixü yacatinihēcüatani. ⁶ Tepücatecuvautüvecai teüteri tahepaüsita 'aixüa memutiyanenicü, ni xeme ni hipatü, sepa temüyüvavecai vaüriyarica temüxepitüanicü Cürisitu nü'arimama temühümeçü. ⁷ Masisüari xesata tepüyüacai carima tecateyurietü. Sisivame yunivema müvaveriyapaü teniyüacaitüni. ⁸ Tame yaxeicüa texehive'erietü tenitavaüriyacaitüni temüxeyetuirienicü Cacaüyari niuquieya 'aixüa manuyüne, masisü cuxi tenitavaüriyacaitüni temüxeyetuirienicü ta'iyarita, tanaqui'erima xemacüçü. ⁹ Camüsü ta'ivama, müpaü xetena'erivani que temüte'uximayacai que temüteta'uxitüacai. Tucaricü tücaricü tete'uximayatü capa tetexe'uxitüanicü ni xeime, tetenixecuxaxatüvacaitüni Cacaüyari niuquieya 'aixüa manuyüne.

¹⁰ Xeme xemunenierixü Cacaüyarimatü xetenihecüatani que temüyüacai xeme yuri xemüte'erie xehesie mieme, Cacaüyarisie mieme yatetecahutü, heiseriemecü teteyurietü, tahesie carahüivacacu. ¹¹ Müpaüta yaxeicüa xecatenimaica que temütexetuicacai, va'uquiyari yunivema müvatuicapaü, tetetuicatü texe'imaiyatü yuxexuime, ¹² texehüritüatü 'axemu'uvanicü que müreyeveşe 'amuyeicanicü Cacaüyarisie mieme. Müçü canixe'inieca 'axemu'uvanicü 'iya tixe'aitüacacu, müxe'inie visi xe'ananetü xemayeitüarienicü hepaüna.

¹³ 'Ayumieme tameta tecatehayevatü pamüpariyusi tecanipitüaca Cacaüyari 'icüçü, quepaucua xemitanaqui'eri Cacaüyari niuquieya xetasi'u'enieca, teüteri vaniuqui xe'erietü xemüca'itanaqui'ericü, yuricü Cacaüyari niuquieya que mütiñücü püta xemitanaqui'ericü. Müçü canixecuyuitüvani xeme yuri xemüte'erie. ¹⁴ Xeme ta'ivama, te'üquemete xenacüne xeva'üquetü müme Cacaüyarisie mieme memüyutixexeüriva Cüreya cuieyarisie Qesusi Cürisitusie memüteviya. Xeteniucüne xeteüterima mexe'uximatüacacu vahepaü, yaxeicüa Huriyusixi memüva'uximatüacaipaü müme. ¹⁵ Huriyusixi Ti'aitame meniumieni Qesusi, menivarucuini Cacaüyari texaxatemetemamata. Mepütasi'anuyexüri tame. Mepüca'inaqui'aritüa Cacaüyari mepüvaraye'unie yunaimie teüteri. ¹⁶ Mepücatasitaunie temütevacühüavenicü müme memücahuriyusixi memütaviceisitüarienicü. Müpaü mecateniyurieni yuheyemecü memeye'atüanicü tita 'axa memüteyurie. 'Imatürieca haxüa nivaru'axixüani müme.

Papuru que mücativateütacai memüyuyexexeürivacai

¹⁷ Masi ta'ivama, tame sepa yapaümexa xemütasinutuita tahüxi teca'utinenierecacu peru ta'iyarisie xecatasinutuitatü, masi cuini mieme tenitamexütüacaitüni temixeyacü xenierica, cui texehive'erietü. ¹⁸ 'Ayumieme xehesüa tepeucünicucai. Ne Papuru heivari tavarita nepeuyeimüçücai, peru Cauyumarie pütasinencacai. ¹⁹ Tita tetecuevie, titacü tetetatemamavie, titacü 'aixüa tetetacühüaveni tahepaüsita, muma manamana 'aixüa mütiyüçühüavepaü, Tati'aitüvame Qesusi hüxie 'aixüa tetetacühüavetü quepaucua munuani. Xemeri xecatehüme. ²⁰ Xeme xecümana visi tetenixeiyarieca, xeme xecatanitemavieritüaca.

3

¹ 'Ayumieme tecate'uca'enivatüri, 'aixüa tetenitamaicaitüni 'Atenasie temücu'eirivacü taxaüta. ² Timuteu tenenü'ani. Müçü canita'ivatüni, Cacaüyari caniparevivameyatüni, tahamatü catini'uximayaca

niuqui Cürisitu hepaüsita 'aixüa manuyüne ticuxatatü. Teneinü'ani müxeseiriyanicü müxeväüriyanicü yuri xemüte'eriecacü 'aixüa, ³ ni xevitü mücañunütüarienicü xe'uximatüariēcacu hiçü. Xemetütü müpaü xepütēmate, tepucayasari 'uximatüariēcacu. ⁴ Xehesüa te'u'uvatü, yacatiyüvecacu cuxi, müpaü tetenixe'utahüave quename te'uximatüariēcacuecai. Müpaü tiniuyüni, müpaü xetenimaica xeme. ⁵ Nesü 'ayumieme necatiuca'enivatüri nepüretanü'a yanemüretimanicü yuri que xemüte'erie, cauca tiyu'isipavame xeta'isipave neticu'erivatü, cauca xüanacüa 'ayani tete'uta'uxitüacu neticu'erivatü.

⁶ Hicürixüa Timuteu xehesüa heyeyaca tahesüa caninuani. 'Aixüa catatiniutahecüatüani yuri que xemüte'erie, que xemüteyucanaqui'erie, 'aixüa que xemütatecu'eriva, yuheyemecü xetasixeyacutü tame temüxexeyacupaü. ⁷ 'Ayumieme teniutuicarieni xehepaüsita yuri xemüte'eriecü ta'ivama, sepa temüteuyehüva temü'uximatüarie naimecü. ⁸ Hicüsüari tenayeyuyurini xüca 'axe'uti'uca xeme, Ti'aitamesie xeteviyatü. ⁹ Queri teteyüvave temütehepinirieni Cacaüyari pamüpariyusi te'ipitüatü xehepaüsita, temavierica xemütasi'upitüacü vaücavame tacacaüyari hüxie. ¹⁰ Tucarcü tücaricü panuyuhayeva ta'ivaaurica, te'ivaviriecacu temixeyacü xenierica, temüxe'aye'atüirienicü tita müreyevese yuri xete'eriecacu.

¹¹ Mücütütü Cacaüyari müta'uquiyari, Qesusi mütati'aitüvame, xüca 'aixüa 'iyurieni tahuye xehesüa temeta'axüanicü. ¹² Xemeta xüca Ti'aitame xeve'eriyani xeteyucanaqui'eriecacu, xenaqui'eriya manuyuhayevanicü xeyunaqui'eriecacu yunaitü, xevanaqui'eriecacu yunaime, yaxaicüa que temütexenaqui'erie. ¹³ Müpaü xeyüacacu, xe'iyari caniseiriyariemücü, xehesie carahüivacacu, xemeta Cacaüyarisie mieme xepasieyu Cacaüyari müta'uquiyari hüxie, quepaucua munuani Tati'aitüvame Qesusi yunaime Cacaüyarisüa miemete vahamatü.

4

Que mütiyueicani Cacaüyari münaqui'acacü

¹ Imatürieca ta'ivama tepüxetavaviri, Tati'aitüvame Qesusisüa temiemetetütü tepüxetuica 'axemu'uvanicü que xemütehetima tame tetexecuxaxatüvacacu que müreyevese 'axemu'uvanicü xeminaqui'aritäanicü Cacaüyari, müpaütütü cuini mieme 'axemüte'u'uvanicü, 'axemüte'u'uvapaü.

² Xeme xepütēmate que temütexe'uta'aitüa Ti'aitame Qesusi tasipareviecacu. ³ Ipaü pütinaque Cacaüyari, hesiena mieme xemüpasienicü. 'Ayumieme xepücavacumaüvani que mü'ane mücayü'üya mücayücüna. ⁴ Xeme yuxexitü xequetenemaica xemüvaravitücünicü yü'üya, Cacaüyarisie mieme xepasietü, ve'eme xe'erietü, ⁵ xecateyucahive'erietü que mütxenaque xeicüa, nuivarite Cacaüyari memücamate vahepaü. ⁶ Xepüca'anuyehaitürüveni, xepüca'icumannana yu'iva que xemüteyurie. Ti'aitame 'apürapica mücü naimecü, meripai que temütexe'utahüavixü, que temütexecuhecüasitüiya. ⁷ Cacaüyari pücatasi'uta'inie teca'itiyatücaitü temacü necü. Hesiena mieme temüpasienicü püta pütasi'uta'inie. ⁸ 'Ayumieme que mü'ane mixani'erie 'icü, tevi püxaxani'erie, masi Cacaüyari püta püxani'erie, que mü'ane mütatimicua Yu'yari Mütiyupata.

⁹ Xeme tixaü xepücateheuyehüva nemütixeta'ütüirienicü tevi que mütivanaqui'erie yu'ivama ne'utaitü. Cacaüyari tinixe'üquitüaca xeme

xemüyunaqui'eriecacü. ¹⁰ Müpaü xecatenivanaqui'erieca yunaime yu'ivama naisarie Maseruniyasie memütama. Camü ta'ivama, tenix-evavirica masi müpaü xemüteyuriecacü, ¹¹ vaücava xemütecuvaunicü cayuvatü xemexeianicü, yuxexuitü yu'uximayasicacü xemüyüacacü, yumamacü xemüte'uximayacacü que temütexe'uta'aitüa. ¹² Müpaü xeteyurietü 'aixüa xeniu'uvacuni que müreuyevese müme vana memücu'u vahepaüsita, tixaü xepücateheuyehüaca.

Ti'aitame que mütinuani

¹³ Ta'ivama, müpaü pücatatinaquequeyu xüca 'asixecatemaicaque müme memücusu vahepaüsita. Pücatasinaquequeyu xüca xeyuheiveriecaque hipatü yuri memücate'erie meta'icuevatü vahepaü. ¹⁴ Tame yuri teteni'erieca Qesusi mumü peru manucuque. 'Ayumieme Cacaüyari yaxaicüa niva'atüamücü Qesusisimame müme memeucusixüa Qesusisie meteviyatü.

¹⁵ 'Ipaü tetenixecühüaveni Ti'aitame niuquieya mühücücü, tame temütahayeva te'ayeyuyuritü cuxi Ti'aitame munuanique, tame tepücavaranyehaitüiyaxüani müme memeucusixüa. ¹⁶ Mücü Ti'aitame taheima pacaneni 'utaniütü ti'aitatü, niuqui tuayamete tiva'aitüvame 'utaniucacacu, Cacaüyari cuxinetaya hüsiriecacu. Müme memeucusixüa Cürisitusie meteviyatü menanucu'uicuni meri. ¹⁷ Tameta temücu'eirivani te'ayeyuyuritü cuxi, 'ana cuitü tecananutivitüquieicuni vahamatü 'axeicüa haisata, Ti'aitame temanunaquecü taheima. Müpaü tiyüyu, taheyemecü 'ateniu'uvacuni Ti'aitamematü. ¹⁸ 'Ayumieme xequeneyünütüaca yuxexuitü 'icü niuquicü.

5

¹ Ta'ivama, vitarite tucarite hepaüsita tixaü xepücateheuyehüva xemüteta'utüiyarienicü. ² Xeme heiseriemecü müpaü xepütemate, Ti'aitame tucarieya müpaü catinaye'amücü tinavayame tücacüta mü'axepaü. ³ Quepaucua müpaü memutiyuaneni, Cayuvatü tepexeiya, tepücacueriva'a me'utiyaütü, 'ana menica'unariecuni. Yapaucua püva'axe 'uca mütiniverüme cuiniyaya mi'axepaü. Mepücatavicueni. ⁴ Xeme püta ta'ivama, yüvipa xepüca'u'uva, 'iya tucari pücaxe'axeni tinavayamepaü. ⁵ Xeme yunaitü hecüaripa xecanimiemetetüni, tucarisie xepümiemete que xemüte'ununuiva. Tücacüta tepücamiemete, yüvipa tepücamiemete. ⁶ Mericüte, 'ayumieme tepüca'u'itutupeni hipame vahepaü. Tepayeneniereni püta, tepütamaica. ⁷ Cucusumete tücacüta mecanicusuni. Tarüvecarixi tücacüta mecanitarüveca. ⁸ Tame tucarisie püta temümiemete tenitamaicacuni. Yuri que temüte'erie, que temütetacanaqui'erie, müpaü tetenenacatücücuni cuya camixayapaü temütacuerienicü tatavisie. Tamu'usie cuya xupureruyapaü tepenacaqueni que temüteta'icuevacü temütavicueisitüarienicü. ⁹ Cacaüyari 'ena pücatasi'ucaye temühecarienicü. Pütasi'ucaye temaye'axüanicü püta que temütetavicueisitüarieni, Tati'aitüvame Qesusi Cürisitu yatatipitüacacu. ¹⁰ Mücü tahesie mieme pümü, tame 'axeicüa temayeyuyurinicü hamatüana, sepa temayeneniere sepa temüccusu. ¹¹ 'Ayumieme xequeneyuvaüriyani, xequeneyuseiriyani xemüyutaxevirecü, yaxaicüa que xemüteyurie.

Papuru que mütivatuicacai 'ivamarixi

¹² Ta'ivama, 'ipaü tetenixeavavirieca, xemüvamatenicü müme memüte'uximaya xesata, müme memüxe'uquiyarima Ti'aitamesie meteviyatü, müme memüxe'imaiya. ¹³ Cui ve'emetete xequeniva'erieca xevanaqui'erietü müpaü memüte'uximayacü. 'Aixüa xequeteneyuxeiyani yunaitü.

¹⁴ Ta'ivama, 'ipaüta tetenixetavavirieniqueyu, xequenivaruta'imaiya müme memi'üraxie 'aisica. Xequenivavaüriyani müme memücatürücavi yu'iyarisie. Xequenivatuicani müme memüverarani. Müixa xequeteneucanenevieca yunaime vahesie mieme.

¹⁵ Xequeteneyucuerivayurieca capa xevitü 'axa tipinirienicü xeime, 'iya 'axa miyuricü. Masi yuheymecü xequetenecuvava 'aixüa xemüyuyuriecacü yuxexuitü, 'aixüa xemüvayuriecacü yunaime.

¹⁶ Xequeteneyutemamavieca yuheyme. ¹⁷ Xecatehayevatü xequeteneyunenevieca. ¹⁸ Pamüpariyusi xequenepitüaca Cacaüyari naime hepaüsita. Müpaü catininaqueni Cacaüyari yaxemüteyuriecacü Cürisitu Qesusisie xeteviyatü.

¹⁹ 'Iyari xepücacutüsani. ²⁰ Xepüca'itave'erieca texaxatamete vaniüqui, ²¹ masi xequeteneuta'inüata naime. Tita 'aixüa müti'anesie xequeteneviyani. ²² Nai 'axa müti'anene sepa que mü'ane xequeteneuhayeva.

²³ Mücütütü Cacaüyari mütasipitüa ta'iyarisie temüca'uximatüariecacü, mücü xüca xe'aye'atüani xepatatü yuhesie mieme. Xüca xe'üviyarieni xe'aye'axüavavetü que xemüte'u'iyari que xemüteyumate que xemütevaiyarite, xehesie carahüivacacu quepaucua Tati'aitüvame Qesusi Cürisitu munuani. ²⁴ Que mü'ane müxe'uta'inie yacatinicamieni, müpaü catiniyuriemücü.

Que mütivavaüritüa, que müreyenü 'aixüa 'utaitü vahepaüsita

²⁵ Ta'ivama, tahesie miemeta xequeteneyunenevieca.

²⁶ Xequenivavaüritüaca ta'ivamarixi yunaime, pasiecate que memüteyuvavüritüa.

²⁷ Ne nepüxehüritüa Ti'aitame nesi'eniecacu, yunaitü 'ivamarixi memüterüviyarienicü 'icü xapa.

²⁸ Tati'aitüvame Qesusi Cürisitu xüca 'aixüa tiuca'iyarini xehesie mieme. Müpaü xEICÜa cani'aneni.

TESARUNICATARI

Hutarieca Mieme Xapayari Que Mütivarunü'airi Papuru

Vaürisica

¹ Papuru Sirivanumatü Timuteumatü tecanixevaüritüaca Tesarunicatari xemüyuyexexeüriva Cacaüyari mütä'uquiyarisie xeteviyatü, Ti'aitame Qesusi Cürisitusie xeteviyatü. ² Cacaüyari mütä'uquiyari, Qesusi Cürisitu mütä'aitame, 'aixüa xüca mete'u'iyarini xehesie mieme, xüca mexepitüaca yu'iyarisie xemüca'uximatüariecacü.

Cacaüyari que mütiva'inüatani müme 'axa memüteyurie quepaucua Cürisitu munuani

³ Neuxei ta'ivama, neuyeveca tame taheyemecü pamüpariyusi temipitüacacü Cacaüyari xehepaüsita, que müreyeve yatemüteyuriecacü xeme xemütetave'eriyarümecü yuri xete'erietü, yuxexütü yunaitü xemütetamüriyarümecü xeteyucanaqui'erietü. ⁴ 'Ayumieme tameri 'aixüa te'utiyuatü xehepaüsita yatecatenivacuxaxatüvani müme memüyutixexeüriva Cacaüyarisie meteviyatü. Müpaü tetenivacühüaveni, que xemüte'uca'eniva, yuri que xemüte'erie mexi xetaveveiyarüva, mexi xe'uximatüarie, nai que xemü'itüarietüve. ⁵ Yaxe'itüariecacu canimasiücünü Cacaüyari heiseriemecü que mütä'inüata 'isücametütü. Müpaü xeteta'inüasieme xemeta xecanimarivacacuni, xehesie que mütinaqueni 'axemu'uvanücü Cacaüyari tixe'aitüvametücacu. Müpaü mütüyünicü xetenicuineni xemeta.

⁶ Camüsü, Cacaüyari heiseriemecü catiniyuriamücü que mütivapinirieni va'uximatüatü müme memüxe'uximatüa, ⁷ que mütixepinirieni xemeta xe'uxipitüatü xeme xemü'uximatüarie, yatati'uxipitüatü tameta, quepaucua masiücütü mayani Ti'aitame Qesusi taheima 'acamietü, yuniuqui tuayamete memütürücahi vahamatü 'acamietü, ⁸ taipäü merücaüyetü. Heiseriemecü canivaranutaxüriemücü müme memüca'imate Cacaüyari, müme yamemücatecahu Tati'aitüvame Qesusi niuquieya 'aixüa manuyünesie. ⁹ Müme müpaü memü'anene que memüte'anutaxüriyani, vahesie tininaquimücü memüca'unarienicü yuheyemecü, Ti'aitame huxieya mecaxeyatü, türücaüyetü que mütimarive meca'ixeyatü ¹⁰ quepaucua munuani. Caninuamücüsü visi mütixeyarienicü yuteüterima vahesie tiviyatü, yunaitü yuri memüte'uta'erie memühüxiyanücü me'ixüarietü 'iya tucarisie. Müpaü catiniyümücü yuri xemüte'ita'eriricü tita temütehecüatacai xehesüa.

¹¹ Müpaü mütüyünicü, xehesie mieme tenitanenevieca taheyemecü, tacacaüyari müpaü mütixemaicacü xeme xe'u'uvame que müreyeve 'amuyeicanücü Cacaüyari 'ita'inieyu. Tepütanenevieta tacacaüyari yütürücariyacü meye'atüanicü naime que xemüteyuvaüriya 'aixüa xeteyuriecütü, naime que xemüteyurie yuri xete'erietü. ¹² Müpaü tiyüyu, que mü'ane Tati'aitüvame Qesusi mühücü visi catinixeyariemücü xehesie tiviyatü. Xemeta visi xecatenixeyaricuni hesiena xeteviyatü, tacacaüyari Tati'aitüvame Qesusi Cürisitu 'aixüa mütiuca'iyaricü.

2

Masiücütü que mürayani 'iya tevi yamütiyuriene ni que mücatiheiserie

¹ Hicü ta'ivamarixi, 'ipaü tetenixetavavirieniqueyu yax-emüteyuriecacü xeteha'erivatü que mütinuanani Tati'aitüvame Quesusi Cürisitu, xeteha'erivatü hesüana que temütecuxeüriyani. Tepüxetavavirie ² yapaucua xemüca'ucuyütüarienicü que xemüteyumate, xemücamuinariecacü sepa müxemuina xevitü 'iyari ya niuqui ya xapa tahesüa vaniu mümieme, müpaü 'utaitü quename Ti'aitame tucarieya 'aye'ari. ³ Xüca tüma haquevasü xevitü caxe'ucuamañaque. 'Asipücaýüni mexi cuya cayusutüave meri, 'arique mexi masiücütü ca'ayeive mücü tevi yamütiyuriene ni que mücatiheiserie, que mü'ane müca'unarieni. ⁴ 'Iya neye'uniecamücü nitave'eriecamücü naime cacaüyari mütiteva, naitü mürayexeyari. Yücümana canayerümücü Cacaüyari tuquieyata, cacaüyari yuxatatü.

⁵ Müpaü xecateha'eriva müpaü nemütixetaxatüacaicü quepaucua xehesüa nemeyeicacai cuxi. ⁶ Hicürita xecatenimaica tita mütinena, masiücütü müca'ayanicü mexi tucariyari ca'aye'ave. ⁷ Tita mücatiheiserie 'ari 'avie caniyüaneni. Masi hicü xeiçüa caniyüaneni mexi que mü'ane hixüatapai 'uvetü minena ca'anuyevitüquie cuxi. ⁸ Yemieyu, masiücütü nayeimücü 'iya yamütiyuriene ni que mücatiheiserie. Ti'aitame Quesusi canimiemücü 'iya yu'iyacü yuteta miemecü, canica'unamücü masiücütü 'ayuyeitüame quepaucua munuani. ⁹ 'Iya püta caninüamücü Cauyumarie 'icuyütüvacacu. Nai türücaüyetü punuani 'inüarite müti'itava tiyurienetü mamarivaveme. ¹⁰ Yamütiyurieneñcü que mücatiheiserie, naimecü nivacuamanamücü müme memüca'unarixime, memücaýuvaüriyacaicü meminaqui'eriecacü tita yuri müraine memütavicueisitüarienicü. ¹¹ 'Ayumieme Cacaüyari püvaranü'airiva 'irümarü müvacuyütüva, yuri memüteta'erienicü 'itaricasie, ¹² memanutaxüriyanicü yunaitü yuri memücate'ita'eriri tita yuri müraine, masi memünaqui'a yameteyurietü que mücatiheiserie.

Que memüte'anayexeyarie memütavicueisitüarienicü

¹³ Masi neyevaca tame taheyemecü pamüpariyusi temipitüacacü Cacaüyari xehepaüsita, ta'ivama Ti'aitame müxenaqui'erie. Sutüapai Cacaüyari nixe'anuyexeyia xemütavicueisitüarienicü hesiena mieme xepasietü 'Iyari que mütixepata, yuri xete'erietü yuri que maine. ¹⁴ 'Ayumieme canixe'uta'inieni tame niuqui 'aixüa manuyüne tetexecuxatüvacacu, Tati'aitüvame Quesusi Cürisitupaü visi xe'ananetü xemacüñecü.

¹⁵ Hicümüsüari ta'ivama, xequeneuti'uti 'aixüa. Xequeneuviya tita xemüteyuturiyari que xemüte'uta'üquitüarie ya niuquicü ya taxapacü. ¹⁶ Tati'aitüvame Quesusi Cürisitütütüri, Cacaüyari müta'uquiyari, que mü'ane mütasinaqui'erie, mütasituica yuheyeme, mütasipitüa 'aixüa temüta'icuevanicü yuri tete'erietü, ¹⁷ 'iya xüca xetuicani xe'iyarisie, xüca xeseiriyani nai que xemüteyurie que xemaitüca 'aixüa ti'aneme.

3

Cacaüyari niuquieya 'aixüa quecuxasivani

¹ Mericüsü 'ivamarixi, xequeneyunenevieca tahesie mieme, Ti'aitame niuquieya cuitüva mü'enierienicü naisarie, 'aixüa mücuxasivanicü que müyüane xehesüa, ² tameta temütavicueisitüarienicü müme

teüteri yamemüteyurie que mücareuyevese, 'axa memüte'u'iyari 'asimemücatasiyurienicü. Yunaitüsietü yuri mepücate'erie. ³ Masi Ti'aitame que maine yacatinicamieni. Mücü canixeseiriyamücü, canixe'üviacamücü que mü'ane 'axa mütiuca'iyari 'asimücazeyurienicü. ⁴ Ti'aitamesie teteviyatü 'ipaü yuri teteni'erieca xehepaüsita, müpaü xeteniuyurieni que temüte'aíta, müpaü xeteniuriecacunita. ⁵ Ti'aitame xüca 'aixüa 'iyurieni xe'iyari Cacaüyaripaü xemüteyucanaqui'eriecacü, Cürisitupaü xemüte'uca'enivanicü.

Que müreuyevese müti'uximayacacü

⁶ Ta'ivama, Tati'aitüvame Quesusi Cürisitusüa temümiemetecü 'ipaü tetenixe'aitüaca, xemüvahayevacü yunaime ta'ivama 'amemu'uva meyü'üraxietü yamecatecahutü que temütexe'uyetui. ⁷ Xeme yücümana xecatenimaica que müreuyevese xemütasi'üquenicü tame. Xehesüa te'u'uvatü tepücata'üraxiecai. ⁸ Ni xeimesüa pa tepücatecuacai tecatetatuatü. Masi tete'uximayatü teteta'uxitüatü tucarcicü tucarcicü tecateni'uximayacaitüni xeme temücatexe'uxitüanicü ni xeime. ⁹ Heiserie tecahexeyatü tepücaýüacai. Heiserie tecanexeyanitütü temütexe'uxitüanicü, peru müpaü tecateni'uximayacaitüni masi 'üquisica tematayeitüanicü, xemütasi'üquenicü. ¹⁰ Mücü meta, quepaucua xehesüa teme'uvacai müpaü tetenixe'aitüacaitüni, xüca xevitü cayuvaüriyani müti'uximayacacü, mecuxi mücü tixaü mücaticuani. ¹¹ Tepü'enana quename hipatü 'ame'u'uva xesata meyü'üraxietü, mecate'uximayatü, yacü xeicüa meniuxixietü püta. ¹² Müpaü tepüteva'aitüa müme müpaü memü'anene, Ti'aitame Quesusi Cürisitusüa temümiemetecü müpaü tepütevatuica, cayuvatü metitetü mete'uximayatü yu'icuai memütecuanicü.

¹³ Xemeta ta'ivama, xepüca'u'uxeni 'aixüa xeteyurietü. ¹⁴ Xevitü xüca ca'enieni tita temüte'utiyuane 'icü xapasie tete'utüatü, xequetimati 'iya, hamatüana xepücaýünüca, 'iya müteviyasitüaricicü. ¹⁵ Xepücatecu'erivani hepaüsitana xemütecu'erivapaü que mü'ane müxe'aye'unie hepaüsita, masi xequene'imaiyani xemi'imaiyapaü yu'iva püta.

'Imatürieca que mütivaxata 'aixüa memü'itüaricicü

¹⁶ Masi que mü'ane yu'iyarisie müca'uximatüarie Ti'aitametütü, yuheyemecü xüca xepitüaca yu'iyarisie xemüca'uximatüaricacü sepa naimecü. Ti'aitame yunaime xehamatü xüca 'a'uyeicani.

¹⁷ Ne Papuru nenixevaüritüaca nemamacü neti'utüatü. 'Icü canine'inüaritüni naime xapasie, 'ipaü nepütü'utüa. ¹⁸ Tati'aitüvame Quesusi Cürisitu 'aixüa xüca tiuca'iyarini yunaime xehesie mieme. Müpaü xeicüa cani'aneni.

TIMUTEU

Mexüacame Xapayari Papuru Que Mütinü'airi

Vaiürisica

¹ Ne Papuru Cürisitu Qesusi nü'arieya necanihücütüni müpaü mütü'aitaxücü tasivicueisitüvame Cacaüyari, que mü'anesie yuri temüte'erie mexi teta'icueva meta Cürisitu Qesusi müpaü mütü'aitaxücü. ² Nemanivaüritüaca Timuteu. Yuricü pecaninenivetüni yuri temüte'eriecü. Cacaüyari müta'uquiyari, Cürisitu Qesusita mütati'aitüvame, xüca 'aixüa mete'u'iyarini 'ahesie mieme, xüca memasinenimayaca, xüca memaspitüaca 'a'iyarisie pemüca'uximatüariecacü.

'Uquisica 'axa mü'ane hepaüsita que müti'imaiyaxü

³ Maseruniya cuieyarisie quepaucua nemüyemieximecai, müpaü nepümatituicacai 'Epesusie pemü'ahayevacü, pemütiva'aitüanicü hipame capa yücü mete'üquitanicü ⁴ capa meva'enienicü yacü xEICÜa que memüte'üxasita niuqui mücaparivecü xeime ramare hepaüsita. Que mü'ane müpaü müti'üqita niuqui xüatüarica püvevie xEICÜa, pücaheye'atüa tita Cacaüyari mütihüritüa para yuri ti'erietü yamütüyurienicü.

⁵ 'Icü 'ayumieme pucuyüane xasica, mütiyucanaqui'eriecacü 'iyarieya 'itiyacu, ca'itate'acacu, yuri ti'erietü peru huta 'iyariyari cahexeyatü. ⁶ Hipatü xaüsie me'ucuyuneca mücü hepaüsita, ta'aurie menaxürieni. 'Ayumieme yacü xEICÜa mecatenicuxatani. ⁷ Püvanaque 'inüari niuquiyari hepaüsita memüte'üquitanicü, peru 'asimepücatemate tita memütehaitüca. Mepücaheitimaivave tita memütexata, sepa türücaüyemecü müpaü memütecuxata.

⁸ Süricüte müpaü tepütimate, 'inüari niuquiyari 'aixüa cani'aneni tevi xüca yaticamieni he'erivatü 'inüari mühücücü, ⁹ müpaü timaitü, 'inüari pücaheuyevese xüca tevi heiseriemecü yaticamieni hesiena. Müme 'inüari memütisana vahepaüsita püta pücxasiva, müme memüca'enana vahepaüsita, müme Cacaüyari memüca'ayexeiya 'axa memüteyurie vahepaüsita, müme 'axa memü'anene Cacaüyari memüxani'erie vahepaüsita, müme memüvacuya yu'uquiyarima yuvarusima memüteyumemiva vahepaüsita, ¹⁰ memüvacumaüva que mü'ane mücava'üya mücavacüna vahepaüsita, 'uquisi hipame 'uquisi memüvacumaüva vahepaüsita, müme memüvanava teüteri vahepaüsita, müme memüteyu'itaiya vahepaüsita, müme memüyühüritüa mete'itavatü müme vahepaüsita. Hipatü yunaitü memeye'unie 'üquisica müseüye, müme vahepaüsita pücxasiva 'inüari, ¹¹ que maine mücü niuqui müpaü manuyüne visi que mütimarive Cacaüyari yutemavietü, que nemütühüritüarie yanemüticuxatanicü ne.

Papuru que mütiuhüritüarie

¹² Pamüpariyusi necanipitüaca que mü'ane munesitürücarिया Qesusi Cürisitu mütati'aitüvame, mücü yaneticamieme munesi'eriecü, munesi'ucayecü müpaü nemüti'uximayacacü, ¹³ sepa ne meripai nemiseviximacai 'axa ne'utaitü hepaüsitana, sepa nemitaveiyarümecai, sepa nemitave'eriecai. Nepunenimayasie masi müpaü nemütüyurieneacü 'asinecatimaitü quepaucua yuri nemücati'eriecai. ¹⁴ Tati'aitüvame

cuini mieme 'aixüa pütüca'iyaricai nehésie mieme, pünesi'upitüa yuri nemüti'eriecacü nemütinecanaqui'eriecacü Cürisitu Quesusisie netiviyatü.

¹⁵ 'Icü niuqui yuricü paine, neuyeveca münaqui'erivanicü yemecü, quename Cürisitu Quesusi cuiepa nua 'axa teyuruvamete vatavicueisitüanique. Ne 'axa teyuruvamete vasata nepüve'eme.

¹⁶ Peru 'ayumieme nepunenimayasie, Quesusi Cürisitu masi vaücavamecü masiücüme mayeitüanicü nehésie, naimecü que müreuterive tiuca'enivatü, 'inüari nemayanicü mexüacame nehücütütü, memünesiha'erivanicü müme 'arique hesiena yuri memüteta'erieni yuheyemecü memayeyuyurinicü. ¹⁷ Que mü'ane cuie naime müti'aitame yuheyemecü, que mü'ane capünivetü caxeyarievatü yuxevitü timaivetü mücacaüyari, mücü ve'eme quexasivani, visi quetixeyarica yuheyemecü. 'Icü niuqui canise'ini.

¹⁸ Neuxei nenive Timuteu, 'ipaü nepümati'aitüa, nepümasihüritüa yax-
eicüa niuqui 'ahepaüsita que mütxasivacai meripai quename müpaü petiyurieniquecai. Que pemütihécüasiecai, cuyapaü queneyüaneni, 'aixüa 'anemecü quene'amieneni yuri peti'erietü 'a'yari camasi'utate'acacu.

¹⁹ Hipatü memitixani'ericü yu'yari varutate'acacu, vacanuva pucayunixü yuri que memüte'eriecai. ²⁰ Müpaü mecani'aneneni Himeneu Herecanituru. Nepüvayetua Cauyumarie müvaviyacü. Mücücü müpaü mepüte'üquitüarica 'axa memüca'utiyanenicü.

2

Nenevieri hepaüsita que müti'üquitüa

¹ 'Ayumieme müpaü nepümatituica müpaü yemecü müreuyevesecü, xe-
quenevavirica Cacaüyari, nenevieri xequenepitüaca, vaüriyarica xe-
quenepitüaca, pamüpariyusi xequenepitüaca yunaime teüteri vahesie
mieme, ² cuiepa te'aitamete vahesie mieme, yunaime vavemete vahe-
sie mieme, tame cayuvatü te'umatü teca'uximatüarietü 'atemu'uvanicü,
naimecü Cacaüyari te'ayexeyatü 'aixüa tetecahutü. ³ Xüca müpaü 'aneni,
'aixüa caniyümücü, catininaquimücü tasivicueisitüvame Cacaüyari que
mütixeiya. ⁴ Müpaü pütinaque yunaitü teüteri memütavicueisitüarianicü,
tita yuri müraine metemaitü memacü necü. ⁵ Cacaüyari caniyuxevini. Ni-
ucame meta que mü'ane Cacaüyari teüteri müvatahüave, mücüta püyuxevi
tevitütü Cürisitu Quesusitütü. ⁶ Mücü püyuyetua yunaime vahesie mieme
vaxünaque. Müpaü pütüheccüasie tucari 'aixüa mü'ane 'aye'acü. ⁷ Neta
'ayumieme nepuqueri tixaxatame nü'ari. Yuri nepaine, nepücati'itava.
Nepuqueri memücahuriyusixi nemütivata'üquitüanicü tita yuri temüte'erie
hepaüsita tita yuri müraine hepaüsita.

⁸ 'Ayumieme müpaü pünetinaque, haqueva memeyutixexeüriva 'uquisi
mequeyunenevieca yumamatecü meheutimetü mepasietü tixaü mec-
aha'atü niuqui mecaxüatüatü yu'iyarisie. ⁹ 'Ucari yaxecüa, va'ixuriqui
'aixüa requemericacu mequeyuquemaritüaca mecateyucatave'erietü
que memütexexeiya, meyumaivavetü püta. Sarica huru perüra 'ix-
uriqui cui müraye'axe mücü naitü pücavaquemari. ¹⁰ 'Aixüa meteyuri-
etü visi mequeteyuquemaritüaca püta. 'Aixüa caniyümücü müpaü
memütexyuricacü 'ucari xüca müpaü me'utiyaneneni quename Cacaüyari
me'ayexeiya. ¹¹ 'Uca cayuvatü 'umatü queti'yü'üquitüaca, naimecü
ti'aitüarietü. ¹² Nepüca'itauni 'uca müti'üquitanicü müti'aitüacacü 'uqui,
masi peuyevese cayuvatü mumacacü püta. ¹³ 'Arani meri putaveviya,

'arique 'Eva. ¹⁴ 'Arani meta pücatiu'irüviyarie, peru 'uca tiu'irüviyarieca 'aisica saname patüa. ¹⁵ Nitavicueisitüariemücü quepaucua mütiniveni, yuri mete'erietü meteyucanaqui'erietü mepasietü xüca meyhayevani meyumaiavetü.

3

Que müreyevese te'üviyamete müpaü memü'anenenicü

¹ 'Icü niuqui yuricü paine. Que mü'ane ti'üviyame mayeimücü, mücü 'uximayasica 'aixüa mü'ane pühive'erie. ² 'Ayumieme caneyeveca ti'üviyamesie tixaütü mücarahüivanicü, sepa mutaxanesie. Xeime hücüa pavitücünü 'uca, püyumaica, pütimaiveni, 'aixüa pütiquemaca, püvanaqui'erieca tevanarixi, pütü'üquitaveni, ³ tavecame pücahücütünü, pücativayani, masi püca'ayu'eriyani, pücayumieneni, tumini pücahive'erieca, ⁴ 'aixüa 'anemecü pütiva'aitüaca yuque quiecatari, yütüriyama püvarexeiyani tiva'aitüatü naimecü 'aixüa ticamietü. ⁵ Que mü'ane 'asimücatimate yuque quiecatari mütiva'aitüacacü, queri tiva'üviyani memüyuyexexeüriva Cacaüyarisüa miemete. ⁶ Xique yuri mütiuta'eri pücahücütünü, capa 'uhüsierieme 'acavenicü Cauyumariepaü tatacuri pitüarietü. ⁷ Caneuyeveca tacua miemete 'aixüa memüte'ihecüatanicü capa tatierivatü 'uviyarienicü Cauyumarie viniyarieyasie.

Que müreyevese teparevivamete müpaü memü'anenenicü

⁸ Teparevivamete yaxaicüa peuyevese müpaü memü'anenenicü. 'Aixüa mepütécahuní, hutacüa mehaitücaitü yücü mepücahaitücani, yamepüca'ayumiemetetünü vaücava vinucü, tumini mepücahive'erieca meteyucumanacutü, ⁹ va'iyari 'itiatücaicacu cavatate'acacu mepi'üviyani niuqui masiücütü mayeitüarie tiasie yuri temüte'erie hepaüsita. ¹⁰ Mümeta yaxaicüa vahepaü meque'uta'inüasieni meri xüca meyvaveni, 'arique teparevivamete meque'acüne xüca vahesie carahüivani. ¹¹ Va'ütama yaxaicüa 'aixüa mepütécahuní, niuquiperaxi mepücaüyaca, mepüyumaica, yamepütécahuní naimecü que memaitüca. ¹² Teparevivamete 'ameque'u'uvani yuxexuime mevaravitütü yü'ütama, 'aixüa 'anemecü meteva'aitüatü yütüriyama yuque quiecatari. ¹³ Müme teparevivamete 'aixüa memeye'atüa yühüritüarica, müme mepüte'iva 'aixüa memümarivanicü, cui meyuyetuatü yuri memüte'eriecacü Cürisitu Quesusisüa miemete vahepaü.

Niuqui masiücütü matüa, que temüteheyexeiya Cacaüyari manuyüne

¹⁴ Müpaü nepütita'icueva, cuitüva 'ahesüa nemeta'anicü. ¹⁵ Me xüca 'enereutevini, müpaü nepümati'utüirie pemütimaicacü que müreyevese yamütüiyeicanicü Cacaüyari que quiecatari vasata. Müme mecanihümetünü memüyutixexeüriva Cacaüyari mayeyurisie memiemetetütü, 'iquisaraü tenari mecanihümetünü mitituica tita yuri müraine. ¹⁶ Müpaü catinihecüaca, pümarive mücü niuqui masiücütü matüa, que temüteheyexeiya Cacaüyari manuyüne.

'Iya masiücütü nayani

Yuvaiyarisie 'uyeicatü.

Heiserie pupitüarie

Yu'iyari hexeiyatü.

Niuqui tuayamete mepixei.

Pücuxaxasivacai
 Nuivarite vasata.
 Yuri mepüte'uta'eri hesiena cuiepa.
 Visi 'anetü panutivitüquie.

4

Que mutayü, 'arique que memütehayevani yuri mete'erietü

¹ Yacatiniehecüaca 'Iyari que maine. 'Imatürieaca 'aye'aximecacu, hipatü metenihayevacuni yuri que temüte'erie. Mepüva'enieni 'iyarite memüte'irüma, cacaüyarixi 'axa memü'anene que memüte'üqita, ² mete'itavatü yacü xEICÜa metecuxatatü. Cauyumarie 'inüarieyacü mepütitepüatüarieni yu'iyarisie, 'ayumieme pücavarutate'ani va'iyari. ³ Müpaü mepüte'aitani memücaneneüquenicü memücaviquiecacü, memütehayanicü hipame 'icuai metecuatu, sepa Cacaüyari minetüa 'icuai memenu'ünicü pamüpariyusi me'ipitüatü müme yuri memüte'erie, müme tita yuri müraine memütehetima. ⁴ 'Aixüa cani'aneni naitü Cacaüyari mütiunetüa. Tixaütü pücatixani'eriva xüca 'utanaqui'eriva pamüpariyusi 'ipitüacacu Cacaüyari. ⁵ Cacaüyari niuquieyacü nitipasivani neneviericü.

Cürisitu Qesusi parevivameya 'aixüa mü'ane

⁶ Müpaü xüca petiva'aitüaca 'ivamarixi, Cürisitu Qesusi parevivameya 'aixüa mü'ane pecaniyüanemücü, peveretü niuqui yuri que temüte'erie pe'enietü, 'üquisica müseüye pe'enietü que pemütiveiya 'inüaritüme. ⁷ Que memüte'u'üxasita Cacaüyari meca'ayexeyatü 'ucaravesixi va'üxasicü, mücü quenexani'erieca. Quetine'a'üquitüaca masi pemü'iyamacacü Cacaüyari pemayexeyanicü türücaüyemecü. ⁸ Xüca tiyü'üquitüaca vaiyari mü'iyamacacü, 'esiva püyüne, peru xüca Cacaüyari 'ayexeyani, 'aixüa püyüne naimecü, tucari mexeyiacü que temüte'utahüavarie temeixeyanicü. Payeyurini hicü, tucari 'umamiesieta payeyurini. ⁹ Mücü niuqui yuricü paine, neuyeveca münaqui'erivanicü yemecü. ¹⁰ Müpaü mü'anecü, 'ayumieme tepüteta'uxitüa, 'axa tepütécühüavarüva, yuri temüte'uta'ericü Cacaüyari mayeyurisie teta'icuevatü. Mücü yunaime teüteri canivav-icueisitüvame'tüni, masi yemecü

¹¹ Müpaü quetine'aitatü quetine'üquitani. ¹² Xevitü pücamasitave'erieca pemühecuacü. Masi müme yuri memüme yuri memüte'erie püvavicueisitüvame. müte'erie müpaü memü'anenenicü, 'inüari quena'ayeitüvani que pemütiutaniuca, que pemütiuyeica, que pemüti'acanaqui'erie, que yapemüticamie 'aniuquicü, que pemüti'itiya. ¹³ Nemunuanique quene'ayumiemetüni petiterüvatü niuqui memü'enienicü, pevatuicatü, peti'üquitatü. ¹⁴ Quetineuhayeva pe'itümayatü tita pemütiupitüarie 'iyarisie timieme. Müpaü pepütiupitüarie tixaxatame ticuxatacacu, quepaucua 'uquiravesixi 'axeicüa 'ahesie memutimeixüa.

¹⁵ Mücücü quene'ayumiemetüni, mücüsie queneuyeicani yunaitü memümasixeyiacü que pemüraye'axime. ¹⁶ Quene'a'üviya quene'üviyani 'üquisica. Müpaü petiyurienetü quene'ahayeva. Mücücü pepü'atavicueisitüani pepüvatavicueisitüani müme memümasi'enieta.

5

Que müreuyevese müpaü müvayurienicü hipame

¹ 'Uquirasi pepücatatieni, masi pepinütüani 'a'uquiyaripaü. 'Uquisi 'a'ivama vahepaü quetinivacühüaveni. ² 'Ucaravesixi 'ateteima vahepaü quetinivacühüaveni, 'ucari 'a'ivama vahepaü quetinivacühüaveni naimecü pe'itiatü.

³ Quetinivareuyehüvirieca 'ucari vacünama memucui xüca yemecü meyuxeveni. ⁴ Que mü'ane cünaya 'umücu yütüriyama yumama'üma müvarexeiya, masi yemecü neuyeveca müme yamemüteyü'üquitüanicü memütevereuyehüvirienicü yuquie quiecatari, 'amemüte'apicacü mevaparevietü yu'uquiyarima. Müpaü memüteyuriecacü pinaque Cacaüyari. ⁵ Que mü'ane cünaya mumü yuxaüta 'amuca yemecü, mücü yuri püti'erie Cacaüyarisie, 'ivavirietü nenevieri 'ipitüatü pü'ayumieme tucaricü tücaricü. ⁶ Peru 'ucatütü que mü'ane que mütiyücühüave xeciüa 'amuyeica hive'ericacü, mücü müquitü 'apuyeica sepa mayeniere. ⁷ Müpaü quetiniva'aitüaca tixaü vahesie mücarahüivanicü. ⁸ Mesü, que mü'ane mücativamicua yumarema, yuquie quiecatari masi, mücü püyucu'imava, yuri temüte'eriesie camiemetütü püyuhecüata, tevi yuri mücati'erie hepaüna 'axa pücaýüane.

⁹ 'Uca cünaya mumü que'acayerieni xüca haica teviyari viyari hüca xeciüa, xüca yücünasie xeimesie tiviyacaitüni, ¹⁰ xüca 'aixüa timarivani 'aixüa mütiyurienecü, xüca türi vaveriyaveni, xüca tevanarixi vanaqui'erieca, xüca Cacaüyari teüterimama va'ücate hauxinaveni, xüca vapareviveni müme memü'uximatüariecai, xüca yaticamiecaitüni naimecü 'aixüa tiyurienetü.

¹¹⁻¹² Memühehecua vacünama memucui, pepücavaracayasa. 'Uxa'atüni varie mepüviquiecuni, yunaqui'eriyacü mepücuhapanieni. Mücücü yuhesie mepüte'ahüpani yamemücatecahucü que memüte'uyuhüritüa Cürisitu hesie mieme. ¹³ Mücü meta, müpaü mepüteyü'üquitüaca memüyü'üraraxiecacü quieta me'u'uvatü xeciüa. Meyü'üraraxietü, masicutari niuquiperaxi mepüyüaca, tita 'aixüa mücati'ane yamütayünicü, müpaü mepütecuxatani. ¹⁴ 'Ayumieme müpaü nepüticu'eriva, peuyevese müme memühehecua vacünama memucui memütivitüquienicü, memütinivexüanicü, yuquita memüte'aitanicü. Xüca müpaü meteyurieca, tixaütü mepücate'ipitüaca que mü'ane mütasi'aye'unie misutüanicü 'axa taticühüavetü. ¹⁵ Hipatüsietü 'ari ta'aurie mepaxürie Cauyumarie me'anuveiyaque.

¹⁶ Que mü'ane yuri müti'erie 'uquitütü 'ucatütü xüca yumarema varexeiyani 'ucari vacünama memucui, quevaparevieca müme. Pücava'uximatüaca memüyuyexexeüriva. Müme püta mepüvaparevieca 'ucari yemecü yuxaüta memü'uva.

¹⁷ Ta'uquiyarima 'aixüa 'anemecü memüte'aita 'aixüa mequete'uxeiyarieni masi vaüca. Müme memüte'uximaya metecuxatätü mete'üquitatü masi yemecü mequeteheuyehüviyarieni. ¹⁸ 'Utüarica xapayari müpaü paine, Pepüca'isurihüaca puixi quepaucua türicu müquesinani mütihenarienicü. Müpaürita paine, Ti'ivamesie catininaqueni 'ivarica.

¹⁹ Heiserie haineme pepüca'erieca xüca 'itaxaneta mühüritüarie, me xüca yuhutatü yuhaicatü memunenierixü metehecüatani xeciüa pepüva'enieca. ²⁰ Müme 'axa memüteyurie quenivarutatü'a yunaitü memasi'eniecacu hipatüta marica memexeyanicü. ²¹ Nemanihüritüaca Cacaüyari masixeyacacu Cürisitu Qesusi masixeyacacu niuqu

tuayamete memanayexeyarie memasixeyacacu, müpaü yaquetinecamieni, cuitü pepüca'itahüave tevi petimarietü xeicüa peru peca'ienievetü. 'Asipepücatiyurieneni xeimesie petiviyatü xeime püta petave'erietü. ²² Cuitüva tevisie pepüca'utimemeni 'umarivacacuque. Mücü meta, 'axa que memüteyurie hipatü, 'ahesieta rahüivanicü. Pe'itiyatü quene'a'üviyani.

²³ Peru quetineuhayeva ha xeicüa peharetü, masi 'esiva vinu quenauye'eni 'ayuriepa pemüticyecü müxa.

²⁴ 'Axa que memüteyurie hipatü mepanuhaitürüve, cuitü mepümasiücü sepa 'isücame mücavatahüavive. Hipatü 'axa que memüteyurie mepu'imatü mepücaviyarievave cuitüva. ²⁵ Yaxeicüa müme 'aixüa memüteyurie cuitüva mepümasiücü, me sepa memücamasiücü, mepücaüvave memü'aviesiecacü yuheyemecü.

6

¹ Vaüriyarica te'uximayatamete cüye memanuyetequiyarie, yemecü vavemete mequeva'erieca yucusiyarima. Xüca müpaü meteyurieca, 'axa pücaticuxasivani que mü'ane Cacaüyari mühücü, 'üquisicata 'axa pücaticuxasivani. ² Me vacusiyarima xüca yuri mete'erieca, mepücatavate'erieca yu'ivama mevaxeyiatü, masi 'aixüa 'iyaricü mequete'uximayaca vahesie mieme yuri memüte'eriecü memünaqui'erivacü müme 'aixüa memü'itüarie mete'uximayacacu. Müpaü quetine'üquitani müpaü quetinivatuicani.

Cacaüyari que mürayexeyia, que mütinacü'ia

³ Xüca yücü ti'üquitani xevitü, xüca yaca'aneni, niuqui müseüye ca'eniemütü Tati'aitüvame Quesusi Cürisitu müniuquieya ca'eniemütü 'icü 'üquisica cümana Cacaüyari temayexeyia, ⁴ mücü pühüsierie, 'asipücatimate. Catinicuyeni niuqui xüatüarica cuvaunetü xeicüa, niuqui hepaüsita tiyumiemütü. Mücüsie payeneica que memüteyü'ütesa, que memüteyuheca, que memütevasevixima hipame 'axa me'utiyuatü vahepaüsita, 'axa que memüteyücühüave, ⁵ que memücatehayeva menüquixietü. Müpaü mepüteyurie teüteri memütüpünürüme que memüteyumate memeivivi tita yuri müraine. Müpaü metenicu'erivani, que mü'ane mürayexeyia 'ivarica pexeyia. ⁶ Siepüre xüca Cacaüyari 'ayexeyiani tixaütü careuyehüatü, yemecü püti'iva. ⁷ Tixaütü tepücate'atücücai cuiiepa temu'axüa, 'ayumieme tepücaüvave tixaütü temüte'anütüni temüyehu. ⁸ 'Icuai quemari tehaxeyiatü, mücücü tequenaqui'aca. ⁹ Müme memeuca'unicü xeicüa memüyüa, müme mepecaxürieni me'inüasietü, viniyaricü mepüviyarieni, vaüca mepüteyucahive'erieca 'asimecatemaitü, meteyucünitüatü. Mücü hive'erieca teüteri püvacatuica memüca'unarianicü memütatümaiarianicü. ¹⁰ Teüteri que memüte'ihive'erie tumini, mücü nanarisie canitutineicani naitü 'axa müti'anene. Hipatü müpaü meteyuvaüriyatü mepeuyexüri, yuri mecate'erietü mepacü. Yu'iyarisie mepüyucuseve vaücava hivericacü.

Yuri ti'erietü quemütüunananausani yutatuatü

¹¹ 'Ecüsü Cacaüyari teviyari pecanihücütüni. Quene'ata'una mücücü. Müpaü püta quetine'amexütüaca, heiseriemecü yapemüticamienicü, Cacaüyari pemayexeyianicü, yuri pemütü'eriecacü, pemütü'acanaqui'eriecacü, pemütüca'enivanicü, pemücaha'a'erianicü. ¹² 'Aixüa 'anemecü

pe'atatuatü queneutananausani yuri peti'erietü, queneuviya tucari mücaxüve. Mücü 'ayumieme peputa'inierie, yumüiretü tehecüatamete memasixeyyacacu 'aixüa 'anemecü pepü'ahecüatacai yape'aretü. ¹³ Cacaüyari nai mürayenieritüa masixeyyacacu, Cürisitu Quesusi 'aixüa 'anemecü muyuhecüata ya'aretü Punisiyu Piratu hüxie, mücüta masixeyyacacu müpaü nepümati'aitüa ¹⁴ yaquetinecamieni que pemütiu'aitüarie, peca'iseviximatü 'aisica, hesiena pecarahüpatü, Tati'aitüvame Quesusi Cürisitu masiücütü mayanique. ¹⁵ Tucari 'aixüa mü'ane 'aye'ayu, masiücüme canayeitüamücü Que mü'ane yutemavietü yuxevitü Ti'aitame mühücü, Que mü'ane te'aitamete mütiva'aitüvame Cusiyarima müvacusiyari, ¹⁶ Que mü'ane yuxevitü mücamüve, Hecüaripa meca haque mücayüve 'aura mayanicü xevitü, Que mü'ane tevi müca'ixeyave Mücayüve mixeyyacü, Mücü ve'eme quexasivani Quehetürücaüyeni yuheyemecü. Müpaü xEICÜa cani'arani.

¹⁷ Müpaü quetiniva'aitüaca müme memeuca'u hicü cuiepa, mepücateyucatave'erieca, yuri mepücate'erieca yupinisie, 'asimücatimasiücücü xüca xuavecämücü, masi yuri mequete'erieca Cacaüyarisie püta. Mücü nai pütatipitüa yemecü masi temütatemamaviecacü. ¹⁸ Müpaü quetiniva'aitüaca meta 'aixüa memüte'uximayacacü, memeuca'unicü 'aixüa meteyurietü, 'aixüa memüte'u'iyarinicü, hipame vahamatü memüyuxevinicü. ¹⁹ Müpaü meteyurietü mepüyutatenaritüani 'aixüa 'aneme 'uxa'a varie maye'ansie mieme, tita yuricü mütitucari metehexeyiatü mepacüne.

Papuru Timuteu que mütiuhüritüa

²⁰ Neuxei Timuteu quene'üviyani 'ahüritüarica. Ta'aurie quenavesie pemücava'enienicü yacü xEICÜa que memutiyuane mecate'ayexeyiatü. Vaniuquisie pepücativiyani metasi'aye'unietü que memutiyuane müme temaivavemete memüyuxata mete'itavatü. ²¹ Hipatü mücüsie mete'uviyaca xaüsie meneucuyunixüani yuri que memüte'eriecai. 'Aixüa que tiuca'iyarini xehesie mieme.

TIMUTEU Hutarieca Mieme Xapayari Papuru Que Mütinü'airi

Vaürisica

¹ Ne Papuru Cürisitu Qesusi nü'arieya necanihücütüni müpaü mütinaquecü Cacaüyari, müpaü mutayücü meripai quename tucari xuaveni Cürisitu Qesusisie tiviyacacu. ² Nemanivaüritüaca Timuteu pemünenive nemümasinaqui'erie. Cacaüyari müta'uquiyari, Cürisitu Qesusi mütati'aitüvame, xüca 'aixüa mete'u'iyarini 'ahesie mieme, xüca memasinenimayaca, xüca memasipitüaca 'a'iyarisie pemüca'uximatüariecacü.

Que mütihecüatani Cürisitu hepaüsita

³ Mücü Cacaüyari nepayexeiya ne'iyari 'itiyacacu, ne'uquiyarimata que memüteheyexeiycaci. Mücü pamüpariyusi necanipitüaca nemasiha'erivatü necatihayevatü tucarcü tücaricü quepaucua nemünenenevie. ⁴ Yuheyemecü nepümasiheuxeiyamücü nemasiha'erivatü que pemütiutasuacacai pe'ahiverietü. Xüca nemasixeiyaque, nepünetemaviecaqueyu yemecü. ⁵ 'Ahepaüsita niuqui nepü'atüiyarie yuri que pemüti'erie yacü pecaticuxatatü. Müpaü yuri tiuta'erieca meri 'apucatei 'acusi Ruhira, 'avarusita 'Eunisi. Yuri nepüti'erie 'ecüta vahepaü yuri pemüti'eriecü.

⁶ 'Ayumieme nepümati'eritüaniqueyu pemücaratütümaiyanicü, pe'atatuatü yaquetineyurieneni Cacaüyari que matiupitüa 'ahesie ne'utimecu. ⁷ Cacaüyari que mütatiumi, pücatasi'upitüa ta'iyarisie temümamacacü, masi 'iyari pütasi'umi mütürücaüye püta, tasipitüatü temütetacanaqui'eriecacü temüseseüyenicü. ⁸ 'Ayumieme 'uxa'atüni varie pepüca'ateviyani petihecüatatü Tati'aitüvame hepaüsita, pepücanesiteviyani ne, sepa nemanutahüiya hesüana nemümiemecü. Niuqui 'aixüa manuyünesie mieme masi quetineucuiene 'ecüta, Cacaüyari masitürücariyacacu. ⁹ Mücü canihücütüni que mü'ane mütasi'utavicueisitüa, mütasi'uta'ini temüpasiecacü hesiena miemecü. Tita temüteyuriecaci tame, mücücü 'asipücatiuyuri, masi müpaü mütiyuvaüriyacaicü yücümana, 'aixüa mütiuca'iyaricü, 'ayumieme püta'utavicueisitüa. Müpaü tiniuca'iyaricaitüni tahesie mieme tucari cacuavecacu cuxi, tasiha'erivatü Cürisitu Qesusisie que temüteviyaniquecacü. ¹⁰ Hicürixüa masiücütü nayani 'aixüa que mütiuca'iyari, munuacü tasivicueisitüvame Cürisitu Qesusi. Mücü que mütiuyuri, taheyemecü temücacui'inicü yatiniuyurieni. Tiniutahecüatani que temüte'ayeyuyurini que temücatetipüne. Müpaü catinimasiücünü niuqui 'aixüa manuyüne cuxasivacacu.

¹¹ Ne nepucayeri mücü niuqui hepaüsita nemüticuxatanicü, nü'ari nuiv-
arite tiva'üquitüvame nemayanicü. ¹² Müpaü nemü'aneccü, 'ayumieme 'ipaü nepü'itüariexime hicüpaü, peru nepücaneteviya nemimatecü que mü'anesie yuri nemütiuta'erie. Yuri necatini'erieca mücü müyüvecü mi'üviyanicü tita münetiyeitüri 'iya tucari mexi ca'aye'ave.

¹³ Para pemimaicacü niuqui müseüye que mütivaiyacü, tita pemütü'eni yaneticuxatacacu quenexeiyani 'a'inüaritüme, yuri peti'erietü peti'acanaqui'erietü Cürisitu Qesusisie tiviyatü que mütiyüveni.

14 Quene'üviyani tita 'aixüa müti'ane temüteyeturiyarie, 'Iyari Mütiyupata tahesie müyeca masipareviecacu.

15 Müpaü que pemütimate, yunaitü 'Asiya cuieyarisie miemete mepünesi'ucu'eirie, Piqeru Herumuquenexi hipatüta. 16 Ti'aitame xüca vanenimayaca 'Unesipuru quie quiecatari. Mücü müixa pünesi'uxipitüa, pücanesiteviyacai sepa nemanutahüiyacai, 17 masi Xumasie 'uyeicatü püyumexütüacai nesicuvaunetü, pünesi'utaxe. 18 Ti'aitame xüca 'ipitüaca münenimayasiecacü 'iya tucari 'aye'ayu Ti'aitame que mütixeyiani. Naime que müti vapareviecai 'Epesusie heyeicatü, 'ecü 'aixüa 'anemecü yapepütimate.

2

Cuya 'aixüa mütiuca'iyaripaü yüanetü Qesusi Cürisitusie mieme que mütiyumieneni

1 Mericüte nenive quenetürcaüyeni Cürisitu Qesusi yamatipitüacacu 'aixüa mütiuca'iyaricü. 2 Tita pemütü'enie neticuxatacacu tehecüatamete yumüireme vahüxie, mücü quenivayeturieni teüteri yamemütecahu, mümeta memüyüvavenicü müpaü memütevati'üquitüanicü hipameta.

3 Quetineucuine 'ecüta pe'amienetü Cürisitu Qesusisie mieme, cuya 'aixüa mütiuca'iyaripaü peyüanetü. 4 Que mü'ane mücuya pücauyivianüa yu'uximayasica cuvevienetü yücümana, masi ninaqui'aritüamücüni que mü'ane mitahüavixü cuya mayanicü. 5 Que mü'ane parecu münausame, sepa mürayu'ivaxü nausaricü, neuyeveca 'inüari manuyüinapaü mütananausanicü muma manutiquesiyarienicü mürayu'ivaxücü. 6 Mücü meta, que mü'ane mü'esame müti'uximaya, caneuyeveca mücü meri mütipitüarienicü tita mütitixuavere. 7 Yaquetini'acühüaveni que nemaine mücü hepaüsita. Ti'aitame pümasipitüaca pemütimaivenicü naime hepaüsita.

8 Quena'erivani Qesusi Cürisitu. Mücü müquite vasata nanucu-quetüarieni, Ravirisie niyeyani. Müpaü paine niuqui 'aixüa manuyüne que nemüticuxata ne. 9 Müpaü nemüticuxatacü 'axa nepü'itüariexime, 'asita nepanutahüiya 'axa tiyuruvamepaü. Peru Cacaüyari niuquieya tixaü püca'anutahüiva. 10 Ayumieme ne naime nepütünevi memanayexeyarie vahesie miemecü, mümeta memaye'axüanicü memütavicueisitüarienicü Cürisitu Qesusisie meteviyatü, müpaü memütepitüariecacü meta yuheyemecü visi me'ananetü memacüneccü.

11 Mücü niuqui yuricü paine,
Xüca hamatüana te'ucuini
Hamatüanata tepayeyuyurini.

12 Xüca tete'uca'enivani
Hamatüanata tepüte'aitametetüni.
Xüca tetacu'imavani
Quename teca'imate te'utiyuatü,
Mücürita püyucu'imavani
Quename catasimate 'utaitü.

13 Xüca tetehayevani yatetecahutü
Mücü yaticamietü 'apuvcayupatatü.
Püca'yüve yamütüyurienicü que mücatiuca'iyari.

Ti'uximayatame mümasiücü que müti'inüasie

14 Mücü hepaüsita quetiniva'eritüaca, quenivahüritüaca Cacaüyari hüxie memücaycucitüvenicü niuqui hepaüsita. Müpaü tiyurienetü 'asipüca'yüni 'aixüa mü'anecü, püvaca'unaxüani memü'enana xeicüa. 15 Quene'amexüitüaca Cacaüyari hüxie pemümasiücünicü que pemüti'inüasie, ti'uximayatamepaü peyüanetü mücaheuyevese müyuteviyanicü 'aixüa müti'uximayacü, heiseriemecü peti'üquitatü niuqui yuri maine hepaüsita. 16 Yacü xeicüa que memütecuxata mecate'ayexeyatü, mücü hepaüsita quene'acuerivayurieca. Müpaü metecuxatatü masi yemecü Cacaüyari metümayatü mepayuyeitüaximeni xeicüa. 17 Vaniuqui püyemie püniyapaü. Müpaü mepü'anene Himeneu Piretu. 18 Müme müpaü memüyüa xaüsie meneucuyunixüani tita yuri müraine hepaüsita, müpaü memutiyanecü quename 'ari te'anucu'ui. Hipame mepüvamuina 'aixüa mü'anecü yuri memücate'eriecacü. 19 Sepasü müpaü memüteyurie, Cacaüyari yutesariya canitutavevieni qui tutuicame. 'Apuve se'itü 'uxaya masiücücacu müpaü manuyüne, Ti'aitame püvamate yuteüterima, 'ipaü meta manuyüne, Yunaitü memehüave Ti'aitame mequeyucuerivayurieca tita mücatiheiserie hepaüsita.

20 Qui 'amüyevata huru pürata xacürüteyari puxuave, peru cüye haxu xacürüteyari puxuaveta. Hipatü visi mü'anecü pü'ayumieme, hipatüta 'axa mü'anecü pü'ayumieme. 21 Mericüsü xüca 'uyu'itieni müpaü memü'anene vahesie mücativiyanicü, xacü visi mü'anecü mü'ayumieme payani pasietü, 'aixüa tinaqui'erivatü cusiari quepaucua meiyehüva, ha'arisietü 'aixüa mütiyurienenicü naimecü sepa que mütitita.

22 Quene'ata'una pemücati'acahive'eriecacü memühehecua vahepaü. Müpaü püta quetine'amexüitüaca, heiseriemecü yapemüticamienicü, que pemaine yapemütiyurienenicü, pemüti'acanaqui'eriecacü. Müme memehüave Ti'aitame va'iyari 'itiatücaicacu, müme vahamatü 'axeicüa yaxequeteneyurieca 'aixüa xemüteyuxeiyanicü. 23 Memücatemaivave niuqui que memütexüatüa 'asimecatemaitü, mücü quenexani'erieca müpaü petimaitü, niuqui metixüatüame mepüyutacuini xeicüa. 24 Caneuyevaca que mü'ane Ti'aitamesie mieme müti'uximayatame mücayumienenicü, masi que müvayuriene yunaima carima 'asimücatiyurienenicü, müti'üquitavenicü, minevienicü tita 'axa müti'ane, 25 'iyarieya 'aixüa 'anecacu müvatiheiseriyanicü müme memeye'unie. Tietüsü Cacaüyari vapitüaca memütehayanicü que memüteyuriecai, tita yuri müraine memütehetimanicü, 26 memanutahütüarienicü memütavicuenicü Cayumarie viniyarieyasie cümana memuviyarie yamemütecahunicü que mütinaque 'iya.

3

Teüteri que memüte'u'iyarini taparirümecacu

1 'Ipaü quetinemaica, tucari taparirümecacu 'ana cuanivemecü mepüyüaca. 2 Teüteri yuhesie mieme mepütenuaqui'erieca xeicüa, tumini mepühive'erieca, mepüyuxeümacani, mepüyuxani'erieca, mepüvaseviximani hipame 'axa me'utiyaatü vahepaüsita, mepücava'enieni yu'uquiyarima, pamüpariyusi mepüca'ipitüani xeime, 'axa mepü'aneneni, 3 mepücayuanaqui'erieca, mepücayhaxüapitüaca, mepüyuniuquimani, mepücateyu'aitüaca, mepayu'eririyani, mepihecani tita 'aixüa müti'ane, 4 mepüvayetuani hipame, mepüyuxünani, mepühüsierietücani, mepinaqui'erieca tita mütivanaque peru mepüca'inaqui'erieca Cacaüyari.

5 Cacaüyari mayexeyapaü mepüteyuecüaca, peru mepüyuecütatani catürcaüyeme memü'eriecü tita memüte'ayexeya.

Ta'aurie quenavesi müya memü'anene vahesüa pemüca'uyeicanicü.

6 Hipatü müme teüteri vaquita meneutahaqueni 'avie meteva'irüviyaque 'ucaravesixi 'asimemücatemate, müme mevaru'iniecu va'ica mahetecü 'axa que memüteyuriecai, memeuhapanietücacü naime metehive'erietü.

7 'Ucaravesixi müpaü memü'anene yuheyemecü mepüteyü'üquitüatüve peru hasuacu mepücaüyüvave memeitimanicü tita yuri müraine.

8 Yaxeicüa Canesi Camüpüresi que memüteheye'uniecai Muisexi, 'imeta meneye'unieca tita yuri müraine. 'Icü teüteri mecanitipünirümeni que memüteyumate. Mepüxani'eriva yuri que memüte'erie, masi yuri memücate'eriecü.

9 Perusü masi vaücavamecü 'asimemücatematecü memasiücütü mecanacünicuni yunaime vahüxie, meripai miemetexi memütemasiücücaipaü 'ana.

Papuru Timuteu que mütiuhürütüa

10 'Ecü püta peniveiyani ne'inüari tita nemüti'üquitasie petiviyatü, que nemüticuyeica yapetiyurienetü, que nemütiyuriemücü, que yanemüticamie, que nemüreuterive netiuc'aenivatü, que nemütinecanaqui'erie, que nemütiuca'eniva, 11 que nemütiuveiyarie, que nemütiucuinixü nai que nemü'tüarie 'Anutiyuquiyasie 'Icuniyasie Risitürasie. Sepa que nemütiucuinixü ne'uveiyarietü, Ti'aitame caneniutavicueisitüani naimecü.

12 Siere menitaveiyariexüacuni yunaitü memüyuvaüriya Cacaüyari me'ayexeyatü memü'uvanicü Cürisitu Quesusisie meteviyatü.

13 Teüteri 'axa memüteyuricu memüteyucamana masi vaüca 'axa me'ananetü mepacünirümeni mete'irümatü mete'irüviyarietü meta.

14 Peru 'ecü titasie pemüti'a'üquitüa tita pemüretima mütiyuricü, mücüsie petiviyatü quene'ahayevani. Pepüvamate quehate müpaü memate'üquitüacacu müpaü pemüretima, 15 müpaü pepütimate nunusiyaripai pemütimaicaicü que maine 'utüarica xapayari müpasie. Mücü püyüve petimaiveme mümasi'ayeitüanicü pemütavicueisitüarianicü yuri pet'erietü, müpaü que mütiyüve Cürisitu Quesusisie tiviyatü.

16 Naitü 'utüarica xapayarisie müre'uxa Cacaüyari 'inetüacu, mücü peuyevese müti'üquitanicü mütatierivanicü mütaheseriyarianicü ti'üquitüarietü mayanicü quepaü heiseriemecü yamüticamieni.

17 Mücü 'utüaricacü Cacaüyari teviyari paye'ani püha'arisieca 'aixüa mütiyurienenicü naimecü sepa que mütitita.

4

Niuqui quenecuxatani

1 Cacaüyari hüxie, Cürisitu Quesusi hüxie que mü'ane 'isücametütü müvatahüaveni memayeyuyuri müquite yunaime, mücü munuaximecü ti'aitametütü, müpaü nematinihürütüaca.

2 Niuqui quenecuxatani. Mücücü quene'ayumiemetüni penaqui'erivatü pecanaqui'erivatü. Quenivarutatü'a quenivacu'imaiyani quenivatuicani. Naimecü 'equetineutevini petiuc'aenivatü, naimecü quetine'üquitani.

3 Tucari naye'amücü quepaucua memüca'inevieca 'üquisica müseüye, masi que mütivanaque mepüvaxexeürivani te'üquitamete, vanacate varusicuaquivacacu.

4 Ta'aurie mepaxürieni meca'i'eniecutü tita yuri müraine. Xaüsie mepeucuyunixüani yü'üxasisie memüteviyanicü.

5 'Ecüsü naimecü quene'amaica. Quetineucanevieca sepa 'axa pemü'itüariene. Quetine'uximayaca peticuxatatü niuqui 'aixüa manuyünecü. 'Ahüritüarica quenaye'atüa yemecü.

6 Neri mavari nepayeitüariexime. Tucari canahuraniri nemüyemiecü. 7 'Aixüa 'anemecü nenetatuatü nepünemienecai. Que nemütinausanecai nepeta'a. Nepücatihayevaxü yaneticamietü. 8 Hicü nepe'usiyarie muma nemümarivacü heiseriemecü yanemüticatüacü. Ti'aitame 'isücame canihücütüni heiseriemecü yamüticamie. Mücü müpaü pünetipitüani 'iya tucari 'aye'ayu. Ne xeücüame müpaü pücanetipitüani, masi yunaitü memünaqui'a münuaximecü müpaü pütivapitüani müme.

Que müti'aitüa

9 Quene'amexütüaca cuitü neheseüa pemünuanicü. 10 Remaxi pünesi'ucu'eirie cuiepa timieme tinaqui'erietü. Tesarunicapaitü neyani. Cüreseniti Carasiya cuieyarisie petüa, Titu Tarümasiyasiepaütü retüa. 11 Rucaxi yuxaüta nehamatü puyeica. Quenavitüqui Maricuxi, 'a'ütüma quene'atüa. Mücü 'aixüa pü'ane münesipareviecacü. 12 Tiqicu nepenü'a 'Epesupaitü. 13 Mücü 'ücarü Türuhasisie nemeicu'eirie Carüpusüa quenahuri pemamiecü. Xapate quenahuri navi müraye'utüca masi.

14 Herecanituru tepüa vevivame 'axa pünesi'uyuri vaücava. Ti'aitame 'epürepinirieni müpaü 'axa münesi'uyuricü. 15 'Ecüta quene'acuerivayurieca hepaüsitana. Yemecü peye'uniecai taniuqui.

16 Nehesie mieme ne'utaniucacacu meri miemecü, ni xevitü neheima püca'utanua. Yunaitü mepünesi'ucu'eirie. Mericüte xüca vahesie catihüiyani mücücü. 17 Ti'aitame masi ne'aurie puvecai nesitürücariyatü 'icü xasicaya yemecü mücuxaxasivanicü yaneticuxatacacu, yunaitü nuivarite memi'enienicü. Neputavicueisitüarie maye pücanesi'utacuai. 18 Ti'aitame pünesitavicueisitüani sepa que memüteyurie 'axa menesiyuriecutü. 'Asineca'itüarievecacu pünesi'aye'atüani haque müre'aita muyuavisie, mana nemaye'anicü. Hepaüsitana 'aixüa queticuxaxasivani yuheyemecü. 'Icü niuqui canise'ini.

Que müti'arüvaüritüa, 'aixüa que mutayü 'aixüa memü'itüarienicü

19 Quenivavaüritüaca Pürisira 'Aquiramame, 'Unesipuru quie quiecatari meta. 20 'Erasitu mana peyuhayevaxü Curinitusie. Türupimu nepecu'eirie Miretusie ticuyecacu. 21 Quene'amexütüaca pemünuanicü ca'ühaütücacu cuxi. 'Eupuruxi Purenisi Rinu Cürauriya yunaitü ta'ivama mepümasivaüritüa.

22 Ti'aitame 'a'iyari xüca masiteütani. 'Aixüa xüca tiuca'iyarini xehesie mieme.

TITU Papuru Que Mütinü'airi

Vaürisica

¹ Ne Papuru ti'uximayatame necanihücütüni Cacaüyarisie mieme. Quesusi Cürisitu nü'arieya necanihücütüni, yuri neti'erietü yaxecüa yuri que memüte'erie müme Cacaüyari müvaranayexei, müpaüta netimaitü tita yuri müraine, que müreuyevese yamütimaicacü Cacaüyari xüca 'ayexeyani. ² Müpaü netiniyurieneni nemitacueviecü tucari mücaxüve nemexeyanicü. Cacaüyari pücati'itava. Meripai tucari caxuavecacu cuxi müpaü putayü tucari mütasipitüaniquecacü. ³ Hicürixüa tucari 'aixüa mü'ane 'aye'acu, masiücüme canayeitüani yuniuqui, teüteri yametecuxatacacu. Necaniuhüritüarieni müpaü nemüticuxatanicü ne, müpaü mütiuta'aicü tativicueisitüvame Cacaüyaritütü. ⁴ Ne necamanivaüritüaca Titu. Yuricü pecaninenivetüni, yuri que temüte'erie tanaitü. Cacaüyari müta'uquiyari, Cürisitu Quesusi mütativicueisitüvame, 'aixüa xüca mete'u'iyarini 'ahesie mieme, 'a'iyarisie xüca memasipitüaca pemüca'uximatüariecacü.

'Uquiravesixi te'üviyamete que müreuyevese müpaü memü'anenenicü

⁵ Mücücü nemanecu'eirieni Cüretasie, pemeiheiserietüanicü tita müreuyevese, pemüvacuyasaxüanicü va'uquiyarima xexuime quiecarisie, yaxecüa que nemümatitahüavixü, ⁶ que mü'ane mücaniuquimarie, que mü'ane xeücüame mü'üya, que mü'ane yütüriyama müvarexeiya yuri mete'eriecame vahesie carahüivacacu, quename merucuyatüve quename meca'enie müpaü caraniuvacacu. ⁷ Cacaüyarisie mieme mühüritüariecü, neuyevaca que mü'ane ti'üviyame mühücü mücaniuquimariecacü, yuxaüta xecüa mücayüanenicü mayu'eriya mücahücütünicü, tavecame mücahücütünicü, mücavativayanicü, tumini mücahive'eriecacü tiyucucamanamütü. ⁸ Masi peuyevese müvatanaqui'erienicü teva quiecatari, minaqu'i'eriecacü tita 'aixüa müti'ane, mütimaivenicü, heiseriemecü yamüticamienicü, Cacaüyari mayexeyanicü cuini mieme, müseüyenicü yu'iyarisie que mütiyu'aitüa. ⁹ Peuyevese mütiyivanicü niuqui yuri mainesie, 'üquisica manuyünepaü müyüvenicü müvatuicani ti'üquitatü que mütivaiyacü yemecü, müyüvenicü meta müvahecüatanicü memüniuquixie.

¹⁰ Yümüiretü 'ameniu'uvani mecaheü'enanatü, yacü xecüa metecuxatatü, meteyucucamanatü. Müme xitequiya 'inüariyarisie memüteviya masi yemecü müya mepü'anene. ¹¹ Peuyevese memanunatücanicü que memütecuxata. Que memü'anene, mepüvamuina 'asita xeime qui quiecatari 'axecüa yunaime, mepüteti'üquita tita 'aixüa mücati'ane, mete'ivacutü 'axa ti'anemecü.

¹² Vahesüa mieme tixaxatame xevitü müpaü niutayüni, Cüretatari yuheyemecü mecateni'itavani, yeutari memayu'eririya mecanihümetüni, mecaniyu'üaraxieca yuhuriepa meteviyatü xecüa. ¹³ Mücü yemecü yuricü catiniutahecüata. 'Ayumieme quenivarutatü'a türücaüyemecü, müme memüseseyenicü, yuri mete'erietü que mütivaiyacü, ¹⁴ mecava'enietü Huriyusixi yacü xecüa que memüte'üxasita, mecahe'erivatü tita memüte'aita teüteri memixani'erie tita yuricü müraine.

¹⁵ Que memüte'ixeiya müme memü'itiatüca, naitü catini'itiyaca. Müme memüseviximarie yuri memücate'erie püta que memüte'ixeiya, tixaü pücatixuave müti'itiya, masi mecaniseviximarieca que memüteyumaté, yu'iyari que memüte'enie vatate'acacu. ¹⁶ Mecaniyuhecüatani yutetacü quename vaniu me'imate Cacaüyari me'utiyuatü, peru que memüteyurie, mepüyuhecüata masi quename meca'imate. Cuini mieme 'axa mecani'aneneni, yamepücatecahu, mecanixani'erivani sepa que memüteyurie 'aixüa memücateyuriecü.

2

'Üquisica müseüye

¹ 'Ecüsü püta müpaü quetynecuxatani que müreuyevese, seüyemecü pemüti'üquitanicü. ² 'Uquiravesixi mequeyumateni, 'aixüa mequetehecahuni, mequeteheimaivaveni que müreuyevese yamütiyurienenicü, mequeseseüyeni yuri que memüte'erie que memüteyucanaqui'erie, que memüte'uca'eniva. ³ Yaxeicüa 'ucaravesixi que memüte'u'uva, müpaü mequeteyurieca que müreuyevese yamütiyurienenicü Cacaüyarisüa miemetütü, niuquiperaxi mepücayüaca, vinucü mepüca'u'uvani xeicüa, tita 'aixüa müti'aneü xeicüa mequete'üquitani ⁴ müpaü meteva'üquitatü 'ucari, müme memüvanaqui'eriecacü yücünama yütüriyama, ⁵ memütemaivavenicü que müreuyevese yamütiyurienenicü, yücünama vahesie memüteviyanicü me'itiatücaütü, yuquie memüte'uximayacacü, 'aixüa memüte'u'iyarinicü, memüteyu'aitüarinüacacü vacünama que memaitüca. Xüca müpaü me'aneneni, Cacaüyari niuquieya pücaseviximarieca, 'axa pücatixaxasivani hepaüsitana.

⁶ Müpaü yaxeicüa quetinivatuicani 'uquisi memütemaivavenicü que müreuyevese yamütiyurienenicü. ⁷ Naime hepaüsita 'inüari quena'ayeitüvani 'aixüa petiyurienetü. Que pemüti'üquita, 'aiyarisie 'aixüa peti'acühüvetü quetine'üquita 'aixüa peticamietü. ⁸ Müpaü quetynecuxatani 'aniquü seüyemecü, xevitü mücayüvenicü mitave'eriecacü, que mü'ane müxe'aye'unie müteviyasitüarienicü masi, cayüvetü mayanicü 'axa mainenicü xehepaüsita.

⁹ Müme vaüriyarica memüte'uximaya mequeteyu'aitüarinüaca vacusiyarima que memaitüca naimecü. Mequevanaqui'arütüaca masi, mepücaniüquixieca. ¹⁰ Mepücavanavatüveni, masi mequevahecüasitüiyani 'aixüa 'iyari yamemütecahucü, tativicueisitüvame Cacaüyari 'üquisicaya visi mütixeyariecacü que memüteyurie naimecü.

¹¹ 'Ari masiücütü canayani 'aixüa que mütiuca'iyari Cacaüyari. Müpaü mü'aneü, yunaitü teüteri mecaniyüvaveni memütavicieisitüarienicü. ¹² 'Ayumieme müpaü teteni'üquitüarieni temütahecüatanicü quename müme Cacaüyari memüca'ayexeiya vahesüa tecamiemete, quename tame teca'ihive'eri tita cuiepa memütama memütehive'eri. Masi yeme 'ipaü püta tepüte'üquitüarie que temüte'u'uvanicü, tetemaivavetü que müreuyevese yatemüteyuriecacü, heiseriemecü yatetecahutü, Cacaüyari te'ayexeyatü hicü temu'uvanicü 'ena cuiepa, ¹³ meta temicueviecacü que mü'ane yemecü mütasitemaviritüani. Hicü tepicuevie, masiücütü mayanicü visi 'anetü que mü'ane Cacaüyaritütü mümarive tativicueisitüvame Cürisitu Quesusi hücütütü. ¹⁴ 'Iya niyuyetuanı tahesie mieme, mütasitaxünacü, yemecü temüca'itisanacü

'inüari, mücü mütsi'itienicü masi yuhesie mieme, teüterimama temacü necü tetavaüriyatü 'aixüa temüteyuriecacü.

¹⁵ Müpaü quetinecuxatani, vaüriyarica quenivapitüaca, quenivahecüatüaca heiserie petiva'aitüatü, xevitü mücamasitave'eriecacü.

3

Heiserie tepupitüarie 'iya 'aixüa mütiuca'iyaricü

¹ Quenivarata'eritüvani yamemütecahunicü te'aitamete heiserie memexeiya que memaitüca, memüteyu'aitüarinüacacü, memüyuvaüriyanicü 'aixüa memüteyuriecacü sepa que mütitita 'aixüa müti'ane, ² memücavaseviximacacü hipame 'axa me'utiuyatü vahepaüsita, memücayucuitüvenicü, memüca'ayu'eririyanicü, mümasiücünicü quename tixaütü mecatehüme que memütevaxeyia yunaime teüteri. ³ Tameri tanaitü meripai 'asitecatemaitü teniu'uvacaitüni, yatepücatecahucai, tepeuyexüriecai, vaüriyarica tepüte'uximayacai tita temütehive'eriecaisie mieme xeicüa, müiremecü temünaqui'acacü xeicüa tepüyüacai, 'atepu'uvacai 'axa teteyuriecütü te'ütesatü. Tepü'uxive'erivacai, tepüta'uxive'eriecai tanaitü. ⁴ Anatütüri masiücütü canayani 'aixüa que mütiuca'iyari tativicueisitüvame Cacaüyari, que mütatinaqui'erie teüteri. ⁵ Tame heiseriemecü yatetecahutü temüyüacacü 'asipücatiuyuri, masi mücü mütasinenimayacacü püta pütasi'utavicueisitüa. Pütasi'u'iti hutarieca tasitinuivitüaca, 'Iyari Mütiyupata tasihecuarivyacacu. ⁶ Mücü 'Iyari niutatvani vaücavamecü temeixeiyanicü, tativicueisitüvame Quesusi Cürisitu yatatiumicu. ⁷ Heiserie tepupitüarie 'iya 'aixüa mütiuca'iyaricü, 'ayumieme tahesie catininaqueni tucari mücaxüve temexeiyanicü. Müpaü yuri tete'erietü tepüta'icueva.

⁸ Mücü niuqui yuricü paine. Müpaü nepüticu'eriva, peuyevese türücaüyemecü müpaü pemütivatahüavecü. Peuyevese müme yuri memüteta'erivave Cacaüyarisie memüyu'iyaritüacacü quepaü 'aixüa memüteyurieca. 'Aixüa cani'anemücü nivapareviecamücü teüteri, müpaü memüteyuriecacü. ⁹ Peru niuqui que memütexüatüa 'asimecatemaitü, que memütecüvaütüve xeime ramare hepaüsita, que memüteyuheca, 'inüari niuquiyari hepaüsita que memüteyucuitüve, mücü hepaüsita quene'acuerivyurieca. 'Axa 'anetü payeica que memüteyurie, xüanacüa payeica. ¹⁰ Que mü'ane yuhesie mütivavyasitüa 'ivamarixi, mücü quenanuyehüva hutacüa pe'ita'imayame, ¹¹ müpaü petimaitü, que mü'ane müpaü mütiyuriene neutunini, 'axa tiniuyuriene, yücümana yuhesie tiniuhüpani.

Que mütiavaruta'aitüa

¹² 'Ahesüa quepaucua menuani 'Arütema nehenunü'ayu, Tiquicu nusu, quene'amexütüa nehesüa pemümiyecü Nicupuripai. Müpaü nepüticu'eriva, mana nepecani muhaütüsie. ¹³ Senaxi 'inüaricü müti'üquitame, 'Apuruxi yunaime quenivaparevieca vahuyeta, 'aixüa 'iyaricü pe'atuatü, tixaütü memücateheuyehüacacü. ¹⁴ Tateüterima müpaü mequeteyü'üquitüaca 'aixüa memüteyuriecacü memeixeiyanicü tita müreyeveve, capa meca'utixuxuaveretü me'acü necü.

Que mütiavaruvaütüa, 'aixüa que mutayü 'aixüa memü'itüarienicü

15 Yunaitü nehesüa mem'uva mecamaniyaüritüaca. 'Ecüta
quenivavaüritüaca müme memütasinaqui'erie yuri mete'erietü. 'Aixüa
qyetiüca'iyarini yunaimexehesie mieme tacacaüyari. Müpaü xeicüa.

QUIRIMUNI

Papuru Que Mütinü'airi

Vaürisica

¹ Ne Papuru, ne'anutahüiyatü Cürisitu Quesusisie mieme, ta'iva Timuteumatü, tecanixevaürütüaca, Quirimuni temümasinaqui'erie tahamatü pemüti'uximaya, ² tamita meta 'Apiya titevacame temünaqui'erie, 'Aruquipu meta tahepaü cuya, müme meta memüyuyexexeüriva 'aquita. ³ Cacaüyari müta'uquiyari, Tati'aitüvame Qesusi Cürisitumatü, xüca 'aixüa mete'u'iyarini xehesie mieme, xüca mexepitüaca yu'iyarisie xemüca'uximatüariecacü.

Quirimuni que mütiyucanaqui'eriecai, yuri que müti'eriecai

⁴ Pamüpariyusi necanipitüaca necacaüyari neheyemecü, quepaucua nemümasicuxata nenenevenietü, ⁵ nemü'enacü que pemütivanaqui'erie Cacaüyari teüterimama yunaime, Ti'aitame Quesusisie yuri que pemüti'erie. ⁶ 'Ipaü netininenenevieca, 'axeicüa temüpütüarienicü masi yemecü Cürisitusie teteviyatü temacü necü, 'ahamatü temütaxevicü yuri tete'erietü. Xüca 'aixüa tetemaica tita temütehhexeiya 'aixüa müti'ane naime, müpaü teni'itüariecacuni. ⁷ Vaücava nepünetemavie nepütüicarie 'ecü pemüti'acanaqui'eriecü. Cacaüyari teüterimama mecani'uxipitüarica yu'iyarisie, 'ecü que pemütüyuriene ne'iva.

Papuru que mütitavavirie 'Unesimu hepaüsita

⁸ 'Ayumieme, Cürisitusie netiviyatü sepasü heiserie nemexeyia necamatü nemümati'aitüacacü tita müreyevese, ⁹ masi temütetacanaqui'eriecü, 'ayumieme vaüriyarica nemanipitüacaqueyu püta. Ne Papuru que nemü'ane, ne'uquirasitütü, ne'anutahüiyacame nehücütütü hicü Cürisitu Qesususisie mieme, ¹⁰ vaüriyarica necamanipitüaca nenive hepaüsita, que mü'ane ne'anutahüiyatü nemitinuivitüa. 'Unesimu necanixatani.

¹¹ Mücü 'asipücatiyurienecai 'aixüa mü'ane 'ahesie mieme, perusü hicü 'ecü ne tecaneyehüaca tanaitü. ¹² 'Ahesüa nenenuñ'amücü ne'iyaritüme. ¹³ Nehesüa nepicayeniquecai, 'ahesie mieme münesiparevienicü ne'anutahüiyacacu niuqui 'aixüa manuyunesie mieme. ¹⁴ Masiri 'ecü 'asipecatimaicacu, nepücanevaüriyacai. Xüca ne'icayenique, 'aixüa pepütüyurieneñiqueyu 'ecü, peru vaüriyarica yapepütüyurieneñiqueyu. Mecuxi pemü'avaüriyaniqueyu püta. ¹⁵ Pepitatümaiya yareutevicacu, peru xüari müpaü tiniuyüni 'aheyemecü peheixeyiatü pemayanicü. ¹⁶ Ti'uximayatame xeicüa pücahücü, masi vaücava peuyevese hicü. Ta'iva canayani münaqui'eriva. Ne yemecü nepinaqui'erie, 'ecüta masi vaüca peninaqui'eriecamücü tevitüme, Ti'aitamesie tiviyacameta.

¹⁷ 'Ayumieme xüca tetaxevime pe'erieca, queneutanaqui'eri que pemüneretanaqui'erieniqueyu ne. ¹⁸ Xüca 'axa masi'uyurieni, xüca tixaütü reuyevaca mütiyutuanicü, yaquenetineucuetatüa ne. ¹⁹ Ne Papuru nemamacü müpaü nepütü'utüa, ne nepürapica. Siqueresü 'asinepücamarahüaveni que müreyevese masi pemünerapiniriecacü 'ecü tucari pemexeyiacü. ²⁰ 'Eri ne'iva, Ti'aitamesie temüteviyacü nepaine, 'aixüa nepü'itüarieneñiqueyu 'acümana. Queneneu'uxipitüa ne'iyarisie, Cürisitusie que temüteviya.

²¹ Nepümatiu'utüiri yuri neti'erietü quename yapeticamieni, müpaü netimaitü, que nemutaine ne, 'ecü pecananuyehaitürüvemücü. ²² Mücü meta, queneneucuha'aritüiri haque nemayecani. Nepüta'icueva müpaü yuri neti'erietü, xeyuneneviecacu nepüpitüarieni xehesüa nemüyemiecü.

Vaürisica que müttivarunü'airixüa

²³ Mecamanivaüritüaca, 'Epaüraxiri nehepaü muviyarie Cürisitu Quesusisie mieme, ²⁴ Maricuxiri, 'Arisitaricuri, Remaxiri, Rucaxiri. Müme nehamatü meteni'uximayaca.

²⁵ Ti'aitame Quesusi Cürisitu xüca 'aixüa tiuca'iyarini xe'iyarisie mieme.

HEPÜRAYSIXI Que Memüte'u'utüiyari

Cacaüyari pütatiutaxatüa nu'aya yaticuxatacacu

¹ Cacaüyari meripai tinivacuxaxatüvacaitüni ta'uquiyarima, texaxatametemama yametecuxatacacu, yuxexuitü que memüte'upitüarie niuqui yücü mü'anene hepaüsita. ² Hicü tucari taparirümecacu pütatiutaxatüa tame, yaticuxatacacu que mü'ane nu'aya mühücü püta. Mücü yunive caniuçayasa hesiena mütinaquenicü naitü. Mücü 'inetüacu meta Cacaüyari caninetüani tita 'amüticuma. ³ Mücüsie que mütixavatü canimasücünü que mütimarive Cacaüyari, Cacaüyari cani'inüarieyatüni que mütivaiaçü. Naime meta püratücü yuniuqui mütürücaüyecü. Mücü yücümana 'aixüa 'iyurieca tita 'axa temüte'uyuri hepaüsita mütasi'itienicü, 'ana que mü'ane mümarive serieta nayerüni muyuavisie.

Nu'aya püve'eme, niuqui tuayamete taheima miemete hepaüna mecave'emetücacu

⁴ Mücü niupitüarieni yemecü mümarivanicü que mü'ane mühücü, peru taheima miemete niuqui tuayamete hepaüna mepücate'upitüarie. Yaxeicüata ve'emetütü nayani, müme hepaüna mecave'emetücacu. ⁵ Queri Cacaüyari müpaü titahüavive niuqui tuayamete xeime heiva, müpaü ticühüavetü, 'Ecü pepünenive, Hicü 'a'uquiyari nepaneyeitüa, 'utaitü. Nusu queri 'utayü, Ne 'uquiyarieya nepayani, Mücü nenive payani, 'utaitü. ⁶ Masi tucari hepaüsita ticuxatatatü quepaucua cuiepa mi'atüani yumatüari müpaü püta canaineni, Yunaitü Cacaüyarisüa miemete Niuqui tuayamete Meque'ineneviyani, 'utaitü. ⁷ Quepaucua niuqui tuayamete müvaxata müpaü paine, Yuniuqui tuayamete 'Eca nivarayeitüvani, Yutupirisixima meta Tai nerücuari nivarayeitüvani. ⁸ Yunive püta xatatü müpaü paine, 'Ecü Cacaüyari 'a'uveni haque pemüra'aita Yuheyemecü 'apuve, Canixeuraüyeni 'A'isü pemacue'e pemüti'aitamecü 'Inüari canihücütüni Heiseriemecü que pemüticamie 'ecü. ⁹ Pepinaqui'erie tita mütiheiserie, Pepi'uxive'erie tita 'aisica mütitisana. Cacaüyari 'acu Que mü'ane mü'acacaüyari Pümasi'anayexei,

Temavérica masipitüatü

'Inüaritüme

'Ahamícuma cavaratahüavetü.

¹⁰ Müpäü paineta,

'Ecü Ti'aitame sutüapai pepicaque cuie,

Muyuavi peputavevie 'amamacü.

¹¹ Mücü pütüyümare

'Ecü püta 'apeniuvemücü.

'Ixuriquipäü mücü naitü nitaye'irimücü.

¹² Muyuavi pepütatuna 'ücaripäü

Camixapäü püpasieni.

Masi 'ecü yaxaicüa pe' Janetü pepü'ahayeva,

'Atucari pücatixüni.

¹³ Queri hasuacu titahüavive niuqui tuayamete xeime müpäü ticühüavetü,

Neserieta mexicuxi quenacani

Memümasi'aca'unie nemüva'atüani 'ahetüa.

¹⁴ Camüsü niuqui tuayamete yunaitü 'iyarite mecanihümetüni, Cacaüyari memütupirisiximama. Mepütanü'ariva memüvaparevienicü müme vahesie mütinaquirüme memütaviceisitüarienicü.

2

'Icü vicueisitüarica vaüca pütürücaüye

¹ Müpäü mü'anecü, 'ayumieme caneuyeveca masi vaüca teme'erivanicü tita temüte'u'eni capa yacü xaicüa teyüatü teva te'u'uvanicü.

² Camü mücü niuqui mutaxasie niuqui tuayamete taheima miemete yametecuxatacacu, mücü niseüyecaitüni. Yunaitü memitisanaxüa yunaitü memüca'l'eniecai metenapiniyariyecaitüni mecanimari'itüariyecaitüni, vahesie que mütinaquecai, que müreuyevecai.

³ Mericüte, xüca müpäü 'aneni, quesü tetetavicueni tame xüca te'itave'erieca 'icü vicueisitüarica müya mütitürücaüye. Mücü caniusütüarieni Ti'aitame yaticuxatacacu que temütetaviceisitüarieni haitü.

Niuquiyea mepuseiriyaxü mümeta memi'eniecai müpäü temütemaicacü tame.

⁴ Cacaüyarita 'axeicüa vahamatü müpäü tinihecüatacaütüni 'inüari vevietü mamarivaveme, türücaüyemecü tiyurienetü müiremecü, 'Iyari Mütiyupata vatapitüacacu yuxexuime, que mütinaquecai Cacaüyari.

Que mü'ane misutüa temütaviceisitüarienicü

⁵ Que mütiu'aitaxü mücü cuie 'umamie hepaüsita, niuqui tuayamete memüte'aitanicü muva 'asipüca'utayü. Mücü cuie canihücütüni tita hepaüsita temütécuxata.

⁶ Hecüasica canixuaveni xapasie müpäü manuyüne,

Teüteri que metetitamexi pemüvara'erivanicü.

Teüteri vanivema quesü metetitamexi

Pemü'avaüricü vahesie mieme.

⁷ Penívaranucayasa niuqui tuayamete vahepäü memücatürücaüvicü ya-

päumexa.

Penívaranutimumatüani vişi me'ananetü memacü necü

Ve'emecü memüxeiyarienicü.

⁸ Pepicayasaxü naimpe pehe'ivaca vahesie mieme

Müme memüte'aitanicü hepaüsitana.

Mericsü, que müticayasaxü naime he'ivaca para teüteri memüte'aitanicü hepaüsitana, tixaü pücaranuyuhayeve hepaüsitana memücate'aitanicü. Peru hicü cuxi que temütevaxeyia teüteri, naitü 'acuxi pücaha'ivarieve müme memüte'aitanicü hepaüsitana. ⁹ Qesusi xeicüa que temüte'ixeyia, mücü yapaümexa niucayerieni niuqui tuayamete vahepaü mücatürücaüyenicü. Mücü mütiucuinixücü quepaucua mumü, cananutimumatüarieni visi 'anetü mayanicü ve'emecü müxeyarienicü. Cacaüyari 'aixüa mütiuca'iyaricü müpaü tiniuyüni, mumünicü tanaime tahesie mieme.

¹⁰ Mücü nisütüani naime, 'inetüacu caniuneni naitü. 'Aixüa caniyüni Cacaüyari, varavitütü yumüireme yunivema visi me'ananetü memacüncü, meye'atüacü que mü'ane misütüa memütavicueisütüarienicü, yatipitüatü müticuinecü para maye'anicü. ¹¹ Que mü'ane müvapata, mümeta memupasie, xeimesie mecaniyecüne yunaitü. 'Ayumieme pücaüteviya yu'ivama vaterüvatü ¹² müpaü 'utaitü,

Nepümasihécüatani que mü'ane pemühücü

Ne'ivama menesi'eniecacu

Memüyutixexeüriva vahixüapa ne'uvetü

Nemasinüavani.

¹³ Müpaü paine meta,

Ne yuri nepüti'erieca hesiena.

Müpaü meta paine,

Camü ne necaniyüaneni,

Neñivemata Cacaüyari que münetiuhüritüa mecaniyüaca.

¹⁴ Mericsü, ranivema 'axeicüa mecaniyuxevini xei xuriyayari xei vaiyari. 'Ayumieme mücüta yaxecüa tahamatü yuxevitü nayani, tahepaü yemecü. Müpaü mütiuyuricü mumücü meta püyüvecai mica'unanicü que mü'ane türücaríya mexeyia yemecü mütasicuinicü Cauyumarietütü.

¹⁵ Püyüvecai meta müvaxünacü müme mexi me'ayeyuyuricai meuyevecai vaüríyarica memüte'uximayacacü meteha'erivatü que memütecuinequecai.

¹⁶ Canimasücünü niuqui tuayamete memücahümecü müvaparevie, masi

'Apurahami xiüyarimama püta püvaparevie. ¹⁷ 'Ayumieme peuyevecai

yu'ivama vahepaü 'anetü mayeütüarienicü naime hepaüsita. Müpaü

'anetü caniyüvecaitüni mara'acame mayanicü tiyucanenimayatü yaticamietü, Cacaüyarisie mieme hürítüarietü, 'aixüa miyurienicü tita teüteri

'axa memüte'uyuri hepaüsita. ¹⁸ Mücü mütiucuinixücü mu'inüasiecü,

caniyüveni müvaparevienicü hipame mexi me'inüasie.

3

Qesusi püve'eme, Muisexi hepaüna cave'emetücacu

¹ Mericüte ne'ivama xemupasie Cacaüyarisie mieme, 'axeicüa xemuta'inierie que mü'ane taheima macave xehahüavecacu, müpaü mü'anecü 'ayumieme müpaü nepaine, xequena'erivani Qesusi. Mücü nü'ari nayani, mara'acameta nayani cuini mieme mütiuhüritüarie. Mücü canihücütüni hesiena teteviyatü temütahecüata. ² Mücü

yatinicamieni que maine que mü'ane mihüritüa, yaxecüa que müticamiecai Muisexi, Cacaüyari quie quiecatari vahepaüsita hürítüarietü.

³ Peru 'icüsie pütünaquixü masi yemecü ve'emecü müxeyarienicü, Muisexi hepaüna catixeyarievecacu, yaxecüa qui vexiveme cui

ve'emecü que müticuxaxasiva, veviyaya hepaüna caticuxaxasivacacu

qui. ⁴ Teví pitivevie naime qui, peru que mü'ane nai mütiutivevie,

mücü Cacaüyari canihücütüni. ⁵ Mericüsü, Muisexi yapüticamiecai Cacaüyari quie quiecatari yunaime vahepaüsita que mütiühürütüarie, peru tiparevime canihücütücaitüni xeicüa mucayeri mütihecüatanicü tita 'arique müticuxaxasivaniquecai hepaüsita. ⁶ Cürisitu püta yapüticamie quiecame nu'aya hücütütü, Cacaüyari quie quiecatari vahepaüsita que mütiühürütüarie. Mericüsü tame quiena quiecatari tepühüme xüca tetahayeva tecamamatü 'aixüa te'utiyuatü tita temütecuevie hepaüsita tecacuyuitüarivatü quepaucua mütapareque.

Cacaüyari teüterimama que memüte'uxipitüarieca

⁷ 'Ayumieme que maine 'Iyari Mütiyupata,
 Hicü xüca xe'i'enieni 'utaniucacacu,
⁸ Xe'u'itutupetü xepüca'acüne yu'iyarisie
 Que memüte'acü müme 'ana
 Quepaucua memüyucuitüvecai nehamatü
 Que memüte'uyuri mücü tucarisie
 Quepaucua memünesi'uta'inüataxü
 Macumavesie me'u'uvatü,
⁹ Haque xe'uquiyarima memünesihe'isipatüvecai,
 Sepa ne'uximayasica memüxeiyacai huta teviyari viyari.
¹⁰ 'Ayumieme nepuyeha'a 'ana miemetexi vahepaüsita.
 Müpaü neputayü,
 Yuheyemecü yu'iyarisie meneuyexürüveni, nehaitü.
 Que nemütiuyeica, 'asimepücateheitimaivave.
¹¹ 'Ayumieme müpaü nepütinehürütüa neha'atü,
 Müpaü ne'utaitü,
 Yemecü mepüca'aye'axüani haque nemüvareca'uxipitüani.
¹² Xequeneyucuerivayuriceca xeme ne'ivama capa xevitü xeme 'iyarieya 'axa 'anenicü, capa yuri cati'eriecacü 'ihayevamütü Cacaüyari mayeyuri. ¹³ Masisü xexuime tucarisie xequeneyutuicani mexicuxi hicü xasiva, capa 'u'ituperecü xevitü xeme, tita 'axa müti'ane xecuamanacacu. ¹⁴ Axeicüa tepütaxevi Cürisitumatü xüca yuri tete'erietü tetahayeva, matüaripai yuri que temüte'uta'erie, 'asitecacuyuitüarivatü quepaucua mütapareque, ¹⁵ müpaü que manuyüne,
 Hicü xüca xe'i'enieni 'utaniucacacu,
 Xe'u'itutupetü xepüca'acüne yu'iyarisie
 Que memüte'acü müme 'ana
 Quepaucua memüyucuitüvecai nehamatü.
¹⁶ Que hate mepüyucuitüvecai hamatüana sepa memi'eniecai. Müme mecanihümetücaitüni yunaitü 'Equipitu cuieyarisie memeyecü Muisexi varavitücüacu. ¹⁷ Mericüte, que hate vahepaüsita püha'acai huta teviyari viyari. Müpaü catinimasiücüni, müme mecanihümetücaitüni 'axa memüte'uyuri 'ana. Müme vacaxari 'apucuhetei me'atixürüecu macumavesie. ¹⁸ Mericüte, que hate tivarahüavetü tiyühürütüa, müpaü 'utaitü quename meca'aye'axüaniquecai yemecü haque müvareca'uxipitüaniquecai. Müme mecanihümetücaitüni yuri memücate'eriecai. ¹⁹ Mericüte 'ayumieme müpaü tepütemate, mepüyutatexi me'aye'axüanique yuri memücate'eriecaicü müme.

4

¹ Mericüsü niuquieya puxuave cuxi que mutayü quename tevi yüve maye'anicü haque meica'uxipitüani. 'Ayumieme teque'umamaca capa xevitü xeme ca'aye'avemepaü tixeyariecacü. ² Tamesietü niuqui 'aixüa manuyü necü tepüte'utaxatüarie yaxeiçüa vahepaü. Peru mücü niuqui memu'eni 'asipücavaruyuri müme, mücayutaxeviriyaxücü müme memi'eniecai vahamatü yuri mecateta'erivavecacu. ³ Tame püta yuri temüte'uta'eri tepaye'axüaxime haque mütasiheca'uxipitüani, müpaü que mutayü,

Yanepütinehüritüa neha'atü,

Müpaü ne'utaitü,

Yemecü mepüca'aye'axüani müme

Haque nemüvareca'uxipitüani.

Müpaü putayü sepa 'uximayasicaya münürie cuie munetüariepai.

⁴ Xapasie niuqui puxuave mücü 'atahutarieca mieme tucari müxata müpaü 'anuyütü, Cacaüyari 'atahutarieca tucarisie niuca'uxipieni 'inüca yu'uximayasica naime. ⁵ Müpaü paine meta,

Yemecü mepüca'aye'axüani müme

Haque nemüvareca'uxipitüani.

⁶ Mericüsü 'uxipiya 'acuxi puxuave hipatü yamemüte'aye'axüanicü, peru müme matüari niuqui 'aixüa manuyü necü müpaü memütecühüavarüvacai mepüca'aye'axüa yuri memüca'eriecaicü. ⁷ Tavari tucari niupata xeime, Hicü müterüvarie. Raviri xapayasie müpaü putayü müixa viyari 'anuyeyacu, yaxeiçüa meripai que mutayü müpaü 'utaitü,

Hicü xüca xe'i'enieni 'utaniucacacu,

Xe'u'itutupetü xepüca'acüne yu'iyarisie.

⁸ Hicümüsü, xüca mücü Cusue vareca'uxipitüanique 'ana, Cacaüyari 'asipücahaineniqueyu xeime tucari hepaüsita 'arique maye'aniquecaicü.

⁹ 'Ayumieme 'uxipiya tucari puxuave cuxi Cacaüyari teüterimama vahesie mieme. ¹⁰ Que mü'ane maye'ave haque meica'uxipitüa,

mücü pütühayevaxü yu'uximayasica 'unüca, yaxeiçüa Cacaüyari que mütiuhayevaxü 'inüca yu'uximayasica. ¹¹ 'Ayumieme tequetamexüitüaca temaye'axüanicü haque mütasiheca'uxipitüani, xevitü capa 'ativenicü capa masiücünicü hesiena yuri que mücati'erie yaxeiçüa müme vahepaü.

¹² Cacaüyari niuquieya payeyuri pütürücaüye. 'Aixüa püeutiquequema, hepaüna careutiquequemacacu 'ixipara sepa naisata meutixicacauni. Pitixiteque 'ipatatü ratucari ra'yari, raturuyari ratutanayari naime. Pi'inüata tevi que mütiyumate que mütiyu'iyaritüa yu'iyarisie. ¹³ Sepa que mütitita munetüarie püca'yüve mü'aviesiecacü mücü que mütxeiyä. Naitüri masi pümasiücü panutiyeypiya que mü'ane mütasitahüave 'ixeyiacacu.

Qesusi mara'acame canihücütüni cui mühüritüarie mümarive

¹⁴ Mericüsü tepeixeyia mara'acame cuini mieme mühüritüarie mümarive muyuavi heima manutitüa Qesusitütü Cacaüyari münü'aya. 'Ayumieme tequetahayevani yatetatahecüatatü hesiena que temüteviya.

¹⁵ Mara'acame que temüte'ayexeyia, tepücaheixeyia que mü'ane mücayüve tahepaü mütiyumaicacü que temütevararani tame. Tepeixeyia püta que mü'ane naime hepaüsita mü'inüasie yaxeiçüa tahepaü, peru 'axa catiyurievätü. ¹⁶ 'Ayumieme tecamamatü 'aura teque'acüne que mü'ane 'aixüa mütiuca'iyari 'uvenieya manuve 'aurie, temünenimayasiecacü,

temüparevianicü quepaucua müpaü temüteheuyehüva, mücü 'aixüa tiuca'yaricacu.

5

¹ Mara'acate cuini mieme memühürütüarie teüteri vasata mecananuyexeyarieca yunaitü, mecaniucayasarieni Cacaüyarisie mieme memühürütüariecacü, teüteri vahesie mieme memixatüanicü 'imiquieri mavari, 'aixüa me'iyurienique tita 'axa memüteyurie hepaüsita. ² Xüca müpaü 'aneni mara'acame, caniyüveni müvatahüave müme 'asimecatemaitü memeyexürüve carima cavayurienetü, vahepaü veranitü 'amuyeicacü. ³ Müpaü müveranicü quepaucua mixatüa Cacaüyari teüteri tita 'axa memüteyurie hepaüsita, müpaüta püreyevese mavari müvevianicü yücümana tita 'axa mütiuyuri hepaüsita 'aixüa miyurienicü.

⁴ Mücü meta, tevi yücümana püca'uyucaye 'ipaü müthürütüariecacü, masi Cacaüyari yatitahüavecacu xeicüa pucayeri 'Arunipaü. ⁵ Yaxeicüa Cürisitu visi 'aneme püca'ayuyetüa yücümana mara'acame mayanicü cui mühürütüarie, masisü müpaü pütüpütüa que mü'ane müpaü mütitahüavixü, 'Ecü pepünenive,

Hicü 'a'uquiyari nepaneyeitüa.

⁶ Müpaü puyü que maine xeime xapasie, 'Ecü 'aheyemecü pecanimara'acametüni, Merüquiserequipaü que mütiuhürütüarie Yapepütühürütüarie 'ecü.

⁷ Mücü mexi tevitütü 'a'uyeicacai carima niyutanenevieni 'ahivatü 'utasuatü, nitavavirieni que mü'ane müyüvecai mitavicueisitüanicü capa 'umünicü. Pu'enierie müreyehüviriecaicü Cacaüyari. ⁸ Sepa nu'aya mühücütücai, tiucineca yapüretima yamüticamienicü. ⁹ Müpaü raye'atüarieca, yuheyemecü memütavicueisitüarianicü vapitüatü nayani, yunaitü yamemütecahu que maine, ¹⁰ Cacaüyari 'icayecu mara'acame cuini mieme mühürütüarie mayanicü Merüquiserequi que mütiuhürütüarie.

Que mütivacu'imavacai memücatehayevanicü yuri mete'erietü

¹¹ Mücü Merüquiserequi hepaüsita väucavame tepeixeiya niuqui mücuanive yatemütexehécüasitüyanicü, xeme xemüyu'üraraxiecü que xemüte'u'enana. ¹² Tamüsü, müpaü püreyevese masi te'üquitamete xemühümetünicü, müixa manuyetüacü yuri xemüte'uta'eri, peru xecaneiyehüaca que mü'ane hutarieca misütüani tixe'üquitatü sutüapai mieme 'üquisica Cacaüyari que maine, hecuamete que memüte'üquitüarie. Resi xeheuyehüatü xecanacüne, 'icuai mütürücaüye xequematü xepüca'acünivave. ¹³ Yunaitü resi memüsise mecacani'iyamatücani niuqui müheiserie hepaüsita. Mepütüri cuxi. ¹⁴ 'Icuai mütürücaüye 'amemütütü vahesie canimiemetüni, müme memü'iyamatücacü yu'iyarisie memüteyü'üquitüavavecü para memipatanicü tita 'aixüa müti'ane tita 'axa müti'ane, müme vahesie pümieme.

6

¹ Mericüsü peuyevese temütehayevanicü hicü tetecuxatatü sutüa mieme niuqui hepaüsita Cürisitu hepaüsita manuyüne xeicüa. Tepücüne püta temaye'axüanicü. Tavari tenari tepücatavevieni quitüa mieme, müpaü tepücatecuxatani que müreyevese tevi

mütihayevanicü que mütiyurienecai cümana mümüniquecai, que müreyevese yuri mütita'erienicü Cacaüyarisie. ² Müpaü tepücate'üquitani hicü 'üyarica hepaüsita, tevisie que memüte'utime hepaüsita, müquite que memüte'anucu'uni hepaüsita, yuheyemecü 'isücame que mütiwaranutaxürieni hepaüsita. ³ Mericüte, temaye'axüanicü tepucüne, xüca Cacaüyari müpaü tatitauieca.

⁴ Müme heiva memuhecüariyari, yuhesie memeitima mücü 'imiquieri taheima mümieme, 'Yari Mütiyupata mehexeiyatü memacü 'axeicüa tahepaü, ⁵ yücümana müpaü memütehetima 'aixüa que müti'ane Cacaüyari niuquieya türücariya memetima tucari 'umamiesie mieme, ⁶ müme xüca ta'aurie me'axüriexüani, mepücaüvave tavori memühecuariyarienicü para memütehayevanicü que memüteyuriecai. Müme masi curuxisie mepimi Cacaüyari nu'aya yücümana, masiücüme mepeyeitüva münanaimarienicü. ⁷ Tamüsü, cuie xüca viyeri yatiyuineni hesiena mucaviviye, xüca 'itinetüani tupiriyä 'aixüa mü'ane 'esamete vahesie mieme, Cacaüyari 'aixüa pütüpütü. ⁸ Me cuie xüca xuya visaxa 'utinetüani püxani'eriva püta, pücueriva'ane hepaüsitana müticuxaxasivanicü para 'axa mü'itüarienicü. Mütatayarienicü pü'ayumieme xeicüa.

Tepeüseiriyari yateteta'icuevatü

⁹ Perüsü sepa müpaü temaitüca, masi 'aixüa 'anemecü quename xeteyurie yuri tepüte'erie xehepaüsita tanaqu'erima, quename xetaviceisitüariexime. ¹⁰ Cacaüyariri müpaü pücaüane que mü'ane heiseriemecü yamücaticamiapaü. Pücaxetümaiya que memüte'luximayacai que xemüteyuecüatacai xeteyucanaqu'erietü xeme'erivacaicü. Que xemüteyucanaqu'eriecai pümasiücücai xemüvapareviecaicü teüterimama, hicüta que xemütevaparevie. ¹¹ Müpaü pütatinaque, yuxexütü xeme xemüyuecüatanicü yaxecüa xeyumexütüatü yemecü yuri que xemüte'erie, xeta'icuevatü quepaucua mütapareque. ¹² Peuyevese xemücaü'uraraxiecacü, masi peuyevese xemüva'üquenicü müme yuri mete'eriecacu 'emeteutevicacu mecavaüripietü, müme vahesie mütinaquirüme tita memütehahüavarüvacai quename meheixeyaniquecai.

¹³ Cacaüyari quepaucua müpaü mütitahüavixü 'Apurahami tita mürexeiyaniquecai hepaüsita, xevitü masi vaüca mütürücaüyecai 'apüca'uyeicacai Cacaüyari mixatanicü yühürütatü. 'Ayumieme yuxatatü yücümana puyühürütü müpaü 'utaitü, ¹⁴ Yemecü 'aixüa nemaniryiecamücü, yemecü nemanimüiriyacamücü. ¹⁵ Müpaü 'ereutereca cavaüripietü 'Apurahami, que mütiutahüavarie, heixeyiatü nayani. ¹⁶ Teüteri quepaucua memüyühürütü, mepixata que mü'ane masi vaüca mütürücaüye. Naimecü xüca yühürütüani, mücücü püseiriyarie niuqui, püname niuqui xüatüarica. ¹⁷ 'Ayumieme Cacaüyari yaxecüa pütüyuri quepaucua muyuvaüri masi heiseriemecü müvahecüasitüyanicü müme vahesie mütinaqueniequecai tita memütehahüavarüvacai, müpaü memütemaicacü que mücatipasieve tita mütiyuriemücü. 'Ayumieme pitaxeviriyaxü yuniuqui yühürütatü. ¹⁸ Tame 'ayumieme tita mücatipasieve tepexeyia hutame. Mücü hepaüsita Cacaüyari pücaüve mütati'itaiyanicü. Mücücü 'ayumieme türücaüyemecü tecanituicarieca, tame temütata'unaxü te'iviyatü tita temütecuevie. ¹⁹ Müpaü xüca teteta'icuevani yuri tete'erietü, tepeixeyia tiyuhaname tatucarisie mieme mütasiseiriyanicü. Pücahateque püse'i. Cacaüyari manuvesie

pütiviya, tuquiéyasie mieme 'ixuriqui reunacame varie peutahave, ²⁰ haque tahesie mieme meutaha Qesusi tasi'anuyehaitüiyatü, mara'acame 'ayaca yuheyemecü, Merüquiserequipaü mütiuhürütüarie.

7

Merüquiserequi que mütiuhürütüarie mara'acametütü

¹ Mücü Merüquiserequi, Saremetari pütiva'aitüvametücai, Cacaüyari taheima macave pümara'acameyatücai. Quepauca 'Apurahami mamieximecai vara'ivaca te'aitamete, mücü penucunaquixü, 'aixüa putayü hepaüsitana para 'aixüa mü'itüarienicü. ² Mücü 'Apurahami tita mütivarunavairi naimesie mieme yapaümeme tamamatasie mieme xeime pimi. Merüquiserequi taniuquicü Ti'aitame Heiseriemecü Yamüticamie catinitevaca, Saremetari Tiva'aitüvame catinitevaca meta, Ti'aitame 'Aixüa Memütexuyexiyanicü Müti vapitüa maine. ³ Quemasieya varusieya maremama mepücaxasiva. Pumave niuqui que mütiütüa 'ayenieretü, que mütiütixü tucariya hepaüsita. Cacaüyari nu'ayapaü cani'aneni, mara'acametütü 'acaniiveni catihayevatü yuheyemecü.

⁴ Mericüte, xequena'erivani que mütiमारivecai mücü. 'Asita que mü'ane mütatüsitücai 'Apurahamitütü xei tapari pimi tita cuyaxi müti varunavairisie mieme. ⁵ Mericüsü, hipatü Revi xiüyarimama mara'acariyacü memühürütüarie, müme 'aitüarica mecanexeyani tamamatasie mieme xei tapari memüvavaviriecacü teüteri yu'ivama 'inüari niuquiyari que maine, sepa mümeta yu'ivama vahepaü 'Apurahamisie memüyecü yunaitü. ⁶ 'Icü masi 'asipücativamaretücai, peru 'Apurahami xei tapari pimi, mücüta 'aixüa putayü hepaüsitana para 'aixüa mü'itüarienicü. Que mü'ane mütiütahüavarie tita müti pitüarieniquecai, mücü hepaüsita müpaü putayü. ⁷ Niuqui pücayu'uxienüa, que mü'ane masi mütürücaüye canihücütüni 'aixüa maine que mü'ane hepaüna mücatürücaüye hepaüsita, mücü 'aixüa mü'itüarienicü. ⁸ Mücü meta, 'icü teüteri memücuixime mepitanaqu'i eri xeime tapari tamamatasie mieme. Mücü püta müpaü xei cüa pütihecüasie quename 'ayeyuri. ⁹ Püyüve müpaü mütayüni, que mü'ane xiüyarimama memitanaqu'i eri hicü xei tapari, mücüta Revitütü xei tapari pimi, 'Apurahami müpaü timicu. ¹⁰ Yu'uquiyarisie pücayeyivecai cuxi quepauca Merüquiserequi menunaquixü.

¹¹ Mericüsü teüteri 'inüari niuquiyari mepupitüarie Revi xiüyarimama memümara'acatetücaicü. Mericüte, xüca tevi yüvenique maye'anicü memara'acatetücacu müme, titayari reuyevacaqueyu xevitü mara'acame yücü 'anetü manucuquenicü Merüquiserequipaü tihürütüarietü, 'Arunipaü catihürütüarietü mütahüavarienicü. ¹² Mara'acate va'inüari xüca 'upasieni, 'inüari niuquiyarita vaüriyarica pücupasiva. ¹³ Que mü'ane hepaüsita müpaü müticuniuva, mücü xeime nuivarisie canimiemetücaitüni. Mücü nuivarisie mieme xevitü mavari pücavevive hasuacu. ¹⁴ Canimasiücüni Tati'aitüvame Curasie müyetüacü, sepa mücü nuivari hepaüsita Muisexi 'asimücahainecai quename memara'acatetüniqueyu.

¹⁵ Mücü meta, masi cuxi müpaü catinimasiücüni xüca mara'acame 'anucuqueni yücü mü'ane Merüquiserequipaü 'anetü. ¹⁶ Mücü püca'uqueri 'inüari müpaü mütiuta'aitaxücü quename ranivetütü heiserie hexeiyia,

masi puqeri mütürücaüyecü tucarieya mücaxüvecü. 17 Müpaü pütihecüasie,

'Ecü 'aheyemecü pecanimara'acametüni

Merüquiserequipaü que mütiuhüritüarie.

18 'Aisica meripai mümieme payeitüarie müveranicaicü 'asimüca'uyücü.

19 'Inüari niuquiyari hasuacu pücaheye'atüave tevi. 'Utixani'eriecu tepupitüarie tita masi 'aixüa müti'ane müpaü püta temüteta'icuevanicü. Müpaü teteta'icuevatü 'aura tepacüca Cacaüyarisüa.

20 Mücü meta, 'asipüca'uyü xevitü cayühüritüacacu. 'Ana mara'acate mepucayasaruvacai mecayuhüritüatü, 21 peru mücü que mütiucayeri, que mü'ane mitahüavixü niyühüritüani müpaü 'utaitü,

Ti'aitame puyuhüritüa,

Yücü pücatiyücühüaveni,

'Ecü 'aheyemecü pecanimara'acametüni

Merüquiserequipaü que mütiuhüritüarie.

22 'Ayumieme yaxecüa Qesusi nitaseiriya xeime türatu masi mütürücaüye. 23 'Ana miemete mara'acate mecaniyumüirecaitüni,

peru mecuicui'itü mepücapitüariecai memüyuhayevanicü. 24 Peru

mücü müheyemecü 'amuyeicacü canimara'acametüni, hüritüaricaya mücayupatacü. 25 'Ayumieme caniyüveni müvatavicueisitüanicü

yuheyemecü müme 'aura memacüca Cacaüyarisüa mücü vapareviecacu, yuheyemecü 'ayeyuritü püyüve yamütivaviriecacü vahesie mieme.

26 'Aixüa caniyünita temeixeiyacü mara'acame müpaü mü'ane. Canipasieca, 'axa pücatiyuriene, pücaseviximarie, 'axa teyuruvamete vahepaü püca'ane, muyuavi heima nanutiyeicani. 27 Müme

memümara'acate vahepaü püca'ane, pücareyevese tucarcü mavari mütivevienicü yuhesie mieme meri 'axa mütiuyuricü, 'arique teüteri 'axa memüte'uyuricü. Masi xei mieme 'aixüa piyuri quepaucua mavari mayuyeitüa yücümana. 28 'Inüari niuquiyaricü meniucayasarieni

mara'acate cui memühüritüarie peru memüverarani. Mücü niuqui cümana muyuhüritüa, 'inüari niuquiyari sepa mutaxasie meri, mücü püta niucayerieni nu'ayatütü maye'atüarieve yuheyeme 'amuve.

8

Türatu que mütiyetüiriyari que müti'atüa hecuame

1 Mericüsü masi 'acuxi caneuyeveca yamütayünicü. Müpaüta mü'ane tecanexeyani mara'acame. Mücü mana paya muyuavisie, haque

müre'aita que mü'ane mümarive, mücü serieta paya. 2 Haqueva miemecü mepasie, püti'uximaya mana. Que mü'ane yuricü tuqui

mühücü, que mü'ane Ti'aitame mitavevi tuqui, tevi pücatixaü, mana püta püti'uximaya mücü. 3 Mericüsü yunaitü mara'acate

meniuti'uitüarieni memütemavanicü. 'Ayumieme caneuyeveca

mücüta tixaütü mürexeivanicü mütixatüanicü. 4 Masi xüca cuiepa 'uyeicanique, pücamara'acametüniqueyu, 'amemu'uvacü hipatü püta

memütemava que maine 'inüari niuquiyari. 5 Peru müme haque memütehetimava, mücü pi'üque xecüa tita taheima mütimieme, peru

pücahücü. 'Etüriyayapaü xecüa pü'ane. Yaxecüa pü'ane hicü, que mütiutahüavarie Muisexi quepaucua mitaquetüaniquecai 'ixuriqui

tuquiyari, yaticühüavecacu, Quene'acuerivayurieca pemitivevienicü naima yaxecüa peti'üquetü 'inüari que pemütiuta'üquitüarie yemurisie

pe'uvetü. ⁶ Hicü masi Cürisitu türatu 'aixüa mü'ane caniyuetuiriyarieni caniatüani, türatu meripai mieme 'aixüa müca'anecaicü hepaüna. 'Ayumieme mara'acame que mütihücü, visi pütihüritüarie, meripai miemete visi memücatehüritüariecaicü hepaüna. Türatuya meta niuqui müse'isie pütiviya, Cacaüyari türücaüyemecü müpaü mutayücü que mütiyurieni. Peru meripai mieme türatu hepaüna pücase'icai.

⁷ Mücü türatu meripai mieme xüca 'aixüa 'anenique, xüca careuyevecaque müniuquimariyecacü, tavari pücaheuyevecaqueyu xevitü. ⁸ Siepüre canivanuquimaca teüteri müpaü mainecü, Camü tucari canaye'amücü, Müpaü canaineni Ti'aitame.

'Ana türatu mühecua nepüvapitüani

'Ixaheri xiüyarimama

Cura xiüyarimama.

⁹ Mücü türatu va'uquiyarima nemüvarutaveviriepaü püca'aneni

Meripai que nemütitavevi

Quepaucua nemüvaruviyaxüa vamamasie

Nevarreyevitüni que 'Equipitu cuieyarisie.

Müme netüratusie yamepücatecahucai.

'Ayumieme neta nepüvaratümaiayaxü,

Müpaü paine Ti'aitame.

¹⁰ Peru müpaü paineta Ti'aitame,

Türatu que nemütivatavevirieni

'Ixaheri xiüyarimama

Mücü tucari 'aye'ayu

Ne'inüari niuquiyari nepüvamini

Mücücü memüyu'iyaritüacacü.

Va'iyarisie nepütita'utüani ne'inüari niuquiyaricü.

Ne vacacaüyari nepüyüaneni,

Müme neteüterima mepühümetüni.

¹¹ Yuxexuitü mepücatevati'üquitüani 'auravatari,

Yuxexuitü mepücatevati'üquitüani yu'ivama

Müpaü me'utiyuatü, Ti'aitame quenetimati.

Yunaitü masi mepünesimateni

Türi 'uquiravesixi yunaitü.

¹² Ne nepüvanenimayaca

Sepa heiseriemecü yamemücatecahucai,

Tavari nepücahe'erivani

Sepa 'axa memüte'uyuri.

¹³ Mericüte türatu yücü mü'ane xatatü, meripai mieme putayeitüa. Tita mütitaye'itüre mütiverani meripai mütimieme, mücü cuitü pütaxüni.

9

Tuqui cuiepa mieme tuqui taheima mieme

¹ Mücü türatu meripai miemesie meteviyatü, mepeixeyacai 'inüari heiseriemecü que mütimavarietü manuyüncacai. Tuquita mepexeyacai müpasiecai 'ena cuiepa. ² Mücü tuquipa xevitü huxiena puvecai 'ixuriqui tuquiyari. Mana püti'ucai hecüarivivame, mexa, pa mexasie xatüarietü. Mücü Müpasie catinitevacaitüni. ³ 'Ixuriqui reunacame varie, mana puvecai 'ixuriqui tuquiyari taüta mieme, Yemecü

Müpaside mütitevacai. ⁴ Mana püti'ucai 'ücuva vivivame hurucü veviyatü, cacuni meta türatu mü'inüariyaritücai hurucü heuvesitüarietü herie. Cacunisietä mana püyecatei xari huru xariyari manana payari muyemanecai, 'Aruni mumuxieya mutaxutui cacunisie püyecateita, tete 'esimüsuye mana püyecatei türatucü müraye'uxacai. ⁵ Cacunisie naisata mepa'ucai Queruvinisixi memütetetevacai memamarivavetü. Müme meni'etüriviyacaitüni 'inüari cümana mühecüarecü Cacaüyari 'aixüa mütiuyuricü 'aixüa temütexeyarienicü. Pücaýve naimecü hicü temütécuxatanicü mücü hepaüsita.

⁶ Mücü naitü müpaü tiunüriecu, mara'acate tucaricü hüxiena mieme tuquita meneutahaqueni yametecahutü yu'uximayasicasie. ⁷ Taütana mieme tuquita xei viyari 'anuyeyeicacacu xEICüa neutahaqueni yuxaüta mara'acame cui mühürütüarie mücü tucarisie. Quepaucua mana neutahaque, xuriya 'a'ütü xEICüa püýve. Pütimava meri 'aixüa miyurienicü yuhesie mieme. 'Arique pütimava 'aixüa miyurienicü teüteri 'axa memüte'uyuricü 'asimecatemaitü. 'Anarique tiutimavaca mana peutahaque. ⁸ 'Yari Mütiyupata müpaü catinihecüatani, huye cuxi pücamasiücü tevi maye'anicü que mü'ane müpasiesüa mexi 'a'uve mücü tuqui hüxiena mieme. ⁹ Mücü tuqui 'inüari patüa. Tita hicü mütimieme, mücü pühecüata. Mücü tuqui que mü'ane, 'imiquieri mavari yapütiuxatüariva, sepa mücaýve meye'atüanicü que mü'ane mütiutimava, 'iyarieya müca'itate'anicü. ¹⁰ Que memüte'ayexeiya, yamepütecahu que mütiu'aisie ravaiyari hepaüsita, mepe'eriva que müticuani que mütiu'ieni que mütiucamaima que mütiuca'üva xEICüa. 'Aisica müpaü müti'aita putaxasie mexi tucari ca'aye'vecai naitü mütihecuarecü.

¹¹ Peru Cürisitu caninuani. Mara'acame canihücütücaitüni cui muhürütüarie. Cani'atüani tita 'umüramiecai 'aixüa müti'ane. Tuquita peutaha, peru tuquieya 'aixüa pü'ane masi, paye'ave, mamacü pücaveviya, 'ena cuiepa pücamieme. ¹² Mücü tuquita quepaucua neutaha, sipuri siquerusixi vaxuriya 'a'ütü pücaýüanecai. Yuxuriya püta 'a'ütü xei mieme xEICüa mana neutahani Müpasieta. Müpaü tiuyurieca pütasitixünaxü taheyemecü temüxüninicü. ¹³ Meripai sipuri turusixi vaxuriyacü, vaquieya mumierie mutataiyari naxiyari cuamariyari, mücücü mepühapüsiriecai teüteri, que mü'ane museviximarie. Mücücü mepüpasielai, yuvaixarisie memü'itiyatücanicü. ¹⁴ Mericüsü xüca müpaü 'anecaitüni, masi vaücavamecü catati'itieni Cürisitu xuriyaya. Mücü mavari 'aixüa mü'ane mücaseviximarie nayuyeitüani mixatüanicü Cacaüyari, 'Yari yuheyemecü 'amuyeica müpaü tipitüacacu. Mücü xuriyaya catani'iteca ta'iyari mücatasitate'anicü que mütatitate'acai quepaucua müpaü temütëyuriecai cümana temütëcuinequecai. Te'u'itiyaca, Cacaüyari mayeyurisie mieme tete'uximayatü tepacü.

¹⁵ 'Ayumieme mücü canihücütüni que mü'ane mi'atüa türatu hecuame, müme memuta'inierie meheixeyatü memacünecü tita yuheyemecü vahesie müтинаque que memüte'utahüavarie. Müpaü tiniuyurieni quepaucua mumü, püvarunanai müvataxünacü teüteri memitisanaxücü 'inüari mexi 'a'uvecai meripai mieme türatu. ¹⁶ Tevi xüca türatu 'utavevieni yupini hepaüsita, queyupaüme mütivamini quepaucua mumüni, caneuyeveca mühecüarecü quename 'umü, 'ariqueque niseirimücü mücü türatuya. ¹⁷ Türatu müpaü mü'ane 'aixüa müyünicü, peuyevese tevi mümünicü meri. Mücü niuquieya 'asipücaýve mexi cuxi 'ayeyuri

que mü'ane mitavevi. ¹⁸ 'Asita mücü türatu meripai mieme quepaucua mutaveviya, xuriya putaveuriya. ¹⁹ Muisexi 'ana tinivarutaxatüani yunaime teüteri naime 'aisica que mütiu'aisie 'inüari niuquiyaricü. 'Arique siquerusixi sipuri vaxuriya ha caniuñitüani. 'Urecanu cüeyari 'anahüaca vita mütaüraüyecü, mücücü xuriyacü nivaruhapüsieni teüteri yunaime, niuqui xapayarita, ²⁰ müpaü 'utaitü, 'Icü xuriya türatu 'inüariyari canihücütüni, que mütxe'utaveviri Cacaüyari. ²¹ Yaxeicüa xuriyacü nitahapüsieni 'ixuriqui tuquiyari, xacürüteta naime, mücüsie mütiutimavarüva. ²² 'Inüari niuquiyari que maine, 'esivatücacu naitü xuriyacü caniti'itivani. Xüca xuriya catiyeuriveni pücareuyehüviyarüva.

Cürisitu que mütitayeitüa tita 'axa müti'ane, mavari mayuyeitüacü

²³ Mericüsü, caneuyeveca mü'itiyanicü tita müti'üquisica, mi'üquecü tita taheima mütimieme. Peru tita taheima mütimieme, mücü mavari masi yemecü 'aixüa mü'anecü caniu'itiyani püta. ²⁴ Cürisitu quepaucua neutaha Tuqui Müpasieta, mana pücaheutaha mamacü müveviyata. Haque yuricü mütuqui, mücü 'üquisicayarita pücaheutaha. Muyuavisie miemeta püta neutahani. Hicü Cacaüyari hüxie caniuyeicani, tahesie mieme mütanünicü. ²⁵ Mücü meta, quepaucua mana neutaha müixa mavari 'ayuyeitüvatü pücaüanecai, mara'acame cui mühürütüarie que müreutahaque Tuqui Müpasieta xei viyari 'anuyeyeicacacu, xeime xuriyaya 'a'ütü. ²⁶ Xüca 'acu müpaü 'anenique, müixa pümüniqueyu cuie munetüariepaitü hicürique. Hicü masi xei mieme xeicüa masiücütü canayani tucari taxüximecacu, mitayeitüanicü tita 'axa müti'ane, mavari mayuyeitüacü. ²⁷ Teüteri vahesie catininaquimücü xei mieme memücuinicü, 'ariqueta 'isücame nivatahüavimücü. ²⁸ Yaxeicüata Cürisitu mecanixeyiacuni müme memicuevi, canivatavicueisitüamücü. Que mü'ane xei mieme mavari mayeütüarie hesiena mütiuhüivanicü tita 'axa memüte'uyuri yuvaücatü, mücü 'arique mecanixeyiacuni tita 'axa müti'ane caxuavecacu.

10

¹ Mücü 'inüari niuquiyarisie canimasiücünü tita 'aixüa ti'aretü 'umüramie, peru 'etüriyaripaü catinimasiücünü xeicüa. Yemecü hepaüna püca'ane que mütivaüyacü. Mücü mavari yuheyemecü mücuxatüariva xei viyari 'anuyeyeicacacu, mücü hasuacu pücaüve müvaraye'atüanicü müme 'aura memacüca. ² Me xüca varaye'atüanique, mecatehayevaqueyu memütemavatüvecai. Va'yari que tivatate'aniqueyu tita 'axa memüte'uyuri hepaüsita, xüca xei mieme me'u'itiyanique müme müya memüte'ayexeiya. ³ Masi xexuime viyarisie mepa'eritüarivani 'axa memüte'uyuricü. ⁴ Turusixi sipuri vaxuriya pücaüve tevi tita 'axa mütiuyuri menuyeitüirienicü.

⁵ Ayumieme quepaucua cuiepa munuaniquecai müpaü caniyayüni, Mavari pepücanaqui'erie que pemütixatüarie.

Masi pepünesi'ucuha'aritüiri nevaiyari.

⁶ Pepücanaqui'a sepa mavari mütaxüni taipa.

Mavari menuyeitüaniqueyu tita tevi 'axa mütiuyuri,

Mücü pücamasinaque.

⁷ Ana müpaü neputayü, Camüsü ne,

Que müre'uxa xapa mücuicuiyasie nehapaüsita,

Necaninuani yanemütiyurienicü

Que mümatinaque 'ecü Cacaüyari.

⁸ Mericüsü mana müpaü paine, Pepüca'inaqui'erie mavari, que pemütixatüari, mavari mütaxüni taipa, mavari menuyeitüaniqueyu tita tevi 'axa mütiuyuri, mavari müxatüarie que maine 'inüari. Mücücü pepücanaqui'a. ⁹ Ana cuitüta müpaü canaineni, Camüsü ne necaninuani yanemütiyurienicü que mümatinaque. Nitayeitüani meripai mieme, mitaseiriyacü 'arique mieme. ¹⁰ Müpaü mütinaquecü, 'ayumieme tepupasie tame, mavari mayeitüariecü xei mieme Qesusi Cürisitu yuvaiyarisie 'uyeicatü.

¹¹ Yunaitü mara'acate tucaricü mana meniuti'uni mete'uximayatü, mavari yaxecüa 'aneme me'icuxaxatüvatü. Peru mücü mavari müpaü mü'ane hasuacu pücaýüve müta'sanuyeitüirienicü tita 'axa temüte'uyuri. ¹² 'Iya püta mavari puvevie xei mieme müta'anuyeitüirienicü tita 'axa temüte'uyuri. Mavarieya yuheyemecü 'aixüa miyuricü, 'ayumieme mücü Cacaüyari serieta canayerüni. ¹³ Hicü xecüari püta'icueva mexi me'a'ivariexime müme memeye'unie, mexi me'ahapava hüxiena. ¹⁴ Xei mieme mavari mayeitüariecü, yuheyemecü püvaraye'atüa müme memüpasietüve yuxexütü. ¹⁵ 'Iyari Mütiyupata pütasihecüatüa yaxecüa 'utaitü. Müpaü canaineni,

¹⁶ Türatu müpaü 'aneme necanivataveviriemücü

Mücü tucari 'aye'ayu.

'Arique müpaü paineta Ti'aitame.

Ne'inüari niuquiyari nepüvapitüani

Yu'iyarisie memeixeiyanicü.

Mana nepita'utüani

Mücücü memüyu'iyaritüacacü.

¹⁷ 'Axa que memüte'uyuri,

'Inüari que memüte'utisanaxü,

Müpaü nepücara'erivaniri.

¹⁸ Mericüte mücü hepaüsita xüca reuyehüviyarieni, tavari mavari pücaxatüarieni, menuyeitüanicü tita 'axa mütiuyuri.

'Aurava teque'acücani

¹⁹ 'Ayumieme nepaine ne'ivama, Qesusi xuriyaya mutaxüriyacü, heis-erie tepexeiya tecamamatü temeutahaquenicü Tuqui Müpasieta. ²⁰ Huye hicüque mümieme mücücü temayeyuyuricü, mücü tecanexeiyani, mücü mütahuyetaxücü tahesie mieme. Que mu'itüarie yuvaiyarisie, tahuye patüa, temeutahaquenicü tame haque müreunamecai mücü 'ixuriquicü. ²¹ Mücü meta, tecaneixeiyani mara'acame mütürücaüye Cacaüyari quiya mühüritüarie. ²² Mericüsü müpaü mü'anecü 'aurava teque'acücani, ta'iyari yemecü yuxevicacu, yemecü yuri tete'erietü, ta'iyari 'itiyacacu 'axa tecateyurietü capa ta'iyari tasi'utatienicü tita 'axa temüte'uyuri hepaüsita, tavaiyari meta hauxinariyecacu ha 'aixüa mü'anecü. ²³ Yatequetecahunü, müpaü tetetahecüatatü que temüte'icuevie ta'aurie teca'axürvetü, müpaü tetemaitü, que mü'ane müpaü mütatitahüavixü tita mütatimini, mücü yacatinicamiene que maine. ²⁴ Tequehetata'eritüvani tanaitü, temütavaüriyanicü temütetacanaqui'eriecacü 'aixüa temüteyuriecacü. ²⁵ Tepücatehayevani tepütacuxexeürivani, hipame vahepaü tepücatehayevani. Tepütatuicani masi. Que xemüte'imate mücü tucari maye'aximecü, masi vaücava müpaü xequeteneyurieca.

²⁶ Ta'iyari ya'anecacu xüca tetavaüriyani 'axa temüteyuriecacü teheiti-maime tita yuri müraine, mavari pücaxuave tavari menuyeitüanicü tita 'axa temüte'uyuri. ²⁷ Xücaru müpaü 'aneni temamatü tepüta'icueva temüta'ivaviyarieinicü xeicüa, yuhaxüacü quepaucua müvataxütüani müme memeye'unie, yumexütüatü taipaü. ²⁸ Xüca 'itixani'erieni 'inüari ni-uquiyari Muisexi mi'atüa, caniumümücü canenimayasietü, yuhutatü ya yuhaicatü müpaü metetahecüatayu. ²⁹ Que xetecu'eriva. Masi yemecü hesiena catinaque tatacuri, que mü'ane minanaima Cacaüyari nu'aya, que mü'ane seviximariecame mü'erie mücü xuriyaya türatu mutaseiri-yari cümana, mupasie cümana, que mü'ane mitave'erie 'Iyari 'aixüa mütatipitüa. ³⁰ Tame tepimate que mü'ane müpaü mutayü, Necümana nepünemieneni, 'anepürapica ne. Tavari müpaü putayü, Ti'aitame tataruri nivapitüamücü yuteüterima. ³¹ Pümariveni quepaucua Cacaüyari mayeyuri miviyani.

³² Xequena'erivani masi meripai que mütiuyü. 'Ana cuitü xe'uhecüariarieca, cuini mieme xepüte'ucacucuiñecai peru xepüteneviecai. ³³ Sepa yunaima vahüxie xemütevinüariecai 'axa xetecühüavarüvatü xe'uximatüarietü, sepata hipame xemüvapareviecai quepaucua müpaü memü'itüarie, xeme xepüteneviecai. ³⁴ Memanutaxüriyacai que memüte'ucunitüarie, xemeta vahepaü xepütetyumaicai. Xeyutemamavietü xepüvaneviecai quepaucua memüxete'unavairi xepini, müpaü xetemaitü, yupini masi 'aixüa müti'anene 'emütiterive xemütehhexeiyacü xeme muyuavisie. ³⁵ 'Ayumieme nepaine, xepücaheivivivani tita xemütehhexeiya. Heiserie xepexeiya xecamamatü xemüyüacacü. Mücücü vaücava xepüte'iva. ³⁶ Caneuyeveca xemüte'ucaneviecacü, xeheixeyatü xemaçüñecü que xemüte'utahüavarie quename müpaü tixepitüani, yaxeteyurieyu que mütinaque Cacaüyari.

³⁷ 'Esiva yareutevicacu cuxi,
Que mü'ane 'umamie caninuamücü,
'Epücareutere.

³⁸ Mücü heiserie mexeiya nehësüa miemetütü
Mücü canayeyuricamücü yuri müti'eriecü.
Xüca vaüripieca

Ne'iyarisie nepücanaqui'aca que nemütixeiya.

³⁹ Peru tame müpaü tepüca'anene. Tepücavaüripietüca,
tepücatatümaiarieni. Masi yuri tepüte'erie tatucari temücatatümaiycü.

11

Que mü'ane yuri müti'erie

¹ Que mü'ane yuri müti'erie müpaü pütimate, peixeiyani tita müticuevi. Müpaüta catiniyumaica, 'apuve tita mücatixeiaryieve. ² Müpaü yuri memüte'eriecaicü mecanimarivacaitüni ta'uquisiema meripai miemetete 'aixüa memüteyuriecaicü.

³ Yuri temüte'eriecü müpaü tepütemate, cuie munetüariecü Cacaüyari müpaü 'utayücu. Tita mütixeiaryieve que mütiuveviya, tita mücarahecüacü catiniutiveviyani.

⁴ Yuri müti'eriecaicü Haveri mavari 'aixüa mü'ane pixatüa Cacaüyari, Caini mavariya 'aixüa ca'anecacu hepaüna. Müpaü mütiutimavaxücü pütahecüasie quename heiserie hexeiyacai, Cacaüyari müpaü

tihecüatacacu 'imiquierieya hepaüsita. 'Ayumieme sepa mümüqui, 'inüarieya püticuxata cuxi.

⁵ Yuri müti'eriecaicü, 'Enuqui pevitüque müqui müca'ayanicü. Pumavecai Cacaüyari heivitücu. Cahevitüqueivetü cuxi, müpaü pütihécüasiecai minaquí'aritüacaicü Cacaüyari. ⁶ Tevi yuri xüca cati'erieca, pücaýüve minaquí'aritüanicü. Caneuyeveca müpaü yuri müti'eriecacü que mü'ane Cacaüyari 'aurie maye'amücü, quename 'a'uyeica, quename tiva'ivisitüa müme memicuvautüve.

⁷ Yuri müti'eriecaicü Nuhexi yucuerivayurietü nitavevieni naviya müvatavicueisitüanicü yuque quiecatari, müpaü tiutahüavarieca tita teüteri 'acuxi memücatexeyavavecai hepaüsita. Müpaü mütiuyuricü, cuiepa memütama vahesie pütühüiya, mücüsie püta pütinaquixü heiserie mexeiyanicü yuri ti'erietü.

⁸ Yuri müti'eriecaicü, 'Apurahami quepaucua muta'inierie, yaticamietü manapaitü caneyani haque hesiena mürenaqueniquecai. Caneyani 'asicatimaitü haqueva menuaniquecai. ⁹ Yuri ti'erietü mana caniyupata mücü cuieyarisepaitü que mütiutahüavarie hesiena mütinakeniquecaicü, peru xeime cuieyapaü pütimaicai. 'Ixuriqui quiyarita menayetecaitüni mücü 'Isahaquimatü Cacuvumatü. Mümeta vahesie pütinaqueniquecai que memüte'utahüavarie, yaxaicüa 'Apurahamipaü. ¹⁰ Canicueviecaitüni mücü quiecarí qui hetüa mieme tenari mexeiya yemecü, 'inüarieya metimacü Cacaüyari, mitavevicü.

¹¹ Yuri müti'eriecaicüta, Saramatü türücariya mepupitüarie nunusi mehexeyatü memacü necü, sepa tucarieya manutitüa sepa mü'ucarasitücai. Müpaü pütüiyü yaticamiecame mü'eriecaicü que mü'ane müpaü mütiutahüavixü quename müpaü tipitüaniquecai. ¹² 'Ayumieme xeimesie meniycüne, sepa mücü mumüximecai. Taheima miemete xuravesixi vahepaü meyupaümetü mecanacüne, xiecarí haramara tesita miemepaü meyupaümetü menacüne mücaýu'inüasinüapaü.

¹³ Yuri mete'erietü meneutacuixüani müme yunaitü. Meheixeyatü mepüca'acü que memüte'utahüavarie. Masi tevapai mepixei yuri mete'erietü, mepivaüritüa. Müpaü mepüteyuhecüatacai quename xaüsie miemete cücamete mehümetücai xEICÜA 'ena cuiepa me'u'uvatü. ¹⁴ Que mü'ane vahepaü maine, mücü püyuhecüata quename 'icuvaune yucue. ¹⁵ Xüca me'icuxatanique mücü cuie haque memeyecü, tucari mepühücaqueyu memücunuxüanicü mana. ¹⁶ Hicü masi mepihive'erie cuie masi 'aixüa mü'ane taheima mieme. Cacaüyari 'ayumieme pücaýuteviya müme vacacaüyari mümarivanicü. Quiecarí püvarunüsiri.

¹⁷ Yuri müti'eriecaicü quepaucua muta'isiparie 'Apurahami, mavari payeitüa tüma 'Isahaquí. Que mü'ane müpaü mütiutahüavarie que mürexeyaniquecai, mücü mavari payeitüaniquecai yunive muyuxevicai. ¹⁸ 'Apurahami müpaü pütüutahüavarie meripaitü, 'Isahaquí xiüyarimama mepüte'uterüvarüvani müme 'ahesie memüycüne. ¹⁹ 'Apurahami müpaü tiniyücühüavecaitüni, Cacaüyari müyüvetemücaicü tavari menucuquetüanicü müquite vasata. 'Ayumieme hutarieca heixeyatü que müratüa, 'inüari canayani.

²⁰ Yuri müti'eriecaicü 'Isahaquí 'asita tita 'umüramiecaicü müpaü ra'erivatü, 'aixüa caniyatüni Cacuvu 'Esahu vahepaüsita, 'aixüa memü'itüarienicü. ²¹ Yuri müti'eriecaicü Cacuvu quepaucua mümüximecai 'aixüa caniyatüni yuxexuime Cuse nivemama

vahepaüsita, müme 'aixüa memü'itüarienicü. Puyutanenevi yutuicatü yu'isücü. ²² Yuri müti'eriecaicü Cuse 'umüximetü müpaü püra'erivacai mana memüyecünequecaicü mücü cuieyarisie 'Ixaheri xiüyarimama, puyuta'aitaxü caxarieya manutüquienicü.

²³ 'Utinuivacu Muisexi yuri memüte'eriecaicü 'uquiyarimama meniti'avieta haica mesayari visi memüte'ixeyacacü nunusi, memücateheiyehüviriecaicü cuiepa ti'aitame que mütiuta'ai. ²⁴ Yuri müti'eriecaicü Muisexi 'e'utevitü, mücü cuiepa ti'aitame tevarieya pücaüterüvanüacai, püca'uyuvaüri Parahuni nu'aya 'uca niveya müxasivanicü. ²⁵ Puyuvaüri masi 'axa mü'itüarienicü Cacaüyari teüterimama vahamatü, cayuvaüriyatü münaqui'acacü 'axa tiyurienetü yapaümexa viyari. ²⁶ He'erivatü tita müra'ivaquecai xeicüa, müpaü püticu'erivacai, quename masi vaüca hexeyaniquecai 'axa ticühüavarüvatü Cürisitupaü, quenameta tixaütü carexeiyaniquecai pini xüca rexeyanique 'Equipitusie timieme vaücava. ²⁷ Yuri müti'eriecaicü 'Equipitu cuieyarisie neyeyani ca'imacatü cuiepa ti'aitame sepa müha'acai. Pütücaneviecai, que mü'ane Cacaüyari müxeiyapaü püyüanecai, sepa mücü mücaxeyarieve hasuacu.

²⁸ Yuri müti'eriecaicü Pasicua 'ixüarari pusutüa memüteha'erivanicü Cacaüyari que mütivaruhayevaxü vateüterima. 'Ana quitenie pü'üyaxü xuriyacü, que mü'ane müvaca'unarümecai vamatüarima mücavamayüanicü 'Ixaherisixi vamatüarima. ²⁹ Yuri memüte'eriecaicü Haramara Muxuresie mecananucüne macuvaquipaü 'anecacu. 'Equipitutari müpaü meteyuricutü menehauxüani haramarasie.

³⁰ Yuri memüte'eriecaicü, Quericutari vatesariya nanaca'uni 'atahutamexa 'auriena me'acünecu. ³¹ Yuri müti'eriecaicü Xahavi püca'utatümayari teüteri yuri memücate'eriecai vahamatü. Mücü 'uca tuminicü müyuvitünüacai canihücütücaitüni, peru 'ana yuqita cuyaxi nivarutanaqui'erieni mema'avienenierecai, 'aixüa pütivaxeyacai.

³² Mericüte, tita cuxi netitaxata. Quereuni Varaqui Sanisuni Quepите Raviri Samueri texaxatamete yunaima xüca mücü ne'üxasitanique, tucari nepücahücaqueyu. ³³ Müme yuri memüte'eriecaicü mepüvara'ivaxü cuiepa te'aitamete, heiseriemecü mepüte'aitacai, meheixeyatü mepacü que memüte'utahüavarie, menivarata'imaiya mayesi memücavaticuanicü, ³⁴ menitüni tai sepa mütürücaüyecai, meniutavicueni cusiracü memücacui'ivacü, sepa memuveraranicai meputürücariyarie, cuyacü yüvavemete mecanacüne, menivaranucuveiya cuyaxi xaüsie miemete. ³⁵ 'Ucari tavari menivarutanaqui'erieni yuhesüa miemete, me'ucuicu me'anucu'ucu.

Hipatü menitiveivacaitüni mecayuvaüriyatü memüxünarienicü. Müpaü mepüteyuriecai memüpitüarienicü masi 'aixüa 'anemecü memanucu'unicü. ³⁶ Hipatüta que memüte'upitüarie, mecananaimariecaitüni mecanitiveivacaitüni, meta mepütihüivacai mepanuta-xüriyacai. ³⁷ Mepütituaxivacai tetexicü, sexusucü mepütixitevacai, mepü'inüasietüvecai, mepücu'ivacai cusiracü. Menicu'uvacaitüni muxa naviyari sipu naviyari me'anacatütücaitü me'icuteüxütüvetü, metehueyhüatü me'uximatüarietü 'axa me'itüarietüvetü. ³⁸ Cuiepa memütama 'aixüa mepücate'u'iyaricai vasata memüxavenicü teüteri müya memü'anecai. Macumavesie hürisie mecanicu'uvacaitüni meheuyexürietü, terüta meucatevasie meyetetücaitü. ³⁹ Mücü

yunaitü sepa memühecüasiecai yuri memüte'eriecaicü, 'acuxi tita memüte'utaxatüarie metehexeyiatü mepüca'acü. ⁴⁰ Cacaüyari meripai tixaütü pütiutavevi masi 'aixüa müti'ane tahesie mieme, müme memaye'axüanicü 'ate'u'uvacacu tame xeicüa.

12

Qesusi xeicüa tepa'erivani

¹ 'Ayumiemicü hicü ta'aurie meyuxeüriecacu müya me'anenetü tehecüatamete cui meyuvaücavatü, tepeihüani naime mürahete, naime 'axa müti'ane mütasicuhapana. Tecavaüripietücaitü tepuhuni, tepütanausaxüani temeta'axüanicü haque temecueviya, ² cuini mieme Qesusi teha'erivatü, que mü'ane misutüa meye'atüa titasie yuri temüte'erie. Mücü müpaü ra'erivatü que mütiyutemaviecaquecai 'ariqueque, pitanevie curuxi sepa mutevinüarie. Hicü mana paca Cacaüyari 'uvenieya serieta.

³ Capa xe'u'uxenicü xeme, yu'iyarisie capa xevaüripiecacü, xequena'erivani mücü que mütiucaneviecai 'axa teyuruvamete cuini mieme meheye'uniecacu. ⁴ Xeme que xemüteyucuitüve tita 'axa müti'anematü, 'acuxi xexuriya püca'uhane. ⁵ Xüari xepücahetümai que mütiixetuiuca tevi yunive müticuxaxatüvapaü, müpaü 'utaitü,

Neuxei nenive,

Pepücatiucatave'erieca

Ti'aitame mati'üquitüacacu cuini mieme 'uximatüaricacü.

Pepücavaüripieca mücü masi'utate'acacu.

⁶ Ti'aitame 'uximatüaricacü

Püti'üquitüa que mü'ane münaqui'erie,

Yunaime püvacuvaya yunivema müvarutanaqui'erie.

⁷ Quepaucua xemüte'uca'eniva, xete'üquitüarietü xemacüneccü 'uximatüaricacü xepüyüa. Cacaüyari püxeyuriene que müvayurie yunivema. Quepai ranivetücacu, mücü 'uquiyarieya püti'üquitüa 'uximatüaricacü. ⁸ Me xüca 'uximatüaricacü xecate'üquitüarieni yunaitü 'axeicüa que memütepitüarie, cari 'avienuari xepünivemama, Cacaüyari xepücanivemama. ⁹ Mücü meta, tepüvarexeiyacai ta'uquiyarima memüte'üteritücai.

Müme metate'üquitüacacu 'uximatüaricacü tepüvareu'eniecai. Hicü yeme masi tepi'enieca 'iyarite va'uquiyari temayeyuyurinicü. ¹⁰ Müme yapaümexa tucari mepütate'üquitüacai que mütivanaquecai 'uximatüaricacü. Mücü masi 'aixüa temü'itüaricacü pütati'üquitüa 'uximatüaricacü, hepaüna tepasietü temacüneccü.

¹¹ 'Uximatüaricacü mexi tete'üquitüarie, tetatemamaviecame tepücata'erie, masi tetahiveriecame tepüta'erie. 'Ariqueque müme müpaü memü'itüarie mecanipitüarieca heiseriemecü yamemütecahunicü, yu'iyarisie meca'uximatüarietü.

Müme memixani'erie Cacaüyari 'aixüa tiuca'iyaricacu

¹² 'Ayumieme yumama xequeneuseiriyaxüa müveraranicü, yutunuteta mücatürüccavicü xequeneutiseiriya mütitürüccaxüanicü. ¹³ Huye müxexeuravi xequeneutivevi yü'ücasie mieme, mücatatunirecü tita mütitunirive, müranayehüiyanicü püta.

¹⁴ 'Aixüa xemütevaxeyanicü yunaime xequeneyumexütüaca, xemüpasiecacü Cacaüyarisie miemecü meta. Xüca müpaü catipasieca, hasuacu püca'ixeiya Ti'aitame. ¹⁵ Xequeneyü'üviyani xevitü ca'aye'avetü

müca'ayanicü, Cacaüyari 'aixüa tiuca'iyaritä que mütiminiqueyu. Xequeneyü'üviyani xevitü capa xemuinanenicü, nana cuiepa mutineica hasivimecü mütxuxuaverepaü yüanetü. Müpaü xüca tiyurieneni, yumüiretü meniseviximariecacuni. ¹⁶ Xequeneyü'üviyani capa xevitü 'icumaüvanicü que mü'ane mücayü'üya mücayücuna, capa Cacaüyari ca'ayexeyatü yüanenicü 'Esahupaü. Mücü xei 'icuaiyaricü nipata heiserie mexeyacaicü mümatüarietücaicü. ¹⁷ Müpaü xepütemate, 'arique quepaucua heixeyatü mayeimücücai tita hesiena mütiutaxasie 'aixüa mü'itüarienicü, püxani'erivacai. Müpaü pücatiupitüarie müyupatanicü tavari, sepa 'utasuatü müpaü mütivaucal.

¹⁸ Haque xeme'axüa xeme, mana xepüca'u'axüa meripai miemetexi vahepaü haque tevi müyüve mimayüanicü yemuri, haque tai müta'a, haque meyüvi, teüca haque meyeica, ¹⁹ cuxineta haque mehüsierie, haque xevitü me'enierie 'utaniucacacu. Müme quepaucua memi'eni mepitavaviri xeime niuquicü memücatahüavarienicü tavari. ²⁰ Mepüca'iquemacai tita memüte'uta'aitüarie müpaü metecühüavarüvatü, Sepa yeutanaca mimayüa yemuri, tetexicü pümierieni tituaxivatü. ²¹ Yemecü marivetü mütiyuxexeyacaicü, 'asita Muisexi müpaü niutayüni, Ne nepuma nepuyüüaca.

²² Xeme masi xepu'axüa Siyuni yemuriyari haque meve, Cacaüyari mayeyuri quiecariena, Querusareme taheima mieme haque maniere, yumüireme vahesüa xepu'axüa, taheima miemete niuqui tuayamete va'ixüararipa, ²³ mana matüarixi memutinunuiva muyuavisie memacayasari haque memeyuxexeuriva, mana xepu'axüa, que mü'ane 'isücametütü müvata'ivaviyani yunaima Cacaüyaritütü, mücüsüa xecaniu'axüani, müme heiseriemecü yamemütecahucai memaye'axüavave yu'iyarisie memu'uva, müme vahesüa xecaniu'axüani, ²⁴ que mü'ane türatu hecuame mu'atüa Quesusitütü, mücüsüa xecaniu'axüani, haque xuriyacü müre'üyarie cümana tevi mü'itiva xecaniu'axüani. Mücü xuriya masi 'aixüa 'anemecü catinihecüatani, Haveri xuriyaya hepaüna catihécüatacacu.

²⁵ Xequeneyucuerivayurieca capa xe'ixani'eriecacü que mü'ane maniuca. Müme mepüca'utavicuei me'ixani'erieca que mü'ane 'ena cuiepa müpaü mütiutarutahüavixü que memü'itüarieniquecai. Tame masi yemecü tepücatavicueni xüca ta'aurie te'axürieni temüca'i'enienicü que mü'ane taheima maniuca. ²⁶ Mücü 'utaniucacacu canitayüani cuie 'ana. Hicüta que mütiyurieni müpaü paine ya'utaitü, Xei mieme cuxi cuie hücüa nepücatayuitüani, muyuavita nepütayuitüani naime masi. ²⁷ Xei mieme cuxi 'utaitü, müpaü püthecüata, tita mütayuitüarieni pütitayeitüarieni, tita mütiutiveviya xatatü. Peru pütiyuhayevani tita mücatitayuitüarieni. ²⁸ 'Ayumieme pamüpariyusi teque'ipitüaca mücü temupitüariecü tati'aitüvame. Haque müre'aita mücü, mana pücatayuitüarieni. Müpaü tequete'uximayaca Cacaüyarisie mieme pamüpariyusi te'ipitüatü, 'aixüa 'anemecü que mütinaque, teheyexeyatü teteheyehüviriätü. ²⁹ Tacacaüyari tai naime mütitixüsitüvapaü cani'aneni.

13

Que müreuyevese yamütiyurienenicü Cürisitusie tiviyatü

¹Xepücatehayevani xevanaqui'erietü 'ivamarixi. ²Xepücatehatütümaiyanı xemüvatanaqui'erienicü teva quiecatari. Müpaü meteyurietü hipatü mepüvarutanaqui'erie niuquı tuayamete 'asimecatemaitü.

³Xequenivara'erivani que mü'ane memanutaxüriya, vahamatü xemanutaxüriyapaü xeteyumaitü. Xequenivara'erivani müme 'axa memü'itüariexime müpaü xetemaitü, xemeta yuvaıyaricü xemu'uvacü.

⁴Teüteri xüca meneneüqueni, 'aixüa mequetexeyarieca naime hepaüsita, peru me'itiyatücaıtü xeicüa mepüyucumaüvani. Mesü, Cacaüyari tatarı canıvapıtüamücü müme memicumauva que mü'ane mücava'üya mücavaçüna, memicumauva xeime 'üyaya, peru müme memü'itiya pücatıxaü.

⁵Müpaü xequeteneu'uvani tumini xecahive'erietü. Xequenenaqui'aca xeheixeyatü tita xemütehexeyia. Mücü canihücütüni que mü'ane müpaü mutayü, Ne yemecü nepücamasıhayevani 'axaütame, nepücamasıcu'erieni hasuacu. ⁶'Ayumieme tecamamatü müpaü teputiyuane, Ti'aitame canihücütüni que mü'ane münesıparevi.

Nepücamaça,

Qesü nesi'uyurieni tevi.

⁷Xequenivara'erivatü müme memütexe'aitüacai. Que memü'anecai, Cacaüyari niuquıeyacü mepütexe'utaxatüa. Xevara'erivatü que memüte'utıparıxü, müpaü que memüte'u'uvacai, xequeniva'üqueni yuri que memüte'erıecai.

⁸Qesusi Cürısitü merıpai hicüta yaxeyicüa canı'aneni, yuheyemecüta. ⁹Tevapai xepücaıyuvıtünüa, 'üquisıca yücü 'aneneme xepüca'enıetüveni hipame vayeyıarisie mieme. 'Aixüa caniyümücü yu'ıyarisie müseıriyarienicü 'ıya 'aixüa tiuca'ıyarıcacu, peru 'ıcuaicü hasuacu pücaseıriyarieni. Müme 'ıcuaisie metevıyatü memü'uva havai mepüca'upareviya.

¹⁰Tame mürayutımatavüre tecanexeyiani. Mana mieme memütecuaçacü heıserie mepücahexeyia müme memütemava 'ıxurıquı tuquıyarıta miemecü. ¹¹Mara'acame cıni mieme mühürıtüarie Tuquı Müpasıeta quepaucua mı'atüva vatevama vaxuriya 'aixüa miyurıenicü tita 'axa memüte'uyuri, caxari mana pütaiyari quıecari tesita. ¹²'Ayumieme Qesusıta quıtenie 'aurie pütıucıuınixü tacua, Cacaüyarisie mieme müvapatanicü teüteri, mücü mumıeriecü. ¹³Hicümü hesüana tepüyehu quıecari tesıtapai, niuquımarıca tenevıetü hepaüna. ¹⁴'Ena cuıepa tepücahexeyia quıecari 'emütıterıve. Tepıtacuevie quıecari xevıtü 'umamıe. ¹⁵'Ayumieme mücü tasıparevieacu, tamavari teque'ıvevırieca Cacaüyari taheyemecü, 'aixüa te'utıyuatü hepaüsıtana. Tateta mayeneıcacü tequetahecüatani hesüana temıemetütü que mü'ane mühücü, mücü canihücütüni tamavari. ¹⁶Mücü meta, xepücatehatütümaiyanı 'aixüa xemüteyurıecacü xemüteyumıcuanicü. Mavari müpaü mü'ane pınaque Cacaüyari.

¹⁷Yaxequetenecahuni que memutiyuane müme memütexe'aitüa, xeva'enıetü. Müme mepi'üviya xe'ıyari müpaü metemaitü, yühürıtüarıca hepaüsita memüta'ıvıyarienicü. Müpaü xequeteniva'enıeca, müme müpaü memüte'uxımayacacü meyutemamavıetü, me'uti'ayıatü memücaıyüacacü. Me xüca xevahıverıtüaca, xeme ması xepücapareviyanı.

¹⁸ Tahesie mieme xequeneyunenevieca. Tame müpaü tepütetamate, ta'iyari 'aixüa pü'ane 'asipücahaine, naimecü temütavaüriyacü 'aixüa 'anemecü teme'u'vanicü. ¹⁹ Nepüxetuica müpaü xemüteyuriecacü masi yemecü, cuitüva xemüpitüarienicü tahüxi temutinenierecü.

'Aixüa que mutayü 'aixüa memü 'itüarienicü, que mütivaruvaüritüa

²⁰ Que mü'ane Cacaüyaritütü mütasipitüa ta'iyarisie temüca'uximatüariyecacü, que mü'ane müquite vasata menayevitü muxasi vahüveme mümarive Tati'aitüvame Qesusi, mücü 'itaseiriyaca türatu yuheyeme 'amuve mücü xuriyayacü, ²¹ mücü xüca xe'aye'atüani que mütinaque yaxemüteyuriecacü naimecü 'aixüa xeteyurietü, mücü xüca xeyuitüani xeminaqui'aritänicü que mütixexeiya, Qesusi Cürisitu xepareviecacu. Mücü hepaüsita 'aixüa queticuxaxasivani yuheyemecü. Müpaü xEICÜA cani'aneni.

²² Ne'ivama nepüxetuica, xequeneuyuvaüriya xemi'enienicü neniucü que nemütixetuica. Yapaümemecü nepütixe'uta'utüiri. ²³ Müpaü xequetenemaica, ta'iva Timuteu muxünariyecü. Cuitü xüca nuani tahamatü tepüxexeyayu tanaitü.

²⁴ Xequenivavaüritüaca yunaime memütexe'aitüa, yunaime Cacaüyari teüterimama. 'Itariya cuieyarisie miemete mepüxevaüritüa.

²⁵ 'Aixüa xüca tiuca'iyarini yunaime xehesie mieme. Müpaü xEICÜA.

SATIYACU Meitanü'axüa

Vaiürisica

¹ Ne Satiyacu Cacaüyarisie mieme necatini'uximayatametüni Ti'aitame Quesusi Cürisitusie mieme. Naisarie xemeutayeixüa necanixevaüritüaca yunaime tamamata heimana yuhutame nuivarite.

Cacaüyari que mütatipitüa temütemaivavenicü

² Ne'ivama naimecü xeyutemamaviecame xequeneyu'erieca quepauca xemüta'inüasieni 'inüari yücü mü'anencü, ³ müpaü xetemaitü, müpaü xete'inüasieme yuri xüca xete'erieca yemecü, mücücü xete'uca'enivatü xepacüne. ⁴ Xequenaye'axüa xete'uca'enivatü müpaü xemütemasiücünicü müyuxevicü xe'iyari, tixaü mücareuyevesecü.

⁵ Me xüca xevitü xeme ca'aye'aveni mütimaivenicü, müpaü quetitavavirieni Cacaüyari. Müpaü catinapitüamücü. Cacaüyari 'aixüa 'iyaricü catinivamicuani yunaime cavatate'atü. ⁶ Müpaü quetitavavirieni yuri ti'erietü xeicüa, tixaü huta 'iyariyari cahexeyatü. Que mü'ane huta 'iyariyari mexeiya, mücü hamevaripaü caniyüneni haramasie mieme mu'equepaü muyuanepaü. ⁷ Mücü müya mü'ane mecuxi pütihayeva müpaü ticu'erivatü quename tipitüarieni. Ti'aitame tixaü pücatipitüani ⁸ tevi huta 'iyariyari mexeiya mühücücü, müyuxamurie yuyeyacü naimecü.

⁹ Ta'iva tixaü mücatihücü ve'eme queyuxatani müpaü ra'erivatü ve'eme que mürayeitüarie. ¹⁰ Xicutütü meta ve'eme queyuxatani müpaü ra'erivatü tixaü catihücütütü que mürayeitüarieni, müpaü timaitü, 'üxa xuturipaü peuyani. ¹¹ Tau paneica xücatü, 'üxa pütivasiüxa. Xuturiyari pücaxürüve, visi mütiyuxexeyacai putiyünaxü. Yaxeicüata tevi müxicu pütavaxime yuyeyacü sepa que mütiyuriene.

Que mütiuca'eniva 'inüasietü

¹² 'Aixüa cani'itüarieca que mü'ane mütiuca'eniva 'inüasietü. Mücü 'inüasieme tucari canipitüariemücü 'inüaricü, yaxeicüa muma que müranutimaniyarie que mü'ane müvara'iva nausaricü, müpaüta catinitamarivamücü, Cacaüyari que mutayü quename vamini müme meminaqui'erie. ¹³ Tevi mexi 'inüasiexime müpaü pücahaineni, Cacaüyari püta caniyüneni nesi'inüatatü haitü. Cacaüyari püca'yüve müta'inierienicü para 'axa mütiyurienenicü. Yaxeicüa mücü püca'ita'inieni tevi, para mücü 'axa mütiyurienenicü. ¹⁴ Yuxexuitü masi yücümana mepü'inierie 'axa memüteyurienicü. Meteyucahive'erietü mepüyuyivanüa mepüyuhapaninüa yücümana. ¹⁵ Tiyucahive'erietü cuitü 'axa pütüyurieneni. 'Aye'ame 'axa tiuyurienetü, vaüriyarica pümüni, yaxeicüa 'uca 'ayehucatü vaüriyarica mütinivenipaü.

¹⁶ Xepücate'irüviyarieca ne'ivama nenaqui'erima. ¹⁷ Naitü 'imiquieri 'aixüa mü'ane, nai temüte'umiquie müraye'axe, mücü taheima canimietümüni. Canacaneicani hecuarivivamete va'uquiyarisüa miemetütü. Mücü püca'yupata, ni 'etüriya que mütiyupata tau 'acayunirümecacu, müpaü pücatiyupata. ¹⁸ Yücümana müpaü tiyühüaveca püta'utavevie, müpaü

'utayüca niuquicü yuri mainecü, para tame tita mütiunetüasie mieme visi temütexeyariyacäcü, tame nivesicapäü temütexeyariyacäcü yacütüniquetü.

Que müreyevese yatemüteyuriecäcü niuqui que maine

¹⁹ Tpäü xequetenemaica ne'ivama nenaqui'erima. Peru yunaitü teüteri mequeyumexütüaca memü'enananicü. 'Emequeteheutevini püta memütiniunicü memüyeha'anicü. ²⁰ Tevi ha'atü yapücatiamieni heiseriemecü, Cacaüyari que mütixeiya. ²¹ 'Ayumieme xequenevivi nai mütiyusevixima, nai 'axa müti'ane naisarie manayuhayeva. Xeca'ayu'eririyatü xequeneutanaqui'eri niuqui xe'iyarisie muca'iteüsie. Mücü caniyüveni xe'iyari mütavicueisitüani.

²² Niuqui que maine yaxetecahutü xequenacüni. Xe'i'enietü zeicüa xepüca'yüaca capa xeyucucamananicü yücümana. ²³ Xüca niuqui 'enieni zeicüa, xüca yaticamieni, tevipaü caniyüaneni xicürisie müyu'ixüari yühüxie que mütiyuxexeiya. ²⁴ Yu'ixüarieme caniyemieni, yapaucua que mütiyuxexeyacai püratümaiya. ²⁵ Que mü'ane masi mütaniere mücü 'inüarisie müraye'axesie mütasixünasie, que mü'ane mücüsie mü'ayumieme, xüca 'u'ename caratümaiya, masi xüca yaticamieni müpaü tiyurienetü, mücü 'aixüa cani'itüariemacücü yatiyurienetü.

²⁶ Tevi xüca rayexeyame yu'erieca, peru xüca ca'ipirenutüaca yuneni, mücü masi yücümana caniyucucamananeni, yacü zeicüa catinayexeyani. ²⁷ Me xüca rayexeyani 'itiyatü caseviximarietü, Cacaüyari müta'uquiyari que mütixeiya, müpaü püta caniyüanemücü. Caniva'üviyacamücü memünutuixietüca viyurasixi meta mexi me'uximatüarie. Püyü'üviyanita, tita cuiepa mütimieme ca'iseviximanicü.

2

Que mütivaru'imaiyaxü yücü memücatevaxeyacü teüteri

¹ Ne'ivama, Qesusi Cürisitu Tati'aitüvame visi mü'anesie yuri que xemüte'erie, xequeteneuhayeva yücü xetevaxeyatü teüteri. ² Mana tevi xüca heutahani xemüyuyexexeürivasie huru hanirayari vatimanatücaitü visi mü'ane 'anacatütü, xücarita mana heutahani xevitü cui mavetü 'anacatünitü, quesü 'uyüni. ³ Xücarici cui xe'ixeyani que mü'ane visi mü'ane manacatücü, xüca müpaü xete'icühüaveni, 'Ecü xüa 'ena quenacani 'aixüa mü'anesie, xüca müpaü püta xete'icühüaveni tevi mümave, 'Ecüsü 'umapaitü queneuveni, mesü 'ena nehetüa queneucani, ⁴ cari huta 'iyariyari xepexeiya, cari 'isücate xepayuyeitüa, peru 'axa xeteyücühüavetü.

⁵ Xequenene'enieca ne'ivama nenaqui'erima. Tamüsü Cacaüyari püvaranuyeteüxixü müme cui memümamave cuiepa memütama que memütevaxeiya. Müme masi meheuca'ucame püvarayeitüa yuri que memüte'erie, para vahesie mütinaquenicü müme memaye'axüanicü tiva'aitüvame mayanicü, que mutayü quename vapitüani müme meminaqui'erie. ⁶ Xeme püta ca'aye'aveme xepüxata mümave. Tamüsü xicusixi mecatehüme memütexe'uxitüa. Müme mecatehüme memüxehapa 'isücate vahesüa. ⁷ Tamüsü mümetütü mecatehüme memisevixima que mü'anesüa xemümiemete, 'axa me'utiyuatü hepaüsitana. Mücü que mü'ane mühücü, mücü 'aixüa pü'ane.

⁸ Me xüca 'acu xeheye'atüani Ti'aitame 'inüarieya, 'utüarica que maine, Pepinaqui'erieca 'ahepaü tevi yaxecüca que pemüti'anaqui'erie manuyüne, 'aixüa cani'aneni. ⁹ Me xüca yücü petivaxeyani teüteri,

'axa xecaniyüaca. 'Inüari niuquiyari püxehecüata que xemüte'itisana. ¹⁰ Que mü'ane naimesie yamüticamie 'inüari niuquiyari que mainesie peru xüca xei niuquiyari hepaüsita 'utiqetamüre, masi hesiena pütühüivani miseviximacü 'inüari naime. ¹¹ Que mü'ane müpaü mutayü, Pepüca'icumaüvani xeime 'üyaya haitü, mücürita müpaü niutayüni, Pepücare'amemivani. Mericüsü sepa xeime 'üyaya pemücacumaüva, perusü xüca peti'amemivani, pepitisanaxü 'inüari niuquiyari. ¹² Que xemutiyuane, que xemüteyurie, müpaü xequetenemaica, 'isücame canixeta'ivaviyamücü 'inüari mütasixüna que maine. ¹³ Que mü'ane mücatiyucananimaya, 'isücame ca'inenimayatü pitahüave. Perusü que mü'ane mütiyucananimaya, mücü püra'iva sepa 'isücame mitahüave.

Xüca yuri ti'erieca niu tixaü catiyurienetü, yuri que müti'erie canimüquini xeicüa

¹⁴ Qesü 'uyüni ne'ivama, tevi xüca yuri ti'eriecame yuxatani, peru tixaü 'asicatiyurienetü. Müpaü niu yuri que müti'erie, queri tiyüveni para mütaviceuisitüarienicü. ¹⁵ Ta'iva 'uqitütü 'ucattütü xüca 'anacavixurieca, xüca 'icuai heuyehüaca tucarisie mieme, ¹⁶ xevitü xeme xüca müpaü ticühüaveni, 'Aixüa pereu'erietü quenemie. 'E'ayesuime quenanacatüqui, queneutahuxai, 'utaitü, peru xüca xeca'imini tita müreyehüva yuvaiyarisie mieme, quesü 'uyünicuta, 'aixüa pücaüni. ¹⁷ Yaxeicüa xüca niu yuri ti'erieca, peru xüca tixaü 'asicatiyurieneni, yuri que müti'erie pümüqui xeicüa, yücümana 'asimücaüvecü.

¹⁸ Perusü xevitü xüari müpaü pütayüni, Mericüte 'ecü xeniu yuri pepüti'erie, ne masi tixaütü nepütüyuriene. Quene'ahecüata yuri que pemüti'erie tixaü 'asipecatiyurienetü, ne masi tixaütü 'asinetiyurienetü nepünehecütani yuri que nemüti'erie. ¹⁹ Xüari yuri pepüti'erie xeniü quename Cacaüyari yuxevi. Mericüte 'aixüa pepaine, peru 'asita cacaüyarixi 'axa memü'anene müpaü yuri mepüte'erietta. 'Ayumieme mepuyüyüacatüca maricacü. ²⁰ Cari yacü xeicüa pepüticuxata. Tietüsü pe'avaüriyani müpaü pemüretimanicü, tevi 'asimücaüvecü xüca yuri niu ti'erieca tixaü 'asicatiyurienetü. ²¹ Mericüsü ta'uquiyari 'Apurahami heiserie pupitüarie tixaütü mütiyuricü quepauca yunive 'Isahaqui mavari mayeitüaniquecai müratimavarüvasie. ²² Müpaü xüari pepütimate, yuri ti'erietü 'iya, 'axeicüa tixaü 'asipütüyurienecai. Yuri que müti'eriecai, paye'atüarie müpaü tiyurienetü. ²³ Müpaü tiyurienecacu 'utüarica naye'ani müpaü manuyüne, 'Apurahami yuri tinita'eririeni Cacaüyari, 'ayumieme heiserie hexeiame cani'erivacaitüni. Cacaüyari hamicuya niutaterüvarieni.

²⁴ Müpaü xüari xepütemate, 'asitiyurienetü xeicüa heiserie püpütüarieni tevi, yuri ti'erietü xeicüa pücatixaü. ²⁵ Mücürita yaxeicüa pütüyuri 'asita Xahavi 'ucattütü tuminicü muyuvitünüacai. Tamüsü tixaütü mütiyuricü heiserie canipütüarieni, quepauca cuyaxi müvarutanaqui'eri niuqui tuayamete, quepauca xaüsie müvarenü'a xeime huyeyari 'utüa. ²⁶ Ravaiyari canimüquini careca'iyaritü. Yaxeicüata yuri ti'erietü, peru tixaü 'asicatiyurienetü, canimüquinita yuri que müti'erie.

3

Taneni que mütiyuruva

¹ Ne'ivama te'üquitamete xepüca'acüne yunaitü, hipatü xeicüa, müpaü xetemaitü, tame temüte'üquitamete tahesie masi vaüca

pūrahūivani. ² Vaūcavamecū tepecaxūrūve tanaitū. Xūca tevi niuquisie cahecavauseni, mūcū canaye'aveni. Caniyūveni mūyupirenutūanicū yuvaiyarisie naime. ³ Xūca pirenu tevarutaqueisitūani cavayasixi memūtasī'anu'enienicū, mūcūcū vavaiyari naime ta'aurie tepahūpani. ⁴ Neuxeita naviyasixi 'ememūnene. Sepa memū'equetūca 'eca mūtūrūcaūyecū, ta'aurie mepaxūriva titunisitūvame 'esimūyevacū, que mūtīyuvavūriya ta'aurie mehūanicū 'inū'avame. ⁵ Yaxeicūa taneni pūyuxevi xeicūa 'esipetū, peru marivemecū caniyūveni ve'eme mūyuxatanicū. Camū macucūyexiyasie xūca 'utinaini tai 'esipemecū, mūcū caniyūveni 'e'acuyeume mūtāxūsitūani. ⁶ Taneni meta taipāū caniyūveni. Cuiepa timieme tixatātū 'epūyeca tavaiyarisie, tita mūcatiheiserie naime tixatātū. Tavaiyari pūsevixima naime. Pūtasixūrimūsitūa tatucari naime. Xasi taiyariyarisie mieme panunetūarie mūtacacū. ⁷ Yunaitūri que memū'anene yeutari, viquixi, cuterixi, haramarasie quiecatari, yunaitū mecanimaxiusievaveni, teūteri yūcūmana menivamaxiutavaveni. ⁸ Peru tevi pūcayūve mimaxiutani yuneni. 'Axa catiniyuriene, pūyuxamuriene xeicūa. 'Uhaye mūmūiyacū xeicūa pūhūne. ⁹ Tanenicū 'aixūa teputiyuane Tī'aitame mūta'uquiyari hepaūsita. Tanenicū meta teūteri tepūvaruxaxata 'axa memū'itūarienicū, sepa Cacaūyaripaū me'anenētū memutiveviya. ¹⁰ Xei tetayarisie pūvayeneica niuqui para 'aixūa mū'itūarienicū para 'axa mū'itūarienicūta 'axeicūa. Mūcū 'aixūa pūca'ane ne'ivama. ¹¹ Haixapa que tivatineica heuxeicūa ha hacacātū hacucutū. ¹² Ne'ivama xapasie que tiyūve huriva tacariyari mūtixuxuavere, 'icū meta, caxie nanayarisie que tiyūve mūtixuxuavere xapa. Yaxeicūata haixa ma'usivi mūvatineica 'aixūa ha'aneme mayuyeitūani pūcayūve.

Que mūtimaive mūpaū tiupitūarieca taheima miemecū

¹³ Xevitū xeme xūca timaiveni, xūca vaūca timaica, 'aixūa 'anemecū yūanētū queyuhecūatani, quename ca'ayu'eriyatū yatiyuriene, que mūreuyevese mūpaū mūtīyuriene nicū timaivetū. ¹⁴ Me xūca hasivimecū xe'ūtesaca xūca yuhesie mieme xeicūa xeyūaca yu'iyarisie, mecuxi xepūcateyucatave'erieca, mecuxi xepūcate'itavani xeheye'unietū tita yuri mūraine. ¹⁵ Mūpaū que xemūtemate xūca mūpaū 'aneni, taheima miemecū xepūca'upitūarie. Cuiepa pūta canimiemetūni, teūteri va'iyarisie pūmieme, cacāyarixi 'axa memū'anene vahesūa pūmieme que xemūtemaivave. ¹⁶ Haque memū'ūtesa haque yuhesie mieme xeicūa memūyūa, manarita mecaniyuxamuriēcuni, naime 'axa mūti'anecū mepūyūaca. ¹⁷ Masi que mūtimaive taheima miemecū 'upitūarieca, pū'itiya meri, meta 'aixūa pūtivaxeyiasitūa hipame, pūca'ayu'eriya, pūtiyu'aitūarinūa, yuheyemecū pūtiyucanenimaya, 'aixūa pūtiyuriene, 'uximayasica que mūreuyevese, huta 'iyariyari pūcahexeiya, yacū xeicūa pūcati'itava. ¹⁸ Mūme 'aixūa memūtevxeyiasitūa teūteri, yu'uximayasica que memūte'u'esa cayuvatū mehexeiyatū yu'iyarisie, que mūtixuxuavere, mūcūcū heiserie mecanipitūariēcuni.

4

Tepūca'inaqui'erieca tita cuiepa mūtimieme

¹ Titayari teteyucuyatatūve, mūcū haque pemieme. Titayari teteyucuitūve. Tamūsū xemūnaqui'acacū xeicūa xepūyūa, 'ayumieme mūpaū xepūteyurie, mūcū naquī'eriya mūyumiene cū xevaiyarisie. ² Tixaūtū xepūtehivē'erie, peru xepūcahexeiya, 'ayumieme

xepütëyumemiva. Mücü meta, xepüyumexütüa hipame vahepaüsita xeara'ivacutü, peru xepüyutexie tixaütü xetehexeyiatü xemacü necü, 'ayumieme xepüyucuitüve xepüyucuyatatüve. Masi xepücaheixeyia xemüca'ivavacü. ³ Sepa xemütevava, tixaü xepücateyetuiyariüva, xe'iyari 'axa 'anecacu xemütevavacü, xemicasitaruvenicü xenaqui'acutü xeicüa. ⁴ Cari xeme teüteri hipame va'ütama memüvacumaüva vahepaü xepüyüa. Xüari müpaü xepücatemate, xüca 'inaqui'erieca tita cuiepa mütimieme, pi'uxive'erie Cacaüyari. 'Ayumieme que mü'ane müyuvaüriya minaqi'eriecacü tita cuiepa mütimieme, mücü Cacaüyari 'aye'unietü payuyeitüva. ⁵ Mesü müpaü püta xetecu'eriva 'acu, quename xeniu 'utüarica yacü xeicüa haine, Cacaüyari 'ütesatü pihive'erie mücü 'iyari mütasi'utütüa tataüta, que maine. ⁶ Peru mücü vaücavamecü masi 'aixüa tiuca'iyaritü pütasiyurie. 'Ayumieme müpaü paine, Cacaüyari nivaraye'unieca müme memüte'ucatave'erie, 'aixüa tiuca'iyaritü püta püvayurie müme tixaü memücatehüme. ⁷ 'Ayumieme xequeneyuvaüriyani Cacaüyari mütixe'aitüacacü. Xequenaye'unieca Cauymarie. Xüca müpaü xeteyurieca, mücü Cauymarie püyuta'una xehesüa. ⁸ 'Aura xequenacüni Cacaüyarisüa, mücüta 'aura payani xehesüa. Xequeneuyu'itiexüa yumamasie xeme 'axa teyuruvamete. 'Aixüa 'ane xequenayeitüa yu'iyari xeme huta 'iyariyari xemexeyiacü. ⁹ Xequene'uximatüarieca yu'iyarisie masi, xequeneyuhiverieca xequeneutisuanani. Xenanai quepasiieca hiverica mayanicü. Xetemavierica quehüiyani xexüxünitü püta xequenacüne. ¹⁰ Tixaü xecatehümetütü xequenayuyeitüani Ti'aitame hüxie. 'Ana mücü vavemete püxe'ayeitüani.

Ta'ivama vahesie tepücate'uhüpani

¹¹ Xepücayuniquimaca ne'ivama. Que mü'ane miniuquima yu'iva, que mü'ane yu'ivasie mütiuhüpa, müpaü tiyurienetü piniuquima 'inüari niuquiyari, pütüihüpa 'inüari niuquiyarisie. Mericüsü xüca 'inüari niuquiyarisie petiuhüpani, que mü'ane 'inüari niuquiyarisie yamüticamiepaü pepücaüyane, 'isücamepaü xeicüa pepüyüane. ¹² Que mü'ane 'inüari niuquiyari mucaye, que mü'ane mü'isücame, mücü caniyuxevini. Mücü caniyüveni mütüyutavicueisitüanicü mütüyuca'unanicü. Quecuta 'ecü pe'ane 'ahepaü tevisie pemütüihüpanicü.

'Asixepücatemate 'uxa'atüni que mütiyüni hepaüsita

¹³ Neuxei xeme müpaü xemutiyuane, Hicüri 'uxa'a nusu tepüyehu mücü quiecarisie ya mücüsie, mana xei viyari tepeyurieni, mana tepetaharerutatüveni tepüte'ivatüveni xeniu xemutiyuanepaü. ¹⁴ Xeme 'asixepücatemate 'uxa'atüni que mütiyünicü. Qesü titita xetucari. 'Aüxi xecanihümetüni xeicüa. 'Aüxi 'epücareutere xeyarietü, cuitü caxeyarietü payeica. ¹⁵ Masi peuyevese müpaü püta xemutiyuanenicü, Xüca müpaü tinaqueni Ti'aitame, tepayeyuyurini, meta 'ipaü ya müpaü tepüteyurieca, müpaü xe'utiyuatü. ¹⁶ Peru hicü masi ve'emete xepüyuxata xeteha'erivatü que xemüteyucatave'erie xeicüa. Naime müpaü que xemutiyuane yuhepaüsita, 'axa xepüteyurie. ¹⁷ Mericüsü que mü'ane müpaü mütimate 'aixüa mütiyurienicü, peru müpaü mücatiyuriene, mücü 'axa pütüyuriene püta xeicüa.

5

Xicusixi memütëyuca'uximatüa

1 Hicümüsü xeme xemeuca'u. Neuxei, xequeneutisuani xequeneutihivani müpaü xeteha'erivatü 'uximatüarica müxe'axirümecü. 2 Titacü xemüteheuca'u, mücü pütitipüque. Xe'ixuriqui püticümiva cüpsi mepiyuine. 3 Xehuru tepüayari xepürata tepüayari püyucuitamatüca. Cuitayari pütihecüata xehepaüsita. Xepüyuhiveritüa, yaxaicüa tai que mütiyucucuinecü xevaiyarisie. Sepa tucari mütaparirüme xepeyuuca'uitüa xEICÜA. 4 Camü te'uximayatamete va'ivarica. Mepicuxeüri xevaxata mieme, peru xepüvacuamana xeme. Va'ivarica pümasiücü meuyevesecü. 'Isanamete metihivacacu, que mü'ane Yümüreme Tiva'aitüvame mühücü nivaru'enieni. 5 Xemerü hive'ericacü xEICÜA xeyüatü 'axepu'uvacai cuiepa, xerucuyatüvetü xEICÜA xepü'ayumiemetetücai. Xepüyuvaiyatücai vacaisixi vahepaü xemücu'ivanicü xEICÜA. 6 Xepixanetacai que mü'ane heiseriemecü yamüticamiecai. Xepe'ivaxü, xepimi. Peru mücü pücaxe'aye'uniecai.

Xepücavaüripieca xete'uca'enivatü, xequeneyunenevieca

7 'Ayumieme ne'ivama xete'uca'enivatü xepücavaüripietücani, Ti'aitame mexi canuave. Camü cuiepa 'esame picuevie 'icuaxi cuiepa mieme cui müraye'axe. Pücavaüripi sepa 'emüreutere 'auracacu mieme 'icürixa mieme ha tacuevietü. 8 Xemeta xepücavaüripietücani xete'uca'enivatü. Xe-queneyutürücariyani yu'iyarisie. Canaye'aximeni Ti'aitame munuanicü. 9 Neuxei ne'ivama, xeme niuquü xepücaxüatüca yu'ivama vahepaüsita, capa 'isücame xetixani'erienicü. Camü mücü quitenie püta'axime. 10 Texaxatamete Ti'aitamesüa memiememetütü memütecuxatacai, müme xequenivara'erivani ne'ivama 'üquisica memühümetücaicü, 'axa mü'ane menevietü que memüte'uca'enivacai temüva'üquenicü. 11 Camü müme memüte'uca'eniva 'aixüa me'itüaricame tepü'erie. Xepu'enana que mütiuca'enivacai Cuvi. Müpaüta xepütehetime 'arique Ti'aitame que müreye'atüa, Ti'aitame cuini mieme que mütiyucanenimaya.

12 Sepa naimecü ne'ivama, xepücayühürütüca. Sepa taheima mieme xexatatü sepa cuie xexatatü sepa que tita mütiühücü xexatatü, xepücayühürütüca. Xüca xeyuvaüriyani, hü xequeneutiyuaneni xEICÜA. Me tixaü xüca xecayuvaüriyani, tixaü xequeneutiyuaneni xEICÜA, capa xehesie tiuhüivatü 'ayanicü.

13 'Axa mü'ane xüca nevieximeni xevitü xeme, queyutanenevieni. Me xüca yutemavieca que'utacuicani. 14 Xüca ticuyeni xevitü xeme, yu'aurie quevaretacuevieni memüyuyexexeüriva va'uquiyarima. Müme meque'ineneviyani me'icavirivatü haseiti, que mü'ane müti'aitame mücü mehahüavetü. 15 Que memüteyunenevie yuri mete'erietü, mücücü pütavicieisitüarieni ticuicame, Ti'aitame penucuquetüani. Mücü meta, xüca 'axa tiuyurieni, mücücü püreuyehüviyarieni. 16 'Ayumieme hipatü mexe'eniecacu xequeneyuhecüatani xüca 'axa xete'uyurieni, xemüyuneneviecacü yuxexuime yuhesie mieme yunaitü, müpaü xete'ivautü xemanayexürüyanicü. Que mü'ane heiseriemecü yamüticamie, mücü nenevierieya vaüca caniyüvemücü Cacaüyari müpaü xüca ticuyütüvani. 17 'Eriyaxi canitevitücaitüni tahepaü tiuca'iyaritü. Mücü cuini mieme püyuneneviecai mücacaviyecü. Püca'ucaviyexü mana cuiepa haica viyari heimana 'ataxeime meseri. 18 Tavari puyutanenevi, 'ana muyuavisie pucaviyexü, cuie pitixuavitüa 'icuaxi.

19 Ne'ivama xüca xevitü xeme heuyevauserni tita yuri mürainesie cativiyatü, xüca xevitü ta'aurie hehüani, 20 müpaü xequetenemaica, que

mü'ane ta'aurie mehüa 'axa tiyuruvame haque meuyeve müca'uyeicanicü,
mücü pitavicueisitüani tucarieya müca'umünicü. Sepa vaüca 'axa
mütüuyuri, mücü canayeitüariemücü.

PECURU

Meitanü'axüa Mexüacame Xapayari

Vaürisica

¹ Ne Pecuru necaninü'aritüni Quesusi Cürisitusüa nemiemetütü. Necanixevaüritüaca xeme xemanayexeyarie xemeucuyaxixüa teüteri vasata, Punitutari Carasiyatari Caparusiyatari 'Asiyatari Vitiniyatari vasata xemetitei hicü. ² Xecananayexeyarieni Cacaüyari que mütimaicai meripaitü ta'uquiyaritütü. 'Iyarieya xepatacacu Cacaüyarisie mieme xecaniyüaca. Quesusi Cürisitu mumieriecü, xemeta xecaniu'itiyani xuriyayacü, xemüyuvaüriyanicü yaxemütecahunicü que maine. Cuini mieme 'aixüa xüca tiuca'iyarini xehesie mieme, xüca xepitüaca yu'iyarisie xemüca'uximatüariecacü.

Tucari que temütepitüarie mexi teta'icueva yuri tete'erietü

³ Que mü'ane Tati'aitüvame Quesusi Cürisitu mücacaüyarieya mü'uquiyarieya, mücü hepaüsita 'aixüa queticuxaxasivani. Mücü vaücavamecü tatinenimayatü, hutarieca cataniutinüivitüani tucari temexeyanicü mexi teta'icueva yuri tete'erietü. Quesusi Cürisitu müquite vasata manucuquecü yunivema catanayeitüani. ⁴ 'Ayumieme tahesie catininaquimücü tita mücatipünive mücatiyüvi mücatiyevive, tita muyuavisie müre'üvyarie xehesie mieme. ⁵ Xemesü yuri xete'erietü xecani'üvyarieca Cacaüyari türücariyayacü. 'Ayumieme xecanitavicueisitüariecuni, Cacaüyari que mütiha'arisie hicü, que mütimasiücünü xevicueisitüatü tucari 'aye'ayu quepauca mütapare.

⁶ Müpaü xetemaitü xecaniyutemamavieca, sepanetü müreuyevese hicü yapaümexa xemüyeheveriecacü xeta'inüasietüvetü müiremecü. ⁷ Xüca xemasiücünü yuri yemecü que xemüte'erie, Cacaüyari 'aixüa pütayüni xehepaüsita, visi pütixexeyia, ve'emecü 'aixüa pütixexeyia quepauca masiücütü mayani Quesusi Cürisitu. Xüca müpaü xetemasiücünü xeta'inüasietü, cuini mieme 'aixüa püyüni. Ni huru tuminiyari mütipünive mücüpaü 'aixüa püca'ane, sepa taipa mü'inüasieve.

⁸ Sepa hasuacu xemüca'ixeyavave Quesusi Cürisitu, xepinaqui'erie. Xeca'ixeyiatü cuxi, hesiena yuri xepüte'erie. 'Ayumieme xepüyutemamavie 'anuyuhayevacamecü visi 'aneme que xemütepitüarie. ⁹ Titayari yuri xete'erie. Xe'iyari mütavicueisitüaricü, 'ayumieme yuri xeten'erieca. Mericüte, müpaü xe'itüarietü xenacünirümeni.

¹⁰ Mücü vicueisitüarica hepaüsita mepüyu'iyaritüatüvecai mepütevautüvecai Cacaüyari niucametemama quepauca memütecuxatacai que xemütemiquieniquecai hepaüsita.

¹¹ Mepütevautüvecai quepauca müxatacai, que mü'ane tucari mühecüatacai Cürisitu 'Iyarieya vahesie mütiyiyacai. Yacatiyüvecacu cuxi 'Iyari pütihecüatacai Cürisitu que müticuinequecai, 'arique visi 'anetü que mürayaniquecai. ¹² Mümeri müpaü mepüte'u'üquitüarie, yuhesie mieme müpaü mepücaüyacai que memütehüritüariecaci, tame püta tahesie mieme mepüyüacai mücü hepaüsita. Xemesü hicü vicueisitüarica hepaüsita xepüte'utahüavarie vahepaü, texaxatamete yametenixecuxaxatüvacaitüni, 'Iyari Mütiyupatasie meteviyatü

taheima meyenü'ariesie. Cacaüyari niuqui tuayametemama müpaü mepütemaicaqueyu que xemüte'utahüavarie.

Que xemüte'upasie, müpaü xequeteneu'uvani

¹³ 'Ayumieme xequeneyuha'aritäaca yu'iyarisie 'aixüa 'anemecü xetecu'erivatü. Xequeneyumateni. Naimesie xequetenecuevieca tita xemütemiquieni quepaucua masiücütü mayani Quesusi Cürisitu. ¹⁴ Türi yamemütecahu vahepaü xeyüatü, müpaü xepücayumaica meripaü, que xemüteyucahive'eriecai 'asixecatemitü 'ana. ¹⁵ Que mü'ane müxe'uta'ini canipasieca. 'Ayumieme xemeta mücüpaü püta xe'anenetü xequenacüni, hesiena mieme xequenepasieca naimesie que xemüte'u'uva, ¹⁶ müpaü müre'uxacü, Xeme xequenepasieca nehiesie mieme, ne nemupasiecü.

¹⁷ Mücü yücü cativaxeyiatü niva'inüatani que memüteyurie yuxexütü. Müya mü'ane xüca xe'utahüave yu'uquiyaritüme, xeteheiyehüvirietü xequeneyüaca mexi 'uva xe'utitei ¹⁸ müpaü xetemitü, tita mütipünivecü cumu püratacü huru tuminiyaricü, mücücü xepüca'unanaiya quepaucua xemuxünarie 'uxa'atüni varie yacü xeicüa xemüca'u'uvanicü, xeteverima que memütexe'üquitüacai yututuyari. ¹⁹ Xepuxünarie Cürisitu xuriyayacü püta cuini mieme masi müraye'axecü. Mücü mavari paü muxa nunusi paü caniumierieni, hesiena carahüivacacu 'asiciatüyüvitü, 'aixüa 'anetü mavari mayanicü. ²⁰ Cuie canetüarievecacu cuxi, Cacaüyari yacatini maicaitüni que mütiyurieniquecai 'iya. Tucari 'aye'aximecacu, xeyarietü nayani xehesie mieme ²¹ yuri xemüte'erie Cacaüyarisie Cürisitu yatixepitüacacu, xeme xehesie mieme. Cacaüyari canenucuquetüani müquite vasata. Visi 'aneme nayeitüani yuri xemüteta'erienicü Cacaüyarisie, xemicueviecacü Cacaüyari.

²² Xecaniyu'itirieni yu'iyari, tita yuri mürainesie yaxetecahutü 'Iyarieya xepareviecacu, 'ayumieme xecanivanaqu'erieca yu'ivama yacü xeicüa xecateva'itaiyatü. Mericüte, 'aixüa 'iyaricü xequeneyunaqu'erieca müiremecü. ²³ Hutarieca xeniutinunuiwa. 'Imüari müpünivesie xecaputinexüa. Mücapünivesie püta xeputinexüa, Cacaüyari niuquieya yatixepitüacacu mayeyuri yuheyemecü 'emütiterive. ²⁴ Tamüsü,

Yunaitü teüteri

'Üxapaü mecani'ananeni.

Nai visi que memü'anene,

'Üxapa mieme tuturipaü

Mecani'ananeni.

'Üxa pütayüna,

Tuturiyari pücaxürieni.

²⁵ Perusü Ti'aitame niuquieya püta

Yuheyemecü 'apütiterive.

Mücü niuqui müxata, niuqui 'aixüa manuyüne canihücütüni xemuxatüarie.

2

¹ Xequetenehayeva 'axa xeteyurietü naime, xepücate'irümaca, yacü xeicüa xepücatecuxatani, xepüca'ütesaca, xepücavaniuquimaca hipame. ² Türi xique memutinunuiwaxü vahepaü püta xequenehive'erieca resi 'iyarisie mieme mücahatuiyarie. Mücücü xecanitivericuni, xetavicueisitüarietü

xecanacünicuni. ³ Xüari xecane'inüatavaveni, müpaü xepütehetime 'aixüa que mütiuca'iyari Ti'aitame.

Tetepäü que mü'ane mayeyuri

⁴ Mücüsie xequeteneviyani. Tetepäü cani'aneni mayeyuri. Teüteri menixani'erieca, Cacaüyari püta nenayexeiya, ve'emecü 'aixüa tinix-eiyani. ⁵ Xeme meta, tetexi que mütiu'uitüariva qui mayanicü, yaxe-icüa xeme xe'ayeyuyuritü xequeneti'uitüarie qui xemacü necü 'iyarisie mieme. Mara'acate xequenacüni Cacaüyarisie mieme xemupasiecü, xemixatüanicü mavari 'iyarisie mieme que mütinacü Cacaüyari, Quesusi Cürisitu xepareviecacu. ⁶ Tamüsü 'ayumieme müpaü püre'uxa, Neuxei, Siyunisie nenitaqueni

Tete manayexeyarie

Sicurita mieme,

Cui ve'eme.

Que mü'ane yuri müti'erie hesiena

Tixaü pücauyteviyani.

⁷ Cuini mieme ve'emecü 'aixüa que mütxeiyarie, xemeta yuri xemüte'erie yaxeicüa xepütexeyarie hepaüna. Yuri memücate'erie vahepaüsita püta que maine,

Mücü tete qui vevivamete memixani'eri,

Mücütütü securita mieme tutuicame nayani.

⁸ Mücü metatü,

Mücü tetesie mepüti'ücamüre

Tete mürecaxüritüre canihücütüni.

Müme meniuti'ücamüre niuquisie yamemücatechacü. Müpaü memüteyurienicü meniucayasarieni.

Cacaüyari teüterimama

⁹ Xeme püta xeime nuivari xecanihümetüni xemanayexeyarie. Mara'acate xepühüme xemüte'aitamete meta, xeime nuivari Cacaüyarisie mieme mupasie xepühüme, Cacaüyari yuteüterima püxe'ayeitüa. Müpaü xepü'anene xemütehecüatanicü marivemecü que mütiyuriene que mü'ane müxe'uta'ini xemütehaye vacü yüvipa xe'u'uvatü, mücü hecüariyayasie püta xemu'uvanicü mümarivesie. ¹⁰ Anapai nuivari xepücahümetücai, hicüsü Cacaüyari teüterimama xecanihümetüni. Xepücanenimayasiecai, hicü xepütinenimayasie.

Cacaüyari te'uximayatametemama xequeneyüaca

¹¹ Nenaqui'erima cücamete xecanihümetüni cu'uvamete xecanihümetüni. 'Ayumieme müpaü necatinixetuicaniqueyu, xemütehaye vacü yaxeteyurietü que mütiyuchave'erie vaisie tiviyatü. Mücü hive'erica ta'iyarimatü caniyucitüveni. ¹² Hipame nuivarite vasata 'aixüa 'anemecü xequeneyüaca. Xüca müpaü xeteyurieca, sepa memüxenuquima 'axa xemüteyurie me'utiuyatü, 'aixüa 'anemecü xemüteyuriecü, mexexeyatü 'aixüa me'utiuyatü mecanacünicuni masi Cacaüyari hepaüsita, mücü tucari 'aye'ayu quepaucua müvaxeiya.

¹³ Ti'aitamesüa xemümiemetecü, yaxequetenecahuni que memutiyuane yunaitü heiserie memexeyia teüteri vasata. Yaxequetenecahuni cuiepa ti'aitame que maine mücü müve'emecü. ¹⁴ Yaxequetenecahuni 'isücate que memutiyuane, cuiepa ti'aitame müvareyenü'axüacü memüvatamari'itüanicü müme 'axa memüteyurie,

'aixüa memütevatahüavecü müme 'aixüa memüteyurie. ¹⁵ 'Ipaü cani'aneni tita müтинаque Cacaüyari, xeme 'aixüa xeteyurietü xemenucunacacü tita yacü xeicüa memüte'utiyuane teüteri 'asimemücatemate.

¹⁶ Xecanixüxünini, peru xexüxünitü, heiserie xehexeyame 'axa xemüteyuriecacü xepücayu'erieca. Cacaüyari te'uximayatametemama xecanihümetüni püta. ¹⁷ Ve'emecü 'aixüa xequetenivaxeyiani yuxexuime. Xequenivanaqui'erieca 'ivamarixi. Xequeteneuyehüvirieca Cacaüyari. Cuipepa ti'aitame ve'emecü 'aixüa xequetenexeyiani.

Cürisitu ta'inüari patüa mütiucuinixücü

¹⁸ Te'uximayatamete yaxequetenecahuni que memutiyuane xecusiyarima naimecü xetevareuyehüvirietü. 'Aixüa memüte'u'yari memüca'ayu'eririya nepücavaxata xeicüa, masi memüses'e'ita que memutiyuane yaxequetenecahuni. ¹⁹ 'Aixüa püticühüavarüvani xüca hiveritüarieca Cacaüyari ha'erivatü, xüca tiucacucuineni heiseriemecü ca'itüarietü. ²⁰ Titacü 'aixüa xetecühüavarüvani xüca xete'uca'enivani 'axa xete'uyurieme xeicüa, xe'utiveiyame. Masi 'aixüa püta xete'uyurieme xe'utiveiyame xüca xete'uca'enivani, Cacaüyari 'aixüa pütixetahüave. ²¹ Müpaü mütiyünicü xeputa'inierie, Cürisituta mütiucuinixücü xehesie mieme, 'inüari xepitüatü, xemiveiyanicü 'iya que mütiyurienecai. ²² Mücü 'axa pücatiuyuri. 'Irumari pücaxuavecai tetana. ²³ 'Axa ticühüavarüvatü 'axa pücativarutahüavixü. Ticuinetü 'asipücahainecai quename 'axa vayurieni'quecai. Masi caniyuyetuani, que mü'ane heiseriemecü müva'inüata 'aixüa miyuririenicü. ²⁴ Mücü yuvaiyarisie canititüni tita 'axa temüte'uyuri cüyesie 'ucavivatü, tame te'utixünarieme 'axa temücateyurienicü 'uxa'atüni varie, temayeyuyurinicü püta heiseriemecü yatetecahutü. Mücü meucuveiyaxüacü, xepanayexüriya xeme. ²⁵ Masi muxasi memeuyexüripaü xepüyüacai. Hicürixüa ta'aurie xe'axürieca muxasi vahüvemesie xepüte'uvi, que mü'ane xe'iyari mü'üviyasie.

3

Que müreyevese yamemüteyuriecacü meyu'üitatu

¹ 'Ucari yaxaicüa, yaxequetenecahuni que memutiyuane xecünama. Müpaü xeteyuriecacu, sepa hipatü yamemücatecahu niuqui que maine, va'üitama 'aixüa 'anemecü xe'u'uvacacu yuri mepüteta'eritüarieni 'asixeca'utiyanecacu, ² mexexeyiatü que xemüte'u'uva Cacaüyari xeteheuyehüvirietü xe'itiatücaitü. ³ Que xemüteyuquemaritüa, herie miemecü xeicüa xepücamarivani, que xemüteyusa'a yücüpaspie, hurucü que xemüte'aticuca, que xemüte'enacatücü 'ixuriqui. ⁴ Masi xequenemarivani que xemü'anene yutaüta haque mücahemasiücü herie, yu'iyarisie püta. Xüca xe'iyari ca'ayu'eriyani xüca cayuvatü 'umaca, mücü masi visi pürequemarie mücapünivecü. Que mü'ane müpaü mü'ane, Cacaüyari cuini mieme ve'emecü 'aixüa pütixeiya. ⁵ 'Ucari meripaitü 'amemu'uvacai memüpasiecai Cacaüyarisie miemecü, memüta'icuevacai yuri mete'erietü hesiena, müme müpaü mepüteyuquemaritüacai yametecahutü que memutiyanecai vacünama. ⁶ Sara meta yacatinicamiecaitüni 'Apurahami que mainecai, ti'aitame tinitamare. Xemeta nivemama xecanacüne hepaüna 'aixüa xeteyurietü, xecamamatü xüca xemariusia.

⁷ 'Uquisita yaxaicüa, xetemaivavetü yu'üitama vahamatü xequeneutiteni, müpaü xetemaitü, xehepaü memücatürücavicü yuvaiyarisie.

Ve'emecü 'aixüa xequetenivaxeiyani, müpaü xetemaitü, mexeteütacacu vahesieta pütinaque tucari memümiqienicü xehamatü. Müpaü xüca xeteyurieca xenenevieri püca'anunamieni.

Yaxequeteneyurieca xe'iyari caxe'utatenicü

⁸ Imatürieca yunaitü xequeneyuxevini que xemüteyücühüave, xequeneyuxevini 'axeicüa xeyutemamavietü xeyuhiverietü nusu, xequenivanaqui'erieca 'ivamarixi, xequeteneyucanenimayaca, xepüca'ayu'eririyani. ⁹ 'Axa xete'upitüarieme 'axa xepücavayurieni. 'Axa xete'utahüavarieme 'axa xepücatevacühüaveni. Masisü xequeneutavaviri Cacaüyari 'aixüa memü'itüarienicü püta. 'Ayumieme xeputa'inierie, xehesie mütinaquenicü 'aixüa xemü'itüarienicü.

¹⁰ Que mü'ane minaqu'irimücü tucari, Que mü'ane mixeyamücü tucari 'aixüa mü'ane, Quetihayevani 'axa 'utaitü yunenicü, Quetihayevani yutetacü cuamanarica ticuxatatü.

¹¹ Que'icü'eirieni tita 'axa müti'ane, 'Aixüa quetiyurieneni püta. Queticuvauni 'aixüa mütivaxeiyanicü teüteri. Queyumexütüaca mücücü.

¹² Ti'aitame nivaxeiyani müme heiseriemecü yamemütecahu, Nacaya vaneneviericü pü'ayumieme. 'Axa pütivaxeiya müme 'axa memüteyurie.

¹³ Mücü meta, quepaicüsü 'axa püxeyurieni xüca xeyuvaüriyani hicü xemüyumexütüacacü tita 'aixüa müti'ane hepaüsita. ¹⁴ Mesü xüca xete'ucacucuineni heiseriemecü yaxemütecahucü, xequeneyutemamavieca masi. Xepücavamacarüca, xepücayuxamurieca.

¹⁵ Masi yu'iyarisie xequeteneuyehüvirieca Ti'aitame Cürisitu que mütiupasie. Yuheyemecü xequeneha'arisieca xemütiniunicü tita xemütecueviesie mieme, yaxete'icühüavetü que mü'ane müxeta'ivaviya. Müpaü xetecuxatatü xepüca'ayu'eririyani xeicüa, xequeteneuyehüviri masi que mü'ane müxeta'ivaviya, ¹⁶ xe'iyari 'aixüa 'anecacu caxetate'acacu. Müpaü que memütexeniuquima, mücü hepaüsita mepüyuteteviyani müme memüxeniuquima que xemüteyurie 'aixüa 'anemecü, Cürisitusie xeteviyatü que xemüyüa. ¹⁷ 'Aixüa caniyümücü xüca xete'ucacucuineni 'aixüa xemüteyuriecü, xücate müpaü tinaqueni Cacaüyari, peru 'axa xemüteyuriecü pücatixaü.

¹⁸ Cürisitütütü xei mieme xeicüa caniumüni tita teüteri 'axa memüteyurie hepaüsita. Que mü'ane heiseriemecü yamüticamiecai, mücü caniumüni tame heiseriemecü yatemücatecahu tahesie mieme, mütasi'aye'atüanicü Cacaüyarisüa. Que mütitevitücai, caniumierieni. Yu'iyari que mürexeyacai, panutanieritüarie. ¹⁹ Müpaü 'anetü 'asita caneyani, püvarutaxatüa 'iyarite memanutaxüriyacai. ²⁰ Müme meripai mepücayuvaüriyacai yamemütecahunicü quepaucua Cacaüyari müta'icuevacai tiuca'enivatü 'ana Nuhexi 'amuyeicacaisie, mexi naviya veviecai. Mücüsie meyetetü yayupaümetü 'atahaicatü meputavicuei memutihausie. ²¹ Mücü 'inüari canayani, 'üyarica cani'inüaritüni. 'Üyaricacü xevaiyari xepücahaxina que müticiuema, mücücü masi xe'iyari caxetate'acacu xepüyuhüritüa Cacaüyari xe'eniecau. Müpaü xepüteyuvicueisitüa hicü, Qesusi Cürisitu manucuecü. ²² Mücü Cacaüyari serieta 'apuve muyuavisiepai heyaca. Niuqui tuayamete

heiserie hexeyamete türücariya hexeyamete yunaitü yamepütecahu que maine.

4

'Aixüa xequetenaye'atüa que xemüte'uhüritüarie Cacaüyari 'imiquierieya hepaüsita

¹ 'Ayumieme, Cürisitu yuvaiyarisie que mütiucuinixü tahesie mieme, xemeta xequeneyuha'aritüaca que xemüteyucuinicü, hepaüna xeteyumaitü. Tamüsü que mü'ane yuvaiyarisie mütiucuinixü catiniuhayeva 'axa tiyurienetü. ² 'Ayumieme mexi yuvaiyarisie 'uyeica cuxi, tiucahive'erietü pücaüanenü, teüteri que memüte'ucahive'erie, Cacaüyari que mütinaque püta yatiniyurienemücü. ³ Senecatü tucari manuyetüasie tucari xepühücai yaxemüteyurienicü que mütivanaque nuivarite. 'Axecaniu'uvacaitüni xerucuyatüvetü, xete'ucahive'erietü xetarüvetü xe'ixüaratüvetü xecu'ietüvetü tetexi xeverayexeyatü que mücatitauniva. ⁴ Müpaü xemücateyuriecü hicü mecanihüxiyaca, xeme vahamatü xemüca'utanausacü vahepaü xeyutatuatü xemütümaiarienicü. 'Axa metenicuxatani. ⁵ Caneuyecamücü müme niuqui memütaniunicü yuhesie mieme quepaucua müvata'ivaviya que mü'ane 'amuve ha'arisietü müvata'ivaviyacü memayeyuyuri müquite yunaitü. ⁶ 'Ayumieme teüteri memucui mecaniutaxatüarieni hepaüsitana niuqui 'aixüa manuyü necü, memüta'ivaviyarienicü yuvaiyarisie teüteri que memü'itüariva, yu'iyarisie püta memayeyuyurinicü Cacaüyari que mürayeyuri.

⁷ Mücü meta, canaye'aniri naitü mütiparecü. 'Ayumieme xetemaivavetü xequeneyüaca. 'Aixüa xequeneyumateni xemüyuneneviecacü. ⁸ Sepa naimecü, xequeneyunaqui'erieca yuheyemecü. Tiyucanaqui'eriecacu canayeitüarivani vaüca 'axa mütiyuri. ⁹ Yuquita xequeneyunaqui'erieca niuqui xecaxüatüatü. ¹⁰ Cacaüyari que mütixepitüa yuxexuime, müpaü xequeteneyuparevieca. Que xemüte'uhüritüarie Cacaüyari 'imiquierieya hepaüsita mümüire hepaüsita, müpaü 'aixüa xequetene'uximayaca. ¹¹ Xüca niucametüni, Cacaüyarisie mieme 'utaniütü queticuxatani. Xüca tiparevivametüni, müpaü quetivaparevieca Cacaüyari que mütitürücariya. Müpaü xeteyuriecacu, Qesusi Cürisitu yatixepitüacacu, Cacaüyari visi catinicuxaxasivamücü naimecü. Mücü visi queticühüavarüvani, türücariya quepitüarieca yuheyemecü. 'Icü niuqui caniseüyeni.

Cürisitusie tiviyatü que mütiyurieni tiucacucuinetü

¹² Nenaqui'erima, xepücahüxiyaca xeta'inüasietüvetü sepa taicü. Xe'iyarixitüarietame xepücayu'erieca müpaü xemü'itüarieximecü. ¹³ Masisü que xemüteyuxevi Cürisitumatü, xete'ucacucuinetü 'iya mütiucuinixüpaü, mücücü xequeneyutemamavieca. Mücü meta, xüca müpaü 'aneni, cui xecaniyutemamaviecacuni quepaucua masiücütü mayani visi 'anetü. ¹⁴ Xüca 'axa xete'utahüavarieni Cürisitusüa xemümiemetecü, xequeneyutemamavieca, müpaü xetemaitü, 'Iyari visi mü'ane xehesie pütiviya, Cacaüyari 'Iyarieya hücütütü. Vahesüa 'axa püticuxaxasiva, xehesüa 'aixüa püticuxaxasiva püta. ¹⁵ 'Aixüa pücaüni xüca xevitü xeme tiucacucuineni mütiyumemivacü mütinavayacü 'axa mütiyurienecü maniuvecü. ¹⁶ Masi xüca tiucacucuineni Cürisitusie

mütiviyacü, pücauteviyani. Cürisitusüa miemetütü müpaü que'itüarieni masi, Cacaüyari 'aixüa müticuxaxasivanicü.

¹⁷ Tucari naye'ani 'ivaaurica müsutüarienicü, Cacaüyari quie quiecatari meri temüta'inüasienicü. Xüca tahesie sutüarieni meri 'ivaaurica, quesü me'u'itüarieni müme memücayuvaüriya yamemütecahunicü niuqui que maine Cacaüyari hepaüsita 'aixüa manuyüne.

¹⁸ Müme heiseriemecü yamemütecahu Xüca haveri mieme xeicüa me'utavicueisitüarieni, Haquevari müme Cacaüyari memüca'ayexeiya, Haquevari müme 'axa memüteyurie.

¹⁹ 'Ayumieme müme memüte'ucacucuíne müpaü mütinaquecü Cacaüyari, müme caneuyeveca 'aixüa meteyurietü memüyuyetuanicü, que mü'ane müvarunetüa müva'üviyanicü va'iyari. Mücü yacatinicamieni que maine.

5

Cacaüyari muxasimama xequeniva'üviyani

¹ 'Ayumieme 'ipaü nepütivatuicaniqueyu xe'uquiyarima. Neta xehepaü necani'uquirasitüni, necaniuniere Cürisitu tiucuínecu, neta neheixeyiatü necanayani tita 'umüramie visi 'anetü que temütexeisitüarieni, 'ayumieme nepaine. ² Cacaüyari muxasimama xehesie memüte'unaquixü xequeniva'üviyani. Vaüriyarica xecayüatü, xe'iyari ya'anecacu püta xequeniva'üviyani que mütinaque Cacaüyari. Tumini xehive'erietü xeicüa xepücayüaca xeteyucüamanatü, yaxequeteneyuvaüriyani püta. ³ Xevamarivecatüatü müme xehesie memütenaque xepücayüaca, masi 'inüari xequenayuyeitüaca muxasi vahesie mieme. ⁴ Quepaucua muxasi vahüvemete va'uquiyari xeyarietü mayani, muma xecananutimaniyariecuni mücayeive, visi xe'ananetü xepayeitüarieni.

⁵ Xeme xemühehecua yaxecüa, que memutiyuane 'uquiravesixi yaxequetenecahuni. Xeca'ayu'eririyatü xequeneyüaca yunaime vahepaüsita naimecü.

Cacaüyari nivaraye'unieca Müme memüte'ucaxani'erie, 'Aixüa pütiuca'iyari püta

Tixaütü memücatehüme vahesie mieme.

⁶ 'Ayumieme Cacaüyari yütürücariyacü xetuicacacu, tixaütü xecatehümetütü xequenacüne, mücü yemecü tixaü xetehümetüme müxe'ayeitüanicü tucari 'aye'ayu. ⁷ Que xemüteyu'iyaritüa, xequeteneyetüiri naime, mücü xehepaüsita müyu'iyaritüacü.

⁸ Xequeneyumateni xequenayeneniereni. Xeneüquixivi pücuyeica maye mahivapaü 'icuvanetü que mü'ane mütacuaní Cauyumarietütü. ⁹ Xequenaye'unieca, xequeneyuseiriyani yuri xete'erietü, müpaü xetemaitü, caneuyeveca yaxecüa memüte'ucacucuínenicü yunaitü 'ivamarixi naisarie cuiepa. ¹⁰ Mücü meta, Cacaüyari naimecü 'aixüa catiniuca'iyarini. Mücü canixe'uta'inieni hepaüna visi xe'ananeme müxe'ayeitüanicü yuheyemecü Cürisitusie xeteviyacacu. Mücüri yapaümexa xetecuíneyu canixemanesiquitüamücü, canixeseiriyamücü, canixetürücariyamücü, xequitüa mieme tesariya canitaquemücü.

¹¹ Mücü türücaríya quepitüarieca yuheyemecü. 'Icü niuqui caniseüyeni.

¹² Sirivanu ta'iva yamüticamie que nemüticu'eriva nesipareviecacu, yapaümemecü 'ipaü netinixe'uta'utüirieni nexetuicatü netixehecüatüatü quename yuricü 'ipaü 'aixüa tiuca'iyari Cacaüyari. Mücü 'aixüa tiuca'iyaricacu xehesie mieme xequeneti'uca.

¹³ Müme Vaviruniyatari memüyutixexeüriva xehepaü memanayexei-yarie mecanixevaüritüaca. Nenive Maricuxi meta canixevaüritüaca.

¹⁴ Xeteyucanaqui'erietü xequeneuyuvaüritüaca xeyunaquetü.

Yunaitü Cürisitusie xemüteviya xüca xepitüarieca yu'iyarisie xemüca'uximatüariecacü. Müpaü xeicüa cani'aneni.

PECURU

Meitanü'axüa Hutarieca Mieme Xapayari

Vaürisica

¹ Ne Simuni Pecuru Qesusi Cürisitusie mieme necatini'uximayatametüni necaninü'aritüni. Necanixevaüritüaca xeme xemupitüarie yuri xemüte'eriecacü tahepaü, tacacaüyari tasivicueisitüvame Qesusi Cürisitu que mütixepitüa heiseriemecü yamüticamiecü. ² Cuini mieme xüca 'aixüa tiuca'iyarini xehesie mieme vaücavamecü, xüca xepitüaca yu'iyarisie xemüca'uximatüariecacü, que xemüte'imate Cacaüyari, Qesusi meta Tati'aitüvame.

Hamatüana tepütataxevire que müti'ane Cacaüyaritütü

³ Mücü Cacaüyaritütü mütürücaüyecü, pütasi'upitüa naime que müreuyevese temayeyuyurinicü 'aixüa 'anemecü temüte'ayexeiyanicü. Müpaü tecateniupitüarieni temeitimanicü que mü'ane mütasita'ini visi 'anetü marivetü. ⁴ Müpaü mü'ane'ecü 'iya pütasi'umi tita mütatiutahüavixü temeixeiyanicü cuinie raye'arücame mariveme. Müpaü pütatiumi, mücücü hamatüana xemüyutaxevirecü que müti'ane Cacaüyaritütü, quepaucua xemütavicueni capa xeseviximariecacü, cuiepa memütama que memüteyusevixima memüte'ucahive'eriecü. ⁵ Mücü 'ayumiemeyaricü yuri xete'erietü cuini mieme xequeneyumexüitüaca 'aixüa xe'ananetü xemayuyeitüanicü. 'Aixüa xe'ananetü, tita müreuyevese xetematetü xequenacünita. ⁶ Yaxetemaitü, xeseseüyetü xequenacünita yu'iyarisie que xemüteyu'aitüa. Xeseseüyetü que xemüteyu'aitüa yu'iyarisie, yaxecüca xecayupatatü xequenacünita sepa 'axa xemütüarie. Xecayupatatü, xete'ayexeiyatü xequenacünita. ⁷ Xete'ayexeiyatü, yu'ivama xevanaqui'erietü xequenacünita. Yu'ivama xevanaqui'erietü, yeme xeteyucanaqui'erietü xequenacünita.

⁸ Müpaü xüca xeteyurieca, cuini mieme xüca yaxeteyurieca, yacü xeicüca xete'uximayatü xepüca'ayeitüarieni, masi pütixuavere püta que xemüte'imate Tati'aitüvame Qesusi Cürisitu. ⁹ Que mü'ane müpaü müca'ane, mücü 'aura xeicüca caniniereni, masi canacüpeni. Catinatümaiya que müti'itiya, tita meripai 'axa mütiuyuri mütiunavaiyari. ¹⁰ 'Ayumieme ne'ivama masi vaüca xequeneyumexüitüaca xemitürücariyacü mücü 'uximayasica para münürecü que xemüte'uta'inierie que xemüte'anayexeiyarie. Müpaü xüca xeteyurieca hasuacu xepücaheuyexürieni. ¹¹ Müpaü xeteyurietü, yemecü masi xecanipitüariecacuni xemaye'axüanicü haque yuheyemecü müre'aita Tati'aitüvame Tasivicueisitüvame Qesusi Cürisitu.

¹² 'Ayumieme ne sepa müpaü xemütemate, 'icü hepaüsita neheyemecü necanixeha'eritüvamücü, sepa xemütürücariyari tita yuri müraine müxe'a'axixücü. ¹³ Müpaü nepüticu'eriva, mexi 'icü vaisie neyeca püheiserie para nemüxe'anutahütüanicü müpaü xemüteha'erivanicü ¹⁴ müpaü netimaitü, cuitü nepenutihüna 'icü nevaiyari, que münetiuhecüasitüa Tati'aitüvame Qesusi Cürisitu. ¹⁵ Nepünemexüitüa yuheyemecü xemüyüvavenicü müpaü xemüteha'erivanicü neyemiyu.

Tepixei que mütimarive Cürisitu

¹⁶ 'Üxasi cuamanarica mütaveviyasie, mücüsie tepücateviyacai tame quepaucua temütexe'utaxatüa, müpaü te'utiyuatü que mütitürücaüye Tati'aitüvame Qesusi Cürisitu, que mütinuani meta. Masi tame temunenierixü tepühüme, temixeicü que mütimarive 'iya. ¹⁷ Quepaucua Cacaüyari müta'uquiyari ve'eme mixatacai, visi 'aneme quepaucua mayeitüa, quepaucua xevitü mutaniu visi 'anemesie marivemesie 'ayevetü müpaü 'utaitü hesiena mieme, 'Icü nenive canihücütüni münäqui'eriva, hepaüsitana nemünäqui'a, 'utaitü, ¹⁸ 'ana tame teni'enieni 'utaniucacacu taheima, quepaucua hamatüana temu'uvacai yemurisie Cacaüyarisie mieme müpasiecaisie.

¹⁹ Mücü meta, tita masi vaüca mütise'i tecanexeiyanita texaxatamete vaniüquitüme. 'Aixüa xepüteyurie xüca xe'l'enieca. Macuyüvisie mühecüariviepaü cani'aneni. Xepi'enieca mexi cacatarive, tuxacüta mieme xurave mexi ca'atineve xe'iyarisie. ²⁰ Yemecü peuyevese müpaü xemütemaicacü, texaxatamete vaniüqui naitü 'utüarica xapayarisie müre'uxa, tevi pücaüye yücümana mihecüatanicü. ²¹ Mücü niuqui quepaucua munua, tevi müpaü mütinaquecaicü xeicüa hasuacu püca'atüarie. Masi pü'atüarie 'Iyari Mütiyupata vacuyuitüvacu teüteri memüpasiecai. Müme yametenicuxatacaitüni Cacaüyarisüa miemecü.

2

Müme texaxatamete te'üquitamete memüyuterüva peru memücahüme (Cura 4-13)

¹ Hipatü texaxatamete memüyuterüvacai peru memücahümetücai meripai mepanucu'ui teüteri vasata. Yaxeicüata hicü xeme xesata hipatü te'üquitamete mepüyuterüvani, peru mücü mepücahümetüni. Niuqui mecani'atüacuni 'avie cümana teüteri memütatümaiarienicü yücü manuyü necü. 'Asita mepüyucu'imavani, müpaü me'utiyuatü quename meca'imate yucusiyari que mü'ane müvaruxünaxü müvarunanai. Yapaucua meyütümayiatü menayuyeitüacuni. ² Yümüretü vahesie mecateniviyacuni vahepaü memüyutatuanicü merucuyatüvetü xeicüa. Müme vacümana, tita yuri müraine huyeyari püseviximarieca 'axa ticuxaxasivacacu hepaüsitana. ³ Pinite metehive'erietü, yacü xeicüa me'utiniutü xecümana mepüte'ivani. Sepa meripai 'amemu'uva, xüanacüa pücaüane 'isücame 'arique müvatahüave, que mü'ane müvaca'una pücasusu.

⁴ Camüsü, Cacaüyari pücavaruhayevaxü 'asita niuqui tuayamete taheima miemete 'axa memüte'uyuri. Masi püvayetua tatacuri müvaxuavesie memüta'üviyarienicü meucatevasie müvatiyüvisie mexi cavatahüavive 'isücame. ⁵ Pücavaruhayevaxüta cuiepa memütama meripai miemete, masi pita'üviyaxü Nuhexi 'atahutame vahamame. Mücü pütixaxatametücai mütivacuxaxatüvacai heiseriemecü yamemütecahunicü. Pita'üviyaxü Cacaüyari, peru püvarutihausitüa cuiepa memütama Cacaüyari memüca'ayexeiyaicü. ⁶ Mücü meta, tatacuri nivarupitüani memüca'unarienicü Surumasie Cumuxasie quiecatari, naxi nayeitüani vaquiecarite. 'Inüari nivarayeitüani, müme 'arique 'amemu'uvaniquecai Cacaüyari meca'ayexeyatü memüvara'erivanicü que memüte'anayecü. ⁷ Siepüre tevi heiseriemecü yamüticamiecai niutavicueisitüani Ruti titevacame. Mücü cuinie tiniuti'uxitüarivacaitüni, 'inüari sanamete que memüte'u'uvacai merucuyatüvetü. ⁸ Mücü heiseriemecü yacatinicamiecaitüni, peru que mütinierecai que müti'enacai mexi

vasata 'ayecatei, tucaricü yu'iyarisie pü'uximatüariecai vaxeyatü que memüteyuriecai 'inüari memüsanacaicü. ⁹ Caniyüveni Ti'aitame müvatavicueisitüanicü müme Cacaüyari memayexeyia quepaucua memüta'inüasie. Püyüveta müme heiseriemecü yamemücatecahu müvata'üviyacü va'uximatüatü, 'isücame 'arique müvata'ivaviyacü.

¹⁰ Müme masi püvaquema, müme 'amemu'uva yuvaiyarisie meteviyatü, mete'ucahive'erietü memüseviximarienicü, me'ixani'erietü que mü'ane ti'aitame mühücü. Mümeri mepücayucuerivayurie, masi yuhesie mieme xeicüa mepüyutatua. Mepücamama sepa memüvasevixima mamari-vavemete 'axa me'utiyuatü. ¹¹ Taheima miemete niuqui tuayamete sepa masi cuini mieme memümamarivave meyüvavetü metürücavitü, peru müme mepücvasevixima quepaucua yamemutiyua, mevaxanetatü müya memü'anene Ti'aitame hüxie.

¹² Müme tatevama memücate'u'iyari vahepaü me'anenetü, yücümana xeicüa mepüte'u'iyari, mepütinunuiwa memütiviyarienicü memücüi'ivacü xeicüa, müme 'axa me'utiyuatü mepisevixima tita 'asimemücatemate hepaüsita. Mericüte, tatevama vahepaü mepütatümaiarieni müme. ¹³ 'Axa me'itüarietü yamepütepiniyarieni 'axa memüvaruyuricü hipame. Naqui'eriya mepü'erie hecüta merucuyatüvetü müme. Mepüyusevixima mepüyüriya sepa xehamatü memütecua'a xeicüa, memünaqui'acü mete'irümatüvetü.

¹⁴ Yühüxicü 'ucaravesixi memüvacuvautüvenicü püvanaque xeicüa memüvacumaüvanicü sepa hipame va'ütama. Mepücatehayeva metecuvautüvetü 'axa que memüteyurienicü. Mepüteva'irüviya mepüvaviya müme va'iyari mücasese'i. Müme masi yu'iyarisie mepü'iyamate hipame vapinite memütehive'eriecacü. Vahesie pütinaque 'axa memütetahüavarienicü para 'axa memü'itüarienicü. ¹⁵ Huye me'ucu'eirica müxauraüye, meneuyexürieni. Varami Vehuri nu'aya huyetana meniuyune masi. Mücü pihive'eriecai tita müti'ivaniquecai sepa mücaheiseriecai, ¹⁶ peru niutatierieni 'inüari mütisanacaicü. Puxuri sepa memücaniuvave tevi niuquieyacü tiuniutü puxu caninena tixaxatame que mütiyurienecai cayumaitü.

¹⁷ Mümetütü haixapaü mecani'aneneni peru memayevavaqui. 'Aüxipaü mecani'aneneni teücacü mü'equetücapaü. Yüriya cui müyüvi vahesie mieme cani'üviyariencamücü. ¹⁸ Marivemecü que memütecuxata peru yacü xeicüa me'utiyuatü, mepüteva'irüviya mepüvaviya müme haveri mieme memutavicuei, teüteri memeuyexürie vahepaü 'amemu'uvacai. Mepüteva'irüviya mevahive'ericasitüatü, teüteri yuvaiyarisie meteviyatü que memüte'ucahive'erie, para memürucuyatüvenicü xeicüa. ¹⁹ Müpaü mepütevacuxaxatüva quename vaniu meyüvaveni memüyünü'acacü yücümana me'utiyuatü, peru mümetütü müya memutiyua masi yemecü vaüriyarica mepüte'uximaya tita mütipüpünisie miemecü. Tita müre'iva tevi, mücüsie mieme vaüriyarica catini'uximayacamücü. ²⁰ Müme memutavicuei mepüte'uhayevaxü que memüteyusevixima cuiepa memütama, memeitimacü Ti'aitame Tiyuvicueisitüvame Qesusi Cürisitu, peru müme xüca me'a'ivarieni tavari me'uviniyarietü meripaipaü, 'imatüriea masi yemecü 'axa me'itüarietüvetü menacünicuni, memüca'itüarietüvecaipaü matüaripai. ²¹ Masi 'aixüa püyüniqueyu xüca mecaheitimanique huye que mü'anésie 'uyeicatü heiseriemecü yamüticamienicü, peru 'aixüa pücaüniqueyu xüca me'ucunuaxüanique

meheitimaime, me'icü'eirieme 'aisica memüyetuiriyari müpasie Cacaüyarisie mieme. ²² Müpaü meniuyüni, mücü xasica que maine, Sücü pucunua yuhayari müticuanicü. Mücü meta, 'Uca'üyarieca tuixu niucunuanı hutarieca müyutahaxumanicü. Yuri paine xasica.

3

Tucari paye'ani quepaucua Ti'aitame munuani

¹ Hicüri nenaqui'erima 'icü pühücü hutarieca mieme xapa nemutavevie nemüxe'uta'utüirie. 'Icüsie mieme 'iyasie mieme yanepütixe'utaxatüa tita xemüteha'eriva, nex'e'anutahütüatü nex'e'iyaritüatü xe'iyari müyuxevicü ² xeme'erivanicü que memutiyanecai texaxatamete Cacaüyarisie mieme memüpasiecai, yacatiyüvecacu cuxi, xeme'erivanicüta Ti'aitame tiyuvicueisitüvame que müti'aitacai müme memenu'arie xehesüa que memütexecuxaxatüvacai.

³ Yemecü peuyevese müpaü xemütemaicacü, tucari taparirümecacu teyunanaimavamete mecanitixuavericuni. 'Ameniu'uvacuni que memüte'ucahive'erie xEICÜA ⁴ müpaü me'utiyuatü, Haquevasü püca'aye'ave cuxi mücü que mutayü quename nuani. Ta'uquiয়ারima memeucusixüapai hicüque, naitü yaxEICÜA 'anetü 'acanitamaca que müti'anecai sutüapai quepaucua munetüarie, me'utiyuatü. ⁵ Müpaü me'utiyuatü, mepüyuvaüriya müpaü memütehatümaiyaçü, Cacaüyari ya'utayücu muyuavi matüaripai 'apuyemacai, cuie meta hapa pune, putaveviya hacü. ⁶ Mücüçüta 'ana miemete cuiepa memütamacai mecaniutatümaiarieni ha 'utahünecu. ⁷ Mücü müpaü mutayüçüta, hicü mieme muyuavi cuie ni'üviyarieca mütataiyarienicü, tucari 'aye'ayu quepaucua teüteri memücaheyexeiya Cacaüyari memüta'ivaviarieni memütatümaiarieni.

⁸ Müpaü xEICÜA xepücatehetütümaiyanı xeme nenaqui'erima, Ti'aitame que mütiXEIYA, xEİ tucari xEİ miriyari viyaripaü canı'aneni, xEİ miriyari viyari meta xEİ tucaripaü pü'ane. ⁹ Ti'aitame 'ereutevitü pücaçüane yuniuqui hepaüsita que mutayü quename müpaü tiyurieni, sepa hipatü cahey'e'atüaveme memü'erie. Masi pücaçüarıpie 'emüreuterecü xecuevietü xeme. Pücaçüvaüriya teüteri memütatümaiarienicü ni xevitü, masi püyuvaüriya yunaitü memaye'axüanicü para memütehayanicü que memütEYRIECAI.

¹⁰ Peru tucari canaye'amücü quepaucua Ti'aitame munuani, tinavayame mü'axepaü yüvicüta. 'Ana muyuavi canıtayeimücü carima 'utayanecacu, titacü mütiutiveviva naitü canicumaveriyariemücü taicü. Cuie, tita meta cuiepa memütama memüte'utivevie, naitü masiücütü catınayeimücü.

¹¹ Mericüte, naitü müpaü xüca tiucumaveriyarieni, quepaü reuyevese que xemü'anenenicü xeme, naimecü xepasietü Cacaüyarisie mieme que xemüte'u'uva, xehexeyiatü, ¹² xE'icuevietü mücü tucari, xE'imexiütüatü cuitüva maye'anicü para Cacaüyari munuanicü. 'Anasü muyuavi tana'iyarieme pütaxüsitüarieni, titacü mütiutiveviva naitü canıtavesitüarıimücü taicü. ¹³ Mücü meta, tame tecanicuevieca muyuavi mühecua cuie mühecua, mücü que mütatiutahüavixü. Mana quiecatari heiseriemecü yamecateniyuriecacuni.

14 'Ayumieme nenaqui'erima, xemicueviecū müya 'aneme, xequeneyumexütüaca mūcū xeta'ivaviyame müxexeyiacū xecaseviximariecame xecayüyüvime 'aixüa xeteyuxeiyacame pūta. 15 Tati'aitüvame que müreuterive tiuca'enivatü, tucari xehüme xequeneyu'erieca para xemütaviceisütüarienicü. Ta'iva Papuru teminaqui'eri yaxaicüa 'utaitü catinixe'uti'utüirieni, que mütipitüarie müpaü mütimaivenicü. 16 Naime xapasie yaxaicüa paine 'icü xatatü. Xapateyasie niuqui canixuaveni mücuanive. Müme 'asimemücateyü'üquitüavave memücaseseüye meneitatunani niuquiëya, yaxaicüa que memüte'ituna 'utüarica hipame. Peru müpaü meteyurietü yücümana mepüyutatümaiya xEICÜA.

17 Mericüsü nenaqui'erima, müpaü xepütemate yacatiyüvecacu cuxi. 'Ayumieme xequeneyucuerivayurieca capa xecaseseüyetü xe'acü necü, 'inüari sanamete metexe'irüviyacacu que memüteheuyexürie müme. 18 Masisü xequenevevereni vaücava masi 'aixüa xete'u'iyaritü xemacünirümenicü, xe'imatetü xemacünirümenicü Tati'aitüvame Tasivicueisütüvame Qesusi Cürisitu. Mūcū ve'emecü quecuxaxasivani hicü, tucari mücaxüve mexi ca'aye'ave. Müpaü xEICÜA cani'aneni.

VANI

Meitanü'axüa Mexüacame Xapayari

Niuqui tucari tiyupitüvame hepaüsita

¹ Tita matüaripai mütimieme, tita temüte'u'enie, tita temüte'uxei tahüxicü, tita temütexeyacai, tita tamamacü temüte'umayüa, mücü tecanixecuxaxatüvani niuqui tucari tiyupitüvame hepaüsita. ² Tucari masiücütü nayani. Tame tecanixeyia, tecanihecüatani, tetenixe'utaxatüani mücü tucari mücaxüve hepaüsita. Mücü yu'uquiyari caniteütacaitüni, tepuxeisituarie tame. ³ Tita temüte'uxei, tita temüte'u'enie, mücü tecanixecuxaxatüvani xemeta tanaitü temütaxevinicü. Que temütetaxevi tame, ta'uquiyarimatü tepütaxevi nu'ayamatüta Qesusi Cürisitumatü tepütaxevi. ⁴ İpaü tecate-niu'utüani xemaye'axüanicü xeyutemamavietü.

Cacaüyari hecüariyapaü cani'aneni

⁵ İpaü panuyüne niuqui hesüana mümieme temi'enie temüxecuxaxatüva. Cacaüyari hecüariyapaü cani'aneni, yüriya pumave hesiena haquevasü. ⁶ Xüca yate'utiyuani quename hamatüana tetaxevi, yüvipa xüca te'u'uvani, tepüte'itava, yuri yatepücatecahu. ⁷ Masisü hecüaripa xüca te'u'uvani 'iya hecüaripa macavepaü, tanaitü tecanitaxevicacuni. Mücü meta, Qesusi Cacaüyari münü'aya xuriyaya naime 'axa temüteyurie catani'itirica.

⁸ Xüca yate'utiyuani quename tita 'axa müti'ane tecatehexeyia, tacümana tepeutayexürüva, tita yuri müraine tahesie pumave. ⁹ Me xüca te'itahecüata tita 'axa temüte'uyuri, 'iya que maine yapüticamie, que mütiheiserie yapütiyuriene, tita 'axa temüte'uyuri pütareuyehüvirieni, catani'itirica naime mücatiheiserie. ¹⁰ Xüca yate'utiyuani quename 'axa tecateyurievave, mücü ti'itavame tenayeitüvani, niuquieya tahesie pumave.

2

Cürisitu tahesie mieme pütaniuni

¹ Nenivema 'icü nepüxe'utüirie 'axa xemücateyuriecacü. Me xüca 'axa tiuyurieni xevitü, tame tepeixeyia que mü'ane tahesie mieme mütaniuni yu'uquiyari hüxie, Qesusi Cürisitu hücutütü que mütiheiserie yamütiyuriene. ² İya canihücütüni que mü'ane 'aixüa mütiuyuri 'aixüa temütexeyariyecacü tame 'axa temüteyurie. Tita tame temüteyuriecü xEICüa püca'uyü, masi yunaitü cuiepa memütama vahesie mieme puyü.

³ Xüca yatetecahunı que müti'aita, müpaü tecatenimaıca temeıtıma. ⁴ Que mü'ane ne nemeıtıma maine, yacaticamietü que müti'aita, mücü tini'ıtavani, tita yuri müraine hesiena pumave. ⁵ Que mü'ane yamüticamie 'iya niuquieyasie, yuricü mücü naye'ani tiyucanaqui'erietü Cacaüyariapaü. İpaü tecatenimaıca hesiena temüteviya. ⁶ Que mü'ane hesiena tiviyatü 'emuyeıca maine, caneuyevaca hepaüna müyüaneni 'iya müyüanecaıpaü.

'Aısica hecuame

⁷ Nenaqu'erima, hecuamecü netixe'aitüatü nepücatixe'utüiri. 'Aısica merıpaı canımiemetüni püta matüaripai xemeıxeyia. İcü 'aısica merıpaı mümieme, niuqui canihücütüni matüaripai xemeı'enie. ⁸ Mesüte

hecunamecū netixe'aituatū netinixe'utūirica, tita yuri mūraine 'iya hepaūsita xehepaūsitata, yūriya macuyeiximecū, tita yuricū mūtihecūariya mūhecūariyacūri.

⁹ Que mū'ane hecūaripa muyeica maine, yu'iva mu'uxie, mūcū yūvipa cuxi caniuyeicani. ¹⁰ Que mū'ane yu'iva mūnaqui'erie hecūaripa caniuveni, pūcatiquetamūre yūcūmana. ¹¹ Que mū'ane yu'iva mu'uxie yūvipa caniuveni, yūvipa tiuyeica, 'asipūcatimate que mūtimie yūriya mecūpiriyacū.

¹² Nenivema nepūtixe'utūiricū tita 'axa xemūte'uyuri xemūteuyehūviyariecū 'iyasūa xemūmiemetecū. ¹³ Xeme xemūva'uquiyarima nepūtixe'utūiricū xemeitimacū 'iya matūaripai 'amuyeica. 'Uquisi nepūtixe'utūiricū xeme'ivaxūcū 'iya 'axa mūtiyuriene.

Tūri nepūtixe'uta'utūiri yu'uquiyari xemetimacū. ¹⁴ Xeme xemūva'uquiyarima nepūtixe'uta'utūiri xemeitimacū 'iya matūaripai 'amuyeica. 'Uquisi nepūtixe'uta'utūiri xemūtūrūcavicū, Cacaūyari niuquieya xehesie mūtiviyacū, 'iya 'axa mūtiyuriene xema'ivaxūcū.

¹⁵ Tita cuiepa mūtimieme xepūcatenaqui'erieca. Quepaūmetū cuiepa mūtixuave xepūcatenaqui'erieca. Tita cuiepa mūtimieme xūca tinaqui'erieca, haquevasū yu'uquiyari pūcanaqui'erie. ¹⁶ Tamūsū naitū cuiepa mūtixuave, tevitūtū tita mūtihive'erie, tita yūhūxicū mūtihive'erie, yacū xeicūa que mūtiyucatave'erie yupini hepaūsita, mūcū ta'uquiyarisūa pūcatimieme, mūcū cuiepa pūtimieme pūta. ¹⁷ 'Icū cuie canacuyeiximeni. Tita cuiepa memūtama memūtehive'eri canacuyeiximenita. Masi que mū'ane yamūticamie que mūtinaque Cacaūyari, mūcū caniyuhayevani yuheyemecū.

Que mū'ane Cūrisitu maye'unie

¹⁸ Neuxei tūri, hicū tucari canaye'aniri quepaucua mūtapare. Que xemūte'enanacai quename xevitū 'uhamie Cūrisitu 'aye'unietū, hicūtūtūri yumūiretū Cūrisitu memaye'unie mecanixuaveni. 'Ayumieme tepūtemate tucari maye'a quepaucua mūtapare. ¹⁹ Tasata mepayecū, masiri tahesūa mepūcamiemetetūcai. Xūca tahesūa memiememetetūcaitūnique, tahamatū mepuyuhayevaquēyu. Mecanayecūnesūari memūmasiūcūnicū tahesūa memūcamiemetecū.

²⁰ Mūcū mūpasie heiserie canixe'upitūani, yunaitū xepūtemate. ²¹ Nepūcatixe'uti'utūiri tita yuri mūraine xemūcamatecū, tita yuri mūraine xemūmatecū pūta nepūtixe'uti'utūiri, naitū 'itarica yurisie mūca'ayeneica xemūtematecū.

²² Quepai pūti'itava. Que mū'ane mūyuhēcūata mūpaū 'utaitū que-name Qesusi heiserie cahexeiya Cūrisitūtūtū, mūcūri catini'itavani. Que mū'ane mūyuhēcūata 'uquiyarieya cahexeyatū ni nu'ayata, mūcū Cūrisitu maye'unie canihūcūtūni. ²³ Yunaitū nu'aya mecahexeyatū memūyuhēcūata, 'uquiyarieyata mepūcahexeiya. Que mū'ane 'iya nu'aya hexeyatū muyuhēcūata, mūcū 'uquiyarieyata canexeyani.

²⁴ Xeme tita xemūte'enie matūaripai, xehesie tiviyatū queyuhayevani. Xūca xehesie tiviyatū yuhayevani tita matūaripai xemūte'enie, xemerita nu'ayasie 'uquiyarieyasietā xeteviyatū xecaniyuhayevacūni. ²⁵ Tucari mūcaxūve canihūcūtūni tita 'iya mūtatiutahūavixū temeixeianicū.

²⁶ 'Icū 'ipaū nepūtixe'u'utūiri memūxehēyexūrūva vahepaūsita. ²⁷ Xemerī heiserie que mūtixe'upitūa 'iya, mūcū heiserie xemexeiya xehesie tiviyatū caniyuhayeva. Tixaū xeime xepūcaheuyehūva mūtixeti'ūquitūanicū. Mūcū heiserie xemupitūarie 'iyasūa mieme

mütixe'üquitüapaü naime hepaüsita, yuri mainepaü, mücati'itavapaü, mütixe'uti'üquitüapaü, müpaü hesiena xeteviyatü xequeneyuhayeva.

²⁸ Hicüsüari nenivema hesiena xeteviyatü xequeneyuhayeva. Xüca müpaü xeteviyeca, quepaucua masiücütü mayani 'iya, 'aixüa tepütetamaica tecatateteviyatü hüxiena quepaucua munuani. ²⁹ Xüca xetemaica 'iya yamütiyuriene que mütiheiserie, xequetenemaica yunaitü yamemüteyurie que mütiheiserie hesiena memüyecü.

3

Cacaüyari nivemama

¹ Neuxei ta'uquiyari que tatinaqui'erie. Mücücü Cacaüyari nivemama teputaterüvari, nivemama tepühüme. 'Ayumieme cuiepa memütama mepücatasimate memücaheitimaivecaicü 'iya. ² Nenaqui'erima hicütütüri Cacaüyari tecaninivemamatüni. Tixaü cuxi pücamasiücü que temü'eneneni. Müpaü tepütemate, quepaucua masiücütü mayani Cürisitu, mücü que mü'ane, hepaüna tepü'eneneni, te'ixeyatü mücü que mü'ane. ³ Yunaitü 'ipaü memüte'icuevi mepuyu'itie yücümana 'iya que müti'itiyapaü.

⁴ Yunaitü 'axa memüteyurie 'aisica menitisanani. Tita 'axa müti'ane 'aisica saname canihücütüni. ⁵ Xeme müpaü xepütemate 'iya masiücütü matüacü mütasinavairienicü tita 'axa temüteyurie. Tita 'axa müti'ane pumave hesiena. ⁶ Yunaitü hesiena memüteviya 'axa mepücateyurie. Yunaitü 'axa memüteyurie mepüca'ixeyavave mepücaheitimaive. ⁷ Nenivema xüca tüma xevitü caxeheuyexürienique. Que mü'ane yamütiyuriene que mütiheiserie, mücü heiserie canexeyani 'iya heiserie mexeyapaü. ⁸ Que mü'ane 'axa mütiyuriene Cauyumariesüa canimiemetüni, Cauyumarie 'axa mütiyuriencü matüaripai. Cacaüyari nu'aya 'ayumieme masiücütü nayani mita'unacü Cauyumarie tita mütiyuriene.

⁹ Yunaitü Cacaüyarisie memüyecü 'axa mepücateyurie 'iya 'imüarieya vahesie müyuhayevacü. 'Axa memüteyuriene mepüca'yüvave Cacaüyarisie memüyecü. ¹⁰ 'Ipaü mepütemasücü Cacaüyari nivemama Cauyumarie nivemama. Yunaitü yamemüteyurie que mütiheiserie, que mü'ane yu'iva mücanaqui'erieta, mücü Cacaüyarisüa mepücamiemete.

Xequeneyunaqui'erieca yunaitü

¹¹ Müpaü canaineni niuqui matüaripai xemi'enie. Tanaitü tepütanaqui'erieca paine. ¹² Cainipaü tepüca'yüaca. 'Iya 'axa mütiyurienesüa canimiemetücaitüni, yumuta caniumieni. Titayari timi. Tita mütiyurienecai 'axa müti'anecaicü, mutaya tita mütiyurienecai müheiseriecaicü.

¹³ Ne'ivama xepüca'hüxiyaca xüca cuiepa memütama mexe'uxieca. ¹⁴ Tame ta'ivamarixi temüvanaqui'eriecü 'ayumieme tepütemate temütapataxü tecamüquitetütüri te'ayeyuyuritü püta. Que mü'ane mücati'yucanaqui'erie müquitü 'apuyeica cuxi. ¹⁵ Yunaitü yu'ivama memüva'uxie teyumemivamete mecanihümetüni. Xeme xepütemate tiyumemivame yücümana tucari mücaxüve pücahexeiyca. ¹⁶ 'Icücü tepeitama naqui'eriya, 'iya tahesie mieme yutucari müyetuacü. Caneuyeveca tameta ta'ivama vahesie mieme taticari temüyetuani. ¹⁷ Que mü'ane yupini cuiepa timieme mürexeiya, mixeiyca yu'iva reuyehüacame, xüca yu'iyari 'anunaca hepaüsitana, queri tinaqui'erieca

Cacaüyari. ¹⁸Neuxei nenivema tepücatanaqui'erieca niuquicü zeicüa yacü zeicüa. Que temüteyurie püta yuricü püta tepütanaqui'erieca.

'Aixüa tepütemaica Cacaüyari hüxie

¹⁹Müpaü tetenimaicacuni tita yuri mürainesie temümiemetecü. Cacaüyari hüxie müpaü ta'yari tepütenütüaca ²⁰xüca ta'yari tasi'utatieni. Tita ta'yari mücatimate Cacaüyari püta catinimaica, naime pütimate. ²¹Nenaqui'erima ta'yari xüca catasi'utatieni 'aixüa tepütemaica Cacaüyari hüxie, ²²naime temitavaviricü tepütanaqui'eri yatemütecahucü que müti'aita, tita mütinaque yatemüteyuriecü. ²³'Ipaü catini'aitani, yuri temüteta'erienicü que mü'ane Cacaüyari nu'aya mühücüsie Qesusi Cürisitusive, temütanaqui'eriecacü tanaitü mücü que mütatiu'aitüa. ²⁴Que mü'ane yamüticamie que müti'aita, Cacaüyarisie tiviyatü puyuhayeva, Cacaüyarita hesiena tiviyatü tiyuhayeva. 'Ipaü tecatenimaica tahesie tiviyatü muyuhayeva, yu'yari mütasi'umicü.

4

'Iyari yuri maine, 'iyari meuyuehüpa

¹Nenaqui'erima yunaime 'iyarite yuri xepücateva'erierieca. Xequeteneuta'inüataxüa 'iyarite masi, siparasü xüca Cacaüyarisüa memiememetetüni. Yumüiretü yacü zeicüa texaxatamete meneutayeixüani cuiépa. ²'Ipaü xepüteheitimani Cacaüyari 'Iyarieya. Yunaitü 'iyarite memüyuhecüata Qesusi Cürisitusive tevi matüasie meteviyatü, müme Cacaüyarisüa mecanimiememetetüni. ³Yunaitü 'iyarite memücayuhecüata Qesususie meteviyatü Cacaüyarisüa mepücamiemete. Mücü Cürisitu mu'uxiesüa mecanimiememetetüni. Xeme xepu'enana quename 'uhamie, hicüri cuiépa caniyueicani.

⁴Nenivema xeme Cacaüyarisüa xecanimiememetetüni, xepüvara'ivaxü. 'Iya xehesie mütiviya canitürücaüyeni. Mücü cuiépa memütama vahesie mütiviya masi pücatürücaüye 'iyapaü. ⁵Müme cuiépa mecanimiememetetüni. 'Ayumieme cuiépa mieme metenicuxatani, 'ayumieme cuiépa memütama mecaniva'enieca. ⁶Tamesü Cacaüyarisüa tecanimiememetetüni. Que mü'ane Cacaüyari mümate catani'enieca. Que mü'ane Cacaüyarisüa mücamieme pücatasi'enie. 'Icücü tepüvamate 'iyari yuri maine 'iyari meuyuehüpa.

Cacaüyari catiniyucanaqui'erieca

⁷Camüsü nenaqui'erima tepütanaqui'erieca tanaitü. Naqui'erिया Cacaüyarisüa canimiememetüni. Yunaitü memüteyucanaqui'eri Cacaüyarisie mecaniyecüne, Cacaüyari mecanimaica. ⁸Que mü'ane mücatiyucanaqui'eri Cacaüyari pücahetimaive Cacaüyari mütiyucanaqui'eriecü. ⁹'Icücü tahesie masiücütü nayani Cacaüyari que mütatinaqui'eri, Cacaüyari yunive muyuxevi meyenü'acü cuiépa, mücücü temayeyuyurinicü. ¹⁰Müpaü cani'aneni naqui'erिया. Tameri tepüca'inaqui'eriecai Cacaüyari. Mücü püta pütasinaqui'eriecai, yunive reyenu'a 'aixüa miyurienicü 'aixüa temütexeyarienicü tame'axa temüteyurie.

¹¹Nenaqui'erima Cacaüyari xüca müpaü tatinaqui'eriecaütüni, caneyeveca tameta müpaü temütetanaqui'eriecacü tanaitü. ¹²Xevitü püca'ixeiyaive Cacaüyari hasuacua. Xüca tetanaqui'erieca tanaitü, Cacaüyari tahesie tiviyatü caniyuhayeva. Mücü que mütiyucanaqui'eri, naqui'erिया naye'ani tahesie. ¹³'Ipaü tepütemate hesiena temüteviya

mücürita tahesie mütiviya, yu'iyari mütasi'umicü taxexuime. ¹⁴ Tame tepunenierixü tecatenihēcūatani ta'uquiyari yunive meyenü'acü cuiepa memütama vavicueisitüvame. ¹⁵ Que mü'ane müyuhećūata müpaü 'utaitü quename Quesusi Cacaüyari nu'aya hücü, Cacaüyari hesiena tiviyatü caniyuhayeva, mücūta Cacaüyarisie tiviyatü tiyuhayeva.

¹⁶ Tame tecatenetimani que mütatinaqui'eri Cacaüyari, yuri teteniuta'erieni naqui'eriyayasie que mütatinaqui'erie. Cacaüyari catiniyucanaqui'erieca. Que mü'ane tiyucanaqui'erietü muyuhayeva, mücū Cacaüyarisie tiviyatü caniyuhayevamücü, Cacaüyarita hesiena tiviyatü tiyuhayeva. ¹⁷ Naqui'eriya müpaü tinaye'ani tahesie 'aixüa temütetamaicacü mücū tucarisie quepaucua 'isücame mütasita'inüata, hepaüna temü'anecü tame 'ena cuiepa 'iya mü'anepaü. ¹⁸ Xüca tiyucanaqui'erieca marica pücaxüave. Naqui'eriya maye'axe marica payeveveiya. Que mü'ane müma cani'uximatüarieca. Que mü'ane müma püca'aye'ave tiyucanaqui'erietü.

¹⁹ Tame tepütetacanaqui'erie mücū meri mütasi'utanaqui'ericü. ²⁰ Xüca xevitü ya'utayüni, Ne Cacaüyari nepünaqui'erie haitü, xüca yu'iva 'uxieca, mücū catini'tavani. Que mü'ane yu'iva xeiyatü müca'inaqui'erie, capyüve minaqü'erieca Cacaüyari ca'ixeiyavetü. ²¹ 'Icü 'aisica tecanexeyani hesüana mümieme. Que mü'ane Cacaüyari münaqui'eri, yu'ivata quenaqui'erieca.

5

Yuri ti'erietü, tita cuiepa mütimieme püra'iva

¹ Yunaitü yuri memüte'erie quename Quesusi heiserie 'upitüarie Cürisitutütü Cacaüyarisie mecaniyecüne. Que mü'ane 'iya 'uquiyarieya münaqui'erie, 'iya hesiena müyetüata caninaqui'erieca. ² Tame 'ipaü tepütemate Cacaüyari nivemama temüvanaqui'erie, quepaucua Cacaüyari temünaqui'erie, quepaucua yatemütecahu que müti'aita. ³ 'Ipaü tetenyurieca xüca Cacaüyari tenaqui'erieca, yatepütecahuni que müti'aita. 'Aisicaya pücahahete. ⁴ Naitü Cacaüyarisie müyetüa cuiepa mieme cana'ivarümeni. Tita yuri temüte'erie, mücū canihücütüni tita 'ari müre'iva cuiepa timieme. ⁵ Quepaicü pühücü cuiepa mieme ma'ivarüme. 'Icüri pühücü, que mü'ane yuri müti'erie quename Quesusi Cacaüyari nu'aya hücü.

Iyari catinihećūatani

⁶ 'Icü Quesusi Cürisitutütü canihücütüni que mü'ane ha xuriya 'inüariyarićü munua. Ha 'inüariyari hexeiyatü xeicüa pücanua, masi ha xuriya 'inüariyari hexeiyatü punua. 'Iyari müpaü tinihećūatanita, 'Iyari yuri mainecü. ⁷ Mepüyuhaica memütehećūata taheima, ta'uquiyari, Nu'aya, Iyarieya Mütiyupata mepühüme. 'Icü yuhaicatü mecaniyuxevini. ⁸ Mepüyuhaica memütehećūata cuiepa. Cacaüyari 'Iyarieya, ha, xuriya mepühüme. Yuhaicatü 'axeicüa mepütehećūata. ⁹ Teüteri que memütehećūata tecaniva'enieca. Mericüte, Cacaüyari que mütihećūata masi caniheiserietüni. 'Ipaü catinihećūatani Cacaüyari, yunive hepaüsita tiniutahećūata. ¹⁰ Que mü'ane yuri müti'erie Cacaüyari Nu'ayasie mücū hećüasica pexeyia yuhesie. Que mü'ane Cacaüyari yuri mücati'eriri, mücū Cacaüyari ti'tavame canayetitüvani, yuri mücatiuta'ericü que mütiutahećūataxü Cacaüyari yunive hepaüsita. ¹¹ Müpaü paine tita

mütihecüata. Cacaüyari cataniupitüani tucari mücaxüve. Nu'ayacü canixuaveni mücü tucari. ¹² Que mü'ane 'iya nu'aya mexeiya, tucari pexeiya. Que mü'ane Cacaüyari Nu'aya mücahexeiya, tucari pücahexeiya.

Xepütemate tucari mücaxüve xemexeyacü

¹³ 'Icü nepütixe'uti'utüiri xeme yuri xemüte'erie que mü'ane Cacaüyari nu'aya mühücüsie xemütemaicacü tucari xemexeiya mücaxüve.

¹⁴ 'Ipaü 'aixüa tepütetamate hüxiena. Xüca tixaütü tete'itavavirieni que mütinaque, pütasi'enie. ¹⁵ Mücü meta, xüca müpaü tetemaica mütasi'enie tita temüte'ivaviri, tepütemate temeixeiya tita temüte'ivaviri.

¹⁶ Xüca xevitü 'ixeiya yu'iva 'axa tiyurieneme que mücatimüni, canitavaviriemücü yu'ivasie mieme. Tucari mecanipitüariecuni müme 'axa memüteyurie que mücatimüni. Tita 'axa müti'ane puxuave 'axa xüca tiuyurieni mümünicü. Mücüsie mieme xemitavavirieni 'asinepücahaine. ¹⁷ Naitü mücatilheiserie 'axa cani'aneneni. Tita 'axa müti'ane puxuave 'axa xüca tiuyurieni mücamünicü.

¹⁸ Tame tepütemate yunaitü Cacaüyarisie memüyecü 'axa mepücateyurie. 'Iya Cacaüyarisie müyetüa caniva'üviyani, 'iya 'axa mütiyuriene pücavamayüa.

¹⁹ Tepütemate Cacaüyarisüa temümiemete, naitü cuiepa mütimieme 'iya 'axa mütiyurienesie tiviyatü 'amuve.

²⁰ Tepütemate Cacaüyari nu'aya munua, mütasi'ematüa temimaicacü mücü muyuri. Tame 'iya muyurisie tepüteviya nu'ayasie Qesusi Cürisitusie. 'Icü yuricü canicacaüyaritüni, tucari mücaxüve canihücütüni.

²¹ Nenivema xequeneyucuerivayurieca cacaüyarixi vahepaüsita.

VANI

Meitanü'axüa Hutarieca Mieme Xapayari

Vaürisica

¹ Ne nemüxe'uquiyari necanixevaürütüaca 'uca pemanayexeyari 'anivemata. Yuricü nenixenaqui'erieca. Ne xEICÜa pücatixaü, masi tanaitü temeitima tita yuri müraine tepüxenaqui'eri ² tita yuri müraine tahe-sie tiviyatü muyuhayevacü, mütasiteütacü yuheyemecü. ³ Cacaüyari ta'uquiyari, Qesusi Cürisitu ta'uquiyari münu'aya, yuricü me'utiyuatü meteyucanaqui'erietü, xüca 'aixüa mete'u'iyarini xehesie mieme, xüca mexenenimayaca, xüca mexepitüaca yu'iyarisie xemüca'uximatüariecacü.

⁴ Vaüca nepünetemaviecai nemütimariecü 'anivema hipatü tita yuri mürainesie meteviyatü mem'u'vacü, 'aisica ta'uquiyarisüa mieme que temüte'upitüari. ⁵ Hicüri 'uca hecuamecü nemati'aitüatü nepücamati'utüirie, mücü 'aisica matüari temeixeiyacai nepümati'utüirie püta. 'Ipaü nepümativaviri, tanaitü temütanaqui'eriecacü. ⁶ 'Ipaü tetenyurieca xüca tetetacanaqui'erieca, tepu'uvani que müti'aita. 'Icü cani'aisicayatüni, xeteyucanaqui'erietü xemu'uvanicü, matüaripai que xemüte'u'enana.

Memeuyuyexürüva

⁷ Yümüretü memeuyuyexürüva mecaneutayeixüani cuiepa. Müme mepücayuhecüata quename Qesusi Cürisitusie tevi matüasie meteviya. Müya 'anetü canihücütüni reuyuyehüpame, müya 'anetü tihücü 'iya Cürisitu maye'unie. ⁸ Xequeneyucuerivayurieca capa xeheyexürenicü ta'uximayasica, masi yu'ivarica naime xemüpitüarienicü.

⁹ Yunaitü memanuyehaitürüve, tita Cürisitu müti'üquitasie meteviyatü memücayuheyeva, mücü Cacaüyari mepücahexeiyä. Que mü'ane tita müti'üquitasie tiviyatü müyuhayeva, mücü yu'uquiyari pexeyä nu'ayata rexeiyä. ¹⁰ Xevitü xüca xehesüa nuani 'icü 'üquisica cahexeyatü, xepüca'i'iniäca yuquie, xepüca'ivaürütüaca. ¹¹ Que mü'ane mitvaürütüani, mücü 'uximayasicaya 'axa que mü'anene, müpaü 'anetü canayeimücü.

Xehesüa nepeuyeimücü

¹² Sepanetü müireme nemütixeti'utüirieniquecai, nepücanaevaüriya xapacü tauxicü. Masisü xehesüa nepeuyeimücü püta, tahüxi te'ütinenieretü temütetaxatacü xemaye'axüani xeyutemamavietü.

¹³ 'A'iva 'uca manayexeyari nivemama mepümasivaürütüa. Müpaü xEICÜa cani'aneni.

VANI

Meitanü'axüa Hairieca Mieme Xapayari

Vaürisica

¹ Ne nemü'a'uquiyari nepümati'utüirie nemümasinaqui'erie Cayu. Yuricü nepümasinaqui'erie ne.

² Neuxei, 'ecü nemümasinaqui'erie, nepünenenevie naimecü 'aixüa pemüreumienicü, 'aixüa pemüreu'eriecacü 'aiyari 'aixüa mütimiepaü.

³ Vaüca nepünetemaviecai me'u'axecacu ta'ivama metehēcüatacacu 'ahepaüsita yuri que pemaine. Yaxeicüa 'ecü tita yuri mürainesie petiviyatü pepuyeica. ⁴ Que yanemücatinetemavi, vaüca masi nepünetemavi yanetimaitü quename nenivema hipatü me'u'uva tita yuri mürainesie meteviyatü.

⁵ Neuxei, 'ecü nemümasinaqui'erie, yamüticamiepaü peniyüaneni naima ta'ivama vahesie mieme pemütiyuriene sepa memücu'uvamete.

⁶ Müme mecateniutahecüata meyucuxeüriecu que pemüti'acanaqui'erie. 'Aixüa penivayurimücü pevaparevietü vahuyeta, Cacaüyaripaü petiüca'iyaritü. ⁷ Que mü'ane Qesusi Cürisitu mühücüsie mieme meteta'uximayataque menayecüne. Tixaü mepücatevarutanaqui'eriri hipame nuivarite. ⁸ 'Ayumiemicü caneuyeveca müya memü'anene temüvatanaqui'erieni tame, tanaitü tita yuri mürainesie mieme temüte'uximayacü.

Riyutürepexi que mütivaraye'uniecai

⁹ Ne 'esiva nepütivaruta'utüiri memüyutixexeüriva, peru mücü Riyutürepexi va'uquiyari mayuyeitüamücü pücatasi'upitüa. ¹⁰ 'Ayumieme xüca nehenuani neneye'eritüamücü que mütiyuriene niuqui 'axa mü'anenecü tasiniuquimatü. Mücücü xeicüa pücanaqui'a, masi müireme pütiyurieniqueyu. Ta'ivama pücapapitüa, pücapatauni müme memüvapitüacu, memüyutixexeüriva vasata püvaranuyenü'ava.

¹¹ Neuxei, 'ecü nemümasinaqui'erie, 'axa müti'ane pepüca'üqueni, 'aixüa müti'ane püta quene'üqueni. Que mü'ane 'aixüa mütiyuriene Cacaüyarisüa canimiemetüni. Que mü'ane 'axa mütiyuriene püca'ixeyave Cacaüyari.

Remetüriyu hepaüsita mepütehecüata

¹² Yunaitü mepütehecüata Remetüriya hepaüsita, tita yuri müraine tihecüatacacuta hepaüsitana, tameta tepütehecüata hepaüsitana. 'Ecü pepütimate yuricü temütehecüata.

Teutüarica

¹³ Nesü vaüca nepümatiti'utüirieniquecai peru tauxicü ti'utüvamecü nepücamati'utüiriemücü. ¹⁴ Nepümasiheuxeyamücü püta yareutevitü, tahüxie te'utinenieretü tepütetaxata.

¹⁵ 'Aiyarisie xüca peca'uximatüarieca. Müme temüvanaqui'erie mepümasivaüritüa. 'Ecüta quenivavaüritüaca müme temüvanaqui'erie yuxexuime que memüteteteva.

CURA Meitanü'axüa

Vaiirisa

¹ Ne Cura Qesusi Cürisitusie mieme necatini'uximayatametüni Cacuvu 'ivaya nehücütütü. Necanixevaüritüaca xeme xemünaqui'eriva Cacaüyari müta'uquiyarisie xeteviyatü, Qesusi Cürisitu müxe'üviya xemuta'inierie. ² Xüca xenenimayasieca, xüca xepitüarieca yu'iyari xemücamüiriyanicü, xüca xenaqui'erivani yemecü.

Mete'itavatü que memüte'üquitani (2 Pecuru 2:1-17)

³ Nenaqui'erima, cuini mieme necaninemexütüacaitüni nemütixeti'utüirienicü tanaitü 'axeicüa que temütetavicueisitüariexime hepaüsita, peru neuyeveca yanemütixeti'utüirienicü hicü vaüriyarica nexepitüatü xemüyucuitüvenicü tita yuri temüte'erie hesie mieme, tita Cacaüyari teüterimama xei mieme temüteyeturiyarie hesie mieme. ⁴ Hipatü teüteri tasata menatahaxüani 'avie. Meripai meniucayasariexüani müpaü memütemari'itüarienicü. Cacaüyari mepüca'ayexeiya, mecanipata tita Cacaüyari mütivamicua 'aixüa tiuca'iyaritü, para memüyutatuanicü merucuyatüvetü xeicüa. Mecaniyucu'imavani müpaü me'utiyuatü quename meca'imate que mü'ane hücüatü mütacusiyari mütati'aitüvame Qesusi Cürisitu.

⁵ Sepa xei mieme müpaü xemütehetima naimecü, necanixe'eritüamücüni que mütiuyü hepaüsita quepaucua Ti'aitame müvarutavicueisitüa 'Ixaherisixi teüteriyari 'Equipitu cuieyarisie vareyevitüca. Varutavicueisitüaca 'arique nivaruca'una müme yuri memücate'eriecai. ⁶ Taheima miemete niuqui tuayamete meta hipatü mepüca'yü'üviyacai que memütehüritüariecai matüaripai, mepicu'eirie masi yuquie. Mücü Cacaüyari caniva'üviyani memütaxanesienicü tucari mümarive 'aye'ayu, nivananutaxürüvani yüriyasie tepüa mücaxüvecü. ⁷ Vahepaüsü mecaniuyüni Surumatari Cumuxatari va'aurie miemete quiecaritesie quiecatari. 'Ameniu'uvacaitüni müme mevacumaüvatü que mü'ane mücava'üyatücai mücavacünatücai, me'icumaüvatü titacü memüteyuseviximacai. Mümeta meniucayasariexüani 'inüari memacü necü memari'itüarietüvetü taipa yuheyemecü mütaivesie.

⁸ Peru hicü miemeteta yaxeicüa mecani'aneneni. Que memütheinüsa meniseviximaca yuvaiyari. Menixani'erieca que mü'ane ti'aitame mühücü, mecanivaseviximani mamarivavemete 'axa me'utiyuatü va-hepaüsita. ⁹ Mücü Miyeri niuqui tuayamete tiva'aitüvame mühücü, quepaucua Cauyumariematü mücü niuqui memüxüatüacai Muisexi caxarieya hepaüsita, mücü pücayuvaüriyacai miseviximanicü Cauyumarie hesiena tiuhüpatü, masi müpaü niutayüni, Ti'aitame quemati-tieni. ¹⁰ 'Ime püta meniseviximaca tita 'asimemücatemate hepaüsita 'axa me'utiyuatü. Que memütemate, yücümana xeicüa mepütemate tatevama memücate'u'iyari vahepaü. Müpaü metemaitü 'ayumieme mecan-itümarieca.

¹¹ Xüa 'ui müme. Caini huyeta meneucayune hepaüna mete'u'uvatü. Tuminicü meniuyutatuanü memeuyexürienicü Varamipäu

müti'ivamücücaipaü. Meniutatümayarieni yaxaicüa que mütiuyü quepaucua Cure meye'uniecai Muisexi. ¹² 'Ime meniseviximaca xe'icuai quepaucua xeyunaqui'erietü xemütecua'a, memücateheuyuehüviriecü quepaucua xehamatü memütecua'a. Muxasi vahüvemet meyuterüvatü mepüteyümica xaicüa. Haivitüri mayevavaquipaü mecani'aneneni 'ecacü mecu'enetüvetü. Cüyexipaü mecani'aneneni memüca'utixuxuavere tucari maye'axesie. Hutacüa mepucui, mepüvatihunarietüca. ¹³ Memasiücütü mepayuyeitüva que memüteyurie meyutevijasitüatü, yaxaicüa hamevari mayu'eriya mücuaimuxa masiücüme que mürayuyeitüva haramarasie. Xuravesixi memeuyexürüve vahepaü mecani'aneneni. Yüriya cui müyüvi caniu'üviyarieni vahesie mieme yuheyemecü.

¹⁴ Müya memü'anene meripai catinivacuxaxatüvacaitüni 'Enuqui 'Arani müxiüyariyatücai 'atahutariECA mieme, müpaü 'utaitü, Nenixeiya Ti'aitame nuaximeme yuteüterima varavitütü müreme miriyari meyupaümeme, ¹⁵ yunaime vataxanetaque, yunaitü Cacaüyari memüca'ayexeiya vahesie tiuhüanique naime hepaüsita que memüte'uyuri Cacaüyari meca'ayexeyatü vatahüaveque, naime niuqui mü'aüxaüna hepaüsita, que memüte'iniuquima Cacaüyari hepaüsita 'axa teyuruvamete Cacaüyari memüca'ayexeiya. ¹⁶ 'Ime mecanihümetüni niuqui xüatüacate niuquixivivamete. Que memüte'ucahive'erie xaicüa 'ameniu'uvani. Yutetacü vaüca mepütecuxata meteyucatave'erietü. Niuquicü me'utiniütü menivatemavieritüaca teüteri memüvara'ivanicü.

Que mütiva'imaiyacai que mütivatuicacai

¹⁷ Xemesü nenaqui'erima, niuqui xequena'erivani meripai que memutiyua Tati'aitüvame Qesusi Cürisitu nü'arimama yacatiyüvecacu cuxi. ¹⁸ Müpaü metenixecühüavecaitüni, Tucari taparirümecacu 'amenitamacacuni teyunanaimavamete. 'Ameniu'uvacuni que memüte'ucahive'erie xaicüa Cacaüyari meca'ayexeyatü. ¹⁹ 'Ime mecanihümetüni memüvapata teüteri 'iyarisie vaniu memüteviya 'iyarisie vaniu memücateviya sepa yu'iyari xaicüa memexeiya müme, yuri 'iyari memücahexeiya.

²⁰ Peru xeme nenaqui'erima, xequeneuyuseiriyani yunaitü, yuri que xemüte'erie tita mütipasiesie. Xequeneyunenevieca 'Iyari Mütiyupatasie xeteviyatü. ²¹ Xequeneüyü'üviyani Cacaüyari xenaqui'eriecacu. Xequeneuta'icuevani maye'anicü Tati'aitüvame Qesusi Cürisitu quepaucua müxenenimayacacü xepitüatü yuheyemecü xemayeyuyurinicü.

²² Xequenivanenimayaca hipame memeu'erietüve, ²³ xequenivatavicueisitüani müme xevaranayehapanatü taipa. Hipame meta que xemütevanenimaya xequeneumamaca masi, xe'ixeümatü 'asita va'ixuriqui xüca seviximarieca que memüte'uyuri yuva'iyarisie meteviyatü.

'Aixüa que mutayü Cacaüyari hepaüsita

²⁴ Que mü'ane müyüve müxe'üviyani xemüca'atixürüvenicü, müyüve meta müxe'aye'atüanicü que mü'ane visi mü'ane hüxie xehesie catiuhüivacacu xeyutemamaviecacu, ²⁵ que mü'ane yuxevitü mücacaüyari mütimaive mütasi'utavicueisitüa, mücü visi quetixeyarieca que mariveni heiserie quehexeyani quetürücaüyeni tucari casutüarievecacu, hicüta, tucari catixüvecacu yuheyemecü. Müpaü cani'aneni.

MASIÜCÜTÜ QUE MÜRATÜA, Vani Que Mütixei

Tita Quesusi Cürisitu masiücüme mürayeitüa

¹ Quesusi Cürisitu 'icü masiücüme canayeitüani. Cacaüyari müpaü catinipitüani müpaü mütivahecüatüacacü müme hesiena mieme memüte'uximaya, müpaü memütemaicacü yareutevitü que mütüyüni vaüriyarica. Masiücüme nayeitüani ne Vanitütü müpaü nemütimaicacü, nehesüa neiyenü'ani yuniuqui tuayame hesiena mieme nemüti'uximayacü. ² Cacaüyari niuquieya que maine, müpaü necatinihecüatani, Quesusi Cürisitu que mütihecüata. Que nemütixei yanecatinihecüatani.

³ 'Aixüa cani'itüariemücü que mü'ane mititerüva, mümeta memi'enie 'icü niuquiyari 'aixüa mecani'itüariecuni xüca yametecahuni que müre'uxa 'icüsie. Tucari caneutihuraniri.

Que mütivaruvaütüa memüyutixexeürivacai 'atahutarieca quiecarisie

⁴ Ne Vani necanixevaütüaca 'atahutarieca quiecarisie xemüyutixexeüriva 'Asiya cuieyarisie. 'Aixüa xüca tiuca'iyarini xehesie mieme mücü, xüca xepitüaca yu'iyarisie xemüca'uximatüariecacü. Müpaü pütüyurieneni que mü'ane 'amuyeicacai 'amuyeica 'umamie, mümeta 'atahuta 'iyari mücü 'uvenieya huxie memüti'u, ⁵ Quesusi Cürisitu meta que mü'ane yaticamietü müyuhecüatacai, que mü'ane müquite memanucu'uni vamexüacame mühücü, que mü'ane mütiva'aitüa cuiepa te'aitamete. Mücü canihücütüni que mü'ane mütasinaqui'erie, que mü'ane yuxuriyacü müta'utixünaxü tahesie mücarahüivanicü 'axa temüte'uyuricü, ⁶ que mü'ane teüterimama müta'ayeitüa tati'aitüvametütü, mara'acate müta'ayeitüa 'uquiyarieyasie mieme temüte'uximayacacü Cacaüyarisie mieme. Mücü 'aixüa quecuxaxasivani quetürücaüyeni yuheyemecü. 'Icü niuqui canise'ini.

⁷ Camü, haisata pacaneni. Yunaitü yuhüxicü mecanixeiyacuni, mümeta memeitiseixüa mepixeyia. Yunaitü nuivarite cuiepa memütama meniyyutiheveriecuni me'ixeyiatü. Müpaü cani'aneni, niuqui canise'ini.

⁸ Ti'aitame mücacaüyari müpaü paine, Ne Mexüacame 'Imatüreme netitevatü necanihücütüni que mü'ane misutüa minüni. Que mü'ane 'amuyeicacai 'amuyeica 'umamie, que mü'ane nai mütürücaüye, ne necanihücütüni.

Que mütixei Yuri Tevi

⁹ Neri Vanitütü necanixe'ivatüni. Xehepaü nepü'itüariene te'uximatüariecacu tete'aitametetücacu tete'uca'enivacacu Quesusisie teteviyatü. Cuie Patümüxi müracutevasie haramara hixüapa mayemasie neneycacaitüni Cacaüyari niuquieyasie nemütiviyacü Quesusi hepaüsita nemüthehcüatacü. ¹⁰ Ti'aitame tucarieyasie 'Iyari nesi'uviyacu, nevarita 'uevacu neni'enieni que mü'ane carima mutaniucacai cuxinetapaü ti'eniürücütü. ¹¹ Müpaü niutayüni, Ne que mü'ane misutüa minüni necanihücütüni, Mexüacame 'Imatüreme nepühücü. Tita pemütixeyia quetinaca'utüa xapasie, queneutanü'axüa memüyutixexeüriva vahesüa 'atahutarieca quiecarisie memetitei, müme

'Epesusie 'Esimirünasie Perücamusie Tiyatirasie Sarütixisie Piratepiyasie Rautiseyasie memetitei.

¹² Hicü ta'aurie nenaveni niucame nexeiyaque, que mü'ane münere tahüavixü netinecühüavetü. Ta'aurie ne'veca, cüxeme 'utame neniuxeiya 'atahutame huru tepüayarıcü muveviya. ¹³ Ti'utame hixüapa 'uvecacu nepixei que mü'ane Yuri Tevipaü mütiyuxexeyacai. 'Etevime panacatücücai, yutavisie panayücühüacai huru hüiyameyarıcı. ¹⁴ Mu'uya cüpayu pütuxacai muxa huxariyaripaü 'üvipaü. Hüxiteya tai mütaçapaü cani'anecaitüni. ¹⁵ Quetateya tepüa müxavatüpaü pütüyuxexeyacai huxunuta hüseriecamepaü. Niuquiya vaüca hapau putatüarücaai. ¹⁶ Yuserieta xuravesixi nivaratücücaitüni 'atahutame. Tetana püvayeneicacai cusira naisata heutixicacaunitü. Tau que mütxavatü türücaüyemecü tatü, müpaü canaye'anecaitüni.

¹⁷ Quepaucua nemixei, hetüana neniucaveni müquipaü. Mücü yuseriecü nehesie canitimeni müpaü 'utaitü, Pepücamaca. Ne mexücame 'imatüreme necanihücütüni. ¹⁸ Que mü'ane mayeniere necanihücütüni sepa nemümüquicai. Neuxei, nepayeniere hicü neheyemecü. Nene'üca yaviyari heiserie nemexeyacı müquite vahepaüsita, nereunarumatü nereuyepivatü haque meme'uva. ¹⁹ 'Ayumieme nepaine, quetinaca'utüa tita pemütixeyia, hicüque mütiyüane, 'arique que mütiyüni. ²⁰ 'Ipaü catinimasiücünü niuqui mü'aviesiecai 'atahutame xuravesixi neserieta nevaratücüme pemüvaruxei vahepaüsita, 'atahutame cüxeme 'utame hurücü muveviya pemüvaruxei vahepaüsita. Mücü xuravesixi 'atahutatü, niuqui tuayamete mecanihümetüni müme 'atahutarieca quiecarisie memüyutixexeüriva vahesüa miemete. Cüxeme 'utamete, müme memüyutixexeüriva 'atahutarieca quiecarisie mecanihümetüni.

2

Que mütiyarunü'airi memüyutixexeürivacai 'atahutarieca quiecarisie 'Epesusie memüyutixexeürivacai que mütiyarunü'airi

¹ Müpaü quetineu'utüri niuqui tuayame 'Epesusie memüyutixexeüriva vahesüa mümieme, Müpaü paine que mü'ane yuserieta müvaratücü xuravesixi 'atahutame, que mü'ane 'atahutame cüxeme 'utame hurücü muveviya vahixüapa muyeica. ² Neri müpaü nepütimate que pemütiyuriene peti'a'uxitüatü petiüca'enivatü. Müpaüta nepütimate, pemüçavanevicü 'axa memü'anene. Pepüvaruta'inüataxü müme nü'arisixi memüyuxata peru memücahüme, pepüvaretima memüte'itavacı. ³ Pepütiüca'eniva, vaüca pepütiücanevie nehesüa pemümiemecü, pepüca'uxive. ⁴ Peru tixaütü püreyevese nemasixeyiacacu, pemütiuhayevaxücü peti'acanaqui'erietü matüaripai que pemüti'acanaqui'eriecai. ⁵ 'Ayumieme nepaine, quene'a'erivani que pemü'anecai haitüari, 'arique que pemüracave. Quetineuhayeva que pemütiyuriene hicü, matüaripaipaü püta quetineyuriene. Me xüca pecatiuhayeva, nepunuani 'ahesüa, 'acüxeme 'utame nepüvatixüna huyeritana. ⁶ Siere tixaütü pepürexeyia 'aixüa ti'aneme, pemü'uxive'eriecü tita memüteyurie müme Nicuraitasixi vahesie memüteviya. Neta nepi'uxive'erie. ⁷ Xaütü netü mu'exaxü, que'i'enieca tita 'Iyari mütivatahüave memüyutixexeüriva. Que mü'ane mürayu'iva,

ne nepütimini mürecuanicü mücü cüyesie mieme cümana mayeyurinicü, Cacaüyari haraveritana meve.

'Esimirünasie memüyutixexeürivacai que mütivarunü'airi

⁸ Hicü müpaü quetine'utüiri niuqui tuayame 'Esimirünasie memüyutixexeüriva vahesüa mümieme, Müpaü canaineni que mü'ane mexüacame 'imatüreme mühücü, que mü'ane müqui matüa manutanierixüta. ⁹ Neri müpaü nepütimate que pemütiyuriene, que pemüti'uximatüariexime, que pemütimave. Masisüari pepeucave. Müpaü nepütimate que memütexesevixima hipatü Huriyusixi teüteriyari memüte'uyuterüva 'axa me'utiyuatü xehepaüsita. Huriyusixi masi mepücahüme, Cauyumarie tuquitana mepümüemetexi püta müme. ¹⁰ Pepücamaca sepa pemüticuineni. Camüsü Tücacame casariyanata püxe'anutaxürieni hipame xemüta'isiparienicü. Xepü'uximatüarieca tamamata tucari. Xüca yapeticamieni sepa pemümüni, ne tucari nemanipitüamücü pemümarivanicü, yaxeicüa muma que müranutiquesiyarie rayu'ivaca nausaricü mümarivanicü. ¹¹ Xaütü netü mu'enaxü, que'i'enieca tita 'Iyari mütivatahüave memüyutixexeüriva. Que mü'ane mürayu'iva, mücü 'axa püca'itüarieni, hutarieca pücamüni.

Perücamusie memüyutixexeürivacai que mütivarunü'airi

¹² Hicü müpaü quetinue'utüiri niuqui tuayame Perücamusie memüyutixexeüriva vahesüa mümieme, Müpaü canaineni que mü'ane meixeiya cusira naisata meutixicacauni cui müreutiquematüca. ¹³ Neri müpaü nepütimate que pemütiyuriene. Müpaüta nepütimate, haque pemeca, mana Cauyumarie 'uvenieya peve haque müre'aita. Sepa mücü, que mü'ane nemühücüsie pepütiviya, pepüca'acu'imava, quename nehésie yuri pecati'erie pe'utaitü. Müpaü pepücati'acu'imavacai sepa 'iya tucarisie quepaucua xehesüa mumierie 'Anütipa. Mücü nehesüa miemetütü püyuhecüatacai yaticamierie que nemainecai, pumierie haque Cauyumarie manuca. ¹⁴ Perüsü 'esiva püreuyevese tixaütü nemasixeyacacu. Muva pepüvarexeiya müme Yarami 'üquisicayasie memüteviya. Mücü müpaü pütita'üquitüa Varaqui müvacunuitüanicü 'Ixaheri xiüyarimama, memicuacacü tita cacaüyarixi memütemaviyarie, memüvacumaüvanicü hipame memüca'yü'üitamatücai memüca'yücünamatücai. ¹⁵ Yaxeicüa 'ecü pepüvarexeiya hipame Nicuraitasixi va'üquisicasie memüteviya, que nemüti'uxive'erie. ¹⁶ 'Ayumieme nepaine, quetineuhayeva que pemütiyuriene. Me xüca pecatiuhayeva, cuitü nepunuani 'ahesüa, vahamatü nepütinemieneri necusira nehacuetü neteta mayeneicacü. ¹⁷ Xaütü netü mu'enaxü, que'i'enieca tita 'Iyari mütivatahüave memüyutixexeüriva. Que mü'ane mürayu'iva, ne nepütimini manana payari muti'aviesiecai. Tete mütuxa nepipitüanita, mücü tetesie püra'utüarieni hecuamecü que mütitevaca. Xevitü müpaü pücatimaica, que mü'ane mitanaqui'erieni, mücü xeicüa müpaü pütimaica.

Tiyatirasie memüyutixexeürivacai que mütivarunü'airi

¹⁸ Hicü müpaü quetinue'utüiri niuqui tuayame Tiyatirasie memüyutixexeüriva vahesüa mümieme, Müpaü canaineni Cacaüyari Nu'aya, que mü'ane yühüxie tai mütacapaü maye'ane, que mü'ane yü'ücatesie tepüa müxavatüpaü mü'ane. ¹⁹ Neri müpaü nepütimate que pemütiyuriene, que pemüti'acanaqui'erie, que yapemüticamie, que

pemütivaparevie hipame, que pemütiuca'eniva. Müpaü nepütimateta, 'imatürieca masi vaüca pepütüyuriene hicü, matüaripai 'esiva xEICÜA pepütüyurienecai. ²⁰ Perusü tixaütü püreyeveve nemasixeyacacu, pemitauniecü mücü 'uca Qesaveri mütiteva yamütüyurienicü que mütinaque. Niucame püyuxata Cacaüyarisüa mieme, peru que müti'üquita, pütiva'irüviya nehesüa miemete te'uximayatamete memüvacumaüvanicü müme memüca'yü'ütama memüca'yücünama, memicuacacü tita cacaüyarixi memütemaviyarie. ²¹ Ne tucari nepipitüa mütihayevanicü que mütüyuriene, peru püca'yuvaüriya mütihayevanicü vacumaüvatü müme memüca'cünamama. ²² Tamüsü nepüticuinitüani, nepeicahüani 'utayasie, müme memicumauva cava'üyatücacu nepüvareucaxürieni vaüca memü'uximatüariyecacü xüca mecatehayevani hepaüna meteyurietü. ²³ Nivemama nepüvacuini. Müpaü netiyurieyu yunaitü naisarie memüyutixexeüriva müpaü mepütemaica, ne nemühücücü que mü'ane xe'iyari müta'inüata que xemüte'yücühüave. Yuxexuime nepütixe'apinirieni que xemüte'uyuri. ²⁴ Peru hipatü xeme Tiyatirasie xemütama, queyupaümetü 'icü 'üquisicasie xemücateviya, queyupaümetü teva xemücaheutahaxüavave xeteyü'üquitatü Cauyumarie 'üquisicayacü que memüteniniuqui, müpaü nepütixecühüave xeme, tavari cuanivemecü nepücaxe'icatüani. ²⁵ Mücü xEICÜA, tita xemütehexeiya, mücü xequeneuviya nenuayuque. ²⁶ Que mü'ane mürayu'iva, que mü'ane mücatihayevani nehapaü tiyurienetü tapareyuque, mücü heiserie necanipitüamücü nuivarite mütiva'aitüacacü. ²⁷ Tepüa 'isüyari 'acuetü pütiva'aitüaca, haxu xariyaripaü püvatitara, neta heiserie que münetiupitüa ne'uquiyari. ²⁸ Neta nepimini xurave tuxacüta maneica. ²⁹ Xaütü netü mu'enaxü, que'i'enieca tita 'Iyari mütivatahüave memüyutixexeüriva.

3

Sarütixisie memüyutixexeürivacai que mütivarunü'airi

¹ Hicü müpaü quetineu'utüri niuqui tuayame Sarütixisie memüyutixexeüriva vahesüa mümieme, Müpaü canaineni que mü'ane Cacaüyari 'iyariteya 'atahutame müvarexeiya, xuravesixi 'atahutame. Neri müpaü nepütimate que pemütüyuriene. Sepa pe'ayenieretü pemüxasiva, pepümüqui. ² Quenanutahütüa, queneutatürücariya tita mücatimüve mütüyuhayevaxü mücü mümüximecü. Necacaüyari que matixeiya, nemasixeyacacu ne, que pemütüyuriene peuyeveve cuxi pemüraye'atüanicü. ³ 'Ayumieme nepaine, quetina'erivani que pemütüipitüarie que pemütüi'enaxü. Müpaü yaquetinecamieni, quetineuhayeva que pemütüyuriene hicü. Me xüca peca'anutahütüani, tinavayamepaü nepunuani. 'Asipepücatimaica quepaucauatücacu 'ahesüa nemunuani. ⁴ Siepüre hipame pepüvarexeiya teüteri Sarütixisie memütama yu'ixuriqui memücasevixima. Müme nehamatü meniu'uvacuni me'anacatuxatü, 'aixüa memüte'u'iyaricü vahesie müpaü mütinaquenicü. ⁵ Que mü'ane mürayu'iva, mücü vahepaü pütiquemaritüarieni 'ixuriqui mütuxacü. Que mütiteva nepücaheyeitüani haque macayasarie quename tucari hexeiya. Nepünehecüatani quename ne'imate, müpaü ne'utaitü ne'uquiyari huxie hesüana miemete niuqui tuayamete vahüxie. ⁶ Xaütü netü mu'enaxü, que'i'enieca tita 'Iyari mütivatahüave memüyutixexeüriva.

Piratepiyasie memüyutixexeürivacai que mütivarunü'airi

⁷ Hicü müpaü quetineu'utüiri niuqui tuayame Piratepiyasie memüyutixexeüriva vahesüa mümieme, Müpaü canaineni que mü'ane Cacaüyarisie mieme müpasie, que mü'ane yuri maine, que mü'ane Raviri yavieya macue'e. Mücü reuyepieyu xevitü pücareunani, reunayu xevitü pücareuyepieni. ⁸ Neri müpaü nepütimate que pemütiyuriene. Camüsü, quitenie müreuyepie nepümasi'uxeiyasitüa. Xevitü pücaüve müreunanicü. 'Esiva xEICÜa türücariya pepexeiya peru nenuquisie yapepüticamie, pepüca'acu'imava quename pecanesimate pe'utaitü. ⁹ Tamüsü müpaü nepütivapitüaca müme Cauyumarie tuquitana memümiemete, müme Huriyusixi teüteriyari memüte'uyuterüva peru memücahüme, memüte'itava xEICÜa. Tamüsü müme nepüvarahapani, me'a'ivarieme memütihüxima'unicü 'ahetüa. 'Ana müpaü mepütehetimeani, nemümasinaqui'eriecü 'ecü. ¹⁰ Nenuquisie yapemüticatüacü petiüca'enivatü nehapaü, neta nepümasi'üviyani quepaucua tucari maye'ani cuiepa naisarie, quepaucua cuiepa memütama memü'inüasieni. ¹¹ Cuitü nepuniani. Queneuviya tita pemürexeiya, xevitü 'amuma camasi'unavarienicü 'ainüari. ¹² Que mü'ane mürayu'iva, necacaüyari tuquitana nepicaqueni 'iquisaraütüme. Yuheyemecü pücaüveyani hasuacu. Hesiana nepüra'utüani necacaüyari que mütiteva, necacaüyari quiecarieya Querusareme mühecua taheüma macaneni necacaüyarisüa miemetütü que mütiteva, neta hecuamecü que nemütiteva. ¹³ Xaütü netü mu'enaxü, que'i'enieca tita 'Iyari mütivatahüave memüyutixexeüriva.

Rautiseyasie memüyutixexeürivacai que mütivarunü'airi

¹⁴ Hicü müpaü quetineu'utüiri niuqui tuayame Rautiseyasie memüyutixexeüriva vahesüa mümieme, 'Ipaü canaineni que mü'ane Niuquieya Müse'i mütiteva, que mü'ane yaticamietü yuri haitü müyuhecüata, que mü'ane misütüa tita Cacaüyari mütiunetüa. ¹⁵ Neri müpaü nepütimate que pemütiyuriene. Ni pepücase'i ha mühaütüpaü, ni pepücacuyuane ha mücuanapaü. Xüca tüma yemecü pehaütünique, xüca tüma pecuananique nusu. ¹⁶ Hicü masi 'esiva xEICÜa xücamepaü pepü'ane pecacuanatü pecahaütütü. 'Ayumieme ne nemananatihayamücü neteta. ¹⁷ 'Ecü müpaü pecanaineni, Cari ne nepeucave, nepütita'iva, tixaü nepücareuyehüva pe'utaitü. 'Asipepücatimate que pemü'ane. 'Axa pepü'itüarie pepünenimayasiva, tuminicü pepümave, pepacüpe, 'ixuriquicü pepümave. ¹⁸ Nepümasita'imaiya, nehESÜa queneunanai huru tuminiyari taipa mütapariyarieve. Mücücü pepeucaveni. 'Ixuriqui mütuxa queneunanaita pemenacatünicü. Mücücü pücamasiücünü que pemütiateviya pemavetü. Hüxi cuiniya 'uhayeyari queneunanaita pema'avirixüanicü 'ahüxita. Mücücü pepeuniereni. ¹⁹ Queyupaümeme nemüvanaqui'erie, müme nepüvatate'a nepütiva'üquitüa neva'uximatüatü. 'Ayumieme 'aixüa 'anemecü quene'avaüriyani, quetineuhayeva que pemütiyuriene hicü. ²⁰ Neuxei 'itupari varita neputive neheihusunatü. Tevi xüca nesi'u'enieni ne'utaniucacacu, xüca reuyepieni, nepeutahani hesüana, hamatüana nepüticuani, 'iyata nehamatü püticuani. ²¹ Que mü'ane mürayu'iva, mücü necanipitüamücü nehamatü mayerünicü ne'uveñisie haque nemütü'aita, neta ne'uquiyarimatü que nemütüiya 'uvenieyasie nerane'ivaca. ²² Xaütü netü mu'enaxü, que'i'enieca tita 'Iyari mütivatahüave memüyutixexeüriva.

4

Muyuavisie nenevieri que memüte'ipitüa Cacaüyari

¹ Mericüsü mücü ne'uxeiyaca, tavari neneutaniere, mana nenixeiyaca quitenie reuyepiyacame muyuavisie. Que mü'ane nemu'eni matüaripaitü cuxinetapaü ti'eniürücüme nehamatü ticuxatame, mücü müpaü canetiniutahüave, 'Uva quenatiye'a. Nepümasixeiyasitüani que mütiyüni 'arique vaüriyarica. ² Yapaucua 'Iyari pünesi'uvi. Mericüsü ti'aitame 'uvenieya mana puvecai muyuavisie. Xevitü 'uvenisie nacateitüni. ³ Que mü'ane mana macatei que mütiyuxexeyacai, casüpe teteyaripaü curunarina teteyaripaü tiniyuxexeyacaitüni. Cuvivi 'uveni 'aurie punierecai 'esümerarüta teteyaripaü tiyuxexeyatü. ⁴ 'Uveni 'aurie niti'ucaitüni 'uvenite xei teviyari heimana naucatü. 'Uvenitesie 'uquiravesixi menatecaitüni xei teviyari heimana yunaucatü me'anacatuxatü, yumu'usie huru mumayari me'anamanatü. ⁵ Mücü 'uveni manuvecaisie mana nivayemerücacaitüni neyeyuanecaitüni neyetürarücacaitüni. Cüxeme mana canicutatavecaitüni 'uveni hüxie 'atahutatü. Cüxemete Cacaüyari 'iyariteya canihücütüni 'atahutatü. ⁶ 'Uveni hüxie haramarapaü tiyuxexeyatü pucumacai xicüripaü 'anetü tete manuyehecüapaü tiyuxexeyatü.

'Uveni 'aurie naisarie mana meniu'uvacaitüni memayeneniere yunaucatü, mehahüxitücaitü yuhüxie yuvarita naisarie. ⁷ Mexüacame mayepaü pütüyuxexeyacai, hutarieca 'ütüana mieme puixipaü pütüyuxexeyacai, hairieca mieme tevipaü paye'anecai, naurieca mieme verica mütaviximepaü pütüyuxexeyacai. ⁸ Mücü yunaucatü memayeneniere yuxexuitü 'ataxeime 'anayari mecanexeyacaitüni, naisarie yuxetüapaitü menahüxitücateitüni. Tucarcicü tücarcicü mepüca'uxipivavecai müpaü me'utiyuatü, Canipasieca, canipasieca, canipasieca Ti'aitame mücacaüyari nai mütürücaüye, Que mü'ane 'amuyeicacai, Que mü'ane 'amuyeica, Que mü'ane 'umamie.

⁹ Quepaucua müpaü memutiyaneni müme memayeneniere, 'Aixüa quecuxaxasivani, ve'emetütü quemarivani, pamüpariyusi quepitüarieca que mü'ane 'uvenisie maca, que mü'ane mayeniere yuheyemecü, me'utiyuatü, ¹⁰ 'uquiravesixita xei teviyari heimana yunaucatü mepütihüxima'uni que mü'ane 'uvenisie maca hüxie. Nenevieri menipitüaca que mü'ane mayeniere yuheyemecü, yumumate meneucamanani 'uvenieya hüxie müpaü me'utiyuatü,

¹¹ Tati'aitüvame
 Tacacaüyari 'acu,
 'Aixüa pepütüca'iyari
 'Ahesie mütinaquenicü
 'Aixüa pemücuxaxasivanicü
 Ve'eme pemümarivanicü
 Petürücaüyetü pemümarivanicü.
 'Ecü nai pepütünetüa.
 Müpaü mümatinaquécü
 'Apütüive naitü,
 'Ayumieme pütünetüarie.

5

Xapa mutacuicuiya, Muxa Nunusi

¹ Mericüsü que mü'ane 'uvenisie macatei yuserieta hehuriecame neniuxeiya xapa mutacuicuiya naisata müraca'utüarie 'atahuta seyuyaricü meumanariexüa. ² Hicü nenixeiya niuqui tuayame mütürücaüyecai müpaü mutayü carima, Quepaicü 'aixüa pütiuca'iyari hesiena mütinaquenicü mitaveracü xapa, hexünaxüame seyuyari. ³ Muyuavisie cuiepa cuietüa ni xevitü pücaüyecai mitaveracü xapa, mixeiyacü. ⁴ Ne vaüca neputasuacacai xevitü mücataxeiyarievecaicü 'aixüa tiuca'iyaritü hesiena mütinaquenicü mitaveracü xapa, mixeiyacü. ⁵ Müme 'uquirasi xevitü müpaü netiniutahüave, Pepüca'utasuacani. Neuxei, mayepaü marivetü Cura nuivarieyasie miemetütü Raviri quie mutine nana, mücü pürayu'ivaxü, püyüve mitaveracü xapa, hexünaxüame seyuyari 'atahutame.

⁶ Hicü mana neneutanriere. 'Uveni 'aurie yunaucatü memayeneniere vahixüapa 'uquiravesixi vahixüapa nenixeiya Muxa Nunusi mana 'uvene. Mumieriepaü pütiyuxexeyacai, 'atahuta 'avayari 'atahuta hüxiyari pexeyacai. Hüxiteya Cacaüyari 'iyariteya canihücütüni 'atahutatü, naisarie cuiepa meutanü'ariexüa. ⁷ 'Iya 'aura nayani, que mü'ane 'uvenisie macatei yuserieta mehuriecai xapa nihuritüani. ⁸ Quepaucua xapa muhuritüarie, yunaucatü memayeneniere xei teviyari heimana yunaucatü 'uquiravesixi yunaitü meniutihüxima'uni Muxa hüxie. Yuxexuitü harupa meniu'ücaitüni huru xacüyari mepu'ücai 'ücuacü hüpüneme. 'Ücua Cacaüyari teüterimama vanenevieri canihücütüni. ⁹ Hicü cuicari hecuame meniütacuica müpaü me'utiuyatü,

'Aixüa pepütiuca'iyari
 'Ahesie mütinaquenicü
 Pemenuhurienicü xapa
 Pemexünaxüanicü seyuyari,
 'Ecü pemumieriecü.
 'Axuriya mutayeuricü
 Cacaüyarisie mieme
 Pepüvarutinana teüteri
 Pevaxünaque,
 Yunaima nuivarite
 Vahesüa miemete hipatü
 Naima niuquicü memutiniuca
 Naisarie cuiepa quiecatari
 Yunaima teüteriyari vahesüa miemete.

¹⁰ Tacacaüyari teüterimama
 Pepüta'ayeitüa
 Tati'aitüvametücacu 'iya.
 Mara'acate pepüta'ayeitüa.
 Cuiepa tepüte'aitani.

¹¹ Hicü neheutaniereca neni'enieni tita yumüireme niuqui tuayamete vaniuquipaü müti'eniürüccücai. 'Uveni 'aurie memayeneniere va'aurie 'uquiravesixi va'aurie meniti'ücaitüni müireme miyuniyari meyupaümetü. ¹² Müpaü carima meniutiyanecaitüni,
 Muxa mumierie
 'Aixüa catiniuca'iyarini

Hesiena mütinagenicü
 Türücaüyetü heucavetü
 Timaivetü yüvetü
 Mumarivanicü
 Ve'eme mücuxaxasivanicü
 'Aixüa mücuxaxasivanicü
 Visi müticühüavarüvanicü.

¹³ Hicü naitü mütiunetüarie muyuavisie cuiepa cuietüa haramarasie, naitü mana mütitama, nai nenu'eni enieni müpaü 'utaineme,

Que mü'ane 'uvenisie maca,
 Muxa meta,
 Visi mequetecühüavarüvani,
 Ve'emete mequecuxaxasivani,
 Visi mequecuxaxasivani,
 Mequete'aitani yuheymecü.

¹⁴ Memayeneniye yunaucatü müpaü meniutiyanecaitüni, Mücü ni-uqui canise'ini, me'utiuyatü, 'uquiravesixi me'utihüxima'ucacu nenevieri me'ipitüacacu que mü'ane yuheymecü mayeniye.

6

Xapa seyuyari

¹ Mericüsü neneutaniye quepaucua Muxa Nunusi mixünaxü xeime 'atahuta seyuyarisie mieme. Yunaucatü memayeneniye xeime nenu'eni enieni müpaü haineme türanaripaü ti'eniürücumé, Quenaye'a, queneuxeiya, 'utaineme. ² Hicü neneutaniye. Camüsü cavaya meutuxa mana panieresai. Que mü'ane hesiena macatei tupi pacuecai. Muma cananutimaniyarieni. Rayu'ivarümetü neyani, rayu'ivaque meta.

³ Hicü quepaucua mixünaxü seyu hutarieca mieme, mayeniye nenu'eni enieni hutarieca mieme müpaü 'utaineme, Quenaye'a queneuxeiya. ⁴ Hicü xevitü cavaya nivayeyani heuxuretü. Que mü'ane hesiena macatei müpaü catiniupitüarieni müvamuinanicü cuiepa memütama 'aixüa memücateyuxeiyanicü, memüyucuinicü. 'Ixipara 'amütevi pucueitüarie.

⁵ Hicü quepaucua mixünaxü seyu hairieca mieme, mayeniye nenu'eni enieni hairieca mieme müpaü 'utaineme, Quenaye'a queneuxeiya. Hicü neneutaniye. Camüsü cavaya meuyüvi mana panieresai. Que mü'ane hesiena macatei quiru ti'inünütame nahapacaitüni yumamasie.

⁶ Hicü xeime nenu'eni enieni yunaucatü memayeneniye memati'ucai hixüapa heyeniucame que müti'eniürücücai. Müpaü niutayüni, Türicu merie cacuniyari müpaü quetinaye'atüa xei tucari que müti'iva tevi, sevara meta xei cacuniyari yaxeicüa raye'arücame. 'Asipepüca'iyurieni viya caxie xeicüa.

⁷ Hicü quepaucua mixünaxü seyu naurieca mieme, mayeniye nenu'eni enieni naurieca mieme müpaü 'utaineme, Quenaye'a queneuxeiya.

⁸ Hicü neneutaniye. Camüsü cavaya meucutuxie mana panieresai. Que mü'ane hesiena macatei Tacucuyame catinitevacaitüni. Müquite vahüveme 'utüana niveiyacaitüni. Heiserie mecani-upitüarieni cuiepa memütama vahepaüsita, nauca taparisie mieme, xei tapari vahepaüsita que memüteyupaüme, memüvacuinicü 'ixiparacü hacacü cuiniyacü cuiepa miemete yeutari vacü.

⁹ Hicü quepaucua mixünaxü seyu 'auxüvirieca mieme, mürayutimavatüretüa me'ateme nenivaruxeiya 'iyarite, müme

memucui'ivaxü Cacaüyari niuquieyasie memüteviyacaicü, hesiena memiemetetütü memüyuhecüatacaicü, müme va'iyarite. ¹⁰ Carima meniutihavacaitüni müpaü me'utiyuatü, Cusiari 'acu pemüpasie yuri pemaine, quepaucuaque petivatahüaveni, quepaucuaque tatacuri petivapitüani cuiepa memütama taxuriya memutayeuricü. ¹¹ Hicü yuxexütü mecaniuhuritüarieni 'ixuriqui mütuxa memenacatünicü. Müpaü mepüte'utahüavarie memü'uxipiecacü yareutevicacu 'acuxi, te'uximayatamete memücayunaitütücaicü cuxi va'ivama memücu'ivaquecai vahepaü.

¹² Hicü neneutaniere quepaucua mixünaxü seyu 'ataxevirieca mieme. 'Ana cuie carima niutayanecaitüni. Tau puyürixü 'ücarü müyüvipaü. Meseri naitü xuriyapaü 'anetü nayani. ¹³ Xuravesixi muyuavisie memeucatecai meniucaxürieni cuiepa, xapasie que müticaxürüve tacariyari carima 'ucu'ecacacu. ¹⁴ Muyuavi hixüapa pusanixü xapa mütacuicuiyanipaü. Naitü yemurite cuiepa haramara hixüapa mayemata xaüsie püta pupasi, haque mütinierecai pumavecai. ¹⁵ Hicü cuiepa te'aitamete vavemete cuyaxi va'uquiyarima memeuca'ucái memütürücaicai, yunaitü vaüriyarica memüte'uximayatametütücai memüyünü'acaita, yunaitü meniuyuti'avietaxüani teräna 'aitüa hürisie. ¹⁶ Müpaü metenitahüave hürite 'aite, Quetanenucanama, quetaneuti'avieti catasixeyiacü que mü'ane 'uvenisie maca Muxa Nunusi catasihenicü. ¹⁷ Tucari mümarive canaye'aniri quepaucua memüyeha'ani. Quepai püyüve 'amuveni, meputiyuanecai.

7

Queyupaümetü memuseyumarie

¹ Mericüsü 'ana niuqui tuayamete nenivaruxeiya yunaucame. Taserieta ta'utata tahixüapa tasütüa meti'utü meninenacaitüni 'eca, naisarie müca'uyeicanicü cuiepa haramarasie naime cüyesie. ² Hicü xeime neniuxeiya niuqui tuayame tau manatineica 'utimiecame, Cacaüyari mayeniere seyuya 'acuetü. Hicü carima nivarutahivieni niuqui tuayamete yunaucame, müme müpaü memütepitüariecai 'axa memiyurienicü cuie haramara. ³ Müpaü niutayüni, Mexicuxi 'axa xepüca'iyurieni cuie haramara naime cüye, tecavati'inüaritüavavecacu tacacaüyari te'uximayatametemama vacanata. ⁴ Hicü 'inüarite nenetimani, que memüteyupaümecai memuti'inüaritüarie. Xei sienituyari miriyari heimana huta teviyari miriyari heimana nauca miriyari meyupaümetü mecaniu'inüaritüarieni 'Ixaheri xiüyarimama. Xexütü nuivarite mepuxuavecai. ⁵ Cura nuivarieyasie miemete tamamata heimana huta miriyari mecaniu'inüaritüarieni, Xuveni nuivarieyasie miemete tamamata heimana huta miriyari, Cari nuivarieyasie miemete tamamata heimana huta miriyari, ⁶ 'Aseri nuivarieyasie miemete tamamata heimana huta miriyari, Nepütari nuivarieyasie miemete tamamata heimana huta miriyari, Manasexi nuivarieyasie miemete tamamata heimana huta miriyari, ⁷ Simiyuni nuivarieyasie miemete tamamata heimana huta miriyari, Revi nuivarieyasie miemete tamamata heimana huta miriyari, 'Isacari nuivarieyasie miemete tamamata heimana huta miriyari, ⁸ Savuruni nuivarieyasie miemete tamamata heimana huta miriyari, Cuse nuivarieyasie miemete

tamamata heimana huta miriyari, Venicamini nuivarieyasie miemete
tamamata heimana huta miriyari mecaniu'inüaritüarieni.

Meyumüiretü memanacatuxacai

⁹ Mericüsü 'ana neneutaniere. Camüsü teüteri mecaniyumüirecaitüni,
tevi pücaýüvecai müvaruti'inüatacú. Yunaimé teüteriyari vahesüa meca-
nimiemetetücaitüni, yunaimé nuivarite vahesüa mepümiemetetücai,
naisarie cuiepa mepüquiecataritücai, naime niuquicü meputiniucacai.
Mana meniti'ucaitüni 'uveni hüxie Muxa hüxie me'anacatuxatü,
tacü me'aütü yumamasie. ¹⁰ Carima müpaü meniutyuanecaitüni,
Catiniyuvicueisitüvametüni tacacaýyari 'uvenisie maca, Muxa meta.
¹¹ Yunaitü niuqui tuayamete mana meniti'ucaitüni 'uveni 'aurie,
'uquiravesixi va'aurie, yunaucatü memayeneniere va'aurie. Hicü
meniutihüxima'uni 'uveni hüxie. Nenevieri mecanipitüani Cacaýyari
¹² müpaü me'utiyuatü, Niuqui canise'ini.

Visi queticühüavarüvani
'Aixüa quecuxaxasivani
Timaivetü quemarivani
Pamüpariyusi quepitüarieca
Ve'eme quexasivani
Türücaüyetü yüvetü quexasivani
Tacacaýyari yuheyemecü.
Müpaü zeicüa cani'aneni.

¹³ Mericüsü xevitü müme 'uquirasi müpaü canetiniutahüave, 'Ime me-
manacatuxa quehate. Haque mepeyecü. ¹⁴ Ne müpaü netinicühüaveni,
Neuxei, masi 'ecü yapepütimate. 'Iya nerahüave, 'Ime mecanihümetüni
memu'axüa vaücava me'uximatüarieca. Meniti'ecua yu'ixuriqui, meni-
tituriya Muxa Nunusi mumieriecü. ¹⁵ 'Ayumieme Cacaýyari 'uvenieya
hüxie meniti'uni.

Tucaricü tücaricü
Hesiena mieme meteni'uximayaca tuquitana.
Que mü'ane 'uvenisie maca
Püvateütani va'üviyatü.

¹⁶ 'Uxa'atüni varie
Mepücaheuhacacuicuni,
Mepücaheuharicuni.
Tau pücaxaxürimütüaca,
Xüri pücaxa'uximatüaca.

¹⁷ 'Uveni manuve 'aurie
Mücü Muxa mana 'uветü
Mücü püva'üviyani
Muxasi vahüvemepaü yüanetü.
Püvacuvitüneni
Naisarie haixa mücuneniere
Mana meharetü mepayeyuyurini.
Cacaýyari naime va'ucai
Cana'itiexüamücü vahüxita.

8

Seyu 'atahutariECA mieme

¹ Mericüsü quepauca mixünaxü seyu 'atahutariECA mieme,
muyuavisie cayuvatü putamarixü merie hurayari yacütütü. ² Hicü

niuqui tuayamete Cacaüyari hüxie memüti'u necanivaruxeiya 'atahutame. Cuxineta meniuta'ütüarieni 'atahutame. ³Hicü xevitü 'aura nayani niuqui tuayame. Mürayutimavatüre niutaqueni huru pusiya 'ahanatü. Vaüca 'üca visi mu'üa caniutuitüarieni, yunaima Cacaüyari teüterimama vanenevierisie mieme, mimavanicü mürayutimavatüresie hurucü muveviya 'uveni hüxie maniere. ⁴Hicü 'üca cuauniyari niuti'enirümeaitüni Cacaüyari teüterimama vanenevierisie mieme, niuqui tuayame 'etucacu Cacaüyari hüxie. ⁵Hicü niuqui tuayame 'enuhanaca pusi, 'itahüniyaca tai mürayutimavatüre mieme, neihüani cuiepa. PecutüRARÜcaci putayuanecai pucumerücaci cuie putayua.

Cuxinetate

⁶Hicü niuqui tuayamete 'atahutatü, 'atahuta cuxinetayari mema'ücai meniuyucuha'aritäni memitihüsienicü.

⁷Hicü mexüacame nitahüsieni yucuxineta. Te taimatü xuriya nütü neucaxüriyani cuiepa. Cuie 'esivatücacu xei terisi niutataiyarieni cüyexi 'esivatücacu xei terisi meta, 'üxa müsisiüravi naitü niutataiyarieni.

⁸Hicü hutarieca mieme niuqui tuayame nitahüsieni yucuxineta. Yemuripaü tiyuxexeyatü 'enetü fatü neucahüiyani haramarasie. Haramara 'esivatücacu xei terisi xuriya nayani. ⁹Haramarasie memüye'üva 'esivatücacu xei terisi meniucuini. Naviyasixi meniutatümaiarieni 'esivatücacu xei terisi.

¹⁰Hicü hairieca mieme niuqui tuayame nitahüsieni yucuxineta. Taheima 'acaneca cuiepa niucaveni xurave 'enetü cüxemepaü tatü. Hatuxame haixa mücunenieresie 'esivatücacu xei terisisie niucaveni. ¹¹Xurave Masivi catinitevacaitüni. Ha 'esivatücacu xei terisi hasivitü nayani. Yümüretü teüteri meniucuini ha masiürixücü.

¹²Hicü naurieca mieme niuqui tuayame nitahüsieni yucuxineta. Tau puveiya 'esivatücacu xei terisi, meseri yaxecüa, xuravesixi yaxecüa. Niucuyüre, tucari mücahecüacacü 'esivatücacu xei terisi, tücarita yaxecüa.

¹³Hicü neneutaniere. Niuqui tuayame neniuenieni muyuavi hixüapa 'aviximeme, carima müpaü 'utaineme, Xüa 'ui, xüa 'ui, xüa 'ui que me'itüarieni cuiepa memütama quepaucua hipatü cuxineta mütihüsiერიeni haicatü, quepaucua niuqui tuayamete memitihüsieni.

9

¹Hicü 'auxüvirieca mieme niuqui tuayame nitahüsieni yucuxineta. Xurave neniuxeiya taheima mieme cuiepa 'ucavecu. Müvatixavasie mieme yaviyari caniucueitüarieni cümana müreyepienicü meucatevasie.

²Hicü tineuyepieni müvatixavasie. Hicü meucatevasie cuauni nivatineicani teca 'amüpa cuauniyaripaü 'anetü. Tau cahecüacacu pucuyürixü, ca'anuyehécüatü patüa cuauni müvatineicacacü müvatixavasie. ³Hicü cuaunisata mehatinexüca, cuiepa menivacüne 'usicari. TÜRÜcariya mecaniupitüarieni yaxecüa terücaxi cuiepa miemete que memütetürücavi. ⁴Müpaü meteniutahüavarieni, 'asimemüca'iyurienicü cuiepa mieme 'üxa, naime müsisiüravi naime cüye,

masi 'axa memüvayurienicü teüteri Cacaüyari seyuya memücahexeiyaya yucanata. ⁵Müpaü meteniupitüarieni, memücavacuinicü, masi memüva'uximatüacacü 'auxüme meseri. Que memüteva'uximatüacai, yaxecüa mecaniyüacaitüni cumu quepaucua tevi terüca miqüei. ⁶Mücü tucarisie teüteri mepeucuicuni peru mepüyatatexieni memücuinicü.

Mepüyuvautüveni memücuinicü, peru müiya püyuta'una, vahesie pumaveni.

⁷ 'Usicari que memüteyuxexeyacai, cavayasixi memücuha'arisie cuyacü mecani'aneneçaitüni. Yumu'usie huru mumayaripaü 'aneneme menanutimanacaitüni. Yühüxie teüteri que memüte'aye'anene müpaü mepaye'aneneçai müme. ⁸ 'Ucari vahepaü mepüte'ucüpacai. Vatame mayesi vatamepaü pü'aneneçai. ⁹ Tepüapaü 'aneneme mepanacatütücatei yutavisie. Yu'anacü meputixuvarüçacai, cuyaxi vacaxetatepaü que mütiyuuatüca cavayasixi mehehapacacu cuyacü meheutanausaxüaximetü. ¹⁰ Vacuaxi terüçaxi vacuaxipaü cani'aneneçaitüni 'anuyemümüsütü. Yucuaxicü mecanitürüçavicaütüni, 'auxüme meseri 'axa memüvayurienicü teüteri. ¹¹ Que mü'ane mütiva'aitüvacai niuqui tuayame canihücütüçaitüni mana müre'aitacai meucatevasie. Hepürayusixi vaniuquicü 'Avaruni catinitevacaitüni, Cüriyecusixi vaniuquicü Tiyuca'uname titevatü.

¹² Naye'aniri, xüa 'ui matüari que mutayü. 'Arique cuxi canaye'amücü hutaçüa xüa 'ui que mutayü.

¹³ Hicü 'ataxevirieca mieme niuqui tuayame nitahüsieni yucuxineta. Haqueva meve mürayutimavatüre nauca 'avayari mexeiya hurucü müveviyatüca Cacaüyari hüxie muve, 'ava hixüapa 'utaniucame xeime neni'enieni. ¹⁴ Müpaü tinitahüave 'ataxevirieca mieme niuqui tuayame cuxineta macueçai, Niuqui tuayamete quenivarutixüna yunaucame, müme hatuxame 'amüpasie 'Eupürate mütitevasie memanutaxüriya. ¹⁵ Hicü meniutixünarieni yunaucatü niuqui tuayamete memücuha'arisieçai mücü hurayari mücü tucari mücü meseri mücü viyari mecuevietü, memüvacuinicü teüteri 'esivatüçacu xei terisi. ¹⁶ Vacuyaxima cavayasixi vahesie memateçai huta sienituyari miriyari miriyari mecaniyupaümecaitüni. 'Inüari nenetimani.

¹⁷ Hicü heinüsitapaü nepütünierixü, 'ipaü me'aneneme neni-varuxeiya cavayasixi, müme vahesie memateçai meta. Yutavisie menenacatütüçaitüni tepüa mayetaimayütüçatei mayecuauniyatüçatei mayetataxavi 'asupürepäü. Cavayasixi vamu'u mayesi vamu'upaü cani'aneneçaitüni. Vateta nivayeneicacaitüni tai cuauni 'asupüre. ¹⁸ Haica cuiniyayaricü meniucuini teüteri 'esivatüçacu xei terisi, taicü cuaunicü 'asupürecü vateta müvayeneicacaicü. ¹⁹ Cavayasixi yütürüçariya mecanexeyacaitüni yuteta yucuaxisie. Vacuaxi cuterixi vahepaü cani'aneneçaitüni 'anutimu'utüçaitü. Mücücü 'axa mepüvayurieçai.

²⁰ Hipatü teüteri mepüca'ucui'ivaxü mevacuicacu. Müme mepücatehayevacai mete'ayexeyatü tita yumamacü memütevevie. Mepücatehayevacai nenevieri mevapitüatü cacaüyariçi 'axa memü'anene, huru pürata vürunise tete çüye cacaüyariçiyari sepa memücaheuneniere memücaheu'enana memücaheucünivave. ²¹ Mepücatehayevacai que memüteyumemivacai que memüteyuquevayacai que memütevacumaüvacai müme memüçava'üitamatüçai memüçavacünamatüçai, que memütenavayacai.

10

Niuqui tuayame xapa mahurieçai

¹ Hicü xeime niuqui tuayame neniuxeiya türücaüyeme taheima 'acameçame, haivitüri 'anacatüçüme, cuvivi 'anamacame yumu'usie.

Taupäü nayexavatücaitüni yühüxie, 'ücateya tai 'iquisaraüyaripaü pütüyuxexeyacai. ² Yumamasie xapa nahuriecäitüni 'esiyeume verime. Yuserieta niutaqueni haramarasie, yu'utata cuiepa. ³ Hicü carima niutaniuni maye que mütiuhiva. 'Utaniucu, 'atahuta türanariyari niuyuani. ⁴ Quepaucua muyua 'atahuta türanariyari ne nepütiti'utüaniquercai. Xeime neniuenieni taheima müpäü haineme, Seyücü queneunama tita pemütü'eni müretüranaxü 'atahuta türanariyari, yapepücaraca'utüani. ⁵ Hicü mücü niuqui tuayame nemuxei haramarasie cuiepa 'uveme, yuserieta neutimeni muyuavisiepaütü. ⁶ Niuyuhürütüani 'ieniecacu que mü'ane yuheyemecü mayeniere, que mü'ane mitivevi muyuavi tita muyuavisie mütiuxave cuie tita cuiepa mütiuxave haramara tita haramarasie mütiuxave naimie mütiutivevi. Müpäü niutayüni, 'Ari hicürixüa neutipareri, ⁷ masi quepaucua 'atahutarieca mieme niuqui tuayame mütanüni, quepaucua mitahüsieni yucuxineta, 'ana tita Cacaüyari mütiuti'avietaxü canaye'amücü canüüre, que müti vacuxaxatüvacai texaxatamete hesiena mieme memüte'uximayacai.

⁸ Hicü que mü'ane nemu'eni taheima 'utaniucame, mücü tavari pünesi'utahüavixü müpäü 'utaitü, 'Uma quenemie, quenahuri 'iya xapa 'esimüyeva muveri niuqui tuayame mehurie haramarasie cuiepa 'uветü. ⁹ Hicü neneyani niuqui tuayamesüa müpäü neticühüavetü munesihurütüanicü xapa 'esimüyeva. 'Iya müpäü netinicühüaveni, Quenanuhurisü queneutacua'i. 'Ayuriepa pasiüre, peru 'ateta xietepäü pacacare. ¹⁰ Hicü xapa 'esimüyeva ne'anuhurieca niuqui tuayame mehuriecai, nenitacuani. Neteta xietepäü pacacarixü. Quepaucua nemitacuai, neyuriepa hasivitü nayani. ¹¹ 'Iya müpäü pünetiutahüavixü, Neuyevaca 'ecü tavari Cacaüyarisie mieme pemüticuxatanicü yumüireme nuivarite vahepaüsita naisarie cuiepa miemete vahepaüsita müireme niuquicü memütiniuca vahepaüsita yumüireme te'aitamete vahepaüsita.

11

Tehecüatamete yuhutatü

¹ Mericüsü haca necaniucueitüarieni ti'inünütamepäü 'aneme. Müpäü netiniutahüavarieni, Quenanucuquexi, Cacaüyari tuquieya queneuti'inüata mürayutimavatüre meta, mümeta memüyunenevietüve tuquipa quenivaruti'inüata. ² Tuqui tacua queneuhayeva xeicüa. Pepüca'iti'inüata, mana memupitüariecü nuivarite hipatü. Müme meniquesicuni Cacaüyari quiecariena huta teviyari heimana huta meseri. ³ Neri yuhutame necanivarexeiyani tehecüatamete. Müme nepüvatiyasani que memüte'unenierixü müpäü memütécuxatanicü xei miriyari heimana huta sienituyari heimana haica teviyari tucari, maixa me'anacatütücaitü hiverica hepaüsita.

⁴ Huriva cüyeyari hutatü, cüxeme hutatü cuie cusiyari hüxie müti'u, 'ime mecanihümetüni. ⁵ Xüca xevitü 'axa vayuriemücüni, tai püvayeneica vateta, püvatixüsütüani müme memüvaraye'unie. Müpäü catinimieriemücü que mü'ane 'axa müvayuriemücü. ⁶ Müme heiserie mecanexeyani memeitinanicü muyuavi mücacaviyecü mexi metecuxata. Heiserie mecanexeyanita ha hepaüsita, xuriya memayeitüanicü, memüvativanicü cuiepa memütama naimie cuiniyacü sepa quepaümexa mütivanaque. ⁷ Quepaucua meminüni müpäü metehécüatätü, yeutanaca meucat-evasie matine vara'ivamütü püyumieneni. Vara'ivame nivacuimücü.

⁸ Vacaxarite quiecarí hixüapa pütiheni quiecarí 'amacuyevásie. 'Iyari que mütimate 'inüaricü, Suruma catinacutévaca, 'Equipitu meta racuteva mücü quiecarí. Mana Tati'aitüvame curuxisie caniumierieni. ⁹ Hipatü naisarie cuiepa miemete, nuivarite vahesüa miemete müireme ni-uquitecü memutiniuca vahesüa miemete yumüireme teüteriyari vahesüa miemete yunaitü menixeiyacuni vacaxari haica tucari heimana merie tuca. Mepücavataunieni memücateuquiyanicü vacaxari teuquiyapa. ¹⁰ Cuiepa memütama mepüyutemamavieca mevaxeyatü, temavierica mecanexeyacacuni, 'imiquieri mepüyutanü'airiexüani, texaxatamete yuhutatü memüva'uximatüacaicü cuiepa memütama. ¹¹ Hicü haica tucari heimana merie tuca 'anucayacu 'iyari nieritüvame nivaruviya Cacaüyari heiyenü'acu. Yü'ücatecü menanucu'uni, müme memüvaruxei cuini mieme meniütimamani. ¹² Hicü xeime meniu'enieni taheima 'utaniucame müpaü mütivarutahüavixü, 'Uva xequenanicüni. Muyuavisie menanicüne haivitürisata, müme memüvaraye'uniecai mevaxeyacacu. ¹³ 'Anari cuie carima niutayuaní. Quiecarí tapa xeicüa nacaxürieni tamamata taparisie mieme xei tapari. 'Atahuta miriyari meyupaümetü teüteri meniucui'iva cuie 'utayuacu. Hipatü meneumamacaitüni, 'aixüa metenicuxatacaitüni Cacaüyari taheima macave hepaüsita.

¹⁴ Naye'ani xüa 'ui hutarieca que mutayü. Cuitüva canaye'amücü hairieca xüa 'ui que mutayü.

Cuxineta 'atahutarieca mieme

¹⁵ Hicü 'atahutarieca mieme niuqui tuayame nitahüsieni yucuxineta. Hicü carima menetiniucacaitüni muyuavisie müpaü me'utiyuatü, Hicüsüari Tati'aitüvamatü hesüana mieme Cürisimatü, müme cuiepa mete'aitatü mecanacüne. Catini'aitacamücü yuheyemecü. ¹⁶ Hicü 'uquiravesixi xei teviyari heimana yunaucatü Cacaüyari hüxie mematecai 'uvenitesie, müme meniutihüxima'uni. Nenevieri mecanipitüani Cacaüyari ¹⁷ müpaü me'utiyuatü, Pamüpariyusi tepümasipitüa 'Ecü Ti'aitame Cacaüyari Naimecü pemütürücaüye 'acu, Que mü'ane 'amuyeicacai Que mü'ane 'amuyeica, Que mü'ane 'umamie 'Ecü pecanihücütüni, Penisutüani 'Acümana peyüanetü Cuini mieme que pemütitürücaüye.

Penisutüani

Peti'aitatü.

¹⁸ Nuivarite meniha'acaitüni,

Peru 'ahaxüa canaye'ani,

Tucari raye'a

Pemüvatahüavecü müquite,

Va'ivarica pemüvaminicü

'Ahesüa miemete te'uximayatamete,

Texaxatamete,

Cacaüyari teüterimama,

Müme memümateheuyehüviri

Que mü'ane pemühücü,

Türi 'uquiravesixi yunaitü.

Naye'ani meta

'Ecü pemüvaseviximanicü

Müme cuie memüseviximacai.

¹⁹ Mericüsü Cacaüyari tuquieya caneuyepiere muyuavisie. Cacunı türatuya mü'inüariyari canımasiücücäitüni tuquıta yecäitü. Nıvayemerücäcäitüni neyeyuanecäitüni neyetürarücäcäitüni cuie niutayüani te'enenetü niucaxürieni.

12

'Uca cumatü

¹ Mericüsü 'inüari masiücütü nayani muyuavisie marivetü. 'Uca mana nanierecäitüni tau 'anacätütü meserisie 'avetü, yumu'usie muma 'anamatü tamamata heimana huta xuravesixi mumayari ² nunusi 'ayetütü. Niutahıvacäitüni 'icucüinecacu cui tinıvenıque. ³ Xevitüta masiücütü nayani muyuavisie 'inüaritütü, cu 'epatü heuxuretü 'atahuta mu'uyari hexeyiatü, tamamata 'avayari hexeyiatü, yumu'utesie 'atahuta mumayari 'anamanatü. ⁴ Yucuaxicü nıvaranacahapani xuravesixi muyuavisie 'esivatücacu xei teresi, nivareucaxürieni cuiepa. Cu 'amüpa 'uca mütınıverümecai hüxie niuhuni 'icüaimütü nu'aya quepaucua mütınıvenıquecai. ⁵ Hicü 'uquitüme niutinıveni, que mü'ane yunaime nuıvarite tıva'aitüvame mayani, que mü'ane tepüa 'isüyari mütıcueni. Nu'aya panutıvıtüquie Cacaüyarisüa 'uvenıeya macavesıepäitü. ⁶ Hicü 'uca niuyuta'una macumavesıepai, haque Cacaüyari meıcuha'arıtüiri mana me'üviyarienicü xei miriyari heimana huta sienıtuyari heimana haıca teviyari tucari.

⁷ 'Ana cuya niutaveni muyuavisie. Miyeri, niuqui tuayametemama yunaitü menısütüani cumatü meyucıitüvetü. Cu niyumıenecäitüni, niuqui tuayametemama hepäüna, ⁸ peru mepüyutatexi, huyeri pumavecai memütenaquenicü muyuavisie. ⁹ Hicü mücü cu 'amüpa, mücü cu matüarıpai mümieme Cauyumarie mütıteva Satanaxi mütıteva, que mü'ane mütıva'ırüviya yunaime cuiepa memütama, mücü cananuyehüiyani mana. Cuıepapai neucahüiyani, niuqui tuayametemama 'utümana meneucaxürıyani mana.

¹⁰ Hicü xeime neniuenieni müpaü mutayü carıma, Hicürıxüa canaye'ani, canımasiücünü tacacaüyari que mütıyuvıcueısıtüva que mütıtürücaüye que mütı'aita. Canımasiücünü Cürısıtu heıserie que mürexeıya hesüana mıemetütü. Que mü'ane müvaxaneta ta'ıvamarıxi, mücü cananuyehüiyani, que mü'ane tacacaüyari hüxie müvaxanetacai tucarıcü tucarıcü. ¹¹ Mümeri mene'ıva Muxa xurıyayacı, memütıcuxatacaıcü meyuhecüatatü, yutucarı memücayuceriıcaıcü sepa memucıı'ıvaxü. ¹² 'Ayumieme quene'atemavıeca muyuavi 'acu, xeme muyuavisie xemeteıe xequeneyutemamavıeca. Xüa 'ui cuiepa xemütama haramarasie xemütama. Cauyumarie neucahüiyani xehesüa cui ha'atü müpaü timaitü, yapaümexa xeiçüa püyüveni.

¹³ Mericüsü quepaucua cu müpaü müretıma cuıepapai macahüıya, nıveıyacäitüni mücü 'uca 'uqui mutınıvexü. ¹⁴ Hicü 'uca canıupıtüarıeni ma'anatücanıcü verıca 'amünenapaü, macumavesıepai manuvıenicü yuhuyarıpa, haque müca'ıxeıyacü cu, haque müremıquıeca xei vıyari,

'ariqueta huta viyari, 'ariqueta merie viyari. ¹⁵ Hicü cu hatuxam-epaü pame ha nanatihayani 'uca 'utüma 'enuhausitüanique. ¹⁶ Peru cuie nipareveicaitüni 'uca. Nivatixavare, muva neucayeurieni hatuxame cu menatihayaxü yuteta. ¹⁷ Hicü cu niuyeha'ani 'uca hepaüsita. Neyani müyumiencü, hipame hesiena memüyenunuiva varaye'uietü, müme yamemütecahu Cacaüyari que müti'aita, memüyuhecüata Qesusisüa memiemetetütü, müme varaye'uietü.

13

Yeutari yuhutatü

¹ Mericüsü mana ne'utaqueca xiücaripa haramara tesita, yeutanaca neniuxeiya haramarasie 'anatiyeiximeme. Tamamata 'avayari nexeyiacaitüni, 'atahuta mu'uyari meta, 'avateyasie tamamata muma-yari nanamanacaitüni. Mu'uteyasie püra'utücatei que mütiyuseviximacai 'axa titevatü. ² Mücü yeutanaca nemuxei tüvepaü catiniyuxexeyiacaitüni, husepaü re'ücatü, mayepaü retenitü. Hicü cu 'amüpa nipitüani yütürücariya, heiserie nipitüanita müti'aitanicü 'uvenisie 'acaitü haque cu müre'aitacai, heiserie vaüca nipitüanita. ³ Mu'uya xevitü mumieriepaü pütiyuxexeyiacai, peru que mütiucuinixü nanayehüiyani sepa mümüximecai. Yunaitü cuiepa memütama meni'iyarixieacaitüni me'ixeyiatü yeutanaca, hesiena mepüteviyacuai. ⁴ Nenevieri menipitüani cu, mücü heiserie mipitüacü yeutanaca. Yeutanacata nenevieri menipitüani müpaü me'utiyaütü, Quepaicü mücü yeutanacapaü pü'ane, quepaicü püyüve hamatüana müyumienei.

⁵ Hicü niuqui niupitüarieni vaüca müticuxatanicü, miseviximanicü Cacaüyari 'axa 'utaitü hepaüsitana. Heiserie canipitüarienita huta teviyari heimana huta meseri müpaü mütiyuriencü. ⁶ Hicü nisutüani 'axa 'utaitü Cacaüyari hepaüsita, 'iseviximatü que mü'ane mühücü, 'iseviximatü tuquieyata, mümeta muyuavisie memütitei vaseviximatü nisutüani. ⁷ Hicü müpaü tiniupitüarieni müyumiencü Cacaüyari teüterimama müvaraye'uniecacü, müvara'ivanicü. Heiserie pupitüarie yunaime nuivarite vahepaüsita, naime cuiepa quiecatari vahepaüsita, naime niuquicü memutiniuca vahepaüsita, yunaime teüterixi vahepaüsita. ⁸ Yunaitü cuiepa memütama nenevieri menipitüacaitüni, müme xEICÜa cuie munetüariapai memacayasarie Muxa mumierie xapayasia quename tucari mehexeiya manuyünesie, müme xEICÜa nenevieri mepüca'ipitüacai.

⁹ Xaütü netü mu'enaxü.

¹⁰ Que mü'ane teüteri teva müvarahapa

Vaviyatü,

Mücü nanuhaniemücü tevapai.

Que mü'ane 'ixiparacü mütiyumemiva,

Mücüta 'ixiparacü

Canimieriemücü vaüriyarica.

Müpaü metemaitü Cacaüyari teüterimama mepüte'uca'enivani yuri mete'erietü.

¹¹ Mericüsü 'ana xeime necaniuxeiya yeutanaca cuieta matine. Cana'avatücateitüni muxapaü. Cupaü tiniuxaxatacaitüni. ¹² Yeutanaca matüari müyüanecai heiserie que mürexeiyacai, 'icü naimecü yaxEICÜa catiniyurienei hüxiena 'uветü. Nicuyuitüani cuie, müme cuiepa

memütamata nivarucuyuitüani nenevieri memipitüanicü mücü yeutanaca matüari müyüanecai, que mü'ane manayehüiya müximetü quepaucua mütiucuinixü. ¹³ 'Inüari püvevie mamarivaveme, tai 'aitüatü taheima macanenicü cuiepa teüteri me'ixeyacacu. ¹⁴ Cuiepa memütama tiniva'irüviyani müireme 'inüari pitüarietü, yamütiyurienenicü yeutanaca hüxie 'uветü. Müpaü tinivaruta'aitüani cuiepa memütama 'üquisica memütavevienicü yeutanacapaü tiyuxexeyame, que mü'ane manutanierixü sepa 'ixiparacü mütiucuinixü, mücüpaü 'aneme. ¹⁵ Hicü müpaü catiniupitüarieni 'iyari mipitüanicü yeutanaca 'üquisicayari, mücü müticuxatanicü yeutanacapaü tiyuxexeyatü, müpaü müti'aitanicü memücüi'ivacü queyupaümetü nenevieri memüca'ipitüa yeutanaca 'üquisicayari. ¹⁶ Hicü müpaü tinivaruta'aitüani türi 'uquiravesixi yunaime, memeuca'u memümamave, müme memüyünü'a müme vaüriyarica memüte'uximaya yunaime, yumamasie yuserieta memü'inüaritüarienicü yucanata. ¹⁷ Tevi pücaýüve tixaütü mütinanenicü mütituanicü me xüca ca'inüaritüarieveni, ra'utü que mütiteva yeutanaca, que müti'inüasie terüvaricaya 'inüariyari nusu. ¹⁸ 'Icücü yapüretimani, que mü'ane 'aixüa müremu'u que'iti'inüata yeutanaca 'inüasicaya. Tevi müpaü catini'inüasieca que mütiteva. 'Inüasicaya 'ataxeime sienituyari heimana haica teviyari heimana 'ataxevi canipaümeni.

14

Mümüiremete vanüavari

¹ Mericüsü 'ana neneutaniere. Camüsü mücü Muxa Nunusi mana navecaitüni yemurisie Siyuni mütitevasie. Hamatüana mana meniti'ucaitüni xei sienituyari miriyari heimana huta teviyari miriyari heimana nauca miriyari meyupaümetü, yucanata mete'a'utücaitü mücü que mütiteva, 'uquiyarieyata que mütiteva. ² Yuariya neniü'enieni muyuavisie haineme, ha 'amüpapaü ti'eniüriücüme, türanari mütürücaüyepaü ti'eniüriücüme. Yuariya nemu'eni, canarivivamete vacuicari canihücütücaitüni. ³ Cuicari mühecua menicücaitüni mana meti'utü 'uveni hüxie, yunaucatü memayeneniere vahüxie, 'uquiravesixi vahüxie. Xevitü pücaýüvecai meitimanicü mücü cuicari, müme xei sienituyari miriyari heimana huta teviyari miriyari heimana nauca miriyari memüyupaümecai xeicüa mepimaicai, queyupaümetü memutixünarie me'utinanaiyaca cuiepa memütama vasata. ⁴ Müme mecanihümetüni memücaýusevixima 'ucaravesixi mevaveiyatü, mepücaxuriquitüca. Müme mecanihümetüni memeveiya mücü Muxa que mütimie. Teüteri vasata meputinanaiya memütixünarienicü, Cacaýyari nivesicaya Muxa nivesicaya memacüneccü. ⁵ Vateta 'itarica pumave, vahesie pücarahüiva.

Niuqui tuayamete haica niuquiyari memü'atüa

⁶ Hicü xeime neniuxeiya niuqui tuayame muyuavi hixüapa haviecame. Niuqui 'aixüa manuyüne yuheyemecü mücuxaxasiva nexeyacaitüni yamütivataxatüanicü cuiepa memütama, yunaime teüterixi yunaime nuivarite naime niuquicü memutiniuca naime cuiepa quiecatari. ⁷ Müpaü nainecaitüni carima, Xequeteneuyehüvirieca Cacaýyari, ve'eme xequene'erieca. Tucari canaye'ani müvatahüavecü 'isücametütü. Nenevieri xequenepitüaca que mü'ane mitivevi muyuavi cuie haramara haixate.

⁸ Hutariecata niuqui tuayame 'utümana niemiecaitüni müpaü 'utaitü, Quiecarari mümarive niuca'unarieniri Vaviruniya quiecariyari. Yaxeicüa 'ucapaü yuvinu que müti'itüa memü'axenicü memicumauvanicü, mana quiecatari meniva'itüacaitüni yunaime nuivarite memühecarienicü. Hicürixüa vaquiecarari niuca'unarieni.

⁹ Hairiecata niuqui tuayame va'utüma niemiecaitüni ya'utaitü carima, Que mü'ane nenevieri mipitüa yeutanaca, que mü'ane nenevieri mipitüa 'üquisica hepaüna mütiyuxexeyia, que mü'ane mitanaqui'erie seyuya yucanata yumamasie, ¹⁰ mücü nenu'iemücü Cacaüyari vinuya mucatuariva tecüxitana canütüarievetü, yapüretimani que mütiha'a Cacaüyari quepaucua mücü mihecani. Cani'uximatüariemücü taicü 'asupürecü Cacaüyari niuqui tuayametemama vahüxie Muxa hüxie. ¹¹ Yamete'uximatüariecacu cuauniyari yuheyemecü petineicani. 'Uxipiya mepücahexeyiani tucaricü tücaricü queyupaümetü nenevieri memipitüa yeutanaca, müme nenevieri memipitüa 'üquisica hepaüna mütiyuxexeyia, memitanaqui'erie seyuya que müti'teva ra'ucacu vahesie. ¹² Müpaü metemaitü mepüte'uca'enivani Cacaüyari teüterimama, müme yamemütecahu Cacaüyari que müti'aita yuri memüte'erie Qesusisise.

¹³ Hicü xeime neniü'enieni müpaü hetaineme taheima, Müpaü quetineu'utüa, 'Aixüa mecani'itüariecacuni müme Ti'aitamesie meteviyatü memücuini hicü 'uxa'atüni varie. Hü, naineni 'Iyari, meni'uxipiecacuni que memüte'u'uximayacai. Tita memüte'uyuri pümasiücünü sepa haque meme'uva.

Cuiepa que mütiucaxirie

¹⁴ Hicü neneutaniere. Camüsü haivitüri mütuxa 'acananieriecaitüni. Haivitüri heima nacateitüni que mü'ane Yuri Tevipaü mütiyuxexeyiacai, yumu'usie huru mumayari 'anamatü, yumamasie huxa mataxicaunicai 'acuetü. ¹⁵ Hicü xevitü niuqui tuayame tuqita 'ayeneca nitahivieni que mü'ane haivitüri heima macatei, müpaü 'utaitü carima, 'Ahuxacü queneucaxica. Tucari naye'ani xirica, türicu müsese'icü cuiepa. ¹⁶ Hicü haivitüri heima 'acaitü yuhuxacü cuiepa necuxini. Cuiepa nacuxirieni naitü.

¹⁷ Hicü xevitü niuqui tuayame nivayeneni tuqita muyuavisie. Mücüta huxa mataxicaunicai nacuecaitüni. ¹⁸ Xevitüüxa mürayutimavatüresie neyeyani niuqui tuayame heiserie mexeyiacai tai hepaüsita. Carima nitahivieni que mü'ane huxa mataxicaunicai macuecai ya'utaitü, 'Ahuxa mataxicaunicai queneucuxeüri caxie tacariyari cuiepa. 'Ari caxie caniuticuacuaxeniri. ¹⁹ Hicü mücü niuqui tuayame yuhuxacü nicuxeürieni caxie cuiepa. Caxie pünameta 'amüyevata neicaxürieni, 'inüari mayanicü Cacaüyari que mütiha'a. ²⁰ Hicü caxie pünameta mieme niutiqesinarieni quiecarari tesie. Xuriya nivayeneicacaitüni caxie pünameta, cavayasixi vapirenupaü suitü, haica sienituyari heimana xei teviyari quirumetüruyari 'acuyecacu.

15

'Atahuta cuiniyayari 'atahutatü memi'atüa niuqui tuayamete

¹ Mericüsü xeime 'inüari neniuxeiya muyuavisie mariveme tiyühüxiyatüvame. Niuqui tuayamete nenivaruxeiya 'atahutame 'atahuta cuiniyayari memexeiyacai 'imatürieca miemete.

² Hicü haramarapaü 'aneme nepuxei xicürüpaü tiyuxexeyame tai nücame. Mümeta nepüvaruxei meme'ivaxü yeutanaca, meme'ivaxü üquisica hepaüna mütiyuxexeyacai, meme'ivaxü seyuya 'inüasicaya cümana mü'inüasie que mü'ane mühücü. Xicürü haramarayari tesita meniti'ucaitüni harupa me'u'ütü Cacaüyari menüavatü. ³ Muisexi Cacaüyarisie mieme ti'uximayatü que mütinüavacai, Muxa que mütinüava, müpaü meteniucuicacaitüni müpaü me'utiyuatü,

Que pemütiyuriene

Pepümarive

Pepüti'ahüxisiyatüvame

Ti'aitame Cacaüyari

Nai pemüti'aita.

Heiseriemecü yapeticamietü

Yuri pehaitü 'apepuyeica,

Nuivarite tiva'aitüvame.

⁴ Yunaitü mepümateheuyehüvirieca Ti'aitame,

Visi mepümatexatani

Que mü'ane pemühücü.

'Ecü 'axaütame pepüpasie,

Yunaitü nuivarite meni'axüacuni,

Meniyuneneviecacuni

'Ahüxie meti'utü

Mümasiücücü

Tita pemütiyuriene

Heiseriemecü yapeticamietü.

⁵ Mericüsü 'ana neneutaniere. Haque masi yemecü mepasie tuquita muyuavisie, haque Cacaüyari mehecüasie, mana tineuyepiyani.

⁶ Tuquita menayenexüani niuqui tuayamete 'atahutatü memi'atüa 'atahuta cuiniyayari. Rinu 'ixuriquiyari mü'itiyacai müxavatücai mepanacatütücatei, yutavisie huru hüiyameyaricü mepühüatücatei.

⁷ Hicü yunaucatü memayeneniene, xevitü mücü nivaruhanitüani niuqui tuayamete huru xacüyari 'atahutame haxüa hüpüneme, Cacaüyari yuheyemecü mayeyuri que mütiha'a 'inüariyari. ⁸ Hicü tuquita cüsi niutahüne, Cacaüyari que mütimarive que mütitürücaüye 'inüariyari puyü cüsiyari. Xevitü pücaüvecai tuquita meutahanicü mexi catiparivecai 'atahuta cuiniyayari, 'atahutatü niuqui tuayamete memi'atüa.

16

Haxüa que memüte'upitüarie xacürüte müpaü tihüpüneme

¹ Mericüsü xeime neniuenieni carima 'utaniucame tuquita müpaü tivacühüaveme niuqui tuayamete 'atahutame, Mana xequenehu, cuiepa xequeneucatuaxüa 'atahuta xacüyari Cacaüyari haxüaya mühüpüne.

² Hicü mexüacame neyani. Neicatuani yuxacü cuiepa. Hicü teüteri memüte'a'utücatei yeutanaca seyuyacü nenevieri memipitüacai 'üquisica yeutanacapaü mütiyuxexeyacai, müme cuini mieme 'axa 'anemecü meniüti'esata.

³ Hicü 'ütümana mieme neicatuani yuxacü haramarasie. Xuriya nayani müqui xuriyayapaü 'anetü. Yunaitü memayenenienecai meniucüni haramarasie memü'uvacai.

⁴ Hicü hairieca mieme neicatuani yuxacü hatuxametesie haixatesie. Mücüta xuriya nayani. ⁵ Hicü mücü niuqui

tuayame hacü mühürütüariëcai neniuenieni müpaü 'utaineme, 'Ecü 'apemuyeicacai 'apemuyeica pemüpasie, heiseriemecü pepütüuyurie müya pemütivamari'itüacü. ⁶ Ateüterima vaxuriya niucamete vaxuriya memütiyurixücü, 'ecüta xuriya pepüvaru'itüa. Müpaü pütüunaquixü vahesie. ⁷ Xeimeta neniuenieni mürayutimavatüresie müpaü 'utaineme, Hü, Ti'aitame Cacaüyari nai pemüti'aita, yuri pehaitü heiseriemecü yapeticamietü pepüti'amari'itüva.

⁸ Hicü naurieca mieme neicatuani yuxacü tausie. Tau müpaü catiniupitüarieni müvativarücanicü teüteri taicü. ⁹ Teüteri menitivariqueacaitüni cuini mieme, peru meniseviximacaitüni que mü'ane Cacaüyari mühücü, 'axa me'utiyaütü hepaüsitana heiserie mexeyacacü müpaü mütvacuiniyatüanicü. Mepücatehayevacai que memüteyuriecai, mepücayuvaüriyacai ve'eme memü'eriecacü.

¹⁰ Hicü 'auxüvirieca mieme neicatuani yuxacü yeutanaca 'uvenieyasie haque müre'aita. Naisarie müra'aitacai nacuyüre. Teüterimama yuneni menicuquevecaitüni müvarucucüinecacü 'ana. ¹¹ Cacaüyari muyuavisie macave mecaniseviximacaitüni 'axa me'utiyaütü hepaüsitana, mücü müvarucüitücateicü memeu'esatücateicü. Peru mepücatehayevacai que memüteyuriecai.

¹² Hicü 'ataxevirieca mieme neicatuani yuxacü hatuxame 'amüpasie 'Eupürate müttitevasie. Ha mana niucavani macuha'arisienicü te'aitamete vahuye tau manatineicasie miemete.

¹³ Hicü necanivaruxeiya cacaüyarixi yuhaicame memüca'itiyatücatei, temusi vahepaü me'aneneme, cu teta yeutanaca teta tixaxatame müti'itavacai teta me'ayenexüacu. ¹⁴ Müme cacaüyarixi 'axa memü'anene va'iyarite mecanihümetüni. Marivemecü metenyuriecaitüni, meneutayeixüani yunaimë cuiepa memütama teva'aitüvamete vahesüa, memüvacuxeürienicü cuyacü, mücü tucari mümarive 'aye'ayu que maine Cacaüyari nai ti'aitame. ¹⁵ Mücü müpaü paine, Neuxei, tinavayame mü'axepaü nepunuani. 'Aixüa pü'itüarieni que mü'ane müyühütüa, que mü'ane müha'arisie yu'ixuriqui mücavaune capa mavetü 'uyeicanicü 'uxa'a varie me'ixeyacacu que mütiyuteviya. ¹⁶ Mericüsü teüteri menivarucuxeürieni haque 'Arümaquetuni mütiyeteve Hepürayusixi teüteriyari vaniuquicü.

¹⁷ Hicü 'atahutarieca mieme neicatuani yuxacü 'ecapa. Hicü muyuavisie niuqui nivayeyani tuqita 'uveni manuvesie carima 'utaitü, Canaye'aniri. ¹⁸ Caniucumerücacaitüni necuyuanecaitüni necutürarücacaitüni. Cuie carima niutayuani, que mücatitayavecai quepaucua tevi cuiepa 'ucaitü matüa hicüque, cuini mieme tiutayuütü nayani. ¹⁹ Hicü quiecarari 'amacuyeva haicacüa niutitare. Hipame nuivarite vaquiecarite caniucaxürieni. 'Ana Cacaüyari Vaviruniya quiecarari mümarive quiecatari pücavarutatümayaxü, masi yutecüxita mieme yuvinu nivaru'itüani yuhaxüa. ²⁰ Naitü cuie haramara hixüapa mayema niyupata, yemurite niutimamavere. ²¹ Teüteri vahesie niucaxürieni te nauca haxuyarari rahetütücaitü. Teüteri meniseviximacaitüni Cacaüyari 'axa me'utiyaütü hepaüsitana, te 'acaxüriecu memüte'ucuinixücü cuini mieme.

17

'Uca mümari'itüarieni

¹ Mericüsü 'atahutatü niuqui tuayamete 'atahuta xacüyari memexeyacai, xevitü mücü 'aura canayani. Müpaü canetiniutahüave, Quenaye'a. Nepümasixeisitüani que mütimari'itüarieni mücü 'uca tuminicü müyuvitünüa marivetü, hatuxame 'amüpa tesita 'acaitü. ² Mücü menicumauvacaitüni cuiepa te'aitamete cava'üyatücacu. Vinuyacü cuiepa memütama menitarüvecaitüni, mücü yuvitünüacacu.

³ Hicü 'yari nesi'uviyacu mücü canenevitüni macumavesiepai. 'Uca neniuxeiya yeutanaca meutaüraüyesie 'acaimé. Yeutanaca naisarie hesiena püra'ucal 'axa que mütitevacai yuseviximatü. 'Atahuta mu'uyari tamamata 'avayari canexeyacaitüni. ⁴ 'Uca taüraüyeme xureme panacatücücai. Hurucü tetexi visi müraye'arücü perüracü püquemaritüariécail. Huru tecüxiyari pahanacai yumamasie hüneme. Pü'inüariéyatücai que mütiyuseviximacai que mücati'itiyacai müpaü tiyuvitünüatü. ⁵ Canatana que mütitevacai na'ucaitüni 'üquisica mü'aviecü, Vaviruniya quiecaril 'amacuyeva, 'anuyütü, Cuiepa miemete tuminicü memüyuvitünüa, yunaitü memüyusevixima, 'icü pühücü vavarusil, 'anuyütü. ⁶ Hicü mücü 'uca neniuxeiya tavecame Cacaüyari teüterimama vaxuriya 'anu'ieca, müme memüyuhecüatacail Qesusisüa memiemetetütü vaxuriya 'anu'ieca. Hicü ne'ixeyiatü cuini mieme neni'iyarixiecaitüni. ⁷ Niuqui tuayame müpaü canetiniutahüave, Titayarisü peti'iyarixie. Nepümatihécüatüani 'avie niuqui 'uca hepaüsita yeutanaca metücü 'atahuta mu'uyari tamamata 'avayari mexeiya hepaüsita. ⁸ Mücü yeutanaca pemüxeiya, mücü 'aniuyeicacaitüni, hicü 'apüca'uyeica. Meucatevasie vatineme, püyemie müca'unarienicü. Cuiepa memütama queyupaümetü memüca'acayasarie cuie munetüariépai xapasie tucari memexeyia manuyünesie, müme meni'iyarixiecacuni quepaucua memixeyia mücü yeutanaca 'amuyeicacail, hicü 'amüca'uyeica, mayeneni.

⁹ 'Üquisica 'ipaü canil'aneni meitimanicü que mü'ane 'aixüa müremu'u mütimaive. 'Atahuta mu'uyari, mücü 'atahuta yemuriyari canihücütüni hesiena maça 'uca. ¹⁰ Te'aitamete 'atahutatü mecanihümetüni meta. Yu'auxüvitü menacaxürineniri, xevitü 'apuyeica, xevitüta pücueviya pücanuave cuxil. Quepaucua munuanil, peuyevese 'esiva yamüreuterecü xEICÜa. ¹¹ Mücü yeutanaca 'amuyeicacail 'amüca'uyeica, mücü 'atahairieca mieme canihücütüni müme. 'Atahutatü vahesüa canimiemetüni. Caniyemieni müca'unarienicü.

¹² Tamamata 'avayari pemuxei, mücü tamamata te'aitamete mecanihümetüni. Mete'aitatü mepüca'isutüavave cuxil. Heiserie mecanitanaqu'ericuni xei hurayari memüte'aitanicü yeutanacamätü. ¹³ Müme va'yari caniyuxevinil. Yütürücariya mecaniyetüriecuni yeutanaca vatürücariya mexeianicü, heiserie mexeianicü müme heiserie memexeyiapäü. ¹⁴ Cuya meniveviecuni Muxa me'aye'unietü. Muxa nivara'ivamücü cusiyarite müvacusiyaricü te'aitamete mütiva'aitüvamecü. Müme hamatüana memü'uva meputa'inierie mepanayexeyarie yamepütécahu.

¹⁵ Hicü müpaü netiutahüavixü, Ha pemuxei haque meca 'uca müyuvitünüa, mücü nuivarite mecanihümetüni mümüiremete teüterixi niuquitecü memutiniuca mepühüme. ¹⁶ Tamamata 'avayari pemuxei, yeutanacata, 'axeicüa mecanitü'uxive'eriecuni 'uca müyuvitünüa. 'Ucu'eirivame menayeitüacuni maveme. Menitacuaicuni vaiyarieya,

menitataiyacuni taicü. ¹⁷ Cacaüyari müpaü pütiva'iyaritüani müpaü memüteyuriecacü mücü püta que mütiyuriemücü va'iyari yuxevicacu me'ipitüacacu yeutanaca mücü püta müti'aitametünicü vahesie mieme. Müpaü meteyurieu catinaye'atüariemücü nai Cacaüyari que mutayü. ¹⁸ 'Uca pemuxei, mücü quiecarari mümarive canihücütüni haque cuiepa te'aitamete meme'aitüarie.

18

Vaviruniya que mütiuca'unarie

¹ Mericüsü 'ana nenixeiya xeime niuqui tuayame taheima 'acamicame cuini mieme heiserie mexeiyacai. Cuiepa canacuhecüare 'iya marivecacu. ² Hicü türücaüyemecü niutahiva müpaü 'utaitü, Quiecarari mümarivecai niuca'unarieniri Vaviruniya. Cacaüyarixi 'axa memü'anene vaqui nayani, yunaitü 'iyarite memüca'itiatüca, yunaitü viquixi memüca'itiatüca yunaitü memü'uxive'eriva vatesariya ratüa. ³ Yaxeicüa 'ucapaü yuvinu que mütiva'itüa memü'axenicü memicumauvanicü, mana quiecatari yunaime nuivarite meniva'itüacaitüni cümana memühecarienicü. Cuiepa te'aitamete menicumauvacaitüni cava'üyatücacu. Tetuayamete cuiepa miemete meheuca'utü menayuyeitüacaitüni visi 'ane müyupitüacacü 'anayuhayevamecü.

⁴ Hicü neni'enieni xeime müpaü mainecai taheima, Quiecarisie xequenevayecüni neteüterima 'acu, xehesietari rahüianicü tita 'axa memüte'uyuri mana quiecatari, xemücate'ucacucuinenicü 'iya que müticuine. ⁵ Tita 'axa mütiuyuri niucuxeüriyani muyuavisiepaitü. Cacaüyari püca'itatümai que mütiuyuri heiseriemecü yacaticamietü. ⁶ 'Axequetenapiniri que mürapicai. Hepaüna capau'meme masi tavari cuxi 'axequetenapiniri müpaü mütiuyuricü. Tecüxitana haque meinütüacai yuvinu tavari cuxi yaxequeteneutanütüiri. ⁷ Marivetü que mürayuyeitüacai visi 'ane que mütiyupitüacai, yaxeicüa 'uximatüarica heiverica xequenepitüaca. Yu'iyarisie müpaü paine, 'Ena neti'aitametütü 'enepuca. Necarecacünatü nepüca'ayani, heiverica nepücahexeiyani. ⁸ 'Ayumieme cuiniyaya xei tucarisie caninuamücü, müyacü cuiniyacü hacacü püpitüarieni. Taicü nitataiyariemücü. Canitürücaüyeni que mü'ane mitamari'itüani ti'aitametütü Cacaüyaritütü.

⁹ Hicü cuiepa te'aitamete queyupaümetü memicumauvacai cava'üyatücacu hamatüana visi 'ane memüyupitüacai, müme meniutisuanacuni meyuheiverietü mehe'erivatü quepaucua memixeiya cuauni 'atineicame tataiyarieximecacu. ¹⁰ Memamatü müpaü müti'uximatüarieximecü, teva meniti'uicuni müpaü me'utiyuatü, Xüa 'ui, xüa 'ui, yapaucua quetiumari'itüarie Vaviruniya quiecarari marivetü türücaüyetü.

¹¹ Tetuayamete cuiepa miemete mecaniutisuanacuni meyuheiverietü mehe'erivatü, müpaü metemaitü, xevitü tavari püca'inaneni va'icate. ¹² Meneiye'icatacaitüni mana huru me'atüvatü pürata tete müraye'arü perüra rinu 'ixuriquiyari 'ixuriqui müтатаüravi sera 'ixuriquiyari 'ixuriqui müxuxure, naime cüye visi mu'üa, naitü mutiveviya herepanite tameyariicü, naitü mutiveviya cüye müraye'arücü, tepüa müxeta tepüa mümerücavi marümuri teteyari ¹³ canera visi mu'üatüca 'ücua mixaxi rivanu vinu viya harina türicu vacaisixi muxasi cavayasixi caxetate teüteri, teüteri va'iyarite meta. ¹⁴ Müpaü meputiyuaneni

'ana, Tita pemütihive'eriecai 'a'iyarisie cuacuaxicacu, 'ahesüa caniu-maveni. Xavatütü marivetü naitü tiniutatümaiyarieni 'ahesüa. Yuheyeme pütiumaveni.

¹⁵ Müme memituacai müya 'aneneme, müme meheuca'ütü memayuyetitüacai cümana, yunaitü tevapai meniti'ucuni memamatü müpaü müti'uximatüarieximecü, me'utisuatü meyuheiverietü ¹⁶ müpaü me'utiyuatü, Xüa 'ui, xüa 'ui, yapaucuaque pumaveriyari quiecar marivetü. Rinu 'ixuriquiyari 'ixuriqui mütataüravi müxuxure nanacatücücaitüni, yuquemaritüatü hurucü tetexi visi müraye'arücü perüracü. ¹⁷ Xei hurayarisie niutimavere cui que müreucavecai.

Naviya nü'avamete, yunaitü naisarie memü'axe naviyasie meyetetü, naviya vequemete, queyupaümetü haramarasie memüte'ivacai, mümeta tevapai meniti'ucaitüni. ¹⁸ Me'ixeyiatü cuauni 'atineicame tataiyarieximecacu meniutihivacaitüni müpaü me'utiyuatü, Haquevasü xevitü quiecar mücü 'amacuyeucaipäu 'anetü. ¹⁹ Tumuanari meneutivivacaitüni yumu'usie me'utisuatü meyuheiverietü müpaü me'utiyuatü, Xüa 'ui, xüa 'ui, yapaucua que tumaveriyari quiecar marivetü.

Mana meheuca'ütü menacüne yunaitü naviyasixi memüvarexeiya haramarasie, mücü vaüca mürexeyacaicü. ²⁰ Muyuavisie xequeneyutemamavieca xehe'erivatü. Cacaüyari teüterimama, nü'arisixi texaxatamete yunaitü xequeneyutemamavieca. Cacaüyari 'imari'itüatü nixehecüatani heiserie xemexeyacü xeme.

²¹ Hicü niuqui tuayame mütürücaüye nenutuni tete matapaü necame. Haramarasie neicahüani müpaü 'utaitü, Yaxeicüa carima tinica'unariemücü Vaviruniya quiecar mümarive. Tavari 'uxa'a varie pacumaveni. ²² Canarivivamete xavererusixi cürautavivamete cuxineta hüshivamete mepüca'enierieni 'ahesie. Naime tevivivamete mepücaxuaveni 'ahesie. Tüxüme püca'enierieni 'ahesie. ²³ Cüxeme 'ahesie pücacüxeniri. Nenequeme viquivame vaniuqui püca'enierieni 'ahesie. 'Ahesüa quiecatari memütetuacai cuiepa memütama va'isücate mecanihümetücaitüni.

Peti'aquevayacacu meteni'irüvivyariacaitüni yunaitü nuivarite. ²⁴ Mana mücü quiecarisie masiücütü nayani texaxatamete vaxuriya mutayeuricü Cacaüyari teüterimama vaxuriya mutayeuricü, yunaitü cuiepa memucui'ivaxü vaxuriya mutayeuricü mana.

19

¹ Mericüsü 'ana neni'enieni yuariya yumüireme teüteri vaniuquipaü ti'eniürücumé türücaüyeme. Müpaü meniutiyuanecaitüni muyuavisie, 'Aixüa xequeneutiyuaneni Cacaüyari hepaüsita. Pütüyuvicueisitüvame püve'eme pütürücaüye tacacaüyari. ² Yuri haitü heiseriemecü yatcamietü pütüyumari'itüva. Nitamari'itüani mücü 'uca mümarivecai tuminicü müyuvitünüacai, que mü'ane müvaseviximacai cuiepa memütama yuvitünüatü. Cacaüyari 'apürepiniri 'uca metayeuricü teüterimama vaxuriya. ³ Hicü hutarieca müpaü meniutiyuani, 'Aixüa xequeneutiyuaneni Cacaüyari hepaüsita. Camü, cüsi yuheyemecü nivatineicani mana. ⁴ Hicü 'uquiravesixi xei teviyari heimana yunaucame vahamatü yunaucatü memayeneniere meniutihüxima'uni yunaitü. Nenevieri mecanipitüani Cacaüyari 'uvenisie 'acaicu müpaü me'utiyuatü, Niuqui canise'ini. 'Aixüa xequeneutiyuaneni Cacaüyari hepaüsita. ⁵ Hicü niuqui nivayeneni 'uveni manuvecaisie müpaü 'utaitü,

'Aixüa xequeneutiyaneni
 Tacacaüyari hepaüsita
 Yunaitü 'iparevivametemama
 Yunaitü xemütheheiyehüviri
 Türi 'uquiravesixi yunaitü.

Neüquiya 'ixüarariyari Muxa mivevie

⁶ Hicü mümüiremete vaniuqui neniuenieni. Ha 'amüpapaü püti'eniüriücücai, türanari mütürücaüyepaü. Müpaü mecaniutiyanecaitüni,

'Aixüa xequeneutiyaneni
 Cacaüyari hepaüsita,
 Ti'aitatü matüacü
 Ti'aitame mütacacaüyari
 Nai müti'aita.

⁷ Tequetatemamavieca
 Temavierica tequehexeyani
 Visi tequete'ixatani
 Maye'acü Muxa mütineüquecü.

'Üyaya puyucuha'aritä.

⁸ Caniupitüarieni rinu 'ixuriquiyari

Müxavatü mü'itiya manacatünicü.

Rinu 'ixuriquiyari cani'inüaritüni, tita memüteyurie heiseriemecü yame-tecahutü Cacaüyari teüterimama va'inüariyari.

⁹ Hicü müpaü pünetiutahüvixü niuqui tuayame, 'Aixüa mecani'itüarieca müme memuta'inierie 'ixüararipa, Muxa neüquecacu. Müpaüta nerahüave, 'Icü Cacaüyari niuquieya müyuri canihücütüni. ¹⁰ Hicü hetüana neniutihiximaqueni nenevieri ne'ipitüanique. Müpaü nerahüave, Qetineuhayeva. 'Ahepaü necatini'uximayatemetüni ne, 'a'ivama memüyuhecüata Qesuisüa memiemetütü vahepaü nepüti'uximaya. Nenevieri quenepitüaca Cacaüyari püta. Que mü'ane müyuhecüata Qesuisüa miemetütü, mücü 'iyari canipitüarieca Cacaüyari texaxatametemama vahepaü.

Que mü'ane cavaya meutuxasie macatei

¹¹ Mericüsü muyuavi neniuxeiya reutenime. Cavaya meutuxa mana niuvecaitüni. Que mü'ane hesiena macatei Yamüticamie catinitevacaitüni, Yuri Maine titevatü. Heiseriemecü yaticamietü catiniyumari'itüvametücaitüni caniyumienecaitüni. ¹² Hüxiteya tai mütacapaü pütüyuxexeyacai, yumu'usie müireme muma nanamanacaitüni. Que mütiteva naye'ucaitüni hesiena, peru xevitü 'asipücatimaicai que mütiteva, 'iya xeicüa yapütimaicai. ¹³ 'Ixuriqui xuriyacü müxure nanacatücücaitüni. Cacaüyari Niuquieya catinitevaca. ¹⁴ Cuyaximama muyuavisie miemete meneveyacaitüni 'utümana cavayasixi memeutuxa vahesie me'utetü, rinu 'ixuriquiyari mütuxa mü'itiya me'anacatütücaitü. ¹⁵ Tetana niyeneicacaitüni 'ixipara meutixicacaunicai cümana müvativitenicü nuivarite. Pütiva'aitüa tepüa 'isüyari 'acuetü. Mücü canihücütüni que mü'ane mitiquesina caxie pünameta mieme, 'inüari vevienetü Cacaüyari nai müti'aita que mütiha'a que mütivaheca. ¹⁶ Camixayasie teurieyasie müpaü püre'uxacai que mütiteva, Te'aitamete Tiva'aitüvame titevacacu, Cusi-yarima Vacusiyari titevacacu.

17 Mericüsü xeime neniuxeiya niuqui tuayame tausie 'uveme. Carima niutahiva müpaü tivacühüavetü yunaima viquixi muyuavi hixüapa me'avüximecacu, Xequenacüni, xequeneyucuxeürie, Cacaüyari 'icuai püvevieni vaücava. 18 Xequetenecuaca te'aitamete vavaiyari, cuyaxi va'uquiyarima vavaiyari, memütürücavi vavaiyari, cavayasixi vavaiyari, müme vahesie memutecai vavaiyari, yunaitü memüyünü'a memüte'uximayatamete türi 'uquiravesixi yunaima vavaiyari. 19 Hicü yeutanaca neniuxeiya, cuiepa te'aitamete vacuyaxima me'üarime. Yunaitü meniyucuxeürieximecaitüni memüyutacuinicü me'eye'unietü que mü'ane cavayasie macatei cuyaximama mevaraye'unietü. 20 Hicü yeutanaca niuviyarieni, hamatüanata tixaxatame müti'itavacai niuviyarieni, que mü'ane 'inüari mütiveviecai yeutanaca hüxie cümana mütiva'irüviyacai müme memitanaqui'eri yeutanaca seyuya müme nenevieri memipitüacai 'üquisicaya hepaüna mütiyuxexeyacai. Mücü yuhutatü me'ayenenieretü meneucaxüriyani haracuna müta'asie 'asupürecü müta'asie. 21 Hipatü yunaitü meniucul'iva 'ixipara vayeneicacacu que mü'ane cavayasie macatei tetana. Yunaitü viquixi meniutihuxani vavaiyaricü.

20

Xei miriyari viyari

1 Mericüsü niuqui tuayame neniuxeiya muyuavisie 'acamicame yavi 'acuecame para mürevatyeppenü meucatevasie, carena caunariyari 'amüpa 'ahurietü yumamasie. 2 Hicü mücü cu niuviya meripai mümieme Cauyumarie mühücü Satanaxi mühücü. Canecuvieni xei miriyari viyari. 3 Meucatevasie heichüaca nenunani, quiteniena niseyumani, mücative'irüviyanicü nuivarite mexi cataparivecai xei miriyari viyari. 'Anaque neuyeveca müxünarienicü yapaümexa.

4 Hicü te'aitamete va'avenite neniuxeiya mana 'a'ucame. Hesiena menayaxe müme heiserie memupitüarie. Mecani'isücatetücaitüni que memüte'upitüarie. Hicü hipameta nenivaruxeiya, müme vamu'u manutivitequietüca memüyuhecüatacaicü Quesusisüa memiemetetütü, Cacaüyari niuquieya memücuxatacaicü yeutanaca nenevieri mecapitüatü hepaüna 'aneme meta 'üquisica, seyuya mecanaqui'erietü yucanata yumamasie, müme va'iyarite neniuxeiya. Müme me'anutaneniereca, Cürisimatü te'aitamete menacüne xei miriyari viyari. 5 Hipatü müquite mepüca'anutanenierixü cuxi 'ana, xei miriyari viyari 'utaparecuque menanutaneniere 'imatüremete. Que memüte'anucu'uitüarie haitürüvemete, matüari mieme catinitevaca. 6 Aixüa cani'itüariacamücü, canipasiecamücü que mü'anesie mütinacue matüari miemecü manucuquenü. Vacucuyame heiserie pücahexeiya vahepaüsita hutarieca memücuinicü, müme masi mara'acate mepühümetüni Cacaüyarisie miemete Cürisitusie miemete. Hamatüana te'aitamete mehümetütü mepüte'aitani xei miriyari viyari.

7 Mericüsü quepaucua mütapare xei miriyari viyari, Cauyumarie nixünariemücü manutahüiyasie. 8 Püvatineni mütiva'irüviyanicü nuivarite taserieta ta'utata tahixüata tasutüapai memetitei cuiepa, Cuquitari Macuquitari yunaima. Nivacuxeüriemücü memüyutacuinicü haramara tesita miemepaü xiücaripaü meyupaümetü. 9 Hicü cuie 'amacuyevasio

meneutiyunixüani. Quiecarí mûnaqui'eriva 'aurie menicutekaitüni Cacaüyari teüterimama memütihipitecaisie, peru tai nacaneni muyuavisie nivarutixüsütüani müme. ¹⁰ Que mü'ane mütiva'irüviyacai Cauyumarietütü mana neucahüiyani haracuna 'asupürecü müta'asie, haque yeutanaca tixaxatame müti'itavamatü memüyetecai. Tucarcü tücaricü meni'uximatüariecacuni yuheyemecü.

'Uveni mütuxa hüxie memuhapanie 'isücame müvatahüavecü

¹¹ Hicü ti'aitame 'uvenieya neniuxeiya 'amüpa mütuxa. Que mü'ane hesiena macatei mexeyatü cuie muyuavi naitü niyupataxüani hüxiene memücatitenicü. Vahuyeri pumavecái muva memücatitenicü. ¹² Hicü müquite nenivaruxeiya 'uquiravesixi türi yunaime, 'uveni manuvecai hüxie meti'ucame. Xapate niutiverarieni. Xevitüta niutaverarieni xapa haque memacayasarie müme tucari memexeiya. Hicü müquite meniuta'ivaviyarieni que memüte'uyuri hepaüsita que müre'uxacai xapatesie, müpaü meteniupitüarieni. ¹³ Mana müquite menivayecüne haramarasie memüyetecai, Tacucuyamesüa, Müquite Vahüvemesüa menivayecüne müquite mana memüyetecai. Yuxexütü me'uta'ivaviyarieca que memüte'uyuri hepaüsita, müpaü meteniupitüarieni. ¹⁴ Tacucuyame caneucähüiyani haracuna müta'asie Müquite Vahüveme 'üaritü. Müpaü que memüte'ucui'ivaxü müme, hutarieca müya catinitevaca. ¹⁵ Que mü'ane müca'acayerie xapasie tucari mexeiya manuyünesie, mücütä haracuna müta'asie caneucähüiyani.

21

Muyuavi mühecua cuie mühecua

¹ Hicü muyuavi mühecua cuie mühecua neniuxeiya. Meripai mieme muyuavi meripai mieme cuie neutayeixüani, haramara püca'anierecai. ² Cacaüyari quiecarieya Querusareme mühecua neniuxeiya muyuavisie 'acamiecame, Cacaüyari manucasie 'acamieme, ha'arisiecame viquívame que mürequemarie yücünasie mieme. Ne Vanitütü necanixeiya. ³ Hicü neni'enieni que mü'ane carima müpaü mutayü muyuavisie, Hicürixüa Cacaüyari teüteri vasata nitaquimücü, vasata 'ucaitü nayeimücü. Teüterimama mecanihümetüacacuni, mücütütü nivateütacamücü vacacaüyaritütü. ⁴ Naime va'ucái cana'itiexüamücü vahüxita. Tavari mepücacuini mepücauyehiverieca mepüca'utihivani mepücate'ucacucuineni. Tita meripai mütimiemetücai catinanacayaniri.

⁵ Hicü que mü'ane 'uvenisie macatei müpaü niutayüni, Camü, naime hecuame nepayeitüaxime. Müpaüta netiniutahüave, 'Ipaü quetineu'ütüa, müyüvecü 'icü niuquisie yuri müti'eriecacü, yuri mainecü. ⁶ Müpaüta pünetiutahüavixü, 'Ari tinaye'ani naitü. Ne Mexüacame 'Imatüreme netitevatü, ne necanihücütüni que mü'ane misütüa minüni. Que mü'ane meuharimücü, ne neca'icuetatüatü neniharitüamücü nehaixacü cümana tucari mexeyanicü. ⁷ Que mü'ane mürayu'iva, hesiena catininaquimücü 'icü naitü. Neta Cacaüyarieya necanayeimücü, 'iyata nenive rayani. ⁸ Peru queyupaümetü memamatü memucunuaxüa, yamemücatecahu, memüyusevixima, memüteyumemiva, memüvacumaüva müme memücava'üitama memücavacünama, memüteyunquevaya, tetexi memüvarayexieya, yunaitü memüte'itava, yunaime vahesie pütinaqueni haracuna 'asupürecü müta'asie memeucaxüriyanicü haque hutarieca memecuíni.

Querusareme quiecariyari mühecu

⁹ Hicü 'atahutatü niuqui tuayamete 'atahuta xacüyari mema'ücai hüpüneme 'atahuta cuiniyayari 'imatürieca mieme, xevitü müme 'aura 'ayaca müpaü pünetiutahüavixü, Quenaye'a. Viquivame nepümasixeisitüani Muxa 'üyaya mayani. ¹⁰ Hicü 'iyari nesi'uviyacu, canenevitüni yemuri 'amünenasie 'emutevisie. Cacaüyari quiecarieya pünesi'uxeisitüa Querusareme. Muyuavisie nacaneni Cacaüyari manucasie 'acamietü ¹¹ Cacaüyaripaü visi 'anetü. Que mütixavatücai, tete visi müraye'arüpaü catiniyuxexeyacaitüni casüpe teteyaripaü tete manuyehecüapaü. ¹² Tesariyari 'enetü 'e'utevitü canitinierecaitüni tamamata heimana huta quitenieyari hexeyatü. Maquitenietücateisie niuqui tuayamete meniti'ucaitüni tamamata heimana yuhutatü. Que memüteteteva nuivarite mana tina'utücateitüni nuivarite 'Ixaheri nivemama vahesie memüyecü tamamata heimana yuhutatü que memüteteteva. ¹³ Tau manatineicasie haicacüa natetenicaitüni, ta'utata haicacüa, taserieta haicacüa, tasütüapaü haicacüa. ¹⁴ Quiecaritariyayari tamamata heimana hutame canexeyacaitüni 'itutuicame. Hesiena que memüteteteva tamamata heimana yuhutatü teyü'üquitüvemetemama Muxasie miemete catine'ucaitüni.

¹⁵ Que mü'ane müneticühüavecai ti'inüatame nacuecaitüni huru hacayari 'i'inüataque quiecaritari, quiteniete, tesariyayari naime. ¹⁶ Quiecaritari 'uta'isiquinatü 'epuma yaxecüa heutatetevatü yaxecüa 'acuyeutü. Hicü niti'inüata quiecaritari mücü hacacü xei meseri yeyayari heutatevacacu. Yaxecüa peutateteva 'apacuyeva 'apatitütü. ¹⁷ Tesariyayaritari niuti'inüata, xei sienituyari heimana huta teviyari heimana nauca sicuriyari naye'ani tevi que müti'inüata, niuqui tuayame tevipaü yati'inüatacacu.

¹⁸ Tesariyari casüpe teteyaricü püveviya. Quiecaritari naitü huru tepüayari mü'itiyacü caniveviyaca xicüri maye'itiyapaü tiyuxexeyatü. ¹⁹ Tetexitari quiecaritari tesariyayari mütituica xexuitü tetexitari visi müraye'arücü püquemaritüarie. Mexüacame tete 'itucatü tesariyari canicasüpetüni tuxatü, hutarieca mieme sapiru yuavitü, hairieca mieme 'acata teteyari yuavitü, naurieca mieme 'esimerarüta siüraüyetü, ²⁰ 'auxüvirieca mieme 'unise teteyari tuxatü, 'ataxevirieca mieme curunarina xuretü, 'atahutarieca mieme cürisuritu taxaüyetü, 'atahairieca mieme veriru siüraüyetü, 'atanaurieca mieme tupasiyu taxaüyetü, tamamata mieme cürisupürasu siüraüyetü, tamamata heimana xevirieca mieme casinitu yuavitü, tamamata heimana hutarieca mieme 'amatisüta taüraüyetü. ²¹ Quiteniete mieme tamamata heimana huta 'itupariyari tamamata heimana huta perürayari canihücütüni. 'Itupari xexuitü xei perürayaricü putiveviya. Quiecaritari cayete huru mü'itiyari canihücütüni xicüri mayehecüapaü mütiyuxexeyia.

²² Mana tuqui nepüca'uxei quiecaritari. Ti'aitame mücacaüyari nai müti'aita yücümana canituquitüni, Muxa meta. ²³ Quiecaritari mepücaheiyehüva tau meseri mühecüarivienicü mana. Cacaüyari visi 'anetü püvahecüariviya püta. Muxa canihücütüni vahecüarivivame. ²⁴ Nuivarite metavicueisitüarieme 'ameniu'uvacuni müpaü metehecüariyarietü. Cuiepa te'aitamete tita memütehhexeyia visi ti'aneneme meteni'atüacuni mana, ve'emete que memütemarivani. ²⁵ Quitenie pücareunatücani tucaricü. Tücaritari pücaxuaveni muva. ²⁶ Tita nuivarite

memütehexeiya visi ti'aneneme raye'arücame mecateni'atüiriecuni. ²⁷Hasuacu hesiena pücaheutahani tita mütiseviximarie, tita mütiyusevixima meta müti'itava. Müme xeicüa memacayasarie Muxa xapayasie quename tucari mehexeiya manuyünesie, müme meneutahaqueni mana.

22

¹ Mericüsü 'ana hatuxame pünesi'uxeisitüa cümana tucari memexeianicü. Tete manuyehecüapaü nixavatücaitüni ha Cacaüyari 'uvenieya manucasie Muxa 'uvenieya manucasie 'ayeneicatü. ² Caye hixüapa, hatuxame tesita 'anataüye 'anutaüye cüye niti'ucaitüni cümana tucari mexeiya. Tamamata heimana hutamexa niutixuxuavereni, xexuime meserisie niuticuacuaxeni. Cüye xavariyari nuivarite memanayexürüvenicü cani'ayumiemetüni. ³ Naitü mütixani'eriva pücaxuaveni hasuacu, muva catiniumavecamücü. Cacaüyari 'uvenieya Muxa 'uvenieya mana puveni, me'eyexeiyacacu müme hesiena mieme memüte'uximaya. ⁴ Yühüxie meniutineniericuni, que mütiteva püre'uxani vacanata. ⁵ Tücarü pücaxuaveni muva, mepücaheiyehüaca cüxeme müvahecüarivienicü ni tau. Ti'aitame Cacaüyari püvahecüariviyani püta. Yuheyemecü te'aitamete mepüyüaca.

Canehuraniri Cürisitu munuani

⁶ Hicü müpaü netiniutahüave, 'Icü niuquisie caniyüveni yuri müti'eriecacü, yuri paine. Ti'aitametütü, que mü'ane Cacaüyaritütü 'iyari müvatütüa texaxatamete, mücü neiyenü'ani yuniuqui tuayame yamütiva'üquitüacacü yuhesüa miemete te'uximayatamete, müme müpaü memütemaicacü que müreuyevese yamütüyünicü cuitüva. ⁷ Neuxei, cuitü nepunuani.

'Aixüa cani'itüariecämücü

Que mü'ane yamüticamie

'Icü xapasie xasica que maine.

⁸ Nesü Vani necanihücütüni que mü'ane mi'eni mixei 'icü. Quepaucua nemu'enaxü nemunierixü, neniutihüximaqueni nenevieri ne'ipitüanique niuqui tuayame müpaü müneti'üquitüa, hetüana ne'ucaveca. ⁹ Müpaü nerahüave masi, Neuxei, quetineuhayeva. 'Ahepaü necatini'uximayatametüni, 'a'ivama Cacaüyarisie miemecü memütecuxata vahepaü, müme yamemütecahu 'icü xapa que maine vahepaü nepüti'uximayatame. Nenevieri quenepitüaca Cacaüyari püta.

¹⁰ Hicü müpaü netiniutahüave, Pepüca'inenaca tita mütixata 'icü xapasie, pepüca'iseyumaca niuquiyari. Tucari nehuraniri maye'anicü. ¹¹ Que mü'ane heiseriemecü yamücaticamie, yaxecüa püyüaneni heiseriemecü yacaticamietü. Que mü'ane müyusevixima yaxecüa queti'yuseviximaca. Que mü'ane heiseriemecü yamüticamie meta heiseriemecü yaqueti-camieni. Que mü'ane Cacaüyarisie mieme müpasie, yaxecüa pasietü queyuhayevani.

¹² Camüsü, cuitü nepunuani. Nenuame nepürapica, yuxexuime netinivarapiniriemücü que memüte'uyuri. ¹³ Neri Mexüacame 'Imatüreme necatinitevaca, que mü'ane misütüa minüni nemühücü.

¹⁴ 'Aixüa mecani'itüariecacuni müme 'aixüa 'anemecü memü'uvani va'ixuriqui 'itiyatücaicacu que memüteheye'ecua. Heiserie mecanexeyacacuni mücü cüyesie mieme memütecuaacacü, cümana tucari memexeianicü heiserie mepexeyanita quiecarisie

memeutahaquenicü quiteniesie. ¹⁵ Quiecarie varie meniu'uvacuni müme süicüri vahepaü memüyüa teyuquevayamete müme memüvacumaüva que mü'ane mücava'üya mücavacüna memüteyumemiva tetexi memüvarayexeiya, yunaitü 'itarica memünaqui'erie memüte'itava.

¹⁶ Neri Qesusitütü neneinü'ani nenuqui tuayame müpaü mütixehécüasitüiyanicü haque xemeyutixexeüriva. Ne nana necanihücütüni Ravirisie nemüyetüa nemutine. Xurave müxavatü tuxacüta mieme necanihücütüni.

¹⁷ 'Iyari Quenaye'a canaineni, Viquivameta yaxecüa paine. Que mü'ane mü'ena Quenaye'a que'utayüni. Que mü'ane meuharimücü, mücü que'ayani. Que mü'ane müyuvaüriya cacuetatüarietü que'anuhareni cümana tucari mexeiyanicü.

¹⁸ Ne 'ipaü nepütivahecüatüa yunaime memi'enie 'icü xapasie xasica que maine. Xüca xevitü 'icü niuqui 'utanütüvani, Cacaüyari mücü pünüitüani cuiniya 'ipitüatü 'icü xapasie que müre'utüca. ¹⁹ Xevitü 'icü xapasie que maine xasica xüca niuqui 'unavani, Cacaüyari pinavairienita tita hesiena mütinaquequecai. Müpaü pücatipitüarieni macayerienicü xapasie tucari memexeiya manuyünesie, ni Cacaüyari quiecariena maye'anicü que müre'uxa 'icü xapasie yapücatipitüarieni.

²⁰ Que mü'ane müpaü mütihécüata müpaü naineni, Hü, cuitü nepunuani. Mücü niuqui canise'ini. Quenaye'a Ti'aitame Qesusi.

²¹ Ti'aitame Qesusi 'aixüa quetiuca'iyarini yunaime xehesie mieme. Müpaü xecüa cani'aneni.